

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տարի. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 1 Séptembre 1948 Չորեքշաբթի 1 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4083–Նոր շրջանի թիւ 1042 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՄԻԱՅՆ ԳՈՐԾԱԴՐԷԻՆ

Մտաւորականներու Համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Վրոցլաւի մէջ (Լեհաստան), մէկը միւսէն գեղեցիկ տեսակէտներ, բաղձանքներ եւ պահանջները բանաձեւած է իր պաշտօնական յայտարարութեան մէջ:

Համագումարին կը մասնակցէին 500 պատուիրակներ, 45 երկիրներէ: Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ՝ ձախակողմեան հոսանքներէ:

Թէ յայտարարութիւնը եւ թէ քուէարկուած բանաձեւերը կը մատնեն միակողմանի տրամադրութիւններ:

Օրինակ, երբ իրաւամբ կը ձաղկեն աջակողմեան Փաշականութեան բարբարոսութիւններն ու աւերումները, մատնանշելով կարգ մը երկիրներ, կը մոռնան նոյն միահեծան բռնակալութեան ձախ թեւը: Այն որ արդէն իր թաթին տակ առած է Եւրոպայի կէսէն աւելին, սպառնալով մնացեալին...

Ինչ մտահոգութիւններ եւ առաջադրութիւններ կը յայտնէ հրապարակուած յայտարարութիւնը:

Միջանկեալ ըսենք որ Համագումարը որոշած է միջազգային յանձնախումբ մը հաստատել Փարիզի մէջ, պաշտպանելու համար խաղաղութեան դատը: Ուրեմն իր գործունէութեան գլխաւոր կեդրոնը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը:

Արդ, Համագումարը ցաւով դիտել կուտայ թէ՝ «հակառակ աշխարհի ժողովուրդներու բաղձանքին ու կամքին, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ալ մը [illegible] նէն ժառանգուած են ցեղային [illegible] եւ յառաջդիմութեան ժխտումի ձգտումները, կը փորձեն զինու զօրութեամբ լուծել բոլոր հարցերը»: Այլեւ «նոր մահափորձ մը կատարել ժողովուրդներու հոգեկան ժառանգութեանց դէմ»:

Որ եւ է բացատրութեան չի կարօտիր այս մանուածապատ նախադասութիւնը: Մանաւանդ որ, քիչ վերջը յստակապէս կը յիշուին երկիրներ եւ արարքներ,— Յունաստան, Սպանիա, լատինական Ամերիկայի հանրապետութիւնները:

Դեռ աւելի բացորոշ յայտարարութիւն մը.

— «Գիտական գիւտերը, որոնք պիտի ծառայէին մարդկութեան ճակատագրին բարուօքման, սահմանուած են քանդումի զաղտնի միջոցներ արտադրելու, վարկաբեկելով գիտութեան կոչումը:

«Արուեստը եւ Բանը (Խօսք), ա՛յն երկիրներուն մէջ ուր կ'իշխեն մեր յիշած մարդիկը, կը ծառայեն ոչ թէ լուսաւորելու եւ մօտեցնելու ժողովուրդները, այլ սուր կիրքեր, ատելութիւն գրգռելու եւ պատերազմ պատրաստելու»:

Իբրեւ դարման, կը պահանջեն «ազատօրէն տարածել, բոլոր երկիրներուն մէջ, յառաջդիմական նուաճումները»: Կը բողոքեն «այդ ազատութեան որեւէ սահմանափակման դէմ»:

Այս առթիւ գործնական միջոց մըն ալ կ'առաջարկեն, — դիւրացնել պտոյտները «անոնց որ կը ծառայեն խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան»: (Շատ մը երկիրներ կը մերժեն անցագիր տալ, քաղաքական պատրուակներով):

Յայտարարութեան ամէնէն կարեւոր մասը այն է որ կը շեշտէ գրող-բրոցներու պատասխանատուութիւնը՝ «հանդէպ ժողովուրդներու, մարդկութեան եւ պատմութեան»:

Եւ ահաւասիկ վսե՛մ կոչ մը, որ եթէ տառապէս գործադրուէր ամէն տեղ, առանց աջի եւ ձախի խտրութեան, խաղաղութիւնը շատոնց ապահովուած կ'ըլլար.

— «Մենք մեր ձայնը կը բարձրացնենք ի նպաստ խաղաղութեան, ժողովուրդներու ազատ զարգացման, անոնց ազգային անկախութեան եւ սերտ գործակցութեան»:

Ուրեմն անհրաժեշտ կը գտնեն ազգային յանձնախումբեր կազմել ամէն երկրի մէջ, ինչպէս եւ ժողովներ գումարել, պաշտպանելու համար խաղաղութիւնը:

Պարտք սեպեցինք լայնօրէն պարզել այս տեսութիւնները, անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ՝ ինչ հոգեր կը ճնշեն ժամանակակից մարդկութեան վրայ:

Եթէ միայն գրող-բրոցները, մանաւանդ դիտնականները իրար հակնային, ո՛րքան չարիքներ խափանուած կ'ըլլային...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անշուշտ կը հետեւիք դուք ալ այս նոր պետութեան երկունքին: Կը հետեւիք ոչ միայն օրուան քաղաքական տագնապին եւ պատերազմին ելեւէջներուն պատճառով այլ որովհետեւ հեռուէն կամ մօտէն մեր ժողովուրդին անկախութեան համար տարած պայքարը կը յիշեցնէ:

Շատ կը նմանի երկու ժողովուրդներու ճակատագիրը իրարու: Ափ մը հողի եւ ազատ իր տունին մէջ ապրելու իրաւունքը այս որքան դժուար ձեռք ձգելիք բան է եղեր, այն ալ այնպիսի դարու մը երբ աշխարհ երդում-պատառ կ'ըլլայ դիմացինին անկախութիւնը եւ ազատութիւնը յարգելու ? համար:

Մէկ կողմ դնենք մէկին կամ միւսին շահը, պայքարելու ձեւը, քաղաքական հեռանկարները: Որքան ալ իմաստուն ըլլաս, չես կրնար այդ թընճուկը քակել:

Քանի մը կէտեր կ'ուզէի յանձնել «արդօյ հասարակութեան» ուշադրութեան, ի պէտս մեր քաղաքական դաստիարակութեան եւ ազգային միասնականութեան:

Տասնըմէկ միլիոնէն աւելի են անոնք, բոլորն ալ արտասահմանի կարեւոր կեդրոններուն մէջ հաստատուած, հարուստ, քաղաքականապէս հասուն, գիտութեամբ, յառաջադէմ եւ մանաւանդ միակամ եւ միաձայն: Հայրենիք մը կ'ուզեն ըստեղծել իրենց տրամադրութեան տակ ունենալով նոյնիսկ օդանաւ, չեմ թուեր զէնքի տեսակները:

Մենք ալ կ'ուզէինք ունենալ մեր ազատութիւ[illegible] թիւնը, կամքը եւ զոհողութեան անսպառ ոգին: Գէշ-աղէկ ունեցանք այդ հայրենիքը 1918 Մայիսին:

— Ինչպէս կը բաղդատես, կը չինչայ մէկը ականջիս: Եղբայրներդ ոչ միայն կ'ուրանան զայն, այլեւ այդ հայրենասիրական վաստակն ալ թըրքական պարգեւ կը հռչակեն:

ՍՕՍԻ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ Մ. Նահանգները փոխադրութիւնը պիտի սկսի Հոկտեմբերին, համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց: Ինչպէս յայտնի է, ամերիկեան խորհրդարանը արտօնեց 205.000 տարագիրներու մուտքը Գերմանիայէն եւ հարեւան երկիրներէն:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ բանակը մեծ յարձակողական մը ձեռնարկեց ապստամբներուն դէմ, Վիցի լեռներուն մէջ, Գրամոսի արեւելեան կողմը, Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխին վրայ, դէպի հարաւ: Ապստամբներուն թիւը կը հաշուեն 3500 հոգի: Ամերիկացի զօր. Ֆլիթի կարծիքով 5000 ապստամբներ փախած են Գրամոսի շրջանէն: — Աթէնքի զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց 18 հոգի, տաժանակիր աշխատանքի՝ 29 ամբաստանեալներ եւն.:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը ազատ արձակեց 14 ֆրանսական հպատակներ որոնք արգելափակուած էին: Ջերբակալուեցան Ֆրանսացի մարզիչ Կայեարի սպանիչները:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով ամէն քաղաքացի կրնայ տուն մը շինել կամ գնել, իբրեւ անձնական սեփականութիւն: Այս արտօնութիւնը շատոնց տրուած էր, բայց նոր կը վաւերացուի իբրեւ պետական օրէնք: Այս տունները պիտի ունենան առ առաւելն երկու յարկ եւ 5 սենեակ: Հրամանագիրը կ'արտօնէ շինել կամ գնել որ եւ է վայրի եւ գիւղի մէջ: Տեղական Խորհուրդները (սովետ) պիտի ճշդեն հողին տարածութիւնը, որ պիտի դառնայ մշտնջենական սեփականութիւն: Պետութիւնը մասնաւոր վարկ մը կը բանայ, շինութիւնը դիւրացնելու համար: Խորհրդային թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ 1945—48ի համար նախատեսուած էր ընտանեկան տուներ շինել 12 միլիոն քառ. մեթր տարածութեամբ. 1947ին արդէն բնակութիւն հաստատուած էր չորս միլիոն քառ. մեթրի վրայ:

ՈՍԿԻՆ նորէն բարձրացաւ առջի օր, իսկ պետական արժեթուղթերը ինկան: Նափոլէոնը 4500-էն բարձրացաւ 5000ի, սթերլինը՝ 5750էն 6075ի եւայլն:

Նոր վարչապետը

Ազգ. ժողովին առջեւ

Պ. Ռոպէր Շուման, նոր վարչապետը, Ազգ. ժողովին ներկայացաւ երէկ իրիկուն (երեքշաբթի), անոր վստահութեամբ կազմելու համար կառավարութիւնը: Երէկ առտուան թերթերը ապահովուած կը համարէին 311ի օրինական մեծամասնութիւնը:

Պ. Շուման երկուշաբթի օր լման չորս ժամ խորհրդակցած ըլլալով կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, լաւատես կ'երեւար: Իր ծրագիրն է կազմել «միջին» դահլիճ մը, որ քիչ-շատ հաստատ մեծամասնութիւն մը վայելէ: Իր լաւատեսութիւնը յայտնելով, Պ. Շուման յայտարարեց.

— «Ժամանակը կարճ է: Երկիրը չի կրնար սպասել: Յայտարարութիւնս պիտի ըլլայ կարելի եղածին չափ լայն հիմերու վրայ, որպէսզի նոր թիւրիմացութիւններ չծագին»:

Նոր վարչապետը, որ 62 տարեկան է, արտաքին նախարար էր Անտրէ Մառիի դահլիճին մէջ: Կը պատկանի Ժողովրդական Շարժումին (M. R. P.): Խորհրդակցութեանց առեն ապահոված էր ընկերվարականներուն եւ արմատականներուն մասնակցութիւնը, թէեւ այս վերջինները որոշ վերապահումներ ունին:

Նոր դահլիճին կազմութեան համար ամէնէն աւելի դժուարութիւն կը պատճառէ ելմտական նախարարի ընտրութիւնը: Պ. Ռընէ Մայէր, որ այդ նախարարութիւնը կը վարէր 1947 Նոյեմբերէն 1948 Յուլիս, մերժեց նորէն ստանձնել նոյն պաշտօնը: Կարծողներ կան թէ ի հարկին Պ. Շուման ինք պիտի վարէ այդ նախարարութիւնը: Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, այդ պաշտօնը պիտի առաջարկուի Ֆլիմլէնի, որ հողագործական նախարար էր Անտրէ Մառիի դահլիճին մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ ելմտական նախարարին անձը մեծ դեր կրնայ կատարել ելեւմուտքի հաւասարակշռութեան եւ տնտեսական վերակազմութեան գործին մէջ:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ.

Ջախակողմեան հոսանքները կ'օգտուին այս նոր տագնապէն, գործադուլներ եւ զանազան ցոյցեր սարքելով:

եւ [illegible] դրօշներ պարզած կը յառաջանային դէպի Քլիշի, Մոնմարթր եւ ռիւ տ'Ամսթէրտամ, բայց ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած ըլլալով, ընդհարումներ պատահեցան: Ցոյցը ծանր հանգամանք չունէր, բայց եւ այնպէս Ներքին նախարարութիւնը հրամայեց «մասնաւոր զգուշութիւններ» ձեռք առնել փողոցային ցոյցերու դէմ, Փարիզի եւ ճարտարարուեստական մեծ կեդրոններու մէջ:

Նոյն օրը հինգ համայնավար ցուցարարներ կարմիր դրօշ պարզած կ'աղաղակէին.

— «Համայնավարութիւնը պիտի յաղթէ»— «Թորէզ իշխանութեան գլուխ»— «Ֆրանսացի բանուորները փրկեցէք ամերիկեան աշխարհակալութենէն»: Ցոյցը տեղի ունեցաւ աշխատանքի նախարարութեան առջեւ: Ոստիկանութիւնը միջամտելով, ծալլել տուաւ կարմիր դրօշները:

Ցուցարարները Փարիզի կեդրոնը գացած էին իրենց գործարաններէն, աշխատանքի հագուստներով: Պատուիրակութիւն մը ներկայանալով աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնեաներուն, բողոքեց հարիւրաւոր բանուորներու արձակման դէմ: Պատասխանատու պաշտօնատար մը բացատրեց թէ այդ արձակումները հետեւանք են հում նիւթերու չգոյութեան եւ արտադրումներու նուազութեան:

Համայնավար կուսակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ ցոյցեր տեղի կ'ունենան ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, պահանջելով որ համայնավարները մասնակցին կառավարութեան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, երկուշաբթի օր 25.000 բանուորներ գործադուլ ըրին Փա տը Քալէի ածխահանքերուն մէջ, 50.000 հոգի ալ՝ Փարիզի կեդրոնին մէջ, իբրեւ ազդարարութիւն: Ռընոյի բանուորները աշխատանքը դադրեցուցին կէս ժամ: Ցոյցեր տեղի ունեցան 12րդ եւ 20րդ թաղամասերուն, Պիյանքուռի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ եւն.: Տրուած ազդանշանին վրայ, բանուորները կը պահանջեն ժողովրդավար կառավարութիւն, աշխատավարձքի յաւելում, ապրուստի գիներու կրճատում եւն.:

Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարիչները ժողով գումարեցին առջի օր, խորհրդակցելու համար ընդհ. գործադուլի մը մասին: Միւս արհեստակցական Միութիւններն ալ անհամբեր կը սպասեն նոր դահլիճին կազմութեան եւ մանաւանդ անոր ծրագրին:

Այս նոր տագնապին առթիւ, օտար քաղաքական շրջանակներու մէջ շատ կը խօսին զօր. տը Կոլի մասին, որուն տեսակէտները ծանօթ են արդէն: Զօրավարը առջի օր յայտարարեց թէ պիտի

(Լարերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Թ.

Այդ օրերու սեղմ պատմութիւնը «Պրաւդա»յի 1920 Դեկտ. 4ին էջերէն իր «Ամբողջական Գործեր»ուն փոխանցելով, Սթալին, այդ «Գործեր»ու Դ. հատորին մէջ, որ լոյս տեսաւ անցեալ տարի, 1947ին, կը գրէր.

« 1920 ԴԵԿՏ. 1ԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԸ ԻՆՔՆԱԿԱՄՕՐԷՆ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԷՆ ԵՒ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷՐ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ, ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ » (Ի. ՍԹԱԼԻՆ — «Ամբողջական Գործեր», 1947, Մոսկուա, էջ 413—414):

Ըստ Սթալինի՝ նաեւ այս «փաստը», այսինքն հայկական երեք շրջաններու միակցման խոստումը մեր հայրենիքին՝ «Հայաստանը առաջնորդեց դէպի խորհրդայնացում» (անդ, էջ 413):

Երբ այս խոստումները ՆԵՆԳԱՄՏՕՐԷՆ կը տրուէին Հայաստանի, հայ ժողովուրդը իր զէնքը լրիւ եւ ամբողջութեամբ դեռ վար դրած չէր:

Ան այդ օրերուն Զանգեզուրի բարձունքներուն վրայ տակաւին կը շարունակէր իր անհաւասար պայքարը յանուն ազատ, անկախ եւ ամբողջական Հայաստանի:

Այդ զէնքը մեր պայքարի վերջին ամրոցին մէջ եւս մնացէ դիւրութեամբ առնելու համար՝ դաւերը շարունակուեցան նաեւ 1920 Դեկտ. 1էն ետքը:

Հայ Կարմիր Բանակի առաջին կիսարաժնին ուղղած իր «Կոչ»ին մէջ, Խ. Հայաստանի Ռազմական Ժողովրդական Կոմիսար Աւիս Նուրիջանեան, Երեւանի «Կոմունիստ» պաշտօնաթերթի 1921 Ապրիլ 23ի էջերէն, ի միջի այլոց, կը յայտարարէր.

«ԶԱՆԳԵԶՈՒՐՆ ՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂԸ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԲԱԺԱՆ ՄԱՍՆ ԵՆ:

« Թող դողան հայ իմպերիալիստները, երբ մենք հայ աշխատաւորութիւնը ու նրա Կարմիր Բանակը դոչում ենք. [illegible]

« Հայաստանը վերականգնում է Հայ Կարմիր Բանակը» («Ճակատամարտ», Պոլիս, 1921 Յունիս 3):

Այս կարգի յայտարարութիւններով բոլշեւիկները կը շարունակէին Հայաստանի «վերականգնում»ը ...

Պաշտօնական բանակցութիւններ վարելով Լեռնահայաստանի կառավարութեան հետ, 1921 մայիս 21ին, Զանգեզուրի Ղալաջուղ գիւղին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնը հետեւեալ յանձնառութիւնը կը ստանձնէր.

«ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ. — Գրաւորապէս կը վկայէին խորհրդային զոյգ պատուիրակները՝ Մ. Միլիկով (յանուն Կարմիր Բանակի) եւ Ա. Կարինեան (յանուն Խ. Հայաստանի կառավարութեան), — ՈՐՊԷՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՔԱԿՏԵԼԻ ՄԱՍԵՐ, ՊԻՏԻ ՄՏՆԵՆ ՆՐԱ ՄԷՋ » (Ա. ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ — «Հայաստանի Խ. Իշխանութեան բնոյթը», 1926, Գահիրէ, էջ 25):

Նոյն նենգ նպատակներով, մեր պայքարի վերջին հնոցը Զանգեզուրի մէջ օր մը առաջ մարելու առաջադրութեամբ, Երեւան — անշուշտ թելադրանքովը Մոսկուայի — իր 1921 Յունիս 12ի կառավարական աքթով կը յայտարարէր.

— « Ազրբէջանի սոցիալիստական խորհրդային հանրապետութեան եւ Հայաստանի սոցիալիստական Խորհրդային հանրապետութեան կառավարութիւնների միջեւ եղած համաձայնութեան հիման վրայ, յայտարարւում է, որ Լեռնային Ղարաբաղն այժմեանից կազմում է Հայաստանի սոցիալիստական խորհրդային հանրապետութեան անբաժան մասը » (Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ — «Խորհրդային քաղաքականութիւնը Հայկական Հարցում», Փարիզ, 1938, էջ 34:)

Այս աքթին տակ կային ստորագրութիւնները Հ. Ս. Խ. Հ. Ժողկոմների Խորհրդի նախագահ Ա. Միասնիկեանի (Ալ. Մարտունի) եւ քարտուղար Մ. Ղարաբէգեանի:

Օր մը վերջ, 1921 Յունիս 13 թուականով, Երեւանի Խորհրդային կառավարութիւնը նոր աքթով մը կը յայտարարէր.

— « Լեռնային Ղարաբաղը վերջին համաձայնութեամբ (Ազրպէյճանի հետ — «Յ.») Հայաստանի Խորհրդային կառավարութեան կողմից յայտարարուած է Հայաստանի անբաժան մասը» (անդ, էջ 35:)

Դէպի այս ԽԱԲԵԲԱՅՈՒԹԻՒՆԸ աւելի վստահութիւն ներշնչած ըլլալու համար հայ ժողովուրդին՝ աքթին տակ ստորագրած էին կառավարութեան հինգ անդամներն ու քարտուղարը՝ Ա. Միասնիկեան, Պ. Մակինցեան, Ա. Բէգզադեան, Ս. Սրապիոնեան (Լուկաշին), Ա. Կարինեան եւ Մ. Ղարաբէգեան:

Նոյն 1921ի ամրան ամիսներուն ալ ՆՈՅՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐՈՎ — ու դարձեալ նոյն ՆԵՆԳ նպատակներով — Մոսկուայի եւ Երեւանի պատուիրակները Լիվոնիոյ մայրաքաղաքին՝ Ռիկայի մէջ բանակցութիւններ կը վարէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ:

Արդ, ի՞նչ եղաւ այս բոլոր խոստումներուն արդիւնքը:

« ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ — Կը յայտարարէ բոլշեւիկ Բ. Բորեան — ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ ԵՒ Ի ՇԱՀ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ, «ԾԱԽՈՒ ԴՐՈՒԵՑԱՒ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ» («Արմենիա», Հ. Բ., էջ 164):

« ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԵԱՆԸ ՄԷՋ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷՐ, — կը վկայէ նոյն Բորեան, — ՈՐՊԷՍԶԻ ԲԱՒԱՐԱՐՈՒԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ « ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ » ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼԱԿԱՆ - ԲՌՆԱՏԻՐԱԿԱՆ ԲՆԱԶԴՆԵՐԸ Ի ՀԱՇԻՒ ՀԱՅԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ» (անդ, էջ 299):

Եւ որովհետեւ թրքական «աշխարհակալական - բռնատիրական բնազդ»ներու բաւարարումը, ի հաշիւ հայ ժողովուրդի, կտրած անցած էր բանականութեան բոլոր սահմանները, ուստի Բ. Բորեան, որ լրիւ տեղեակ էր անօրինակ դաւի բոլոր ծալքերուն, անվարան կը յայտարարէր.

« ԱՒԵԼԻ ԾԱՆՐ՝ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԱՆՆՊԱՍՏ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՔԱՆ ԿԱՐՍԻՆՆ Է, ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ՀԱԶԻՒ ԹԷ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳՏՆԵԼ» (անդ, էջ 163):

Այդ դաշնագիրը (ԸՍՏ ԷՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՎԱՏԹԱՐ ԵՒ ԱՄԵՆԱԽԱՅՏԱՌԱԿ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆՆ ԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ»(անդ, էջ 300):

Սակայն այդպէս էր ոչ միայն 1921 Հոկտ. 13ի Կարսի դաշնագիրը, այլ այդպէս էր նաեւ 1921 Մարտ 16ի Մոսկուայի ռուս-թուրք դաշնագիրը, որու տառացի կրկնութիւնն էր Կարսինը:

Սակայն կար աւելի սոսկացուցիչն ու ահաւորը Մոսկուայի եւ Կարսի դաշինքներու մէջ.

Ընդառաջելով Թուրքիոյ, Մոսկուա, ըստ այդ դաշինքներու, կը յօժարէր ծուատուած Հայաստանի հողերուն վրայ «տանցիկեան քորիտոր» մը ստեղծել, կը յօժարէր պոկել Նախիջեւանը Հայաստանէն եւ զայն՝ Նախիջեւանը՝ իբրեւ «Ինքնավար Շրջան» մը՝ հայկական հողերու վրայէն դնել... Ազրպէյճանի հովանաւորութեան տակ.

« ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ԱՅՆ ՅՕԴՈՒԱԾԸ — կը նկատէ միշտ նոյն լաւատեղեակ Բորեան — ՈՐՈՎ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԵՐԿՐԱՄԱՍ ՄԸ, ԱԶՐՊԷՅՃԱՆԻ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ, ԿԸ ԼՐԱՑՆԷՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԶՆԱՏՈՒՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌՋԵՒ» (անդ, էջ 303):

Մենք շարունակ կը խօսինք Մոսկուայի եւ Կարսի դաշինքներու մասին, որոնցմէ առաջինը, ինչպէս ըսինք, կնքուած է 1921 Մարտ 16ին, իսկ երկրորդը՝ 1921 Հոկտ. 13ին:

Բայց միթէ՞ առկէ առաջ Ռուսիա մեզ ծախած չէր արդէն:

Միթէ՞ առաջին անգամն ըլլալով՝ Ռուսիա մեզ ծախեց Թուրքիոյ Մոսկուայի մէջ, 1921 Մարտ 16ին:

« Սակայն Թուրքերը — Խորհրդաւորապէս կը նկատէ Բորեան, — ինչ որ հիմ մը ունէին Մոսկուայի դաշնագրի մէջ 15րդ յօդուածը մտցնելու (այսինքն՝ Մոսկուայի մէջ եղած վիճումները Կարսի մէջ մեզ պարտադրելու խոստումը առնելու Ռուսիայէն. — «Յ.») եւ, ըստ երեւոյթին, այս իմաստով ալ որոշ՝ խոստում ստացած էին Ռուսիայէն, որովհետեւ անոնք, բանակցութեանց մտած էին ռուս խորհրդային կառավարութեան հետ տակաւին 1920ի յունիսին, Մոսկուայի մէջ, ինչպէս որ այս մասին ալ կը գրէր Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի արտաքին գործավար Պէքիր Սամի » (անդ. էջ 302):

Մենք պատճառներ ունինք պնդելու, որ Հայաստան վաճառուած էր շատ աւելի առաջ, տակաւին 1920ի Յունիսին իսկ չեկած:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»էն)

Երկրորդ կարաւանի մեկնումը Եգիպտոսէն

30.000 ՈՍԿԻ ՆՊԱՍՏ ԲԱԺՆՈՒԱԾ Է.— 150 ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻՆ, ՑԵՏՈՅ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ.— 1300 ԳԱՀԻՐԷԷՆ, 700 ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԷՆ.— ԳՈՅՔԵՐՈՒՆ ՄԷԿ ՄԱՍԸ ՄՆԱՑ:

ԳԱՀԻՐԷ, 21 Օգոստոս (Յառաջ).— Անցեալ տարի, Հոկտեմբերին, Եգիպտոսէն Հայաստան պիտի մեկնէր երկրորդ կարաւանը, մօտ երկու հազար հոգի: Քոլերայի պատճառով մեկնումը յետաձգուեցաւ, խիստ ցաւալի պայմաններու տակ: Ներգաղթողներու բոլոր գոյքերը մնտուկներու մէջ տեղաւորուած մաքսատուն փոխադրուած էին եւ վերջին պահուն սովետական նաւը իր իշխանութիւններէն հրահանգ կը ստանար ճամբորդները չառնել Եգիպտոսէն:

Կարելի է երեւակայել մեր խեղճ հայրենակիցներուն վիճակը: Իրենց գոյքերը պէտք է մնային մաքսատան, «սպասելով կարգադրութեան մը»: Մարդիկ իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկած, բնակարանները ուրիշին յանձնած էր մնային մէջտեղ:

Ի պատիւ Եգիպտոսի հայ գաղութին, պէտք է ըսել որ իրերօգնութեան գեղեցիկ օրինակ մը ցոյց տուաւ: Շատեր իրենց տուներուն մէջ հիւրասիրեցին ներգաղթէն ետ մնացողները, ուրիշներ անկողին, ճաշկարակ տրամադրեցին անոնց: Բայց քանի մը օրուան հարց չէր, շաբաթներ, ամիսներ կ'անցնէին: Քոլերան վերջ կը գտնէր բայց խորհրդային իշխանութիւնը խորհրդաւոր լռութիւն մը կը պահէր եւ որոշ ոչինչ կ'ըսէր երկրորդ կարաւանի մեկնումի թուականին մասին:

Անհամբերներու ենթարկուած վնասը մասամբ դարմանեցին Եգիպտոսի ազգային իշխանութիւնները, կարօտ 500 հոգիի ամսական երեք հազար եգիպտական ոսկիի նպաստ մը յատկացնելով: Կը յուսացուէր որ մէկ երկու ամիսէն կարաւանի մեկնումը կը կարգադրուէր, բայց այդ յապաղումը տեւեց տասը ամիս եւ Եգիպտոսի ազգ. իշխանութիւնը, Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ միասին ծախսեցին 30.000 եգիպտական ոսկիի պատկառելի գումար մը: Բայց այս մասին կ'անդրադառնանք քիչ [illegible] Աղեքսանդրիա ժամանեց Ներգաղթի Նոր պատուիրակը, Թադէոս Կատարեան: Ան սկսաւ մանրակրկիտ նոր քննութեան մը, ներգաղթողներէն ամէն մէկուն հարցնելով թէ ինչո՞ւ կ'երթայ Հայաստան, քանի որ արհեստ մը չունի, բազմանդամ ընտանիքի հայրերուն կ'ըսէր մէկ հոգի աշխատելով չի կրնար միւսները ապրեցնել եւ վերջապէս ցանկէն դուրս կը հանէ 150 հոգի որոնք ընտանեկան պարագաներ ունէին հոն: Այս մասին կը պատճառաբանէր թէ գացողները քանի որ մօտիկ պարագաներ ունին, պիտի սկսին «մեռած մարդոց բարեւներ դրկել»:

Բայց խեղճերը ինչպէ՞ս կրնային ետ մնալ, երբ իրենց բոլոր գործերը հաշուեյարդարի ենթարկած էին: Ներգաղթի Կոմիտէի անդամները որոնք Գահիրէ պիտի մնային եւ ետ մնացողներու բուն դժգոհութիւններուն պիտի ենթարկուէին, կը բողոքեն եւ կը պնդեն քաղաքացի Կատարեանի եւ հիւպատոս Գուրգէն Շահնազարեանի: Ի վերջոյ ետ առնուեցաւ տրուած որոշումը եւ ցանկէն դուրս ձգուած 150 հոգին եւս ներս առնուեցան:

Ուրբաթ առաւօտ, Օգոստոս 20, Գահիրէի կայարանէն մեկնեցան 1300 հոգի, մօտ 700 հոգի Աղեքսանդրիայէն պիտի միանան անոնց: Հազարաւոր հայրենակիցներ կայարան եկած էին ողջերթ մաղթելու հայրենիք մեկնողներուն: Շատեր իրենց յուզումէն կ'արտասուէին: Օտար թերթերու թղթակիցներ բազմաթիւ լուսանկարներ քաշեցին: Նոյն օրուան եգիպտական թերթեր լաւագոյն զգացումներով տուին մեկնումի այս լուրը: Պէտք է մասնաւոր շնորհակալութեամբ արձանագրել որ Եգիպտական կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն տուաւ գացողներուն, իրենց հետ տանելու իրենց ունեցածը ամբողջովին: Մաքսատան պահուած հակերուն վրայ, տասը ամիս ետք, մեկնումի օրերուն քանի մը հարիւր նոր մնտուկներ աւելցան եւ իշխանութիւններու կողմէ ոչ մէկ առարկութիւն եղաւ:

Այս առթիւ ալ ցաւալի պարագայ մը: «Պոբեդա» ռուսական նաւը որ քանի մը օրէ ի վեր Աղեքսանդրիա հասած էր, չկրցաւ գոյքերը ամբողջովին առնել, թէեւ ներգաղթողները ամբողջովին, մօտ 2000 հոգի նաւ նստան: Մնացեալ արկղերը յառաջիկային գալիք նաւով մը պիտի փոխադրուին: «Պոբետա» նաւը այսօր, Օգոստոս 21 մեկնեցաւ Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստէն: Մաղթենք որ հայրենիք վերադարձողները շուտով հաստատուին իրենց նոր բնավայրերուն մէջ, յարմարին տեղական պայմաններուն եւ իրենցմէ դժգոհութեան նամակներ չստացուին:

Այս կարաւանի մեկնումին հետ կապուած կարգ մը խնդիրներ եւ այսքան յապաղումը ցոյց կուտան թէ սովետական գործերը ինչքան անկանոն կ'ընթանան: Այսուհա իշխանութիւնները պատ- [illegible] հայրենիք մեկնողները: Բայց իրողութիւնը այդպէս եղաւ: Քոլերայի հետեւանքով ոչ մէկ երկիր իր յարաբերութիւնները դադրեցուց Եգիպտոսի հետ, այլ քանի մը օրուան քարանթինա հաստատեցին: Ի զուր յետաձգուեցաւ կարաւանի մեկնումը: Բայց այս մասին չառարկենք: Քոլերան վերջացաւ Յունուարին, գոնէ Ապրիլին կարելի էր կարգադրել

ներգաղթողներու մեկնումը եւ ազգին պարտադրուած 15 հազար եգիպ. ոսկի աւելորդ ծախքը չէր բարձրանար 30 հազարի :

Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին Եգիպտոսի հայ գաղութին մէջ 3000 ոսկիի գումար մը հաւաքուած էր : Ռամկավար մամուլը, Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք ինչ կեղտոտ պայքար բացաւ այս մասին, թէեւ հանգանակութիւնը հետագային վերադարձուեցաւ նուիրատուներուն : Այժմ տոլեռական իշխանութիւններու անհոգութեան երեսէն, չըսելու համար ուրիշ բառ, կը վատնուի 30 հազար ոսկի : Եւ գիտէ՞ք ինչ գումարներէ ; Կէսը վճարած է Հ. Բ. Ը. Մ.ը, իսկ միւս կէսը ազգ. իշխանութիւնները,— ինչ որ հաւաքած էին Հայաստանի համար կօշիկի ֆոնտ, էջմիածինի լումայ եւն. : Իսկ ռամկավար մամուլը մէկ բառ չարտասանեց, տոլեռ իշխանաւորները չվշտացնելու համար :

Ահա այսպէս վերջացաւ Եգիպտոսի անցեալ տարուան երկրորդ կարաւանին այս տարի մեկնումը որ կ'երեւի միակ կարաւանը պիտի ըլլայ, գոնէ այս տարուան համար :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԿՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ՄԱՏԱՂ պիտի ընէր Եհովային, Լաթվիացի տարագիր մը, Պակացի, երբ ձերբակալուելով յիմարանոց նետուեցաւ : Պակացի (կամ «պակաս է») գիւղ մը կ'ապրէր Համպուրկի շրջանին մէջ, երկու ազգականուհիներու եւ անոնց 12 զաւակներուն հետ : Ընտանիքը անուն հանած էր իբրեւ բարեպաշտ քրիստոնեայ : Օգոստոս 14ին Պակացի եւ ընտանիքը գիշերն ի բուն աղօթեցին, տեսակ մը կրօնական մոլեգնութեան մատնուելով : Այս արարողութիւնը շարունակուեցաւ յաջորդ օրն ալ, երբ գիւղացիները պատուհանէն տեսան որ Պակացի կացինով կը զարնէ սեղանին, մինչ կիները կը ճչան ջղաձգօրէն, իրար կը համբուրեն եւ Ալէլուիա կ'երգեն : Երբ իր զաւակներէն մէկը փախաւ տունէն, Պակացի դանակոծեց մինչեւ որ խեղճ տղուն մարմինը արիւնեցաւ : Յետոյ կանգնելով իր տանը դրան առջեւ, ձեռքը բռնած կացին մը եւ խոշոր դանակ մը, ըսաւ գիւղացիներուն թէ աշխարհ պիտի կործանի յաջորդ օրը : Թէ ինք Ամենակալէն ընտրուած է սպաննելու համար բոլոր անհաւատները : Ու վերջապէս յայտարարեց թէ առտուն արշալոյսին պիտի մորթէ երկու զաւակները : Բարեբախտաբար ոստիկանները ժամանակին հասնելով, զանազան դեղեր հրամցուցին խենդին որպէսզի հանդարտի, յետոյ փոխադրեցին յիմարանոց, կիները՝ հիւանդանոց, երկու տղաքն ալ որբանոց :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ՄԻՇՏ ՅԻՇԵԼ ԱՂԲԻՒՐԸ, ԵՐԲ ՈՐ ԵՒ Է ՅՕԴՈՒԱԾ Կ'ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»էն : ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅՍ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԸ :

Խմորումներ Թուրքիոյ մէջ

Le Mondeի թղթակիցը կը գրէ Պոլսէն.—

Անտանելի պիկումը որ կը տիրէր վերջին տարիներս Թուրքիոյ մէջ, նուազած է մեծ չափով : Թուրքերը հետզհետէ աւելի կը կասկածին մօտալուտ բախումէ մը, իրենց մտահոգութիւն պատճառող դրացիներուն հետ : Հանրային կարծիքն ալ չափէն աւելի չէ յուզուած Պաղեստինեան պատերազմէն : Անոնք կը զգուշանան իրենց մատը դնել այդ վտանգաւոր ադոյցին (engrenage) մէջ, թերեւս մինչեւ իսկ միջնորդի դեր ալ կատարել ուզէին Արաբներուն եւ Իսրայէլի միջեւ : Միւս կողմէ շշուկներ կան թէ իշխան Թալալի, Անդրյորդանանի գահաժառանգին այցելութիւնը կապ ունի ատոր հետ : Իսլամ երկրի մը միջամտութիւնը թերեւս արաբ ազգերու անձնասիրութիւնը նուազ վիրաւորէր :

Թուրքիոյ մօտալուտ ընտրութիւնները տասնըհինգ աթոռի համար մեծ իրարանցում եւ շահագրգռութիւն յառաջ բերած են երկրին մէջ : Ընդդիմադիրներու համագումարներուն մասնակցող ժողովուրդին թիւը կ'աճի հետզհետէ եւ այս ժողովրդական ճնշումը մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան, իսկ կուսակցութիւններն ալ անտարբեր չեն :

Օրինակի համար, Պետութիւնը աշխարհական է, բայց վարիչները լքելով Աթաթիւրքի քարոզած անհաշտութիւնը, կ'ընդունին կրօնական ազդեցութեան վերածնունդը : Աստուածաբանութիւն ուսուցանելու համար բաժին մը պիտի բացուի համալսարանին մէջ, ինչպէս եւ իմամներու եւ ուսուցիչներու դպրոցներ : Կրօնքի ուսումը նորէն պիտի թոյլատրուի դպրոցներու մէջ : Կրօնքի վերադարթնումը զոր աջակողմեան ծայրայեղները կը շահագործեն եւ կարգ մը տեսակէտներով ցեղապաշտական եւ յետաշրջական հանգամանք մը ունի, մտահոգութիւն կը պատճառէ Կաղիի հողեւոր ժառանգորդներուն : Ասոնք երկու ճակատի վրայ կը տանին պայքարը աջակողմեաններուն դէմ, առաջինը աւելի յստակ է, երկրորդը տակաւին մթին :

Ժողովուրդի Հանրապետական Կուսակցութեան (Հալք) մասնաւոր մէկ յանձնախումբը կը մշակէ ծրագիր մը որ կը նախատեսէ ստեղծումը նախարարական տեսական յանձնախումբի մը, զատելու համար հակաթուրք արարքները : Յանցաւորները, ըլլան աջակողմեան թէ ձախակողմեան, պիտի դատուին մասնաւոր ատեաններու առջեւ եւ խիստ հսկողութիւն մը պիտի կատարուի քաղաքական լրագիրներու նիւթական աղբիւրներուն վրայ : Նրբին տարբերութիւն մը դրուած է մարքսեանութեան եւ համայնավարութեան (այսինքն սթալինեան) եւ ցեղապաշտութեան եւ ազգայնականութեան միջեւ : Ցեղապաշտութիւն կամ համայնավարութիւն, ահաւասիկ թշնամին :

Ընդդիմութիւնը, որեւէ մէկէ աւելի, մարաջախտ Չաքմաքի դէմ է, որովհետեւ ժողովրդական երեւակայութիւնը զայն անմիջապէս Մուսթաֆա Քէմալէն վերջ կը բերէ եւ նոյնիսկ աւելի առաջ քան Իսմէթ Ինէօնիւն : Չաքմաք ինքզինք կը ներկայացնէ իբրեւ երկրին ազատարարը եւ կը հրաւիրէ ժողովուրդը ազատագրական գործունէութեան : Շատ յառաջդիմական է ընկերային ծրագիրներու մէջ (գործադուլի իրաւունք եւ ընկերային ապահովագրութիւն) : Մարաջախտին կուսակցութիւնը ազատական է տնտեսական գետնի վրայ եւ յետաշրջական միւս կէտերուն մէջ : Չի վարանիր երբեմն խաղալ ժողովուրդին որոշ ցեղապաշտական եւ կրօնական զգացումներուն հետ :

Ընդդիմադիրները կը կարծեն թէ Հալքը պահողը իր նախագահ՝ Իսմէթ Ինէօնիւն է, հետեւաբար ան պէտք է հեռացնել :

Թէեւ ընդդիմադիրները յայտարարեցին թէ պիտի չմասնակցին յաջորդ ընտրութիւններուն, սակայն շատ մը անակնկալներ կը սպասուին : Որովհետեւ, թէեւ անկատար, վերջին ընտրական բարեփոխումները, ընդունելի են մինչեւ իսկ ամենածայրայեղ ընդդիմադիրներէն :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԻՐԼՈՆԻ (ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ) ԳՈՔԻՆԻԱ արուարձանին հայութիւնը ներգաղթի պատճառով 6000-էն իջած է 3000ի : Սակայն երիտասարդութեան գործունէութեան թափը չէ նուազած : Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան երիտասարդութիւնը միշտ եռուզեռի մէջ է : Այս տարրը թաղին աւելի քան 80 առ հարիւրը կը ներկայացնէ : Հ. Կ. Խաչը 22 տարուան կեանք մը ունի հոս, եւ մեծ յարգ կը վայելէ ան հելլէն իշխանութեանց մօտ, իբրեւ օրինապահ եւ օգտակար ազգային կազմակերպութիւն :

Երիտասարդութիւնը իբրեւ կեդրոն ունենալով Հ. Կ. Խաչի Զաւարեան վարժարանի ակումբը, կը զբաղի ընթերցումով, դասախօսական, վիճաբանական եւ գեղարուեստական կանոնաւոր հաւաքոյթներով : Դասախօսութեանց մաս կը կազմեն նաեւ, բացի հայկական արժէքներէ, առողջապահական խնդիրներ, քաղաքական հարցեր եւ էջեր հելլէնական պատմութենէն : Ունին իրենց սեփական գրադարանը 500է աւելի ընտրուած գիրքերով : Կը ստանան արտասահմանեան շատ մը օրաթերթեր եւ գրական հրատարակութիւններ : Ունին իրենց առանձին թռչնագնդակի խումբերը, «Համազասպ» եւ «Թուրքինա» : Կորիւը կը կազմեն նաեւ տեղին ֆութպոլի, թռչնագնդակի եւ սկաուտական խումբերուն :

Հ. Մ. Ը. Միութեան մարզական այս երիտասարդ կուռ կազմակերպութիւնը ներսէն թէ դուրսէն քայքայելու ճիգերը արդիւնք չտուին : Գոքինայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը ունի 50 արիներ, 20 դայլիկներ : Իրենց հաւաքատեղին է Զաւարեան ակումբը, որ փեթակի մը կը նմանի :

ՏԽՐՈՒՆԻ .— Պաղեստինի լաւագոյն ընկերներէն՝ Կարպիս Ղազարեան Օգոստոս 8ին մեռած է Գահիրէի մէջ, սրտի կաթուածէ : 45 տարեկան էր, Ճիպէյլի նախկին ուսուցիչներէն : Հաւատաւոր եւ անձնուէր Դաշնակցական, ընկեր Ղազարեան տարիներ շարունակ Պաղեստինի մէջ եղած է պատասխանատու մարմիններու անդամ եւ վայելած անվերապահ վստահութիւնը ընկերական շարքերու : «Պաղեստինեան Նամականիներ»ու մէջ զոր կը գրէր «Ազդակ»ին, կուտային ճշգրիտ պատկերը Պաղեստինի հայկական կեանքին եւ շահեկան տեղեկութիւններ այլեւայլ դէպքերու մասին :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԸ.

Բայց իշխանը չէր կրնար քնանալ. դուրս ելաւ իր սենեակէն եւ սկսաւ աննպատակ շրջիլ Երազգաւորի փողոցները : Առանց նկատելու մօտեցաւ Աշոտ Երկաթի պալատին : Դրան առջեւ կը հսկէին երկու պահապաններ միայն, որոնք ցած ձայնով կը խօսէին իրարու հետ :

Գէորգ իշխանը ուշադրութիւն պիտի չդարձնէր պահապաններու խօսակցութեան, եթէ յանկարծ չլսէր անոնց եւ սանդուխներուն վրայ չտեսնէր ուրիշ երկու անձեր, որոնք լուռ վար կ'իջնէին : Անոնց ճամբան կը լուսաւորէր ծառայ մը, խոշոր ջահ մը ձեռքին : Գէորգ իշխանը ճանչցաւ զանոնք. ուստի՝ մտաւ պատին տակ, չնկատուելու համար :

Մէկը Աշոտ Երկաթի եղբայրն էր, Աբասը, իսկ միւսը՝ անոր աները, Ափխազաց Գուրգէնը : Երկուքն ալ Աշոտ Երկաթի հետ Երազգաւոր եկած էին եւ յաջորդ օրը, երբ թէ, պիտի դառնային իրենց երկիրը :

Անոնք անցան շուտով, եւ Գէորգ իշխանը կը պատրաստուէր դուրս գալ իր թագստոցէն, երբ չորս թէ հինգ կասկածելի մարդիկ տեսաւ, որոնք, իրմէ քիչ մը հեռու կեցած, սկսան խօսիլ իրարու հետ խիստ զգուշաւոր շշնջիւնով : Մթութեան մէջ Գէորգ իշխանը լաւ չկրցաւ դիտել անոնց դէմքերը, բայց նայելով անոնց հագուստին՝ կասկածեցաւ : Ոչ խաղաղ շինականներ կ'երեւային անոնք, ոչ գիշերապահ զինուորներ : Առանց դուրս գալու իր թագստոցէն, ուզեց իմանալ խնդրին էութիւնը :

— Այստեղ խորհրդաւոր բան մը կայ, մտածեց ան եւ ձեռքը տարաւ սուրի երախակալին :

Զգուշութեամբ քանի մը քայլ եւս յառաջացաւ, որպէսզի աւելի լաւ լսէ կասկածելի մարդոց խօսակցութիւնը : Այդ պահուն նկատեց ուրիշ խումբ մը մարդիկ ալ, որոնք կանգ առին պալատի միւս պատին տակ եւ պահուըտեցան մութին մէջ :

— Է, ինչպէս կ'երեւայ՝ պալատը կը պաշարուի սրիկաներով. սոսկալի եղեռնագործութիւն մը կը պատրաստուի այստեղ, բայց որո՞ւ դէմ, այդ է որ պէտք է ճշդել, մտածեց իշխանը :

Սարսուռ մը անցաւ մարմնէն, երբ լսեց այդ սրիկաներուն խօսակցութիւնը :

— Քոսակը դեռ չերեւար, կ'ըսէր անոնցմէ մէկը իր շուրջիններուն :

— Մենք շատ կանուխ եկանք, կը տեսնէ՞ս, պահապանները արթուն են դեռ : Այնպէս մը պէտք է շարժինք որ ոչ ոք իմանայ մեր ով ըլլալը : Զգուշութեամբ աւարտենք գործը : Աշոտ Երկաթը միւս աշխարհը ղրկելէ ետք, պէտք չէ որ հասկցուի, թէ ո՞վ եւ ի՞նչպէս սպաննեց զայն :

— Դաւաճանութիւն, կ'ուզէր պոռչել Գէորգ իշխանը. բայց զսպեց ինքզինք, երբ լսեց որ խօսակցութիւնը կը շարունակուէր :

— Քանի՞ հոգի ենք, մրմնջեց նոյն ձայնը :

— Բոլորս քսան հոգի ենք վարձուած, բայց դժուար գործը մենք պիտի կատարենք : Մէկ մասը դուրսը պիտի հսկէ, մէկ երկու հոգի պահապանները պիտի քնացնեն, իսկ մենք Քոսակի հետ ներս պիտի մտնենք եւ դէպի միւս աշխարհ ճամբու դնենք Աշոտ Երկաթը :

— Լաւ, բայց ի՞նչ շահ ունին Աբաս եւ Գուրգէն իշխանները որ Աշոտ Երկաթը սպաննել կուտան այսպէս :

— Եղբայր եղբօր դէմ... : Ոհ, Աստուած իմ, դուն փրկէ թագաւորը այս տարապարտ մահէն, մրմնջեց Գուրգէն իշխանը, որուն աչքերը փայլեցան կատաղութեան բոցով :

— Մեր ինչ գիտնալու բանն է տղաք. մեր գործը ան պիտի ըլլայ որ լաւ վարձատրուինք : Ահա մէկ ամբողջ շաբաթ է որ այս գործին ետեւէն ենք, բայց չենք կրնար գլուխ հանել զայն : Մենք չյաջողեցանք մեր ծրագիրը իրագործել Որմանի մէջ, ուր Աշոտ Երկաթը միամտաբար մեծ պատիւներ տուաւ Աբասին ու Գուրգէնին. բայց յոյս ունիմ այստեղ կը յաջողինք :

— Կ'ըսեն, թէ Գագիկ Արծրունիի սարքած բաներն են ասոնք :

— Ես ալ լսած եմ : Մեր իշխանները իրարու միս կ'ուտեն եւ որոգայթներ կը լարեն իրարու դէմ. տեսնենք վերջը ուր պիտի հասնի :

— Իսկ Հեղինէ՞ն ինչ պիտի ընենք. ան ալ պիտի սպաննե՞նք :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

նախագահէ իր կազմակերպութեան արհեստակցական միութեանց ժողովին որ կը գումարուի Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ հիւսուածեղէնի, կաշիի, կազի, ելեկտրականութեան, ատաղձի, հանքագործներու, օդանաւային հաստատութեանց ներկայացուցիչներուն: Այս առթիւ ճառ մըն ալ խօսելով, պիտի պարզէ իր տեսակէտները դաշինքի տաղնապին վրայ: Իր անմիջական պահանջն է՝ փութացնել խորհրդարանին-լուծումը : (Կարգ մը արմատական մասնաճիւղեր ալ այս պահանջը դրած են):

★ Անգլեւսաքսոն մամուլը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Ֆրանսական տաղնապին: Կարգ մը թերթեր, գլուխն ըլլալով «Թայմզ»ը, կը մեղադրեն ոչ միայն վարիչները, այլեւ ժողովուրդը: «Նիւ Եորք Թայմզ» գնահատելով համդերձ Ֆրանսայի ճիգերը՝ տնտեսական վերականգնումին համար, դիտել կու տայ թէ այս երկիրը «չկրցաւ յառաջդիմութիւն կատարել ինքզինքը կառավարելու արուեստին մէջ» :

Ուրիշ ամերիկեան թերթ մը կ'եզրակացնէ թէ Ֆրանսայի ժողովուրդը «համայնավարներէն կամ զօր. տը Կոլէն կը սպասէ իր դժուարութեանց լուծումը, ինչ որ ապահովութիւն չի ներշնչեր »:

Լոնտոնի թերթերուն կարծիքով, զօր. տը Կոլ «աւելի քան երբեք մօտ է իր տենչերուն իրականացման » :

Մէկ խօսքով, այս պարբերական տագնապները լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն հարեւան եւ բարեկամ պետութեանց :

Նոր տեսակցութիւն Մոլոթովի հետ

Երկուշաբթի օր արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Պ. Մոլոթովի հետ: Խօսակցութիւնը որ հիններորդն է, տեւեց երկու ժամ 10 վայրկեան: Նորէն պաշտօնական զեկոյց չհրատարակուեցաւ : Ամերիկեան դեսպանին հարցուցին թէ նոր տեսակցութիւններ տեղի պիտի ունենա՞ն:—«Կը յուսամ», ըսաւ: Այս անգամ ալ ներկայ էր Պ. Վիշինսկի :

Զանազան աղբիւրներէ կը հաւաստեն թէ տակաւին համաձայնութիւն գոյացած չէ հիմնական հարցերու մասին: Երեք ներկայացուցիչները անջատ հեռագիրներ ուղղեցին իրենց կառավարութեանց, յետոյ հաւաքուեցան ամերիկեան դեսպանատան մէջ, խորհրդակցելու եւ հաւաքական տեղեկագիր մը խմբագրելու համար:

Կարծողներ կան թէ Ֆրանսական տագնապն ալ կ'ազդէ Մոսկուայի խօսակցութեանց վրայ :

★ Զօր. Քէօնիկ, Ֆրանսական հրամանատարը, Պերլին հասաւ երկուշաբթի օր, քանի մը ամսուան բացակայութենէ վերջ, ինչ որ մեծ հետաքրքրութիւն՝ շարժեց: Կը կարծուի թէ չորս հրամանատարները պիտի խորհրդակցին, քննելու համար Մոսկուայի տեսակցութեանց հետ կապուած խնդիրներ: Ամերիկեան եւ անգլիական հրամանատարներն ալ Պերլին կը սպասուէին երէկ:

Տակաւին առկախ կը մնան դրամի եւ Պերլինի պաշարման խնդիրները : Նոր դէպքեր չեն պատահած, բայց անստուգութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ:

Զօր. Քլէյ, ամերիկեան հրամանատարը, յայտարարեց թէ անփոփոխ կը մնայ արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարական կազմակերպութեան ծրագիրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ. ԽԱՉԻ 17րդ համագումարը, որ կը շարունակուի Սթոքհոլմի մէջ, անցի օր բանաձեւ մը քուէարկեց, պահանջելով բոլոր պետութիւններէն արգիլել կազերու եւ «կոյր»զէնքերու գործածութիւնը պատերազմի ատեն, ինչպէս եւ օրէնքէ դուրս հռչակել մանրէական եւ հիւլէական զէնքերը: Այս հիման վրայ պիտի խմբագրուի Կ. Խաչի նոր պայմանագիրը, որ մեծ բարեփոխումներ կը պարունակէ :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ հանրապետութեան հրաժարեալ նախագահը, Պենէշ, ծանրապէս հիւանդացած է եւ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ : Վերջին պահուն թեթեւ բարւոքում մը յառաջ եկաւ :

37 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ ամերիկեան օդանաւի մը մէջ որ փոթորիկի բռնուած եւ ջախջախուած էր շանթահար :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ «Զար Խորհուրդ»ի բլուրը, որ զինադուլի կեդրոնն է երկու շաբաթէ ի վեր, պիտի ապազինուի Միացեալ Ազգերու յանձնախումբին կողմէ, իբրեւ չէզոք գօտի: Բոլոր զինուորները, արաբական թէ հրէական, պիտի պարպեն իրենց դիրքերը, Կարմիր Խաչին յանձնելով գլխաւոր շէնքերը, իսկ ՄԱԿի ներկայացուցիչները հսկողութիւն պիտի կատարեն :

ՏԱՔԻ ՀՈՍԱՆՔԸ դադրեցաւ Մ. Նահանգներու մէջ: Մեռած են 208 հոգի, 16 նահանգներու

ԿՈՉ ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Երկար տարիներէ ի վեր գրի առած եմ Տարօնոյ Աշխարհի արիւնոտ պատմութիւնը: Յաւակնութիւն չունիմ ըսելու, թէ անթերի գործ մըն է: Եւ ճիշդ այս նկատումով՝ կոչ կ'ուղղեմ Տարօնցի հայրենակիցներուս եւ հայ գրագէտներուն, որպէսզի ինծի ղրկեն իրենց յուշերը, լուսանկարները, պատմական ուսումնասիրութիւնները՝ հեթանոսական եւ նախաքրիստոնէական շրջաններու մասին: Իմ կողմէ գրի առնուած են պատմուածքները, հայրենիքիս դէպքերն ու դէմքերը. նկարագրականներ՝ Տարօնի բարբառով, Զատկի, Ծընունդի, Ծաղկազարդի, Բարեկենդանի, Փեսապատուի, Աղջիկատեսի, Հարսանիքի, Պարի, Գաբերդի, Առակներու, Հանելուկներու,սրախօսութիւններու, Հայ Ազատագրական ըմբոստութիւններու, խմբական հերոսամարտներու, մարտընչումներու, 1915 թուի Տարօնոյ Աշխարհի հերոսամարտի, ողջակիզումի եւ բնաջնջումի, կարեւոր եղած ճշգրիտ իրականութիւններ, որոնց մեծ մասին ականատես եղեր եմ, մինչ հեռու մնալով չափազանցութիւններէ: Այս մէկ դարու պատմութիւնը՝ բոլոր Տարօնցիներու եւ հայ ժողովուրդի հարստութիւնն է. բոլորն ալ հարազատ ժառանգորդ են այս գործին անթերի կատարման եւ լոյս ընծայման: Գրած եմ նաեւ Տարօնի գաւառաբարբառի բառերն ու քերականութիւնը:

Տարօնի վերին դարու պատմութիւնը պիտի ցոլացնէ նաեւ Տարօնի ժողովուրդի ցուցադրած ազգային, յեղափոխական ոգորումներուն, քաղաքական ու տնտեսական պայքարներուն, լեզուական ու կրօնական փառքերուն, կրթական ու մըշակութային վերածնութեան, մեծ զուլումէն առաջ ու վերջ հոգեկան եւ ֆիզիքական պատկերը մեր հայրենակիցներուն :

Ահա այս նպատակով գործի ձեռնարկած եմ եւ ուրախ եմ ըսելու, որ անհատաբար բազմահազար էջերով բաւական արդասիք ձեռք բերած եմ բարեխղճօրէն: Անհատական միջոցներով այս բազմահազար էջերով գրութիւնները տպագրել տալու եւ լոյս աշխարհ բերելու կարելիութիւն չունիմ: Այս պարտականութիւնը կը ծանրանայ Սփիւռքի հայրենակիցներուս վրայ:

Պաշտօն վարած եմ, Մուշէն զատ, Բաղէշ, Սղերդ, Պուլշօ, Խոռւան, Պշերիկ եւ 10 տարի ալ Կարին: Խոշոր գծերով գրի առած եմ յիշեալ վայրերու դէպքերն ու դէմքերը եւ մանրամասնաբար Կարնոյ տեղահանութեան պատմութեան օրական յուշերը, Կարնոյ դռնէն մինչեւ Տէր Զօրի դռները, ճշգրիտ պատկերներով եւ զուլումներով: Առանձին գործ է նաեւ այդ վայրերու ասպետական հայ ժողովուրդի պատմագրութիւնը:Սփիւռքի մէջ ցրուած այդ վայրերու ժողովուրդներն ալ եթէ իրենց յուշերը եւ այլ ասացուածքները ինծի ղըրկեն, պիտի ջանամ իրենց օգնութեամբ լոյս աշխարհ բերել անոնց պատմութիւնն ալ: Կեանքիս վերջալոյսին մէջ կ'ապրիմ, կքած 83 տարիներու ծանր բեռան ներքեւ: Սակայն ուրախ եմ ըսելու, որ տակաւին ձեռքս գրիչ կը բռնէ, սուր է միտքս, յիշողութիւնս եւ աչքերուս լոյսը:

Հասցէս՝ Հալէպ, Մէյտան, Ե. Թաղամաս, Թիւ 138, Մշեցի Օշական քահանայ Սայրեան :

Յ. Գ. — Կը խնդրուի հայ մամուլէն արտատպել այս կոչը :

մէջ: Մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ ահռելի փոթորիկի մը վտանգը (ժամը 120 մղոն արագութեամբ) :

ՀԱՅԸ ԱԶԱՏՕՐԷՆ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ Էնտր է Լուառի նահանգին 700 փաստաբաններուն կողմէ: Բոլորն ալ կը մերժեն կորօն առնել: Նոյն վիճակը Մէն է Լուառի մէջ: Կը կարծուի թէ այս շարժումը պիտի տարածուի ուրիշ նահանգներու մէջ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհրդարանական Միութեան տարեկան երկրորդ համագումարը բացուեցաւ Ինթերլաքէնի մէջ: Նպատակն է խորհրդարանական դաշնակցութեան մը մէջ միացնել Եւրոպայի ազատ խորհրդարանները: Կը մասնակցին ամէն տեսակ հոսանքներ, բացի համայնավարներէն :

ՄԻՍԻ ԳԻՆԸ միշտ կը բարձրանայ: Երկուշաբթի օր սովորականէն պակաս էր Փարիզ հասած մսացուներուն քանակութիւնը :

3000 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուած են Ալպանիոյ մէջ, իբրեւ կուսակից մարէշալ Թիթոյի: «Մաքրագործումը» կը շարունակուի նոյն խստութեամբ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահական երրորդ թեկնածուն, Հէնրի Ուոլըս (Յառաջդիմական), հարաւային քաղաքները գացած էր երկուշաբթի օր, ճառեր խօսելու համար, բայց ընդունուեցաւ թշնամական ցոյցերով: Ամբոխը լոլիկներ եւ հոտած հաւկիթներ նետեց իր վրայ: Առաջին ցոյցը կատարեց 2500 հոգինոց բազմութիւն մը, երբ Պ. Ուոլըս դեռ նոր բացած էր բերանը: «Ինչո՞ւ Ռուսաստան չես երթար», կ'աղաղակէին ցուցարարները: Բանախօսը «մնաք բարով» ըսելով կառք նետուեցաւ: Երկրորդ ցոյցն ալ անարգական էր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս Շաբաթ (4 Սեպտ.) իրիկուն ժամը 8ին, 6 rue de la Brosse: Դպրոցի սրահը :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի « Արաքս » խումբի բացման հանդէսը, 25 Սեպտեմբեր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ: «Սինէ Ղազօ» պիտի ներկայացնէ Փոն տը Շէրիւի Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան շարժանկարը: Հանդէսէն վերջ պիտի սարքուի խնջոյք մը մինչեւ առաւօտ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սէն Շամոնէն Տիգրան Ալէքսանեան բնիկ Մարաշցի, կը փնտռէ իր եղբայրը Հայկ Ալէքսանեան, 1915ի տեղահանութենէն ի վեր իրարմէ բաժնուած են: Ներկայիս կը կարծուի թէ Պոլիս կը գտնուի: Տեղեկացնել «Յառաջ » օրաթերթին :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Այրի Տիկին Բ. Մանուկեանի, Մանուկեան եղբայրներուն եւ Պ. Գ. Ալոյեանի իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին, ողբացեալ ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն Լեւոն Ստեփանեան եւ Աստուր Յովհաննէսեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով, նամակով կամ ծաղկեպսակներով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին մեր սիրելի մօր եւ հօրեղբօր կնոջ՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի (ծնեալ Քիրազեան) մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 25ին, 74 տարեկան հասակին մէջ :

Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց, որոնք, նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնեցին իր հիւանդութեան ատեն :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 2 Séptembre 1948 Հինգշաբթի 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4084–Նոր շրջան թիւ 1043 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Արտակարգ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Փարիզի մէջ, Միացեալ Ազգերու Գ. ընդհ. ժողովին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերի վերջերը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը երեք ամսուան համար տրամադրած է Շայեօյի փառաւոր պալատը, Թրոքատէրոյի հրապարակին վրայ: Իբրեւ փոխարինութիւն պիտի ստանայ մէկուկէս միլիառ ֆրանք, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

Ճիշդ անոր դիմացը կը կառուցուի նոր շէնք մը, ամբողջովին յատկացուած Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

Այս բոլոր հաստատութիւնները պիտի դառնան բացարձակապէս անձեռնմխելի, որքան ատեն տեւէ համագումարը: Ուրեմն մանրանկար պետութիւն մը պետութեան մէջ, որ պիտի ունենայ մօտ հինգ հազար բնակիչ:

Կազմակերպիչները նկատի առած են արդիական բոլոր յարմարութիւնները, որպէսզի աւելի քան յիսուն ազգերու բազմանդամ պատուիրակութիւնները կարենան աշխատիլ եւ աշխարհի ճակատագիրը վարել բոլորովին հանգստաւէտ պայմաններու մէջ:

Մէկդի դնելով այս առթիւ հրատարակուած զարմանազան տեղեկութիւններն ու պատկերազարդ նկարագրութիւնները, փորձենք թուղթին յանձնել քանի մը խորհրդածութիւններ, յառաջիկայ համագումարին առթիւ:

Ցո՞յս կա՞յ որ աւելի բախտաւոր ելքի մը յանգի այս ընդհ. ժողովը, բաղդատելով նախորդներուն հետ:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կրցա՞ւ, պիտի կրնա՞յ աւելի արդիւնաւոր դեր մը կատարել, միջազգային կնճիռները լուծելու համար, նմանելով նախորդը,— Հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ իբրեւ մնայուն յիշատակարան եւ ժառանգութիւն ձգեց փառաւոր պալատ մը, Ժընեւի մէջ...

Անհրաժեշտ չէ խրիլ բարձր քաղաքականութեան ոլորտներուն մէջ, գտնելու համար այս հարցումներուն պատասխանը:

Ինչ որ տեսանք իր կազմութենէն ի վեր (1945), կ'առաջնորդէ աժգոյն եզրակացութեանց:

Ամէնէն լաւատեսներն ալ պիտի չկրնան ժխտել թէ նոյն հիմնական մեղքերը կը ծանրանան նա՛եւ այս նոր կազմակերպութեան վրայ, ջլատելով անոր սահուն եւ արդիւնաւէտ գործունէութիւնը:

Երէկ մեքենան պարբերաբար կը ճռնչէր, իբրեւ հետեւանք մեծ պետութեանց մրցակցութեան եւ ներքին դաւերու:

Երէկ՝ Մ. Նահանգները չէին մասնակցեր Ազգերու Դաշնակցութեան, իսկ երեք հսկայական ուժեր, Խ. Միութիւնը, Գերմանիա եւ Իտալիա հեռացան ճակատագրական պահու մը, անկար վիճակի մը մատնելով կազմակերպութիւնը:

Այսօր, թէեւ աւելի լայն եւ իբրեւ թէ ժողովրդավարական հիմերու վրայ կազմուած, ՄԱԿը նոյնպէս կը հեւայ չորս-հինգ Մեծերու հակամարտ շահերուն, հակոտնեայ աշխարհահայեացքներու ծանրութեան տակ:

Աչքի առջեւ բերէք երեք տարիէ ի վեր քըննուած հիմնական խնդիրները, եւ պիտի մնաք ապշահար:

Ամէն անգամ որ Մեծերէն երեքը իրարու կը մօտենան բանաձեւ մը արժեցնելու համար, չորրորդը, եթէ համաձայն չէ, անմիջապէս կը փակէ դուռը: Վեթօ (կը մերժեմ): Եւ ջուրը կ'իյնան տքնաջան աշխատանքներ, ծրագիրներ, ուսումնասիրութիւններ:

Ահա թէ ինչու մինչեւ այսօր ալ առկախ կը մնան այն կենսական խնդիրները որոնց լուծումը պիտի դիւրացնէր ՄԱԿին բուն դերը — ամրապնդել խաղաղութիւնը:

Արդարեւ, ոչ մէկ իրական համաձայնութիւն սպառազինութեանց կրճատման, գաղտնի զէնքերու, հիւլէական ուժի, միջազգային բանակի եւ ուրիշ բարդ խնդիրներու մասին: Ընդհակառակն, նոր ճեղքեր, ճակատ ճակատի ընդհարումներ՝ անոնց քննութեան առթիւ:

Նոյն պատկերը ինչ որ երէկ: Նոյն մռայլ հեռանկարը:

Նոր լոյս մը պիտի ծագի՞ Լոյս-Քաղաքին մէջ, այս երկրորդ այցելութենէն: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՄԸՆ ԱԼ...

Հայերէնի դասընթացք մըն ալ պէտք է բանայ մեր հայերէնին համար — այն որ կը խօսուի միայն, բարեբախտաբար եւ չի գրուիր — գաղթաշխարհի մէջ:

Ի՞նչ նմոյշներ կարելի է շարել այստեղ: Այս անգամ երկու խօսակիցներու միջեւ, որոնցմէ մէկը Ամերիկայէն կուգայ, միւսը Թուրքիայէն, առանց հաշուելու տեղական, ֆրանսական ապրանքները, որոնք մերկրին հարազատ դրոշմը կը կրեն:

Թուրքերը իրենք ալ ափ ի բերան կը մնան երբ Ֆրանսա կ'այցելեն եւ իրենց երբեմնի «վաթանտաշ»ները կը գտնեն: Նոյնքան հաւատարիմ «րայա»ներ, գոնէ բարբառով:

Աւելորդ է թուել խօսակցութեան նմոյշներ, ձեր բոլորին ամենօրեայ լսածն է կամ խօսածը: Այսքանը բաւական չգտնելով, նոր նոր յաւելումներ եղած են, ապացուցանելու թէ խալիս Հայեր չենք:

Օրինակ, հանդէսներու յայտագիրներու վրայ սկսած ենք կարդալ «Արեւելեան նուագ, արեւելեան պար»:

Ճաշարանի ծանուցում կը կարծես սկիզբը եւ առեւտրական նպատակներու կը վերագրես: Բայց երբ աչքերդ լաւ մը բանաս, կը տեսնես որ մեր «պատուական» «խնճէ սազը» եւ պորտախաղն է:

Եզրակացութիւնը կը ձգեմ երբեմնի հարեւաններուն, որոնք անշուշտ պիտի պարծենան թէ Հայերը որքան կապուած մնացեր են իրենց «վաթան»ին:

Նորը չէ՞ն ֆրանսախառն, անգլիախառն խօսակցութիւնները, քիչ մը ամէն տեղ: Է՞հ, կրնանք պզտիկ տարբերութիւն մը դնել.— Այս վերջիններն աւելի վտանգաւոր են ազգային տեսակէտով:

— Թուրքերէն խօսելով տաճկցա՞ծ կ'ըլլանք:

=Ոչ. բայց երբ անվերջ կը շարունակուի այդ մոլութիւնը, արտաղաղթէն 25 տարի վերջն ալ, եւ երբ չտեսութիւնը ուրիշ լեզուներ եւս կը տեղաւորէ մեր գլխուն մէջ, հոգին է որ կը խաթարուի աստիճանաբար:

ՍՕՍԻ

ԱՆՏՐԷՅ ԺԴԱՆՈՎ, ընդհ. քարտուղար Խ. Միութեան Կեդր. Կոմիտէի, որ Ստալինի յաջորդը կը համարուէր, մեռաւ երեքշաբթի օր, տաժանելի հիւանդութենէ մը վերջ: Յիսունըերկու տարեկան էր եւ կուսակցութեան ուժեղ դէմքերէն մէկը: Զօրավարի աստիճան ստացաւ 1941ին, մեծ ճարտարութեամբ կազմակերպած ըլլալով Լենինկրատի պաշտպանութիւնը գերմանական արշաւանքին դէմ: Մոսկուայի անթենը հաղորդելով «խիստ մեծ կորուստը», կը թուէր հանգուցեալին բարձր արժանիքները, իբրեւ «առաջնակարգ տեսաբան եւ տաղանդաւոր քարոզիչ Լէնինի եւ Ստալինի գաղափարներուն, իբրեւ մէկը կուսակցութեան եւ խորհրդային պետութեան ամէնէն ականաւոր կառուցանողներէն»: Դեռ կը խօսինք մասին:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորը, մարէշալ Թիթօ, նոր միջոցներ ձեռք առաւ, զօրացնելու համար իր դիրքը: Իր հաւատարիմներէն Ռանքովիչ, ներքին նախարարը, բարձրացաւ փոխ-վարչապետի աստիճանին, իսկ միւս փոխ-վարչապետը, Քարտէլի, նշանակուեցաւ արտաքին նախարար: Կը կարծուի թէ պայքարը պիտի սաստկացնէ հարեւան երկիրներու եւ Կոմինֆորմի դէմ, որ կը շարունակէ վարկաբեկել զինքը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը Փարիզ հասաւ առջի օր, պատրաստելու համար կազմակերպութեան ընդհ. ժողովը, որ տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 25ին: Երէկ, 1 Սեպտեմբեր, Միացեալ Ազգերու յանձնուեցաւ Շայեօյի պալատը, երեք ամսուան համար, իբրեւ անձեռնմխելի կալուած, անկախ՝ Ֆրանսական իշխանութենէն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան Գ. Թեկնածուն, Հէնրի Ուոլըս, առջի օր նորէն անարգուեցաւ 2500 հոգինոց ամբոխի մը կողմէ, որ հոտած հաւկիթներ եւ լոլիկներ նետեց, երբ կը փորձէր ճառ մը խօսիլ: Նախագահ Թրումըն դատապարտեց այս ցոյցերը իբրեւ «հակամերիկեան»:

Վստահութիւն 185ի դէմ 322 ձայնով

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՁԵՌՆԱՐԿԵՑ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ

Պ. Ռոպէռ Շուման, նոր վարչապետը, որ երկրորդ անգամ կը ստանձնէ այդ պաշտօնը, վստահութիւն շահեցաւ Ազգ. Ժողովի մէջ, 185ի դէմ 322 ձայնով: Եւ անմիջապէս ձեռնարկեց նոր դահլիճին կազմութեան:

Ազգ. Ժողովը յոգնած երեւոյթ մը ունէր երեքշաբթի օր, երբ վարչապետը կը պարզէր իր ծրագիրը: Միայն մէկ անգամ ժխոր ծագեցաւ, երբ համայնավար ներկայացուցիչը, Պ. Ժագ Տիւքլօ կը փառաբանէր Խ. Միութիւնը, յայտարարելով թէ այնտեղ բանուորներու ապրուստի պայմանները աւելի լաւ են քան Ֆրանսայի մէջ: Արմատական երեսփոխան մը տեղէն ցատկելով, դիտել տուաւ թէ՝ համաձայն խորհրդային վիճակագրութեանց սովետ բանուոր մը պէտք է երեք ամսուան վաստակը յատկացնէ ձեռք մը հագուստ գնելու համար, երկու ամսուան՝ մէկ զոյգ կօշիկի համար եւայլն: Պ. Տիւքլօ, որ մինչեւ այն ատեն հեգնական դերք մը բռնած էր վարչապետին եւ անոր կուսակիցներուն հանդէպ, բողոքելով յայտարարեց.

— Պառակտումի ձեր փորձը շատ կը յիշեցնէ Մարսէլ Տէայի եւ Տօրիոյի հակախորհրդային դերը:

Նախագահը կարգի հրաւիրեց համայնավար երեսփոխանը: Աւելորդ է ըսել թէ համայնավարները այս անգամ ալ քուէ չտուին նոր վարչապետին:

Արմատական երեսփոխան մը պահանջեց լուծել խորհրդարանը: Նախագահը դիտել տուաւ թէ սահմանադրութիւնը այդպիսի իրաւունք չի տար ներկայ պարագաներուն մէջ:

80 ՄԻԼԻԱՌԻ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ

Նոր վարչապետը շատ բան չի խոստանար իր ծրագրով: Ամէն բանէ առաջ ազդարարեց թէ «Ֆրանսայի ազատութիւնը վտանգի տակ է, որովհետեւ իր արտադրածէն աւելի կը սպառէ, կը վարկաբեկէ իր դրամը, եւ շարունակական տագնապներով կը վտանգէ իր քաղաքական հաստատութեանց գոյութիւնն իսկ»:

Շատ ծանր գտնելով հանդերձ երկրին ելմտական եւ տնտեսական կացութիւնը, Պ. Շուման ամէն բան սեւ չի տեսներ, եւ անտեղի կը գտնէ խուճապի մատնուիլ: «Փրկեցէք դրամը, եւ փրկած կ'ըլլաք ազատութիւնը»: Ճարտարարուեստական արտադրութիւնը 1938ի մակարդակին հասած է արդէն, իսկ անցեալ յուլիսին բարձրացած էր 1929ի մակարդակին 92 առ հարիւրին:

Յետոյ պարզեց իր առաջադրութիւնները. —

Դրամը փրկելու համար, անհրաժեշտ է նախ պահել գիները: Ասոր համար, կառավարութիւնը գիները ազատ պիտի ձգէ կամ հակակշռի տակ պիտի առնէ, պարագային համաձայն: Միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, միսին գինը վերադարձնելու համար անցեալ Յունիսի սակին, այսինքն 25—30 % պակաս: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին գինին ալ աժանցնելու համար: Հացին եւ կաթին գիներու բարձրացումը անխուսափելի է: Ուրիշ առաւելութիւններ պիտի ընծայուին, իբրեւ փոխարինութիւն:

Ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար, մեծադումար խնայողութիւններ պիտի կատարուին: Պիտի կրճատուի նախարարութեանց եւ վարչական տեսչութեանց թիւը: Պիտի զեղչուին զինուորական ծախքերը: Ելմտացոյցին բացը, 80 միլիառ ֆրանք, պիտի գոցուի ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերով, տարին չվերջացած:

Աշխատավարձքի յաւելում պիտի չըլլայ, այս ապրուստի սղութեան դիմանալու համար զեղչ պիտի կատարուի տուրքերու վրայ, պիտի աւելնան ընտանեկան նպաստները եւ ուրիշ փոխարինութիւններ պիտի ըլլան: «Կառավարութիւնը պիտի խուսափի որեւէ քաղաքականութենէ ուր աշխատավարձը շարունակ բարձրանալով պիտի բըպաշի հասնելու համար գիներու անընդհատ բարձրացման»: Իր համոզումով, աշխատավարձի յաւելումը անխուսափելի կը դարձնէ գիներու բարձրացումը:

Աւելի խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին հարկային խարդախութիւնները սանձելու համար: Հետզհետէ պիտի վերահաստատուի հաւաքական պայմանագիրներու դրութիւնը եւն.:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, կառավարութիւնը կը մնայ հաւատարիմ իր աւանդական առաքելութեան,— մօտեցնել, ոչ թէ դէմ դիմաց հանել: Այս ոգիով պիտի գործէ միջազգային բանակցութեանց մէջ: Գործի պիտի ձեռնարկէ, Եւրոպական խորհրդարանի մը կազմութեան համար:

Կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ Շումանի ելմտական – տնտեսական ծրագիրը մեծ տարբերութիւն մը չունի Փոլ Ռէյնոյի ծրագրէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Ժ.

Այս իմաստով հարուստ նիւթ կուտայ նաեւ այն պատմական դատավարութիւնը, որ 1926 Օգոստոսին տեղի ունեցաւ Էնկիւրիի մէջ՝ շարք մը ականաւոր Իթթիհատականներու գլուխները իրենց ուսերէն պոկելով :

1920 Դեկտեմբեր 1ին (երբ Սթալին յանուն Ազրպէյճանի կը յայտարարէր Զանգեզուրի Նախիջեւանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի միացումը Հայաստանի), 1920 Դեկտեմբեր 2ին (երբ Լեգրան կը ստորագրէր ծանօթ դաշնագիրը Հայաստանի հետ՝ Երեւանեան նահանգի բոլոր գաւառները հայկական հռչակելով), 1921 Ապրիլ 23ին (երբ Խ. Հայաստանի Ռազմական Կոմիսար Աւիս Նուրիջանեան Կարմիր Բանակին ուղղուած «Կոչ»ով մը Հայաստանէն անբաժան կը յայտարարէր Զանգեզուրն ու Ղարաբաղը), 1921 Մայիս 21ին (երբ Ղալաջուղի համաձայնագրով խորհրդային պատուիրակները հայկական կը հռչակէին Զանգեզուրն ու Լեռնային Ղարաբաղը) եւ 1921 Յունիս 12 եւ 13ին (երբ Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը Լեռնային Ղարաբաղը հայկական հող կը նկատէր, այս բոլոր թուականներուն, գաղտնի համաձայնութեամբ մը Թուրքիոյ հետ, Հայաստանը ԱՐԴԷՆ վաճառուած եւ մեր հողերը ԱՐԴԷՆ պարգեւ տրուած էին ուրիշներու :

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ,— կը նկատէ Բորեան, — ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՌԱՒԵԼԱԳՈՅՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՇՈՒԻՆ, ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ» («Արմենիա», Հ. Բ. էջ 285) :

Եւ կատարուեցան գիտակցօրէն, որովհետեւ « Թուրքիան Արեւելքի մէջ անհրաժեշտ էր Ռուրէն ԴՐԺԵՑ այն դաշնագիրը, զոր ստորագրած էր (անդ , էջ 285) :

Եւ ճիշդ այս նկատումներով Ռուսիա նենգօրէն ԴՐԺԵՑ այն դաշնագիրը, որ ստորագրած էր մեզ հետ .

— « Եթէ հայ աշխատաւոր զանգուածներու շահերը կը պահանջէին,— բաց կերպով կը խոստովանի Բորեան,— որ իրագործուի Ռուսիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը (1920 Դեկտեմբեր 2ի— «Յ.»), սակայն Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ կը պահանջէր, որ բաւարարուին թրքական «երիտասարդ» դրամատիրութեան աշխարհակալական – բռնատիրական բնազդները ի հաշիւ հայ ժողովուրդի...» (անդ, էջ 299) :

Անցողակի յիշատակենք հոս, որ 1920 Դեկտ. 2ի Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը այս դաւերու շղթայէն դուրս չէ, ան եւս օղակ մըն է այս շղթային մէջ :

Այդ դաշնագիրը սերտօրէն զօդուած է այն գաղտնի համաձայնութեանց, որ 1920 Յունիսէն ասդին — վէճ չյարուցանելու համար Բորեանի մատնանշած թուականը կ'առնենք — կնքուեցան Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի միջեւ, միշտ Հայաստանը իբրեւ վաճառքի նիւթ ունենալով :

Ալեքսանդրապոլի դաշնագրի բուն հեղինակը ՄՈՍԿՈՒԱՆ էր եւ ոչ Էնկիւրին :

Իր կռնակը՝ իբրեւ հզօրագոյն պաշտպան եւ զօրավիգ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՆ ունենալով՝ Էնկիւրին Ալեքսանդրապոլի մէջ մեզ իր պայմանները կը թելադրէր :

Ջանապարհենք սակայն, մենք դեռ առիթ կ'ունենանք այս մասին խօսելու ,

Միայն արձանագրենք հոս, որ այս բոլոր դաւալից աքթերով Հայաստանէն իր անվիճելի հողերը պոկելով եւ զանոնք ուրիշներուն պարգեւ տալով — Ախալքալաքը՝ Վրացիներուն, իսկ Շարուր Նախիջեւանը, Լեռնային Ղարաբաղն ու Լեռնային Գանձակը՝ Թաթարներուն — այսօր Անդրկովկասի հողային ընդհանուր ֆոնտէն (185.740 ք. ք.) բաժին ինկած է,— Ազրպէյճանին՝ 85.968 ք. ք. (46.3 %), Վրաստանին՝ 60.525 ք. ք. (37.3 %), մինչ Հայաստանին՝ ընդամէնը 30.247 ք. ք. (16.4 առ հարիւր)....

Թէ Մոսկուան եւ թէ Երեւանը ահա այսպէս «պաշտպանեցին» հայ ժողովուրդի հողային իրաւունքները Անդրկովկասի մէջ...

Անոնք այսպէս «վերականգնեցին» Հայաստանը՝ սարսափի ուժգողի մատնելով հայ խմբապետներ»ը, ինչպէս որ պիտի ըսէր Ա. Նուրիջանեան...

Սակայն զարմանալին այն է, որ այսպէս «պաշտպանելով» ու «վերականգնելով» հայ երկիրը, բոլշեւիկները տակաւին պիտի ուզէին, որ հայ ժողովուրդը լքէ Դաշնակցութիւնը եւ հետեւի իրենց ....

Պիտի ուզէին, որ իր հերթին հայ ժողովուրդը վաճառքի հանելով իր վերջին յոյսը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ընդմիշտ փոխանակ իբրեւ Ազգ եւ Հայրենիք ...

Եղաւ, ի հարկէ, ճիշդհակառակը : Որքան դաւերը աւելի շատցան ու խորացան, այնքան կապը աւելի ամրացաւ հայ ժողովուրդի եւ Դաշնակցութեան միջեւ :

Այս ամրացումին մէջ իր բաժին դերը ունեցաւ այն վերաբերումը, որ Մոսկուան ու Երեւանը ի յայտ բերին անդրկովկասեան Հայաստանի յօշոտումին մէջ :

Տեսանք, թէ Մոսկուան եւ Երեւանը ինչպէս «պաշտպանեցին» մեր հողային իրաւունքները ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ մէջ ;

Այժմ քանի մը խօսք այն «պաշտպանութեան»ը մասին, որ անոնք ընծայեցին հայ ժողովուրդին ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏի մէջ :

Հազիւ իշխանութեան եկած, խորհրդային կառավարութիւնը իր 1917 Նոյեմբեր 24 թուակիր դեկրետին մէջ, ուղղուած «Ռուսիոյ եւ Արեւելքի բոլոր աշխատաւոր մուսուլմաններուն», ստորագրութեամբ տակ Վ. Ուլեանով – Լենինի (վարչապետ) եւ Ջուղաշվիլի – Սթալինի (ազգային գործերու գործավար), կը յայտարարէր.

« ՄԵՆՔ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆՔ, ՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄԻ ԵՒ ԱՆԿԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ «ԽԼԵԼՈՒ» ՄԱՍԻՆ ԵՂԱԾ ԴԱՇԻՆՔԸ ՊԱՏՌՈՒԱԾ ԵՒ ՈՉՆՉԱՑՈՒԱԾ է» («Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան Դեկրետները», հ. Ա., էջ 135) :

Հայ Դատի դէմ ուղղուած այս դաւը քողարկելու համար, նոյն Մոսկուան 1917 Դեկտ. 29ին թուղթի վրայ յայտարարեց իր «հռչակաւոր» դեկրետը «Թրքական Հայաստան»ի մասին, որ թուղթի վրայ ալ մնաց մինչեւ այսօր :

Ռուսաստանը ծանրագոյն հարուածը Հայ Դատին տուաւ 1918 Մարտ 4/17ին, Պրեսթի մէջ, համանուն դաշնագրի 4րդ յօդուածով մեր բոլոր իրաւունքները զիջելով Թուրքիոյ :

Այդ յօդուածով Ռուսիա հետեւեալ յանձնառութիւնը կը ստանձնէր Թուրքիոյ առջեւ.

— « Ռուսիա պիտի ընէ իրմէ կախուած ամէն բան՝ ապահովելու համար թէ արագ պարպումը Անատոլուի արեւելեան շրջաններու եւ թէ անոնց օրինական փոխանցումը Թուրքիոյ : Արտահանի, Կարսի եւ Պաթումի շրջանները եւս արագօրէն պիտի պարպուին ռուսական զօրքերէ : Ռուսիա պիտի չմիջամտէ այդ շրջաններու պետական եւ միջազգային իրաւական յարաբերութեանց հարցերուն, թոյլ տալով, որ այդ շրջաններու ազգաբնակութիւնը նոր կարգ հաստատէ, համաձայնութեամբը հարեւան պետութեանց եւ յատկապէս Թուրքիոյ» :

Այս յօդուածով Ռուսիա ոչ միայն ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ կը զիջէր Թուրքիոյ, այլ եւ թրքական զօրքերը կը բերէր Անդրկովկաս՝ Թուրքիոյ ընծայաբերելով ԱՐՏԱՀԱՆԻ, ԿԱՐՍԻ եւ ՊԱԹՈՒՄԻ շրջանները :

Դժնդակ օրեր ստեղծուած էին հայ ժողովուրդի համար :

Թուրքիոյ բարեկամութիւնը կը մուրային — մեզ վաճառքի հանելով — թէ «մեծ ու հզօր» Ռուսաստանը եւ թէ մեզի անմիջօրէն դրկից ժողովուրդները :

Այդ շրջանի պատմութեանը անցնելով՝ « Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարան»ը Հայկական Հարցին նուիրուած իր յօդուածին մէջ կը գրէ.—

« 1918ի ամրան, Անդրկովկասի գիւղացիական համագումարին, Թիֆլիսի մէջ, արդէն ձեւ առած էր Վրացիներու եւ Թաթարներու պլոքը Հայերու դէմ» (Մ. Խ. ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ», հ. Գ., 1926, Մոսկուա, էջ 437) :

Ոչ միայն ձեւ առած էր, այլեւ այդ պլոքը փաստօրէն կը հրաժարէր կռուիլ Թուրքիոյ դէմ .

— « Սէյմը փաստօրէն Հայաստանի ուսերուն բեռցուց Անդրկովկասի պաշտպանութեան բովանդակ ծանրութիւնը յարձակումներուն դէմ Թուրքերու, որոնք բնականօրէն կը ձգտէին օգտագործել բարենպաստ վայրկեանը հողայինդրաւումներ կատարելու համար » (անդ , էջ 437) :

Եւ ամէնքէն լքուած Հայաստանը անկարող էր իր տկար ուժերով դէմ դնել Թրքական արշաւին, երբ մանաւանդ Թուրքիոյ ետին ՌՈՒՍԻԱՆ կեցած էր .

« Հայաստանը, ձգուած Թուրքերու քմահաճոյքին ,— կը խոստովանի միշտ նոյն «Հանրագիտարան»ը — հարկադրուած եղաւ 1918ի Յունիսին ընդունիլ, ըստ Պոլսոյ դաշնագրի (ըսել կուզէ՝ Պաթումի.— «Յ.») Թուրքիոյ բոլոր պահանջները, որոնց հիմունքով Հայաստանի հողային բովանդակ տարածութիւնը կը հաւասարէր Երեւանի եւ Էջմիածնի գաւառներուն՝ 400.000 բնակիչներով երկու գաւառներու մէջ» (անդ, էջ 437) :

Ռուսիա այսքան անարգ կը վարուէր հայ ժողովուրդի հետ, երբ չկար մինչեւ իսկ այն սին խօսքը, թէ մենք զինք... նուազ «սիրած» ենք.

« 1917ի Հոկտեմբերին.— կը վկայէ «Հանրագիտարան»ը, — Թիֆլիսի մէջ գումարուած Հայկական Ազգային Համաժողովը, որ կը ղեկավարուէր դաշնակներու կողմէ, հաստատեց Հայաստանի կապը մնացեալ Ռուսիոյ հետ եւ պահանջեց Ռուսիոյ կցել Թրքապատկան Հայաստանի այն հողերը, որոնք համաշխարհային պատերազմին գրաւուած էին ռուսական զօրքերու կողմէ » (անդ, էջ 437) :

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»է)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Ճշմարտութիւնը խօսին

« Յառաջ »ը գեղեցիկ հարցարան մըն է բացած .— Երէց սերունդը կատարե՞ց իր պարտականութիւնը : Կարեւոր նիւթ մը մեր ապագայ պատմագիրներուն համար, մանաւանդ գաղթահայ պատմագրին :

Դժբախտաբար թերթին սիւնակները թոյլ չեն տար աւելի լայնօրէն արտայայտուիլ այս կարեւոր նիւթին շուրջ : Կարելի չէ քանի մը տողերով պատմութեան դատաստանին յանձնել, աւելի քան մէկ քառորդ դարու մէջ կատարուած աշխատանքները : Բայց կայ ճշմարտութիւն մը որուն հանդէպ լռելը յանցանք է :

Մինչեւ այժմ հարցարանին պատասխանողներ կը պատկանին միջին սերունդին. ուրիշ խօսքով « Ապրիլեան սերունդ» : Ոմանք թեր, ոմանք դէմ, համաձայն իրենց դատողութիւններուն : Ըստ ոմանց, երէց սերունդը որ հետզհետէ կ'անհետանայ, կատարած է իր պարտականութիւնը, իսկ կան ալ որ կը մեղադրեն զայն թէ թերացած է իր պարտականութեան մէջ :

Անշուշտ ըսել կ'ուզեն թէ կրնար աւելին ընել :

Ես ալ կը պատկանիմ Ապրիլեան սերունդին, ես ալ եկած եմ անապատէն : Ոչ միայն մոռցած էի Ա.Բ.Գ.ը զոր սորված էի մանկութեան օրերուն, այլ մոռցած էի նոյնիսկ իմ մայրական լեզուս եօթը տարուան գերութենէ մը վերջը : Մինչեւ այսօր ալ մանաւոր դպրոց տեսած չեմ :

Արդ, ինչ որ գիտեմ այսօր, կը պարտիմ մեր երէց սերունդին : Այո, ճիշդ է որ լրիւ չէ մեր գիտցած հայերէնը, շատ թերիաշ է :

Բայց, ի՞նչ մեղք ունի ասոր մէջ երէց սերունդը : Ի վիճակի էի՞ն աւելին տալու մեզի : Այս հարցումին է որ պէտք է պատասխանենք անաչառօրէն :

Մինակ մե՞նք եկած ենք անապատներէն : Այդ օրերուն մեզ հետ չէ՞ր այս օրուան մեր աւագ սերունդը : Կարծեմ անոնք իրենց փափուկ անկողիններուն մէջ պառկած չէին : Երբ մենք անապատ-լով բանտերն ու աքսորավայրերը, անոնք ալ մեծ քամեցին դառնութեան բաժակը ցմրուր, նետուելով բանտերն ու աքսորավայրերը, անոնք ալ մեծ մասով անցան նոյն աքսորի ճամբաներէն : Երբ մենք նետուեցանք օտար ափերու վրայ մերկ ու սոված, դարձեալ մեզ հետ էին անոնք. անստոյգ վիճակի մը մէջ : Ոչ կայուած ունէին, ոչ հանգստաւէտ բնակարան կամ պատրաստ գործ : Համաձայն իրենց յարմարութեան, շատեր ստիպուեցան գործարաններու դուռները ափ առնել, մինչեւ երեկոյ ծուխ եւ մուր կլլել պատառ մը սեւ հացի համար : Բոլորս ալ գիտենք որ մեր երբեմնի ուսուցիչ – ուսուցչուհիներէն շատերը անօթի կը թափառէին փողոցները : Մեծ բախտ ունէին անոնք որ պատահաբար գործի կը կոչուէին համաձայն իրենց ընդունակութեան, յաճախ անվճար ամիսներով :

Իսկ մեր գրագէտները ահագին պարտքի տակ կը մտնէին իրենց տարիներու մէկ աշխատանքը լոյս աշխարհ հանելու համար, որպէսզի ապրի մեր լեզուն այս օտար ափերուն վրայ, իբրեւ միակ զէնքը մեր ինքնապաշտպանութեան :

Բայց աւաղ, այդ գեղեցիկ գործերն ալ կը մնային դարակներու մէջ, փոշիներու տակ. կացութիւն մը որ մինչեւ այսօր ալ չէ փոխուած : Քննադատող ընկերներ, փորձեցէք հարցնել, մեր այդ տարիներու տքնաջան գրագէտներուն, խմբագիրներուն. քանի՞ օրինակ սպառած են :

Դուրս ձգելով անոնք որ իրենց մատները մոխիրը չեն թաթխած, արտասահմանի մէջ հետզհետէ անհետացող մեր մտաւորական սերունդը, կատարեց իր պարտականութիւնը լի ու լի, համաձայն իրենց եւ տեղական պայմաններուն : Մեզի տուին դպրոցներ, ճեմարաններ, դէգերով գրքեր և թերթեր : Աննախընթաց է ինչ որ ունեցաւ մեր մշակոյթը այս քառորդ դարու ընթացքին : «Հայրենիք» ամսագրի հարիւրաւոր համարները, փառքն ու պսակը կը կազմեն մեր հազար հինգ հարիւրամեայ մշակոյթին : Այս բոլորը կը պարտինք մեր երէց սերունդին :

Ասկէ զատ, անոնք մեզի վարժեցուցին ըլլալ հայրենասէր եւ գաղափարապաշտ : Այս օրուան հայութիւնը որ ամուր կապերով կապուած է հայրենիքին եւ անհամբեր կը սպասէ օր մը վերադառնալու ,դարձեալ կը պարտինք անոնց :

Այս բոլորին փոխարէն, ի՞նչ սորվեցուցին անոնք որ կը գտնուին մեր մայր հայրենիքին մէջ : Մենք տեսանք բազմաթիւ հայորդիներ, գերիներ, եկած մեր երազած հայրենիքէն : Ըստ իրենց յայտարարութիւններուն, տարիներով դպրոց էին յաճախած, շատեր միջնակարգ վարժարան էին աւարտած : Բայց ոչ մէկը լրիւ հայերէն գիտէր : Խառնիճաղանճ լեզու եւ օտարոտի մտայնութիւն մը ունէին : Տակաւին չենք խօսիր այն բազմաթիւ օտար բառերու մասին որոնցմով աղճատած են

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Խ. Միութեան մէջ հանրային դաստիարակութեան համար տրըուած վարկերը 60 միլիառ ռուբլին կ'անցնին այս տարի: Արձակուրդի միջոցին մեծ ճիգ թափեցին հին դպրոցական շէնքերը վերանորոգելու եւ նորեր շինելու համար, մանաւորաբար այն հողերուն վրայ զոր թշնամին գրաւած էր: Գերմանները այրեցին 22.700 դպրոցներ :

Վերաշինութեան ճիգերուն մէջ կառավարութիւնը կը հանդիպի տեղական իշխանութեանց ապիկարութեան: Որոշ շրջաններու մէջ հազարաւոր գիւղացիներ բարեխիղճաբար ուզեցին աշխատիլ կիրակի օրերը: «Իզվեստիա»ն իր Օգոստ. 4ի թիւին մէջ հաստատելով հանդերձ թէ նման նախաձեռնութիւնները հազուադէպ են, կը թելադրէ ամէն տեղ միեւնոյն ճիգը թափել: Թէեւ միւս կողմէ, գինուորական իշխանութիւնները չեն յանձնած բոլոր գրաւուած շէնքերը իրենց տէրերուն :

Ներկայիս Խ. Միութեան մէջ կան 197.000 դըպրոցներ: Այս թիւը կը գլէ կ'անցնի հնգամեայ ծըրագիրը, որ 193.000 դպրոցներ կը նախատեսէր 1950ի համար, հնգամեայ ծրագրին վերջին տարին: Աշակերտներուն թիւը աւելցած է եւ պիտի հասնի 33 միլիոնի, մինչդեռ 31 միլիոն 800.000 նախատեսուած էր 1950ի համար :

Դպրոցական շէնքի անձկութիւնը այնքան մեծ է որ բազմամբոխ կեդրոններու մէջ, տղաքը երկու կամ երեք խումբերու կը բաժնուին, ինչ որ կը պակսեցնէ դասարանին մէջ ներկայութեան ժամերը :

Բայց կրթական նախարարը ուրիշ լուրջ խնդիր մը կ'արծարծէ.— այն թէ՝ շատ մը շրջաններու մէջ պարտաւորիչ կրթութիւնը կը կաղայ: Տղայ մը պէտք է որ եօթը տարի տարրական դըպրոց յաճախէ: Մինչդեռ Բրեանսքի (Մոսկուայի մօտ) գաւառին մէջ 3000 աշակերտներ անուսում մնացած են 1947ին, եւ 2000է աւելի աշակերտներ դպրոցը լքած են տարուան սկիզբէն իսկ: «Իզվեստիա» կը նկատէ որ Ուզպէքիստանի մէջ չորս տարի վերջ, դասարանները աւելի պակաս աշակերտ ունեցած են : Եւ այս երկրին կրթական նախարարը ոչինչ կ'ընէ, օրէնքը պարտադրելու համար: Այս արեւելեան երկրին մէջ ոչ մէկ քարոզութիւն կ'ընեն ծնողներուն, այնպէս որ հին նախապաշարումները ի զօրու են եւ աղջիկները դպրոց չեն ղրկեր :

« Իզվեստիա » կը գրէ նաեւ թէ կարճ է ժամանակը, պէտք է աճապարել աւելի լաւ կազմակերպելու դպրոցները, որպէսզի տղաքը ցերեկը տաք կերակուր ունենան, ինչպէս եւ հագուստ եւ կօշիկ: «Ոչ մէկ տղայ դպրոցէն դուրս»: Իսկ ուրիշ կարեւոր կեդրոններու մէջ ալ սկսած են պայքար ի նպաստ դպրոցներու :

մեր գեղեցիկ լեզուն մայր հայրենիքին մէջ: Եթէ օրին մէկը մենք ալ դառնանք մեր ճակատագրին, անկասկած այս օրուան արտասահմանի հայ գրականութիւնն ալ պիտի գրաւէ փառաւոր տեղ մը:

Երեք սերունդը տուաւ մեզի ինչ որ կրնար: Ցաւցանք բոլորին :

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի աներեն)

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ յիշատակին երեկոյթ մը սարքուած է Երեւանի մէջ, ինչպէս հաղորդեց Օգոստոս 1ի անթենը: (Եղեռական մահուան 33րդ տարելիցի առիթով):

Ջայնասփիւռի խօսնակը համառօտակի հաղորդեց Զօհրապի կենսագրականը, վեր հանելով անոր կեանքի ու գործունէութեան գլխաւոր փուլերը: Յիշեց առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Թուրք ոճրագործ կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած մեծ Սպանդը եւ յետոյ նկարագրեց այն պարագաները, որոնց մէջ տեղի ունեցաւ Գ. Զօհրապի եղեռական մահը՝ նախամարդկային ամարդի միջոցներով: Ապա ներկայացուց Զօհրապը իբրեւ օրէնսգէտ, պետական – քաղաքական եւ ազգային գործիչ եւ մանաւանդ իբրեւ հայ ժողովրդավար եւ յառաջադէմ մտքի պայծառ դէմքերէն մէկը: Անշուշտ մոռնալով որ ողբացեալ գրագէտը սերտ գործակիցն էր... Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ մահուան հարիւրամեակի առթիւ նոր արձանի մը բացումը պիտի կատարուի Երեւանի Աբովեան փողոցին վրայ: Գլխաւոր արձանը պիտի ունենայ երեք մեթր բարձրութիւն, իսկ կրանիտէ պատուանդանի հետ միասին պիտի ունենայ 7 — 8 մեթր բարձրութիւն: Աբովեանի մահուան հարիւրամեակի հանդիսութիւններուն առթիւ կը պատրաստուին շարք մը յօդուածներ համամիութենական մամուլի համար:

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԱՐՁԱՆԸ.— Արձանագործ Սուրէն Ստեփանեան վերջացուց Խ. Միութեան նախարարներու խորհուրդին փոխ-նախագահ եւ արտաքին գործերու նախարար Վ. Մ. Մոլոթովի արձանը: Արուեստագէտը յաջողած է ճշգրիտ կերպով արտայայտել անոր յատկանշական գիծերը :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ օփէրէթներ կը տրուին Լենինականի մէջ, Երեւանի երաժշտական թատերական կազմի կողմէ, ինչպէս « Քաջ Նազար»ը եւ ուրիշ կտորներ :

ԿԱՇԻԷ ՊԱՅՈՒՍԱԿՆԵՐ.—Երեւանի կաշիի գործարանը, կաշիէ պայուսակներ պատրաստելու համար կը գործածէ նոր ձեւ մը, որուն շնորհիւ, օրական 242 դպրոցական պայուսակի փոխարէն կարելի է կրկինը արտադրել: Փոխանակ 72 վայրկեանի հիմա 32 վայրկեանի մէջ կարելի է պայուսակ պատրաստել: Մինչեւ դպրոցական նոր շրջանի սկիզբը գործարանը պիտի արտադրէ 50.000 կաշիէ պայուսակ :

ՆՈՐ ՀԵՌԱԽՕՍԱՅԻՆ գիծ սկսած են հաստատել Ամասիայի շրջանին մէջ :

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԵՐԸ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 25 Օգոստոս.— Հակառակ անպաստ օդին, Օգոստոս 22ին տեղի ունեցաւ Լիոնի Կ. Խաչի եւ Նոր Սեբաստիոյ դաշտահանդէսը Փոն տը Շէրիւիի մէջ, Պ. Տրիկոսի գեղեցիկ ծառաստաններուն մէջ: Հայկական եւ Ֆրանսական եղանակները կը ծածանէին, իսկ հայրենասիրական եւ յեղափ. երգերն ու արտասանութիւնները կը լսուէին ամէնկողմէբարձրախօսներումիջոցով: Եկած էին նաեւ Տէսինի ընկերներէն ինքնաշարժներով, քաջալերելու մեր ձեռնարկը :

Կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին բացուեցաւ հանդէսը «Յառաջ Նահատակ»ով, երգուեցան նաեւ «Մարսէյեզ»ը եւ «Մշակ բանուոր»ը: Օրուան նախագահ ընկեր Թ. Այվազեան բացատրեց Կարմիր Խաչի ազգօգուտ գործունէութիւնը ամէն տեղ: Այս առթիւ Պ. Մարգար Ցակոբեան (Փարիզէն) նուիրեց հազար ֆրանք Կարմիր Խաչին:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ գեղեցիկ: Երգեցին տիկիններ Վարժապետեան (Մարսէյլէն), Կարապետեան (Տէսինէն), Արշալոյս Պէրպէրեան (Պելմոնէն) եւ Օր. Լուսին Գարակեավուրեան: Արտասանեցին ընկերներ Արամ Թաթուլեան եւ Հրաչ Վարդանեան (Լիոնէն) եւ Հայկ Պիչաքճեան (Փոն տը Շէրիւիէն):

Խօսք առին Տիկին Փափազեան (Տէսինէն), ընկեր Նշան Դարբինեան (Փարիզէն) եւ ընկեր Միսաք Միրզէ Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի կողմէ: Բոլորն ալ քաջալերեցին Նոր Սեբաստիոյ եւ Կարմիր Խաչը եւ օգտակար թելադրանքներ ըրին:

Պիւֆէն շատ ճոխ էր: Այս առթիւ մասնաւոր շնորհակալութիւն Պ. Միսաք Եղիաեանի որ իր ինքնաշարժը տրամադրեց, փոխադրելով շատեր իրենց բնակարանները —Յ. Մ. Պիչաքճեան

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ ԱԼ ...

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Տարօնի արժանի զաւակ Տիգրան Նորոյեանէն վերջ, Տիգրան Մանուկեանի մահուան լուրն է որ կը հասնի: Հանգուցեալը բընիկ Մշոյ Առինջ գիւղացի էր: Պատանի հասակին եղած է անձնուէր յեղափոխական, Տամատեանի ժամանակ: 1896ին, ինքն եւ Կրպէ Սահակ կը մկրտուին Դաշնակցական, Ծիւաղ եւ Աժտահար կեղծ անուններով: Ինչպէս յայտնի է, բոլոր հայրենակիցներուն Սահակը (Ծիւաղ) զէն ի ձեռին Սասունէն կուռելով մինչեւ Կորեկի աղբիւր կը զոհուի Քանայ լերան մօտերը, Գոմսայ Կորիւնի եւ ուրիշներու հետ:

Գալով մեր սիրելի Տիգրանին ((Աժտահար) հրաշքով ազատած է 1914—18ին, երբ կը գըտնուէր Պոլիս, իր մեծ եղբօր քով որ նաւային պաշտօնեայ էր ռուսական ընկերութեան: Տիգրանը քանի քանի մարդիկ փախցուցած է պատերազմէն առաջ Պոլիսէն, եւ եղած է օգտակար անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն:

1923ին Տիգրան ալ կուգայ Ֆրանսա եւ կը հաստատուի Վիէն (Իզէր): Սրճարան մը կ'ունենայ «Քաֆէ Տարօն» անունով: Տիկիննալ որբե-

---

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԸ.

— Չէ, յիմար, հրամայուած չէ, սպաննել զայն. որքան կարելի է քիչ արիւն պիտի թափենք: Մեր գործը պիտի ըլլայ Աշոտ Երկաթը սպաննել, իսկ Հեղինէն ողջ պիտի յանձնենք իշխաններուն ձեռքը. այնուհետեւ մեր պաշտօնը աւարտած է եւ մենք տէրը պիտի ըլլանք մեզի խոստացուած ոսկիներուն :

— Իսկ եթէ չյաջողի՞նք ....

— Ցիմար, ինչո՞ւ պիտի չյաջողինք: Թագաւորը իր փոքրաթիւ թիկնապահներէն զատ ուրիշ զօրք չունի քաղաքին մէջ, մինչ Արասն ու Գուրգէնը ահագին թիկնապահներ ունին, որոնք օգնութեան կը հասնին մեզի, երբ մեր գործը անյաջող երթայ :

Խօսակիցները լռեցին: Գէորգ իշխան քանի մը վայրկեան սառած մնաց: Ամէն բան լսեց ան: Աշոտ Երկաթի մահը անխուսափելի էր, եթէ շուտով իմաց չտրուէր անոր եւ չփախչէր քաղաքէն: Արասն ու Գուրգէնը իրենց թիկնապահներով կրնային հուր ու մոխիր դարձնել ամբողջ քաղաքը: Պէտք էր աճապարել, պէտք էր վայրկեան առաջ ամէն բան իմացնել Թագաւորին: Բայց ինչպէս դուրս գար իր թաքստոցէն. այս մասին կը մտածէր Գէորգ իշխանը, երբ դաւադիրներէն մէկը ըսաւ.

— Երթանք, դեռ կանուխ է նշան տալու համար :

— Այո, երթանք քիչ մը կոկորդնիս թրջենք գինիով, պատասխանեց միւսը եւ ամէնքն ալ հեռացան :

Գէորգ իշխանը ազատ շունչ քաշեց եւ անմկատելի կերպով անցաւ պալատի պարտէզը, ուրկէ շուտ մը ներս գնաց եւ ներկայացաւ Աշոտ Երկաթին: Այս վերջինը զարմանքով նայեցաւ Գէորգի գունատ դէմքին:

— Թագաւոր, փախիր շուտով, կեանքիդ դէմ սոսկալի դաւադրութիւն է սարքուած :

Աշոտ Երկաթ վեր թռաւ տեղէն եւ չփոթած նայեցաւ Գէորգ իշխանի դէմքին, հասկնալու համար, թէ արդեօ՞ք խելքը թռցուցած չէ՞ր ան :

— Բայց դոյն չկայ դէմքիդ, իշխան. հանդարտացիր քիչ մը եւ ապա պատմէ գործին էութիւնը :

— Թագաւոր, հանդարտանալու ատեն չէ, շուտով հեռացէք եւ թողէք զիս այստեղ՝ իմ փոքրաթիւ խումբովս պահպանելու պալատը, մինչեւ որ դուք հեռանաք: Աճապարեցէք, ապա թէ ոչ քանի մը վայրկեան յետոյ արդէն ուշ կ'ըլլայ, ըսաւ Գէորգ իշխանը ու քանի մը բառով պատմեց իր անակնկալ հանդիպումը դաւադիրներուն հետ եւ անոնց ունեցած խօսակցութիւնը :

Աշոտ Երկաթ գլուխը շարժեց խորին թախիծով. յիշեց իր հօր ուրուականը եւ անոր նախազգուշացումը :

— Արդարեւ դժբախտ եմ ես, քանի որ իմ հարազատ եղբայրս ալ սուր կը բարձրացնէ ինծի դէմ: Թող գան, թող սպաննեն զիս, եթէ իմ կեանքս պէտք է իրենց. ես պատրաստ եմ զոհուելու, եթէ գիտնամ որ այնուհետեւ ազատ կ'ըլլայ Հայաստանը եւ նախարարներն ու իշխանները կը դադրին իրարու միս ուտելէ :

— Բայց չուշացնէք ուրեմն, Թագաւոր. ձեր կեանքը հարկաւոր է թշուառ ժողովուրդին :

— Լաւ, թող քու խօսքդ ըլլայ, ըսաւ Աշոտ Երկաթ քիչ մը լուռ մնալէ ետք. ապա առաւ իր ընտանիքը, Հեղինէն, Արասի որդին եւ գաղտնի ճանապարհով դուրս ելաւ քաղաքէն :

Երբ Գուրգէն իշխանը տեսաւ անոր հեռանալը, ազատ շունչ քաշեց. յետոյ իր թիկնապահներուն հետ դարձաւ մտաւ պալատին մէջ, սպասելով դաւադիրներուն: Շատ չանցած տեսաւ, թէ ինչպէս մօտ քառս հոգի զգուշութեամբ կը մօտենային դէպի պալատին այն կողմը, ուր երկու պահապաններ կանգնած էին նախապէս: Այժմ չկային այդ պահապանները եւ մուտքը, ըստ երեւոյթին, ազատ էր դաւադիրներուն առջեւ: Սանդուխներուն տակ չփոթած կանգ առին անոնք, երբ պահապաններէն ոչ մէկը տեսան: Տեսակ մը անորոշ կասկած մտաւ սիրտերնին :

— Ո՞ւր են պահապանները, ինչո՞ւ չկան, շըշնջաց մէկը ցած ձայնով :

— Անկիւն մը քաշուած քնացած ըլլալու են: Աւելի լաւ մեզի համար, ճամբանիս բաց կ'ըլլայ, պատասխանեց ձայն մը, որ մեզի ծանօթ Քասակինն էր :

ԲԱԳՐԱՏ ՁԵՎԱՁԵԱՆՑ

րու մայր եղած է Տիգրանակերտ եւայլն տեղեր ։ Ասոր համար բոլոր Տարօնցիները երբ Վիէն երթային, անպայման Տիգրանին պիտի այցելէին եւ վարպետը սիրով սեղանը կը ճոխացնէր։ Շատ կը սիրէր հին յուշեր պատմել, թէ ինչպէս 1904ին ձիւն – ձմրան կը փոխադրէր մարդիկ եւ մթերք դէպի Սասուն ։

Ողբացեալը 82 տարեկան էր եւ թաղուեցաւ Վիէնի բլրակի գերեզմանատունը։ Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի վարպետ, եւ պտուտ մը զով ջուր Նոնոշի աղբիւրէն քու վառած սրտիդ։ Հայրենակիցներդ եւ ծանօթներդ երբեք պիտի չմոռնան քու անձնուիրութիւնդ ։

Ստեփան Ալէքսանեան

Բանուորական խլրտումներ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՓՌԱՊԱՆՆԵՐ ՀԱՑ ԿԸ ԾԱԽԵՆ ԱՌԱՆՑ ԿՏՐՕՆԻ

Բոլոր թերթերն ալ կը խոստովանին թէ բանուորական խլրտումները կ'աճին օրէ օր, թէեւ գործադուլները հազիւ քանի մը ժամ կը տեւեն ։ Համայնավար օրկանները անշուշտ աւելի կը խըտացնեն գոյները, քանի որ այս կառավարութիւնն ալ գոհացում չի տար իրենց ։ Համայնավար Կեդր. Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը պահանջէ ժողովրդավար միութեան կառավարութիւն մը ։ Այս առթիւ պարծանքով կը յիշէ թէ ժողովրդական զանգուածներու ճնշումին վրայ, տապալեցաւ Պլում – Մառի–Ռէնօ–Շումանի կառավարութիւնը ։ « Կարելի չէ կառավարել, ինչպէս ըսաւ Մորիս Թորէզ, վեց միլիոն Ֆրանսացիներու եւ Ֆրանսուհիներու դէմ որոնք համայնավար են կամ համայնավարներուն քուէ կուտան, այսինքն Ֆրանսացիներու մէկ երրորդին դէմ »։

Միութեան կոչը ուղղուած է բոլորին, համայնավար, ընկերվարական, հանրապետական, հայրենասէր, ազատ մտածող կամ կաթոլիկ։ «Ժողովուրդէն՝ մեզմէ կախում ունի ամէն բան» ։

Ամենօրեայ գործադուլները թողէք ցոյցեր են եւ ազդարարութիւններ, որպէսզի կառավարութիւնը հարկադրուի գոհացում տալ ։

Բոլոր արհեստակցական Միութիւններն ալ առանձին բանաձեւեր մշակած են, կառավարութեան ներկայացնելու համար։ Այն ցոյցերը որ կը սարքուին Աշխատանքի Դաշնակցութեան թելադրութեամբ, միեւնոյն ատեն քաղաքական հանգամանք ունին եւ կը ձգտին ապահովել համայնավարներու մասնակցութիւնը կառավարութեան։

Գչ. օր Փարիզի ամէնէն կարեւոր գործադուլը տեղի ունեցաւ Ռընոյի հաստատութեան մէջ ։ Ամէն օր հարիւրաւոր պատուիրակութիւններ կը ներկայանան վարչական իշխանութեանց, իրենց պահանջները ներկայացնելու համար ։

Եւ ահաւասիկ նոր տագնապ մը, որ ըմբոստութեան հանգամանք ունի, ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը ։

Արեւմտեան Ֆրանսայի 14 նահանգներուն մէջ տասը հազար փռապաններ բացէ ի բաց կ'անտեսեն պարենաւորման նախարարութիւնը, ազատօրէն ծախելով հացը։ Բոլորն ալ կը գանգատին թէ զզուած են կտրօն ժողվելով, որոնք այլեւս աւելորդ են։ Միեւնոյն ատեն կը սպառնան փակել բոլոր փուռերը, եթէ կառավարութիւնը հետապնդումներ կատարէ ։

Այս շարժումը, որ արագօրէն ծաւալած էր Պրըթանյըի եւ Նորմանտիոյ մէջ, կը սպառնայ հասնիլ մինչեւ Կեդր. Ֆրանսա, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով պարենաւորման վարչութեան։

Փռապանները կ'ըսեն թէ այս տարուան հունձքը երկու անգամ աւելի է, հետեւաբար աւելորդ է շարունակել բաժնեչափի դրութիւնը։ Միւս կողմէ, դիտել կուտան թէ ահագին քանակութեամբ կեղծ կտրօններ կը ծախուին, եւ դիւրաւ հաց կը ճարուի. ուրեմն առատ են ալիւրը եւ հացը ։

Ներքին նախարարութիւնը ազատ արձակեց Էնտր է Լուարի փռապաններու ընկերակցութեան նախագահը, վար դնելով անցագիրը։ Ամբաստանեալը խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ, հացի ազատ վաճառման առթիւ։

Պեռլինի տագնապը պիտի լուծուի՞

Մոսկուայի տեսակցութիւններէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, պատասխանատու դէմք մը, Ֆրանսայի նոր վարչապետը, Գչ. օր Ազգ. Ժողովին առջեւ յայտարարեց թէ «խօսակցութիւնները զգալի յառաջդիմութեան մը յանգած են, մեղմացնելու համար միջազգային կացութիւնը »։

Իբրեւ արտաքին նախարար հրաժարեալ դահլիճին, Պ. Շումանը քաջատեղեակ է միջազգային անցուդարձին։ Ասկէ առաջ, երբ տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենային Մոլոթովի հետ, կ'ըսէր թէ կացութիւնը «փափուկ է»։ Ուրեմն լուրջ հիմքեր ունի լաւատես յայտարարութիւններ ընելու ։

Անգլիօ-սաքսոն աղբիւրներ ալ կը հաստատեն թէ կացութիւնը աւելի նպաստաւոր է այժմ, թէ դրամական խնդիրը պիտի կարգադրուի, դիւրացնելով Պերլինի պաշարման բարձումը ։

Ուրիշ նպաստաւոր պարագայ մը, — Մարտ 20էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Պերլինի դաշնակից հրամանատարութեան մէջ իրարու պիտի հանդիպին չորս զինուորական կառավարիչները, զօրավարներ Քլէյ, Քէօնիկ, Րոպըրթսըն եւ մարէշալ Սոքոլովսքի։ Կ'ըսուի թէ իրենց տեսակցութենէն կախում ունի Մոսկուայի խօսակցութեանց վերաբերեալ զեկոյցին վերջնական խմբագրութիւնը։

Զօր. Քէօնիկի օգնականը, որ Մոսկուա կը գտնուէր, Պերլին գնաց օդանաւով, մասնակցելու համար խորհրդակցութեանց։ Իրազեկներ կը հաստատեն թէ շատ կարեւոր փաստաթուղթեր կը տանի չորս հրամանատարներուն։ Խօսակցութիւնները պիտի շարունակուին թէ Պերլինի եւ թէ Մոսկուայի մէջ ։

ԶԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախագահը, Պենէշ, ուշաթափ վիճակ մը ունէր երեքշաբթի օր եւ բժիշկները ամէն յոյս կորսնցուցած էին ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը օրինագիծ մը մշակած է, պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատելու համար։

ԿՈՉ ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Երկար տարիներէ ի վեր գրի առած եմ Տարօնոյ Աշխարհի արիւնոտ պատմութիւնը։ Ցաւակցութիւն չունիմ ըսելու, թէ անթերի գործ մըն է։ Եւ ճիշդ այս նկատումով՝ կոչ կ'ուղղեմ Տարօնցի հայրենակիցներուս եւ հայ գրագէտներուն, որպէսզի ինծի ղրկեն իրենց յուշերը, լուսանկարները, պատմական ուսումնասիրութիւնները՝ հեթանոսական եւ նախաքրիստոնէական շրջաններու մասին։ Իմ կողմէ գրի առնուած են պատմուածքները, հայրենիքիս դէպքերն ու դէմքերը. նկարագրականներ՝ Տարօնի բարբառով, Զատկի, Ծընունդի, Ծառզարդարի, Բարեկենդանի, Փեսապատուի, Աղջիկտեսի, Հարսանիքի, Գարի, Գաբերդի, Առակներու, Հանելուկներու, սրախօսութիւններու, Հայ Ազատագրական ըմբոստութիւններու, խմբական հերոսամարտներու, մարտընչումներու, 1915 թուի Տարօնոյ Աշխարհի հերոսամարտի, ողջակիզումի եւ բնաջնջումի, կարելի եղած ճշգրիտ իրականութիւններ, որոնց մեծ մասին ականատես եղեր եմ, միշտ հեռու մնալով չափազանցութիւններէ։ Այս մէկ դարու պատմութիւնը՝ բոլոր Տարօնցիներու եւ հայ ժողովուրդի հարստութիւնն է. բոլորն ալ հարազատ ժառանգորդ են այս գործին անթերի կատարման եւ լոյս ընծայման։ Գրած եմ նաեւ Տարօնի գաւառաբարբառի բառերն ու քերականութիւնը։

Տարօնի վերջին դարու պատմութիւնը պիտի ցոլացնէ նաեւ Տարօնի ժողովուրդի ցուցադրած ազգային, յեղափոխական ոգորումներուն, քաղաքական ու տնտեսական պայքարներուն, լեզուական ու կրօնական փառքերուն, կրթական ու մըշակութային վերածնութեան, մեծ գուլումէն առաջ ու վերջ հոգեկան եւ ֆիզիքական պատկերը մեր հայրենակիցներուն ։

Ահա այս նպատակով գործի ձեռնարկած եմ եւ ուրախ եմ ըսելու, որ անհատաբար բազմահազար էջերով բաւական արդասիք ձեռք բերած եմ բարեխղճօրէն։ Անհատական միջոցներով այս բազմահազար էջերով գրութիւնները տպագրել տալու եւ լոյս աշխարհ բերելու կարելիութիւն չունիմ։ Այս պարտականութիւնը կը ծանրանայ Սփիւռքի հայրենակիցներուս վզին։

Պաշտօն վարած եմ, Մուշէն զատ, Բաղէշ, Սղերդ, Գուղչօ, Ռոուան, Պչերիկ եւ 10 տարի ալ Կարին։ Խոշոր գծերով գրի առած եմ յիշեալ վայրերու դէպքերն ու դէմքերը եւ մանրամասնաբար Կարնոյ տեղահանութեան պատմութեան օրական յուշերը, Կարնոյ դաշտէն մինչեւ Տէր Զորի դաշտերը, ճշգրիտ պատկերներով եւ գոյներով։ Առանձին գործ է նաեւ այդ վայրերու տեղական հայ ժողովուրդի պատմագրութիւնը։ Սփիւռքի մէջ ցրուած այդ վայրերու ժողովուրդներն ալ եթէ իրենց յուշերը եւ այլ ասացուածքները ինծի ղրկեն, պիտի ջանամ իրենց օգնութեամբ լոյս աշխարհ բերել անոնց պատմութիւնն ալ։ Կեանքիս վերջալոյսին մէջ կ'ապրիմ, կքած 83 տարիներու ծանր բեռան ներքեւ։ Սակայն ուրախ եմ ըսելու, որ տակաւին ձեռքս գրիչ կը բռնէ, սուր է միտքս, յիշողութիւնս եւ աչքերուս լոյսը։

Հասցէս՝ Հալէպ, Մէյտան, Բ. Թաղամաս, Թիւ 138, Մշեցի Օշականի քահանայ Սայլեան ։

Ց. Գ. — Կը խնդրուի հայ մամուլէն արտատպել այս կոչը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գինը 5.70էն 7.44ի պիտի բարձրանայ յառաջիկայ հոկտեմբերէն ըսկսեալ ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ բարձրաստիճան կղերականներէն գերապայծառ Քազինսքի որ պատերազմի դադարումէն ի վեր անօրէն – խմբագիրն էր Վարշաւայի կաթոլիկ շաբաթաթերթին, ձերբակալուեցաւ իբրեւ խռովարար։ Ամբաստանեալը, որ կը պայքարէր բոլշեւիկեան կարգուսարքին դէմ, նախապէս եղած է կրթական նախարար Լեհաստանի տարագիր կառավարութեան մէջ եւ երկրին ամէնէն յարգելի, անվեհեր դէմքերէն մին կը համարուի։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն է ապստամբները ետ մղուեցան կատաղի կռիւներէ վերջ։ Զրոյցի մը համաձայն մառէշալ Թիթօ սկսած է արգելափակել անոնք որ սահմանը կ'անցնին ։

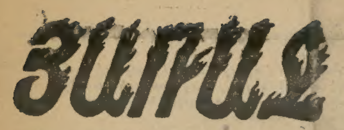
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս Շաբաթ (4 Սեպտ.) իրիկուն ժամը 8ին, 6 rue de la Brosse։ Դպրոցի սրահը ։

ԻՍԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 3 Séptembre 1948 Ուրբաթ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4085–Նոր շրջան թիւ 1044 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԷՐՔԸ ՇԱՏ ԱՒԵԼԻ ԽՈՐ Է

Մեզի համար իրական տառապանք մըն է պարբերաբար յիշեցնել Երեւանի լեզուական բարբարոսութեան գործած աւերները: Սանձակոտոր արշաւ մը, որ կը սպառնայ հիմէն խախտել հայերէնի դիմագիծն ու ոգին:

Տառապանք մը, նաեւ, այլանդակութեանց ալպատումը՝ խորհրդահայ հրատարակութեանց մէջ, գիրքերէն մինչեւ գրական-գեղարուեստական հանդէսները:

Եւ դեռ աչքի առջեւ չունինք ամբողջ պատկերը, քանի որ չափազանց դժուար է ճարել Խ. Հայաստանի բոլոր հրատարակութիւնները: Ուղղակի կամ անուղղակի:

Անշուշտ բախտաւորներ կան, ուղեկից կամ հովանաւորեալ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ ունին եւ կրնան ունենալ շատ մը գիրքեր ու թերթեր:

Բայց անոնց քանի՞ն կը բարեհաճի կարդալ, պրպտել, ուսումնասիրել:

Եւ եթէ կարդան ու տեսնեն իրենց աչքին առջեւ պարզուած քստմնելի աւերը, ալո՞ւ հոգ: Ինչո՞ւ գէշ մարդ ըլլան:

Կան ալ որ շատ չեն տեսներ անպարտկելի բարբարոսութիւնը: Պարզապէս «քանի մը օտարոտի բառեր»:

Երբեմն այդ շրջանակներէն ալ կը լսենք վախկոտ ձայներ: Չափազանց զգոյշ ակնարկներ եւ խնդրանքներ:

Այսօր Գ. էջին մէջ պիտի կարդաք հատուած մը «Պայքար»ի Յուլիս 27 թուականի խմբագրականէն:

Ամերիկայի ռամկավարներու պաշտօնաթերթը կը գանգատի թէ՝ «Երեւանէն ստացուած նիւթերը յաճախ կը պարունակեն այն տեսակ բառեր որ անհասկնալի են նոյնիսկ խմբագրութեան, եթէ ուզէր կրկին աշխատանք կատարել եւ հայացնել ու այնպէս ներկայացնել իր ընթերցողներուն»:

Ու կը բացատրէ թէ օտար բառերը երբեմն «այնքան անճանաչելի» կ'երեւան որ, «խմբագրութիւն մը վախ կը զգայ հայացնելու, մի գուցէ սխալ մը կը գործէ, սխալ մեկնելով»:

Այս առթիւ կը յիշէ կարգ մը օրինակներ, իր իսկ հրատարակած գրութիւններէն, որոնց մէկուն տակ ստորագրած է Ամերիկայէն Հայաստան գացած պարոն մը:

Ի՞նչ կ'եզրակացնէ, ռամկավար թերթը, այսքան զգուշութեամբ մօտենալով հարցին:

Պարզապէս աղերսագիր մը կը ներկայացնէ: Կը խնդրէ որ «գոնէ արտասահման ղրկուած գրութիւններուն մէջ իրենց անխուսափելի նուազագոյնին վերածուին օտար բառերը»:

Ըսել կ'ուզէ,— մի՛ յոգնեցնէք խմբագրութիւնը: Կրնաք ձեր ուզած ապուրը եփել Երեւանի մէջ, բայց... մեղքցէք մեզի: Որո՞ւ հոգ մնացեալը:

Դժբախտութիւնը այն է որ, ռամկավար թերթը, ինչպէս ուրիշներ, կը կարծէ թէ միայն գիտական, մասնագիտական բառերու պակասն է որ այս աղճատումները կատարել կու տայ:

Մինչդեռ, հարիւր տարիէ ի վեր սերունդէ սերունդ կը փոխանցուին անճոռնի թաթարաբանութիւններ եւ ռուս – վրացական խրթնութիւններ, արձակ թէ ոտանաւոր:

Իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ բոլշեւիկեան իշխանութեան մականին տակ, բռնութեամբ, տգիտութեամբ, անհոգութեամբ կամ խարդախութեամբ, մահափորձ մըն է հայերէնի անկախութեան, ազատ ինքնուրոյն զարգացման դէմ:

Երբ օրն ի բուն գրել եւ արտասանել կու տան «լաուրիատ», «օկուպացնել», «էվակուացնել», «մոբիլիզացնել» կամ «գաւթել», միայն բառը չէ որ կը փոխուի, այլեւ լեզուին արմատը, հնչումը: Ոգին:

Փորձեցէք արտասանել եւ ձեր կոկորդն անգամ «լաուրիատ»ի պիտի վերածուի:

Խօսքը «կուսակցական անպարտութեան» մասին չէ, ինչպէս կը յիշեցնենք միշտ, այս պայքարի ընթացքին:

Գործածեցէք ինչ որ ունինք: Պակասը կը լրացնենք նոր գիւտերով կամ փոխառութեամբ: Սակայն մի մոռնաք թէ փոխառութիւնն անգամ ճաշակ եւ գիտութիւն կը պահանջէ:

Վէրքը շատ աւելի խոր է եւ վտանգաւոր: Ի զուր չքմեղանքի փորձեր կը կատարեն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ՈՐՔԱՆ ԱՆԳՈՐԾ...

Ինչ թելադրիչ թիւեր մեր երբեմնի բնակած երկրին մասին «Յառաջ»ի երկրորդ էջին վրայ: Երկիր մը ուր հայ ժողովուրդը դարերով սրտատրոփ սպասեց իր ազատութեան ու անկախութեան, երկիր մը որ միշտ առարկայ է մեր հետաքրքրութեան:

Մէկ կողմ թողունք բնակչութեան քանի մը տարուան մէջ հինգ միլիոնի աճումը, այսինքն մօտ կէսին չափ:

Մէկ կողմ չդրուելիք երկու կարեւոր թիւեր կան սակայն: Առաջին՝ կարդալ գիտցողներու եւ չգիտցողներու տարբերութիւնը, երկրորդ՝ աշխատողներու եւ չաշխատողներու զարմանալի համեմատութիւնը:

Առաջի՞նը, «ոչինչ», պիտի ըսէր մեր բարեմիտ գիւղացին: «Դուն որ կարդալ գիտես, ի՞նչ ես եղեր, գոնէ ես լեզու եմ սորվեր եզան ու հողին հետ խօսելու, իսկ դուն մարդ արարածին հետ անգամ չես կրնար կանոնաւոր խօսիլ»:

Իրաւունք տալով իր առողջ տրամաբանութեան, անցայ երկրորդ կէտին:

Ահա երկիր մը ուր բնակչութեան 51 %ը չաշխատիր եւ սակայն փառաւորապէս կ'ապրի: Սուրճ ալ ունի, շաքար ալ: Միսը ու ճերմակ հացը՝ երեսի վրայ:

Ի՞նչ գաղտնիք է այս: Անշուշտ մենք Հայերս չենք կրնար լուծել զայն, որովհետեւ երբեք չենք եղած այդ 51 %ին մէջ:

Ուրիշին վաստակը ոչ միայն չենք կերած այլ մեր վաստակը կերցուցեր ենք դարերով այդ 51 %ին, երեւի հարիւրին 49ը կազմող Հրեաները, Յոյները եւ Հայերը նոր ընկերներ գտած են, մնացած 51 %ը կերակրելու համար: Ովքե՞ր են արդեօք: Նոր հարուստներ թերեւս, որոնք շատ պարարտացած ըլլալով, թրքական լուծանքի կը կարօտին:

Ամէն պարագայի մէջ, ողջ մնան Ունեւորութեան տուրքերը, յարակից կողոպուտներով:

ՍՕՍԻ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

Սոֆիայի «Երեվան» թերթը կը գրէ թէ Սեպտեմբերի սկիզբը Պուլկարիայէն Խ. Հայաստան պիտի մեկնին 1000 հոգի:

Ծանր հոգեր նոր դահլիճին առջեւ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Գ. Շումանի նոր կառավարութիւնը կազմած պիտի ըլլար չորեքշաբթի գիշեր, բայց ընկերվարականները վերապահ դիրք մը բռնած էին, որով հարկադրուեցաւ յետաձգել: Ամէն պարագայի մէջ, դահլիճը կազմուած պիտի ըլլար երէկ, հինգշաբթի, ընկերվարականները մասնակցէին թէ ոչ:

Ամէնէն ծանրակշիռ խնդիրը ելմտական-տնտեսական կացութիւնն է: Բանուորները այլեւս չեն գոհանար խոստումներով, իսկ պետական ելեւմուտքին բացը աննախընթաց չափերու հասած է: Կ'ըսուի թէ վարչապետին առաջին գործը պիտի ըլլայ նոր վարկեր պահանջել Պանք տը Ֆրանսէն, անմիջական վճարումներու համար: Յետոյ պիտի փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, հաշտեցնելու համար իր ելմտական – տնտեսական ծրագիրը եւ բանուորական պահանջները:

Փարիզի ամերիկեան շրջանակներուն մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին, վախնալով քաղաքական հետեւանքներէ եւ անկարգութիւններէ, եթէ ելք մը չգտնուի:

Զօր. տը Կոլ եւս անհամբեր կ'երեւայ: «Տէյլի Մէյլ»ի ներկայացուցիչը երէկ տեսակցութիւն մը ունեցած էր զօրավարին մտերիմներէն մէկուն հետ, որ պարզած է անոր ծրագիրները: Իր յայտարարութեանց համաձայն, զօրավարը շատ ծանր կը գտնէ կացութիւնը, մանաւանդ նահանգային ժողովներու ընտրութեանց յետաձգումը, որ տեղի ունեցաւ ընկերվարականներու-ժողովրդականներու պահանջով: Եթէ ազգ. ժողովը ետ չառնէ ընտրութեանց յետաձգման որոշումը, զօրավարը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞վ էր Ժդանով

(ՈԽԵՐԻՄ ԹՇՆԱՄԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ)

Երէկ հաղորդած էինք Խ. Միութեան կուսակցական եւ պետական առաջնակարգ դէմքերէն Անտրէյ Ժդանովի մահը: Բժշկական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ մահը հետեւանք է պնդերակութեան եւ սրտի հիւանդութեան:

Ժդանով հազիւ 52 տարեկան էր, 17 տարի պակաս Ստալինէն: Զաւակը՝ ուսուցչի մը, կուսակցութեան մէջ փայլուն դիրքերու հասաւ արագօրէն: Ուշիմ, եռանդուն եւ աշխատասէր, համայնավար կուսակցութեան անդամ արձանագրուած էր 1915ին, երբ 19 տարեկան էր: Տասը տարի վերջը, այսինքն 29 տարեկանին արդէն դարձած էր անդամ կեդր. կոմիտէին:

Երբ Կիրով սպաննուեցաւ 1934 Դեկտեմբեր 1ին, Լենինկրատի մէջ, իրեն յաջորդեց Ժդանով իբրեւ կուսակցական վարիչը ամբողջ հիւսիսային շրջանին համար: 1935ին Ժդանով նշանակուեցաւ անդամ Կոմինտէրնի: 1937ին, Ստալինեան սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ ընտրուեցաւ երեսփոխան եւ անդամ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան: Այդ օրէն սկսեալ առաջնակարգ դեր մը կը կատարէր արտաքին քաղաքականութեան մէջ: 1938ին դառնալով նախագահ Գերագոյն Խորհուրդի արտաքին գործերու յանձնաժողովին, ուժգնօրէն ընդդիմացաւ Լիթվինովի չափազանց արեւմտեան հակումին: 1939ի միջազգային տագնապին ատեն բուռն կերպով մէջտեղ նետուեցաւ, խզել տալով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութիւնները եւ մերձեցում հաստատելով հիթլերական Գերմանիոյ հետ: 1939 Յունիս 29ին «Փրավտա»յի մէջ գրած իր հռչակաւոր յօդուածը նախատեսել կու տար Ռիպպէնթրոփ – Մոլոթովի դաշինքը օգոստոս 23ին:

Հանգուցեալը դրդիչն էր փոքրիկ Ֆինլանտայի դէմ մղուած անփառունակ պատերազմին, 1939ի վերջը: Ժդանով երկու տարի վերջը եղաւ կազմակերպիչը Լենինկրատի պաշտպանութեան ընդդէմ Գերմանիոյ եւ դարձաւ զօրավար: Շատ կը սիրէր հագնիլ զինուորական համազգեստը, զարդարուած բազմաթիւ պատուանշաններով:

Ժդանով փառքի գագաթնակէտը հասաւ 1941ին: Կուսակցական ղեկավարութեան մէջ ոչ միայն անդամ էր քաղաքական Բիւրոյին, այլեւ քար- [illegible] րուն մէջ երրորդն էր Ստալինէն եւ Մալենքովէն վերջը: Իր անունը միշտ կը յիշուէր խորհրդային պաշտօնաթերթերու մէջ: Շահած էր նախանձելի տիտղոսը — «Աշակերտ եւ հաւատարիմ զինակից Մեծն Ստալինի»: Միշտ երեսփոխան կ'ընտրուէր Մոսկուայէն, Լենինկրատէն եւ ուրիշ մեծ քաղաքներէ:

Չհանդուրժելով խորհրդային մտաւորականութեան յարաճուն համակրանքին հանդէպ արեւմտեան աշխարհին, Ժդանով 1946 Օգոստոս – Սեպտեմբերին գլուխն անցաւ մաքրագործումի ընդարձակ շարժումի մը: Յանուն Կեդր. Կոմիտէին յաջորդաբար միջամտեց եւ հաւատաքննութիւն կատարեց բոլոր ասպարէզներուն մէջ,—Գրականութիւն, շարժանկար, փիլիսոփայութիւն, երաժշտութիւն, գիտութիւն: Ուժգնօրէն կը դատապարտէր, իբրեւ ոճիր, «ծառայականութիւնը օտարին հանդէպ», անողորմաբար կ'արհամարհէր արեւմուտքի «փտած քաղաքակրթութիւնը», կ'արծարծէր «ազգային հպարտութիւնը» եւ կը փառաբանէր «խորհրդային մարդը» որ, իր կարծիքով կը մարմնացնէ բոլոր առաքինութիւնները: Մասնաւորապէս կ'ատէր Անգլօսաքսոնները եւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ կը հրահրէր հայրենամոլութիւնը, օտարատեցութիւնը եւ մեկուսացումը: Այս ահուսարսափին տակ անոնք որ յանցաւոր կը համարուէին,— գրագէտներ, արուեստագէտներ կամ փիլիսոփաներ, կը փութային մեղայագիր ստորագրել եւ հրապարակաւ խոստովանիլ իրենց յանցանքները...

Արտաքին ճակատի վրայ եւս Ժդանով նոյն անհաշտ քաղաքականութիւնը կը վարէր: Ինքն էր որ ստեղծեց Կոմինֆորմը (Համայնավար Տեղեկատու Դիւան) 1947ին, Լեհաստանի մէջ եւ պատերազմ յայտարարեց Մարշըլի ծրագրին դէմ:

★ Ամբողջ Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ սուգ յայտարարուած է, Ժդանովի մահուան առթիւ: Իր դագաղը կրողներուն գլուխն էր Ստալին, որ միեւնոյն ատեն հսկում կատարեց Մոլոթովի, Բերիայի, Միկոյեանի եւ միւս երեւելիներուն հետ:

Շատ հաւանական է որ Մոսկուայի խօսակցութիւնները ընդհատուին ատեն մը, քանի որ Ստալին շատ զբաղած պիտի ըլլայ:

★ Իրազեկներու կարծիքով, պայքարը պիտի սաստկանայ թեկնածուներուն միջեւ, իբրեւ յաջորդ Ստալինի: Շատ կը խօսուի տխրահռչակ Բերիայի մասին որ նոյնպէս Վրացի է, 49 տարեկան:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ԺԱ.

« Ես հաճոյքով պատրաստ եմ Անգլիացիները սիրելու,, — առիթով մը ըսած կ'ըլլայ Պիսմարք. — սակայն Անգլիացիները չեն ուզեր սիրուած ըլլալ» (ՔԱՐԼ ՌԵՄՆԵՐ — «Գաղտնատանց Վիլհէլմի յուշերը», Պերլին, 1922, էջ 77):

Մենք նոյնպէս յօժար էինք «սիրել» Ռուսիան, սակայն Ռուսիա չէր ուզեր սիրուած ըլլալ Հայերէ, այլ կ'ուզէր սիրուած ըլլալ Թուրքերէ ...

Թուրքիան գնելու համար Ռուսիա վճռած էր ծախել Հայաստանը, սակայն այս անարգ do ut des/ի, այս տխպար «առեւտուր»ի աքթին ան կ'ուզէր միաժամանակ ընել արեւելեան ազգերու «համբային կարծիքը». կ'ուզէր Հայ Դատի վաճառքը կատարել «դեմոկրատիկ» ճանապարհով ...

Լատին առածը կ'ըսէ,— «Կատուն ձուկ կը սիրէ, սակայն չի սիրեր թաթիկները թրջել» (Catus amat piscas sed non vult tinger plantas):

Կարմիր Մոսկուան վճռած էր Թուրքին հետ հայկական «ձուկ»ը ուտել՝ ուրիշներու «թաթիկ»ները այս գործողութեան մէջ թաթխելով ։

Այս նպատակով 1920 Օգոստոս 15ին հրապարակ ելաւ Կոմինտէրնի «Կոչ»ը, ուղղուած «Իրանի, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ ճնշուած ժողովրդական զանգուածներուն»:

Այս «Կոչ»ով Կոմինտէրնը արեւելեան ազգերը Համաժողովի կը հրաւիրէր Պաքուի մէջ ։

Համաժողովին բացումը տեղի ունեցաւ 1920 Սեպտեմբերին, նախագահութեամբ ԶինովիԷւի (Նախագահը Կոմինտէրնի Գործադիր Կոմիտէի), Քարլ Ռատեքի (Պերլինի մէջ առաջին կապ հաստատողը Թուրքիայէն փախած ջարդարար իթթիհատականներու հետ) եւ Բէլա Քունի (որուն «խղճին» կը ծանրանար մէկ միլիոնի արիւնը) ։

Համաժողովին կը մասնակցէին զանազան երկիրներէ 1891 «պատգամաւոր»ներ, որոնք կը ներկայացնէին Միջին Արեւելքի 36 ԱԶԳԵՐԸ. գլխաւոր ազգութիւնները ներկայացուած էին « պատգամաւոր»ներու հետեւեալ քանակով, — Տաճիկներ՝ 235 հոգի, Լազեր՝ 215, Պարսիկներ՝ 192, ՀԱՅԵՐ՝ 157, Ռուսներ 104, Վրացիներ 100, եւայլն, եւայլն։ Տեղեկատուութեան մէջ 200 «պատգամաւոր»ներու ազգութիւնը ճշդուած չէր, իսկ 103 «պատգամաւոր»ներու մասին իսպառ տեղեկութիւն չկար (տես «Հայրենիք» ամսագրի 1937ի Դեկտեմբերի թիւը)։

Համաժողովի միակ եւ հիմնական նպատակն էր — ԹԱՂԵԼ ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏԸ՝ 36 ազգերու, իսկ առաջին հերթին ՀԱՅ եւ ԹՈՒՐՔ ժողովուրդներու ընդհանուր ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ մէջ։

Իր «Կոչ»ին մէջ Կոմինտէրնը կը յայտարարէր. —

« ԳԻՒՂԱՑԻՆԵ՛Ր ԵՒ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵ՛Ր ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ.

« Պատերազմի սանձ դրամատէրները ձեզի ոչ միայն անկախութիւն կը խոստանային, այլ եւ կը դրդէին ձեր վարժապետները, տէրտէրները եւ վաճառականները ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀՈՂԵՐԸ (այսինքն՝ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ — «Յ.») պահանջել, որպէսզի այս ձեւով յաւերժական կռիւը հայ եւ թուրք ժողովուրդներու միջեւ, որմէ մըշտական շահ ունին իրենք, որովհետեւ, քանի տակաւին ձեր միջեւ այս կռիւը կը շարունակուի, դրամատէրները անկէ իրենց շահերը պիտի քաղեն, Թուրքիան վախցնելով հայկական ապըստամբութեան սպառնալիքով, իսկ Հայը՝ քրտական ջարդերով» («ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՄԻՋԱԶԳԱՑՆԱԿԱՆ», թիւ 12, էջ 2261. մենք կը քաղենք Բ. ԲՈՐԵԱՆԻ «Արմենիա»յէն, հ. Բ. էջ 283—284:

Կոմինտէրնի «Կոչ»ը մեկնաբանելով՝ Բորեան կը գրէ —

« Հոս բնորոշն այն է, որ «Կոչ»ի մէջ բնաւ յիշատակութիւն չկայ ոչ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ եւ ոչ ալ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ մասին, ինչպէս որ այդ մասին վարժ էին խօսիլ աշխարհակալ պետութեանց դիւանագէտները։ Հոս խօսք կայ միայն Մերձաւոր Արեւելքի ազատագրման եւ համաշխարհային հանրապետութեան կազմակերպման մասին։ ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ մասին ալ «Կոչ»ը յիշատակութիւն չունի։ Ասիկա կը բացատրուի ստեղծուած պատմական կացութեամբ եւ Կոմինտէրնի հետապնդած նպատակներով։ Միւս կողմէ այս երեւոյթը նաեւ անով կը բացատրուի, որ պատմականօրէն այն բացորոշ հասկացողութիւնը ստեղծուած էր, թէ խօսիլ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ , ՀԱՅԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ եւ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մասին, այս կը նշանակէ՝ ՁԳՏԻԼ ԱՆՋԱՏԵԼ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵՆԷՆ եւ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՂԾԵԼ։ Այս նկատումներով «Կոչ»ը լռութեամբ կանցնէր այս հարցերու վրայէն, որպէսզի Թուրքերը իրմէ չվանէ»։

« Կոչ »ի այս բովանդակութեանը մասին ըստ էութեան արտայայտուելով՝ Բորեան ընդգծուած տողերով կը յայտարարէ.

— « ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԷՐ ԱՅՍ (այսինքն՝ այս ուրացումը հայկական ԲՈԼՈՐ իրաւունքներու —«Յ.»). ԵՐԲ ՄԱՆԱՒԱՆԴ ԳԻՏԵՆՔ, ՈՐ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ՉԿԱՐ, ԻՍԿ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՅԵՐԸ Կ'ԱՊՐԷԻՆ «ՌՈՒՍԻՈՅ » ՄԷՋ (ՁԱԿԵՐՏՆԵՐԸ՝ իրմէ. ըսել կ'ուզէ՝ Անդրկովկասի մէջ Հայաստան ՉԿԱՐ, այլ կար՝ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ — « Յ. »). եւ ԿԱՊՈՒԱԾ ԷԻՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ » («Արմենիա», հ. Բ., էջ 284):

Այս մթին ճամբաներու վրայ որոնեցինք բոլոր գաղտնի եւ յայտնի հայադաւ դաշինքներու — Թուրքեւխորհրդային — հետքերը ։

Հոս որոնեցէք Թրքահայ Դատի ուրացումը ։

Հոս որոնեցէք պատճառները նաեւ այն դաժան յօշոտումի, որուն ենթարկուեցաւ Հայկ. հողը Անդրկովկասի մէջ ...

Թուրքը կը պահանջէր մեր բնակավայրը փոշիացնել նաեւ սահմանէն աղդին, ու Մեծ Ուրացողը՝ կարմիր Մոսկուան՝ ոլոր - մոլոր ճամբաներով կ'ընդառաջէր Թուրքին, քանզի մենք, Անդրկովկասի մէջ , կ'ապրինք եղեր ոչ թէ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, այլ՝ ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ, եւ կապուած ենք եղեր ոչ թէ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, այլ՝ ՌՈՒՍԱԿԱՆ իրականութեան ...

36 ազգերու ընդհանուր եւ համերաշխ մթնոլորտի մէջ «ժողովրդավար» ուրացումի այս հաստատուն դրամագլուխը շահելէ յետոյ, Մեծ Նենգը անցաւ գործի ։

1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ ռուսա-թուրք ծանօթ դաշինքը, որուն առաջին յօդուածին մէջ Թուրքիոյ սահմանները ճշդելով՝ դաշնադրող կողմերը կը յայտարարէին.

— « ՆԵՐԿԱՅ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԷՋ ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՍԵԼՈՎ ԿԸ ՀԱՍԿՑՈՒԻՆ ԱՅՆ ՀՈՂԵՐԸ (territoire), ՈՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ ԵՆ ԻԲՐԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐ 1336 (1920) ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28Ի ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏՈՎ, ՄՇԱԿՈՒԱԾ ԵՒ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԿՈՂՄԷ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԵՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԱԾ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՈՒ ԲՈԼՈՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ» («Հաւաքածոյ Գործող Դաշինքներու», հրատ. Խ. Միութեան Արտ. Գործոց Նախարարութեան, Մոսկուա 1935, էջ 158):

Այս յօդուածով չեղեալ կը նկատուէր ՍԵՒՐԸ եւ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ կը մտնէր ԹՈՒՐՔԻՈՅ սահմաններուն մէջ իբրեւ ԹՐՔԱԿԱՆ հող ։

Նոյն օրն իսկ, 1921 Մարտ 16ին, Նոյն Ռուսիա Լոնտոնի մէջ կը կնքէր այլ դաշինք մը Անգլիոյ հետ, որով Անգլիա de facto կ'ուրանար անկախ Հայաստանի գոյութիւնը ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ մէջ, իրականին մէջ կ'ուրանար ՍԵՒՐԸ (Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ — «Նեղուցները», 1947, Գահիրէ, էջ 206 — 208)։

Այս ձեւով, միջազգայնօրէն, իրաւական որոշ աքթերով, Մոսկուա կը գերեզմանէր անկախ Հայաստանի գաղափարը սահմանի մէկ թէ միւս կողմը։

Քիչ աւելի ուշ, 1921 Հոկտեմբեր 13ին, Մոսկուայի դաշնագրի առաջին յօդուածը ՆՈՅՆՈՒԹԵԱՄԲ կը կրկնուէր Կարսի դաշնագրի 2րդ յօդուածին մէջ — համաձայն այն յանձնառութեան, որ Մոսկուայի դաշնագրի 15րդ յօդուածով Ռուսիա ստանձնած էր Թուրքիոյ առջեւ — որով, ինչպէս ըսինք, ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ կը նկատուէր ԹՐՔԱԿԱՆ հող։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»է)

Արձակուրդի նամակներ

Լաւխոթայի այս գեղեցիկ սարալանջին վրայէն՝ մես մինակ, անհուն ուրախութեամբ մը կը դիտեմ Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերը։ Ամէն կողմ ծառեր ու այգիներ։ Տուներ համեստ եւ սիրուն։ Պարտիզպաններ իրենց բանջարանոցներուն ածուներուն մէջ բրիչ կը շարժեն։ Հումա, մեր շրջափակի աւազանին մօտ՝ քանի մը մանչ եւ աղջիկներ մարդավար կը խաղան։ Ծթերին մէջ ոսկի փոշիներու պար մը գեղեցիկ։ Ու տաքը կ'իջնէ անձրեւի մը պէս մեղմ եւ համաչափ ։

Անցնելով ծղրիթներու մեղեդիին մէջէն, լուռ եւ հանդարտ կը մտնեմ մեր սիրուն քաղաքին փողոցներուն մէջ։

Քարափը որ քաղաքին սիրտը կը կոչուի, լեցուն է սրճարաններով։ Ու այս սրճարաններուն դարատափը, ամէն դասակարգի մարդիկ գրեթէ կէս մերկ, ծառերուն շուքին տակ նստած զովացուցիչ կ'առնեն։ Սակայն ես սիրտ չունիմ անոնց պէս ընելու։ Մտքիս մէջ ուրիշ բան կայ, հայրենի կարօտ մը, որ ելեկտրական հոսանքի մը պէս ուժգնօրէն բռներ ձեռքէս կը քաշէ։

Մաղերս հովին՝ կուգամ ու կ'անցնիմ այս բազմութեան առջեւէն։ Ծամբուս վրայ գործէն քաշուողներու խումբ մը։ Ասոնց խօսքերն ու սովորութիւնները գլխ իրենց կը քաշեն։ Հայեր են։ Ահա երկու երիտասարդներ ալ, որ հեւի հեւ գործի կը վազեն։ Կանգ կ'առնենք։ Իւրաքանչիւրը իր սիրտը կը բանայ։ Ուշադրութեամբ կը կարդամ ։ Ամէն մէկը տարբեր հողեր ունի, դատն, վրդովիչ։ Ցակոք կը շեշտէ երիտասարդութիւնը իրարու կապող ազդակի մը անհրաժեշտութիւնը։ Սամուէլ կը պարզէ մեր մայրենի լեզուին հանդէպ եղած անտարբերութիւնները։ Ու կ'ըսեն ուրիշ կարգ մը տրտունջներ կարօտ անմիջական դարմանումի։ Քանի մը քաջալերական խօսքեր եւ կը բաժնուիմ։

Միս մինակ կ'անցնիմ քաղաքապետարանի առջեւէն ու կը յառաջանամ դէպի ծովեզր։ Հոս ուր կը սկսի ծովը, պահ մը կանգ կ'առնեմ։ Տարբինէրէ ի վեր կարօտ մնացողի մը պէս աչքերս հորիզոնին՝ կը նայիմ։ Ջուր, ջուր, ջուր։ Աւելի կը մօտենամ։ Ձեռքերս կը թաթխեմ մէջը ու, քչիկ քչիկ կը քսեմ այտերուս։ Հեշտանք մը կը զգամ։ Մարմինս կը հանգչի։ Այսպէս, պահ մը մոռնալով Փարիզը, կը յանձնուիմ Միջերկրականի այս ալիքներուն, որ դանդաղօրէն կ'առնեն գլխ ու կը տանին իրենց փրփրադէզ ծոցը։ Յետոյ վեր կ'ելլեմ ու կը սկսիմ շարունակել պտոյտս ։

Գրեթէ ամէն քայլափոխի կը հանդիպիմ անցորդներու, որոնց շրթներուն վրայ կը թրթռայ մեր մայրենի լեզուին բարբառը ։ Վերջապէս կը հասնիմ հոն՝ ուր հեռաւոր թէ մերձաւոր վայրերէն հազարաւորներ եկեր են տաղտկալի օրուան համար մաքուր օդ ու արեւ ծծելու ։

Այս տեղ կը սկսի ծովեզրը։

Քանի մը հարիւր մեթր երկայնութեամբ այս աւազէ սաւանին վրայ ուրիշ բան չես տեսներ, եթէ ոչ ծովածաւալ բազմութիւն մը առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան ։

Ամէն անգամ մը երբ արեւը իր կարմիր ճառագայթներովը կը սկսի նախշ բանիլ այս բախտաւորներու կռնակին վրայ, մէկը միւսին ետեւէն կը վազեն ծովը։ Յետոյ, դարձեալ կուգան եւ, ըստ իրենց ճաշակին՝ կ'երկննան աւազին վրայ։ Այսպէս ամբողջ օրը, մինչեւ որ գիշերը գայ եւ դուրս քշէ ծովափէն ։

Իրիկուն է։ Կը վերադառնամ դէպի տուն։ Հոն ուր այլեւս քարափն է, կանգ կ'առնեմ ու, վերջին անգամ մըն ալ կը դիտեմ ծովը։ Արտակարգ ուրախութիւն մը կայ սրտիս մէջ։ Կ'ուզեմ դեռ մնալ ու, այդպէս երկար ատեն դիտել իր վեհաշուք երեւոյթը։ Բայց ի՞նչ, վերջին օրս է, ժամանակը չսպասեր ինծի ։

Արագ արագ կ'անցնիմ քարափէն, դրօսաշրջիկներով լեցուն սրճարաններու դարատափէն, կ'առնեմ պայուսակս եւ, հրաժեշտի տղջոյն մը շրթներուս կը բաժնուիմ սիրելի բարեկամներէս։ Ինծի կ'ընկերանան իմ պզտիկաչափերտներէս Սարգիսն ու Սեդրակը, Արմենակն ու Յովհաննէսը մինչեւ կայարան։ Կ'անցնին քանի մը լուռ վայրկեաններ ։ Ահա կառաշարը ...

Պահ մը վերջ ոչ ծով կը մնայ եւ ոչ ալ գիւղ։ Այլ միայն արձակուրդի անոյշ, շատ անոյշ յիշատակ մը մտքիս մէջ։

ԾԱՏՈՒՐ ԳԻՐԳԻՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ անդամներու թիւն է աւելի քան 155 հազար, Հայ Կաթոլիկներունը 10.000 եւ Հայ Աւետարանականներուն թիւը 8—9000, համաձայն նոր վիճակագրութեան մը։

Հալէպի մէջ հայ Առաքելականներուն թիւը 50.000, կաթոլիկներունը 2000, եւ Աւետարանականներունը երեք հազար կը հաշուեն։ Պէյրութի եւ արուարձաններուն մէջ կան 60000 Հայեր, իսկ Լեռնային Լիբանանի մէջ՝ 1500։

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ բարեկամներու նեղ շրջանակի մէջ տօնուած է Սերոբէ քհնյ. Պուրմաեանի 85ամեակը։ Եղած է անձնուէր քահանայ մը. տարագրութեան միջոցին ընտանիքը անապատին մէջ սովէ փճացումէն ազատած է մեծ քաջութեամբ։ Կեսարիոյ մէջ փրկարար դեր կատարած է փրկելով հայ բեկորները ։

« ՅԱՌԱՋ»Ի ՍՊԱՌՈՒՄԸ ՄԻՇՏ ԱԼ ԿԸ ՄՆԱՅ ՆԱԽԱՆՁԵԼԻ։ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆ Է ՈՐ ԿԸ ՍՏԻՊԷ ՆՈՐ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ ՃԱՐԵԼ, ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՎ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈ՞Ր ԱՐԹՆՑԱՆ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներու օրաթերթը, հետեւեալ դիտողութիւնները կ՚ընէ խմբագրականի մը մէջ, «եթէ Երեւան լսէ» խորագրով եւ ... ամերիկեան հայերէնով (27 Յուլիս).

— «Երեւանէն առացուած նիւթերը յաճախ կըպարունակեն այն տեսակ բառեր, որ անհասկնալի են. նոյնիսկ խմբագրութեան, եթէ ուզէր կրկին աշխատանք կատարել եւ հայացնել ու այնպէս ներկայացնել իր ընթերցողներուն: Օտար բառերը երբեմն այնքան միջազգայնօրէն անճանաչելի ձեւով կ՚երեւին այդ գրութիւններուն մէջ, որ խմբագրութիւն մը վախ կը զգայ հայացնելու, մի գուցէ սխալ մը կը գործէ, սխալ մեկնելով :

Կ՚ըմբռնենք եւ կ՚ընդունինք, թէ մեր լեզուն անպատրաստ էր ներկայ գիտական ու թեքնիքական զարգացումին, որ անհրաժեշտ դարձուցած է շատ մը բառերու ստեղծումը: Նոր են գործիքները, մեքենաները քաղաքային թէ գիւղատնտեսական գործածութեան համար, եւ մենք անոնց ճիշդ բառերը գտնելու դժուարութիւն կը քաշենք: Այս պատճառով հայերէն լեզուն բաւելու մէջ է երբ կը փորձուի խօսիլ գիտական նոր գիւտերու, նոր մեքենաներու մասին :

Այս անտանելի կացութեան դարմանը պիտի սպասէինք Հայաստանէն, ուր ամէն տեսակ ակադեմիներ կան, եւ լեզուականը ամենավերջինը ըլլալու չէր: Այս տեսակ ակադեմի մը միտք պէտք է յոգնեցնէ, իր «գլուխը պայթեցնէ», մեզի տալու բառեր, որ չափուին ներկայ գիտական եւ թեքնիքական պահանջներուն հետ եւ հասկնալի ըլլան այնքան Երեւանի կամ Լոռիի, որքան Պոստոնի, Փարիզի կամ Պէյրութի մէջ:

Այդ եպատումի պատասխանը, մինչեւ հիմա, երկրի մեր գիտական գրողներուն դիւրին համակերպութիւնն է օտար բառերուն, որոնց «հայացում»ը կը կատարուի գոնէ արտասահմանի ընթերցողներուն հանդէպ բացարձակ եւ նոյնիսկ անգութ անտարբերութեամբ : Եւ միայն գիտունները չեն որ մեզ յուսախաբ կ՚ընեն, հայկական գիտական հանճարին ծանօթանալու գործը այնքան դժուարացնելով, ինչպէս կը վախնանք Ալիխանեանեաններու նուիրուած վերջին յօդուածն էր :

Մտքի մէջ ունինք Երեւանէ ... նահանգներէն հայրենադարձի մը, Յարութիւն Փիլիպոսեան անունով, յօդուածը, որմէ կ՚ուզենք զեղչել բողոքականի իր ձիգը, եւ նախ այն որ այս թերթը պէտք է չալկէ այդ տեսակ գրողի մը մասին իր անծանօթութեան, մինչեւ վեց ամիս առաջ այս երկրէն մեկնիլը:

Հիմա այս յօդուածագիրը ոչ միայն այսկարճ միջոցին մէջ իւրացուցած է արեւելեան հայերէնը, այլ տիրացած է նոր, թեքնիքական լեզուին, եւ մեզի կը հրամցնէ հետեւեալին նման տողեր. «Երեւանի հասնելէս մի քանի օր յետոյ այցելեցի պարտէզ մը (այսինքն կուսակցութեան որ հոս գոնէ հարիւր հազար անգամ արտասանած է) (ստալինեան ռայկով (չենք համարձակիր թարգմանել, վախնալով որ սխալ մը կը գործենք) եւ ստալինեան ռայոնի (կ՚ենթադրենք շրջանակ ըսել կ՚ուզէ) աշխատանքների դէպուտատների (այսինքն երեսփոխաններու) ռայսովետ (չենք հասկնար) Օրջոնիկիձէի անուան պողոտայի վրայ»:

Եւ մեր վեց ամսուան հայրենադարձը ուրիշ բառ մըն ալ սորված է եւ մեզի կը հրամցնէ. կը խօսի «Հայաստանի եւ միւս սովետական ռեսպուբլիկա»ներու մասին, որ մտքի զօրաւոր ճիգով ու չարչարանքով պէտք է հասկնանք թէ միջազգային բառի մը ռիբըպլիքի մէկ ձեւն է, որուն ամէն Հայու հասկնալի շատ յստակ, շատ բնորոշիչ բառը կայ հանրապետութիւն,— պետութիւն որ հանրութենէն կը բխի եւ հանրութեան կը վերաբերի :

Ի հարկէ մարդ կրնայ հիմնել որ այս երկրէն հայրենադարձը այդքան կարճ ժամանակի մէջ այդքան ցայտուն կերպով տիրապետած է Երեւանի մէջ տիրող հայերէնին: Բայց մեր խնդրանքն է Երեւանի մտաւորական առաջնորդութեան եւ իշխանութիւններուն որ գոնէ արտասահման ղրկուած գրութիւններուն մէջ իրենց անխուսափելի նուաղագոյնին վերածուին օտար բառերը»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Օգոստոս 22ին, Տարօն Սալոնծորի Հայր. Միութիւնը տուաւ իր առաջին դաշտահանդէսը, մեծ յաջողութեամբ:

Ամբողջ օրը, մինչեւ գիշերը ուշ ատեն, խումբերով բազմութիւն մը ներշնչուեցաւ հայրենի յուշերով:

Գ. Կարապետեան, օրուան նախագահը, հանդէսը բացաւ յուսադրիչ խօսքերով: Ակնարկ մը նետելով մեր անկոծ անցեալին վրայ, փառաբանեց մեր անշիրիմ հերոսները եւ եզրակացուց թէ այսքան արիւն, այսքան տառապանք զուր չգացին, քանի որ այսօր ունինք հայրենիք մը :

Ապա բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Գ. Սրապ Յակոբեան որ հակառակ իր տկարութեան, Նիսէն եկած էր իր պարտականութիւնը կատարելու: Բանախօսը բացատրեց թէ մենք չարաչար տուժեցինք մեր յոյսը դնելով միայն օտարին վրայ: «Մոռցանք թէ ռուսական ոսկիներու, սուինները, անգլիական թնդանօթներու շնորհիւ է որ արեան դետերու մէջ խեղդեցին մեր նորաբողբոջ հայրենիքը եղբայրակցելով արիւնարբու քեմալականութեան հետ: Եր բաւէ որքան արիւն արցունք թափեցինք :. Լծուինք ստեղծագործ աշխատանքի, հայրենիքի սէրը դնելով ամէն բանէ վեր: Այն ատեն, հայրենակիցներ, վստահ եղէք թէ նորէն մեր Տարօնէն պիտի ծագի նաւասարդեան արշալոյսը » :

Արտասանութիւններու եւ երգերու մէջ մասնաւոր գնահատանքի արժանի են: — Օր. Մալվինէ Տորոեան, Օր. Պերճուհի Աբրահամեան, Օր. Մարի Մարտիրոսեան (Պրիւքսէլէն), Գ. Աշոտ, Դանիէլ Տէրոեան, Խաչիկ Գալուստեան, Անդրանիկ, Ժան Տատիկեան եւ մանաւանդ Գեղամ Գոզոեան, որուն «Մշակ» թատերախումբը հանդէսին փայլը աւելցուց, Կովկասեան եւ Տարօնի պարերով եւ մէկ արարնոց զաւեշտով մը :

Ներկայ մը

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մեռաւ Տիգրան, կարօտը սրտին ու հայրենիքի ազատութեան կրակը աչքերուն:

Համիտեան բռնակալութեան զարհուրելի օրերուն, 1902ին, երբ Տարօնը ողողուած էր աւելի քան 25 «թապուր» զօրքով, կորուած էր յարաբերութիւններ արտասահմանի, մանաւանդ Դուրանի եւ Բարձրաւանդակի մէջ, խմբապետ Տիգրան, կեղծ անունով Աժտահար կը պահէր կապը եւ թղթատարական աշխատանք մինչեւ Ախլաթ: Երբ կասկածը ստացուեցաւ, գրկեց հրացանը եւ իր համագիւղացի Սահակի հետ (Ճիւադ) բարձրացան Սասուն, շարժական խումբին միանալու :

Գէորգ Ջավուշ դուրդուրանքով կը մերժէր Տիգրանի մասնակցութիւնը եւ կ՚ըսէր .—

— «Տիգրան, եթէ մենք ճրագն ենք, դուն այն ճրագին իւղն ես, երբ իւղը պակսի, ճրագը լոյս չի տար: Մի կաշկանդուիր շարժական խումբին մէջ: Դարձիր գիւղդ, եւ տէր եղիր խումբիդ, որչափ ալ կասկածելի ըլլաս: Եղիր զգոյշ ու համբերող: Ուշ դիր փոխադրական գործին, որ աւելի կարեւոր է: Մարդու աշխատանքի մեծութիւնը, ոչ միայն յաղթանակի ու փառքի օրերուն պիտի երեւան, այլ տառապանքի ու դաժան օրերուն »:

Այնուհետեւ Տիգրան դարձաւ գիւղը եւ կատարեց կարգ մը կարեւոր փոխադրութիւններ: Աւելի լաւին ու կատարեալին կը տենչար իր հոգին: Ու միշտ կ՚ըսէր. « եթէ պահանջին համապատասխան չեմ յաջողիր ընել, թող ներուի, կ՚ընեմ ինչ որ կրնամ » :

Ու կատարեց հայրենիքի փրկութեան համար ամէն ինչ որ մարդկօրէն կարելի էր: Իր յեղափոխական աշխատանքը աղմուկ չհանեց, եւ ոչ ալ ցուցադրուեցաւ, բայց իրչինարար ու բարի արդիւնքով մնաց անմոռանալի :

1904ի Սասնոյ ապստամբութեան խորտակումը շատ ծանր ազդեց իր վրայ: Արիւնոտ էր իր սիրտը, բայց տոկուն: Կսկիծ սրտով մոռցաւ ընտանիքը, իր սիրասուն զաւակները, ու ծպտուած անցաւ արտասահման: Կովկաս, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Հուսկ յետոյ Պոլիս: Ոչ մի տեղ չգտաւ հանգիստ եւ գործելու ընդունակութիւնը համաձայն իր պահանջին: Ըմբոստ հոգի մը ունէր, որ անցեալէն կուգար, Սասնոյ ըմբոստ լեռներէն, ու իր սրտի մէջ թաղուած մաքուր յիշատակներէն :

Քէմալական արշաւանքին ձգեց Պոլիսը եւ անցաւ Ֆրանսա կքած տարիքի ծանր բեռան տակ:

Թող հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Տիգրան:

Մ. Բարխեան

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մետաղագործական արդիւնաբերութեան նախարար նշանակուած է Հայ մը, Գ. Իվան Թեւոսեան, որ, թէեւ երիտասարդ, շատ կարեւոր պաշտօններ վարած է: 1937ին Պատերազմական Նախարարութեան օգնական վարիչն էր: 1939ին իրեն յանձնուեցաւ Նաւաշինութեան Նախարարութիւնը: 1940ին նշանակուեցաւ ընդհ. պետ երկաթի եւ պողպատի ճարտարարուեստին: 1939ի հոկտեմբերին Թեւոսեան Պերլին գնաց առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքելու համար Հիթլէրի կառավարութեան հետ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԸ.

Զգուշութեամբ սկսան վեր բարձրանալ. յանկարծ քանի չափ նետեր իրենց վրայ սլացան. քանի մը հոգի գետին գլորեցան տեղն ու տեղը: Ոմանք արագահար ետ դարձան :

—Դաւաճանութիւն, պոռաց Քոսակ եւ ակնթարթի մը մէջ դուրս փախաւ ու կորսուեցաւ մթութեան մէջ :

Նետերու առաջին տարափէն ետք ամէն ինչ խաղաղեցաւ. կը լսուէր միայն վիրաւորներու թոյլ հառաչանքը :

— Տղաք, տակաւ սկիզբն է միայն. տեսնենք ինչ պիտի ըլլայ վերջը, ըսաւ Գէորգ դառնալով իր թիկնապահներուն :

— Ինչով ալ վերջանայ, մենք քեզի հետ պիտի մեռնինք, իշխան, պատասխանեցին թիկնապահները:

— Ապրիք, տղաք, բայց տեսէք, ահա կը սկսի իրական կռիւը: Աբասն ու Գուրգէնը մեր վրայ կուգան իրենց զօրքերով :

Արդարեւ Աբասն ու Գորգէնը իրենց զօրքերով կանգ առին պալատի դրան առջեւ, ու կը մտածէին, թէ ինչպէս պէտք է ներս մտնեն: Զօրքը երկու մասի բաժնուեցաւ. մէկ մասը մտնեցաւ գլխաւոր մուտքին, ուր պահուած էին Գէորգ իշխանն ու իր թիկնապահները, իսկ միւս մասը շրջան մը ըրաւ ու փորձեց պատերէն վեր բարձրանալ :

Գէորգ իշխանին ու իր թիկնապահներուն նետերու տարափը նորէն ինկաւ անոնց վրայ, բայց մեծ վնաս չկրցաւ տալ, որովհետեւ արձակուած նետերէն շատերը դպան թշնամիներու վահաններուն: Իշխանը նկատեց որ երկար պաշտպանուիլ անհնար է եւ թէ ինքն ու իր մարդիկը բոլորն ալ կը կոտորուին, եթէ յամառին մնալ իրենց տեղերը, ուստի լաւագոյն համարեց ետ քաշուիլ. բայց դեռ կ՚ուզէր քիչ մըն ալ շարունակել կռիւը ոչ թէ փրկելու համար պալատը, այլ ժամանակ տալու Աշոտ Երկաթին, որպէսզի իր ընտանիքով հեռանալ քաղաքէն :

Սակայն, իշխանը նկատեց յանկարծ որ հրդեհ ինկած էր պալատին մէջ, եւ բոցերը կը լափէին մօտակայ սենեակներէն մէկը: Ինչպէս կ՚երեւար, թշնամին նպատակ ունէր Աշոտ Երկաթի հետ միասին ոչնչացնել նաեւ անոր պալատը: Միեւնոյն ատեն, գլխաւոր դրան առջեւ կռիւը հետզհետէ տաք կերպարանք կը ստանար: Երկու կողմէն ալ արդէն սպաննուածներ կային:

— Աշոտ, առեղի Աշոտ, անձնատուր եղիր. այլեւս փրկութիւն չկայ քեզի, գոչեց Գուրգէն իշխանը, կարծելով թէ Աշոտ Երկաթի հետ է որ կը կռուի :

— Թշուառական, տես թէ որու հետ է գործդ: Նախախնամութիւնը փրկեց Հայոց թագաւորը, ըսաւ Գէորգ իշխան կամաց կամաց նահանջելով :

Շատ չանցած՝ քանի հոգիէն տասնեւհինգը միայն նստեցան իրենց ձիերը, եւ աննկատելիկերպով դուրս ելան քաղաքէն:

Աբասն ու Գուրգէնը մտան պարապ ապարանքէն ներս, չգտնելով հոն իրենց փնտռած որսը, սկսան քարուքանդ ընել եւ կողոպտել ամէն ինչ: Որսը թռած էր իրենց ձեռքէն :

Գէորգ իշխան, բաւական հեռանալէ վերջ, ետ նայեցաւ. դառն ժպիտ մը երեւաց իր դէմքին վրայ: Քաղաքին մէջ, հոն՝ ուր կառուցուած էր Աշոտ Երկաթի պալատը, այժմ կը բարձրանար ծիրանեգոյն բոց մը: Կրակէ լեզուները ագահօրէն կը լափէին շքեղ ապարանքը:

— Փառք Աստուծոյ, կանչեց Գէորգ իշխանը, թագաւորը փրկուած է, իսկ պալատը ուզածին չափ այրի թող :

Ապա, մտրակելով իրենց ձիերը, իշխանն ու իր թիկնապահները անյայտացան նոր ծագող լուսնի աղօտ լոյսին տակ :

ԺԹ.

Կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ Աշոտ Երկաթի կեանքին դէմ լարուած դաւադրութեան լուրը: Ժողովրդեան վարի խաւերը սկսան ալեկոծուիլ փոթորկոտ ծովու նման. արդար զայրոյթը ոտքի կանգնեցուց զանոնք :

ԲԱԳՐԱՏ ԱԵՎԱԶԵԱՆ

յայտարարութիւն մը պիտի ուղղէ ազգին, բացատրելով թէ խորհրդարանին անդամները կ՚արհամարհեն ժողովուրդին կամքը: Միեւնոյն ատեն պտոյտ մը պիտի կատարէ հազար մղոն տարածութեան վրայ, 12 մեծ քաղաքներու մէջ, ճառեր խօսելու եւ իր ծրագիրները պարզելու համար: Քարոզչական այս պայքարին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ իւրաքանչիւր շարժում մը ստեղծել ժողովուրդին եւ Ազգ. ժողովին մէջ, փութացնելու համար խորհրդարանին լուծումը: Այսքան դործօն պայքար մը բանալով հանդերձ, զօրավարը պիտի զգուշանայ որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ հակասահմանադրական համարուիլ:

Անգլ. Թերթին տեղեկատուն յաւելեալ գիտցած է թէ Զօր. տը Կոլի նպատակն է «վերականգնեցնել ժողովրդապետութիւնը եւ ոչ թէ խեղդել զայն». հետեւաբար վախ չկայ որեւէ պետական հարուածէ:

Զօրավարին պտոյտը պիտի սկսի Սեպտ. 10-ին, Ավիւեոնէն եւ պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտ. 22: Հաւանական է որ հրապարակային ժողով մըն ալ գումարուի Մոնռուժի մէջ (Փարիզ) որ համայնավարական միջնաբերդ մը կը համարուի:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Մասնակի գործադուլները եւ հրապարակային ցոյցերը կը շարունակուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մտահոգութիւն պատճառելով: Գործադուլները ընդհանրապէս կը տեւեն մէկ ժամ, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն: Փարիզի մետաղագործական վեց տարբեր հաստատութեանց բանուորները ժողով մը գումարեցին չորեքշաբթի օր, պարուստի սղութեան առթիւ: Ճառախօսները բուռն խօսքեր արտասանեցին վարչապետին դէմ: Սոտուարթիւ ոստիկաններ կազմ եւ պատրաստ կը հսկեն Փարիզի եւ գաւառական մեծ կեդրոններու մէջ, անկարգութիւնները խափանելու համար:

Տիժոնի մէջ շոգեկառքի մեքենաներու բանուորները գործադուլ յայտարարած ըլլալով, երթեւեկը դադրեցաւ: Ոստիկանութիւնը միջամտեց: Անչափ կալւոր գործադուլները սարքուած են Շնայտէր — Քրէզօզօյի եւ Փէօժոյի գործարաններուն մէջ: Սէնթ Էթիէնի զինագործարանի բանուորներն ալ աշխատանքը դադրեցուցին 15 վայրկեան:

Համայնավարական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ պետական վարչութեանց մէջ ալ յաճախադէպ են գործադուլները:

Արհեստակցական Միութիւնները հետեւեալ պահանջները բանաձեւած են.—

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (C. G. T.) կը պահանջէ նուազագոյն ապրուստը ամսական 12900 ֆրանքէն բարձրացնել 13.500 ֆրանքի, Սեպտ. 1էն սկսեալ: Ետքոյ պարբերաբար վերաքննել աշխատավարձի սակը, ամէն անգամ որ 10 % աճէ ապրուստը:

Բանուորական Ուժը (F. O.) նոյնպէս կը պահանջէ նուազագոյն ամսական՝ 13.500, իսկ առժամապէս ամսական 3000 ֆրանք, մինչեւ որ սակերը ճշդուին: (Այս առթիւ կը հերքէ թէ գործակցութիւն հաստատած է Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ):

Երկու կազմակերպութիւններն ալ կ՚առաջարկեն աւելցնել ընտանեկան նպաստները,— 20 — 30 % երկրորդ զաւկին համար, 30—40 երրորդին եւ յաջորդներուն համար եւն.:

Նոր պետութիւն մը — Արեւմտեան Գերմանիա

Սեպտեմբեր 1ին բացուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ սահմանադիր ժողովը, Պոնի մէջ, մասնակցութեամբ 65 երեսփոխաններու: Այս ժողովէն պիտի ծնի նոր պետութիւն մը, որ կը ներկայացնէ 46 միլիոն բնակիչ, Գերմանիոյ ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական շրջաններուն մէջ:

Ժողովին բացումը տեղի ունեցաւ պատշաճ արարողութեամբ, սակայն պահ մը խանգարուեցաւ, երբ երկու համայնավար երեսփոխաններէն մէկը Ռայման, տեղէն ցատկելով աղաղակեց.

— «Գերմանիան երկուքի կը բաժնեն, հակառակ ժողովուրդի կամքին... Այս ժողովը պիտի խանգարէ Մոսկուայի խօսակցութիւնները»:

Եւ պահանջեց որ ժողովը լուծէ ինքզինքը, որովհետեւ կը բռնաբարէ Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնութիւնները: Առաջարկը մերժուեցաւ երկուքի դէմ 63 ձայնով: Նոյն մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ Պերլինի հինգ ներկայացուցիչները ընդունիլ խորհրդակցական ձայնով:

Ժողովին կը նախագահէր 75 տարեկան ընկերվարական մը, Տոքթ. Շէնֆէլտըր: Մնայուն նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Քարլ Ադէնաուըր, քրիստոնեայ դեմոկրատ: Այս երկու հոսանքներէն իւրաքանչիւրը 27 երեսփոխան ունի:

★. Վերջին լուրերու համաձայն, չորս զօրավարները կը շարունակեն իրենց խորհրդակցութիւնը Պերլինի մէջ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Մասնագէտներ կը քննեն քաղաքին պաշարման խնդիրը: Հարիւրին 50 յոյս կայ որ պաշարումը վերնայ 15 օրէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը, Թրիգվի Լի, Սեպտեմբեր 1ին հանդիսաւորապէս ստացաւ Շայոյի պալատին ոսկի բանալին, Գ. Շումանի ձեռքով: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Ֆրանսայի վարչապետը եւ Գ. Լի, յոյս յայտնելով թէ Միացեալ Ազգերը պիտի յաջողին ապահովել խաղաղութիւնը, ինչպէս եւ լաւագոյն ապագայ մը ամէն ազգի համար: Սահմանափակ հրաւիրեալներուն մէջ կը գտնուէր «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը, Օր. Արփիկ Միսաքեան: Ինչպէս գրած ենք, այս պալատը եւ հանդիպակաց Նոյակառոյց շէնքը միջազգային համգամանք պիտի ունենան երեք ամիս, իբրեւ մանրանկար պետութիւն մը, «Օնուզիա»:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ դատարան մը վերաքննելով Տոքթ. Շախտի պարագան, անպարտ հռչակեց զայն: Բայց նախկին ելմտական նախարարը բանտարկուած կը մնայ, մինչեւ որ Ամերիկացիները վաւերացնեն այս վճիռը:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Վիլհէլմինա թագուհին վերջնապէս հրաժարեցաւ գահէն, 58 տարի կառավարելէ վերջ: Այս առթիւ մեծ հանդիսութիւններ կատարուեցան եւ թագուհին պտոյտ մը կատարեց Ամսթէրտամի բանուորական թաղերուն մէջ:

ԶՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԻ առթելը, «Ազատ Յունաստան», կը ծանուցանէ թէ 5000 ապստամբներ խուսափեցան Կրամոս լեռներու մէջ լարուած թակարդէն, թէ կառավարական զօրքը 30.000 հոգի կորսնցուց, եւայլն:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ անդամ ընտրուեցաւ Գերմանիան, Սեպտ. 1ին, Ինթըրլաքէնի համագումարին մէջ որուն կը մասնակցին 200 երեսփոխաններ 12 երկիրներէ, Միացեալ Եւրոպա կազմելու համար:

ՀԱՅԸ առանց կորոնի ծախելու շարժումը կը տկարանայ, որովհետեւ տրամադրելի ալիւրը սպառած է եւ աղօրեպանները կը մերժեն նոր պաշար տալ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ 5 ընդդիմադիր երեսփոխաններէն մէկը Թուրքիա փախած է, վեցը ձերբակալուած են, մնացեալ երկուքն ալ կարգի կը սպասեն: «Լիկվիտացիա»...

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ, Արմէն Ժան Յակոբեան նախկին աշակերտ Collège Dominique Lucianի, փայլուն քննութիւն մը անցընելով մտած է Ֆիլիփվիլի Կամուրջներու եւ Ճամբաներու եւ բազմարուեստեան վարժարանները (Ալժերիա): Depêche de Constantine թերթը արձանագրելով այս կրկնակ յաջողութիւնները, կը շնորհաւորէ իր ծնողքը, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան. (պարոնը դասախօս է քաղաքի ճեմարանին մէջ):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑԵՂԻՍ ՈՒ ՀՈՂԻՍ ՀԵՏ (բանաստեղծութիւններ, Ա. գրքոյկ): Գրեց՝ Արշալոյս Բաբայեան (Արշի): 1. Մշակոյթ, 2. Տենչեր ու Կանչեր: 1948 Թեհրան: Գին՝ 30 ռիալ: Դիմել գրատուն «Էրոս» պողոտայ Ղաւամ Սալթանէ:

ԿԵԱՆՔԻ ԷՋԵՐԻՑ (15 պատմուածքներ), գեղեցիկ տպագրութեամբ: Գրեց՝ Լուսիկ, որ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է 1937էն իսկ, երբ, դեռ 14 տարեկան, իր առաջին պատմուածքը կը հրատարակէր: 418 էջ: Գին 2 տոլար: Դիմել գրատուն Eros, Ave. Ghavam Saltane, Tehran. (Iran):

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ. Ռոբերդ Շուման: Թարգմ. Ռ. Գրիգորեան: Հրատ. Էրոս գրատան: 1948, Թեհրան: Գին 25 ռէալ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդատան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս Շաբաթ (4 Սեպտ.) իրիկուան ժամը 8ին, 6 rue de la Brosse: Դպրոցի սրահը:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Երանոս Մոկոսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.—Վիէնէն Այրի Տիկին Փէփրիկ Մանուկեան, Յակոբ Մանուկեան, Նիկօլա եւ Ռուսիա, Գ. Գրիգոր եւ Մայր Երանուհի Մանուկեան (Պոլիս), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով կամ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ հօրեղբօր՝ ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Լեւոն Ստեփանեանի իր մօր՝ Այրի Տիկին ՄԱՐԻԱՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի (Խարբերդ Հողեցի), մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 25ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Աշըղեան Զաւէն, Սեբաստիոյ Զառա գիւղացի: Պատերազմէն առաջ կը բնակէր Մարսէյլ եւ կը զբաղէր դերձակութեամբ: Փնտռողն է հօրաքրոջը աղջիկը, Սեբաստիոյ քաղաքէն Ոսկիան Մուրատեանի աղջիկը, որ ներկայիս կը գտնուի Ամերիկա եւ կը կոչուի Ազնիւ Աւետիսեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել A. Markarian Montée St. Georges, Pont Evèque (Isère):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 4 Septembre 1948 Շաբաթ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4086–Նոր շրջան թիւ 1045 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Դեռ երէկ չէ՞ր,— 3 Սեպտ. 1939, երբ Եւրոպան անգամ մըն ալ սարսեցաւ իր հիմերուն վրայ: Պատերա՛զմ...

Ի՞նչ հարկ մանրամասնել մնացեալը: Շատ չանցած «տարօրինակ պատերազմը» վերածուեցաւ ահաւոր Աշխարհամարտի մը, տեւելով աւելի քան չորս տարի:

Ամբողջ երկիրներ մատնուեցան հուրի եւ սուրի: Միլիոններ ինկան ռազմադաշտերուն վրայ: Հազարաւորներ՝ երկինքն ի վար: Կամ ծովերու տակ: Ուրիշ միլիոններ դարձան հաշմանդամ: Ո՞վ համրեց զոհերուն բազմութիւնը:

Եւ երկիրներ լուծ փոխեցին քանի մը անգամ, դարհուրելի չափերու հասցնելով փոխադարձ ատելութիւնը:

Իսկ նիւթական աւե՞րը, անծայրածիր տարածութեանց վրայ: Քաղաքներ, քաղաքամասեր, գիւղեր աւերակ: Նաւահանգիստներ եւ քարափներ քարուքանդ: Լեռնակուտակ հարստութիւններ փոշիացած: Մարդկային մշակոյթի դարաւոր գանձեր մոխիրի վերածուած:

Մարդիկ տակաւին չեն համարձակիր նկարագրել այս ամէնը: Չեն կրնար հարազատօրէն պատկերացնել աշխարհաղղորդ աղէտին ամբողջ ծաւալն ու խորութիւնը:

Եւ դեռ արիւնը յորդահոսան չցամքած, կը խօսին «Երրորդ»ի մասին: Մինչեւ անգամ կը պատրաստուի՛ն, մօլեգնութեան հասցնելով գինարշաւը:

Ե՞րբ այսքան չեշտուած էր յայտնի եւ գաղտնի զէնքերու գերարտադրութիւնը, սպառազինութեանց բազմապատկումը, արդիական բանակներու վերակազմութիւնը, ճակատներու յարդարումը...

Անշուշտ այս ջղաձգութիւնները պատերազմ չեն նշանակեր: Եւ աշխարհի այսօրուան վարիչները այնքան ալ ի վիճակի չեն կրակ բանալու իրենց ուզած պահուն:

Եւ սակայն, մթնոլորտին թունաւորումն անգամ կ'ապացուցանէ թէ ո՛րքան իրաւունք ունին խաղաղութեան եւ ազատութեան բարեկամները, երբ անդադար կը հնչեցնեն ահազանգը: Երբ կոչեր կ'ուղղեն, ժողովներ կը սարքեն, նոյնիսկ հրապարակային աղօթքներ կը կազմակերպեն, չարը խափանելու համար:

Ժողովրդապետութեան դրօշը պարզուած էր երէկ եւ այդ ճակատն էր որ յաղթեց, անհնարին զոհողութիւններով:

Իսկ այսօ՞ր: Անոնք որ ձեռք ձեռքի տուած էին այդ նուիրական դրօշին տակ, այնքան ծուռ կը նային իրարու որքան իրենց երէկուան թշնամիներուն: Եւ մէկը միւսը կ'ամբաստանէ նոյն մեղքերով, ինչպէս երէկուան պարտեալները:

Բառն անգամ, Ժողովրդապետութիւն, դարձած է մարտակոչ, դիրք բռնելու, ճակատ յարդարելու համար:

Երէկ փոթորիկը պայթեցաւ իբրեւ հետեւանք չարաշուք համաձայնութեան մը,— 1939 Օգոստ. 23ի դաշինքը Խ. Միութեան եւ հիթլէրական Գերմանիոյ միջեւ:

Ամենազգի բոլշեւիկները ի զո՛ւր կը փորձեն չքմեղացնել այս մահացու մեղքը: Առանց այդ գործակցութեան, դժուար թէ ռեւէ Հիթլէր համարձակէր կրակը նետուիլ:

Գործակցութիւնը այնքան սերտ էր եւ «շահաբեր», որ դժբախտ Լեհաստանը հալիւ ինքնապաշտպանութեան պատրաստուած, Մոսկուան իր կողմէն կ'իջեցնէր խորհրդային դաշոյնը, հաւասարապէս բաժնելու համար հարուստ աւարը:

Այսպէս կամ այնպէս, ժողովուրդները փըրկուեցան միահեծան բռնակալութեան մը ճիրաններէն, բայց Եւրոպան չհանդստացաւ:

Ահաւասիկ տառապանքի, ըմբոստացման, ազատագրութեան նոյն կանչերը՝ արեւելեան Եւրոպայէն, որ կը հեւայ ալլապէս դաժան համատիրութեան մը տակ:

Եւ արեւմտեան Եւրոպան՝ ուժասպառ, ներքին թէ արտաքին հոգերով:

Երկա՞ր պիտի տեւէ այս մղձաւանջը...

Այս եղերական տարեդարձին առթիւ, եթէ մարդիկ յիշէին միայն քառամեայ ահաւասարսափը...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞ՐՆ Է ՍԱՐՍԱՓԵԼԻՆ

Անցեալները խոշոր «մեղու» մը փորձած էր խայթել դիւանագէտները: Մանաւանդ տուած էր զանոնք գետնի տակ ղրկել, մարդկութիւնը ազատելու համար խոշոր փորձանքէ մը:

Որքա՛ն իրաւունք ունէր:

Շատ անգամ զարհուրանքով կը խօսինք թոքախտին կամ խլիրդին վրայ, անխնելով զանոնք իբրեւ պատուհաս մարդկութեան:

Կ'ուզէի ժողովի հրաւիրել վիճակագրութեանց վարպետ մասնագէտները,— դժուար չէ գտնել տեղը եւ ժամանակը — որպէսզի ճշդեն թէ 30 տարուան մէջ, օրինակ 1914էն 1944, միայն Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ, քանի՞ հոգի մեռած են հիւանդութենէ, ի՞նչ տարիքի մէջ, իսկ քանի՞ հոգի այն մեծ պատուհասէն որ կը կոչուի պատերազմ. դիւանագէտներուն պաշտօնական արհեստը:

Ժողովին օրակարգը պատրաստելու եւ նախնական աշխատանքները գոնէ դիւրացնելու համար, պզտիկ պրպտում մը կատարեցի եւ հետեւեալ թիւերը առացայ —

Թոքախտը եւ խլիրդը (քանսէր) տարեկան կը տանին 625 հազար հոգի որոնց միջին հաշուով 400 հազարը 40էն վեր տարիք ունեցողներ: Թիւերը չեմ կրնար երաշխաւորել, ձեռքիս տակ չունենալով պէտք եղած փաստաթուղթերը: Կարծեմ ընթերցողներս ալ չեն կրնար ճշդել զանոնք: Աւելի լաւ:

Միւս պատուհասը, Պատերազմ, աւելի բացորոշ եւ բոլորին կողմէ վաւերացուած թիւեր ցոյց կու տայ: Եթէ հիւծախտը եւ խլիրդը 18 միլիոն խլած են 30 տարուան մէջ, ընդամէնը երկու պատերազմներու վրայ, 1914ը եւ 1939ը, անոնք որ «Համաշխարհային» Ա եւ Բ, փառաւորեալ անունը կը կրեն, 50 միլիոն արժած են համեստօրէն:

Խորհրդածութիւնները ձեզի կը թողում:

ՍՕՍԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ վերջապէս կարելի եղաւ զինադուլ հաստատել Սեպտ. 2ին: Արաբները եւ Հրեաները այժմ կը խորհրդակցին, աւելի ընդլայնելու համար քաղաքին չէզոք շրջանը:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ դատական նախարարը ազդարարեց թէ ամենախիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն թշնամիներուն դէմ որ կը փորձեն տապալել կառավարութիւնը կամ խափանել ընկերվարութեան ճամբան:

16.000 ՆԱՒԱՍՏԻՆԵՐ գործադուլ հռչակեցին Խաղաղականի ափերուն վրայ, խանգարելով Մ. Նահանգներու շոգենաւային երթեւեկը:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ մէջ ազատ կառավարութիւն մը հաստատուած է նորէն, համաձայն գաղտնի անթելի մը, որ լսուած է Թէհրանի մէջ: Այս նոր կառավարութեան վարչապետն է զօր. Ղուլամ Դանիշեան, 1945ի անկախ Ատրպատականի կառավարութեան սպարապետը:

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ վերսկսան Խ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու համար:

ՀԱՑԸ առանց կտրօնի ծախելու շարժումը, որ ձախողած էր, վերսկսաւ կարգ մը արեւմտեան նահանգներու մէջ: Ինտր է Լուառի հացագործները մերժեցին նահանգապետին վերջնագիրը: Հացթուխ բանուորները կը սպառնան գործադուլ հռչակել, յաւելում պահանջելով:

ՀԻՆԳ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ 5.600.000 ֆրանք յափշտակեցին Շատանթոնի մէջ, գումար մը զոր գինեգործութեան մեծ հաստատութեան՝ Նիքոլայի մէկ պաշտօնեան դրամատուն կը փոխադրէր:

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ անփոփոխ կը մնայ, թէեւ մեծաքանակ մսացու հասած էր այս շաբթու: Խոզի մին ալ 3 ֆրանք վրայ դրաւ:

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը 9 միլիառ աւելցած է վերջին շաբթուան ընթացքին:

ՏԵՒԱԿԱՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ մը պիտի հաստատուի աշխարհի մէջ, համաձայն նախագահ Թրումընի յայտարարութեան: Նախագահը խօսքն ուղղելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, աւելցուց — «Վստահ եմ թէ աշխարհը չուտով պիտի բաժնէ իմ լաւատեսութիւնս»:

Նախարարական տագնապ մը

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ՞

Ընկերվարականները միաձայնութեամբ մերժած ըլլալով մասնակցիլ, Պ. Ռոպէր Շուման ստիպուեցաւ իր դահլիճը կազմել իր կուսակցութեան անդամներէն եւ ուրիշ չափաւոր տարրերէ: Նոր նախարարներէն շատերը առաջին անգամ է որ պաշտօնի կը կոչուին: Վերջին պահուն արմատականներն ալ մերժեցին մասնակցիլ:

Կացութիւնը տակաւին անորոշ էր մինչեւ երէկ առտու: Ձախակողմեան թերթ մը, Franc Tireur, «Դ. Հանրապետութեան ամէնէն յետադիմական կառավարութիւնը» կը կոչէ նոր դահլիճը: Եւ կ'աւելցնէ թէ նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ փոփոխութեան ենթարկել ընտրական օրէնքը, եւ յետոյ լուծել Ազգ. Ժողովը:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ արմատականները նախ համաձայնութիւն յայտնած էին, բայց յետոյ ետ կեցան, երբ վարչապետը պիտի ծանուցանէր նոր նախարարներուն ցանկը: Այս նահանջէն քանի մը ժամ առաջ անկախ հանրապետականներու խմբակցութիւնը (աջ) յայտնած էր թէ «խորհրդարանին լուծումը անհրաժեշտ կրնայ դառնալ»:

Արդարեւ, այս խմբակցութիւնը պահանջած էր Պ. Շումանէն միջոցներ ձեռք առնել, բարեփոխելու համար ընտրական օրէնքը, որ հիմնուած է համեմատական դրութեան վրայ: Իր կարծիքով, ներկայ դրութեամբ, քանի որ ընտրողները ստիպուած են քուէ տալ կուսակցութիւններու ցանկին եւ ոչ թէ իրենց նախընտրած թեկնածուներուն, կարելի չըլլար բացորոշ մեծամասնութիւն մը ապահովել խորհրդարանին մէջ, ուժ տալու համար գործադիր իշխանութեան:

Իսկ ընկերվարականները մերժեցին մասնակցիլ կառավարութեան, նկատելով որ անոր ծրագիրը գոհացում չի տար բանուորական պահանջներուն: Այս անգամ ալ ընկերվարականներուն առաջարկուած էին ներքին գործերու եւ աշխատանքի նախարարութիւնները: Հիմա որ չեն մասնակցիր, կառավարութիւնը կը զրկուի երկու ստուար մեծամասնութիւններէ — ընկերվարական եւ համայնավար — որոնց տիրապետութեան տակ են արհեստակցական միութիւնները:

Ազգ. Ժողովի շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ նոր կառավարութիւնը պիտի չկրնայ դիմանալ բանուորական խլրտումներու յարաճուն ալիքին, որ կը սպառնայ խանգարել երկրին տնտեսական կեանքը, նոյնիսկ բարեկարգութիւնը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Լիլի շրջանին մէջ (Ռուպէ եւայլն) հիւսուածեղէնի 40.000 բանուորներ գործադուլ հռչակեցին առջի օր, յաւելում պահանջելով: Աւելի քան 50 մեծ քաղաքներու եւ ճարտարագործական կեդրոններու մէջ որոնց մեծ մասով համայնավարական սէնտիքաներու ձեռքն են, նոյնպէս մասնակի գործադուլ յայտարարուեցաւ: Շոգեկառքի բանուորներու գործադուլը վերջացաւ Տիժոնի մէջ, բայց վերսկսաւ Լառոշի մէջ, խանգարելով հաղորդակցութիւնները:

Տասը հազար բանուորներ աշխատանքը դադրեցուցին Սէն Նազէրի նաւաշինարանին մէջ: Թուլուզի մէջ ալ գործադուլներ եւ բողոքի ցոյցեր սարքուեցան:

Մարսէյլի մէջ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան հրահանգով գործադուլներ սարքուեցան դրեթէ ամէն տեղ, եւ պատուիրակութիւններ ներկայացան ճարտարագործական հաստատութիւններու վարչութեանց, իրենց պահանջները յանձնելու համար: Հրապարակային ժողովներ ալ սարքուեցան: Արուարձանի մը մէջ ցուցարարները թափօր մը կեցուց հանրակառքերու երթեւեկը: Նաւահանգիստի բանուորները մէկ ժամ ուշ սկսան աշխատանքը, ժողովի մը երթալու համար:

Բանուորական Ուժը (այն որ բաժնուած է Աշխատանքի Դաշնակցութենէն) հրահանգեց իր անդամներուն պահել իրենց պաղարիւնը եւ չմասնակցիլ գործադուլներու, մանաւանդ երբ քաղաքական հանգամանք ունին:

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը արձանագրելով հանդերձ բանուորական խլրտումները, դիտել կու տայ թէ աշխատաւորներու մեծամասնութիւնը չի հետեւիր համայնավարական ազդանշաններուն:

(Յօդուածին շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՓՈՔՐ ԱԶԳԵՐԸ անհետանալու դատապարտուած են», բսաւ Կոմս Սֆորցա, Իտալիոյ արտաքին նախարարը, իբրեւ հետեւանք ամերիկեան, անգլիական եւ ռուսական աշխարհակալութեան: Դիւանագիտական տեսութիւն մը որ մեկնութեան չի կարօտիր...

ՏՈՔԹ. ՇԱԽԹ, Գերմանիոյ նախկին ելմտական նախարարը, որ 72 տարեկան է, արձակուեցաւ արգելափակման կայանէն: Ամերիկեան իշխանութիւնները այլեւս աւելորդ նկատեցին պահել զայն, քանի որ գերմանական ատեան մը անպարտ հռչակած էր:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

4. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Թուրքիա յետ պատերազմեան շրջանին մատնուեցաւ ելեւմտական եւ տնտեսական ծանր տագնապի մը: Պատճառները ծանօթ են.— Արտաքին վտանգը չէ փարատած, եւ տասը տարիէ ի վեր երկիրը կը մնայ ընդհ. զօրաշարժի ենթակայ վիճակի մէջ:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, 1946 Օգոստոսին իշխանութեան գլուխ անցաւ ապարէզով նախկին գինուորական մը՝ Րէճէպ Փէքէր, տագնապին դարման գտնելու առաջադրութեամբ:

Այս կառավարութիւնը, տքնաջան աշխատանքներէ վերջ տուաւ կարգ մը որոշումներ, որոնք գործադրութեան դրուեցան 1946 Սեպտեմբերին:

Այդ օրերուն կեդր. դրամատունը տոլարը 283, սթերլինը 1139 ղրուշ կը հաշուէր: Իսկ երկրագործական դրամատունը ազատօրէն ոսկի ծախել սկսաւ, զուտ ոսկիին կրամը 454 ղրուշի եւ մէկ մեծաղ ոսկին 31 թղթադրամ լիրայի հաշուով:

Յետագային ըսին թէ Րէճէպ Փէքէրի տնտեսական եւ դրամական փորձը սպասուած արդիւնքը չտուաւ:

ԱԶԳ. ԵԿԱՄՈՒՏ.— Ժամանակէ մը ի վեր, Թուրքիա սկսած է մեծ կարեւորութիւն տալ վիճակագրական խնդիրներուն, եւ անոնց մէջ, առաջին գծի վրայ, ազգ. ընդհ. եկամուտին (միալ վարկատր, կամ կէլիր):

Բարդ եւ խառնակ հաշիւ մը: Թուրք մասնագէտները չեն կրցած վերջնական սահմանում մը տալ անոր: Ոմանք կը պնդեն թէ՝ «անիմաստ եւ անօգուտ աշխատանք» մըն է: Ուրիշներ,— «այդ ասուիճան լուրծուն հաշիւէ մը որեւէ օգուտ կարելի չէ սպասել»: Այս տեսակէտներուն հակառակորդներն ալ կ'աւելցնեն.— «կրկնակի հետաքրքրական հարց մը, քանի որ ժողովուրդին աշխատանքի ընդունակութեան, արտադրական կարողութեան եւ լաւ կամ գէշ կառավարուած ըլլալուն չափանիշը ցոյց կուտայ»:

Տեսակէտներու այս այլազանութեան մէջ, ի հարկէ դժուար է ըսել թէ՝ ի՞նչ պէտք է հասկնալ «ազգ. եկամուտ» ըսելով: Ո՞ւր կը սկսի ան եւ ուր կը վերջանայ: Գոհանանք «Տարեգիրք»ին սահմանումով.—

«Ազգ. եկամուտը, հայրենի հողին վրայ ապրող ժողովուրդին մտաւոր եւ ֆիզիքական գործունէութեամբ եւ այդ գործունէութեան իբր օժանդակ ծառայող կենդանի եւ անկենդան միջոցներով, ինչպէս նաեւ այդ երկրին վրայ հաստատուած արդիւնաբերական հիմնարկութիւններէն — իբրեւ ազգ եւ պետութիւն — մէկ տարուան ընթացքին ձեռք բերած հարստութիւնն է»:

Կը թուի թէ 1944ի ազգ. եկամուտն ալ — որ ամենավերջինն է— այս սահմաններուն մէջ պատրաստուած է:

	Թղթադրամ ոսկի
Երկրագործական եկամուտ	3.541.287.000
Առեւտրական	2.301.355.000
Ճարտարարուեստ — արհեստ	1.520.445.000
Աշխատավարձք	365.493.000
Բնակարանային	130.001.000
Մուսուլի քարիւղէն	1.004.000
Համագումար	7.859.585.000

1942ի ազգ. եկամուտն է 6.369.798.000 ոսկի: 1943ին՝ 8.286.034.000:

Ազգ. այս եկամուտը եթէ երկրին ամբողջ ժողովուրդին միջեւ բաժնենք, մարդ գլուխ կ'իյնէ — նանք.— 1942ին 349 ոսկի 19 ղրուշ, 1943ին 449 ոսկի 6 ղրուշ, 1944ին 416 ոսկի 33 ղրուշ:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն առաջ — 1936ին — Թուրքիոյ ազգ. եկամուտը 1.330.300.000 ոսկի եղած է: Մինչդեռ պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ, բարձրացած է 6—8 միլիառի: Ասոր պատճառը ապրանքի գիներուն կրած յաւելումն է:

Արդ, ի՞նչ է Թուրքիոյ ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը,ընդունելով որվերոյիշեալթիւերը իսկապէս ազգ. եկամուտը կը ներկայացնեն, եւ թէ «Տարեգիրք»ը խմբագրող մասնագէտները «լուրծուն հաշիւներ» ու լաբիւրինթոսին մէջ չեն մոլորած:

Ընդունելով որ 1944ին իւրաքանչիւր անձի տարեկան միջին եկամուտը, 416 ոսկի 33 ղրուշ էր, վերածենք օրուան սակով տոլարի եւ սթերլինի.— 318 տոլար 60 սէնթ, կամ 79 սթերլին 6 շիլին: Այսինքն օրական 88 սէնթ, կամ 4.50 շիլին մարդ գլուխ:

Կարելի՞ է ապրիլ այսքան ողորմելի գումարով մը...

ՆԵՐԱԾՈՒՄ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄ.— Պրիւսէլի միջազգային վիճակագրական գրասենեակի արձանագրութեանց համաձայն, Թուրքիոյ ներածումներն ու արտածումները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն:

Տարի	Ներածում (ոսկի)	Արտածում (ոսկի)
1938	149.836.689	144.946.511
1939	118.248.934	127.388.997
1940	68.922.708	111.446.486
1941	74.815.069	123.080.868
1942	147.713.229	165.034.422
1943	203.045.170	257.151.661
1944	164.944.863	232.530.350
1945	126.166.357	218.928.951

Նմոյշի համար մանրամասնենք 1946 տարին.—

	Ներածում (ոսկի)	Արտածում (ոսկի)
Հում կամ կիսովին բանուած նիւթեր	28.686.307	119.289.915
Ըմպելի եւ ուտեստեղէն	3.057.509	100.154.968
Աշխատ. ապր.	113.283.175	10.541.557
Անասուն	100	16.503.358
Ոսկեղէն եւ արծաթեղէն	457.494	—
	145.484.585	246.489.798

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ՇՐՋԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ.— 1935ին Թուրքիա շրջաբերութեան մէջ ունէր 162754000 ոսկի: Այս գումարը տարուէ տարի բարձրանալով, 1939ին հասած է 281.460.000ի, իսկ 1944ին՝ 960.834.000 լիրայի: Յետագայ տարիները թէեւ չեն նշանակուած, բայց պատերազմի ընթացքին ամէն տարի, միջին հաշուով, 150 միլիոն լիրայի նոր թղթադրամ հրապարակ նետուած ըլլալով, կ'ենթադրենք թէ՝ 1948ին շրջաբերութեան հանուած դրամը, կլոր հաշուով, հասած պէտք է ըլլայ 1.300.000.000ի:

Զանց կ'առնենք թղթադրամի, ոսկեդրամի եւ զարդոսկիներու գիները, արժեթուղթերու, բաժնետիրական մուրհակներու, դանձատոմսերու գործառնութիւնները, ինչպէս նաեւ առեւտրական սակարանին գործունէութիւնը, եւ կեդրոնական վաճառանոցի (Հալ) մեծաքանակի գիները:

Հ. ՎԻՃԱՊԵԱՆ

Խոհք

ԲԵԲՐՈՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օրը իր արփավառ թեւերը կը շարժէ Notre Dame de la Gardeի բարձունքին վրայ, ուր լիապատառ վերջալոյս մը կը խայտայ երջանկօրէն: Տաճարակիր բարձունքին վրայ, Աստուածամօր ոսկեձոյլ արձանը կը խորհրդանշէ փառաբանութիւնը յաղեցած վերջալոյսերուն:

Դիմացս, ծովն է: Ծովը ծիծղուն, երազուն, օրն ի բուն, իր թաւալումներէն յագեցած: Լուսաճաճանչ ալիքները, օրհներգութիւն մը կը փըսփսան իրարու:

Բայց այս երեկոյ, օրը դաւաճաներ է միջօրէի սեմին: Արեւը կեցուցեր, սկաւառակը փշրեր, լոյսերը մարեր է տարաժամ: Աստուածամօր ոսկեման դէմքը, իր ոգայ, ծովը կը մօնչէ խռովայոյզ: Ոչինչ ... Զի արեւը, իր լուսախաղերով, պիտի ապրի ու ապրեցնէ օրը, վաղը, արշալոյսէն վերջալոյս:

Այս իրիկուն, ո՞վ պիտի վառէ սակայն, վաղահասօրէն մարած ճրագը սա դիմացի պատշգամի տան, ուր ոսկեմազը մը, իր երկու հրեշտակները գրկած, կը ժպտէր Աստուածամօր ամէն օր: Ո՞վ... ո՞վ պիտի տայ շունչ ու լոյս, վաղահասօրէն շիջած հոգիներուն:

Մահը, դեռ նոր է մեկներ այս ազատունէն, հոգիէս մասունք մը առեւանգած: Կը փորձեմ ետեւէն հասնիլ ու խլել զայն, իր անողոք ճիրաններէն: Կը պլլուիմ հրաշքին...: Գիտակցութիւնս մթագներ է արդէն, միայն հաւատքն է, որ կը ճամբորդէ քրիստոնէական նախապաշարումներով թեւ ու թաիչք առած: Կամուրջին գլուխը կանգնած ահարեկ, կը ձայնեմ լեղապատառ, բարձրագոչ, յաւիտենական առեւանգիչին, որ էնդիի դէմն է անցեր արդէն:

— Ո՞ւր, ո՞ւր կը տանիս այս երեսուն հինգ գարուններըը, դեռ իր կոկոնները չբացած, ո՞ւր իր կեանքի վերջալոյսը չողջունած այս տենչայոյզ պարմանուհին, որ ծիածանին եօթը գոյները կը կրէր իր մէջ:

— Պարապէն՝ լեցունը, Սուտէն՝ Իրաւը ... կը պատասխանէ քրքջալիր, շնատամները ցցած:

— Լեցունն ու իրաւը՝ քեզի, Պարապն ու Սուտը վերադարձուր մեզի...:

—Ահ, դժբախտ ծերուկ, կեանքը պարապին վրայ կամարուած կամուրջ մըն է երերուն, ուսկից պիտի անցնիք բոլորդ, ուշ կամ կանուխ:

— Բայց այսքան շո՞ւտ, այսքան դաւադրաբա՞ր...

— Քանի մը տարի առաջ, քանի մը տարի ետք, միեւնոյնն է, պատասխանեց հեռուէն, ու կորսուեցաւ, դողդղին հետ, անհունին մէջ անհետ:

Ոտքերուս տակ կամուրջը կը սկսի երերալ, անդունդը խորանալ: Կը ճչամ ընդոստ, սրտէն զարնուած անասունի մը պէս: Կը մռնչեմ կատղած ծովու մը նման: Բայց ի զուր...: Ձեռքերս ծունկերուս կը զարնեմ յուսահատ մոլեգնութեամբ: Աչքերէս կայծեր կը թափին ու կը մարին արտասուահոս կոպերուս տակ: Դարձեալ ի զուր...: Ետիս կը դառնամ, վերստին կանչելու հրաշքին, որ աւաղ, ամպամներ, դեղներ է արդէն, իր անզօրութիւնը Աւետարանի հնամաշ էջերուն մէջ պատանքած:

Կը բռնեմ վերադարձի ճամբան, ուր գիտակցութիւնս կ'արթննայ կամաց կամաց: Մտածումս կը պայծառանայ: Զգացումը տեղի կուտայ խորհուրդին, խորհուրդը՝ փիլիսոփայական տրամաբանութեան, որուն պատուանդանին տակ, խըռովքը իր քրտինքը կը սրբէ:

Կը թաղուիմ ես իմ մէջ, եզրակացնելով, որ կեանքը հիմնուած է երազի վրայ: Ստեղծագործութիւնը՝ փխրուն ու անկատար: Արարիչը, ինքը՝ վայրագ ու անկատար: Ու իմաստը կեանքին՝ ամէն դի յօշոտում, փլուզում, ամբողջութեան ահեղագոր, մահացուցիչ տարրերուն հետ: Notre Dame de la Gardeի բարձունքը վերստին կը ցցուի հոգեկան տեսողութեանս առջեւ: Ինչ պատկեր սահմռկեցուցիչ ...: Աստուածամօր ոսկեձոյլ արձանը, գինովի մը պէս կը խարխափի մութին մէջ: Ոտքերը կը դողդղին, կը սայթաքին, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած: Ու յանկարծ, ահեղ շառաչումով մը կ'իյնայ գետին, կ'ըլլայ փշուր, փշուր, հող ու աւազ ...:

Այն ատեն, աւերակոյտին խորերէն կը լսուի լալահառաչ ձայնը բանաստեղծին, հեգնական ու սկեպտիկ ...:

Աստուծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն:

Ննջէ խաղաղ, իմ անմահ, չքնաղ հարմնուկըս: Ամէնը՝ սուտ, մահը՝ իրաւ: Մենք սուտին ենք, դուն՝ իրաւին ...:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Իր կարելին ըրաւ...

«Յառաջ»ը շատ լաւ ըրաւ այս հարցարանը բանալով, որպէսզի բոլոր անոնք որ բան մը գիտեն, բան մը աւելի սորվին, եւ եթէ խօսք մըն ալ ունին, ըսեն:

Հրատարակուած պատասխանները կարդալով ընթերցողը չի կրնար անտարբեր մնալ: Զի կրնար պահ մը չնայիլ դէպի ետ, իր կտրած ճամբան, չափել, հաշուել առնել տարիները,տեղական պայմանները ու նաեւ երէց սերունդին համբանքը եւ վաստակը:

Ինծի համար ալ դեռ անհասկնալի է, ինչպէս յայտնեց հարցարանին առաջին պատասխանողներէն մէկը, թէ՝ նոր սերունդ ըսելով, 1915—18ի ջարդերէն ազատուածներո՞ւս կ'ակնարկուի, թէ Ֆրանսա ծնած, սերունդին, ես կը կարծեմ թէ այդ հարցը պատկանի մեզի: (ԽՄԲ.— Հինգ խմբագրականներով բացատրած ենք թէ ինչ ըսել կ'ուզենք: Տես ՅԱՌԱՋ Յուլիս 18, 20, 21, 23, եւ 24):

Ֆրանսա երբ իր դուռները բացաւ տարագիր հայութեան առջեւ, քանի՞ կը հասնէր երէց սերունդի համբանքը, եւ ի՞նչ կրնար ընել, երբ մենք այդքան պահանջկոտ դարձած ենք: Քանի՞ մտաւորական, երէց դէմքեր ունէինք Ֆրանսա եւ անոնք ալ ի՞նչ կացութեան մէջ: Ո՞ր առիթը չօգտագործեցին մեզի համար: Եթէ ամէն ընթերցող ինծի նման անգամ մը ետ նայի, դիւրաւ կը գտնէ պատասխանը:

Կարելի՞ էր աւելին ընել: Կ'ըսեմ՝ ոչ: Երէց սերունդը տուաւ ինչ որ ունէր, ըրաւ ինչ որ կրնար:

Այդ հարցին մէջ մեղաւորը մենք ենք, միջին սերունդը, որ չուզեց արժանի ժառանգորդ դառնալ, աւելի լայն տեղ տալով օրուան պահանջներուն:

Քանի՞ հատ Շ. Նարդունի, Սարաֆեան եւ ուրիշներ խաչը շալկեցին, Գողգոթան բարձրանալու համար: Ո՞վ ուզեց զոհաբերուիլ հայ ժողովուրդին կենսական շահերուն համար:

Միթէ՞ փաստ մը չէ որ, մեր տարեկիցները դպրոցի երես չտեսած, նոյնիսկ նախակրթարան չաւարտած, որիմի ծովէն ճղակտոր ազատուած, այսօր հայերէն կը խօսին, կը գրեն եւ նոյնիսկ կը հանեն բեմերու վրայ, շնորհիւ երէց սերունդին: Աւելին չէինք կրնար սպասել, քանի որ ոչ հայրենիքի մէջ էինք, ոչ ալ պետութիւն ունէինք:

Եթէ հարցը Ֆրանսա ծնած նոր սերունդիմասին է, ընթերցող, ի՞նչ ըրիր դուն, ի՞նչ ըրի ես: Մեր համբանքը 500 անգամ աւելի է երէց սերունդէն: Կրցա՞նք սորվեցնել մեր տղուն, աղջկան որ դոնէ տանը մէջ հայերէն խօսի, հայերէն մտածէ, մեզի պէս ձեզի պէս Հայ մնայ, եւ դիմանայ ժամանակ մը եւս, մինչեւ որ որոշուի այս բազմաչարչար ժողովուրդին ճակատագիրը:

Հայ ծնողքը աւելի քնադատութեան արժանի

«Ազգաւանը» Փարիզի մէջ

Սեպտեմբեր 1ին վարչապետ Գ. Ռօպէռ Շուման Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարին յանձնեց ոսկի բանալին Թրոքատէրոյի հրապարակի այն հողամասին որ պիտի դառնայ միջազգային: Ֆրանսացի 100 ոստիկաններ պիտի հսկեն խաղաղութեան այս փոքրիկ Վատիկանին ապահովութեան վրայ, որովհետեւ ՄԱԿի պահակազօրքերը զբաղած են Պաղեստինի մէջ ...

« Յառաջ » ժամանակին տուած է մանրամասնութիւններ ՄԱԿի այս փոքրիկ պետութեան մասին:

Արուեստագիտական կատարելութիւն մը կը ներկայացնէ ՄԱԿի «երկիրը»: Միայն հեռաձայնի ցանցը հարիւր հազար բնակիչ ունեցող քաղաքի մը ցանցն է: Տպարանը երկու թոն թուղթ պիտի սպառէ ամէն օր: Թարգմանութեան այնպիսի կատարեալ դրութիւն մը ունի որ, միանգամայն մարդ պիտի իմանայ ֆրանսերէն, անգլերէն, ռուսերէն, չինարէն կամ սպաներէն...

ՄԱԿը՝ Մ. Նահանգներէն պիտի բերէ մեծ քանակութեամբ ապրանք: Միայն Ազգերու Դաշնակցութեան թղթածրարը 350 հատոր կը կազմէ: Տեսարաններ քաշող գործիք մը, մէկ միլիոն արժողութեամբ: Խոշոր մեքենայ մը որ թուղթ պիտի կտրէ, 600 գրի մեքենայ, 70 թոն թուղթ եւ ուրիշ առարկաներ ընդհանուրը կը ներկայացնէ 500 միլիոն ...

Բայց ի՞նչ պիտի արժէ ՄԱԿը Ֆրանսայի:

Օրէնքը Փարիզի բարեզարդութեան համար կը տրամադրէ 846.360.000 ֆրանքի վարկ մը, թէեւ գումարը մեծ կը թուի, սակայն պէտք է նկատի ունենալ որ մնայուն յիշատակներ պիտի մնան Շայոյի պալատին մէջ, եւ 5000 պատգամաւորները Ֆրանսա պիտի բերեն իրենց երկրին դրամը երկու ամիս շարունակ:

28.200.000 ֆրանք յատկացուած է քարտուղարութեան 50 պաշտօնեաներուն եւ ընդունելութեան կեդրոնին, 200 հեռաձայնի եւ մաքրութեան եւայլն պաշտօնեաներուն:

11.400.000 ֆրանքի մասնաւոր վարկ մը յատկացուած է՝ պատգամաւորներու եւ լրագրողներու պատուին գեղարուեստական ցուցադրութեան եւայլն:

Բայց ամէնէն մեծ գումարը, 556.158.000 Ֆր. յատկացուած է Շայոյի պալատին բարեզարդութեան եւ Թրոքատէրոյի հրապարակին շինութեան: Աստղծի, որմնադրութեան, ելեկտրականութեան, ջերմութեան, ներկի, ապակիի, աղբիւրի, եւայլն, որոնց համար կը նախատեսուի 48.515.000 ֆրանք:

11.844.000 ֆրանք գրասենեակի ծախք. որուն 300 հազար ֆրանքը կանանչ ծածկոցի, մէկ միլիոն ֆրանքի մոխրաման եւ թուղթի սակառի:

110 միլիոն ֆրանք արուեստագիտական գործիքներու, 92 միլիոն ձայնասփիւռ, 17 միլիոն հեռաձայնի, 600.000 ֆրանք բարձրախօսի:

250 հոգիի ճաշ պիտի տրուի եւ փառատօն մը Օփերայի մէջ:

Բացի այս բոլոր ծախքերէն, պետութիւնը պիտի վճարէ Շայոյի ժողովրդական եւ ազգային թատրոնին 7.818.000 ֆրանք իբրեւ ծախք եւ հատուցում:

Թէ ի՞նչ դրամ պիտի բերէ ՄԱԿը: 844.360.000 ֆրանքը պիտի բերէ 53.520.000 ֆրանք գրի մեքենաներու վարձք, հեռաձայնի, բարձրախօսի եւայլնի: Ասկէ զատ պատգամաւորները պիտի վճարեն հեռաձայնի, հեռագրի եւայլնի համար: 218.450.000 ֆրանք պիտի գայ Շայոյի մէջի աշխատանքներուն համար ներկ, կղպանք, ապակեղէն, վերելակներէն որ ամէնէն արագը պիտի ըլլան Եւրոպայի. (մէկ երկվայրկեանը 1. մ. 75 այսինքն ժամը 7 քիլոմեթր):

500 միլիոն ծախք մը կը հաշուեն. որ լայնօրէն պիտի վերադարձուի: Միայն պաշտօնէութեան ծախքերը 50.000 տոլար օրական, երկու ամիս 5000 պատգամաւորի եւ օտար թղթակցի, առանց հաշուելու իրենց ընկերացող ընտանիքներու եւ շրջիկներու բերած գումարները, 2 միլիառ կը հաշուեն գումարը զոր ՄԱԿի անդամները պիտի ձգեն հոս Փարիզէն մեկնելէ առաջ: Անկախ նիւթականէն՝ այս ժողովին Փարիզի մէջ գումարուիլը մեծ վարկ մըն է Ֆրանսայի համար:

է քան, երէց սերունդը: Օրինակներ չեն պակսիր: Ես աչքովս տեսած եմ ծնողքներ որոնք չեն ուզած ներկայ ըլլալ հայկական կամ դպրոցական հանդէսներու, քաջալերելու համար իրենց զաւակը, որ հայերէն կիսկատար արտասանութիւն մը պիտի ընէ:

Այո, երէց սերունդը.իր կարելին ըրաւ, եւ մենք ենք որ չուզեցինք օգտուիլ մեզի ընծայուած պատեհութենէն:

ՂԱԶԱՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կ. ԽԱՉԸ

Ինչպէս գրեցինք Սթոքհոլմի մէջ է որ տեղի կ'ունենայ Միջազգային Կարմիր Խաչի 17րդ համագումարը,— առաջինը պատերազմի դադարումէն ի վեր: Կը մասնակցին 700 պատգամաւորներ, իբրեւ ներկայացուցիչներ 66 ազգերու:

Անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ շարժանկարի փառաւոր ներկայացում մը, « Մարդ մարդու», որ կը ներկայացնէ Կ. Խաչի հիմնադիր Հանրի Տիւնանի կեանքը

1858ին Ջուիցերիա ելրկրագործական արշաւանք մը կազմակերպած է դէպի Ալճերիա: Բայց ջուրի պակասէն ոչ մէկ բան կը բուսնի եւ հօտը կը մեռնի ծարաւէն: Տիւնան կը համոզէ Ֆրանսական կառավարութիւնը որ փոխէ գետակին ընթացքը, ոռոգելու համար հողը: Բայց չյաջողելով կ'երթայ տեսնել Նափոլէոն Գ.ը որ պատերազմի մէջ էր Աւստրիոյ դէմ: Այդ միջոցին Սոլֆերինոյի մէջ կը տեսնէ հազարաւոր վիրաւորներ որոնք չարաչար կը տառապէին անխնամ ու պակասէն, մինչդեռ անդին Իտալացիները կը տօնէին իրենց յաղթութիւնը առողջներուն հետ: Տիւնան օժանդակութեամբը գիւղին երէցին, կը փոխադրէ հիւանդները եկեղեցին եւ կը խնամէ թէ Ֆրանսացիները եւ թէ Աւստրիացիները:

Այս պարագայէն ներշնչուած, միջազգային կազմակերպութեան մը գաղափարը հրապարակ կը նետէ:Կը հանդիպի նպատակին,եւ 1863ին կը ստորագրուի Միջ. Կ. Խաչին առաջին պայմանագիրը 17 ազգերու մասնակցութեամբ: Բայց նիւթական խնդրով Տիւնան ատեան կը կանչուի ուր իրեն կ'ըսեն.— « Պատմութիւնը թերեւս իրասունք տայ ձեզի, սակայն յանցաւոր էք օրէնքին առջեւ»:

Տիւնան Փարիզ է, եւ ծայրայեղ թշուառութեան մէջ, կը պառկի մինչեւ իսկ կամուրջներուն տակ: 1870: Պաշարում Փարիզի: Տիւնան գործի վրայ է: Կը պարզէ Կ. Խաչի դրօշը եւ պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով թնդանօթները կը լռեն այս դրօշին առջեւ: Յոգնած այլեւս, Տիւնան կը վերադառնայ Զուիցերիա, եւ իր վերջին օրերը կ'անցընէ ծերանոցի մը մէջ:

1901ին զարմանքով կ'իմանայ թէ Նոպէլեան մրցանակը, որ նոր հաստատուած էր, պարգեւեր են իրեն: Իսկ ինք կը նուիրէ Կարմիր Խաչին: Կը մեռնի 82 տարեկան, 1910ին:

Ահա վիպական մասը կեանքի մը եւ կազմակերպութեանմը, ինչ որ կրնայ տալ շարժանկարը:

Անուրանալի է այն դերը զոր կատարեց Միջազգային Կարմիր Խաչը դարուս վերջին երկու աշխարհամարտներու ընթացքին: Ֆրանսական Կարմիր Խաչը կը հաշուէ 1.100.000 անդամ, 30 ֆրանք անդամավճարով:

Զուտ մարդասիրական այս ընկերութիւնը չսահմանափակուեցաւ միայն պատերազմի վիրաւորներու եւ գերիներու մեծ գործերով, այլ ընդարձակեց իր գործունէութիւնը, օգնելով նաեւ քաղաքային բնակչութեան, մանուկ ճարելու համար:

Շուէտական Կարմիր Խաչը 400.000 քուրօն հանգանակելով, Միջերկրականի ափերուն վրայ բացաւ պատսպարան մը հիւանդ մանուկներու համար, օգնեց Վօժերու հեղեղէն վնասուածներուն, հողաց Թոքախտաւոր երախաները, կաթ ճարեց ծծկերներու եւն.:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ «Գուարէթ » թերթը կը գրէ թէ թուրք բարձրաստիճան շրջանակներու համաձայն, Ամերիկայի մէջ կազմուած է խառն ընկերութիւն մը՝ Թուրքիոյ մէջքարիւղ փնտռելու եւ մենաշնորհ ստանալու համար: Ընկերութեան անունն է «Թըրքիշ Ամերիքըն Օյլ» եւ դրամագլուխը դրուած է ամերիկացի մեծահարուստներու եւ թուրք երեւելի անձերու կողմէ:

Այս լուրը խոր արձագանգ գտաւ ամենուրեք եւ առիթ տուաւ զանազան զրոյցներու: Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ Թուրքեւամերիկեան ընկերութեան կը մասնակցին այն Թուրքերը, որոնք գաղտնաբար իրենց հարստութիւնը Ամերիկա փախցուցած են: Անոնց մէջ կան մարդիկ, որոնք ներկայիս քաղաքական բարձրագոյն դիրքեր գրաւած են երկրին մէջ: Դժգոհները կը պահանջեն որ քննութիւն կատարուի այս մասին, քանի որ իրենց հարստութիւնը արտասահման փախցնող մարդիկ պէտք չէ շահագործեն այս անգամ ալ երկրին ազգային հարստութիւնը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԷՋԻՆ ՎՐԱՅ ԳՐԵԼ, ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՄԱՆՐ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺԱՆԵԼ (ԿՐՆԱՆ ԿՈՐՍՈՒԻԼ):

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԹ.

Յուզուեցան բոլորին սրտերը. անոնք որ մինչեւ այդ ատեն անշարժ ու թմրած տարր մը կը կարծուէին, յանկարծ ոտքի ելան մրրիկի պէս, բուռնցքն բարձրացուցած եւ վրէժխնդրութեամբ լեցուած: Առաջնորդ մը պէտք էր անոնց,եւ պատրաստ էր այդ առաջնորդը: Մարտիրոս հայրը, որուն կենդանի խօսքը չէր մեռած դեռ բազմութիւններու հոգիին մէջ, գլուխ կանգնեցաւ անոնց:

Ժողովուրդը, հասարակ ամբոխը, որ չունէր իշխաններու եւ նախարարներու ծառայութիւնն ու փառամոլութիւնը, կը սիրէր իր թագաւորը, կը սիրէր Աշոտ Երկաթը անկեղծ, անարատ սիրով, թէեւ այդ սէրը կը խեղդուէր մինչ իշխաններու եւ նախարարներու ճնշման տակ ու տեւէ ձեւով չէր արտայայտուեր: Բայց արդէն լեցուած էր բաժակը: Այժմ ձայն մը պէտք էր ոտքի հանելու ժողովուրդը եւ այդ ձայնը լսուեցաւ:

Մարտիրոս հօր ձայնը արձագանգ գտաւ Հայաստանի մէկ անկիւնէն միւսը. անոր կազմած փոքրիկ խումբերը հետզհետէ ստուարացան եւ դոմնդադոմնդ դիմեցին դէպի իրենց «հօւրբոց»: Ծերունին յուզուեցաւ. լսելով Աբասի ընթացքը իր հարազատ եղբօր՝ թագաւորին դէմ, խորապէս ցաւեցաւ, բայց միւս կողմէ ի տես այն բազմաթիւ շինականներուն, որոնք զէնքը ձեռքերնին եկած էին պաշտպանելու իրենց սիրելի թագաւորը, սիրտը լեցուեցաւ գոհունակութեամբ, եւ աչքերը երկինք ուղղած՝ կ'աղօթէր Աստուծոյ որ հաստատ ու անխախտ պահէ այդ ժողովուրդը, որուն վրայ միայն կեդրոնած էին եկեղեցին ու պետութիւնը:

— Իշխանը, դարձաւ Մարտիրոս հայրը իր մօտ կանգնած Գէորգ Մարզպետունի իշխանին, հրամայէ թմբուկը զարնել, որպէսզի հաւաքուին բոլոր գունդերը եւ պատրաստուին միանալու թագաւորին:

Իշխանը խոր գլուխ տուաւ ու հեռացաւ: Պահ մը ետք Բիւրականի պարիսպները դղրդացին փողի ու թմբուկի ձայներէն, եւ գունդերը պատրաստուեցան լսելու Մարտիրոս հօր հրամանը:

Երկու մասի էին բաժնուած անոնք, մէկ մասը հեծելագունդն էր, միւսը՝ հետեւակները: Մօտ տասը հազար կարիճ երիտասարդներ ինքնակամ հաւաքուած էին Բիւրական, իրենց թագաւորը պաշտպանելու:

Երբ Մարտիրոս հայրը դուրս ելաւ ու կեցաւ բարձր պատուանդանին վրայ, ուրկէ կ'երեւար ամբողջ բանակը, բոլոր զինուորներն ալ նիզակները իջեցուցին ու գլխարկները հանելով՝ նայեցան իրենց առաջնորդի դէմքին: Պատկառելի, հրաշալի էր այդ դէմքը: Հեզ, բայց ոգեւորութեամբ լի աչքերը լոյս եւ հաւատք կը ներշնչէին նայողներուն ու անսովոր խանդով կը լեցնէին անոնց սիրտը:

— Որդեակք իմ, ըսաւ Մարտիրոս հայրը եւ իր ձայնը, այն անյողդողդ եւ ուժեղ ձայնը դողդղաց: Աչքերուն մէջ երեւցան արցունքի կաթիլներ: Յուզուած էր սուրբ մարդը:

Զօրքը տեսաւ Մարտիրոս հօր արցունքը. տեսակ մը խուլ, անորոշ շշունջ անցաւ բոլոր ներկաներուն մէջէն:

— Սուրբ մարդը կ'արտասուէ. կը տեսնէ՞ք ինչպէս կը փայլին աչքերը արցունքէն, կ'ըսէին զինուորները իրարու եւ իրենք ալ կը համակուէին յուզումով:

— Որդեակք իմ, շարունակեց Մարտիրոս հայրը, ինձ եւ ձեզ սէր ու խաղաղութիւն պէտք է. բայց այդ սէրն ու խաղաղութիւնը կը խլեն մեզմէ նոյնինքն անոնք, որոնք պաշտօն ունին պահպանելու զանոնք:

Դաժն ու սոսկալի են մեր այս ժամանակները: Ցաւը մեծ չէ, երբ ազգ մը գործ ունի արտաքին թշնամիներու հետ, եթէ նոյնիսկ տանապատիկ աւելի ըլլան անոնք մեզմէ. բայց ահաւոր բան է ունենալ ներքին թշնամիներ: Հայոց ազգին ու եկեղեցիին համար այնքան վտանգաւոր չեն Արաբները ու Պարսիկները, որքան այն դաւաճան իշխանները, որոնք իրենց հարազատ թագաւորին դէմ կը դաւադրեն: Արտաքին թշնամիները նման են այն հիւանդութեանց, որոնք կը գոյանան մարմնի զանազան մասերուն մէջ եւ զորս մենք աչքով կը տեսնենք, ուստի եւ հոգ կը տանինք զ ապեղանի գտնելու հոն՝ ուր գոյացած է խոցը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Վաղվան ժողովներ Պերլինի մէջ

Գերմանիոյ դաշնակից հրամանատարներուն խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Պերլինի մէջ, կատարեալ գաղտնապահութեամբ։ Ընդհանուր լաւատեսութիւն մը կը տիրէ այս անգամ։ Չորս զօրավարներուն Եշ. օրուան խորհրդակցութիւնը տեւեց 1 ուկէս ժամ։ Երէկ դարձեալ ժողով ունէին։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ շուտով ելք մը պիտի գտնուի, Պերլինի պաշարումը վերցնելու համար։ Քաղաքապետական խորհուրդին ժողովը նորէն յետաձգուեցաւ, ի նախատեսութիւն նոր դէպքերու։

Լոնտոնի թերթերը այնքան լաւատես չեն երեւար, եւ կը կարծեն թէ Ռուսերը ժամանակ շահիլ կ'ուզեն։ Անոնց կարծիքով, Ռուսերը Մոսկուայի խօսակցութիւնները Պերլին փոխադրեցին եւ տասը օրէն կրնան դարձեալ Մոսկուա փոխադրել, միշտ ձգձգելով խնդիրներու վերջնական լուծումը։ Այսպէս շաբաթներով կը ձգձգուի պաշարման բարձումը, կը ծաւալի գործադրկութիւնը, բանուորական ցոյցեր կը սարքուին քաղաքապետութիւնը ձեռք անցընելու համար եայլն։

★ Արեւմտեան Գերմանիոյ նորակազմ սահմանադիր ժողովին նախագահը Իմ Թըըլաքէն դընաց, մասնակցելու համար Եւրոպայի խորհրդարանական համագումարին։

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը ծրագիր մը պատրաստած է, վերաքննելու համար Գերմանիոյ հատուցումներու խնդիրը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ։ Մեծն Բրիտանիա եւ մանաւանդ Ֆրանսա վերապահ դիրք մը բռնած են, գոնէ առ այժմ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ ամերիկեան ծրագիրը մեծ հակազդեցութիւն պիտի գործէ, տեղի տալով սուր վիճաբանութեանց։ Անգլիոյ մէջ կ'ուսումնասիրեն ծրագիրը, իսկ Ֆրանսա ամէն բանէ առաջ իր ապահովութեան եւ իրաւունքներու մասին կը մտածէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ սկսան երէկ, ուրբաթ, Անգլիոյ մէջ, մասնակցութեամբ հազարաւոր օդանաւերու որոնց մէջ կը գտնուին ամերիկեան «Թռչուն բերդերը»։ Այս վերջինները մաս պիտի կազմեն այն «Թըշնամի» օդատորմիղին որ պիտի ռմբակոծէ հարաւային Անգլիան։ Խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս ռազմափորձերու մասին, որոնք տեղի կ'ունենան խռովայոյզ ժամանակաշրջանի մը մէջ։

ԺԴԱՆՈՎԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ տեղի ունեցաւ Եշ. օր, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, ուր գերեզման մը բացուած էր իրեն համար, Լենինի դամբարանին ետեւը, նոճիի մը շուքին տակ։ Արարողութիւնը սկսաւ, թնդանօթի երեք համազարկներով որոնք արձակուեցանԿրեմլինէն։ Սպարապետ Սթալին, Պ. Մոլոթով եւ միւս երեւելիները Արհեստակցական Միութեանց պալատէն քալեցին մեռելակառքին հետ։ Թափորին առջեւէն կ'երթային զօրավարներ՝ բարձիկներու վրայ բռնած Ժդանովի պատուանշաններն ու շքանշանները։ Իսկ բանուորներ կը կրէին անհամար ծաղկեպսակները որոնք ճշմարիտ անտառ մը կը կազմէին, ինչպէս կ'ըսէ հեռագիրը։ Հարիւր հազար հոգի կը հետեւէին թափորին։ Առաջին դամբանականը խօսեցաւ Պ. Մոլոթով, երբ տասը վայրկեան, պանծացնելով հանգուցեալը իբրեւ կազմակերպիչը Լենինկրատի պաշտպանութեան, ինչպէս եւ իբրեւ տեսաբան Մարքսի վարդապետութեան, «իբրեւ տաղանդաւոր քարոզիչը Լենինի եւ Սթալինի բարձր գաղափարներուն»։ Միւս բանախօսներն էին Մոսկուայի եւ Լենինկրատի կուսակցական կազմակերպութեանց եւ զինուորութեան ներկայացուցիչները։ Թաղումէն վերջ տեղի ունեցաւ զօրահանդէս մը։ Ներկայ էին բոլոր դեսպանները, բացի անգլիականէն եւ ամերիկեանէն։

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ քաղաքապետական ընտրութիւններ պիտի կատարուին յառաջիկայ Նոյեմբերին, — առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանքոյի դիկտատորութեան հաստատումէն ի վեր։

ՀԱՅԱԶԳԻ ՔՈՔԱ ՊՐԷՍՊԷՔ, Պոլսոյ հանգուցեալվաճառականներէն Տովիկեանի խորթ զաւակը, որուն համար կ'ըսեն թէ մեծ համբաւ կը վայելէր կիներու աշխարհին մէջ, Օգոստոս 13ին զոհ գացած է ինքնաշարժի արկածի մը, Ֆրանքֆուրթի շրջակաները։ Ներկայացուցիչն էր Ժընեւի Էյմասեան առեւտրական տան։ Հրաշքով ազատած են իր երկու թուրք ուղեկիցները, հռչակաւոր ջարդարար Գըլըճ Ալին եւ ոմն Ալի Մէսէրէթճիօղլու։

ՊՈԼՍՈՅ առեւտրականներէն Միհրան Խաչատուրեանի երկու տղաքը, 7 եւ 5 տարեկան, խեղդուած են Մեծ կղզիի ծովեզերքը։

ՃԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով։ Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը։ Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ :

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Պարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալըքեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ). — Արժանահաւատ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Վալանսի Ազգ. Միութեան համար, Յուլիս 15 եւ Օգոստոս 21 հրամանագիրերով վաւերացուած է Հ. Յ. Դ.ի ցանկը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Օգոստ. 30 — Սեպտ. 2

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները. —

ՄԱՐՍԷՅԼ Տէիր. 1100, ԹՈՒԼՈՆ Օհա. 650, ՎԻԷՆ Գապ. 650, ՎԻԹՐԻ Կիպ. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ Աֆա. 600, ԼԱ ՍԻՈՒԹԱ Աճ. 650, Ագա. 650, Կոր. 700, Փար. 650, Թաշ. 650, Թոր. 650, Բամ. 500, Մնաց. 2200, ԻՌՆ Թոր. 1200, ՓԱՐԻԶ (14) Մոս. 650, ՎԱՌ Հաճ. 700, ՄԷԺԵՐ Մամ. 1200, ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼ Մորշ. 1800 ֆրանք։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, Փարիզի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղերու կողմէ, Մէօտոն, Tapis Vertի անտառին մէջ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն։

Հաղորդակցութեան միջոց. — Առնել կառախումբ Invalidesէն, իջնել Val Fleury – Meudon :

ԼԻՈՆ. — Տիկին Էկլանթին Կուրտիկեան, (հանգուցեալին այրին, վերամուսնացած), Այրի Տիկին Հայկանուշ Կէննեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարուհի Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վաղարշ Պետանեան, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Պետանեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆէլլահեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ֆէլլահեան եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Արաքսի Թաւշանճեան եւ զաւակները (Հարթֆորտ, Ամերիկա), Այրի Տիկին Մելինէ Թօռիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մարտիկ Պետանեան, եւ զաւակը (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Կար, Պէսէք), Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գաֆէճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գալֆաեան եւ զաւակները (Փարիզ), Պ. Յակոբ Մանուէլեան, պտտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն վաղաժամ մահը՝ իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր, փեսին, քրոջ որդւոյն, մօրաքրոջ որդւոյն, քեռայրին, քենեկալին, կնքահօր, սանին եւ ազգականին, տարաբախտ

ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆի

որ տեղի ունեցած է 1940 Յունիս 13ին, պատերազմի դաշտին վրայ, Հօթ Մառնի նահանգին մէջ, երեսունմէկ տարեկան ծաղիկ հասակին։

Աճիւնը փոխադրուած ըլլալով Լիոն, պիտի ամփոփուի Անսիէն Կիյօթիէռ գերեզմանատան մէջ այսօր, շաբաթ, 4 Սեպտ.։ Եկեղեցին ժամը 2ին Rue des Reposի գերեզմանատունը ժամը 3ին։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ. — Լիոնէն Տիկին մը մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ։ Յատկացուցինք Հալէպի Քառէն Եփիէ ճեմարանին։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆ ՇԱՄՌՆ. — Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս Շաբաթ (4 Սեպտ.) իրիկուն ժամը 8ին, 6 rue de la Brosse։ Դպրոցի սրահը։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան սրահին մէջ։

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Երանոս Մոկոսեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիայի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս կիրակի, ժամը 2ին, Թաղին դպրոցին մէջ, 9Traverse de la Cabucelle:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Աշըգեան Զաւէն, Սեբաստիոյ Զառա գիւղացի։ Պատերազմէն առաջ կը բնակէր Մարսէյլ եւ կը զբաղէր դերձակութեամբ։ Փընտռողն է հօրաքրոջը աղջիկը, Սեբաստիոյ քաղաքէն Ոսկիան Մուրատեանի աղջիկը, որ ներկայիս կը գտնուի Ամերիկա եւ կը կոչուի Ազնիւ Աւետիսեան։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել A. Markarian Montée St. Georges, Pont Evèque (Isère):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 5 Séptembre 1948 Կիրակի 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année Nº 4087, Նոր շրջան թիւ 1046 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ի՞նչ կը յուսաք շահիլ անդադար պայքար մղելով մշակոյթի ճակատին վրայ, երբ գիտէք որ ձեր թերթերը արգիլուած են Երեւանի մէջ:

— Գաղափարական պայքարը կայծ մըն է որ կը բռնկի ուշ-կանուխ ։ Կարելի չէ որեւէ դատ շահիլ, բազկատարած աղօթելով կամ բերանա-բաց սպասելով: Այն կուսակցութիւնը որ իր ատփին մէջ առած է Խ. Միութեան ճակատագիրը, 30 տարիէ ի վեր, թռուցիկներով եւ «Կայծ»երով կը գործէր 1900—1905 թուականներուն, իր գաղափարները տարածելու համար:

— Բայց անոնք ցանցեր ունէին ամէն տեղ: Ո՞վ կը կարդայ ձեր թերթերը:

= Ժողովուրդը չի կարդար, քանի որ արգիլուած են, բայց իրաւասու իշխանաւորները կը կարդան, ակիզբէն ի վեր: Լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին մանաւանդ ընդդիմադիր մամուլին, մամնաւոր դրաքննիչներու միջոցաւ: Եթէ պայքարը անմիջական արդիւնք մը չի տար, այդ չի նշանակեր թէ պէտք է ձեռնթափ ըլլանք:

— Ուրիշներ ձեզի պէս չեն մտածեր: Կարելի չէ՞ որ դուք ալ ճոխացնէք լուսաւոր իրողութիւնները, անտեսելով կարգ մը վրիպումներ:

= Մենք միշտ ալ արժանի տեղը կու տանք լուսաւոր եւ կազդուրիչ երեւոյթներուն: Կ'արձանագրենք տարուէ տարի կատարուած նուաճումները: Կրնանք աւելին ըսել, եթէ աղբիւրներ չպակսին, կանոնաւոր յարաբերութիւններ հաստատուին Երկրի եւ Արտասահմանի միջեւ: Բայց, չենք ուզեր սուտ-խենդ ձեւանալ, երբ այնքան ըմբոստացուցիչ երեւոյթներ եւ դէպքեր կը պարզուին, այս կամ այն ճակատին վրայ:

— Գիտէք որ ամէն բան իրենց կամքէն կախուած չէ: Օրինակ, չեն կրնար Հայկ. Դատը լուծել ներկայ պայմաններուն մէջ:

= Մենք երազատեսներ չենք: Մեզի համար նորութիւն մը չէ որ Երեւանի վարիչները չեն կրնար որեւէ ձեռնարկ ստեղծել, առանց Մոսկուայէն հրաման ստանալու: Ներգաղթի անցադիրներն անգամ կեդրոնի վաւերացման կը կարօտին: Եւ դեռ ամէնէն վրդովիչը,— մարդիկ իրաւունք չունին ազատօրէն գործածելու բառարանին այս կամ այն բառը: Ի՞նչ պիտի ըլլար հրապարակագրին պարտականութիւնը, այս բռնութեանց եւ այլանդակութեանց հանդէպ: Նոյն իսկ առանց քաղաքական հոսանքի մը պատկանելու:

— Եղածով գոհանալու քաղաքականութիւնը միշտ բարիք բերած է մեր ազգին:

= Կարծիք մը որ շատ ջուր կը վերցնէ, եթէ ուզէք ուշադրութեամբ քննել-պրպտել պատմութիւնը եւ ամենօրեայ անցուդարձը: Աշխարհի մէջ պիտի չգտնէք ժողովուրդ մը որ գոհարանութիւն մատուցանէ, երբ գլխուն կը զարնեն: Երբ կը զրկեն բնական, տարրական իրաւունքէ մը ։ Երբ կը նաչկադեն իր խորհելու, խօսելու, գրելու ազատութիւնը: Երբ կը յափշտակեն իր հողը, գոյքը կամ պատիւը։

— Մենք ի վիճակի չենք բռնի ուժով արժեցնելու մեր պահանջները, այս կամ այն տեսակէտը: Ո՛րքան ալ արդար ըլլան:

= Այդ չի նշանակեր թէ գլուխը կախ պիտի հառաջենք, իբրեւ բանաւոր հօտ մը, մեր ճակատագիրը յանձնելով Աստծու ողորմութեան: Սահման չկայ ժողովուրդներու կարողութեան: Ինչ որ ցնորք է այսօր, կը դառնայ իրականութիւն՝ վաղը: Ուշ-կանուխ:

Բայց աւելորդ է սաւառնիլ վերացական ոլորտներու մէջ: Մեր ըսածը շատ պարզ է, — սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ: Եւ անընդհատ աշխատանք: Փաստացի, գաղափարական պայքար, խափաներու համար հիմնական չարիքներ: Այսօր չլսեն, վաղը կը լսեն: Մամուլին առաջին պարտականութիւնն է տեւականօրէն արթուն պահել հանրային կարծիքը ։

— Եթէ կարելի ըլլար համաձայնիլ գոնէ հիմնական հարցերու մասին, շատ մը վէճեր կը դադրէին:

= Այդ ալ դժուար չէ, եթէ Երեւանը ինք չհրահրէ կիրքերը, թեյլաւր կամ անթեյ ճամարտակութիւններով: Ամէն օր կը լսէք եւ կը կարդաք իր քծաբեր առասպելները, գարշելի եւ զզուիչ սուտերը։Ի վերջոյ ի՞նչ կ'ուզեն շահիլ, տարին տասներկու ամիս նորոգելով եւ կրկնել տալով նոյն «պրովոկացիա»ները...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ

(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ. — Ո՞վ է ասել թէ Սփիւռքի դաշնակցական նացիոնալիստական գրականութիւնը իմպերիալիստական ռէակցիայի հարազատ զաւակն է:

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ. — Ընկ. Թոփչեանը «Սով. Հայաստան» ամսագրի ապրիլի համարում:

ՈՒՍ.— Ուրիշ ի՞նչ կոնտրռեվոլուցիոն տենդենցներ է վերագրում դաշնակ բանդիտներին:

ՆՈՐԵԿ ՄԸ.— Ընկեր պրոֆեսոր, այդ բոլոր բառերում հայերէնը ո՞ւր է, — ազգայնական, աշխարհակալ, յետաշրջում կամ յետադիմութիւն, հակայեղափոխական, ձգտում, աւազակ...

ՈՒՍ.— Ի՞նչ է, ուզում ես Ֆիլոլոգիայի դա՞ս տալ ինձ: Խստեղ պէտք է մոռանալ բուրժուա-նացիոնալիստական տրադիցիաները: Շարունակի՛ր, Աղասի:

ԱՂ. — Թոփչեանն ասում է,— Դաշնակների ռասայական մոլագարութիւնը պատոլոգիական...

ՈՒՐԻՇ ՆՈՐԵԿ ՄԸ. — Ընկեր պրոֆեսոր, «ռասսայական»ը ցեղային չի՞ նշանակեր, «պատոլոգիական»ը՝ ախտաբանական...

ՈՒՍ.— Էլի նոյն ռէակցիոն ելոյթները: Մի տեսակ սաբոտաժ: Վերջացա՞ւ, Աղասի:

ԱՂ. — Ոչ, ընկեր պրոֆեսոր ։ Թոփչեանը քննադատում է նաեւ դաշնակցութեան էսթետիկական դեմագոգիան, մատնանշում նրա բուրժուական ռէակցիոն էսթետիկայի նորմերը, հակառէալիստական իդէոլոգիան...

ՈՒՍ. — Ինչպէս է եզրափակում իր պրոգրեսիվ կոմենտարը (commentaire):

ԱՂ.— Ասում է՝ սովետական գրականութեան անսահման ուժը իր պարտիականութեան եւ տենդենցիոզութեան մէջ է: «Այո, մեր սովետական գրականութիւնը տենդենցիոզ է», ինչպէս ասել է ընկեր Ժդանովը:

ՈՒՍ.— Յաջորդ անգամ կը խօսենք մի քանի գրողների Ֆորմալիստական տենդենցների, պեսիմիստական տրամադրութիւնների, կեղծ խարակտերայնութեան եւ անսկզբունքայնութեան մասին:

(7) — ՎԱՀԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ վերջերս լոյս ընծայեց հայկական հանրապետութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ Արարատ Ղարիպեանի 15000 բառերէ բաղկացած հայերէն լեզուի ուղղագրական բառարանը, որուն առաջին 15 էջերուն մէջ լուսաբանուած են հայերէնի ուղղագրական կանոնները:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ պիտի ստանան նաեւ Ալագեազի եւ շրջանի այլ կոլխոզները: Սկսած են արդէն սիւներուն տեղաւորումը ։

ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ հիմնարկութիւնները օր ըստ օրէ բազմանալով հիմա հասած են 40ի: Այս հաստատութիւններուն մէջ քանի մը հարիւր գիտնականներ, ինչպէս փրոֆ. Եօլեան, Արեշեան կը կատարեն շատ մը տեսակի գիտահետազօտական ուսումներ, ինչպէս օրինակ Հայաստանի գիւղատնտեսական, բնագիտական, եւ զանազան տեսակի գիտական հարցերու լուսաբանութիւնները ։

ՊՈԼՍՈՅ պատր. տեղապահ Գէորգ արք. Արսլանեան զինուորական հրամանատար զօր. Ասըմի այցելելով, շնորհակալութիւն յայտնած է Գարթալի եւ Խասգիւղի եկեղեցիներուն պարպումին համար ։ Այս առթիւ աղերսագիր մը պիտի ներկայացնէ, փոխարինութիւն խնդրելով երկու եկեղեցիներուն կրած նիւթական վնասներուն համար:

ԱՆԳԼԻԱ վեց միլիոն թոն արմտիք պիտի պահանջէ Խ. Միութենէն, յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին, փոխարէն մեքենաներ ճարելով:

Ֆրանսան ալ յուսահատեցաւ

ՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Նոր կառավարութիւնը կազմելու բոլոր միջոցները փորձելէ վերջ, Ռոպէր Շուման ձեռնթափ եղաւ ուրբաթ կէս օրէ վերջ, «բաւարար բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն չգտնելով»: Մինչ դեռ նախարարներու մօտաւոր ցանկն անգամ հրատարակուած էր նոյն օրուան թերթերուն մէջ: Ընկերվարականներէն զատ, որոնք նախապէս մերժած էին մասնակցիլ, վերջին պահուն արմատականներն ալ քաշուեցան: Իրենց առաջարկուած էին ներքին գործերու եւ աշխատանքի նախարարութիւնները:

Գ. Շումանի հրաժարումէն անմիջապէս վերջը, Հանրապետութեան Նախագահը ձեռնարկեց խորհրդակցութեանց, նոր վարչապետ մը փնտռելով: Բայց, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար, նախապէս պաշտօն յանձնեց Ժողովրդական Շարժումի (M. R. P.) խորհրդարանային խմբակցութեան նախագահին՝ Գ. Լըքուրի, որ պէտք ունի տեղեկութիւններ հաւաքէ գլխաւոր հոսանքներու մտադրութեանց մասին: Բոլորն ալ կը խոստովանին թէ կարելի չէ որեւէ կառավարութիւն կազմել առանց ընկերվարականներու մասնակցութեան. հետեւաբար անհրաժեշտ է որ համաձայնութիւն գոյանայ անոնց եւ ժողովրդականներուն միջեւ:

Հանրապետութեան Նախագահը նորէն Գ. Անտրէ Մարիի առաջարկեց նոր դահլիճին կազմութիւնը. բայց վերջին պահուն դրոյց կը շրջէր, թէ նախորդ վարչապետը մերժած է նոր փորձ մը կատարել, իր մէկ ամսուան պաշտօնավարութենէն վերջ: Դեռ անցեալ ուրբաթ էր որ հրաժարեցաւ Անտրէ Մարի, երբ ընկերվարականները մերժեցին Ռէյնոյի առաջարկներուն մէկ մասը: Ո՛վ որ ալ կազմէ նոր դահլիճը, հարկադրուած է շատ ծանր պատասխանատուութիւններ ստանձնել տնտեսական-ելմտական գետնի վրայ: Այլեւս խօսք չի կրնար ըլլալ Փօլ Ռէյնոյի մասին: Ընկերվարականները կառավարութեան մասնակցելու համար պայման կը դնեն ընդունիլ բանուորներու պահանջները: Արդ, մասնագէտներ դիտել կու տան թէ աշխատավարձքի յաւելումը աւելի պիտի սաստկացնէ երկրին ելմտական-տնտեսական տագնապը:

Կը վախցուի որ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Սղդանչան-գործադուլները եւ քաղաքական ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն, ամբողջ երկրին մէջ:

«ՏԸ ԿՈԼԸ ԿԱՆՉԵՑԷՔ»

Բանուորական խլրտումներուն հետ զուգընթաց, կուսակցական պայքարն ալ կը սաստկանայ օրէ օր:

Համաժողովար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ պատրաստ է պատասխանատուութիւն ստանձնելու ժողովրդավար միութեամբ կազմուած կառավարութեան մը մէջ: Այս իմաստով թռուցիկ մըն ալ ցրուեց առջի օր, յիշեցնելով թէ «կարելի չէ փրկել Ֆրանսան, իշխանութենէ հեռացնելով համայնավար Ֆրանսացիները կամ անոնց քուէարկուները, այսինքն Ֆրանսացիներու մէկ երրորդը»:

Ընդդիմադիր թերթ մը, l'Aurore – France Libre, որ ուժգնօրէն կը պայքարի համայնավարութեան դէմ, երէկ հետեւեալ կոչը կ'ուղղէր առաջին էջին վրայ, խոշոր խորագիրներով.

— «Տը Կոլը կանչեցէք, քանի որ կը խոստովանիք ձեր անկարողութիւնը»:

Այս առթիւ շատ ծանր բառեր կը գործածէ խմբագրականին մէջ, ակնարկելով երկրի վարչաձեւին.— «Դիակը կը հոտի: Հրաշագործն ալ ձախողեցաւ (Շուման) ։ Առողջապահութիւնը եւ պատշաճութիւնը թոյլ չեն տար այսքան ձգձգել յուղարկաւորութիւնը» եւն.: Եւ կ'եզրակացնէ, ջատագովելով զօր. Տը Կոլի թեկնածութիւնը.

— «Մնանալ կամ կորսուիլ իբրեւ ազատ ազգ: Այլեւս բացորոշ է, պարզ եւ ստիպողական՝ խորհրդարանին ստեղծած երկընտրանքը: Տը Կոլ կամ Թորէզ»:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Արհեստակցական Միութիւնները կը շարունակեն խրախուսել մասնակի գործադուլները: Մասնաւորապէս գործօն դեր մը կը կատարէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, առաջնորդութեամբ համայնավար գործիչներու: Այս գործադուլները մանաւանդ կ'ազդեն ուտեստի եւ վառելանիւթի փոխադրութեանց վրայ, քանի որ ածխահանքերու եւ երկաթուղիներու բանուորները փոխն ի փոխ կը դադրեցնեն աշխատանքը: Պետական գանձին վիճակն ալ օրէ օր կը ծանրանայ: Ֆրանքը նոր անկում մը կրեց առջի օր: Սթերլինը 1150 Ֆրանքի բարձրացած էր ուրբաթ օր:

Շատ մը քաղաքագէտներ եւ թերթեր այլ եւս անխուսափելի կը գտնեն Խորհրդարանին լուծու-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՂՄՆԱՑՈՅՑ

Երբ քունիս մէջէն լսեմ փայտերու ճարճատիւն մը բակին մէջ, գիտեմ թէ անձրեւ է։ Մեռած գեղեցկութիւն մը կ'այրեն։ Ծուխի մը գոյնը ունի փեղկերուս ճեղքերէն երեւցող լուսաբացը։ Կը շարժի սիրտս իսկոյն ։

Ասեղ մը կայ մեր սրտին մէջ որ կը դառնայ միշտ հաճոյքին կողմը։ Հաճելին է մեր կեանքին քաշողական զօրութիւնը։ Այդ է որ պահանջենք սեղանէն, սէրէն, գիրքերէն եւ աշխատանքէն։ Բայց մեր սրտին ասեղը՝ երբեք չի գտներ այդ կէտը ու կանգ չառներ տեղ մը։ Հաճելին կը դառնայ շուտով տհաճելի։ Կ'ունենամ նման տատանում մը։

Որովհետեւ հաճելի է պառկիլ եւ լսել այդ անձրեւը, լսել անոր ձայնին մէջ նաեւ անձրեւները մանկութեան, յիշել զանազան պատկերներ, միշտ հաճելի՝ կախարդական հեռաւորութեան մը մէջ։ Բայց կը խորհիմ իսկոյն թէ մութին մէջ պիտի գտնեմ քիչ վերջ սենեակս, գրասեղանս եւ թուղթերս։ Փողոցը պիտի ըլլայ թաց ու տխուր։ Կարելի չէ պառկիլ երբ մարդկութիւնը կը սպասէ մինչ մեր գոյութեան տուրքը···

Կը խորհիմ տակաւին վեհ ու վսեմ բարեկամիս որ առանձին է հսկայ յարկաբաժինի մը մէջ եւ որուն գլխուն ցաւը կը սաստկանայ, երբ բացակայ է արեւը։ Ճերմակ ու թաց լաթ մը գլխուն շուրջ, վիրաւոր զօրավարի մը պէս, ան պիտի թափառի մէկ սենեակէն միւսը՝ իր անհամար գիրքերուն աշխարհին մէջ, սեւ, ամէն ինչ սեւ տեսնելով··· Պիտի իյնայ աթոռի մը վրայ պարթեւակազմ այս մարդը, ճակատը պատի մը դէմ տուած խոյի մը նման։ Ոչ կրնայ ծխել, ոչ սուրճ մը խմել, ոչ ալ գրել··· Իր նոր ներկել տուած բնակարանը պիտի դառնայ այն ատեն սարդոստայններու գործարան մը, կամ սառնակոյտին զարնուած նաւ մը։ Բարկութեամբ պիտի նայի անձրեւին։ Ու միամիտները չարչարող, կատակներու եւ սուտերու այս վարպետը, պիտի տառապի ալ աւելի լոյսին պակասէն՝ դատելէ, քննելէ, բաղդատելէ յետոյ գիրքերը, ճշդելէ վերջ թուականները։ Որովհետեւ լուրջ, ճշգրտութեան սիրահար ու երկիւղած է ան մեր պատմութեան առջեւ, նոյնիսկ Խորենացիին առջեւ։ Վրդովիչ պատկեր··· Վիրաւոր յոյս մը՝ դիւրին, շատ դիւրին գրիչ շարժողներուն կողքին ։

Կէս – քուն, կէս – արթուն կը մտածեմ դեռ անոնց որ, իրենց քունը չառած պէտք է աճապարեն մինչեւ փապուղին, սեղմուելին, ցնցուելին վախուխին անշնչելի օդին մէջ եւ հասնին վերջապէս վայրկեանը վայրկեանին իրենց գործատեղին։ Բազմութիւնը կ'աճի ամէն անձրեւի՝ մեթրոներուն մէջ։ Ու այլապէս խռովիչ եւ գեղեցիկ կիներն ու աղջիկները՝ որ, հրելով, դալարուելով, դուրս գալով վերջապէս մարդկային սոսինձին մէջէն, պիտի զգան տակաւին անձրեւին պաղ շիթները իրենց մերկ սրունքներուն վրայ ։

Երբ պառկած տեղէս կը լսեմ վեցերորդ յարկէն վար պարպուող կուժեր, կ'ըմբռնեմ թէ վիժած ամառ մը ունեցանք այս տարի եւ դժբախտ են անոնք որ արձակուրդի մէջ են դեռ։ Շուտով պիտի մոռցուին պզտիկ վայելքներն իսկ։ Աշունը հեռու չէ արդէն։ Գիտեմ թէ իր աղտոտ ջուրերը կը թափէ վերէն Մատամ Աշուն···

Բայց անձրեւը վհուկ մըն է նոյն ատեն։ Ան կը կախարդէ եւ կը տանի քեզ, անգամ մը որ յանձնուիս անոր կախարդանքին։ Կը հոսի ու կը տանի քեզ։ Հրեշտակ մը։ Կը լսես անոր թեւերուն սարսուռը եւ կը տեսնես գերբնական լոյսեր։ Ամբողջ կեանքդ կ'առնէ այն ատեն գերիրական նկարի մը խորհուրդը ։ Կ'այլափոխուին, կը մեծնան էակներն ու իրերը՝ մագնիսական ուժի մը ենթակայ կարծէք։ Կը նմանիս տուփի մը՝ որ մարդոց եւ բնութեան կուտայ տարբեր հոգիմը՝ որով անբնական կը դառնան անոնք եւ սակայն կ'ըլլան աւելի ճշմարիտ, վերացական, բայց աւելի խօսուն։ Կը բացատրեն կեանքին գռեհկութիւններէն վեր գալու գեղեցկութիւնը։ Կը գտնես այն ինչ որ ուզած ես եւ չես գտած, այն ինչ որ փորձած ես արտայայտել եւ չես կրցած։ Կը տեսնես ներքին լոյսդ, ըլլալով հանդերձ կրօնքին հեռաւոր մը, կամ ճգնարանի մը խաւարին մէջ՝ այդ լոյսը աղերսող մը, Էլ Կրէգօ մը···

Բայց կը պատահի նաեւ որ անձրեւը դառնայ բակին մէջ իր պոչը պատին զարնող սատանայ մը, խնդայ մտքի խաթարում մը տեսնելով այդ խորախորհուրդ ու բարի վերացման մէջ։ Եւ մինչ կը հնչեն աստուածային բիւրեղները, ան կուգայ ու կը քերէ պատուհանին ապակին իր եղունգներուն ծայրով։ Կը զգաս այն ատեն տափական յուզում մը միսերուդ մէջ։ Ուրիշ կախարդանք մըն է սակայն, յաճախադէպ՝ լուսաբացէն առաջ։ Գերբնական աշխարհ մը դարձեալ՝ թէեւ տարբեր առաջինէն՝ թէեւ խիստ իրապաշտ՝ իր կրքոտ յոյսերով, ինչպէս կ'ըլլայ Գոյայի կամ հաշիշին դիմող արուեստագէտին նկարը, ծուխի մը, բոցի մը, կամ ջուրի մը մէջէն երեւցող էակներով, հեշտագալար կիներով։ Ու կը հասկնաս այն ատեն թէ չարը նոյնպէս կրնայ հրաշքները գործել։ Կ'ըմբռնես վերջապէս թէ գեղեցկութիւնը միայն վերացականին մէջ չէ, այլեւ միսին մէջ։ Եւ պէտք է միանան այդ երկուքը, որպէսզի մարդը ըլլայ մարդ եւ արուեստը արուեստ։

Օ՜ անձրեւ··· ի՜նչ խորհրդաւորութիւն։ Անձրե՜ւ, հրեշտակ եւ պերճաղին··· Երբեմն կը լսեմ սրինգի մը ձայնը եւ կը տարուիմ։ Ուխտաւորները կը դիմեն դէպի աղբիւր մը։ Կը հետեւիմ անոնց՝ ծարաւ բիւրեղահոս խորհուրդի մը։ Ու սրինգը կը խօսի տակաւին հասած միրգերէն, աշնան յորդառատ գեղեցկութենէն։ Բայց տեղ մը կայ ուր կանգ կ'առնեմ միշտ։ Աղբիւրէն հոսող ջուրը կը վերածուի անդիկլի կամ արջասպի։ Անձրեւը կը դառնայ թաղման աղօթքով օրհնուած ճիւղ մը···

Այն ատեն է, ահա այն ատեն է որ սրտիս ասեղը կանգ կ'առնէ յանկարծ միայն եւ միայն արեւին վրայ։ Կայ տակաւին վարանման թրթռացում մը, բայց եւ այնպէս ան կեցած է եւ կ'ըսէ ·

«Արեւ, մի լքեր զիս, արեւ, յանուն նախահայրերուս որ պաշտեցին քեզ։ Ներէ անոնցմէ վերջ եկողներուն եւ ասոնց կարգին նաեւ ինծի՝ որ մեղքը գործեցինք, յաւակնոտ սխալը՝ քու անժխտելի լոյսդ շփոթելու մեր երազներուն հետ···

« Արեւ մի լքեր զիս։ Օդը կ'առնէ մշուշոտ առասպելի մը գոյնը,երբ բացակայ ես դուն։ Տխուր է փողոցը յուղարկաւորութեան մը նման։ Էակները կը նմանին յարութիւն առած մեռելներու, կ'իյնամ ծովերուն խորը ։ Զափելէ վերջ բոլոր պատրանքները արտաքին եւ ներքին աշխարհներուն, արեւ, վերջինը՝ որ կը մնաս ինծի, մեղաւոր արեւ, մի երթար, որպէսզի շարունակուին այդ պատրանքները։ Այդ է կեանքը։Որպէսզի գրուի պատմութիւնը ···

« Արեւ, ինչպէս կան մարդիկ որ իրենց ախորժակները կ'առնեն կամ կ'աղօթեն, ունիմ վայրկեան մը ամէն օր, երբ կուզեմ գինովնալ քեզմով, փակել աչքերս եւ տեսնել լուսեղէն անհունը թափանցիկ կոպերուս մէջ, ուր կը բացուին, կը պայթին եւ կը մարին այլազան գոյներ, ուրախ, յաբանեան եւ ճոխ գոյներ՝ որոնք ունին առաքինութիւնը դեռ չգծուած նկարին » ։

Բայց սիրտս կը մոռնայ իսկոյն իր այս խօսքերը։ Գիրքերու մէջ դարձեալ, ունիմ ուրիշ ընկեր մը, սիրելի, որուն աչքը կը տառապի առատ արեւէն, չի կրնար գրել կամ կարդալ ։

Կ'ելլեմ, կը հագուիմ այն ատեն հեզութեամբ։ Երբեք կանգ չառներ տեղ մը մեր սրտին ասեղը։ Հաճելին կը դառնայ շուտով տհաճելի։ Ստիպուած ենք տանիլ անձրեւը։ Պէտք է գոհանանք մեզի տրուած արեւով։ Եւ այդ է կեանքը։ Կը շարունակենք ապրիլ, ստեղծել, սիրել, աշխատիլ՝ մերթ արեւին եւ մերթ անձրեւին տակ, փոխելով շարունակ մեր զգացումները անոնց մէկուն կամ միւսին համեմատ։ Կարեւորը այն է որ ցաւ չունենանք ···

Մեր ասեղը այս կէտէն է որ կը խրտչի միայն եւ չի դառնար երբեք այդ կողմը, թէեւ կան մարդիկ, սուրբերը օրինակի համար, կամ հերոսները, սատիրները նաեւ՝ որ հաճելի կը գտնեն այդ ցաւն ալ ···

Բայց կարեւորը այն է որ ցաւ չունենանք ։

Դարերէն ի վեր, երբեք կանգ չէ առած մեր ժողովուրդին սրտին ասեղը։ Ան մոլորած է աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ եւ կը շարունակէ դառնալ տակաւին աջէն ձախ, ձախէն աջ ։

Բայց ոչ ոք կանգ կ'առնէ կէտի մը վրայ։

Խելացին ան է որուն ասեղը կը սահի առանց զգալի ըլլալու։ Մեծ ոստումները վստահութիւն չեն ներշնչեր միշտ։ Ոչ ոք կը մնայ անփոփոխ։ Կարեւորը ապրիլն է։ Մեր ժողովուրդը երբեք կանգ չէ առած կէտի մը վրայ, բայց ո՞վ կրցած է ջնջել հայութիւնը եւ ո՞վ պիտի կրնայ անհետացնել անոր անունը աշխարհին երեսէն, երբ չորս ծագերուն վրայ կայ անպայման մոլորած Հայ մը՝ որ իր հայութիւնը կը պոռայ ···

Ն· ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵՓԱԿ

Տասը բարեկամներ մեռան պատերազմին մէջ
Տասը կիներ մեռան պատերազմին մէջ
Տասը մանուկներ մեռան պատերազմին մէջ
Հարիւր բարեկամներ մեռան պատերազմին մէջ
Հարիւր կիներ մեռան պատերազմին մէջ
Հարիւր մանուկներ մեռան պատերազմին մէջ
Եւ հազար բարեկամներ հազար կիներ հազար մանուկներ ։

Մենք շատ լաւ գիտենք համրել մեռելները
Հազարներով եւ միլիոններով
Գիտենք համրել, բայց ամէն ինչ սրընթաց կ'երթայ

Ամէն ինչ կ'անհետի պատերազմէ պատերազմ ։
Բայց երբ մէկ մեռել յանկարծ կը ցցուի
Մեր յիշողութեան մէջ
Կ'ապրինք մահուան դէմ
Կը կռուինք պատերազմին դէմ
Կը կռուինք կեանքին համար ։

PAUL ELUARD

Հայր Արսէն Ղազիկեան

Վերջին անգամ զայն տեսայ Լիտոյի ծովափը, խնդուն եւ դիւրահաղորդ, ինչպէս միշտ։ Իր մտերմութիւնը բարձր արուեստին եւ բարձրագոյն բանաստեղծութեան հետ՝ իր խօսակցութեան եւ շարժուձեւերուն շնորհած էր մեծավայելուչ հանդարտութիւն մը, տեսակ մը անհերկրային պայծառութիւն, որ ինծի կը յիշեցնէր գարնան զարթօնքը անմեղ եւ մաքուր լիճերուն վրայ։

Այդ օրը իր կոնակին ծովը կը շարժէր ծանր ու դանդաղ, տարերային զօրութեամբը իր խորարմատ ալիքներուն։ Այդ ծովուն վրայ ինծի կը թուէր նշմարել Ագամեմնոնի եւ Աքիլլէսի նաւատորմիղը, որ Հոմերոսի իր թարգմանած փարթամ տողերուն մէջէն կը դիմէր դէպի Տրովայի ափերը, ազատելու համար գեղեցիկ Հեղինէն։ Ես կը դիտէի իր աչքերը, կանաչ ու խորունկ, բարութեամբ եւ քաղցրութեամբ համակուն։ Կը դիտէի իր դէմքը, նուրբ եւ հաճելի, տեսակ մը պատկերաւորում այն ազնիւ հոգիին՝ որ կը շրջէր իր դաւառացիի առողջ երակներուն մէջ։

Իր խօսակցութիւնը թեթեւ էր, ոստոստուն, սրտի եւ հոգիի մօտիկ։ Կը խօսէր հայ լեզուի եւ թարգմանչական արուեստին շուրջ, կը խօսէր այնպիսի բաներու շուրջ՝ որոնց մասին կը խօսին ընդհանրապէս տասը տարեկան տղաքը, զանոնք համեմելով սակայն այնպիսի նրբութեամբ եւ ճաշակով, հաճոյակատարութեամբ եւ քնքշութեամբ, որ դուք իր մէջ անմիջապէս կը նշմարէիք ստեղծագործ արուեստագէտը, բարձր մտաւորականն ու անաչառ հոգին։ Կը խօսէր ցած , բայց կ'երգէր բարձր ու ազատ, վերացումով եւ յուզումով, տեսակ մը աղեխարշ փոթորիկ իր սքանչելի վանականի հոգիին մէջ։ Կ'երգէր այլափոխուած, գլուխը նետած դէպի ետ, անզսպելի եւ յախուռն, մօտիկը հայ Աստուծոյ եւ հայ վշտին ։

Հ· Ա· Ղազիկեան հռետոր չէր, բայց իր երգելու եղանակով կրնար մեռեներն իսկ ոտքի հանել, եւ զանոնք տանիլ ուր որ ուզէր։ Ասիկա ճարտասանական բացատրութիւն մը չէ, եւ ոչ ալ բանաստեղծական պատկեր մը, քանի որ Հ· Ա· Ղազիկեան իր երգելու եղանակովն էր որ կ'ամբողջանար իբրեւ յուզումի, երազի եւ երեւակայութեան մարդ։ Իր հետաքրքիր ու արթուն իմացականութիւնը ամէն տեղ էր։ Ըլլալով հանդերձ օրինակելի վանական մը՝ իր միտքը մնացած էր աշխարհիկ, հետամուտ մեր ընկերային, քաղաքական եւ կուսակցական կեանքին։ Արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր հրատարակութիւնները ծանօթ էին իրեն։ Ինչ որ հիմա կենսալից եւ ամբողջական խմբագրականներու մէջ կ'ընէ «Յառաջ»ի խմբագիրը, Շաւարշ Միսաքեան, ի խնդիր հայ լեզուի, Հայկ· Մշակոյթի եւ մեր ցեղային նկարագրի անվթար պահպանման, Հ·Ա· Ղազիկեան կ'ընէր երբ կ'ապրէր, եւ կը շարունակէ ընել իր մեզի ժառանգ ձգած հոյակապ գործով ։

Ըլլալով միակտուր նկարագրի տէր մարդ՝ շեղում չէր ճանչնար իր տեսակէտներէն, ըմբռնումներէն եւ սկզբունքներէն։ Ներկայ Հայաստանի դէմ բռնած իր դիրքը ծանօթ է գրասէր հասարակութեան։ Մարդ մը որ երկար տարիներու յոգնատանջ աշխատութեամբ ձեւաւորած էր մեր աշխարհաբարը՝ չէր կրնար հաշտեցողութեան գալ իր մայրենի երկրին հետ, ուր միտքը շղթայուած է ու սիրտը առաջնորդուած կառափնատ, ուր բոպիկ ազատութիւնը կ'ապրի բանտերու մէջ։Այս իր արու կեցուածքը կուգար նախ իր բարոյական խղճմտանքի ուժէն, զօրացած եւ կարծրացած կրօնքի լոյսով։ Այնքան սիրեց հայութիւնն ու հայ լեզուն, այնքան նոյնացաւ իր գրչի աշխատութիւններուն հետ որ իր գրական պայքարներուն մէջ չվարանեցաւ գործածել ծանր ու կծու լեզու մը՝ ծանօթ գրագէտներու, բանաստեղծներու եւ բանասէր պատմագէտներու դէմ։ Սակայն իր հոգին մեղմ էր, աշնան իրիկունի մը պէս գունաւոր եւ քնարական ։

Հ· Արսէն Ղազիկեան կը մտածէր իբրեւ լեզուաբան քերականագէտ մը,այսինքն գիտական հայեցողութեամբ եւ ըմբռնումով, կը զգար իբրեւ արուեստագէտ բանաստեղծ հոգի, եւ կը պայքարէր հրապարակագրի աշխուժութեամբ եւ թափով, առաջնորդուած մի միայն օգտակար ըլլալու մտահոգութենէն։ Կը զգար իր մէջ բարձր առաքելութիւն մը, զոր պարարտացուցած էր պատմական, բանասիրական, մատենագրական ,լեզուական եւ քերականագիտական անհատնում պաշարով։ Իր մէջ ոչինչ կար մակերեսային եւ անցողական։ Ամէն ինչի կ'իջնէր խորունկը, կը փնտռէր զանձը, զայն լոյսին բերելու համար համբերութեամբ եւ սիրով։ Ան հանքերու մարդն էր։

Երկար տարիներէ ի վեր լռութիւն կը տիրէ անոր շիրմին շուրջ, անոր որ իր պատկանած դարաւոր Միաբանութեան մեծագոյն փառքերէն մին հանդիսացաւ, եւ ամէնէն եզական եւ կատարեալ արժէքներէն՝ մեր գրականութեան եւ մշակոյթին։

Իմ միտքը յաճախ կ'երթայ փնտռել զայն, անոր մինակութիւնը մահուան մէջ։ Կը յիշեմ զայն

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

«Թիւ 1 դաշնակիցը»...

Ամենաերջանիկը ազգերուն ։
Թշնամի՞ ։ Ոչ մէկ հատ ։
Աշխարհի բոլոր կառավարութիւնները իրար կը հրմշտկեն անոր բարեկամութիւնը շահելու համար ։ Անկէ ժպիտ եւ շնորհի կտոր մը փրցնելու համար ։
Ձկայ ժողովուրդ մը, որուն մնաս հասցուցած ըլլայ ան ։ Եւ սակայն բոլոր թշնամիները իր բարեկամութիւնը կը մուրան ։
Պատերազմ կը հռչակէ ամէնուն դէմ ։ Կը զարնէ – կը զարնուի ։ Բոլորէն կը պարտուի ։ Բայց եւ այնպէս, յաղթականները՝ իբր պարտեալ ծունկի կուգան անոր առջեւ ...
Մէմիշ փէհլիվանն է ան ։ Թուրքօղլու Թուրք ...
Տիեզերազօր Աստուածն իսկ անոււշ կը նայի անոր, հակառակ իր մէկ հատիկ մանչուկին, Յիսուսի դէմ գործած ոճիրներուն եւ պղծած տաճարներուն ...
Ձեմ կարծեր, որ երկնքի Արքայութեան մէջ գտնուի արքայնադոյն տուրք մը, որ Թուրքին կիսուն չափ արժանացած ըլլայ հայրենհովայի ներողամտութեանը ...
Պոչ կազմած են, կառավարութիւնները, իրենց յարգանքը դնելու անոր փապուճին տակ ։
Ափերով ժամուց կուտան անոր, որպէսզի բարեհաճի ընդունիլ իրենց մատուցումը ...
Ձեռքի տակէն ։ Դրան ճեղքէն ։ Նրբանցքի քովընտի ծակէն՝ դութ, նայուածք, ժպիտ կ'աղերսեն իրմէ ...
Դիտապաստ՝ կռնակի վրայ գետին կը փռուի ։ Յաղթուած յաղթահարուած ։ Անմիջապէս օդնութեան կը հասնին յաղթականները ։ «Վա՜յ Մէմիշ փէհլիվան, ուռֆի', ուռֆի ելիր ։ Սխալ մըն էր եղաւ ։ Մենք էինք պարտեալը, ինչո՛ւ դուն փռուիս գետին ։ Ներէ մեզի ...» ։
Եւ զայն ոտքի կայնեցնելէ զկնի, իրենք կը պառկին անոր ոտքերուն տակ ։
— « Ա՜խ ընկեր Մէմիշ, մէկ կողմդ ցաւեցա՞ւ ։ վնաս մը կրեցի՞ր ։ Առ սա պահչիշը ։ Ահա քեզի կարմրուկ – կարմրուկ սրբնագոյն ոսկիներ ։ Ծըխախոտի փարա կ'ընես ։ Նարկիլէիդ թէմպէքի կը գնես ։
Խնդրեմ մեր քիչը՝ շատի տեղ ընդունէ առ այժմ ... – ,ըճ?
Անդիէն ...
— « Ի՞նչ է, կռնակիդ վրայ գետին ես փռուեր, Մէյմըշ ակա ։ Ելիր կանգնէ ։ Վրադ գլուխդ թօթուէ, ով մեծ յաղթականդ ։
Ահա քեզի դեղին -կանանչ ոսկիներ ։ Ձէն ու զրահ, որքան կ'ուզես ։ Ներէ մեզի պարտեալներուս ...
Այսպէս, աջէն դեղին, ձախէն կարմիր ոսկիներ կը հոսին անոր անյատակ գրպաններէն ներս ..

×

« Թուրքիոյ Թիւ 1 դաշնակիցը» խորագրած է «Հայրենիք» ակնարկելով Ամերիկայի ։
Սակայն չէ ըսած քանի՞երո՞րդ Թիւ 1ը ։
Թուրքերը, Բիւզանդիոնի գահին վրայ թառելէն ասդին, բազմաթիւ «դաշնակիցներ» եւ «անկաշառ» բարեկամներ ունեցան, որոնց թիւը իրենց յիշողութենէն ալ վրիպած է ։
Տակաւին աջէ օր էր, երբ իր հիւսիսի կարմիր բարեկամը՝ Թուրք մնացորդացը իրարու կարկտելով «հանրապետական» Թուրքիա մը տնկեց՝ ինքն ալ կնքահայր եղաւ անոր ։
Կնքահայրական նուէր՝ Հայաստանի ձեռքէն քաշեց Կարսն ու Արտահանը եւ Սուրմալուն եւ իրեւ մանեակ՝ կախեց յանկեր Քէմալի վիզէն ։
Միւս կնքահայրցուներն ալ, ետ չմնալու համար, մէկը Կիլիկիան, միւսը Ատալիան, անդին գրաւուած Պոլիսն ու Նեղուցները դրին անոր ոտքերուն տակը ։
Հելլէններն իսկ Իզմիրը լքելով Մեծն Վենիզելոսին համբոյրովը օծեցին Մեղալոս Մէմիս աղային ճակատը՝ առանց յափշտակելու սակայն անկէ ջարդարարի պսակը ...
Եւ այս բոլո՞րը ։ Ձօրնալիք Պօղազին՝ Նեղուցներու սիրոյն ։
Ձծնաւ գերզօր աստուած մը, որ այդ ալիքի յաւերժ Ջրանցքը եւ Միջերկրական ծովը ժեռուտ լեռնակոյտի մը վերածէր մարդկութիւնը ազատելու համար յաւիտենական մղձաւանջէն ...
Մենք Հայերս թէեւ ոչ մէկ փափաք ունինք նեղուցապաշտութեան այս պորտապարին մասնակցելու, բայց եւ այնպէս, մեր տիրածարաներու հատուածը, հաւաքրկութեան սիրոյն ձայն կը բանէ անոր մէջ ։
« Հայաշխինջ», «Ջարդարար» պատուանշանը դրնէ կը վերցնէ Թուրքին ճիտէն՝ բերել կախելու համար զայն իր արենակից հայ եղբայրներուն վիզէն ...
Այսչափ դոյզն ծառայութիւն մըն ալ մեր կողմէն, Քեռիէն «աֆէրիմ Տիմոթէոս» մը կորզելու համար ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Ե ր բ ...

Երբ դուրսը ձիւն է ու հովն ալ խելառ,
Ու ճիւղերուն մէջ կուլան ոգիներ,
Ես ու խոհերուս կատուն սեւահեր,
Ծըխանին առջեւ կը գտնենք զիրար ...
Մինչ յուշեր անոյշ կարծես մեր դիմաց ,
Բոցերուն մէջէն թեւ կ'առնեն յանկարծ ....։

Ու լռութեան մէջ մինչեւ ուշ ատեն,
Իբրեւ թէ ըլլար գիշեր մը ամրան ,
Աստղերու պէս, հոգիիս վըրան
Կայծեր կը թափին բոցավառ փայտէն ...
Ու գրգուանքին տակ դինով մատներուս ,
Ցուլօրէն փռուած կը նիրհէ կատուս ....։

Ու սիրտէս մեկնող կարապներ ճերմակ,
Կ'երթան գրկուիլ լիճի մը ափին,
Լուսնային խաղաղ լոյսի տարափին,
Նաւ մը կը բանայ իր դիրկը անյագ ...
Կ'ըսես, անուրջին կոյսը հոն ինծի,
Ալքերուն ծոցէն ելած է այցի ....։

Անդորր մը խորին ծորած աստղերէն ,
Քաղցրօրէն կ'իջնէ իղձերուս վըրայ ,
Մայրըս կարծես թէ ինծ կը մըրմըռայ,
Կեանքը մոռնալու օրօրը նորէն...
Ծուխին հետ մոլոր բոցերու եռին,
Հոգերըս բոլոր արդէն կ'անհետին ....։

Բայց որքա՜ն կարճ է պահն այս մոռացման,
Կը հընչէ հեռուն, գիշերուան խորունկ
Զարկը ժամերուն, սառ ու չարաշուք ,
Մահու մը գուժկան կոչնակին նըման ...
Երկչոտ մանկան պէս կ'ըզգամ զիս յանկարծ,
Աներբնակ տան մը սեմեակը լըքուած....։

Ծըխանը մութ է ։ Մոխիրներ կոյտ կոյտ ։
Անխացած փայտի կտոր մը միայն,
Կը մընայ հիմա, երազին ունայն
Առկայծումներուն՝ ապացոյց անդուլ ...
Կատուս կամըջած իր' կըռնակը վեր,
Կը նայի անոր ոխով մը սեւեռ ....։

Կը լըսեմ նորէն էջքը հովերուն ,
Ծխնելոյզէն վար թափով մոլեգին ,
Անծիր ու անվերջ հարցերը կեանքին ,
Մըտքիս անհեթեթ կը կառչին իսկոյն,
Կը թուլցիմ նոյնիսկ մթասքօղ մահուան
Խորհուրդէն գաղտնի, իբրեւ հանդըրուան....։

Թո՛ղ ձըմեռը գայ, ձիւնէ վերարկուին,
Ու գիշերուան մէջ, խենդ հովեր խաղան,
Սրտիս ջերմութիւնն ինծ ըրած ծըխան,
Պիտի ըսպասեմ փեղկի մը ետին ...
Ու թող ցուրտին մէջ շուար անցորդին
Հոգիէն՝ հոգւոյս վիշտերն իր յորդին ....։

ՋԱՐԵՀ ԳԱՋԱՋԵԱՆ

Ագուլըսի բարձունքներուն վրայ, երբ կը խօսէր Վարուժանի մասին, երբ յուզումով եւ ցաւով համակուած՝ կը խօսէր մեր 1915ի մտաւորականներուն նահատակութեան մասին, ձայնը միշտ ցած, աչքերը խոնաւ ու ճակատը լուսաւոր եւ խոհուն ։ Մինչ երախտագիտութեամբ եւ սիրով կ'ունկնդրէի իր խօսքը եւ իմ միտքս կ'երթար թափառիլ մեր ազգային ֆեոդալիզմի դարերու դիւանական մէջ ։ Ու, այն հերոսական եւ հերոսաշունչ երգերը, որոնցմով սերունդներ շարունակ դիմեցին դէպի պայքար եւ դէպի ազատութեան բարձունքները, կուգային ուռեցնել սիրտս ։ Կ'ապրէի երջանկութեան մէջ ։
Հեռուն, վերջալոյսը արդէն հանգչած կ'ըլլար բլուրներուն վրայ, երկինքը նօսրացած, ծառերը անորջային եւ թեթեւ ծովերու վրայ թեւածող թռչուններու նման ։ Այս յուզիչ մենակութեան մէջ քաղցր էր ինծ լսել վարդապետին ձայնը, սորվելու համար իրմէ բարին, ճշմարիտը, բոլոր այն թովիչ եւ անփոխարինելի բաները որոնք կ'երթան մաս կազմել յաւիտենական գեղեցկութիւններու անսպառ բանաստեղծութեան եւ սիրոյն ։

Միլանօ — ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ բժիշկ. համալսարանը շուտով պիտի տօնէ իր 25ամեակը ։ Համալսարանը ունի ընդհանուր սրահ, ճաշարան, ընթերցարան, մարզարան, մատենադարան ։ Հոն կ'աշխատին 23 ուսուցչապետներ, 39 փոխ-ուսուցչապետներ, 21 աւագ դասախօսներ ։ Մինչեւ հիմա տուած է 1671 շրջանաւարտներ ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԺԹ.

Բայց ներքին թշնամին կը նմանի ներքին, անտեսանելի ախտի մը, զոր չենք տեսներ եւ որուն ուր ըլլալը չենք գիտեր ։ Ու ախտը կամաց կամաց, աննկատելի կերպով կը քայքայէ մեր մարմինը, կը հասնի մեր սրտին ու գերեզման կ'իջեցնէ մեզ ։
« Մենք ունինք երկու տեսակ թշնամի. արտաքին թշնամին մեր արիւնէն չէ, օտար է. բայց ներքին թշնամին մեր արիւնէն է ու մեր ոսկորէն ։ Ես կը ղրկեմ ձեզ կռուելու երկուքին դէմ ալ ։ Կը ղրկեմ ձեզ ջարդելու ձեր հարազատներն անգամ, եթէ անոնք թագաւորին դէմ ելլեն ու վրդովեն ընդհանուր խաղաղութիւնը ։
« Աղօթենք առ Ամենաբարձրեալը որ ուժ եւ կարողութիւն տայ բոլորիս՝ կռուելու օրինաւոր թագաւորին համար, մինչեւ մեր վերջին շունչը ։ Թող կործանին մեր ներքին ու արտաքին թշնամիները, որպէսզի խաղաղութիւնը միրահաստատուի ։ Անկցին դաւաճանները եւ անիծեալ ըլլան յաւէտ » ։
— Մահ դաւաճաններուն, գոռացին տասը հազար բերաններ ։

Զինուորները երդում ըրին հնազանդ ըլլալ Աշոտ Երկաթին ։ Ապա բոլորը մէկ ծունկի եկան եւ Մարտիրոս հայրը սկսաւ իր պահպանիչը ։ Երբ վերջացաւ արարողութիւնը, Գէորգ իշխանը համբուրեց խաչը եւ նշան տուաւ զօրքին առաջ շարժիլ ։ Ճամբայ ելան դէպի Կաքաւաբերդ, ուր բանակած էր Աշոտ Երկաթ ։ Մարտիրոս հայրն ու Գուրգէն իշխանը կ'առաջնորդէին զօրքը ։

Ի.

Ամէն կողմէ սպառնալիքի տակ էր Հայաստանը ։
Աբասն ու Գուրգէնը տակն ու վրայ կ'ընէին Այրարատեան երկիրը, իսկ Գագիկ Արծրունին, իր վասալներուն՝ Անձեւացեաց եւ Ռշտունեաց իշխաններուն հետ, գաղտնի եւ յայտնի կերպով ոտնատակ կ'ընէր Հայաստանը ։ Կարծես բաւական չըլլար ասիկա, Արծրունեաց իշխանը դաշնակից կը դառնար Արաբներուն, եւ ամիրապետէն թագ կը ստանար ։
Որոմ կը ցանէր նաեւ Աշոտ սպարապետը եւ իր ժառանգները կը սրէր Աշոտ Երկաթի դէմ. միւս կողմէ՝ այս վերջնոյն աները, Գարդմանաց Սեւադա իշխանը հետզհետէ կը պաղէր իր փեսայէն ։ Աշոտ Երկաթ շրջապատուած էր այսպէս հզօր թշնամիներով, որոնք ամէն կերպ կ'ուզէին մոխիրի վրայ նստեցնել զայն ։
Աշոտ Երկաթ, գլուխը անցնելով Մարտիրոս հօր կազմած գունդերուն, խոյս կը յարձակի Գուրգէնի երկիրներուն վրայ եւ հրայ ճարակ կը դարձնէ դաշտը ։ Վասակ Սիւնեաց իշխանը կը բանտարկէ Կայեան բերդին մէջ, դնելով անոր մօտ դաւաճանական թուղթեր, որոնք գրուած էին Աշոտ սպարապետի, Գուրգէնի եւ Աբասի կողմէ ։
Վասակ Սիւնի իշխանը լաւ յարաբերութեան մէջ ըլլալով Գարդմանաց Սեւադայի հետ, վերջինս պատրուակ կը բանէ Վասակի բանտարկութիւնը, կ'անցնի Աշոտ Երկաթի երկիրները ու կը բանակի Ախուրեան գետին մօտ. բայց կռիւ տեղի չունենար հոն ։ Աշոտ Երկաթ կը շտապէ դէպի Դուին, ուր այդ ժամանակ գլուխ բարձրացուցած էր Աշոտ Բռնաւորը ։ Վիշտն ու զայրոյթը գրաւած էին անոր սիրտը ։ Կը զգար որ ճակատագիրը անողոք կերպով կը հալածէր զինք ։
— Դաժան ճակատագիր, մինչեւ ե՞րբ պիտի հալածես զիս... ։ Ապստամբութիւն մը կը զսպեմ, եւ դեռ արեան հետքերը չչորցած, ուրիշ մը կը ստեղծուի. ան ալ կը զսպեմ, յանկարծ մէկ ուրիշը կը յաջորդէ անոր ։ Կարծես դատապարտուած եմ յաւիտեան կռուելու, կեանքս մաշեցնելու սրով ու հրով ։...։Անողոք ճակատագիր, դուն ինծի դէմ զինեցիր իմ հարազատ եղբայրս իսկ, դռհացիր սառով եւ հանդիստ ձգէ զիս ։ Խաղաղութիւն կ'ուզեմ ես ։
Այսպէս կը մենախօսէր Աշոտ ինքն իրեն, նըստած իր ամեհի նժոյգին վրայ. իր քովէն, նոյնպէս ձիու վրայ նստած, կը յառաջանար Գէորգ իշխանը ։ Լուռ էր նաեւ այս վերջինը. Հեղինէի սիրուն պատկերը իր աչքերէն չէր հեռանար. անոր խօսքերը դամուած էին իր մտքին մէջ ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

մը, եւ համապատասխան յօդուածներ կը մտնեն Սահմանադրութեան մէջ: Կան որ «արձակուրդի դահլիճ» կը կոչեն վաղուան կառավարութիւնը:

Փարիզի փուռերու բանուորները գործադուլ յայտարարեցին, գանգատելով թէ չեն ստացած չորս ամիս առաջ խոստացուած յաւելումը:Ցետոյ, դժգոհ են կիրակի օրուան աշխատանքէն եւ կրկին յաւելում կը պահանջեն:

Թերթերը կը գրեն թէ Փարիզը առանց հացի պիտի չմնայ, հակառակ այս գործադուլին, քանի որ փռապանները իրենք կ'եփեն հացը: Երէկ ժողով մը գումարուեցաւ ոստիկանական վերատեսչութեան մէջ, մասնակցութեամբ փռապաններու եւ բանուորներու, կարգադրելու համար կիրակնօրեայ աշխատանքի խնդիրը: Մնացեալը կը վերաբերի աշխատանքի նախարարութեան:

Արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչները հետեւեալ պահանջները խմբագրած են.—Նուազագոյն ամսական 13,405 ֆրանք: Առժամեայ հատուցում ամսական 3000 ֆրանք, Օգոստոս 1էն սկսեալ:

★ Առանց կտրօնի հաց վաճառելու շարժումը, որ սկսած էր միջին նահանգներէն եւ դեռ կը շարունակուի Թուլի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ, վարակած է նաեւ հարաւային շրջանի փռապանները: Տասնըհինգ նահանգներու փռապանները բանաձեւ մը հրատարակեցին, որ համամտութիւն կը յայտնէ միջին Ֆրանսայի փռապաններուն եւ կը սպառնայ հացի կտրօն չընդունիլ:

★ Վերջին լուրերու համաձայն, մասնակի գործադուլները իրարու կը յաջորդեն նաւահանգիստներու եւ մետաղագործական հաստատութեանց մէջ: Ուրբաթ օր Փարիզի սպանդանոցներուն բանուորներն ալ մէկ ժամ դադրեցուցին աշխատանքը:

Հինգ ժամ ժողով Պերլինի մէջ

Գերմանիոյ չորս դաշնակից հրամանատարները ուրբաթ օր նոր ժողով մը գումարեցին Պերլինի մէջ,— ամէնէն երկար նիստը որ տեւեց 4 ժամ 40 վայրկեան:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ խօսակցութիւնը շատ բարեկամական էր եւ պիտի շարունակուի յառաջիկայ շաբթու: Կ'ըսուի թէ շուտով պիտի վերահաստատուին հաղորդակցութիւնները Պերլինի եւ արեւմտեան շրջաններուն միջեւ. այսինքն պիտի վերնայ պաշարումը:

Միւս կողմէ, խորհրդային շրջանի գերման թերթերը կը շարունակեն պայքար մղել Պերլինի քաղաքապետութեան դէմ,ձեռք անցընելու համար քաղաքին վարչութիւնը:Այս առթիւ միացեալ ճակատ մըն ալ կազմած են:

Մառէշալ Սոքոլովսկի հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն Հոկտ. 1էն սկսեալ պիտի աւելնայ արեւելեան շրջանի պարէնչափը, բարուոքելով 16,000,000 բնակիչներու ապրուստը: Յաւելումը կը հաշուեն մարդ գլուխ օրական 150—200 գրամ: Կը հաւաստեն թէ պաշարը պատրաստ է արդէն, շնորհիւ Խ. Միութեան, Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ աջակցութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՔԹ. ԷՏ. ՊԷՆԷՇ, Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան հրաժարեալ նախագահը, որ հոգեվարք էր երեք օրէ ի վեր, մեռաւ ուրբաթ օր: 64 տարեկան էր եւ երկրորդ հիմնադիրը Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան 1918ին, հանգուցեալ Մասարիքի հետ: Փրակայի ռատիոն կէս ժամ դադրեցուց սովորական յայտագիրը, հաղորդելու համար գոյժը: Այս առթիւ լսուեցան չեխական երեք ողբերգներ: Պենէշ տասներորդ զաւակն էր գիւղացի աղքատ ընտանիքի մը: Ատամին կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործը, որ սերտօրէն կապուած է չեխական պատմութեան հետ: Իր հրաժարումը տեղի ունեցաւ եղերական պարագաներու մէջ, երբ երկիրը կարմիրներուն ձեռքն անցաւ:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Միացեալ Ազգերուն, գանգատելով թէ երեք յունական վաշտեր սահմանը անցնելով, կատաղի կռիւ մղած են ալպանական զօրքին հետ, ամբողջ վեց ժամ:

500 ՆԱՒԵՐ անշարժութեան դատապարտուած են Ճապոնականի ափերուն վրայ, իբրեւ հետեւանք 30,000 նաւաստիներու գործադուլին, որ կրնայ գործադրկութեան մատնել 500,000 աշխատաւորներ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Վիլհելմինա թագուհին հրաժարեցաւ երէկ, 4 Սեպտ., 50 տարուան գահակալութենէ մը վերջ: Իր յաջորդն է իշխանուհի Ժիւլիանա: Հոլանտական կայսրութիւնը կը բաղկանայ 65 միլիոն բնակիչներէ, որոնց 9,000,000ը Հոլանտացի:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով: Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը: Հայաստանի հանրապետութիւնը: Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ :

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Պարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օդափոխութեան առեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՅԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԷՋԻՆ ՎՐԱՅ ԳՐԵԼ, ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՄԱՆՐ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺՆԵԼ (ԿՐՆԱՆ ԿՈՐՍՈՒԻԼ) :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ս.-Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, Փարիզի եւ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղերու կողմէ, Մէօտոն, Tapis Vertի անտառին մէջ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն

Հաղորդակցութեան միջոց.— Առնել կառախումբ Invalidesէն, իջնել Val Fleury – Meudon :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ

Արտաշէս Ա. Յակոբեանի

Յառաջաբան՝ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théâtre Français եւ Ծերիկեան գրատուն:

ԾԱԽՈՒ Է

Chelleի մէջ երկյարկանի տուն մը որ ունի 4 սենեակ, մառան եւ խոհանոց: 1500 քառ. մեթր մշակուած հող, ամէն տեսակ առատ պտուղներով (մինչեւ 1000 քիլօ տարեկան): Gare de l'Estէն 25 վայրկեան, Chelleի կայարանին շատ մօտ :

Դիմել ամէն օր Պ. Մուրատեանի, 13 rue Saulnier Paris (9) : Հեռ. Pro. 41–29:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շուտով ապահովագրութեան յաւելում պիտի ունենաք, եթէ արդէն իսկ չէ եղած: Ձեր շահը կը պահանջէ այս չարիքէն խուսափելու համար, դիմել՝

Պ. Կրօնիկ Աղեանի

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ – ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ

107 Bld. Magenta Paris (10), Métro Gare du Nord

Հեռաձայն TRU. 02–20

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՍԿԱՅ օդանաւ մը, մէկը այն 90 «թռչուն բերդերէն» որոնք Անգլիա կը գտնուին, մեքենայի խանգարում ունեցաւ ուրբաթ օր: Տասնըմէկ օդաչուները յաջողեցան վար իջնել, եւ օդանաւը եօթը ժամ թռաւ ինքն իր գլխուն, առանց վարիչի, յետոյ ջախջախուելով ինկաւ Հիւսիսային ծով:

ՊԱՐԵՆՏՈՄՍԵՐՈՒ խարդախութիւններ երեւան հանուեցան Վոքլիւզի եւ Թուլուզի պարենաւորման վարչութեանց մէջ:Քսան հազար թոն շաքար ձեռքէ ելած է առաջին նահանգին մէջ:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԵՐԸ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԼ. — Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): 1947–1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Երանոս Մոկոսեանի բնակարանը:Կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուան ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, այս կիրակի, ժամը 2ին, Թաղին դպրոցին մէջ,9Traverse de la Cabucelle:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՆՏՈՒՔ ԷՆԹԱԿՈՄ. — Ձեր ազդը ստացանք ուրբաթ ժամը 4ին, երբ թերթը թղթատարին յանձնուած էր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Աշըղեան Զաւէն, Սեբաստիոյ Զառա գիւղացի: Պատերազմէն առաջ կը բնակէր Մարսէյլ եւ կը զբաղէր դերձակութեամբ: Փնտռողն է հօրաքրոջը աղջիկը, Սեբաստիոյ քաղաքէն Ռուբինա Մուրատեանի աղջիկը, որ ներկայիս կը գտնուի Ամերիկա եւ կը կոչուի Ազնիւ Աւետիսեան:Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել A. Markarian Montée St. Georges, Pont Evèque (Isère):

ՃԱՇԱՐԱՆ

AU CHAPON FIN ՍԱՐԵԱՆ

Արեւելեան եւ ֆրանսական ընտիր կերակուրներ, Ամերիկեան պառ, Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէրէն 50 մեթր հեռու միայն :

Հեռ. C. 02.23 15 Marché des Capucins

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ԼԻՍԷ)

(Ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ)

Կը բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբերին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել վարժարան, կէսօրէ առաջ, ժամը 10—12 եւ հինգշաբթի ամբողջ օրը :

1 Bld. du Nord, le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise de Pantinէն առնել 146 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Pavillon s/Bois:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

15 տարիէ ի վեր հաստատուած դերձակի կարեւոր խանութ մը իր ամբողջ կազմածներով, եւ կահաւորուած բնակարան մը որ ունի 3 սենեակ, խոհանոց, salle de bains: Դիմել Տիկին Վ. Հանջերեանի.— 97 Ave. Aristide Briand, Cachan(Seine):

ԾԱԽՈՒ Է ՆԱԵՒ

Կահաւորուած եւ դերձակի կազմածներով բնակարան մը որ ունի երեք սենեակ, մառան, խոհանոց, ամէն արդիական յարմարութիւններով: ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԻ մէջ: Իբրեւ հաստատուած դերձակ տասը տարիէ ի վեր, ունի լաւ յաճախորդ: Դիմել Պ. ՎԱՀԷ ՀԱՆՋԷՐԵԱՆԻ, 39 Ave. Léon Gambetta Montrouge (Seine):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 7 Séptembre 1948 Երեքշաբթի 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4628 - Նոր շրջանի թիւ 1047 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼՈ՛ՅՍ, ԼՈ՛ՅՍ

Կարճ ազդ մը հեռաւոր Հալէպէն.—

Յառաջիկայ Հոկտ. 4ին կը վերաբացուի Քառէն Եփփէ ճեմարանը :

Այս տարեշրջանին ճեմարանը պիտի ունենայ իր երկրորդ դասարանը : Բաց ի նախորդ տարուան ուսուցիչներէն, պաշտօնի հրաւիրուած են կարող մասնագէտներ օտար լեզուներու եւ ուսողութեան դասերուն համար, եւն. :

Երեւակայեցէք ընդարձակ տարածութիւն մը քաղաքէն կէս ժամ հեռու, ամբողջովին հայաշէն եւ հայաբնակ արուարձանի մը մէջ որ կը կոչուի Նոր Գիւղ (Մէյտան) :

Գետինը կը պատկանի դանիական մարդասիրական ընկերութեան մը, որ շարք մը տարաւարներ շինած է տարիներ առաջ, իբրեւ բնակարան եւ արհեստանոց, հայ որբեր եւ այրիներ հոգալու համար, ղեկավարութեամբ աքանչելի կնոջ մը, Օր. Քառէն Եփփէի :

Այս մարդասիրական գործը հաշուեյարդարի ենթարկուած ըլլալով, դանիական ընկերութիւնը այդ գետինը տրամադրեց հայ ժողովուրդին, անձնուէր օրիորդին մահէն վերջ :

Հալէպի նախախնամ հասարակութիւնը պարտք սեպեց ազգ. գերեզմանատան մէջ թաղել տալ Քառէն Եփփէն, մասնաւոր դամբարանով մը, որուն դիմացը պիտի թաղուէր, անցեալ փետրուարին, Յ. Օշական :

Հալէպը չգոհացաւ այս տարրական պարտաճանաչութեամբ, իբրեւ յարգանքի ցոյց :

Ան ուզեց կենդանի գործով մըն ալ յաւերժացնել անմահ Եփփէի յիշատակը : Եւ անցեալ տարի, ազգ. իշխանութիւնը հիմնեց Քառէն Եփփէ ազգ. ճեմարանը, տրամադրուած գետնին վրայ :

Շատ համեստ էր սկզբնաւորութիւնը, բայց ո՛րքան խօսուն՝ իբրեւ գործնական վկայութիւն ճիտնեղցութեան, ճիտակցութեան եւ յարատեւ աշխատանքի :

Տաղաւարները մեծ մասով կիսաւեր վիճակ ունին : Ծայր - ծայրակ ըրած եւ մաս մը նորոգած են, մէկն ալ անմիջապէս վերածելով առաջին դասարանի :

Եւ ահաւասիկ երկրորդին բացումը կը հաղորդեն, ընդամէնը մէկ տարի վերջը :

Շինարար աշխատանքի առաջին օրինակը չէ Քառէն Եփփէ ճեմարանը, այդ արիւնազանդ ճամբաներուն վրայ, ուր իրական հրաշքներ գործուած են 25 տարուան ընթացքին :

Եւ սակայն, կ'արժէ որ բարձրաձայն յայտարարուի այս ափերէն մինչեւ Ամերիկա, որպէսզի մարդիկ իմանան թէ ի՛նչպէս կը գործեն այնտեղ, Միջին Արեւելքի մէջ : Առանց հսուռն աղբիւրներու : Առանց պետական օժանդակութեան կամ բարեգործական կտակներու : Իրենց տրամադրութեան տակ ունենալով միայն երերուն եկամուտ մը :

Հալէպի ճեմարանին հիմնադիրները մէկ հիմնական դրամագլուխ ունեցած են,— անսասան կամք եւ անսպառ եռանդ : Անձնուրաց վճռականութիւն մը, որ կէս ճամբան մնալ չի գիտեր :

Պէտք էր սեփական աչքերով տեսնել այն 22 հրաշունի պատանիներն ու պարմանուհիները, որ կը լեցնէին առաջին դասարանը, կրկնապատկելով ուսուցիչներուն խանդավառութիւնը :

Իսկ երբ միւս դասարաններն ալ բացուին . . .

Եւ ինչո՞ւ աւելի շուտ չբացուին միւսներն ալ, երբ այնքան դիւրին է ճարել նիւթական միջոցները : Երբ այնքան բախտաւորներ կան որոնք տարիներ առաջ հեռանալով Սուրիա-Լիբանանէն, բնակած են այստեղ եւ այլուր :

Իրենց սրտին բան մը չի՞ խօսիր Հալէպի այս նոր կրթարանը : Կենդանի վառարան մը ոչ միայն սերունդ փրկելու, այլ սերունդ հասցնելու : Թափուր դիրքերը լեցնելու :

Ունեւորներ կան որ կրնան մէկ չէքով ապահովել ճեմարանին շէնքը եւ բոլոր դասարանները :

Եթէ անոնք չեն հետաքրքրուիր այսքան մանր գործերով, անդին կան ուրիշներ որ կրնան դասարանի մը շինութեան հոգն ստանձնել :

Դեռ աւելի համեստ պարտականութիւններ . — ուսանողներ որդեգրել : Գրասեղան-նստարան, թանգիտական գործիքներ եւ ուրիշ դասարանական պիտոյքներ ճարել :

Հին ազգաց պատմութի՞ւն են Պէզճեաններն ու Սանասարեանները :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԿՈՒԳԱՆ ՈՒ Կ'ԵՐԹԱՆ »

Աշուղ Ջիւանին «ձախորդ օրեր»ը կը տանի ու կը բերէ, իր այնքան ժողովրդական երգին մէջ :

Չորս տարի է , հինգ հեղինակաւոր դէմքեր , կուգան ու կ'երթան, տասներեկերորդ անգամն ըլլալով : Մեծ խոստումներով, համեստ գործադրութեամբ եւ ձախորդ վախճանով :

Օրուան մարդիկն ալ կարծեմ սորված են Ջիւանին երգը : Եւ որովհետեւ բան չի փոխուիր այս տասներէկ երթեւեկներու , ընթացքին, նորէն կ'երգէ ծանօթ մանրադէպը :

Նախկին վարչապետ մը, Ա. Թարտիէօ, ի պաշտօնէ կ'այցելէ մեր մօտակայ կղզիներու կայսրութեան մայրաքաղաքը : Խօսակցութեան մը ընթացքին դիտել կուտան իրեն, թէ կառավարած երկրին քրոնիկ մէկ հիւանդութիւնը : Վարչապետը առանց այլեւ այլի կը պատասխանէ .

— Զարմանալին մերինը չէ : Մենք, ճիշդ է, տարին չորս անգամ դահլիճ կը փոխենք առանց քաղաքականութիւն փոխելու, իսկ դուք չորս տարին անգամ մը կը փոխէք ձեր դահլիճը, բայց առնուազն տարին չորս անգամ քաղաքականութիւն կը փոխէք» :

Այդ երջանիկ օրերէն ի վեր աւանդութիւնը անխախտ պահուած է այդ երկու մեծ երկիրներուն մէջ :

ՍՕՍԻ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական բանակը քանի մը բլուրներ գրաւեց հիւսիսային Յունաստանի մէջ, Վիցի լեռներուն վրայ : Ապստամբներն ալ իրենց կարգին յաջողութիւններ կը ծանուցանեն Թեսալիա — Եպիրոս ճամբուն վրայ : Պելոպոնէսի մէջ ապստամբները պայթեցուցին Այիոն քաղաքին ջրամբարները : Մէկ ամսուան մէջ տասներորդ քանդումն է այս : Մասնագէտներ կ'ըսեն թէ մօտ 200.000բնակիչներ կամ ջուրէ զրկուած եւ կամ ծանր նեղութեանց մատնուած են, այս քանդումներուն հետեւանքով : — Մահապատիժները կը շարունակուին անընդհատ : Շաբաթօրտասը հոգի գնդակահարուեցան Քողանայի մէջ, կին մը եւ երեք այրեր՝ Լարիսայի մէջ, 13 համայնավարներ ալ՝ Քոմոթինիի մէջ (Կիւմիւլճինա) : Հեռագրի մը համաձայն երէկ, երկուշաբթի, պիտի դատուէին 26 կիներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ փախստական ապստամբներ պահած են :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց համագումարը, որ 8 միլիոն բանուորներ կը ներկայացնէ, իր առաջին նիստին մէջ գնահատեց Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը Եւրոպայի հանդէպ : Բացման ճառը խօսեցաւ առաջին կին նախագահը, Օր. Ֆլօյէնս, 55 տարեկան, մասնաւորապէս շեշտելով .— «Զարմիտ եւ վտանգաւոր սուտ մըն է ըսել թէ բրիտանական կամ ամերիկեան քաղաքականութիւնը կը ձգտի երրորդ աշխարհամարտ մը յարուցանել : Եթէ մեր կառավարութիւնը ուզէր դաւ մը սարքել Մ. Նահանգներուն հետ, բաւարար պատրուակներ չէին պակսեր վերջին ամիսներու ընթացքին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ կ'առաջարկէ Անդրյորդանան փոխադրել Պաղեստինի 300.000 փախստական Արաբները, միանգամ ընդ միշտ լուծելու համար այս հարցը : Անդրյորդանան հազիւ 300.000 հպատակներ ունի, որով բնակչութիւնը պիտի կրկնապատկուի : Իսրայէլներ կը հաւատան թէ հազարաւոր փախստական Արաբներ չեն ուզեր Պաղեստին վերադառնալ . մանաւանդ որ իրենց բնակարանները քանդուած, գոյքերը փճացած են : Միւս կողմէ, հրէական պետութիւնը հետզհետէ դէպի պարպուած շրջանները կը ղրկէ իր գաղթականները, քաղաքներու թէ գիւղերու մէջ : Այս ծրագրին կողմնակիցները կ'ըսեն թէ արաբեւհրէական յարաբերութիւններն ալ պիտի բարւոքին, եթէ փախստական Արաբները տեղաւորուին Անդրյորդանանի մէջ :

ՎՐԻՊԱԿ .— « Յառաջ »ի հին շրջանի թիւերուն մէջ սխալ մը սպրդած ըլլալով, 15 Օգոստ.ի 4069 թիւը պէտք է ըլլայ 4609 : Ուրեմն Սեպտեմբեր 5ի թիւը 4627 :

Ռ. Շուման կազմեց նոր դահլիճը

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Հանրապետութեան նախագահը ըմացուցիչ տեղեկութիւններ քաղելէ վերջ, յարմար դատեց նորէն Պ. Ռոպէռ Շումանի յանձնել նոր դահլիճին կազմութիւնը : Նախկին վարչապետը եռ առաւ իր հրաժարականը եւ անմիջապէսգործի ձեռնարկեց, համաձայնութիւն մը կնքելու համար ընկերվարականներուն հետ : Եւ յաջողեցաւ :

Նոր դահլիճը կազմուած էր կիրակի օր, եւ իր առաջին ժողովը գումարեց իրիկուան ժամը 5ին, իր գործունէութեան ուղեգիծը պատրաստելու համար : Նախարարները մեծ մասով հին դէմքեր են, որոնք անգամ եղած են այս կամ այն դահլիճին : Միայն չորս նորեր կան :

Վարչապետը, Պ. Շուման, պիտի վարէ նաեւ արտաքին նախարարութիւնը : Փոխ - վարչապետն է Պ. Անտրէ Մառի, որ միեւնոյն ատեն նախագահը պիտի ըլլայ Ֆրանսական պատուիրակութեան, Միացեալ Ազգերու համագումարին մէջ : Վարչապետութենէն զատ, ժողովրդականներուն (M. R. P.) յանձնուած են հետեւեալ նախարարութիւնները — դատական (Ռ. Լըքուռ), գաղթային (Քոստ Ֆլորէ), հողագործական (Ֆլէմլէն), նախկին ռազմիկներ (Ժ. Քաթուառ), առողջապահական (Փ. Շնէթէր) : Ընկերվարական նախարարներն են. Քր. Փինօ (ելմտական), Ժիւլ Մոք (ներքին Դ. Մայէր (աշխատանքի), Ռ. Լաքոսթ (առեւտրական եւ ճարտարարագործական) : Կան երեք փոխ-նախարարներ եւս, նոյն հոսանքէն : Արմատականները պիտի վարեն երկու կարեւոր նախարարութիւններ — կրթական (Իոնի Ռէյվէյրոն) եւ Հանրօգուտ Շինութեանց (Քէօյլ) : Միւս պաշտօնները բաժնուած են նոյն հոսանքներու կամ անկախներու միջեւ :

Նոր կառավարութեան առաջին հոգը պիտի ըլլայ ելք մը գտնել ապրուստի սղութեան եւ հաւասարակշռել ելեւմուտքը :

Թերթերը կը գրեն թէ ընկերվարականներուն եւ ժողովրդականներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ, 2500 ֆրանք պիտի վճարուի բոլոր վարձու աշխատաւորներուն, Սեպտ. 11էն առաջ : Այս վճարումը ազատ է որեւէ տուրքէ :

Ապրուստի սղութեան համար եղած այս վճարումը կրնայ վերաքննուիլ Սեպտ. 30ին, համաձայն միսի գիներին, որուն հետ կապուած են միւս ուտեստներու գիները :

Ինչպէս գիտել կուտան խրալիկներ, Հանրապետութեան նախագահը ամբողջ իր բարոյական ազդեցութիւնը ի գործ դրաւ, որպէսզի քաղաքական տագնապը աւելի չծանրանայ, անկարելի դարձնելով կեդրոնի մեծամասնութեան մը իշխանութիւնը : Այդ պարագային հարկ պիտի ըլլար լուծել խորհրդարանը, ինչ որ պիտի սաստկացնէր բանուորական խլրտումները, ի վերջոյ անիշխանութեան յանգելով :

Այս համաձայնութեան վրայ, արմատականներն ալ խոստացան մասնակցիլ նոր կառավարութեան : Այսպէս վերակազմուած կ'ըլլայ այն միացեալ ճակատը որ երկիրը կը վարէր 16 ամիսէ ի վեր, դուրս ձգելով համայնավարները :

Կը հաւաստեն թէ նոր վարչապետը պիտի կրնայ օգտուիլ այն լիազօրութիւններէն որ տրուեցան Անտրէ Մառիի դահլիճին, ի հարկին հրամանագիր - օրէնքներ հրատարակելու համար :

Թանձրացաւը լուծելու խնդիրը եւ ուրիշ հոգեր

Նոր կառավարութեան համար ալ ամէնէն ծանրակշիռ հոգը պիտի ըլլայ ելմտական — տնտեսական քաղաքականութիւնը : Բանուորներուն եղած առժամեայ զիջումը չի կրնար լուծել ամբողջ տագնապը : Նոյնիսկ վախցողներ կան որ աւելի պիտի բարձրացնէ գիները :

Վերջին եօթը շաբաթներու ընթացքին հինգ տարբեր վարչապետներ ահագին դժուարութիւններ կրեցին, հաւաքական ծրագրի մը շուրջը համախմբելու համար քաղաքական կուսակցութիւնները : Այժմ շատ աւելի ծանրացած է երկրին ելմտական վիճակը : Շաբաթ օր Պանք տը Ֆրանսը որոշեց մէկ % աւելցնել զեղչի սակը, այսինքն սահմանափակել վարկը, իբրեւ միջոց մը պայքարելու թղթադրամի աճման դէմ

Այս առթիւ մասնագէտ մը կը յայտարարէ .— Դրամատունը կ'ուզէ պայքարիլ թղթադրամի աճման դէմ, որ հետեւանք է աշխատավարձքի եւ գիներու յաւելման : Դժբախտաբար զեղչի սակին բարձրացումը շատ մեծ օգուտ պիտի չունենայ : Այժմ խնդիրը Պանք տը Ֆրանսի վարիչներու կարողութենէն անդին անցած է :

Ընկերվարականները 13րդ կառավարութեան

(Կարգերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋՐԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պատմութենէն ալ գիտենք որ հայ ստեղծագործ ժողովուրդը, շատ հին ատեններէ ի վեր, կրցեր է ու մտածեր է իր անբեր հողերը պտղաբերել, մշակելի դարձնել իր անապատացեալ հողամասերը, նոյնիսկ բանալով բաւական կարեւոր ջրանցքներ: Մէկ երկու օրինակներ տալու համար ըսենք. ԺԳ. դարու վերջերը (1289ին) գրուած Աւետարանի մը յիշատակարանին մէջ կը յիշուին Ազիզբեկ անուն մէկը եւ իր քոյրը, եւ կ'ըսուի. «Տեսնելով Եղվարդի ջուրին ընթացքը, աւերուած ու քանդուած, արիացան չհաշուելով ծախսերը Արարատ լերան շուրջ բոլորը դարձնելով հասցուցին լորդառատ վտակներով ջուրը բերին Եղիվարդ, եւ սահմաններուն դժուարութիւնը եւ բազմաթիւ աշխատութիւնները եւ արուեստաւորներու տրուածներն ու բոլոր ծախքերը ո՞վ կրնայ գրի առնել, Բջնի քաղաքէն մինչեւ Կարբի կարելի չէր խմելու ջուր գտնել մարդու համար եւ ամրան տաք օրերուն անցնող ճամբորդներ կը պապակէին:» Այսպէս քոյր եւ եղբայր Քասաղ գետէն առու բանալով ջուրն առած եւ ստորերկրեայ խողովակներով հասցուցած էին Եղիվարդի դաշտը:

Երեւանի հին վարիչներէն ոմանք Հրազդան գետէն առուներ հանած են, ինչպէս Մամռի կոչուած առուն, զոր շինել տուած է, ԺԱ. դարուն սկիզբը, Ապիրատ Իշխանը, ինչպէս. կը վկայէ Մխիթար Այրիվանեցին: Նմանապէս կը յիշուի Մելիք Աբով Բողնխեցին, որ «Մելիք Աբովի Արխ» կոչուած ջրանցքը բացած է ու ոռոգել տուած է ընդարձակ տարածութեամբ բամպակի արտեր:

Եւ սակայն մինչեւ Ի. դարու սկիզբը անապատային մարզեր էին դարձեր ու կը մնային այդպէս Արագածի հարաւային կողմերէն մինչեւ Երասխ, Երեւանի հարաւային շրջանները մինչեւ պարսկական սահմանագլուխ, նոյնիսկ Երասխի հովիտներու բարձր սարահարթերը եւն.:

Ահա Հայաստանի այս ցաւալի կացութեան վերջ մը տալու համար մեր հայրենի երկրին վարիչ կառավարութիւնը մը պիտի մտածէր լրջօրէն: Եւ ուրախալի է ըսել որ 30 տարուան խաղաղ շրջան մը ժամանակ տուած է հայ. նոր կառավարութեան լուրջ աշխատանքներ տանելու՝ մեր երկիրը բարեզարդելու, անոր անապատային մարզերը դարձնելու պտղաբեր դաշտավայրեր:

Այսօր Հայաստանի մէջ դաշտավայրերնեյն սկսած են յիշեցնել Եգիպտոսը, որ, Նեղոսի ոռոգումներէն հրաշալի կերպով օգտուած, պտղաբերութեան ու բարգաւաճման աքանչելի մարզ մը դարձած է, «Եգիպտոս Նեղոսի պարգեւն է» խօսքը արդարացնելու համար:

Կ'արժէ ուրեմն, որ յիշենք մէկ քանի ջրանցքներու, նոր բացուած հոսանքներու անունները եւ տեղն ու տարածութիւնը, ինչպէս եւ անոնց բարերար ազդեցութիւնը:

Այո՛, Հայաստան ալ Զուիցերիոյ նման պէտք է դառնայ պտղաբերութեան, բարգաւաճման աքանչելի մարզ մը եւ օրհնութիւն իր ստեղծագործ ժողովուրդին:

Նոր Հայաստանի հիւսիսային մարզին մէջ, Վրաստանի սահմաններուն վրայ, նոր բացուած ջրանցքներէն մէկը կը կազմէ Լոռիի Ջրանցքը: Գիտենք որ Հայաստանի հիւսիսային կողմերէն կը հոսի Կուր գետը, որուն գլխաւոր գետակներէն մէկն է Խրամ գետը: Ան կ'ընդունի աջ կողմէն բազմաթիւ փոքր գետակներ, որոնց մէջ նշանաւոր են Ձորագետ կամ Բորչալուի գետը եւ Լոռիի ու Տաշիրի փոքր գետերը: Ահա այս երկու գետակներուն միջեւ է որ կը տարածուի բաւական ընդարձակ սարահարթ մը կամ լեռնադաշտ մը, որ կը գտնուի հին Գուգարաց եւ Վրահայոց լեռներուն միջեւ:

Այս սարահարթին մէջ, Ձորագետ ու Տաշիր գետերուն միջեւ բացուած է ջրանցքը, որ կ'ոռոգէ 4000 հեկտար տարածութեամբ հողամաս մը:

Հայաստանի երկրորդ կարեւոր ջրանցքը կը կազմէ Թալինի Ջրանցքը: Թալին գաւառը կը գտնուի Անի քաղաքի աւերակներու հարաւ–արեւելեան կողմերը: Երկու Թալիններ կան, Հին կամ Վերին Թալին եւ անկէ հարաւ արեւմուտք՝ չորս վերստ կամ 40 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի Ներքին կամ Նոր Թալինը: Այս մարզը ապառաժուտ տեղ մը, մանաւանդ Հին Թալինի մէջ վարելահողերն ու ճամբաներն այնքան քարքարոտ են, որ այգին անգամ խիստ դժուար է: Եւ սակայն հին դարերուն շինուած է եղեր ագուգայ մը, եւ մինչեւ վերջերս կ'երեւէին երկու աւազաններու հետքեր, որոնց համար կ'ըսուէր թէ շինուած էին կաթողիկէի այգիները ջրելու համար: Թալին աղբիւրներ չունի, ջուրը Արագածէն կուգայ, բայց այդ հին ճամբաներն աւերուած էին մինչեւ վերջերս:

Ահա այս մարզին մէջ է որ Հայաստանի կառավարութիւնը սկսաւ շինել ջրանցք մը, որ այսօր կը ջրէ 31,000 հեկտար տարածութիւն մը, երբեմնի ամայութիւնն ու անապատային մարզը այսօր դարձած է բուսաբոյծ աղուոր շրջան մը:

Երրորդ օրհնութիւնն է Ներքին Զանգուի կամ Հրազդանի Ջրանցքը, որ Էջմիածնի ու Զանգի–բասարի շրջաններուն մէջ կը ջրէ 5000 հեկտար տարածութեամբ հողեր: Այս ջրանցքի մէջ պէտք է հաշուել Քասաղ գետի ջուրերը, որոնք նախապէս կը ջրէին Էջմիածնի հողերը: Այս ջրանցքը դիւրութիւն կուտայ նաեւ ոռոգելու Աշտարակի շրջանի հողերը: Ան կ'օգտագործէ ջրանցքի այն մասերը, որոնք կը մտնէին հիւսիս–արեւելեան Առապարներու ջրանցքին մէջ:

Չորրորդ՝ Գառնիի կամ Ազատ գետի ջրանցքը, որ կը գտնուի Երեւանի հարաւ–արեւելեան կողմերը եւ կ'ոռոգէ 700 հեկտար հողեր:

Հինգերորդ՝ Նորքի ջրանցքը. Նորք Երեւանի թաղերէն մէկն է, որ կը գտնուի Երեւանի հիւսիս–արեւելեան կողմը եւ հին ատեն գիւղ մըն էր ու կը կոչուէր Ջէօմլէզևի, հոն հաստատուած բրուտեղէն աշխատողներու անունով: Այս ջրանցքը ունի 2000 հեկտար տարածութեամբ հողամաս, զոր կ'ոռոգէ: Ան նախկին հարաւ–արեւելեան ջրանցքին միացած կը ջրէ Արտաշատի շրջանները, ինչպէս նաեւ Արազդայանի շրջանը:

Վեցերորդ՝ Կոտայքի ջրանցքը. Կոտայք հին Հայաստանի մէջ Երեւանի շրջանն էր: Այս ջրանցքը, ուրեմն, Երեւանի արեւելքն ու հիւսիսը ջրհան կայաններով եւ Զանգու կամ Հրազդան գետի ջուրերով կ'ոռոգէ շուրջ 1200 հեկտար տարածութիւն:

Եօթներորդ՝ Շահումեանի ջրանցքը, որ կ'ոռոգէ շուրջ 1200 հեկտար հողեր: Այս ջրանցքը կը գտնուի Վաղարշապատ գաւառին մէջ, նախապէս կը կոչուէր Էջմիածնի ջրանցք: Ան բացուած է 1923ին:

Ութերորդ՝ Շիրակի ջրանցքը. ան իր ջուրերը կ'առնէ Լենինականի մօտ Արփա Չայէն կամ Ախուրեանէն եւ կ'ոռոգէ 12,000 հեկտար հողեր: Բացուած է 1925ին:

Իններորդ՝ Կարճեվանի ջրանցքը. Կարճեվան կամ Կարճաւան կը գտնուի Սիւնեաց Արեւիք գաւառին մէջ, արդի Հայաստանի հարաւ–արեւելեան կողմերը, հիւսիսէն հարաւ Երասխ թափող գետակի մը հունով, կ'ոռոգէ 1400 հեկտար հողեր: Բացուած է 1928ին:

Տասներորդ՝ Փոքր Սարդարապատի ջրանցքը. ջուր կ'առնէ Երասխ գետէն եւ կը ջրէ 26.000 հեկտար հողեր: Բացուած է 1930ին:

Տասնեւմէկերորդ՝ Ղուրու ջրանցքը. ջուր կ'առնէ Զանգու կամ Հրազդան գետէն, կը ջրէ Եղուարդի դաշտը, Երեւանի շուրջ տարածուող անապատը կամ Ղուրը: Կ'անցնի Հայաստանի մէջ՝ Նուպարաշէնի մօտերէն, կ'ուղղուի դէպի Նախիջեւանի կամ Ատրպատականի պատկանող հայկական հողամասերուն մէջ 6000 հեկտար հողի տարածութիւն մը: Ջրանցքը բացուած է 1932 Յունիսին եւ կոչուած է Սթալինի ջրանցք: Երկարութիւնն է երեսուներկու քիլոմեթր, ունի 650 մեթր ագուգայ մը, որ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ մեծագոյններէն մէկը կը համարուի:

Տասներկուերորդն է Արագդայանի ջրանցքը, որ հին է, բայց նորոգուած, Արազդայանէն Ալմամետ, Երասխ Նաւահանգիստը:

Տասներեքերորդը՝ Այգըր Լիճի ջրհան ջրմուղը. Այգըր լիճը կը գտնուի Այրարատայ Վանանդ գաւառին մէջ, Սողմնլու լեռներու հիւսիսային կողմը: Ան շինուած է 1928–29ին եւ կ'ոռոգէ Էջմիածնի շրջանի 6200 հեկտար բամակի մշակութեան յատկացուած հողամասերը:

Տասնեւչորրորդը՝ Խոր Վիրապի ջրհան ջրմուղը, շինուած 1928ին, կը ջրէ 630 հեկտար տարածութեամբ հողեր:

Տասնեւհինգերորդ՝ կան նաեւ փոքր տարածութեամբ ուրիշ երեք ջրհան ջրմուղներ, մին՝ Ջիլիխանլու – Ղափարլուի ջրհան ջրմուղը, որ 850 հեկտար հողեր կ'ոռոգէ: Երկրորդը՝ Խալիլ ջրհան ջրմուղը, որ կ'ոռոգէ 300 հեկտար հողեր, իսկ երրորդը՝ Սուրէնաւանի ջրանցքը, որ կը ջրէ 50 հեկտար հողեր:

Այս ջրանցքները, ջրհան ջրմուղները սկսած են դառնալ Հայաստանի համար իսկական օրհնութիւն: Գրեթէ նախկին անապատային մարզերը դարձած են կանաչաւուն տարածութիւններ, բուսական և պտղաբուծական աղուոր շրջաններու կեդրոններ: Հայաստանի ընդհանուր կացութիւնը, իբրեւ բարգաւաճ երկիր, հետզհետէ սկսած է աչքի զարնել, իբրեւ Ասիոյ գեղեցիկ Զուիցերիան, հրաշալի բարձրաւանդակ, պատիւ բերող հայ ժողովուրդին:

(Հ. Կոչնակ) ԳԷՈՐԳ ՄԵՍՐՈՊ

« ՅԱՌԱՋ»Ի ՍՊԱՌՈՒՄԸ ՄԻՇՏ ԱԼ ԿԸ ՄՆԱՅ ՆԱԽԱՆՁԵԼԻ: ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆ Է ՈՐ ԿԸ ՍՏԻՊԷ ՆՈՐ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ ՃԱՐԵԼ, ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՎ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ԱՐԲԱՆԵԱԿ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

Անգլ. թերթ մը կը գրէ թէ անցեալ Յունիսին, Խ. Միութեան արբանեակ պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովին մէջ Մոլոթով առաջարկեց նոր արբանեակ պետութիւն մը կազմել Գերմանիոյ Արեւելեան շրջանին մէջ: Լեհերը եւ Չեխերը բուռն կերպով ընդդիմացան: Անոնց մտավախութիւնը կուգար անկէ թէ՝ մի գուցէ Ռուսերը նախապատուութիւն տային Գերմաններուն Լեհերուն վրայ և վերադարձնէին Գերմանիոյ այն հողամասը որ Լեհերու ձեռքն անցած էր: Այսուհանդերձ Սովետները կը խորհին մինչեւ ծայրը երթալ, կազմելու համար արբանեակ պետութիւն մը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, հակառակ նոյնիսկ Արեւմտեան իշխանութեանց ներկայութեան Պերլինի մէջ:

Այսպիսի պետութեան մը համար առաջարկուած սահմանադրութեան ուրուագիծը խմբագրուած է արդէն համայնավարամիտ Գերման ժողովուրդի Խորհուրդին կողմէ եւ գնահատուած իբրեւ կարեւոր նպաստ մը գերմանական միութեան համար:

Սովետական գրնուորական վարչութեան կողմէ ջնջուած հատուածը, որ կ'արգիլէր գերման քաղաքացիներուն օտար դրօշի տակ ծառայել, շխուսափեցաւ արբանեակ պետութեանց ուշադրութենէն:

Սահմանադրութիւնը նոր պետութեան հսկողութիւնը կը դնէ գերման համայնավարութեան ձեռքը: Աշխատանքի, ազգայնի եւ կիներու խումբերու գլխաւորներն կուսակցութիւններ համայնավար հսկողութեան տակ, պիտի մասնակցին ժողովուրդի Խորհրդարանին ընտրութեանց եւ ընդդիմութիւնը ենթակայ պիտի ըլլայ ծանր պատիժի:

Այս հարցի մասին ճեղք մը բացուած է, նոյն իսկ, լեհ համայնավար կուսակցութեան մէջ:

Երեք տարիէ ի վեր Ռուսերը կը փոխադրեն արեւելեան Գերմանիայէն մինչեւ 90% ընթացիկ արտադրութիւնը, ինչպէս եւ մարդիկ, 100—150 հազար Գերմաններ ղրկուեցան ուրանիումի հանքերը, Սաքսոնիա եւ ուրիշ տեղեր: 20,000 Գերմաններ բանտարկուեցան Պիւխընվալտի եւ ուրիշ նացի կայաններու մէջ ու վերջն ալ ղրկուեցան Ռուսիա:

Այս քաղաքականութեան հետեւանքը այն եղաւ որ տնտեսութիւնը քաոսի վերածուեցաւ, ժողովուրդը սովամահ ըլլալի մատնելով: Իսկ վերջին համայնավար համագումարին մէջ համայնավար վարիչը՝ Վիլհէլմ Փիքը, թշնամական արտայայտութեանց նշաւակ եղաւ: Արեւմտեան խմբակցութիւնը դադրեցնելով պողպատի առաքումը արեւմտ. Գերմանիայէն, պատճառ եղաւ որ փակուին մեծ մասը այն գործարաններուն, որոնք չէին քանդուած Ռուսերուն կողմէ:

Դժգոհութիւնը Սովետներուն դէմ այնքան մեծ է որ Ռուսերը չեն արտօներ աշնան համար ծրագրուած ընտրութիւններ: Ասոր փոխարէն հաւանական է որ այս շրջանին Գերմաններուն առիթ տրուի «այո» քուէարկելու Սովետներու կողմէ գծուած սահմանադրութեան:

Անգլիացի մասնագէտներու կարծիքով, ոչ միայն Արեւելեան Գերմանիան, այլեւ բոլոր արբանեակ պետութիւնները մաս պիտի կազմեն Խ. Միութեան: Այդ պարագային է միայն որ Կրեմլին ազատ պիտի զգայ ինքզինք իր յետպատերազմեան ընդարձակ տարածութեանց վրայ:

ՍՑԼ ՍՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒՔ

Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ՝ պատերազմէն ի վեր. առաջին անգամն է որ Մոսկուան տագտուկներ կը քաշէ ոչ միայն Արեւմտեան աւանդական «պատերազմի դրդիչներէն», այլ եւ իր արբանեակ երկիրներու համայնավարներէն:

Ֆինլանտայի մէջ համայնավարները մրեալ ձգուեցան, ձախողած ըլլալով ընտրութեանց մէջ: Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ շատ մը ձախակողմեան վարիչներ, որոնք Թիթոյի պէս մեղաւոր են, կը մաքրագործուին, որովհետեւ իրենց երկրին շահերը գերադասեցին Մոսկուայի միջազգային ծրագիրներէն:

Օրինակ, Լեհաստանի մէջ, ամէնէն ականաւոր համայնավարը՝ փոխ–վարչապետ Վլատիսլաւ Կոմուլքան, որ կուսակցութեան քարտուղարը եւ Կոմինֆորմի կազմակերպողնէ, շնորհազուրկ եղաւ ժամանակ մը բուժարան ղրկուեցաւ, ջղային տագնապի հետեւանքով, եւ հիմա Լեհերը կ'ըսեն թէ ոստիկանական հսկողութեան տակ է: Նմանապէս Լեհաստանի համայնավարներու նախագահին՝ Պիրութի համար կ'ըսեն թէ իր ազդեցութիւնը կորսնցուցած է, եւ իշխանութիւնը կ'անցնի մոլեռանդօրէն «Մոսկովեան» համայնավարներու խմբակին, որոնց մեծ մասը մարզուած է Միջազգային Վաշտի սպասարկութեան կողմէ, Սպանիական Քաղաքացիական Պատերազմի ընթացքին:

Ռումանիոյ մէջ ալ, որ կենսական երկիր մըն

է Մոսկուայի աչքին, իր քարիւղին եւ Դանուբի գետաբերանին հսկողութեան համար, Լեհաստանի նման շարժում մը տեղի ունեցաւ: Ձերբակալեցին բոլոր այն համայնավարները որոնք կը հակառակէին Մոսկուայի յետին նպատակին, այսինքն միացնել Ռումանիա Խ. Միութեան, իբրեւ նոր պետութիւն մը:

Ռուսական զինուորները եւ ապրանքները վերջերս զգալապէս աւելցած են Ռումանիոյ մէջ:

Բայց կաթոլիկ եկեղեցին, որ զօրաւոր ազդեցութիւն ունի Լեհաստանի, Հունգարիոյ եւ Սլովաքիոյ մէջ, կորովի կերպով կ'ընդդիմանայ համայնավարներուն :

Լեհաստանի Կրաքովի քաղաքին 80 տարեկան արքեպիսկոպոսը, կարտինալ իշխան Սափիհան, այնքան զօրաւոր է երկրին մէջ որ կրցաւ բացէ ի բաց հակառակիլ նախ Փիլսուցքիի, յետոյ ալ Հիթլերի: Ներկայիս Վատիկան կ'երթայ Լեհաստանի կարմիրներուն դէմ իր բաց պայքարի մասին խորհրդակցելու:

Իսկ Մոսկուայի պատասխանը կ'երեւայ ռուսական լրագիրներէն: Քարոզչական պայքար մըն է որ կը մղուի, ամբաստանելով եւ վարկաբեկելով քահանաները բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր անոնց ազդեցութիւնը զօրաւոր է:

«Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, կը գրէ թէ Ռումանիոյ մէջ կաթոլիկները դաղտնի զէնք կ'ամբարեն, Պուքրէշի պապական նուիրակին ղեկավարութեան տակ:

Գ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԽՄԲ. — «Բանբեր», Շթութկարտի տարագիրներու շաբաթաթերթը, դիտել կուտայ վերջին խմբագրականին մէջ, խորին վրդովումով (26 Օգոստ.). —

« ... Ա՛լ բաւական է:

Եթէ հեռուէ հեռու մեզ բամբասողներն ու մեր վրայ աղտ ու մուր քսել ուզողները չձանձրացան մեր միսը ուտելէ, մենք, յամենայն դէպս կշտացանք իրենց հայհոյանքներէն: Ի՞նչ է վերջ ի վերջոյ իրենց ուզածը: Ի՞նչ են տուած մեզի որ չեն կրնար ետ առնել : Եւ ինչո՞վ պարտական ենք իրենց, որ մեր օձիքը չեն ձգեր: Որակում չմնաց որ չշպրտէին մեր հասցէին: Հայհոյանք չմնաց որ չարձակէին մեր երեսին: Անուանեցին մեզ «դասալիք», «յանցագործ», «յետադիմական», «փաշիստ», «հայրենադաւ» : Ի միջի այլոց եւ «Դաշնակցութեան ճանկը ինկած» կամ «անոր քաղաքականութեան ծառայող մարդիկ»: Պիտի ուզէինք որ բոլորովին ճիշդ եղած ըլլար որակումներէն այսմէկը միայն, որովհետեւ մենք ալ, իրապէս, կը զգանք ու կը խորհինք այնպէս, ինչպէս կը զգան ու կը խորհին Դաշնակցականները նման ճշմարիտ ու ճշմարտասէր հայրենասէրներ: Ինչ կը վերաբերի սակայն առաջին լուտանքներուն, կարմիր - կտուց պրովոկատորները թող իմանան, որ այդ կարգի ազնուութիւններով թխուած իրենց փամփուշտները մեզի չեն վնասեր: Ժայռի կուրծքին զարնուող գնդակներու նման կը վերադառնան իրենց մեկնակէտը եւ կը վրիպին իրենց նպատակէն:

Արդ, կը յայտարարենք ի լուր ամէն գոյնի եւ տեսակի բանսարկուներուն. —

Մենք ո՛չ Փաշիստներ ենք, ո՛չ ալ հայրենադաւ ու յանցագործ դասալիքներ ենք եղած: Հայեր ենք պարզապէս: Տառապանքի լեղին ճաշակած եւ երկաթէ սիսեռ ծամած Հայե՛ր մանաւանդ: Եկած ենք հայրենիքէն, հայրենամերձ շրջաններէ կամ ուրիշ օտար երկիրներէ: Աւելի ճիշդը պատերազմական անցքերն են մեզ այստեղ բերած: Ձգած ենք այնտեղ այն բոլորը ինչ որ թանկագին է մեզ համար, — հայրենիքէն եկողները նախ եւ առաջ հայրենի հողը, ջուրը, օդը եւ ապա մեզմէ շատերը իրենց ընտանիքները, ծնողները, կիներ, քոյրերը կամ զաւակները: Պատերազմի տարիներուն ապրած ենք Փիզիքական տառապանքի չտեսնուած ողբերգութիւն մը, իսկ զինադադարէն ասդին դեռ կը շարունակուի մեր հոգեկան տուայտանքը: Կ'այրինք ու կը մաշինք մեր սիրելիներու՞ կարօտով եւ հայրենաբաղձութիւնը տարածուն համաճարակի նման վարակած է մեզ բոլորս: Փուշերու վրայ նստած, հոգեկան հանգիստը կը պակսի մեզի : Որովհետեւ չունեցանք իրապէս այն երանութիւնը զոր, տարիներ տեւած նեղութիւններէ եւ թափառումներէ վերջ, վերադարձուած հայրենի օճախը կրնար պարգեւել մեզ նման դժբախտ տարագիրներուս:

Հակառակ սակայն այս բոլորին, կը մնանք այստեղ : Չե՛նք վերադառնար մեր սիրելիներու մօտ: Չենք կամենա՛ր վերադառնալ : Կը նախընտրենք օտարութեան մէջ մեռնիլ կարօտը մեր սրտին, քան թէ ապրիլ որպէս մահապարտ ստրուկներ, բռնութեան տակ, հայրենի հողին վրայ: Մեզմէ մէկ մասը ապրած է արդէն իրեն բաժին ինկած ողբերգութիւնը «կարմիր դժոխքին ներս»: Ապրած է երկար տարիներով: Ապրած է ամէն օր մեռնելով եւ արիւն փսխելով: Ապրած է բռնատիրութիւնը անիծելով: Այդ պատճառով իսկ, անգամ մըն ալ չուզեր վերապրիլ: Չուզեր անձնասպան դառնալ: Աւելորդ են հետեւաբար բոլոր տեսակի կոչերն ու թելադրութիւնները: Նախատինքներն ու սպառնալիքները : Այդ ամէնը կը զարնուին մեր ականջներուն, բայց անոնցմէ ներս չեն կրնար մտնել: Ի զուր են նաեւ կիրարկուած մեթոտները: Համոզելու մէջ ամէնէն վարպետները, մեզմէ ամէնէն միամիտն իսկ չեն կարող որսալ: Պարզ ու յստակ թող ըլլայ այս ճշմարտութիւնը պղտոր ջուրի որսկաններուն համար:

«... Այս եւ ասոնց նման որակումները մեր երեսին նետելէ առաջ ինչո՞ւ չեն մտաբերեր, որ մենք մեր ինքնութիւնը եւ ինչո՛ւ կամ ինչպէ՛ս այս կողմերը նետուած ըլլալը, օրինական բոլոր ճանապարհներով հաստատած ենք պատկան իշխանութեանց առջեւ եւ առիկա դեռ այն օրերուն, երբ խորհրդային բռնի փոխադրութիւնները, վերահաս վտանգի մը կերպարանքով ցցուած էին նաեւ մեր տարագիրներուն առջեւ: Այնուհետեւ, մեզմէ իւրաքանչիւրը, մէկիկ մէկիկ ենթարկուեցաւ նաեւ այն կանոնական ստուգման (screening), որ պարտադիր էր բոլոր տարագիրներուն համար: Իսկ այդ ստուգման ընթացքին, ամերիկեան զինուորական իշխանութիւնները չկրցան երեւան հանել նոյնիսկ մէ՛կ Հայ, որ յանցաւոր նկատուէր որպէս հայրենադաւ կամ Փաշիստ:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՏՕՆԸ

ՏԷՍԻՆ (Ցապաղած) — Դաշտահանդէսը այս տարի դարձաւ մղձաւանջ մը յարափոփոխ օդերուն պատճառաւ: Ամէն տեղ ալ անորոշութիւնը ջլատեց կազմակերպիչներու եռանդը: Հոս եւս երբ ժողովուրդ ու ձեռնարկող անհամբեր կը պատրաստէին դաշտահանդէսին, յանկարծ կիրակի, աշնանային թափանցող ցուրտ օր մը եկաւ յուսախաբ ընելու զանոնք: Եւ Խանասորի հերոսական արշաւանքի տարեդարձը, որ կը տօնուէր դալարագեղ ու զովասուն ծառերու հովանիին տակ, սառնորակ առաւօտի մը ափը, ստիպուեցանք փոխադրել Հ. Յ. Դ. տան երդիկին տակ:

Լիոնէն բաւական թիւով ընկերներ ու համակիրներ իրենց ընտանիքներով եկած էին բոլորուելու սեղաններու շուրջ Տէսինի հայրենասէր տարրին հետ, մեծարելու պատմական արշաւանքին հերոսներու յիշատակը:

Օրուան նախագահը, ընկ. Թ. Հերոյեան շատ գեղեցիկ ճառով մը պանծացուց Խանասորի արժէքն ու անոր ազդեցութիւնը հայ ժողովուրդի բարոյական կորովին վրայ եւ մասնաւորաբար Դաշնակցութեան անուրանալի դերը հայ ազատագրական պայքարի մէջ: Հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Կարկուտ տեղաց»ը: Ապա բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Գ. Վ. Զուլբերեան (Վիէննէն) : Բանախօսը իր անձնական յուշերով ներկայացուց Նիկոլ Դուման, յղացողն ու ոգին այդ արշաւանքին, որ հակառակ ատոր, միշտ կարգապահ ու համեստ, յետնապետի դերով մասնակցեցաւ արշաւանքին, ղեկավարութիւնը ձգելով իշխան Ց. Արղութեանի ու Վարդանի: Բանախօսը նոյն պատկերալից ոճով, փառաբանեց Դաշնակցութիւնը: Արագ ակնարկ մը նետեց Արաւուլ լեռան ստորոտը, արիւնարբու Մազրիկ ցեղին դէմ մղուած այդ ահեղ կռուի մանրամասնութեանց վրայ, տալով մասնակցող հերոսներու յանդուգն նկարագիրը: Յաջորդաբար յիշեց արշաւանքը նախորդող Պանք Օթօմանի եւ հետագայ դէպքերը, որոնց բնական արդիւնքը նկատեց Մայիս 28ի լուսաշող թուականը:

Հանդէսին պաշտօնական մասը լրացած ըլլալով, ներկաներուն կողմէ սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Հերոյեան որ իր ազդու ղեկավարութեամբ կրցաւ ստեղծել ուրախ տրամադրութիւն ու ներդաշնակութիւն: Դժբախտաբար նոր սերունդի մեծամասնութիւնը կը փայլէր իր բացակայութեամբ:

Սեղանապետին ստացած «հեռագիր»ներուն ընթերցումէն հաճելի անակնկալներ վայելեցինք: Ընկ. Ա. Հարէլեան նկարագրեց Լոնտոնի հայ գաղութի վիճակը ազգային տեսակէտով ու ներկայացուց անգլիացի ժողովուրդին ցեղային առանձնայատկութիւնները, թելադրելով օրինակ առնել այդ յամառ ու կարգապահ ժողովուրդէն:

Մէջ ընդ մէջ եղան ոգեւորիչ խմբերգներ : Գաւաթներ պարպուեցան՝ հերոսներու յիշատակին ու բռնակալութեան ճիրաններուն տակ հեծող մեր տառապեալ ընկերներուն կենացը:

Յաջող արտասանութիւններով ծափեր խլեցին Փոքր տը Շէրիւէն պատանի Պիչաքճեան, Լիոնէն ընկ. Ա. Թաթուլեան եւ մեր ուսուցչուհին՝ Տիկ. Գեղան Փափազեան: Տիկ. Արմենուհի Գեւոնեան,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ի.

— Միթէ ան չի՞ սիրեր զիս, կը մտածէր Գէորգ իշխան, միթէ դիտմա՞մբ կ'ուզէ դէպի մահ ղրկել զիս, ընդմիշտ ազատուելու համար ինձմէ: Բայց ո՛չ, Հեղինէին ընդունակ չէ խաբէութեան. ան խօսք տուաւ եւ կը կատարէ իր խօսքը: Օ՛ն ուրեմն, դէպի առա՛ջ, դէպի կռի՛ւ. դաւաճաններու եւ անօրէններու արիւնով պիտի տիրանամ ես Հեղինէին: Այդ ծանր գնով կը ծախէ ան իր սէրը:

Ու Գէորգ իշխանը, ինքզինք արդէն երեւակայելով պատերազմի դաշտին մէջ, ուժգնութեամբ մտրակեց իր ձին, որ յանկարծական թռիչք մը գործեց եւ նետի պէս առաջ սլացաւ : Աշոտ Երկաթ զարմացաւ այս արագ սլացքին վրայ, ու մօտենալով Գէորգին, հարցուց.

— Ի՞նչ պատահեցաւ քեզի, իշխա՛ն:

Գէորգ կրցած էր սանձել իր ձին, բայց չուզեց յայտնել իր հոգին յուզող խռովքը:

— Ձին խրտչեցաւ յանկարծ, տէ՛ր իմ, պատասխանեց ի վերջոյ:

— Բայց ինչո՞ւ յանկարծ մտրակեցիր, հանգիստ իր ճամբան կը շարունակէր ան:

— Իմ կեանքս, տէ՛ր թագաւոր, հանգիստ ատեններն ալ փոթորիկի պէս կը թուի ինծի, ու ես, մտածումներէս տարուած, կը կարծէի թէ կռուի դաշտը կը գտնուիմ:

— Ա՛հ, իրաւունք ունիս, փոթորկալից է մեր կեանքը, իշխա՛ն, խիստ փոթորկալից. ե՞րբ արդեօք պիտի խաղաղի, Աստուած միայն գիտէ ատիկա:

Ապա երկուքն ալ լռեցին, եւ ամէն մէկը կրկին անձնատուր եղաւ իր ներքին մտածումին : Շատ չանցած պիտի հասնէին հո՛ն, ուր բանակած էր ապստամբներու գունդը: Քանի մը վայրկեան եւս յառաջանալէ ետք, անտառներուն մէջ տեսան թշնամիին կողմէ վառուած խարոյկները, որոնք երբեմն կը մարէին կարծես, երբեմն կը բոցավառէին :

— Իշխա՛ն, արդէն կ'երեւայ թշնամին. աւելի առաջ երթալը վտանգաւոր է. պէտք է այստեղ հանգստանանք, ըսաւ Աշոտ Երկաթ եւ հրամայեց զօրքին՝ կանգ առնել:

Զինուորները կանգ առին հանգստանալու համար եւ առանց աղմուկի տարածուեցան կանաչ խոտերուն վրայ: Բաւական հանգստանալէ ետք, երկու մասի բաժնուեցան. մէկ մասին գլուխն անցաւ Աշոտ Երկաթը, իսկ միւսին՝ Գէորգ իշխանը:

— Իշխա՛ն, լռութեամբ առաջ տար գունդը մինչեւ լերան աջակողմեան լանջը, ու երբ հասնիս հոն, հնչեցնել տուր փողերը եւ սկսէ յարձակումը, մենք ալ կը նետուինք թշնամիին իր ձախ թեւին վրայ:

Գէորգ իշխանը հրամանը կատարեց ճշտութեամբ: Պատերազմական փողերու խուլ որոտը սարսափ ձգեց թշնամիի բանակին մէջ: Աշոտ սպարապետը այսպէս շուտով չէր սպասեր Երկաթին, թէեւ գիտէր որ կայծակի արագութեամբ կ'անցնէր մէկ տեղէն միւսը, իր ծանր սուրին զօրութիւնը ցոյց տալով թշնամիին:

Քանի մը վայրկեան տիրեց խորին, ահաւոր լռութիւն. ապա Աշոտ սպարապետի բանակին մէջ ալ լսուեցան փողի ձայներ. քիչ ետք օդը լեցուեցաւ սուրերու, նիզակներու, վահաններու շաչիւնով եւ ահագին գոռում գոչիւններով: Կռիւը արդէն սկսած էր անտառին մէջ: Սպարապետի բանակի դիրքը շատ լաւ էր, բայց Աշոտ Երկաթ ամենեւին չէր վհատեր անոր յամառ դիմադրութենէն. ընդհակառակը, մտնելով թշնամիի ամենախիտ շարքերուն մէջ, աջ ու ձախ սարսափ ու մահ կը տարածէր. իր կարգին՝ Գէորգ իշխանը եւս կը մտնէր ուղղակի թշնամիներուն կեդրոնը, փոթորիկի պէս առաջ կը սլանար, իր առջեւէն քշելով սարսափահար զինուորները:

Աշոտ սպարապետը դառնութեամբ կը նկատէր որ իր զօրքերը փախուստ կուտան, չդիմանալով թագաւորական գունդերու ճնշումին.

— Չար բախտը կը հալածէ զիս, կը մրմնջէր ան խորին կսկիծով: Աստուած կը պաշտպանէ Երկաթը:

— Իշխա՛ն, թշնամին կը մօտենայ. այլեւս անհնար է դիմադրել, ըսաւ Անձեւացեաց իշխանը մօտենալով սպարապետին:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Տարօնի երկրորդ տոխակը՝ Շահմուրատեանին վերջ, իր ժողովրդական զուարթ երգերով ու թրթռուն քաղցր ձայնով, վերապրեցուց Տարօնի փառքերն ու յիշատակները։ Ջերմապէս ծափահարուեցան նաեւ Տիկիններ Արմ. Վարդանեան (Լիոնէն), Մարի Կարապետեան եւ Ա. Փօյաճեան, իրենց երգերով։ Երգեցին նաեւ Օր. Էլիզ Տէրմանեան եւ Պ. Ռ. Կէնճօյեան որոնք նոյնքան նպաստեցին ընդհանուր ոգեւորութեան։ Այսպէս, հերոսներու յիշատակի այս օրը անցաւ հայրենաշունչ մթնոլորտի մը մէջ, անգամ մը եւս ամրապնդելով մեր հաւատքն ու յոյսը։

Գ. Պ.

մասնակցելու համար պայման կը դնէին ամսական 3000 ֆրանք աւելցնել տասը միլիոն աշխատաւորներու օրավարձը, ինչ որ դուռ պիտի բանար տարեկան 350 միլիառ ֆրանքի նոր ծախքի մը։ Մասնագէտներու կարծիքով, այսպիսի յաւելում մը անգամ մը եւս պիտի կոտրէր ֆրանքին գինը։

Սակայն եւ այնպէս, եթէ կառավարութիւնը մերժէր աշխատավարձքի յաւելումը, հետեւանքը պիտի ըլլար համատարած գործադուլ, խանգարելով տնտեսական վերելքը եւ Մարշըլի ծրագրին գործադրութիւնը։

Շատ մը փրանսացի անձեր կը կարծեն. թէ խորհրդարանին լուծումը անխուսափելի կրնայ դառնալ, յառաջիկայ քանի մը ամիսներու ընթացքին, հետեւեալ պատճառներով.—

1.— Ընտրողներու կարեւոր մաս մը հեռզհետէ աւելի տրամադիր կ'երեւայ դուրս ձգելու ընկերվարականները եւ ուրիշ «միջին ճամբու» հոսանքներ, տեղ տալով զոր. տը Կոլի։

2.— Միջին ճամբու հոսանքները այժմ այնքան պառակտուած են որ, գրեթէ անկարելի է տեւական կառավարութիւն մը կազմել։

3.— Նոր փոխառութիւններ կնքելու եւ պետական դանձին բացը գոցելու համար անհրաժեշտ վստահութիւնը կարելի է ապահովել միայն նոր ընտրութիւններ կատարելով։

★ Մասնակի գործադուլները կը շարունակուին ամէն օր, Փարիզի եւ բոլոր գլխաւոր կեդրոններու մէջ։ Շարժումը վարակած է նոյնիսկ Air Franceի պաշտօնեաները եւ Ալժերիոյ Նաւահանգստի բանուորները։ Բայց ամէն տեղ ալ աշխատանքը կը վերսկսի քանի մը ժամուան դադարէ վերջ։ Այս բոլոր խլրտումներուն նպատակն է ազդել կառավարութեան վրայ։ Շատ մը գործադուլներ ալ քաղաքական ծրագիրներու կը ծառայեն։ Համայնավարներու գործադուլը վերջացաւ։

★ Աջակողմեան երեսփոխան մը Ազգ. Ժողովին յանձնեց օրինագիծ մը որով կ'առաջարկէ փոխել սահմանադրութեան 36րդ յօդուածը, երկու տարուան իջեցնելով երեսփ. ժողովի շրջանը։ (Այդ յօդուածով հինգ տարի է պայմանաժամը)։ Եթէ օրինագիծը քուէարկուի երեսփ. ժողովը ինքնին կը լուծուի 1948 Նոյեմբեր 10ին։

Զարմանալի ժողովներ Պերլինի մէջ

Գերմանիոյ չորս դաշնակից հրամանատարները շաբաթ օր նոր նիստ մը գումարեցին, որ տեւեց երեք ժամ։ Ժողովէն վերջ ամերիկեան հրամանատարը յայտարարեց.— «Նորէն նիստ պիտի գումարենք կիրակի կամ երկուշաբթի»։

Բոլոր պաշտօնեաներուն հրամայուած է խիստ գաղտնապահութիւն։ Որեւէ համաձայնութիւն պիտի հաղորդուի չորս կառավարութեանց։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ Պերլինի պաշարումը կրնայ վերցուիլ որեւէ առեն, Մոսկուայէն տրուած հրամանի մը վրայ։

Ամէն պարագայի մէջ, գոհացուցիչ կը համարուի Պերլինի մէջ կատարուած բանակցութեանց ընթացքը։

★ Պերլինի խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին հաւատիքներ տալ քաղաքապետական խորհուրդին պաշտպանութեան համար, ընդդէմ բոլշեւիկեան յարձակումներու։ Խորհրդային թաղամասին ոստիկանապետը յայտարարեց թէ «իր ոստիկանութիւնը պիտի չմիջամտէ համայնավարական ցոյցերու առեն»։

Բրիտանական շրջանին մէջ համայնավար մը ազդարարեց թէ ցոյցերը պիտի շարունակուին, մինչեւ որ քաղաքապետութիւնը գոհացում տայ իրենց պահանջներուն։

Հակառակ այս սպառնալիքներուն, Պերլինի քաղաքապետական խորհուրդը որոշեց իր նիստերը գումարել սովորական պաշտօնատան մէջ, նկատելով որ համայնավարները քաղաքական յաղթանակ մը շահած պիտի ըլլան, եթէ իրենք բրիտանական շրջանը փոխադրուին։ Ուստի անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած են, ի դերեւ հանելու համար թշնամական ցոյցերը։ Եթէ համայնավարները փորձեն բռնի քաղաքապետարան մտնել, իշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար, ընդհարումները անխուսափելի են, ինչ որ պիտի աղդէ արեւմտեան – արեւելեան ճակատներու բանակցութեանց վրայ։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Պերլինի կացութիւնը կը ծանրանայ օրէ օր, թէ քաղաքաիշխանութիւնը ձեռք անցընելու համար, ընդհահամայնավար հոսանքներ յուշագիր մը ներկայացուցին, որով կը գանգատին թէ վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին խորհրդային թաղամասին մէջ օրինապէս նշանակուած պաշտօնեաներուն աւելի քան մէկ չորրորդը արձակուած է զանազան պատրուակներով։

Խլրտումներ Արեւելքի կարմիրներուն մէջ

Վարշաւայէն, Փէշթայէն եւ ուրիշ քաղաքներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, յարաճուն խլրտումներ կը նշմարուին Լեհաստանի, Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեանց շարքերուն մէջ (բոլորն ալ անդամ Կոմինֆորմին որ բանադրեց մառէշալ Թիթօն)։

Արդէն իսկ խիստ մաքրագործումի ձեռնարկած են Լեհաստանի մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ աջակողմեան եւ ազգայնական տարրեր սպրդած են։ Ամբողջ երկրին մէջ՝ համայնավար կուսակցութիւնը կ'աշխատի «շիտակ ճամբան» սորվեցնել իր անդամներուն, հեռացնելով կասկածելիները։ Անոնք որ անդամակցութենէ կը զըրկուին, իրենց գործն ալ կը կորսնցնեն։

Վերջին լուրերու համաձայն, հազարաւորներ բշուած են արդէն, իբրեւ ազգայնական։ Վլատիսլաւ Կոմուլքա, փոխ-վարչապետը, արձակուած է ընդհ. քարտուղարի պաշտօնէն, նոյն ամբաստանութեամբ։

Հանրապետութեան նախագահը, Պիրութ, որ թունդ համայնավար է, խոստացաւ գործօն դեր կատարել, գլուխ հանելու համար մաքրագործումը։

Հունգարիոյ բանուորական կուսակցութիւնն ալ սկսած է մաքրագործել իր շարքերը։ Նոր արձանագրութիւններ պիտի չընդունուին մինչեւ վեց ամիս։ Մաքրագործումը պիտի շարունակուի մինչեւ 1949 Մարտ 6։

Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, ծանր պառակտում ծագած է Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ։

★ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ձերբակալուեցան երեք հոգեւոր հովիւներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ մարդ կը փախցնէին սահմանագլուխէն։

★ Կոմինֆորմի պաշտօնաթերթը վերջին թիւին մէջ (Սեպտ. 1) կը քննադատէ Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութիւնը, ծանր մեղքեր վերագրելով անոր պաշտօնաթերթին՝ «Ցուկցիոնար»ի։ Թերթին խմբագրական մարմինը կ'ամբաստանուի թէ բաւարար ջանք չէ թափած, Մարքսլենինի վարդապետութիւնը տարածելու համար կուսակցութեան վարիչներուն։ Ամբաստանագիրը կըսէ.— «Տեսական եւ քարոզչական յօդուածներ ցանցառօրէն կ'երեւան թերթին մէջ։ Ի զուր կը փնտռէք յօդուածներ Խ. Միութեան կամ Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան պատմութեան մասին։ Թերթը քիչ անգամ քննադատութիւն կամ ինքնաքննադատութիւն կը կատարէ կուսակցական կազմակերպութեան մասին»։ Իբրեւ զոհեստ, Տեղեկատու Դիւանը (Կոմինֆորմ) գոհունակութեամբ կը յիշէ թէ «Ցուկցիոնար» լայնօրէն տարածեց իր բանադրանքը՝ մառէշալ Թիթոյի եւ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան դէմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կաթոլիկներու լրագրապետը, գերապայծառ Քասինսքի, ազատ արձակուեցաւ, 72 ժամ բանտարկուելէ վերջ։ Արձակուեցան նաեւ կաթոլիկ շաբաթաթերթի խմբագրական մարմնին վեց անդամներէն երկուքը։ Բայց բոլորն ալ հսկողութեան տակ են։ Հազարաւոր հաւատացեալներ ցոյց մը սարքած էին, գերապայծառին արձակումը պահանջելու համար։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ նոր թագուհին, Ժիւլիանա, 39 տարեկան է եւ մայր չորս աղջիկներու։ Ամուսնացած է 1937ին։ Համալսարանը աւարտած է իբրեւ վարդապետ գրականութեան։ Կ'ըսեն թէ շատ կը հետաքրքրուի ընկերային խնդիրներով, բայց Վիլհելմինա թագուհիէն ժառանգած է նաեւ խոհանոցի եւ կարուձեւի վարպետութիւնը։ Հոլանտացիները շատ կը սիրեն զինքը, իր պարզութեան եւ ինքնուրոյն կարծիքներուն համար։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութեան անդամներէն անոնք որ Ֆրանսա կը գտնուին, կը ծանուցանեն թէ վերջերս զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարուած են։ քանի մը օր կ'արգելուի վրայ։ Խմբովին աքսորուած են ներկայացուցիչներ ամէն կուսակցութիւններէ, եւ մանաւանդ արհեստակցական Միութեանց անդամներ եւ ընկերվարականներ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով։ Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը։ Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, ձայնաշարութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ ։

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարնամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԵՐԸ ։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): 1947 – 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ

ՁԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

իրական դիւցազներգութիւն որկը խօսի ամէն Հայու սրտին (Երեք հատոր)։

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օդափոխութեան առեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՑԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԷՋԻՆ ՎՐԱՅ ԳՐԵԼ, ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՄԱՆՐ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ ՉԲԱԺՆԵԼ (ԿՐՆԱՆ ԿՈՐՍՈՒԻԼ) ։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէութըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած չքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 14.45ին։

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տաամը 6 արար, (Գոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկէն)։

Մանրամասնութեանց համար փնտռել ծոխ յայտագիրը։ Տոմսերու համար դիմել հայ գրավաճառներուն։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13).
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire . SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 8 Séptembre 1948 Չորեքշաբթի 8 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4629-Նոր շրջան թիւ 1048 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

Մինչեւ. Միութիւնները գոհ չեն 2500 ֆր.ի բացառիկ պարգեւէն

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱՅՍՕՐ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Շումանի նոր դահլիճը անմիջապէս ժողով գումարելով, որոշեց որ 2500 ֆրանքի միօրինակ պարգեւ մը վճարուի բոլոր վարձու աշխատաւորներուն եւ պետական պաշտօնեաներուն, իբրեւ փոխարինութիւն ապրուստի սղութեան, Յուլիս եւ Օգոստ. ամիսներու համար: Վճարումը պիտի կատարուի Սեպտ. 11էն առաջ: Բացառութիւն կը կազմեն միայն հողագործական աշխատաւորները:

Միեւնոյն ատեն որոշեցան հետեւեալ որոշումները.—

Աւելցնել ընտանեկան նպաստները:

Զեղչ մը կատարել աշխատավարձքի տուրքին վրայ:

Այս շաբթու իսկ որոշ սակագին մը նշանակել միսին համար:

Հացին գինը 24էն բարձրացնել 35 ֆրանքի, Սէնի նահանգին մէջ, Սեպտ. 15էն սկսեալ: Կաթին եւ կաթնեղէն արտադրութեանց գինը որոշել Սեպտ. 15էն առաջ:

Կրճատել շատ մը վարչական դրասենեակներ:

Մասնագէտները կը հաշուեն թէ 8.300.000 աշխատաւորներ պիտի օգտուին 2500 ֆրանքի բացառիկ պարգեւէն: Ուրիշ խօսքով, 21 միլիառ ֆր. պիտի վճարուի մինչեւ Սեպտ. 11:

Արդ, Արհեստակցական Միութիւնները գոհ չեն այս պարգեւէն, հետեւեալ պատճառաբանութիւններով.— Այս հատուցումը չի կրնար փոխարինել Յուլիս - Օգոստոսի սղութիւնը :— Որ եւ է տրամադրութիւն չի պարունակեր ընտանիքներու համար.— Դասաւորում չէ կատարուած, բոլորը մէկ աստիճանի վրայ դրուած են: Եւ վերջապէս, ոչ մէկ որոշում Սեպտեմբերի համար (կառավարութիւնը կը քննէ այս խնդիրը):

Ինչպէս կը յիշուի, Արհեստակցական Միութիւնները իբրեւ բացառիկ վճարում կը պահանջէին 3000 ֆրանք, 500 ֆրանք ալ՝ աշխատաւորներու պարագաներուն համար (եթէ բեռ են ընտանիքի պետին վրայ):

«Այս փոխարինութիւնը ողորմութեան մը ձեւը կ'առնէ», կ'ըսեն արհեստակցական միութիւնները: Գործատիրական Միութիւններն ալ կը գանգատին թէ 2500 ֆրանքի վճարումը շատ ծանր բեռ մը պիտի ըլլայ իրենց համար: «Կ'ուզէինք իմանալ թէ ո՛ւր կ'առաջնորդեն մեզ»:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը բողոքելով կառավարական որոշումին դէմ, դիտել կուտայ թէ կառավարութիւնը այս տնօրինութեամբ կ'ուզէ մէկդի դնել աշխատավարձքի ամբողջական կարգադրութեան խնդիրը:

Պետական պաշտօնեաներու այն սէնտիքաները որոնք Աշխատանքի Դաշնակցութեան կապուած են, որոշեցին 24 ժամ գործադուլ յայտարարել այսօր, չորեքշաբթի: Կառավարութիւնը վերջին պահուն որոշած էր որ պետական պաշտօնեաներն ալ օգտուին 2500 ֆրանքի բացառիկ վճարումէն: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ այս կարգադրութիւնը կրնայ ետ առնել տալ գործադուլի որոշումը:

★ Կառավարութիւնը անհրաժեշտ նկատած է աւելցնել հացին գինը, որովհետեւ օրական 150 միլիոն ֆրանքի բաց մը կ'ունենար, նպաստ յատկացուցած ըլլալով հողագործներուն: Նպաստը ջնջուած է այժմ, եւ հարկատուներն են որ պիտի վճարեն հողագործին պահանջած գումարը, աւելի սուղ ունելով հացը:

★ Նոր դահլիճին կազմութիւնը զգալապէս ազդեց սակարանի գիներուն վրայ: 3 առ հարիւր արժեթուղթերը 64.40էն իջան 62ի: Ոսկին (քիլօն) 612.500 ֆրանքէն բարձրացաւ 635.000ի: Նափոլէոնը՝ 5025 ֆրանքի (100 ֆրանք բարձրացում):

★ Նոր կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, երեքշաբթի: Օրակարգին վրայ կային չորս հարցադրումներ, մէկը՝ համայնավարներու կողմէ: Այս կուսակցութիւնը կը շարունակէ սաստկացնել պայքարը, որպէսզի ժողովրդավար կառավարութիւն մը կազմուի, իրենց մասնակցութեամբ:

★ Բանուորական խլրտումները կը շարունակուին նոյն միօրինակութեամբ: Երէկ առտու աշխատանքը մէկ ժամ դադրեցաւ Ռոնի նահանգին մէջ: Երկուշաբթի օր 20 հազար բանուորներ ցոյց մը սարքեցին Սթրազպուրկի մէջ:

(Նոյնոյնու յարումանութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹՌՉՈՒՆ ԲԵՐԴԵՐԸ եւ ուրիշ բազմաթիւ ռմբաձիգ օդանաւեր Անգլիա պիտի մնան, ցորչափ տեւէ «պաղ պատերազմը», ինչպէս կը հաւաստեն յաւատեղեակ անձեր: Այս բանը անհրաժեշտ համարուած է 1. Զօրացնելու համար Գերմանիոյ ամերիկեան ուժը.— 2. Թեւ տալու համար Արեւմտեան Միութեան:

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԱԿ ՎԱՌԵԼՈՒ ՄԱՐՄԱ՞Ջ

Վրացի «Հրամանատար» Զինէնկէլ, որուն համար կըսեն թէ կապ չունի համանունվարչապետին հետ, երէկ նոր նամակ մը հրատարակած էր «Տէյլի Մէյլ»ի մէջ, հետեւեալ խորագրով,— «Առերեւումը պէտք է Խ. Միութենէն ետ առնէ նախաձեռնութիւնը»:

Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ բանգէտ սպան:

Պատասխանելով ուրիշ նամակագրի մը, որ հարցուցած էր թէ հիւլէական ռումբեր պիտի գործածուի՞ն, եթէ պատերազմ ծագի Անգլեւսաքսոններուն եւ Ռուսիոյ միջեւ, կը փորձէ նոր բաներ սորվեցնել արեւմտեան պետութեանց:

— «Մասնագէտները կ'ըսեն թէ այսօրուան հիւլէական ռումբերուն քանդիչ զօրութիւնը արդէն իսկ գերազանցուած է քիմիական եւ մանրէական զէնքերով, որոնք բաղդատաբար դիւրաւ կը շինուին եւ շատ սուղի չեն նստիր»: (Նամակագիրը չի մոռնար յիշել թէ այսօրուան հիւլէական ռումբերը շատ աւելի զօրաւոր են քան անոնք որ Ճափոնի վրայ նետուեցան):

Այս «լուսաբանութենէն» վերջ, իրեն ծանօթ փաստերու վրայ հիմնուելով, կը յայտնէ թէ «շատ հաւանական չէ որ Ռուսիա կարենայ այդպիսի զէնքեր արտադրել ճարտարարուեստական աստիճանի մը վրայ, գալիք տարիներու ընթացքին»:

Եւ պնդելով թէ «Ռուսիա ամէն ձեւով անխուսափելի կը դարձնէ պատերազմը», դիտել կուտայ թէ մինչեւ հիմա Խ. Միութիւնն է որ շահած է եւ կը պահէ համաշխարհային քաղաքականութեան նախաձեռնութիւնը: Եւ անմիջապէս կ'եզրակացնէ.

— «Եթէ վտանգը պիտի դիմագրաւենք — վտանգ մը որ ակամայ կը յառաջանայ Ռուսերուն կողմէ — բացարձակապէս էական պայման է որ զինուորական նախաձեռնութիւնը տարամերժօրէն ըլլայ Անգլեւսաքսոններուն ձեռքը: Անոնք պէտք է նախանձախնդրութեամբ պահեն իրենց յառաջդիմութիւնը գիտական զէնքերու շինութեան մէջ: Պէտք է օգտուին այս կենսական գերազանցութենէն, երբ դեռ Խ. Միութիւնը չէ հասած իրենց ետեւէն: Միայն այս կերպով պատերազմը կրնայ վերջանալ Դաշնակիցներու բացարձակ յաղթութեամբ»:

Աւելորդ չէ մնացեալն ալ ամփոփել, անգամ մը եւս ապացուցանելու համար թէ ինչե՛ր կ'որոճան կարգ մը շրջանակներ, կրակը օր առաջ վառելու համար:

— «Եթէ ժամանակ ձգուի Խ. Միութեան որ այս զէնքերը արտադրէ ճարտարարուեստական աստիճանի վրայ, առաջին յարձակումը ան պիտի գործէ: Եւ այն ատեն Անգլեւսաքսոններուն «հիւլէական» հակազդեցութիւնը պիտի երկարաձգէ պատերազմը: Պատերազմիկ երկիրներուն մէջ ծագելիք թշուառութիւնը եւ կորուստները օգտակար պիտի ըլլան բոլշեւիկներուն: Յաղթանակը կորզելու համար, անոնք քաղաքական խռովութիւններ պիտի յարուցանեն իրենց Հինգերորդ զօրաթեւերով:

«Ժամանակը Սովետներուն համար կը բանի: Այժմ հաստատուած է որ եթէ Հիթլէր իր գաղտնի զէնքերը շինած ըլլար համաձայն ժամանակացոյցի, վերջին պատերազմին ելքը այն պիտի չըլլար ինչ որ եղաւ»:

Ու վերջապէս, իբրեւ թանկագին գիտելիք, անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ հիւլէական ռումբը, մանրէական ամբակոծումները օգնականերով եւ ի հարկին չոզարձակ չոգիները վճռական զէնքեր պիտի ըլլան Երրորդ Աշխարհամարտին մէջ, անոնց համար որ ճիշդ ժամանակին կը գործածեն զանոնք»:

Ինչպէս կը տեսնէք, քաղաքագէտներ եւ մասնագէտներ կը մրցին իրարու հետ:

Վրացի Հրամանատարը իր առաջին նամակով կը թելադրէր Կովկասէն սկսիլ արշաւանքը, վրճռական հարուած մը տալու համար Խ. Միութեան (տես ՅԱՌԱՋ, Օգոստոս 27 եւ 28):

Այս անգամ էջ մը եւս բանալով իր գիտութենէն, կ'առաջարկէ որ Անգլեւսաքսոնները Խ. Միութեան ձեռքէն խլեն գործելու նախաձեռնութիւնը, քաղաքական թէ ռազմական գետնի վրայ: Ուրիշ խօսքով, կը սրէ աշխարհակալութեան ախորժակները: Երկո՛ւ ճակատի վրայ, քանի որ երկուքէն ոչ մէկը պիտի ուզէ ետ մնալ միւսէն:

Իսկ փոքր ժողովուրդնե՞րը: Ո՞ւր է իրենց շահը, եթէ իրապէս գործնական ելք մը յանգի կրակ վառելու այս մարմաջը, ուղղակի թէ անուղղակի:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

«Յառաջ»ի հարցարանը հիներու եւ նորերու մասին, ոգեւորեց բոլորը:

Եթէ քիչեր պատասխանեցին, շատեր փորձեցին բերանացի յայտնել իրենց կարծիքը: Հաւաքեցի զանոնք խնամով եւ խօստացայ ամփոփել:

Դժբախտաբար այդ կարծիքները կը պատկանին հիներուն կամ միջիններուն: Նորերը իրենց «շորթ»երը ցուցադրելու գացած են ծովափները, եւ կամ կառախումբէն հազիւ իջած, խաղասեղանին առջեւ անցած են, Թաղինոյին գիշերուանծախքը հանելու համար:

Պիտի խնդրէի որ սակէ չհետեւցնէք թէ բացասական են նորերու մասին հաւաքուած տեսակէտները:

Բոլորին ըսածները խտացնելով, ահա եզրակացութիւնը.

— Մենք, հիներս որ կը մեղադրուինք նորերուն կողմէ, կրնանք ճերմակ երեսով դուրս գալ, եթէ նժարի մը վրայ կշռէինք վաստակները:

Երեսուն տարի է թափառական ենք:

Այս երկար տարիներու ընթացքին եթէ ճիգ մը փորձուեցաւ մամուլով թէ գրականութեամբ բան մը տալու նորերուն, հիներն էին, առնուազն միջինները: Ցոյց տուէք որեւէ թերթ որ խմբագրուի նորերու ձեռքով: Մէկ երկու երիտասարդական թերթեր ունինք: Իրե՞նք են որ կը լեցնեն զանոնք: Ոչ մէկ ճիգ հայերէն մէկ հատիկ յօդուած գրելու: Ֆրանսերէ՞ն, այո, անգլերէ՞ն, այո, որովհետեւ մասնաւոր աշխատանքի, ճիգի պէտք չկայ:

Եթէ Մայիս 28երը, Ապրիլ 11երը, Խանասորները կը տօնուին միօրինակ յայտագիրներով, բայց եւ հաւատարիմ հետեւողութեամբ, իրենց համար է միայն: Ինչո՞ւ տէր չեն կանգնիր անոնց եւ բարձրէն կը նային ճառախօսներուն կամ դերասաններուն վրայ: Բաց է մամուլը իրենց առջեւ: Թող տան իրենց փափաքած ուղղութիւնը իրենց ազգ. դաստիարակութեամբ պահանջելով ինչ որ կը սպասեն հիներէն:

Եթէ մեր մեծաքանչը տակաւին գեղեցկօրէն կը հնչէ աշխարհի չորս ծագերուն եւ զայն անաղարտ պահելու աշխատանք կը տարուի, որպէսզի իրենց յանձնեն մաքուր եւ գեղեցիկ, ի՞նչ կ'ընեն իրենք զայն սորվելու համար:

— Ժամանակ չունինք, կ'ուսանինք տակաւին կամ փարա վաստկելու, դիրք շինելու ետեւէն ենք:

Անշուշտ միշտ սորվելու շրջանն է իրենց համար: Բայց եթէ կ'աշխատին ուսանիլ, կ'աշխատին վաստկիլ, պէտք է աշխատին նաեւ շունչ եւ ոգի սորվիլ հոն ուր կայ: Թող չըսեն թէ չկայ: Եթէ այդպէս ըլլար, ի՛նչ ալ պիտի չդգային իրենց թերին եւ դիմացինին յանցանքը:

Առ այժմ կը փակեմ առանց խորհրդածութեան:

ՍՕՍԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ վերջացուց իր աշխատանքները, սրտպողական կոչ մը ուղղելով Մարշըլի ծրագրին կապուած 16 երկիրներու եւ Գերմանիոյ, որպէսզի փութացնեն եւրոպական խորհրդարանի մը կազմութիւնը: Համագումարը անհրաժեշտ կը գտնէ Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական միութիւնը, մասնակցութեամբ Գերմանիոյ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊԵՆԷՇԻ հաւատարիմներէն եօթը հոգի ձերբակալուեցան, երբ կը փորձէին համակրանքի ցոյց մը կազմակերպել: Կառավարութիւնը որոշեց հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն մը կատարել: Սեւ դրօշներ պարզուած են ամէն կողմ եւ սուգ յայտարարուած է մինչեւ Սեպտ. 10: Կառավարութիւնը 120.000 քուրոնի (2400 տոլար) թոշակ մը սահմանեց այրի տիկին Պենէշի: Հանգուցեալին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, չորեքշաբթի: Երկուշաբթի օր 40 հազար այրեր, կիներ ե մանուկներ այցելեցին Փրակայի Պանթէոնը, ուր ցուցադրուած է Պենէշի մարմինը: Շատեր հազիւ կրնային զսպել իրենց արցունքը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԷՆ 16.000 հոգի, որոնք Իտալիա կը գտնուէին, տեղաւորուած են հիւսիսային եւ հարաւային Ափրիկէ, Աւստրալիա, Քանատա եւ ուրիշ երկիրներ, 1948 Յունուար 1էն ի վեր:

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ԽՄԲ.— «Ցուսաբեր» իր կարգին գնահատելով Միջին Արեւելքի Գրողներու Միութեան ձեռնարկը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (14 Օգոստ.) —

Համագումարին դէմ ըստ ձեւի եղած առարկութիւնները կարելի է վերածել մէկ յայտարարի. — Գաղութահայ Գրական Համագումարը ցոյց մը, հակադրեցութիւն մըն է Երեւանի Համագումարին դէմ: Օրինակի համար՝ Զիթունի, իր ծերացած հայերէնով, յայտարարեր է «Արեւմուտք»ի լսարանական հաւաքոյթին մէջ.

« Սփիւռքի մէջ, Արեւմտահայ Գրական Համագումարի մը ձեռնարկը, իր Համագումար պիտակովը եւ Հայաստանի մէջ պետական հողի վրայ տեղի ունեցած Գրական Համագումարին ի հեճուկս մէջտեղ նետուած ըլլալուն հանգամանքովը, օգտակար արդիւնքի մը չի կրնար յանգիլ, ըստ իս»: Պէտք չկար ըստ իս մը աւելցնելու, վասնզի նման կարծիք մը ինք միայն կրնար յայտնել: Բայց կը թուի, թէ ծերացած է ոչ միայն Զիթունիի հայերէնը, այլ եւ միտքը: Տեսէք հիմա, թէ մինչեւ ուր կրնան հասնիլ այս պառուըցած մտքին շօշափումները. «Այն ձեւով, որ հրապարակ դըրուած է խնդիրը՝ Սփիւռքի Գրական Համագումար կոչումով եւ աղբիւրէ մը, որ հատուածական գոյն ունի, կասկած չկայ որ պատճառ պիտի ըլլայ Սփիւռքի եւ Մայր — Հայրենիքի մէջ խրամատը աւելի լայնցնելու»: Բարեբախտութիւն է, որ Զիթունիները Գրական Համագումարին հետ չեն կապեր ամբողջ Արեւելեան Հարցը:

Շթօրայի Համագումարը զուտ գրական մտահոգութիւններէ թելադրուած ձեռնարկ մըն է: Հայկական Դատը հոն չէ, որ պիտի լուծուի: Ոչ ալ ամչուշտ հայ գրականութեան ճակատագիրը պիտի վճռուի հոն: Զենք կարծեր նաեւ, որ գրական այս կոչումքին նախաձեռնարկ եղողները հիմնական յեղաշրջում մը առաջ բերելու յաւակնութիւնը ունին եւ կամ «տասնաբանեայ» տախտակներ պիտի պարտադրեն մեզի: Այսպիսի խոնարհ ձեռնարկէ մը հանել այն եզրակացութիւնը, թէ «խրամատը պիտի լայննայ Սփիւռքի եւ Մայր — Հայրենիքի միջեւ», առ նուազն կը նշանակէ մտքի պատուհանները փակ պահել օդին եւ արեւու լոյսին դէմ:

Եթէ հրաւէրը գար Բարեգործական Միութենէն, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն կամ նման հաստատութենէ մը, Համագումարը անշուշտ ոչ ցոյց պիտի նկատուէր, ոչ հակադրեցութիւն: Տեղի անտեղի կը կրկնեն միշտ, թէ ի՛նչ պէտք կայ Համագումար «խաղալ» Սփիւռքի մէջ, քանի որ Երեւանի մէջ « կը խաղան» արդէն: Հետեւինք մենք ալ այս տրամաբանութեան.— Հայաստանի մէջ դպրոցներ կան. փակե՞նք ուրեմն մեր վարժարանները Սփիւռքի մէջ: Հայաստանի մէջ գիրքերու թերթեր կը հրատարակուին գիրք ու թերթ չհրատարակե՞նք ուրեմն Սփիւռքի մէջ: Գոցե՞նք մեր եկեղեցիները այստեղ, քանի որ այնտեղ եկեղեցիներ կան արդէն:

Երեւան ինք պէտք է պահանջէր Համագումարներ կազմակերպել գաղութներու մէջ՝ գրական, լեզուական, հրատարակչական հարցեր քննելու եւ որոշումներ տալու համար: Ոչ միայն այսպիսի պահանջ մը չներկայացուց ան, այլ եւ indexի ենթարկեց, անտեսեց Սփիւռքի մտաւորականութեան ոչ ուղեկից տարրը: Իբրեւ պետութիւն՝ թերացաւ իր գաղութները պաշտպանելու դերին մէջ: Ինչո՞ւ այս բոլորին դէմ ձայն բարձրացնող մը չեղաւ: Ո՞ւր էին Զիթունիներն ու Որբունիները: Գուցէ կը կարծէին, թէ Հայաստանը ոմա՞նց հայրենիքն է միայն: Եւ հիմա ելեր ենու կը պոռան թէ գաղութահայ Գրական Համագումարը ցոյց մըն է Հայաստանի դէմ, խրամատ մըն է Սփիւռքի եւ Մայր Հայրենիքին միջեւ, թերեւս նոյնիսկ հայրենադաւութիւն է:

Երեւան իր համագումարին հրաւիրած էր իրեն համակիր տարրեր: Մենք այս խտրութիւնը չենք դներ: Մեզի համար կան միայն Հայեր եւ կայ միայն Հայաստանեայց գրականութիւն: Շթօրայի Համագումարին դռները բաց են քրիստոնեային եւ հեթանոսին առջեւ: Համակիրներուն եւ հակակիրներուն առջեւ: Ներսի Հայերուն եւ դուրսի Հայերուն առջեւ: Ուղեցոյցներուն եւ ուղեկիցներուն առջեւ: Ճակատէն քալողներուն եւ կողքէն քալողներուն առջեւ: «Ցառաջդիմական»ներուն եւ «յետադիմական»ներուն առջեւ: Զիթունիներուն եւ Որբունիներուն առջեւ: Բոլոր Հայերուն առջեւ՝ առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի, դասակարգի խտրութեան: Վասնզի մեզի համար մէկ Հայաստան կայ եւ մէկ հայութիւն: Վասնզի մեզի համար մէկ ազգ կայ եւ մէկ գրականութիւն: Մեր մշակոյթը համահայկական է իր բնոյթով, տարողութեամբ, աւանդութիւններով: Նկարագրով, անցեալով, ներկայով ու ապագայով: Մենք վեր ենք ուժիմէն, քաղաքականութենէն, համաշխարհային յեղափոխութենէն: Մենք գրականութեան չենք խառներ քաղաքական թոյն:

Մենք ժդանովներ չունինք: Սոցիալիզմ չէ, որ կը կառուցանենք, այլ — գրականութիւն եւ արուեստ:

Մենք իրաւունք կուտանք մեզի, յանուն դաշնակցական գրողներուն, յանուն Շթօրայի Համագումարի Նախաձեռնարկ մարմնին, յայտարարելու. «Մեր դռները բաց են Հայաստանի մեր գրչեղբայրներուն առջեւ, որովհետեւ մեզի համար Երկիրը եւ Սփիւռքը նոյն շղթային երկու օղակներն են: Մենք վերէն չենք ստանար մեր հրամանները եւ չենք վախնար «թափանցում»էն: Մեր լենինիզմը հայ գրականութիւնն է: Մեր Մարքսը, մեր Էնկէլսը, մեր «Դրամագլուխ»ը մեր երկաթագիր գիրքերն են: Ու մեր առաջնորդները կը կոչուին Աբովեան, Րաֆֆի, Ահարոնեան, Թումանեան, Տէրեան, Զարդարեան, Զօհրապ, Վարուժան, Մեծարենց, Սիամանթօ»:

Ցանուն Հայաստանեայց գրականութեան, կը յայտարարենք նաեւ. «Մեզի համար չկայ ոչ ռուսահայ, ոչ թրքահայ, ոչ պարսկահայ, ոչ սովետահայ, ոչ գաղթահայ: Մեզի համար չկայ ոչ արեւալահայ գրականութիւն, ոչ արեւմտահայ գրականութիւն, ոչ հայաստանեան գրականութիւն, ոչ գաղթահայ գրականութիւն: Հոգեկան այդ պատնէշները շատոնց որբուած, ջնջուած են մեզի համար»:

Սփիւռքի գրական համագումարը հակադրեցութիւն մը չէ, հետեւաբար, Երեւանի համագումարին դէմ, այլ — զուգահեռականութիւն մը, լրացում մը: Երկու Համագումարները ոչ թէ զիրար կը չէզոքացնեն, այլ զիրար կ'ամբողջացնեն: Եւ անոնք, որ խրամատ կ'ուզեն տեսնել կամ բանալ գրական այս կոչումքներուն միջեւ ու կը կարծեն այդ ձեւով ծառայած ըլլալ հայրենիքին ու հայութեան, վատթարագոյն հատուածամոլներն են: Մենք կ'ուզենք բարձրախօսները ըլլալ հոգեկան միասնականութեան:

Մեր թերթերը տարածիչներն են սովետահայ գրականութեան: Մենք գուրգուրանքով կը կարդանք ու կը պահենք Հայաստանեան հրատարակութիւնները: Հայաստանի գրողներուն մտքի վաստակը լայնօրէն փռուած է մեր թերթերուն մէջ: Պատուոյ տեղը այդ վաստակինն է, որտուած ենք միշտ: Մնդրած ենք եկըշարունակենք խնդրել, որ Հայաստանեան գրականութիւն ղրկուի մեզի:

Ու այս բոլորը կը հաստատեն, թէ ոչ Զիթունիները արդար են իրենց մեղադրանքներուն մէջ, ոչ Որբունիները եւ ոչ ալ իրենց նմանները:

Մեր մտահոգութիւնն է պահպանութիւնը մեր ազգայնութեան, մեր մշակոյթին ու մեր ոճին:

Մեր ուղածը ոգիի համերաշխութիւնն է:

Համոզուած ենք, որ Շթօրայի համագումարը այս մտահոգութիւններէն պիտի առաջնորդուի: Ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ արդէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

Ե.- Տնտեսական

Տնտեսական բաժինը ամէնէն ճոխ եւ խնամով պատրաստուածն է, ուր ոչինչ զանց առնուած է (գէթ այդ է իմ կարծիքս): Ոչ իսկ ազգ. վիճակահանութիւնը. ոչ ալ տօնավաճառները՝ մասնակցող երկիրներով, մուտքի տոմսերով, եւայլն:

Եթէ ուզէինք խորանալ եւ մանրամասնութեանց մէջ մխրճուիլ, տասը երկարաշունչ յօդուածներ անբաւական պիտի ըլլային՝ ամբողջական դարձներու համար մի միայն տնտեսական կեանքը: Բայց մեր նպատակը «պատմական վաւերթուղթ» պատրաստել չէ: Այլ ընդհ. գաղափար մը տալ:

1.— ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ.— Ի՞նչ կ'արտադրէ Թուրքիա իբրեւ հողային բերք (բանջարեղէնը եւ երկրորդական պտուղներ զանց առնուած են):

Սկսելով 1940 թուականէն, արմտիքը, ընդեղէնները եւ ճարտարարուեստական բոյսերը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն.—

Տարի	արմտիք (թոն)	ընդեղէն (թոն)	ճարտարուստ. բոյս (թոն)
1940	8.280.000	372.000	1.452.000
1941	6.828.000	336.000	1.324.000
1942	8.408.000	395.000	1.462.000
1943	6.986.000	382.000	1.438.000
1944	5.908.000	270.000	1.176.000
1945	4.013.000	185.000	1.048.000
1946	6.971.000	284.000	1.277.000

1946ին, հողային արդիւնաբերութեան վերոգրեալ մխիթերէն քաղուած է համագումար 8.302.000 թոն բերք: Այս արդիւնքը ստացուած է 8.167.500 հէքթար հողէն:

1940ի հետ բաղդատելով, եթէ ընդեղէնի եւ ճարտարարուեստական բոյսերու արտադրութիւնը կրցած է իր հաւասարակշռութիւնը պահել, արմտիքը պակսած է 1.309.000 թոնով:

Ուշադրութիւն գրաւող ուրիշ կէտ մը եւս.— Թուրքիոյ մշակելի հողերը (հերկ եւ ցանք) ցոյց տրուած էին 12.900.000 արտավար (հէքթար): Արդ, կը տեսնենք որ այդ հողերուն ալ միայն 8 միլիոն արտավարը մշակուած է 1946ին:

Արմտիքի բաժնին մէջ առաջին դծի վրայ կուգայ ցորենը (3.50 միլիոն թոն տարին, միջին հաշւով): Երկրորդ տեղը կը գրաւէ գարին (1 միլիոն 650 հազար թոն): Ցետոյ ըստ կարգի եգիպտացորենը, հաճարը, վարսակը, կորեկը, բրինձը (40 հազար թոն), եւայլն:

Գլխաւոր ընդեղէնները գրեթէ հաւասար համեմատութիւն մը կը ներկայացնեն: Սիսեռ՝ 68 հազար թոն, լուբիա՝ 64 հազար թոն:

Ճարտարարուեստական բոյսերու մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ ճակնդեղը, 615.000 թոն, գետնախնձորը՝ 217.000 թոն, բամպակը՝ 120 հազար թոն, ծխախոտը՝ 90 հազար թոն, սոխը 107 հազար թոն: Ցետոյ շուշման, կանեփ, մանանեխը, խաշխաշը (աֆիոն), եւայլն:

Առանձին քանի մը տող նուիրենք ծխախոտին եւ խաշխաշին:

Ծխախոտի արտադրութիւնը, տարուէ տարի բարձրանալով, 1946ին հասած է 90.000 թոնի (123 հազար հէքթար): Կրցած է արտածել 137.000 քիլօ միայն: Իսկ ներքին սպառումը եղած է 17390.000 քիլօ: Որով ընդհ. արտադրութեան 4/5ը կը մնայ պահեստներու մէջ:

Այս պատճառով ծխախոտի գինները թաւալ - գլոր անկում կրած են՝ 850 ղրուշէն իյնալով 30 ղրուշի քիլօն (հողագործական գին): Կատարեալ աղէտ գիւղացիին գլխուն:

Խաշխաշի արտադրութիւնն ալ պակսած է: 1943ի 16 հազար թոնին դիմաց, 8 հազար թոն 1946ին:

Խաղող եւ Թուզ.— Թուրքիոյ այգիներուն եւ թզենիի պարտէզներուն տարածութիւնն է 472.927 հէքթար: 1944ին ստացուած է 1382000 թոն խաղող, եւ 63 հազար թոն թուզ: 1933էն ասդին խաղողի արտադրութիւնը 130.000 թոն աւելցած է: Իսկ թուզը 1936ի հետ բաղդատելով կէս առ կէս պակսած, տարուէ տարի նուազելով:

Ձիթապտուղ եւ ձէթ.— Ձիթաստաններու տարածութիւնը չենք գիտեր: 1944ի արտադրութիւնն է 154.244 թոն ձիթապտուղ, 23.476. թոն ձէթ:

Խոզկաղինի արտադրութիւնն ալ պակսած է: 70.000 թոնէն իջած է 38000 թոնի՝ 1942ին: Ցետագայ տարիներուն համար արձանագրութիւն չկայ:

Մեղրնոսի բողբոջ.— Զգալի յաւելում արտադրութեան: 290.425 քիլօ 1945ին: 160 հազար քիլօ աւելցած՝ 1941ի հետ բաղդատելով:

Անասնապահութիւն.— Թուրքիոյ այտածումներուն մէջ երրորդ տեղը կը գրաւէ մսացու անասուններու վաճառումը, անկախ ներքին սպառումէն: 1946 թուին Թուրքիա կը հաշուէր 53.668.000 կենդանի՝ հետեւեալ բաժանումով. — Ոչխար՝ 23.528.000, այծ՝ 12 միլիոն 800 հազար, արջառ՝ (եզ, կով, գոմէշ) 10.663.000, թիֆթիկ այծ 3.825.000, ձի՝ 1037000, ուղտ 97 հազար, ջորի 93 հազար, էշ 1.620.000 եւ, մոշենք առանձին, հինգ հատ ալ խոզ, ամբողջ Թուրքիոյ համար: « Ֆէսը փոխելով գլուխը չի փոխուիր» բառերը, գէթ այս կէտին մէջ իրաւունք կը ստանան...:

Անցողակի արձանագրենք նաեւ թէ՝ 4135586 հատ զանազան տեսակի մորթեր ստացուած են 1944ի ընթացքին:

Ոգելից ըմպելիներ եւ ալքօօլ.— Թուրքիոյ մէջ մենաշնորհի ենթակայ են ոգելից ըմպելիները, ալքօօլը, աղը, պայթուցիկ նիւթերը եւ ծխախոտը, ինչպէս նաեւ թէյը: 1947էն ի վեր սուրճը մենաշնորհի ենթակայ չէ:

Աղի տարեկան արտադրութիւնն է 206304295 քիլոկրամ 1946ի ընթացքին: Արտածուած 56 միլիոն քիլոկրամ:

Մենաշնորհի վարչութիւնը 1946ի ընթացքին 188 միլիոն ոսկիի զուտ շահ մը ապահոված է:

Անտառային արտադրութիւն.— Թուրքիոյ մէջ երկու բան անխնայ կոտորածի ենթարկուած է — փոքրամասնութիւններն եւ անտառները: Առաջիններու արմատը «չորցուցին», բայց, ինչպէս կ'երեւի, դեռ անտառի նմանող բաներ մը գոյութիւն ունին, քանի որ 1944ին ստացուած է 852246 խոր. մեթր ատաղձ, 1169245 թոն փայտ եւ 15947 թոն փայտածուխ:

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

Տոքթ. Էտ. Պենէշ

Չեխոսլովաքիոյ Հանրապետութեան հրաժարեալ նախագահը, որ մեռաւ տաժանելի հոգեվարքէ մը վերջ, Մասարիքի հետ միասին հիմնադիրն է չէխական հանրապետութեան: Անոնք իրարու հանդիպեցան Փրակայի Կարոլոս Դ. համալսարանին մէջ, ուր Մասարիք ուսուցչապետ էր եւ երիտասարդ Պէնէշ ուսանող: Երկուքն ալ տոգորուած էին իրենց ազգը Աւստրիա Հունգարիոյ կայսրութենէն ազատագրելու իտէալով:

Պէնէշ յառաջ տարաւ իր ուսումը Լոնտոնի, Փարիզի եւ Տիժոնի մէջ, ուսանելով ազգի ընկերային եւ քաղաքական դրութիւնները եւ վերադարձաւ Փրակա դասաւանդելու համար ընկերաբանութիւն:

Աւելի վերջը անոնք գործակցեցան սլովաք վարիչ Սթէֆանիքի հետ: Մասարէք գնաց Զուիցերիա, իսկ Պէնէշ կազմակերպեց Փրակայի դիմադրական ստորերկրեայ շարժումը: 1915ին Պէնէշ ալ փախաւ Զուիցերիա, չձերբակալուելու համար: Անոնք «աքսորական կառավարութիւն»մը եւ «աքսորական բանակ մը» կազմելով արտասահմանի մէջ, շփման մէջ մտան Ֆրանսացի, բրիտանացի եւ ամերիկացի պետական մարդոց հետ եւ վարձատրուեցան 1918 Օգոստոս 9ին, Զինադադարէն երեք ամիս առաջ, երբ Դաշնակիցները պաշտօնապէս ճանչցան Չեխոսլովաք ազգը: Այդ միջոցին Մասարիք ինք նախագահ եղաւ եւ նշանակեց Պէնէշը իր արտաքին գործերու նախարար: Պէնէշ այդ միջոցին 34 տարեկան էր: Ան կը գտնուէր գլուխը այն պատուիրակութեան որ Փարիզի հաշտութեան ժողովին պիտի ճանչցնէր նոր ազգին ինքնութիւնը եւ գծէր մնայուն սահմանները:

Տոքթ. Պէնէշ գիտէր թէ իր փոքրիկ երկրին համար անհրաժեշտ էր մեծ ազգերու բարեկամութիւնը: Երկիրը կը գտնուի Եւրոպայի արեւելեան եւ արեւմտեան սահմանագծին վրայ: Մասարիքի եւ Պէնէշի տեսակէտն էր թէ ազգին անկախութիւնը կախում ունէր պայքարող դրացիներու մէջ ներդաշնակութիւնը պահել:

Վերսայլի 1918ի քաղաքականութեան ոգին ազգայնականութիւն էր: Ժընեւի մէջ գալիք տարիներուն ոգին հաւաքական ապահովութեան ոգին էր եւ Տոքթ. Պէնէշ աշխատեցաւ այդ խուսափուկ իտէալին համար:

1923ին Պէնէշ ընտրուեցաւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին որ դատապարտեց Ճափոնի յարձակումը Մանչուրիոյ դէմ 1931ին: 1935ին Ազգաժողովի նախագահ էր, երբ տնտեսական պատիժներ կը քուէարկէին Իտալիոյ արշաւանքին մասին դէպի Եթովպիա:

Երբ հասկցաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անզօր երաշխիք մըն է ապահովութեան համար, Տոքթ. Պէնէշ կազմակերպեց «Փոքր Համաձայնութիւնը»:

1938ի քաղաքական աշխարհի ոգին էր խաղաղեցնել Հիթլէրը:

Չեխոսլովաքիան անգամ մըն ալ անհետացաւ: Տոքթ. Մասարիք մեռած էր: 1935էն ի վեր Տոքթ. Պէնէշ նախագահ էր: Աշխարհի քաղաքական ոգին նորէն փոխուեցաւ, ինչպէս եւ պատմութեան ընթացքը, Տոքթ. Պէնէշ, ինչպէս առաջ ապաստան գտաւ Արեւմուտքի ազատական ժողովրդապետութեան մէջ: Սակայն բանակը զոր դուրս քշեց Գերմանները իր երկրէն, Արեւելեան նոր տեսակի ընկերվարական ժողովրդապետութիւն մըն էր:

Երկրորդ Մեծ պատերազմէն վերջ, Տոքթ. Պէնէշ 1945ին Մոսկուայի ճամբով վերադարձաւ նախագահութեան պաշտօնին, եւ փոխեց նաեւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Հիմա եւրոպական քաղաքականութեան նոր ոգին ընկերվարական էր: «Քաղաքական ժողովրդապետութիւնը, կ'ըսէր, պէտք է վերածուի ընկերային եւ տնտեսական ժողովրդապետութեան»: Մենք փոխանցման մէջ ենք կ'անցնինք ընկերային մէկ փուլէն միւսը եւ պէտք է նոր ընկերային ձեւեր գտնենք ապագայի համար»:

Ան ուզեց իր երկիրը կամուրջ մը դարձնել Արեւմուտքին եւ Արեւելքին միջեւ, որպէսզի ռազմադաշտ մը չդառնայ:

Պէնէշի կառավարութիւնը ազգայնացուց մեծ ճարտարարուեստը եւ դրամատուները, սեփականութենէ զրկեց մեծ հողատէրերը երկրէն վտարեց 2—3 միլիոն Գերմանները եւ թերթերը դրաւ կազմակերպութեանց ձեռքը փոխանակ անհատներու: Համայնավար նախարարներ անցան կառավարութեան գլուխը եւ պահեցին ոստիկանական, կրթական եւ տեղեկատու վարչութիւնները: Արեւմտեան աշխարհը դիտեց եւ զարմացաւ:

Բայց համայնավարները ի վերջոյ այնպիսի դիրք մը բռնեցին որ հարկադրուեցաւ հրաժարիլ: Մինչեւ մահը կ'ապրէր իր գիւղական բնակարանին մէջ, խիստ հսկողութեան տակ: Իր արտաքին նախարարը, Մազարիք, անձնասպան եղաւ կամ ըսպաննուեցաւ, իսկ իր վերջին օրերու պատմութիւնը մնաց գաղտնիք:

Պէնէշ իր պարապ ժամերը կ'անցընէր կարդալով, գրելով կամ պարտէզը փորելով: Զաւակն էր կօշակարի մը եւ ամէնէն պզտիկը անոր տասը զաւակներուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Աննպաստ օդին պատճառով մեր դաշտահանդէսը փոխուեցաւ խնճոյքի, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 28ի կիրակին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբին մէջ:

Նախագահի, ընկեր Յ. Կօշկակարեանի աւուր պատշաճ խօսքէն վերջ, ներկաները յոտնկայս յարգեցին Խանասորի արշաւանքի զոհերու յիշատակը: Ընկերներ եւ համակիրները միասին երգեցին «Կարկուտ տեղաց»ը, ապա սկսան ուրախութիւնները: Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ իրարու յաջորդեցին երգ, խմբերգ, նուագ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ, Ուշագրաւ էին Զարեհ Գասեանի երգերն եւ Ժիրայր Խաչիկեանի արտասանութիւնը:

Օրուան բանախօս ընկեր Ս. Սիսլեան, Թիւրիմացութեամբ ուշացած ըլլալով, խօսք տրուեցաւ ընկեր Ազգէն Մարտիրոսեանի, որ պարզեց արշաւանքին շարժառիթները, նկարագրեց Հաֆթուան գիւղի եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած պատարագն ու երդման արարողութիւնը, Խանասորի դաշտն ու Արասը: Պարզեց մասնակցողներու յատկութիւնները եւ արշաւանքին մեծ դերը:

«Խանասորի արշաւանքը մեր կքած մէջքերը շտկեց, անգամ մը եւս շեշտեց թէ զէնքին դէմ զէնք պէտք է գործածել եւ բացաւ կուրացած աչքերը, սրտապնդեց թերահաւատները, հասարակ շալակտարները հայդուկ եւ ապա «ազգային հերոս» դարձուց: Իսկ այդ արշաւանքը արդիւնքն էր մեր անպարտելի կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեռներէցութեան, կարգապահութեան, խանդավառութեան եւ անձնազոհութեան:

Բանախօսութենէն վերջ, երգուեցան «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Զօրավար Դրօի» եւայլն խմբերգներ:

Ուշագրաւ էին տիկին Բալուեանի «Ես պուճուր», «Ես լսեցի» երգերն ու կովկասեան պարը, ինչպէս նաեւ Տիկին Զուարթ Խաչիկեանի, Օր. Կօշկակարեանի, Պ. Ս. Խաչմանեանի եւ ընկեր Ղուկասի եւ ուրիշներու երգերը, ինչպէս ընկեր Մ. Դուրիթեանի խօսքն ու տիկին Ա. Սիսլեանի շնորհալի եւ յուզիչ արտասանութիւնը:

Ապա խօսք տրուեցաւ օրուան բանախօս ընկ. Ս. Սիսլեանի, որ մօտ 40 վայրկեան լարուած պահեց մեր բոլորին ուշադրութիւնը:

«Խանասորը մէկն է այն տօներէն, որոնք կը քաշեն ու քով քովի կը բերեն մեծ բազմութիւններ: Դուք լսած էք պատմականը: Ես կ'ուզէի ձեզի տալ բարոյական մասը, անոր բուն իմաստը: Հայ կորիւնները գիտակցաբար եւ հաճոյքով կը սուրային դէպի մահը, յանուն ազգի ազատութեան, յանուն անմեղ զոհերու վրէժխնդրութեան:

Պարզ միտքով, անպաճոյճ բառերով կտակ մը կայ արձանագրուած մեր սիրտերուն մէջ, որ սերունդէ սերունդ պիտի փոխանցուի: Կտակ մը նուիրական եւ խորախորհուրդ:

Պէտք է ըմբռնել մեր դարաւոր տառապանքը, զգալու համար Խանասորի արժէքը:

Արշաւանքին իմաստն ու բարոյականը լաւագոյնս բացատրելու համար, պէտք է ուսումնասիրել այն ճառերը, հրահանգները, երբ խումբը Ճաղմի դաշտը կը մտնէր եւ հրամանատարները ասպարէզ կուգային իրենց բարոյական հսկայ կառուցուածքով»:

Ապա ընկերը կարդաց հրամանատար Վարդանի, Նիկոլ Դումանի, հերոս քահանային ճառերն ու հրահանգները:

Այսօր կրնանք քննադատել արշաւանքը, բայց փաստ է, որ ան ստեղծեց նոր խորան մը: Խանասորեան անունով սնուած սերունդն էր որ կազմակերպեց ուրիշ հերոսամարտեր եւ կերտեց «Մայիս 28»ը:

Ընկերոջ ճառը նոյնպէս քանիցս ընդհատուեցաւ բուռն ծափերով:

Բանախօսութիւնէն վերջ, ուրախութիւնները շարունակուեցան աւելի մեծ խանդավառութեամբ: Վերջին բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Մ. Գասեան, Ա. Պաղտասարեան, եւ Բալուեան, ընկերներ եւ Նոր Սերունդի անդամներ: Հանդիսականները բոլորը միասին երգեցին ընկեր Ազգէնի «Հայ ջան Երեւանը»:

ԼՐԱՏՈՒ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ի.

— Ո՞ւր է թշնամին, պոռաց Աշոտ վրդովուած ձայնով, առանց հասկնալու իր հարցումին նշանակութիւնը:

— Միթէ չե՞ս տեսներ, ահա երկու կողմէն մեր վրայ կուգան, մէկ կողմէ ինքը՝ Աշոտ Երկաթը, իսկ միւս կողմէ՝ Գէորգ իշխանը: Եթէ անոնց ձեռքը իյնանք, վաղը արեւին ծագիլը չենք տեսներ:

— Ճիշդ է, պէտք է նահանջել, իսկ ո՞ւր են իմ զօրքերս, անիծուածներ... ամէնքը փախան, ցիր ու ցան եղան:

— Փախչինք, տէր իմ, ահա Աշոտ Երկաթը դէպի մեզ կուգայ, կրկնեց Անձեւացեաց իշխանը եւ երկուքն ալ կորսուեցան անտառի խիտ ծառերուն ետեւ:

Աշոտ Երկաթ, որ հեռու չէր, նկատեց անոնց փախուստը եւ կանչեց.

— Վախկոտ, անարգ սպարապետ, ո՞ւր կը փախչիս այսպէս:

Աշոտ սպարապետին զունդերը հետզհետէ կը նօսրանային. շատերն արդէն փախած էին. քանի մը տեղ միայն դեռ կատաղի կերպով կը շարունակուէր կռիւը: Բայց դիմադրողներն ալ շուտով վհատեցան, տեսնելով իրենց հրամանատարին փախուստը. ուստի՝ իրենք ալ ձգեցին կռուի դաշտը եւ դիմեցին դէպի անտառ, որ փախուստի համար ապահով ճամբայ մըն էր:

Զանոնք կը հալածէր Գէորգ Իշխանը իր խումբ մը կորիճներով. յանկարծ նկատեց որ երկու հոգի արագօրէն կը վազէին մացառներուն մէջէն եւ ամէն կերպ կ'աշխատէին պահուըտիլ: Անոնցմէ մէկուն դէմքը ծանօթ երեւաց իրեն, ասկէ զատ՝ իշխանական զգեստներ հագած էր ան. այս պարագան աւելի սրեց Գէորգ իշխանի հետաքրքրութիւնը, ուստի երկու զինակիցներ ղրկեց զանոնք բռնելու համար, իսկ ինք սկսաւ հալածել միւս փախստականները:

Կատուի դիւրաշարժութեամբ այս երկու փախստականները մտան մացառներուն մէջ եւ անյայտացան այնտեղ: Զիրենք հալածողները տեսան ասիկա եւ բռունցքնին սեղմեցին անզօր կատաղութեամբ: Մացառները բաւական ընդարձակ տարածութիւն մը կը բռնէին, իսկ ձիերով ներս մտնել այդ փշալից մացառներէն, անհնար էր. այսպէս՝ որսը խոյս տուաւ անոնց ձեռքէն. ստիպուեցան ձեռնունայն ետ դառնալ:

Երկու փախստականները փորի վրայ սողալով՝ շարունակեցին իրենց ճամբան դէպի առաջ: Փուշերը կը պատռէին անոնց հագուստները եւ կ'արիւնոտէին ձեռքերն ու երեսները: Անոնց դէմքերը արդէն այլանդակուած էին, աչքերը լեցուած էին արիւնով: Յոգնութենէն եւ ցաւէն հազիւ կրնային շարժել ոտքերնին. սարսափը այն աստիճան ազդած էր անոնց վրայ, որ գերմնական ոյժ ի գործ կը դնէին ու, թէեւ դանդաղ, բայց կրկին կը շարժէին դէպի առաջ:

— Քոսակ, կեցիր, շունչս կը կտրի. վայրկեան մը հանգստանանք:

— Առաջ, իշխան, առաջ, ժամանակ չէ հանգստանալու, պատասխանեց մեզ ծանօթ Քոսակը եւ ահագին ճիգ թափելով հանեց փուշերու արմատները, շարժելու տեղ բանալու համար իրեն:

— Խղճա ինձ, Քոսակ, մինակ մի թողուր զիս. ձգէ որ վայրկեան մը շունչ առնեմ, կրկին աղերսեց Քոսակի ետեւէն սողացող մարդը, որ Ուշտունեաց իշխանն էր:

Վայրկեան մը կանգ առաւ Քոսակ. Ուշտունեաց իշխանի աղաչագին ձայնը յուզեց իր սիրտը. խղճաց անոր վրայ եւ կ'ուզէր պահ մը հանգիստ տալ անոր, երբ թռչուն մը դուրս թռաւ թուփէն եւ իր աղմուկով դողի մատնեց փախստական դաւաճանները: Կարծեց թէ թշնամին կը հետեւի իրենց. ուստի առանց կանգ առնելու, շարունակեց առաջ սողալ: Յանկարծ ականջին հասաւ առուի խոխոջիւնը. զգաց որ մօտեցած էր ելքին:

— Ազատեցանք, իշխան. դժոխքը կը վերջանայ այստեղ:

Բայց Ուշտունեաց իշխանը չլսեց Քոսակի խօսքերը. փուշերուն մէջ սեղմուած, արիւնաթաթաւ, անորոշ բացականչութիւն մը արձակեց միայն: Իր երեսին վրայ կը սողային զեռուններ եւ զզուելի միջատներ. բայց այլեւս ոչինչ չէր զգար ինք. մահուան դէմ կը կռուէր:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Ծանր դէպքեր Պերլինի մէջ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆ ՄՏՆԵԼՈՎ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՆ 36 ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ

Երկուշաբթի օր շատ ծանր դէպք մը պատահեցաւ Պերլինի մէջ, աւելի պղտորելով կացութիւնը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ռուսական շրջանէն 10—12 գերման ոստիկաններ քաղաքապետարան մտնելով, գնդացիրներու ըսպառնալիքին տակ առած տարած են 36 ոստիկաններ, որոնք արեւմտեան թաղամասէն ղրկուած էին, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Ասոնք ութ ժամ բանտարկուած էին քաղաքապետարանի ամերիկեան գրասենեակին մէջ, մէկ մասը՝ ձեռնակապերով: Որ եւ է դիմադրութիւն անօգուտ էր: Զորս պառաւղէն ռուս զինուորներ դիրք բռնած էին յարակից սենեակի մը մէջ: Երբ ձերբակալուած ոստիկանները խորհրդային թաղամասը կը փոխադրուէին, արեւելեան շրջանէն հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ ռուս զինուորական ոստիկաններ կը սպասէին քաղաքապետարանին առջեւ, շատերը կառքերու մէջ:

Երբ ամերիկացի սպան բողոքեց թէ իր գրասենեակին դուռը խորտակած եւ բռնի ներս մտած են, խորհրդային սպան պատասխանեց.— « Կը ցաւիմ ըսելու թէ անհրաժեշտ էր այդպէս ընել: Դուք ոճրագործներ կը պատսպարէք: Եթէ ուրիշներ ալ պատսպարէք, նոյն գործողութիւնները պիտի կատարուին »:

Այս դէպքէն առաջ, 2000 համայնավարներ նոր ցոյց մը սարքած էին, խանգարելու համար քաղաքապետական խորհուրդին ժողովը, որ տեղի չունեցաւ: Անգլեւսաքսոն թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային շրջանի ոստիկաններն ալ կ'օգնէին ցուցարարներուն, հակառակ ոստիկանապետին հաւաստիքներուն:

Քաղաքապետական խորհուրդը իր նիստը գումարեց բրիտանական շրջանին մէջ: Համայնավար անդամները մերժեցին մասնակցիլ:

ԶՈՐՍԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ

Անգլեւսաքսոն թերթերը կը գրեն թէ մառէշալ Սոքոլովսկի պատուիրած է Պերլինի համայնավար առաջնորդներուն՝ շարունակել իրենց ջանքերը, վտարելու համար հակաբոլշեւիկ քաղաքապետութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, յարաբերութիւնները լաւ չեն չորս հրամանատարներուն միջեւ, թէեւ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին:

★ Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով արեւմտեան պետութեանց, կ'առաջարկէ Սեպտ. 15ին ժողովի հրաւիրել չորս արտաքին նախարարները, քննելու համար իտալական գաղթավայրերու խնդիրը: Իրազեկներ կը կարծեն թէ Մոսկուա կ'ուզէ նեղը ձգել արեւմտեան պետութիւնները, Միացեալ Ազգերու ժողովէն մէկ շաբաթ առաջ: Հաւանական է որ գերմանական խնդիրն ալ դնէ սեղանի վրայ, եւ այն ատեն աւելի պիտի կնճռոտի կացութիւնը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը ձախաւեր գտնելով հանդերձ այս ձեռնարկը, կ'ուսումնասիրէ խորհրդային ծանուցագիրը: Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ ժողովը կրնայ գումարուիլ, բայց չի կրնար լուծել հիմնական խնդիրները, որոնք ի վերջոյ պիտի յանձնուին Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 21ին, Փարիզի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ հանրապետութեան նախագահը, Պիրութ: Պաշտօնանկ քարտուղարը, Կոմուլքա, մեղայագիր մը յանձնեց, խոստովանելով իր սխալները: Նախագահը Վարշաւա հրաւիրած է կուսակցութեան վարիչները, քննելու համար ներքին վէճեր, որոնք կը զբաղեցնեն մէկ միլիոն անդամներուն կէսը:

ՌՈՆ ԵՒ ԻԶԷՐ գետերուն յորդումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան: Վերջին օրերու անձրեւները ջրհեղեղի կը նմանէին: Իզէրի թումբերը, որոնք նոր վերաշինուած էին անցեալ յունիսի աղէտէն վերջ, նորէն քանդուեցան: Բազմաթիւ ագարակներ եւ գիւղեր պարպուեցան: Վնասը 30 միլիոնի կը հասնի, միայն այս նահանգին մէջ, առանց հաշուելու վերաշինութեան համար ծախսուած 60 միլիոնը: Շատ մը ճամբաներ խափանուած էին Կրընոպլի մէջ: Ռոնի յորդումը մինչեւ 3 մեթրի հասաւ Աւինեոնի մէջ: Տեղատարափ անձրեւներ ողողեցին Նիսը: Բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Միջերկրականի վրայ, մինչեւ Մարսէյլ:

ՀԵՂԵՂՆԵՐԸ շատ աւելի ծանր վնասներ պատճառեցին Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ: Հիւսիսային Իտալիոյ բնակիչները այսպիսի փոթորիկ չէին տեսած 25 տարէէ ի վեր: 80 — 100 հոգի մեռան, հազարաւոր ոչխարներ կորան, տուներ փլան եւն: Նիւթական կորուստը՝ 5 միլիոն սթերլին: Զուիցերիոյ մէջ բազմաթիւ ագարակներ պարպուեցան եւ ճամբաները խանգարուեցան:

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած հեռագրի մը համաձայն, Բշ. օր 600 հոգի ձերբակալուած են Պիրէոսի մէջ: Քահանայ մը գնդակահարուեցաւ: Կ'ըսուի թէ Զօր. Մարկոս Մոսկուա կանչուած է:

ԶՈՐՍ ԶԱՒԱԿ մէկէն ծնաւ Ֆրանսուհի մը, Սէլ Սէն Քլուի մէջ, երկուքը մանչ, երկուքը աղջիկ: Հայրը Սպանիացի է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ չինացի Զօր. Ֆէնկ Հզիանկ, «Քրիստոնեայ զօրավարը», եւ աղջիկը մեռած են «Փոպետա» շոգենաւին մէջ ծագած հրդեհի մը հետեւանքով, Պաթումի եւ Օտեսայի միջեւ, Նիւ Եորքէն վերադարձին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Սեպտ. 3 —6

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիները.—

ԼԻՈՆ Վարժ. 1200, Օգ. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ -ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակո. 650, ՄՈՆԹԵԼԻՄԱՌ Լուս. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ Կալ. 500, ՔՈՒՌՊԸՎՈՒԱ Հայր. 1200, ՓԱՐԻԶ (9) Ճին. 1400, ՎԵՆԻՍԻԷՕ Ճեր. հազար, ՌՈԱՆ Պող. 650, ՎԻԷՆ Պարք. 500, ՊՐԻՒՍԷԼ Փափ. 2300, ՓԱՐԻԶ Նշ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Ստե. 1500, Գործ. Թիւ 1034—1039, ՓԱՐԻԶ Պէօր. 500, ՓԱՐԻԶ (2) Մար. 650, ՊՕՄՈՆ ՄԱՐՍԷՅԼ Աղա. 1200, ՎԵՆՍԷՆ Մար. հազար, ՏԷՍԻՆ Գործ. Օգոստոս, ՓԱՐԻԶ Գրիգ. 300, ԱՎԻՆԵՈՆ Նաթ. 1200, ՌԻՒԷՕՅ Գալ. 1200, ՍԷՆԹ ՌՈՒԷՆ Միլ. 1200 ֆրանք:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— « Յառաջ »ի 25 Օգոստոսի թիւին մէջ Դ. էջ, հրատարակած էիք հետեւեալ տեղեկութիւնը, Paris — Presseէն առնելով.—

«Սէնթ Մարկրիտի մէջ, որ Մարսէյլի մէկ փոքր արուարձանն է, 22 տարեկան Հայ մը, Ալեքս Մճըրեան (Մկրեան ?) սպաննեց իր նախկին նշանածը, Անժէլ Գրիգորեան 25 տարեկան:

Ուրբաթ օր, Գ. Գրիգորեան, որ դերձակի խանութ մը կը բանեցնէ, կ'արձակէր Ալեքս Մկրեանը:

— Պիտի չամուսնանաս աղջկանս հետ, եւ անգամ մըն ալ պիտի չտեսնես անոր երեսը, կ'արգիլեմ, հասկցա՞ր»: Եւայլն:

Առաջին սխալ՝ Ալեքս Մկրեանը կօշկակար էր եւ իմ դերձակի խանութս չէր աշխատեր, հետեւաբար զինքը արձակելու կամ պահելու խնդիր չէր կրնար ըլլալ:

Երկրորդ սխալ՝ ես բնաւ Ալեքսին ինծի վերագրուած վերոյիշեալ խօսքը կամ նոյնիմաստ խօսք մը ըսած չեմ: Տարաբախտ աղջիկս, Անժէլը, 25 տարեկան էր, հետեւաբար չափահաս եւ իր կատարեալ ազատ կամքովն եւ որոշումովն էր որ նըշանախօսութիւնը խզուած էր: Բայց այդ խզումը երբեւիցէ չէր տար Ալեքսին մարդասպանութեան եւ անձնասպանութեան կրկնակ ոճիրները գործելու եւ երկու ընտանիքներ խոր սուգի մատնելու:

ՕՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
(Անբախտ Անժէլին վշտաբեկ հայրը)

Ստորագրեալներս՝ Սէնթ Մարկրիթի թաղեցիներ, կը հաստատենք եւ կը վկայենք որ Պ. Օ. Գրիգորեանի վերոգրեալ ճշդումը բացարձակապէս ստոյգ եւ ճշմարիտ է: Mr. Haïgas Tutundjian, *Պետրոս Պետրոսեան*, Albert Herlakian

Վերոյիշեալ ճշդումը կը հաստատէ նաեւ Մարսէյլի Հայ - Կաթողիկէ հասարակութեան առաջնորդը, գերյարգելի Յովհաննէս Ծ. Վ. Ջուհաճեան: — Յովh. Ծ. Վ. Ջուհաճեան

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Փոնթէ, ընկեր Մ. Գաբրիէլեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): *1947 — 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան:*

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նաշալեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խորէն Պահատուրեան, (Շիքակօ), Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պահատուրեան, Այրի Տիկ. Մայրանոյշ Գարակիւլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Նաշալեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան (Ամասիա), Այրի Տիկին Մարիցա Պետրոսեան (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Նարդուհի Շիրինեան եւ զաւակը (Մարսիլիա), Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Համբարեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ բոլոր բարեկամները եւ ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնակսկիծ մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՍԻ ՄԽՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 58 տարեկանին, Կիրակի Սեպտեմբեր 6, իր բնակարանին մէջ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս հինգշաբթի 9 Սեպտ. ժամը 15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon :

Թափորը բնակարանէն պիտի մեկնի ժամը 14.30ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

Բնակարանի հասցէ՝ 16 rue Richelieu, Paris (1):

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օգափոխութեան ատեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՑԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:
ԳՐԵԼ ՅՍՏԱԿ: Ի ՀԱՐԿԻՆ ՖՐԱՆՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԳԸՐԵԼ ՏԱԼ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 9 Séptembre 1948 Հինգշաբթի 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 4630-Նոր շրջան թիւ 1049 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՐԹԵՑԷ՛Ք, ՀԱՐԹԵՆՔ...

Արեւելեան Եւրոպայի այն երկիրները որ կարմրեցան յաջորդաբար, շնորհիւ դաւադիր գօրծակցութեան եւ Մոսկուայի զօրաւոր աջակցութեան, իրենց կարգին ձեռնարկած են «մաքրագործումներու»։ Տառապէս գործադրելով Լենին - Սթալինեան Աւետարանին բոլոր գիտելիքները։

Նոյն մեղադրանքները ամէն տեղ, եւ նոյն մեղադրեալները, ամբաստանութենէն վերջ։

Ձեւակերպաց կատակերգութիւն անգամ այնքան կանոնաւոր չեն բանիր, որքան մեղադրանք-մեղադրականի այս մեքենան։

Անոր զսպանակները երբեք չեն ճռնչեր։ Ոչ արկած, ոչ ալ յապաղում՝ որեւէ պատրուակով։ Եթէ մէկն ու մէկը համարձակեցաւ գլուխ վերցնել, կը նշանակէ թէ համակերպած է անողոք ճակատագրին։

Ժամանակին հաղորդեցինք Մոսկուայի վերջին դատավճիռը,— պաշտօնանկութիւն Գիտութեանց Ակադեմիայի կենսաբանական բաժնի ընդհ. քարտուղարին՝ հայազգի Լ. Ա. Օրբելիի եւ ուրիշ գիտնականներու։

Ամբաստանութի՞ւնը. — «Կենսաբանութիւնը (բիոլոգիա!) ի սպաս չեն դրած ընկերվարական շինարարութեան հիմնական նպատակներուն»։ Իւրացուցած են անասուններու եւ բոյսերու ծննդաբանութեան, ժառանգականութեան արեւմտեան — յետադիմական — տեսութիւնները։ Հետեւած են Մանտէլի, հարիւրամեայ գիտելիքներու, անտեսելով խորհրդային հեղինակութիւններ, Մէչուրին եւ Լիսէնքօ։

Եւ անհաւասիկ լախտի հարուած մըն ալ նոր-ընծայ Լեհաստանի մէջ, ուր մաքրագործումը ըսկսաւ գլուխէն։

Լուրը գիտէք արդէն։ Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարը, Կոմուլքա, պաշտօնանկ ըլլալէն իրեն յաջորդից... Հանրապետութեան Նախագահը, Պիրուտ, որ երկու պաշտօնները միասին պիտի վարէ։

Անհրաժեշտ չէ մանրամասնել ամբաստանագիրը, հիմնուած՝ նոյն Թիւածոյ կաղապարին վըրայ — աջ թեքում։ Ազգայնական ձգտումներ։ Ստորագնահատում յեղափոխական ուժերու։ Ներողամտութիւն անոնց հանդէպ որ չեղած են ուղիղ գիծէն ներս։

Դեռ ուրիշ մեղադրանք մը,— Կոմուլքա թերագնահատած է «կարմիր բանակին եւ ռուս հաւմայնավար կուսակցութեան դերը Լեհաստանի յաղթութեան մէջ»։

Ամբաստանեալը, որ ժողովրդական դէմք մըն է, հասարակ բանուորութենէ մինչեւ Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարութեան բարձրացած, որ երկրէն չէր հեռացած պատերազմի շրջանին, անմիջապէս խոստովանեցաւ իր «մեղքերը»։ Եւ խոնարհաբար խոստացաւ այսուհետեւ հաւատարմօրէն հետեւիլ Մարքս - Լենին - Սթալինի վարդապետութեան։

Անոնք որ գաղափար չունին պոլշեւիկեան մեթոտներու մասին — մարդը սպաննել մարդուն մէջ — չեն կրնար ըմբռնել այս նուաստացումը։

Անկախ մտածել, նոյն վարդապետութեան հետեւելով հանդերձ նկատի առնել ժողովուրդի մը առանձնայատկութիւնները, աշխարհագրական դիրքը եւ տեղական պայմանները՝ կը նշանակէ գլխուն ընդունիլ մուրճը։ Ի հարկին մանգաղը։

Ազգանշանը մէկ է բոլոր երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն համար։ Հարթենք։ Հարթեցէ՛ք։

Ոչ մէկ ինքնուրոյն գիծ։ Ընդհակառակն, բռնաբարոյ, բարբարոս միջամտութիւն, միտքերը, լեզուները, գրականութիւնն ու գիտութիւնն անդամ նոյն Թիւածոյ կաղապարին վերածելու։

Տարիներէ ի վեր, «գծից դուրս» որ եւ է շեղում երբ կը մատնանշուի Մոսկուայէն, հաւատարիմներու միջոցաւ, ճշմարիտ ահուդողի մը կը մատնէ Խ. Միութեան բոլոր շրջանները։ Կովկասէն մինչեւ Ուզպէկիստան կամ Սիպերիա։

Այժմ կարգը եկած է արբանեակ պետութեանց,— Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան։ Միայն Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը, Թիթօն էր որ գլուխ վերցուց, հաւաքական բանադրանքի ենթարկուելով։

Կ'ըսեն թէ այս բոլորը սահմանուած են բարելաւելու աշխատաւոր բազմութեանց ճակատագիրը։ Երանի՛ հաւատացողներուն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ ՄԸ
(Հետեւողութեամբ վահէի)

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ըսէ՛ տեսնեմ, տղաս, ո՞վ է Հայկ Նահապետը։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Հա՛յկ Նահապե՛տ... մեր քովի փողոցին է, մէսիէօ։

ՈՒՍ.— Եղա՞ւ ասիկա, ինչո՞ւ պատմութեան դասդ չես սորված։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Ժիւլը ըսաւ որ, ալիթմեթիկս ընեմ, վերջը մեթրը կը պաղկանայ։

ՈՒՍ.— Դուն պատմէ Ցակոբ, Վարդանանց պատերազմը։

. . . .

ՈՒՍ.— Քեզի եմ, Ցակոբ, չե՞ս լսեր։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Ինծի՞ էք, իմ անունս Ժաք է, պարոն, մաման ըսաւ որ եթէ Ցակոբ ըսեն, պատասխան չտամ։

ՈՒՍ.— Կարապե՛տ, Քաջն Վարդան Մամիկոնեան ո՞վ է։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Ներողութիւն, պարոն, այդ մարդը յաղթուած է պատերազմին մէջ, ինչո՞ւ անոր պատմութիւնը սորվինք, աւելի լաւ է Նափոլէոնին քաջութիւնները պատմէք մեզի։

ՈՒՍ.— Քիչ մըն ալ Հայաստանի աշխարհագրութենէն։ Ոսկի եկո՛ւր, Լեւոն, քարտէսին վրայ ցոյց տուր մեր երկիրը։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— (Քիչ մը փնտռելէ վերջ), չեմ կրնար գտնել, ո՞ւր պահուըտեր է։ Գոնէ Արարատ լեռը քիչ մը խոշոր գրած ըլլայիք որ տեղըգտնէի։

ՈՒՍ.— Արարատ այժմ Հայաստանի մէջ չէ սակայն։ Ոսկի եկո՛ւր, Ռոժէ։

ԱՇԱԿԵՐՏԸ.— Վո՛ւի, մէ՜... ժը նը փէօ փա լիր, մուա, է, ափրէ փուրքուա?

ՈՒՍ.— Ինչո՞ւ հայերէն բնաւ չի գիտեր Ռոժէն։

ԱՇԱԿԵՐՏ ՄԸ.— Մայրը Փրանսացի է, պարոն։ Կապրիէլին մայրն ալ իտալացի է. երէկ բարկացաւ որ հետը հայերէն կը խօսիմ։

ՈՒՍ. — Լաւ, միւս հինգշաբթի աւելի լաւ սորվեցէք ձեր դասերը։ Շտկեցէք ձեր անունները, մամաները համոզեցէք եւ հայերէն խօսեցէք հասկցա՞ք։

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ հասկցան։

ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ հաստատուած զինադադարը խանգարուեցաւ երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը, երբ արաբական եւ հրէական թնդանօթները եւ հրասանդները կրակ տեղացին փոխադարձաբար, հինգ ժամ տեւողութեամբ։ Արաբական հրետանին ռմբակոծեց Իսրայէլի դիրքերը հարաւային Երուսաղէմի մէջ, Հրեաներն ալ երկու ժամ կրակ տեղացին Դամասկոսի դրան շուրջը. մինչդեռ ՄԱԿի միջնորդը կ'աւետէր թէ վերջնապէս զինադուլ հաստատուած է։ Հրեաները Ամբաներուն վրայ կը ձգեն մեղքը։

ՀԱՑԸ ԲԱԺՆԵՉԱՓՈՎ պիտի ծախուի, հակառակ փռապաններու առաջարկին։ Պարենաւորման նախարարը յայտարարեց թէ տակաւին կարելի չէ ջնջել կտրոնները եւ ազատ ձգել վաճառումը։ Փռապանները բանաձեւ մը քուէարկեցին որուն համաձայն կարելի է 300 կրամէն 350ի բարձրացնել հացի բաժնեչափը, եւ ծախել ազատօրէն։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊԵՆԷՇԻ ՑՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ տեղի ունեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, համաձայն կառավարութեան ծրագրին։ Նախապէս խիստ ազդարարութիւններ ուղղուած էին Փրակայի ժողովուրդին եւ մարզական միութեանց (Սոքոլ), որպէսզի զգուշանան «յետաշրջական» ցոյցերէ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ սահմանապահ զինուորները ձերբակալեցին գնդապետ մը, Վլատօ Տափչենիչ, որ փորձած էր Հունգարիա փախչիլ։— Մարէշալ Թիթօ հրամայեց դրաւել ունեւոր գիւղացիներու խոզերը եւ յանձնել պետական ագարակներուն։ Այս գործողութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ ուրբաթ։ Պատճառը այն է որ ունեւոր գեղացիները կը պահեն իրենց խոզերը եւ համապատասխան դումարը չեն վճարեր պետութեան։

Ռոպէր Շումանի նոր կառավարութեան ժամ չտեւեց

Ռոպէր Շումանի դահլիճը տապալեցաւ երեքշաբթի օր, իր կազմութենէն 60 ժամ վերջը։ Ազգ. Ժողովը 289ի դէմ 295 ձայնով մերժեց վստահութիւն յայտնել։ Ծայրագոյն ձախը (համայնավար) եւ ծայրագոյն աջը միացած էին, պարտութեան մատնելու համար նոր կառավարութիւնը որ հիմնուած է ժողովրդական - ընկերվարական մեծամասնութեան վրայ։

ԵՐԿԻՐԸ ՇԱՏ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ Կ'ԱՆՑԸՆԷ

Ժողովին ներկայ էին 584 երեսփոխաններ, բացարձակ մեծամասնութիւնը պիտի ըլլար 293։ Թեր քուէարկեցին 152 ժողովրդականներ (M. R. P.), 100 ընկերվարականներ, 19 արմատականներ, 5 անկախներ, 5 խլամներ եւայլն։ Դէմ՝ 181 համայնավարներ, 32 աջեր (Ազատ. կուս.), 22 անկախներ, 14 արմատականներ, տը Կոլի կուսակիցները եւայլն։ Շատեր ալ ձեռնպահ մնացին։

Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, նախարարները դուրս ելան եւ կարճ խորհրդակցութիւն մը կատարելով իրենց հաժարականները յանձնեցին վարչապետին։ Այս վերջինն իր կարգին Էլիզէի պալատը երթալով, կառավարութեան հրաժարականը յանձնեց կէս գիշերէն առաջ։ Հանրապետութեան նախագահը, որ ամառանոցէն քաղաք իջած էր սոփողաբար, անմիջապէս գործի ձեռնարկեց, նոր վարչապետ մը գտնելու համար։

Շումանի երկրորդ կառավարութեան անկումը մահուան ղօղանջ մը կը համարուի «Երրորդ Ուժ»ին համար, որ կազմուած է միջին ճամբու հոսանքներէն, համախմբուած՝ ժողովրդականներու (M. R. P.) եւ ընկերվարականներու շուրջը։

Իրազեկներու կարծիքով, այժմ ամէնէն գործնական միջոցն է կազմել Ազգ. Միութեան կառավարութիւն մը, մէջն առնելով ծայրագոյն աջէն մինչեւ ընկերվարականները, եւ դուրս ձգելով համայնավարները։ Բայց ո՞վ պիտի ըլլայ այսպիսի կառավարութեան մը վարչապետը։ Թերթերը քանի մը անուններ կը յիշեն,— Ժիւլ Մոք, ընկերվարական (Ներքին Նախարար), Ռընէ Փլէվէն, որ ելմտական նախարար էր զօր. տը Կոլի դահլիճին մէջ, Էտ. Էռիօ, Ռընէ Մայէր եւայլն։

ԱՋԵՐԸ ՏԸ ԿՈԼԸ Կ'ՈՒԶԵՆ

L'Aurore - France Libre, թօմնդ հակաբոլշեւիկ, այս անգամ ալ կ'ազդարարէ խոշոր խորագիրներով, առաջին էջին վրայ.— «Պէտք է տը Կոլը կանչել եւ տը Կոլ պէտք է «ներկայ» ըսէ։

Այս աթիւ գրած խմբագրականին մէջ, թերթը կ'աղաղակէ.— «Խե՛ղճ վիճաբանութիւն, խե՛ղճ նախարարներ, խե՛ղճ Ազգ. Ժողով։ Եւ պէտք է ըսել նաեւ, ափսո՛ս, խե՛ղճ երկիր»։

Եւ կրկին կը յիշեցնէ թէ կուսակցութեանց այս կարգուսարքը «դէպի անկարողութիւն, մանկութիւն եւ անկարգութիւն կ'առաջնորդէ Հանրապետութիւնը»։

Բացատրելէ վերջ թէ միայն համայնավարները կրնան օգտուիլ նոր տագնապէ մը — երրորդը վեց շաբթուան մէջ — թերթը կը յայտարարէ, գլխագիր.

— «Մենք չենք ուզեր որ համայնավարները յաղթեն։ Պէտք է փոխել ազգ. ժողովը։ Սպառնացան վարչապետութեան թեկնածուներու ցանկերը։ Միակ մէկ ելք ունինք,— ընդհանուր ընտրութիւններ կատարել, որպէսզի երկիրը յայտնէ իր կամքը։ Եւ որպէսզի մինչ այդ Ֆրանսան կառավարուի, միայն մէկ անուն կայ կուսակցութիւններէն վեր,— զօր. տը Կոլ։ Ի վերջոյ պիտի որոշե՞ն կանչել տը Կոլը։ Եւ զօրավարն ալ իր կարգին պիտի չհասկնա՞յ թէ ժամը հնչած է դուրս ելլելու իր մեկուսացումէն, Փարիզ գալու եւ յայտարարելու Հանրապետութեան նախագահին, — «Պատրաստ եմ»։ Եթէ Պ. Վէնսան Օրիոլ նորէն խուսափի եւ զօր. տը Կոլ շարունակէ սպասողական դիրք մը բռնել, ի՞նչ պիտի ըլլայ այս երկրին ճակատագիրը, շատ չանցած»։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Աւելորդ է կրկնել թէ տագնապը միայն քաղաքական չէ, այլեւ տնտեսական - ելմտական։ Աջերէն անոնք որ Շումանի նոր կառավարութեան դէմ քուէարկեցին, դժգոհ էին Փօլ Ռէյնոյի անկումէն, մանաւանդ որ անոր յաջորդած էր, իբրեւ ելմտական նախարար, ընկերվարական մը, Պ. Փինօ։ Վիճաբանութեանց ընթացքին աջակողմեան երեսփոխաններ յիշեցին այս պարագան։ Աջերուն կարծիքով, երկրին վստահութիւնը խախտուած է, ոսկին կը բարձրանայ ամէն օր, պետական արժեթուղթերը կ'իյնան, իբրեւ հետեւանք Ռէյնոյի հրաժարման։

Ամէն պարագայի մէջ, բոլորն ալ կը խոստովանին թէ ծանրապէս խանգարուած է երկրին ելեւմուտքը։ Անցեալ գարնան Պ. Ռընէ Մայէր որոշեց կանխիկ հաւաքել տուրքերը եւ կարելի եղաւ ընթացիկ ծախքերը հոգալ մինչեւ տարուան կէսը։ Արդ, աւելի քան 8 միլիոն վարձու աշխատաւորներ, ինչպէս եւ պետական պաշտօնեաները շարու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ԺԲ.

Ոչ միայն ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ, այլեւ անդրկովկասեան Հայաստանի հողերէն Թուրքիոյ գիջուեցան ԱՐՏԱՀԱՆԻ, ՕԼԹԻԻ, ԿԱՐՍԻ, ԿԱՂԶՈՒԱՆԻ եւ ՍՈՒՐՄԱԼՈՒԻ շրջանները, այսինքն ամբողջ Հայաստանը՝ Ախուրեանէն եւ Արաքսէն դէպի հարաւ։

Մեծ Նենգը չպահեց իր ուժին մէջ մինչեւ իսկ այն դաշնագիրը, զոր համայնավար դաւերու բերումով 1920 Դեկտեմբեր 2ին արիւնաքամ Հայաստանը Ալեքսանդրապոլի մէջ կնքած էր Թուրքիոյ հետ։

Ալեքսանդրապոլի դաշնագրով՝ «Կարսի Նահանգը եւ Սուրմալուն կը համարուէին վիճելի մինչեւ երեք տարի», որմէ ետք հանրաքուէով պիտի վճռուէր այդ հողերու ճակատագիրը, մինչ Մոսկուայի եւ Կարսի դաշինքներով այդ հողերը վերջնապէս կը նկատուէին Թրքական։

Ալեքսանդրապոլի դաշնագրով՝ «Շարուր եւ Նախիջեւան ժամանակաւորապէս կ'օժտուէին ինքնավարութեամբ մը, մնալով Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ, մինչեւ որ կ'որոշուի իրենց բախտը», մինչ Մսկուայի եւ Կարսի դաշինքներով այդ շրջանները վերջնապէս կը պոկուէին Հայաստանէն եւ Թուրքիոյ վերին հսկողութեամբ տակ կը յանձնուէին Ազրպէյճանի՝ «ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԴԱՐՁՆԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԶՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌՋԵՒ», ինչպէս կ'ըսէ Բ. Բորեան։

Ալեքսանդրապոլի դաշնագրով՝ ամսուան մը ընթացքին դաշնագիրը, օրինական հանգամանք առնելու համար, պէտք է վաւերացուած ըլլար թէ Հայաստանի Խորհրդարանի եւ թէ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կողմէ։ Քաղաքական դէպքերու բերումով այս վաւերացումը տեղի չունեցաւ։ Եւ Ռուսիա գիտակցօրէն չօգտուեցաւ այս պատեհ առիթէն՝ արատաւոր դաշնագիր մը չեղեալ նկատելու համար. ընդհակառակն. ճանչցաւ դաշնագիրը եւ ապա զայն փոխարինեց Մոսկուայի եւ Կարսի շատ աւելի ծանր դաշինքներով (Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — «Հայաստանը բոլշեւիկեան մուրճի եւ Թրքական սալի միջեւ», 1941, Պոստոն, տես 193—200 եւ 260—262 էջերը)։

Ահա թէ ինչու բոլշեւիկ Բ. Բորեան այնքան անվարան բառերով կը յայտարարէ.—

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՑՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՌԱՒԵԼԱԳՈՅՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՇԻՒՆ, ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ»։

Հայկ. Դատի դէմ նիւթուած դաւերով արդարութեան եւ ժողովրդապետութեան ճամբան հարթուած էր արդէն, ուստի Ռուսիա բաց կերպով սկսաւ այլեւս ԹէՍեւրի դէմ գրել ու գործել եւ թէ Թուրքիոյ օգնել։

Այս տեսակէտով բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ ականաւորիթթիհատականներու այն պատմական դատավարութիւնը, որ 1926ի ամրան տեղի ունեցաւ Էնկիւրիի մէջ։

«ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ», — այս խորագրով դատական այդ ամբողջ գործը հրատարակուած է «Յուսաբեր»ի 52 յաջորդական թիւերու մէջ (10 Օգոստոս 1926 —30 Սեպտ. 1926)։

Նմոյշի համար հոս յիշատակենք Նուրի փաշայի կազմած «Իսլամական բանակ»ի վարիչ դէմքերէն Նայիմ Ճեվատի ցուցմունքը.—

«1920 Թ. Յունիսին Գարապէքիր փաշայի դիմելով՝ անոր հաւանութիւնը առացայ։ Երբ Ղարաբաղ հասայ, նամակ մը ստացայ. այդ նամակը ուղղուած էր Ճավիտ պէյին, որ այդ ատեն Գայագիտ կը գտնուէր։ Նամակը կը յանձնարարէր շրջման մէջ մտնել Նահանջող բոլշեւիկեան ուժերուն հետ։ Այդ շրջանին Նուրի փաշա բոլշեւիկներուն վրայ յարձակում գործած էր, բայց չէր յաջողած։ Կացութիւնը Գայազիտ հաղորդեցի։ Ասոր վրայ Գարապէքիր փաշայէն հեռագիր մը ստացայ, որ կը հրամայէր.

«ՆԱՅԻՄ ՃԵՎԱՏ ՊԷՅ ԻՆՁ Կ'ՈՒԶԷ ԹՈՂ ԸՆԷ, ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ ԹՈՂ ԲԵՐԷ»։

«Այս հրամանին վրայ Թրքական ուժերը այդ շրջանը համախմբուեցան։ Ես ալ արեւելեան ճակատի հրամանատարութեան հեռագրեցի.—

«Զէնք եւ ռազմամթերք առնելով՝ յառաջացէք»։

«Ցետոյ շփման մէջ մտայ բոլշեւիկեան հրամանատարին հետ։

«Գարապէքիր փաշա Խալիլ փաշայի, Նարիման Նարիմանովի եւ բոլշեւիկեան բանակի հրամանատարութեան ուղղեալ երեք նամակներ գրած էր։ Այդ նամակներով բոլշեւիկներուն հետ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը կը ջատագովէր, Խալիլ փաշայի կողմէ կատարուած ծառայութիւններուն համար անոր շնորհակալութիւն կը յայտնէր։ Ասկէ զատ, թնդանօթի, զէնքի եւ ռազմամթերքի փոխադրութեան ատեն օգտագործելու նպատակով Ազրպէյճանի մէջէն ճամբայ բանալու անհրաժեշտութիւնը պարզող երեք նամակներ ստացայ Գարապէքիր փաշայէն։ Այս երեք նամակներն ալ իրենց հասցէներուն յանձնեցի։

«Ապահովեցի, որ Օգոստոսին Թրքական եւ բոլշեւիկեան բանակները իրարու միանան։ Ցետոյ, իմ ստացած հրահանգներուս համաձայն, Խալիլ փաշայի հետ աշխատեցայ, որ երկաթուղիով ալ ապահովուի երկու բանակներու միացումը եւ Հայաստան չկարենայ ասոր ընդդիմանալ։ Եւ այս նպատակով Մոսկուա գացինք։ Էնվէր փաշան արդէն հոն կը գտնուէր» («Յուսաբեր», 25 Սեպտեմբեր 1926)։

Ռուսիոյ այս սերտ գործակցութեամբ է ահա, որ Թուրքիա 1920ի աշնան իր պատերազմը մղեց մեզի դէմ, զայն, սերտ աջակցութեամբը միշտ նոյն Ռուսիոյ, Ալեքսանդրապոլի դաշինքով պսակելու համար ...

Ինչ որ Նայիմ Ճեվատները կ'ընէին գաղտնօրէն, նոյնը համայնավար վարիչները կը քարոզէին յայտնաբար։

Խորհրդային գրիչներէն Մ. Փաւլովիչ համայնավար ամէնէն ազդեցիկ օրգանի էջերէն, ընդդէմ Սեւրի և ընդդէմ Ուիլսընեան իրաւարարութեան, ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ, կը յայտարարէր.—

«Սեւրի դաշնագրի ջնջումը պէտք է գործադրուի ...»

«Սեւրի դաշնագրի ջնակմնութեանը առջեւ բոլորովին կը սոթոտին թէ չարաբաստիկ Պրեսթի դաշնագիրը եւ թէ անգամ Վերսայլի դաշնագիրը» (Մ. ՓԱՒԼՈՎԻՉ — «Քեմալական շարժումը Թուրքիոյ մէջ», «Կրասնայա Նով», Մոսկուա, 1921, թիւ 1, էջ 218)։

Նոյն գրիչը իր նոյն յօդուածին մէջ, չարախինդ ջնակմնութեամբ մը, կը վկայադրէր.—

«1921ի սկզբնաւորութեան Մուսթաֆա Քէմալը կ'իշխէր Փոքր Ասիոյ 4/5րդին վրայ, կը տիրակալէր մեծ մասին մէջ Հայաստանի, ուրկէ Դաշնակցինները կ'երազէին ստեղծել երկրորդ Ցունաստան մը, — ոչ հեռաւոր ապագային Կովկասի մէջ կռուելու համար Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ, իսկ մերձաւորագոյն ժամանակին մէջ՝ Արեւելեան Անատոլուի մէջ կռուելու համար Թուրքիոյ դէմ» (անդ, էջ 224։)

Իսկ «խորհրդային բոցեղէն հողի բոցեղէն գրիչ»ը Քարլ Ռատեք՝ այլ յօդուածի մը մէջ — «Խորհրդային Համբաւելիութեան պայքարի երրորդ տարին ընդդէմ համաշխարհային դրամագլուխի» — կը վկայէր.

— «Այն օրէն ասդին, որ Խորհրդային Ռուսիա Խորհրդային Հայաստանի մէջէն ճամբայ գտաւ դէպի Թուրքիա՝ այդ օրէն ասդին ան կրնայ շատ զօրաւոր աջակցութիւն ընծայել անոր» (անդ, էջ 117)։

Եւ այս աջակցութիւնը Ռուսիա լայնօրէն ընծայեց Թուրքիոյ՝ զայն յաղթականօրէն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ բերելով եւ հոն մեզի ծանօթ դաշինքը պարտադրելով ...

Շարունակուեցաւ նաեւ աւելի ետքը, մինչեւ Լօզան ու մինչեւ առաջին մեծ պատերազմը։

«Իզվեստիա» իր 1939 Մայիս 15ի խմբագրականին մէջ, ճիշդ պատերազմի նախասեմին, կը գրէր.—

«Մէկ կողմէ՝ Թուրք ժողովուրդի, իսկ, միւս կողմէ՝ Խ. Միութեան ժողովուրդներու միջեւ հաստատուած բարեկամութիւնը դեռ վերջերս իր արտայայտութիւնըգտաւ այն խորհրդակցութեան (consultation) մէջ, զոր տուաւ խորհրդային կառավարութիւնը Թուրք կառավարութեան Էնկիւրիի մէջ։ Կարծիքներու այդ փոխանակութիւնը հաստատեց, որ երկու երկիրները համակարծիք են ժամանակակից միջազգային կացութեան նըկատմամբ եւ կը ձգտին ամրացնել երկու երկիրներու փոխադարձ բարեկամութիւնը ի շահ խաղաղութեան»։

Եւ կ'ամրացնէին... Ի ՀԱՇԻՒ հայ ժողովուրդի՝ անոր բոլոր իրաւունքները անտեսելով։

Իսկ ի՞նչ կ'ընէին հայ բոլշեւիկները, նենգութեանց եւ դաւերու այս ամբողջ շրջանին։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ«ի)

Ազգերու ժողովները եւ համաշխարհային խաղաղութիւնը

Լոնտոնի մէջ, վերջերս, երկու հազար գիտուններու մասնակցութեամբ, Մտքի Առողջապահութեան նուիրուած համագումար մը տեղի ունեցաւ։ Այս Միութեան առաջին եւ գլխաւոր նպատակն է հոգեբանական հմտութիւն բանեցնելու մեթոտներով խափանել պատերազմի պատճառները, ինչպէս կը յայտարարէ Քոյնըլ համալսարանի դասախօս՝ Տոքթ. Քարլ Պինկըր։ Պիտի յաջողի՞ դրական միջոցներ կիրարկել ի նպաստ աշխարհի խաղաղութեան։ Դժուար է նախատեսել։

Խ. Միութիւնը, իր ըմբռնած եղանակով, անարգել կ'ածապարէ կազմաւորել գրաւած երկիրները։ Ամերիկա, անդադար կը զօրացնէ խաղաղականը, Միջերկրականի եզերքներու պետութիւնները եւ կ'ուսումնասիրէ անոնց ռազմական դիրքերը, Անգլիա, միշտ արթուն, միշտ հսկողի դիրքին մէջ, կ'որոճայ ու կը մշակէ դիւանագիտական եւ քաղաքական ծրագիրներ։

Այս երեքն ալ, գաղտնիք չէ որ իրենք իրենց մէջ անդադրին կը վարեն սպառազինման աշխատանքները։

Պատերազմի դադարումէն ի վեր, իրար հրմշտկող բազմատեսակ միջազգային ժողովներու եւ համագումարներուն հակառակ Եւրոպան վտանգներու դրան առջեւ՝ չքաւորութեան աղաղակներ կ'արձակէ։ Յունաստանի խռովութիւնները չեն դադրած։ Չինաստան դեռ խաղաղութեան չհասաւ։ Հնդկաստան, Փակիստան կ'արիւնոտին։ Պաղեստինը սարսափի երկիր մըն է դարձեր։ Ֆրանսա կ'առաջարկէ Եւրոպական խորհրդարան մը կազմել։

Ի՞նչ եղաւ Միացեալ Ազգերու հեղինակութիւնը, իր Ապահովութեան Խորհուրդով։

Շատեր յուսախաբ են։ Ուրիշներ կը ջանան ապացուցանել թէ անոնք պիտի ապրին ու պէտք է ապրին իբրեւ միջազգային բարոյական հաստատութիւն, գործելով իրենց ազդեցութիւնը ի նըպաստ խաղաղութեան։

Խաղաղութիւն պահելու համար, գոյացած բոլոր միջազգային միութիւններու եւ ընկերակցութիւններու մէջ ամէնէն հիմնաւորն ու զօրաւորը, եղաւ Ա. Դաշնակցութիւնը, որ կազմուեցաւ 1914ի պատերազմէն անմիջապէս վերջ։

Ազգերու Դաշնակցութեան կազմութիւնը Ուիլսընեան գաղափարականութեան պտուղն էր եւ հպարտութիւնը խաղաղասէր նախագահին, ձեւաւորուած Մ. Նահանգներու վարչական ուղղութեան վրայ։ Այս ձեռնարկը հիմնեց քանի մը դիմացկուն կարգեր, բայց աւելի տուաւ պատրանքներ, որոնք շատ շուտ կանխեցին նպատակին յաջողութիւնը։

Ազգերու Դաշնակցութեան կոչումն էր իւրաքանչիւր ազգ պահել իր իրաւունքին մէջ։ Այս մասին լաւ մտածեց, սակայն դէչ օրինադծեց, հըրամայեց բայց միջոցներ գործածելու անզօր մընաց։ Անոր հիմնական սկզբունքն էր նախ խրատել, միշտ ուղիղ ճամբու մէջ պահել իրաւասու պետութիւնները։ Բայց ո՞վ զով պիտի խրատէր, քանի որ շուտով պարզուեցաւ թէ Ճափոն, Գերմանիա, Իտալիա, Գոլիվիա եւն. տարբեր տեսակէտներ ունէին։

Անոնք աշխատեցան իրենք իրականացնել ցեղային համոզումներն ու ձգտումները, բայց նպատաւոր ելքի մը չհասնելով, հակառակեցան Ազգերու Դաշնակցութեան։ Եւ սկսան իրենց հաշւոյն անկախ աշխատիլ։ Ձեռք բերուած յաջողութիւններով մրցակցութիւնը ջուրին երեսն ելաւ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը անօգուտ փառասիրութեան խմբակցութիւն մըն էր կարծես։ Ան ստեղծուեցաւ որպէս գործիք խաղաղութեան, բայց առաջին օրէն իսկ ձախողեցաւ։ Ուիլսըն, հոն տեսաւ լաւագոյն միջոցը Միացեալ Նահանգներու գերակշռութիւնը ապահովելու աշխարհի վրայ։ Ասիկա շուտով ըմբռնեց նաեւ Անգլիան եւ խուլ պայքարը ծայր տուաւ։ Ամերիկա, տարբեր ձեւով չուզեց իր հիմնած ընկերութեան անդամակցիլ ու քաշուեցաւ։ Անգլիա բռնեց անոր տեղը, շարունակեց օգտագործել միջոցը, ընդարձակելու իր կայսերական գերակայութիւնը աշխարհի վրայ, տեսակ մը տիրապետութեան նոր եղանակ՝ կառավարելու համար Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր մականին տակ։

Միւս կողմէ Ճափոն Ծայրագոյն Արեւելքի քաղաքակրթութեան առաջնորդը կը դաւանէր ինքզինքը։ Խ. Միութիւնը մասնաւոր ծրագիրներ ունէր արդէն փութացնելու համաշխարհային տիրապետութեան իրականացումը։ Գերմանիան միշտ վրիժապաշտութեան կը ձգտէր, իսկ աւելի վերջ Իտալիանֆաշականութեան յաղթանակը արդարացնելու միջոցներ կը փորձէր։

Ժընեւը դարձաւ համաշխարհային տիրապետութեան բազմակերպ միտումներու բոյն։ Պետութիւնները շատ կանուխ պայքարի մարզադաշտ դարձուցին Ազգաժողովին սեղանը։ Արդիւնքը այն եղաւ որ, այդ սեղանին առջեւ, ոչ մէկ ներկայացուցիչ կրցաւ համոզուիլ թէ հակառակորդը գոհացուցիչ հաշիւ տուաւ։ Ընդհակառակն, պառակտումները հետզհետէ խորացան, խախտելով խաղաղութեան հիմքերը։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը, իր վախճանէն առաջ, պիտի լուծէր աշխարհակալութեան պայքարը առանց պատերազմի, առանց դժգոհութիւն յարուցանելու, ու վերջապէս առանց կողմնակի

Գիտական անկիւն

ՍՐՏԻՆ ԲԱԲԱԽՈՒՄԸ.— Մարդուն գործարանային յօրինուածութիւնը միջին թիւով 5—6 լիտր արիւն կը պարունակէ: Սրտի մղումին ազդեցութեան տակ, այդ արիւնը իր ամբողջական շրջանը կը կատարէ մէկ վայրկեանէն եւ այդ առթիւ այնպիսի ուժ մը կը գործածէ որ կրնայ 70 քիլօ ծանրութիւն ունեցող մարդ մը 380 մեթր բարձրացնել:

70 տարուան մէջ սիրտը երկու-քուկէս միլիառ անգամ կը զարնէ գիշեր ու ցերեկ: Սակայն չկայ մկան մը որ կարենայ առանց դադարի տոկալ այդպիսի աշխատանքի մը, եւ սիրտը ըլլալով մկանային ամբողջութիւն մը, միւնոյն պարագային մէջ կը գտնուի: Արդ, երբ կրծադէտ նուրբ գործիքով մը (Stétescope) սիրտը քննենք,՝ պիտի տեսնենք որ իւրաքանչիւր բախումէն վերջ, ան կարճ դադար մը կը մատնանշէ, եւ այդ դադարը իրեն կը բաւէ հանգստանալու համար: Այսպէս, սիրտը իր աշխատանքէն երկու անգամ աւելի երկար առեն կը հանգչի, մինչեւ մինչեւ հիմա կը կարծուէր թէ ան անընդհատ կը գործէ:

Ի՞նչ բան բաբախել կուտայ սրտին: Աւելի 1700 տարի առաջ Կալիէն անդամագէտը ըրած էր այդ հարցումը, որ առանց պատասխանի մնաց մինչեւ 1890, երբ գիտնականները երեւան հանեցին ելեկտրաքիմիական ուժին գոյութիւնը:

Արդարեւ, բնականոն սիրտ մը կանոնաւորիչ մեքենայի նման վայրկեանը 70 անգամ կ'արձակէ ելեկտրական անձայն հոսում մը, որ մկանային բնաթելերու մէջէն կ'անցնի եւ յառաջ կը բերէ անոնց կծկումը: Ըստ այսմ, սիրտը տեսակ մը ելեկտրամկանային ջրհան մըն է, որ կատարելագործուած է միլիոն տարիներու բնաշրջման ընթացքին:

ԲՆԱԶԴԸ ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ.— Զարմանալի է կենդանիներուն այն բնազդը, որուն շնորհիւ անոնք իրենց մահուանը կը ճարեն բնութենէն, կը զգուշանան վնասակար անօթիքներ ուտելէ եւ չեն ուտեր երբ անօթի չեն: Մինչդեռ մարդիկ երբեմն չափ չեն դներ իրենց կերածին եւ որկրամոլութեան հետեւանքով կը կորսնցնեն իրենց առողջութիւնը:

Մարդուն մէջ բնազդին տեղը կը բռնէ բանականութիւնը, որ դժբախտաբար ամէն տեղ լաւ ուղեցոյց մը չէ, սակայն հիւանդութեան պարագային, կարծես մեր մէջ ալ կ'արթննայ կենդանիներու նման բնազդ մը: Օրինակ, երբ մէկը թեթեւ ջերմի հետեւանքով անհանգստութիւն զգայ, միսի եւ զօրացուցիչ մնունդներու մասին ունեցած խորշանքը կրնայ նկատուիլ բնութեան ձայնը: Արդ, եթէ մէկը բնութեան այդ ձայնին չանսայ եւ հակառակ անոր՝ զօրացուցիչ մնունդներ ուտէ, իր անհանգստութիւնը աւելի կը ծանրանայ, մինչդեռ եթէ բնազդին հնազանդելով ծոմ պահէ կամ կազդուրիչ ուտելիքներուն տեղ զովացուցիչ ըմպելիներ առնէ, անհանգստութիւնը ինքնին կը դադրի քիչ օրէն:

Եթէ հիւանդ մը ջերմ փափաք զգայ թթու բաներ ուտելու, կը նշանակէ թէ անձնապահպանման բնազդն է որ այդպէս կը թելադրէ եւ հիւանդը պէտք է հետեւի անոր թելադրութեան:

Անհանգիստ վիճակը, կոտրածութիւնը, ախորժակէ կտրիլը, մարմնի ջերմութեան բարձրացումը աղդարար նշաններ են մօտալուտ հիւանդութեան:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

կնցումներու: Աշխարհի պիտի տար ան ինչ որ նախ ինք չունեցաւ: Որովհետեւ ատոր համար պէտք էր ունենար կատարեալ անկախ դատարան, արագ պաշտօնավարութիւն, վճիռներու գործադրութիւնը ապահովելու համար ոստիկանական անհրաժեշտ ուժ: Պէտք էր իր մամնաւոր դատարանը ունենար միջազգային արդարութիւն, բնաւ չենթարկուէր որ եւ է ազդեցութեան, որեւէ դարձուածքի, ու բոլոր դատաստաններուն մէջ ըլլար նախ ուղիղ, կատարեալ քննող, յետոյ բոլորովին անկողմնակալ թէ քաղաքական, թէ տնտեսական եւ ընկերային հարցերու շուրջ:

Սեպենք պահ մը մը որ Ազգաժողովը ունենար իր անկախ դատարանը բոլոր ատորոգելիներով, սակայն ի՞նչպէս յանցաւոր պետութիւն մը դատարանի առջեւ պիտի բերէր, պիտի դատապարտէր ու զայն պիտի ենթարկէր պահանջուած պատիժին առանց վտանգելու աշխարհի խաղաղութիւնը: Ուրկէ՞ պիտի գոյացնէր պատժելու կարող զինուորական ուժը, որ ոեւէ ազգի մը տեսակէտը պաշտպանած չըլլար անուղակի, որ բաւական ըլլար ամէն կարգի պետութեան կազմակերպած բանակին դիմադրել, որ բոլորին վստահութիւնը վայելէր եւ ոչ ոք կասկածէր թէ ան օր մը պիտի զինակցի ի հաշիւ մէկ կամ երկու պետութեանց, երբ վճռական ժամը հնչէ, կամ պիտի ենթարկուի անհատի մը հրամանին, երբ տիրապետութեան յաղմայր աւիթը ներկայանայ ու ան իր ձեռքը վեր բարձրացնէ:

Դեռ ուրիշ պարագաներ:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Չորս տարի առաջ էր որ Գերմանները չարչարելով գնդակահարեցին տասնեակ մը ռուսահայ գերիներ Հարաւային Ֆրանսայի Իէռ քաղաքին մէջ:

Այս դժբախտներուն վերապրուած «յանցանքը» այն էր որ գլխաւորութեամբ տեղակալ Սուրէն Մարտիրոսեանի՝ չփման մէջ էին մտած Իէռ բնակող Խնուսցի Սուրէն Գալստեանի հետ: Ասոնք կ'ուզէին փրկել քանի մը հազար Ռուսահայ գերիներ եւ քանի մը հայ ընտանիքներ:

Մատնուեցաւ եւ մեռաւ Սուրէն Մարտիրոսեան իր կտրիճներով (37 հոգի): Բայց իր մահով փրկուեցան հազարաւոր ռուսահայ գերիներ եւ քանի մը հայ ընտանիքներ: Այս հերոսական գործը յաւերժացած է Ֆրանսական պատմութեան մէջ:

Վառ (Var) նահանգին մէջ լոյս տեսած գրքի մը մէջ մամնաւոր էջեր կը պարգեն Հայերու նմանակցութիւնը Ֆրանսայի ազատագրական պայքարներուն մէջ: Քաղաքապետը իր ճառին մէջ ըսած է.—«Իէռ քաղաքը ազատուեցաւ շնորհիւ ռուսահայ զինուորներուն, մանաւանդ յանձին տեղակալ Սուրէնի»: Զօրավար Փըթի եւս շեշտեց թէ Ռուսահայ գերիները մեծ օգնութիւն ցոյց տուին մեր բանակները ցամաք հանելու գործին մէջ: Անոնք յաջողած էին հանել գերմանական թնդանօթներու մասերը, անգործածելի դարձնելով զանոնք: Շնորհիւ Սուրէն Գալուստեանի եւ քաղաքին երախտագէտ բնակչութեան եւ քաղաքապետին, արժանավայել թաղում կատարուած է եւ գերեզմանատան խաչին վրայ գրուած է.— «Այս տապանն է Ռուսահայ զինուորներու, որոնք ինկան Ֆրանսայի ազատագրման համար»:

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ բարեկամներ այցելեցին գերեզմանատունը: Ներկայ էին Տէր եւ Տիկին Ս. Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Ներշան Դարբինեան (Պոմոնէն), եւ Ալիքսան Բաբաեան (Փարիզէն): Ծաղկեպսակներ դրուեցան Ֆրանսացի եւ հայ մարտիկներու գերեզմաններուն վրայ: Ֆրանսացիներն ալ ծաղկեպսակներ դրին հայ զինուորներու գերեզմաններուն վրայ: Այս առթիւ տեղի ունեցան եկեղեցական եւ զինուորական արարողութիւններ: Քաղաքապետը անգամ մը եւս յիշեց Հայերու անձնուիրութիւնը: Ներկայ էին Վառի նահանգապետը եւ զօրավար Փըթի:

ԱՑՑԵԼՈՒ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած).— Սէնթ Անթուանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 28ին, Նաճարեաններու ագարակը, պայծառ արեւով մը: Առաւօտէն սկսեալ բարձրախօսը կը հնչեցնէր հայկական երգեր:

Օրուան նախագահ Յ. Միւճէրիտեան գրաւոր ուղերձով մը ըսաւ.— Ես Ֆրանսական դպրոց յաճախած եմ, հայկական կեանքէ երբեք տեղեկութիւն չունէի: Նոյնիսկ հայերէն խօսիլ չէի ուզեր: Երբ մտայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի շարքերը, սորվեցայ գրել, կարդալ եւ բեմերու վրայ խաղալ: Երիտասարդներ, խօսքս ձեզի է, մտէք Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի շարքերը, կը վստահեցնեմ որ պիտի օգտուիք, ձեր մայրականանուշ լեզուն սորվելով:

Նոր Սերունդի կողմէ հանդէսը բացուեցաւ, «Մշակ բանուոր»ով: Յետոյ արտասանեցին, երգեցին օրիորդներ Դաշնակեան, Միւճէրիտեան, Ս. Գօյաճեան, Օ. Ճանօզեան, Մ. Պետեան (Շավիլէն), Ա. Գօյաճեան, Ա. Եղոյեան, Մ. Գիւլպիւլեան, նաեւ գեղեցիկ ձայնով երգեցին Գրիգոր Մանուկեան, Ն. Նաճարեան եւ Տիկին Մալվինէ Տոոնեան:

Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի կողմէ ընկեր Ա. Դաշնակեան վերլուծելով Հ. Ալեանաքի նկարը, «Մայր Հայաստան», Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նմանցուց կորովի Փէտայու տարազով անձնուէր մարդուն, իսկ դրօշակիր պատանին Նոր Սերունդին: Երկուքը միասնաբար գործելով յուսաբեկ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն դէպի լուսաւոր օրեր:

Յետոյ տեղի ունեցան պարեր, Նոր Սերունդին կողմէ:

Մարսէյլի Նոր Սերունդի Շրջ. կոմիտէի կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Մ. Գօյաճեան: Ներկաներէն ընկեր Մ. Թաշճեան պարզեց Հ. Յ. Դ. աշխատանքը դաղութներու կազմակերպութեան եւ Նոր Սերունդի փրկութեան համար: Եւ թելադրեց հայրերու եւ մայրերու որ ջանք չխնայեն, հայկական ոգի ներշնչելու համար իրենց զաւակներուն:

Վեցէն 8 տարեկան երկու փոքրիկներ, Շուշանիկ Գօյաճեան եւ Գեղուհի Նաճարեան Ֆրանսական պարեր պարեցին, մեծ հետաքրքրութիւն շարժելով:

Ամէնէն վերջը, հայկական կեանքէ լուր չունեցող, հայերէն խօսիլ չուզող տղաք որոնք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շարքերը մտած են, ներկայացուցին «Երկու Ապուշ Ծառաները», զարմանք պատճառելով իրենց ծնողքներուն:

Շատ ապրիք, տղաք, մենք հիներս, կը խոստանանք ամէն աջակցութիւն, որպէսզի պատրաստուիք իբրեւ լաւ Հայեր: Մի մոռնաք ձեր ազգութիւնը, մի մոռնաք ձեր հայրենիքը եւ ոխերիմ թշնամին, Թուրքը:

Գ. Մ.

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ, ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼՈՎ ԹԵՐԹԻՆ ԾԱՒԱԼԸ: ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՈՐ ԱՐԴԷՆ ՋԵՌՔԻ ՏԱԿ ՈՒՆԻՆՔ ՄԷԿԷ ԱՒԵԼԻ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ (ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ):

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ
(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ
Ի.

Քոսակ արդէն դուրս ելած էր փուշերուն մէջէն եւ բարձր ծառի մը տակ ընկողմանած: Ապահով էր որ այլեւս ոչ ոք պիտի հալածէր զինք: Մէկ կողմը կը տարածուէր մացառներու անտառը, իսկ միւս կողմը՝ ահռելի անդունդ մը, որուն մէջէն ահագին աղմուկով կը հոսէր լեռնային գետակ մը:

Տեսակ մը թմրած վիճակի մէջ էր Քոսակ, չէր հասկնար, թէ ուր է ինքը եւ ինչ պատահած է իրեն. մինչեւ անգամ մոռցած էր Ուշտունեաց իշխանի գոյութիւնը: Յոգնած եւ ուժասպառ, քնացած էր հոն, ծառին տակ եւ մոռցած ամէն ինչ: Երբ արթնցաւ, ձեռքերով սրբեց կոշտացած արիւնը եւ մաքրեց աչքերը: Շփոթած աջ ու ձախ նայեցաւ. խորին լռութիւն մը տարածուած էր ամէն կողմ:

Անդունդին ահռելի տեսքը եւ իր մինակութիւնը սարսափով լեցուցին Արծրունեաց Գագիկի այս արժանաւոր գործակիցին սիրտը: Յիշեց Ուշտունեաց իշխանը եւ սարսռաց. «Ի՞նչ եղաւ ան, չէ՞ որ եռեւէս կուգար. չըլլայ թէ բռնեցին զինքը», մտածեց Քոսակ եւ փուշերը զգուշութեամբ քաշելով՝ սկսաւ փնտռել իշխանը: Առաջին ջանքը ապարդիւն անցաւ, բայց քիչ մըն ալ առաջ երթալէ ետք, սարսափահար կանգ առաւ. կոնակի վրայ պառկած էր Ուշտունեաց իշխանը. դէմքը այլանդակուած էր, դաշտային մուկերը կրծեր էին անոր քիթը, շրթունքները, այտերը եւ այնպիսի զարհուրելի կերպարանք մը տուեր անոր, որ Քոսակի նման քար սիրտերուն անգամ վախ պատճառեց:

Տհաճութեամբ անդին դարձուց երեսը, կ'ուզէր ետ դառնալ. բայց, վայրկեան մը մտածելէ ետք, բռնեց իշխանին մազերէն եւ սկսաւ դիակը քաշել դէպի անդունդին եզրը: Հանեց իշխանական սուրը, խնամքով խուզարկեց գրպանները, առաւ ինչ որ գտաւ, ապա հրեց դիակը անդունդն ի վար եւ ըսաւ.

— Գնա, դժոխքի բաժին եղիր, այս է դաւաճաններուն վախճանը: Թերեւս աւելի վատթար մահով մեռնիմ ես. բայց ես հացի համար ըրի ինչ որ ըրի. դուք հանգիստ կեանք ունէիք, եւ սակայն կրկին փառքի ետեւէն վազեցիք. ահա ձեզ փառք, դացէք եւ վայելեցէք:

Քոսակ նայեցաւ անդունդէն վար եւ սառնասրտութեամբ շարժեց գլուխը: Ուշտունեաց իշխանի գանկը դպեր էր ժայռի մը սուր ծայրին եւ ջախջախուեր. անոր մարմինը, իբրեւ մսեղէն գունդ մը, դեռ կը շարունակէր գլորուիլ դէպի խորխորատը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

նակ յաւելում կը պահանջեն։ Եթէ այս պահանջներն ընդունուին, թղթադրամի հրջարերութիւնը պիտի աճի, Ֆրանքը պիտի տկարանայ, եւ դրամ պիտի չգտնեն ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար, ինչպէս պարտաւոր են ըլլալ, համաձայն Մարշըլի ծրագրին։

Այս բոլոր պատճառներով, հետզհետէ աւելի շատ կը խօսուի խորհրդարանի լուծման եւ նոր ընտրութեանց մասին։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ

Մինչ այս մինչ այն, ապրուստի գինները անտանելի չափերու հասած են։ Թերթերը կը գրեն թէ եղան միսը 384 Ֆրանքէն բարձրացած է 550ի, հորթը՝ 444էն 740ի եւն.։ Երեքշաբթի օր երբ սակարանը փակուեցաւ, ոսկին կը ծախուէր այնպիսի գնով մը որ տեսնուած չէ 1946ի ձմեռէն ի վեր, երբ դոլ. տը նոյ քաշուեցաւ։ Տոլարը 406 Ֆրանքի բարձրացած էր սեւ շուկային մէջ, ինչ որ աննախընթաց կը համարուի։

Մասնակի գործադուլները կը շարունակուին ամբողջ երկրին մէջ։ Երէկ, չորեքշաբթի, պետական պաշտօնեաներու գործադուլը սպասուած յաջողութիւնը չունեցաւ եւ Փարիզ կրցաւ շարունակել իր սովորական կեանքը։ Փապուղին եւ հանրակառքերը կը բանէին։ Ելեկտրականութիւնն ալ։ Ամէնէն աւելի ազդուած էին ջուրի, աղբահաւաքման, յուղարկաւորութեան, հիւանդանոցներու, գերեզմանատուներու եւն. վարչութիւնները։

★ Գործատէրերը վնասակար կը գտնեն աշխատավարձքի յաւելումը, ամէն բանէ առաջ պահանջելով հաստատուն վիճակի մը վերածել դրամին արժէքը։

★ Պաշտօնաթերթը հրատարակեց 2500 Ֆր.ի բացառիկ պարգեւին վերաբերեալ օրէնքը, կառավարութեան հրաժարումէն առաջ։ Ժամով կամ օրով աշխատող բանուորները պիտի օգտուին համաձայն կատարուած աշխատանքին, ամիսը 173 ժամ հաշուելով։

Պերլինի քաղաքապետարանը պաշարուած

Երկուշաբթի օրուան ցոյցերէն եւ ձերբակալութիւններէն վերջ, Պերլինի քաղաքապետարանը պաշարուած կը մնայ Ռուսերու կողմէ, որոնք թոյլ չեն տար որ անգլեւսաքսոն իրաւատու պաշտօնեաներն անգամ ներս մտնեն կամ դուրս ելլեն։ Շէնքին մէջ բանտարկուած կը մնան 26 ոստիկաններ արեւմտեան թաղամասէն։ Կը վախցուի որ ասոնք ալ ձերբակալուին խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։ Արեւելեան շրջանէ 30 ոստիկաններ դիրք բռնած են քաղաքապետարանի նրբանցքներու մէջ, քաղաքային հագուստով, իսկ աւելի քան տասը համազգեստաւոր ոստիկաններ ալ դրան առջեւ։

Բրիտանական կցորդ սպան երբ կը փորձէր ներս մտնել, ռուս պահակները թոյլ չտուին։ Ամերիկեան փոխ-հրամանատարը եւ կցորդ սպան ձերբակալուելով խորհրդային իշխանութեանց պաշտօնատունը փոխադրուեցան, իրենց ինքնութիւնը հաստատելու համար։ Երբ Ֆրանսացի սպաներ գաղտնի փաստաթուղթեր կը վառէին իրենց գրասենեակին մէջ, համայնավար իշխանութեան ենթակայ ոստիկանները սեղմեցին պաշարման շղթան, հարցաքննելով մտնող-ելլողները։ Երկու ամերիկացի թղթակիցներ ձերբակալուեցան, երբ կը փորձէին ներս մտնել։

Թերթերը կը պատմեն թէ Ֆրանսացի կցորդ սպայ մը ուզեց ներս մտնել, ցատկելով կոտրած պատուհանէ մը եւ անդին հրելով երկու գերման ոստիկաններ. բայց ուրիշ ոստիկաններ ձերբակալեցին զինքը սանդուղին գլուխը եւ քաշկռտելով դուրս հանեցին։

★ Զօրս հրամանատարները իրենց եօթնեւորդ ժողովը գումարեցին, առանց զբաղելու այս հարցով։ Ժողովը տեւեց վեց ժամ։ Զօր. Քէօնիկ բողոքեց կատարուած բռնութեանց դէմ։ Կ'ըսուի թէ միւսներն ալ բողոքած են։ Կացութիւնը այնքան ծանր կը համարուի որ, նախագահ Թրումըն արտակարգ նիստի հրաւիրեց իր խորհրդականները։

Պ. ԷՏ. ԷՌԻՕ հրաժարեցաւ արմատական կուսակցութեան նախագահութենէն, իբրեւ հետեւանք ներքին պառակտումներու։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ բանակը նոր յաջողութիւններ շահեցաւ Վիցի լեռներուն մէջ, գրաւելով քանի մը կարեւոր դիրքեր։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կաթոլիկ եկեղեցին վերջնապէս կորսնցուց ամէն իրաւունք դպրոցներու վրայ, որոնք փոխանցուած են պետութեան։ Հունգարիոյ հայրապետը, կարտինալ Մինծէնթի, հովուական թուղթ մը ուղղելով իր հօտին, հաստատեց այս պարագան եւ յայտարարեց թէ ծնողներուն կ'իյնայ հոգալ իրենց զաւակներուն կրօնական ուսումը։ Հունգարիոյ դպրոցներուն 60 %ը կաթոլիկ եւ բողոքական եկեղեցիներուն կը պատկանէին։

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ամերիկեան յանձնաժողովին

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով։ Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը։ Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Խօսնակ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ։

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet:

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ։

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով զրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Պարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» ակումբին մէջ։

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ (Սէն Շամոնէն), եւ Տ. ՋԻՔԵԱՆ (Սէնթ Էթիէն)։

Գեղարուեստական բաժինէն անմիջապէս վերջ, խնջոյք մինչեւ ուշ ատեն։ Կը հրաւիրենք շրջանի ընկերները։ Մանրամասնութիւնները տեղի վրայ։

ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի փորձերը կը վերսկսին ամսոյս 29ի չորեքշաբթի իրիկունը Սալ Մագընոյի մէջ։ Երկսեռ նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը կատարուի ղեկավարին մօտ, Փրատոյի եկեղեցին, ամէն օր։ (Մարսէյլ)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ

Արտաշէս Ա. Յակոբեանի

Յառաջաբան՝ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théâtre Français եւ Ծերիկեան գրատուն։

«ԱՐՄԵՆՈՒԹ» ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

SALLE D'IENA

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ դերձակի, կերպասի եւ քոնֆէքսիոնի համար, Սթրազպուրկ-Սէն Տընիի կողմը։ Նաեւ աշխատանոց մը՝ Իթալիի կողմը։ Հեռախօսել Gob. 05-63:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Եղիշէ Կճաեան, Էսկիշէհիրցի Էօրէնճիք Եայլացի), հօրը անունը Սարգիս, եղբօրը Մովսէս (1920ին մեկնած Ամերիկա)։ Իմացնել Վարդան Գոչունեանին։ Հասցէ Walter Kotchunija, Oberhaüsen Sterkrada - Nord Hiesfelder Strasse, No. 101 bei Pollmann. (Allemagne):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Օր. Իսկուհի ԿԻՒԼԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 12 Խաչվերացի օրը, պատարագէն վերջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Շավիլի հայ մատուռին մէջ, 4 rue des Trois Champtiers,Chaville: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ։

նախագահը, Ուկօ Քարուզի, Եւրոպա թռաւ օդանաւով, փութացնելու համար 205.000 արտօնեալներու մուտքը Մ. Նահանգներուն մէջ։ Առաջին կարաւանը պիտի հասնի հոկտեմբերին։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը սկզբունքով հաւանեցաւ որ ժողովի հրաւիրուի չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը.— Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Փարիզ կը սպասուի մօտերս, հակառակ Ֆրանսայի կառավարական տագնապին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ առաջին ռազմափորձերը՝ ազատագրութենէն ի վեր, սկսան առջի օր։ Թերթերը տկար կը գտնեն սպառազինումը։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, բանտերը եւ արգելարանները ամէն օր կը լեցուին նոր կալանաւորներով, մեծ մասով ընկերվարականներ եւ արհեստակցական միութեանց անդամներ։ Ով որ համամիտ չէ բոլշեւիկեան իշխանութեան, կասկածելի կը համարուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Փոնթէ, ընկեր Մ. Գաբրիէլեանի բնակարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe)։ 1947 - 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան։

Այրի տիկին Ովսաննա Փափազեան եւ զաւակները, Պ. Պ. Յարութիւն եւ Արմենակ Փափազեան եւ բոլոր ազգականները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

Պ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆի (Մէրտէկէօզցի)

որ կնքեց իր մահկանացուն 50 տարեկան, յանկարծամահ ըլլալով իր աշխատանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս ուրբաթ, 10 Սեպտեմբեր, ժամը 3.45ին Վիլ-ժուիֆի Ֆրանսական եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Թաղին գերեզմանատունը։

Autobus.— 185 Porte d'Italieէն եւ իջնել rue des Moutiers:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օգափոխութեան ատեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՅԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։

ԳՐԵԼ ՅՍՏԱԿ։ Ի ՀԱՐԿԻՆ ՖՐԱՆՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԳՐԵԼ ՏԱԼ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

Դիմել՝

Adept Mercantile Trading Co.

162 Madison Street

NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)

Հայկական ընկերութեան։

ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Հեռագիր. AMTIN. New York

Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ
ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

15 տարիէ ի վեր հաստատուած դերձակի կարեւոր խանութ մը իր ամբողջ կազմածներով, եւ կահաւորուած բնակարան մը որ ունի 3 սենեակ, խոհանոց, salle de bains: Դիմել Տիկին Վ. Հանջէրեանի.— 97 Ave. Aristide Briand, Cachan(Seine):

ԾԱԽՈՒ Է ՆԱԵՒ

Կահաւորուած եւ դերձակի կազմածներով բնակարան մը որ ունի երեք սենեակ, մուտք, խոհանոց, ամէն արդիական յարմարութիւններով։ ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԻ մէջ։ Իբրեւ հաստատուած դերձակ տասը տարիէ ի վեր, ունի լաւ յաճախորդ։ Դիմել Պ. ՎԱՀԷ ՀԱՆՋԷՐԵԱՆի, 39 Ave. Léon Gambetta Montrouge (Seine):

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Ծախու է Վէլիզիի մէջ 155 մեթր հող անտառին կից, վրան փայտաշէն տուն մը, երեք փիէս։ Ունի ջուր։ Գինը 120 հազար Ֆրանք։ Դիմել ուղղակի հետեւեալ հասցէին.— Պօյաճեան 29 Ave. du Bas Meudon, Issy les Moulineaux:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող. Կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 10 Septembre 1948 Ուրբաթ 10 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4631-Նոր շրջան թիւ 1050

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՃԻԳ՝ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԵՏ

Արձակուրդները կը վերջանան ամէն տեղ : Վերադարձ եւ « վերամուտ », կազդուրուած տրամադրութեամբ :

Մեր վերամուտն ալ կ՚ամփոփուի նեղ ճակատի մը վրայ :

Վերաբացում գանազան դասընթացքներու, ծաղկոցներու եւ դպրոցներու : Վերսկսում երիտասարդական գործունէութեան : Առանց ՚՚ աչուելու գոյնզգոյն հանդէսները, ցերեկոյթներն ու երեկոյթները, որոնց ազդերը իրարու կը յաջորդեն թերթերու մէջ :

Ուրիշներ աշխուժացում կը սպասեն աւելի լայն գետնի վրայ, սկսելով Փարիզի ժամուն պաշտօնական բանակալէն :

Թերեւս ներգաղթի նոր կարաւան մըն ալ կազմակերպուի, փոխադրելու համար անցեալ տարուըն խոստացուած 2000 հայրենակիցները :

Մեր մասին, որեւէ տեղեկութիւն չունինք այս ճակատէն : Ոչ ալ Պ. Հինայեկեանի կամ գուրիչ « ֆլագոր »ի մը վերադարձէն :

Ամփոփուելով երիտասարդական ճակատին վրայ, կ՚ուզէինք անգամ մը եւս յիշեցնել կարգ մը պարտականութիւններ :

Գիտենք որ արիւնը կ՚եռայ բոլորին երակներուն մէջ : Մանաւանդ անոնց մէջ որ ազատ արձակուրդ մը վայելեցին : Ուրեմն կրկնապատիկ եռանդ :

Այդ եռանդին 75 %ը եթէ անձնական հոգերու, տարիքի պահանջներուն յատկացնենք, մնացեալը կ՚ուլի կը բաւէ, հանրօգուտ գործունէութեան համար :

Ունի՞նք այդ մխիթարութիւնը, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, ինչպէս կ՚ըսեն բեմերու վրայ :

Հանրօգուտ գործունէութիւն՝ ամէն բանէ առաջ փրենց իսկ ինքնապաշտպանութեան, ղարգացման, յառաջդիմութեան համար :

Նոր չէ որ պիտի յիշեցնենք թէ՝ տարիներուն հետ, բան սորվելու պատեհութիւններն ալ կը կորսուին : Ինչ որ այսօր դիւրին է, վաղը կրնայ դժուարանալ : Նոյնիսկ անկարելի դառնալ :

Արդ, Նոր որեւէ ձեռնարկ, դասընթացք եւ դասախօսութիւն կը սարքեն, մեր պատանիներն ու երիտասարդները կ՚ըմբռնե՞ն թէ այդ բոլորը ամէն բանէ առաջ իրե՛նց համար են :

Ցաւկալէս կը չեշտենք այս պարագան, ուշադրութեամբ հետեւած ըլլալով շատ մը տխուր երեւոյթներու :

Այսպէս, չափահաս երիտասարդներ կան, 25 — 30 եւ աւելի, որոնք ասդին - անդին կ՚ երթան դասախօսութիւն, դասընթացք, վերջապէս հրահանգիչ ձեռնարկ մը կազմակերպելու համար : Եւ կը յաջողին :

Բայց, ընդհանրապէս առով ալ կը դոհանան : Կարծես այդ բոլորը ուրիշներուն, աւելի նորահասներուն համար են եւ ոչ թէ իրենց :

Մինչդեռ, եթէ ուշադրութեամբ հետեւէին, պիտի տեսնէին որ շատ մը թանկագին պատեհութիւններ կորսնցուցած են, « շրջանաւարտ » համարելով իրենք զիրենք :

Եթէ միայն լեզուի խնդիրը առնէինք, ո՜րքան կսկծալի կացութիւն մը պիտի պարզուէր ամէնուս աչքին առջեւ :

Անոնք որ բաւական պաշար հաւաքեր էին ուղղակի կամ անուղղակի, հայերէնի դասերու հետեւելով կամ ինքնաշխատութեամբ, մեծամասնաբար մնացին կէս ճամբան : Բուն բառով՝ ետ գացին : Լճացան :

Ի՞նչ օգուտ այդ խեղճուկրակ պաշարէն, երբ անոնց վրայ ոչինչ կ՚աւելնայ ոչ թէ ամսէ ամիս, այլ մէկ տարիէն միւսը : Մէկ վերամուտէն միւսը :

Կրնաք վստահ ըլլալ թէ այդ ողորմելի պաշարն ալ հետզհետէ պիտի դառնայ հեռաւոր յիշատակ մը :

Այսպէս նաեւ Հայոց պատմութեան, գրականութեան, աշխարհագրութեան եւ ուրիշ հայկական գիտելիքներու մասին :

Հաւատա՛նք թէ նոր ճիգ մը պիտի փորձուի նոր շրջանին հետ, իրենց իսկ բարիքին համար :

Եթէ շատերը իսկապէս անելի մատնուած են, իբրեւ հասարակ բանուորներ, անդին կան ուրիշներ, բախտաւորներ, որոնք ի զո՛ւր չքմեղանքներ կը հնարեն :

Օրերը կ՚անցնին : Տարիները կը թաւալին : Տրամադրելի տարրերը կը հատնին : Վա՜յ ուշ մնացողին :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՐՈՆՑԻՆ

Բան մը դիտած եմ, անշուշտ դուք ալ խծի հետ :

« Յառաջ »ի Գ. էջին մէկ անկիւնը յաճախ կը հանդիպինք «Տխրունի»ներու, համեստ աշխատաւորներ, յեղափոխական անցեալով վաստակաւորներ, անանուն շատ անգամ, որոնք գաղթաշխարհի մէկ անկիւնը իրենց աչքերը կը փակեն հայրենիքի կարօտով : Այդ «յաւէտ անհետացողները» մեծ մասով Տարոնցիներ են : Մուշեցի կամ այն գիւղէն : Եւ, երբեմն «հայրենակցական է որ իր յարգանքի տուրքը կուտայ», երբեմն ընկեր մը :

Այս չի նշանակեր թէ միայն Տարոնցիներէն են որ կը մեռնին : Կը մեռնին ու պիտի մեռնին բոլորը : Գոնէ այս գետնին վրայ հաւասարութիւն կը տիրէ : Թերեւս մտածէք.— « Ի՞նչ հաւասարութեան մասին խօսք կրնայ ըլլայ, հապա փափուկ անկողիննե՞րը , եւ առաջին կարգի թաղումնե՞րը ... » :

Զանցենք նիւթէն, շատ հեռուները կ՚երթանք :

Իմ դիտածս ուրիշ բան էր : Տարոնցին գիտէ արժեւորել իր հին դէմքերը, որքան ալ համեստ ըլլան անոնք : Գիտէ յարգել անոնք որ իրենց լեռներուն ու ձորերուն մէջ, վանքերու բարձունքներէն թէ լեռներու կատարներէն, անձնուրացութեամբ, մահը աչք առած, կը պաշտպանէին իրենց ժողովուրդին պատիւը, առանց սակարկելու «հայրենասիրութիւնը», եւ առանց քաղաքական անպաբարութեանց :

ՍՕՍԻ

Նոր դէպքեր Պերլինի մէջ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵՆ ՀՐԱՒԷՐ ԺՈՂՈՎԻ ...

Պերլինի բրիտանական հրամանատարը հրամայեց չէզոք գօտի մը հաստատել ռուսական եւ անգլիական սահմանագծին վրայ : Քաղաքական ցոյցերը արգիլուած են այդ շրջանին մէջ, որպէս զի ընդհարումներ չպատահին Ռուսերուն հետ :

Խորհրդային իշխանութիւնը ձերբակալեց քաղաքապետարանին մէջ պաշտօնեայ 19 ոստիկաններ եւս, հակառակ զօր. Քէօնիկի տրուած խոստումին : Ֆրանսացիները յայտարարութիւն մը հրատարակելով, թիւրիմացութեան վերագրեցին այս արարքը, այն վստահութեամբ թէ կալանաւորները ազատ պիտի արձակուին : Ձերբակալուած 40 գերման ոստիկաններ կը գտնուին ռուսական շրջանի ոստիկանական բանտին մէջ : Ձերբակալուած է Պերլինի քաղաքապետին թարգմանն ալ : Քաղաքապետական խորհուրդը ժողով գումարելով բրիտանական շրջանին մէջ, բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց միաձայնութեամբ : Արեւմտեան հրամանատարներն ալ բողոքագիրներ ուղղեցին :

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ճ. Մարշըլ, մանրամասն տեղեկագիր մը ստացած ըլլալով Պերլինի եւ Գերմանիոյ դէպքերու մասին, յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն .

— « Այս դէպքերը միայն գերմանական չեն, այլ դրդուած ներսէն եւ դուրսէն : Ուրիշ ատեն ալ այսպիսի դէպքեր պատահած են Եւրոպայի մէջ : Անհրաժեշտ է վճռապէս դիմադրել : Այս արարքներուն նպատակն է համայնավարներու տիրապետութեան տակ առնել Պերլինի քաղաքապետութիւնը : Կը յուսայինք թէ ամէն բան պիտի ըլլայ խաղաղութեամբ խորհրդակցելու համար : Ծիշդ հակառակը պատահեցաւ » :

★ Խ. Միութիւնը առաջարկեց Սեպտ. 10ին (այսօր) ժողով գումարել Փարիզի մէջ, քննելու համար իտալական գաղթավայրերու խնդիրը : Անգլիա եւ Մ. Նահանգները վերապահ կ՚երեւան : Ֆրանսայի պատասխանին կը սպասուէր երէկ :

Կ՚ըսուի թէ արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը խնդրած են Պ. Մոլոթովէն, խորհրդակցելու համար Պերլինի կացութեան մասին :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կաթոլիկ դպրոցներուն հետ, փակուած է նաեւ Ֆիլիպէի Մխիթարեան վարժարանը, ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը :

Առժամեական մը յանձնուեցաւ նոր դահլիճին կազմութիւնը

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ԿՈՒՍԱԿԻ՞ՑՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Հանրապետութեան նախագահը չորեքշաբթի օր Պ. Էսիոյի առաջարկած էր նոր դահլիճին կազմութիւնը, բայց Ազգ. Ժողովին նախագահը մերժեց, առողջական պատճառներով : Ուրիշ քանի մը անձնաւորութեանց տրամադրութիւնները շօշափելէ վերջ, նախագահը վարչապետութիւնը յանձնեց Տոքթ. Անրի Քէօյլի, դարձեալ արմատական, որ 15 անգամ նախարար եղած է վերջին 30 տարիներու ընթացքին :

Նոր վարչապետը երէկ պիտի հաղորդէր իր վերջնական պատասխանը : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ պիտի փորձէ կառավարութիւն մը կազմել ներկայացուցիչներ առնելով բոլոր հոսանքներէն, մինչեւ անգամ զօր. տը Կոլի կուսակիցներէն, բայց դուրս ձգելով համայնավարները : Յայտնի չէ թէ զօրավարին հետեւորդները պիտի հաւանի՞ն մտնել նոր դահլիճին մէջ : Եթէ հաւանութիւն յայտնեն, այն ատեն պիտի պահանջեն կատարել նահանգային ընտրութիւնները (հոկտեմբերին) եւ փոխել ընտրական դրութիւնը որ հիմնուած է համեմատական սկզբունքի վրայ : Թերեւս աւելի յառաջ երթալով, պահանջեն նաեւ սահմանադրութեան վերաքննութիւնը եւ խորհրդարանին լուծումը, ինչպէս կը պահանջէ զօրավարը :

Ուրիշ դժուարութիւն մը եւս,— ընկերվարականները պիտի հանդուրժե՞ն զօրավարին կուսակիցներուն մասնակցութեան :

ԵՐԿՈՒ ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ԿՈՉԵՐ

Ընկերվարական կուսակցութեան Տնօրէն Խորհուրդը երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ բռնած էր իր պաշտօնաթերթին չորրորդ էջը ամբողջութեամբ : Ճակատ յարդարելով «դիկտատուրայի բոլոր սպառնալիքներուն դէմ», կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ պատրաստ է պաշտպանելու Հանրապետութիւնը : Այս առթիւ կը պարզէ վերջին կառավարութեան որոշումներն ու ծրագիրները, բարելաւելու համար աշխատաւոր բազմութեանց վիճակը, եւ հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ այդ կառավարութիւնը տապալեցաւ «տը Կոլի կուսակիցներուն, ընկերային յառաջդիմութեան մոլեռանդներուն եւ համայնավարներուն դաշնակցութեամբ » : Անձնական իշխանութենէն վերջ (Զօր. տը Կոլ), կը դատապարտէ «համատիրական կուսակցութիւնը (համայնավարութիւն), որ ծառայելով օտար աշխարհակալութեան մը, փնտռած է բոլոր միջոցներով խափանել Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումը եւ անկախութիւնը» : Եւ կը յայտարարէ բարձրաձայն.

— Ո՛չ Կոլեան դիկտատուրա, ոչ ալ Սթալինեան դիկտատուրա :

Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն ալ կոչ մը հրատարակեց, որ կը բռնէ «Իւմանիթէ»ի չորրորդ էջը ամբողջութեամբ : Կոչը ուղղուած է «աշխատաւորներուն, հանրապետականներուն եւ հայրենասէրներուն», եւ կ՚ըսէ թէ «տագնապը կ՚երկարաձգուի, որովհետեւ մարդիկ կը յամառին կառավարել հակառակ Ֆրանսայի ժողովուրդի շահերուն» : Այս առթիւ սլաքներ կ՚արձակէ ոչ միայն զօր. տը Կոլի «խռովարարներուն որոնք կը սպառնան Հանրապետութեան», այլ եւ ընկերվարականներուն : Եւ միութեան կոչ մը կ՚ուղղէ բոլորին, գործադրելու համար իր «ազգային փրկութեան ծրագիրը » :

Համայնավարները ամէն միջոցի կը դիմեն, կառավարութեան մէջ մտնելու համար : Երէկ ալ հրապարակային ժողով մը սարքած էին մեծ սրահի մը մէջ, ուր պիտի խօսէր կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մորիս Թորէզ, «ազգային փրկութեան եւ ժողովրդավար միութեան » կառավարութիւն մը պահանջելով :

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ

Չորեքշաբթի օր բանուորական ցոյցեր տեղի ունեցան Փարիզի կարգ մը թաղերուն մէջ : Ամէնէն կարեւոր թափօրը սարքուած էր համայնավարներու կողմէ, Հանրապետութեան նախագահին պալատը երթալու եւ «ժողովրդավար կառավարութիւն մը» պահանջելու համար : Ոստիկանութիւնը եւ հանրապետական պահակները պալատին առջեւ կեցուցին 300 հոգինոց բազմութիւն մը որ կը ներկայացնէր ազգայնացուած գործարանի մը բանուորութիւնը : Թերթերը կը գրեն թէ Ֆոպուր Սէնթ Օնորէ փողոցին մօտ, միջին հաշուով ոստիկան մը կամ պահակ մը կար իւրաքանչիւր ցուցարարի դիմաց : Հինգ պատուիրակներու արտօնութիւն տրուեցաւ որ իրենց պահանջները ներկայացնեն պալատին դուռնէն : Երբ դուրս կ՚ելլէին, բանուորները «Մարսէյեզ» եւ «Ինթէրնասիոնալ» երգեցին : Շատեր սեղմած էին իրենց բռունցքները, համայնավարական բարեւ տալու համար :

Աւելի կարեւոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ Մեծ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ԺԴ.

Vivan las cadenas — կեցցեն շղթաները, — կը բացագանչէր սպանացի ժողովուրդը, երբ բռնաւորը երկրի Սահմանադրութիւնը կ'ոչնչացնէր ...

Ճիշդ նոյնը կ'ընէին նաեւ հայ բոլշեւիկները:

1920 Սեպտեմբեր 23ին սկսաւ թուրք – հայկական պատերազմը:

Թուրքիան կ'արշաւէր հարաւէն, իսկ Ռուսիան կը դաւէր հիւսիսէն ։

Այդ տագնապի օրերուն բոլշեւիկները Մոսկուայէն գիրերով հետեւեալ թռուցիկը կը ցրուէին հայ բանակի եւ խուճապահար հայ ժողովուրդի մէջ.—

« Հայ բանուոր, հայ գիւղացի ու հայ զինուոր.

« Քէմալական յեղափոխական բանակը՝ թուրք բանուորը, աշխատաւոր գիւղացին ու յեղափոխական ասկեարը, պարզած խորհրդային կարմիր դրօշը, գալիս է փրկելու քեզ քո դաւաճանների ձեռքից եւ տապալելու քո արիւնը ծծող Դաշնակների անարգ լուծը ։

« Զկրակես, հայ աշխատաւոր զինուոր, եղբայրական թուրք բանակի վրայ, նա քեզ բերում է ոչ թէ ստրկութիւն, այլ ազատութիւն. նա գալիս է օգնելու քեզ քո սրբազան պայքարի մէջ:

« Երբ տեսնես կարմիր դրօշը, առ զէնքդ եւ միացիր եղբայրական թուրք բանակին ընդդէմ քո ոխերիմ թշնամիների, ընդդէմ անարգ Դաշնակների» (Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ — «Հ. Յ. Դաշնակցութեան անելիքը», 1924, Գահիրէ, էջ 223-224):

Թիֆլիսի «Կոմունիստ» թերթը իր 1920 Հոկտեմբեր 24ի թիւով կը գրէր.

— « Մնում է միայն ուրախանալ,Հ որ Դաշնակցական Հայաստանը գտնւում է այն պղպահարող կովի վիճակում, որին Աստուած եղջիւրներ չի տուել »:

Իսկ Պաքուի « Կոմունիստ » թերթը անդրանիկ փառաբանանքներ կը շռայլէր Քէմալի հասցէին՝ Հայաստանը «Անտանտի ճերմակ շունը» անուանելով:

Ուշագրաւ էր Հայաստանի Կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի «Կոչը», ուղղուած « Անդրկովկասի ու ամբողջ աշխարհի բանուորներին եւ գիւղացիներին »:

Պատերազմի թոցերուն մէջ բռնուած Հայաստանին Կոմկուսը յետին ստորութեան վայել երախտագիտութեամբ կը յիշեցնէր Պաքուի արեւելեան ազգերու համաժողովը, ուր Էնվէրի, Զինովիեւի եւ Ռատեքի գլխաւորութեամբ .. կը թաղուէր Հայկ. Դատը .

— « Այն ժամանակ, երբ ամբողջ Արեւելքը բռնուած է ապստամբութեան հրդեհով, երբ Արեւելքի ժողովուրդների համագումարը երդուեցնում էր արեւելեան ժողովուրդներին ոտքի կանգնելու Կոմունիստական Միջազգայնականի դրօշակի տակ, միջազգային իմպերիալիզմի դէմ վերջին վճռական կռիւը մղելու համար, այդ ժամանակ Հայաստանի սպիտակ աւազակային կառավարութիւնը, հրով ու սրով չափելով ամբողջ յեղափոխական Հայաստանը, քայքայելով բոլոր բանուորական արհեստակցական կազմակերպութիւնները՝ անգլիական եւ ամերիկեան իմպերիալիստների հետ միացած նոր Գողգոթա է պատրաստում Արեւելքի յեղափոխական զանգուածներին » ...

Մեր գործած այս «մեծ ոճիր»ը յիշեցնելով՝ Կոմկուսը հանդիսաւորապէս հետեւեալ երդումը կ'ընէր .

« Մենք ուխտ ենք տալիս Հայաստանի արիւնաքամ բանուորագիւղացիական զանգուածներին՝ չենթարկուել աւազակային խմբերի ցածոգի պրովոկացիային... Մահ, Հայաստանի բանուորների եւ գիւղացիների վրայ բռնութիւն կատարողներին»: (Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — « Հայաստանը բոլշեւիկեան մուրճի եւ թրքական սալի միջեւ , 1941 , Պոստոն, էջ 168 — 169):

Նոյնն էին յայտարարութիւնները նաեւ Հայկ. Դատի մասին.

— « Հայաստանի խորհրդայնացումով Հայկ. Հարցը մի անգամ ընդմիշտ լուծուած է»,— կը բացագանչէր Ա. Կարինեան ։

« Կը հաւատանք, որ աշխարհակալ լուծէն ազատագրուող հասարակական Թուրքիան, իրեն հետ մեզ եւս Սեւրի դաշնագրի հակառակորդ համարելով, մեզ եղբայրական ձեռք պիտի երկարէ, երբ մենք, մեր թշնամի Դաշնակցականները տապալելով, Թուրքիոյ հետ միասին պայքարի կը լծուինք ընդդէմ Անթանթայի գիշատիչներուն» , —կը յայտարարէր Թուրքիոյ ուղղած իր ողջոյնին մէջ Խ. Հայաստանի անդրանիկ Ցեղկոմը («Արմենիա», հ. Բ., էջ 151):

Իսկ Ալ. Մեասնիկեան, իբրեւ կառավարական առաջին դէմքը մեր երկրի մէջ, « Հայաստանի միջազգային քաղաքականութիւնը » խորագրով յօդուածի մը մէջ, «Նորք»ի էջերէն,կը յայտարարէր.

— « Թուրքիայի վզին կապեցին Սեւրի դաշնագիրը, այդ երկրորդ սախական Վերսայլը, որի տակ կայ Դաշնակցական Հայաստանի ներկայացուցչի ստորագրութիւնը (ինչ մեծ ու անքաւելի ոճիր ... «Յ.»):

« Այդ Հայաստանը Թուրքիայի նկատմամբ ուզում էր անել ինչ որ Վերսայլում յաջողուեց կատարել Բելգիայի՝ Գերմանիայի նկատմամբ ։

«Մենք այլ բան ենք ասում, մենք առաջարկում ենք հաշտուել ու խաղաղութիւն հաստատել հայ և թուրք ժողովուրդների միջեւ. մենք առաջարկում ենք օգնել նոր Թուրքիային» (Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — « Հայրենիք», «Տարեգիրք - Տօնացոյց », 1946, Պոսթոն, էջ 185):

Նոյնը կը վկայէր նաեւ պաշտօնաթերթը, անդամ ... 1939ին ։

« Թուրքիայի միջազգային դրութիւնը » խորագրով թերթօնի մը մէջ, «Խ. Հայաստան», արձագանգելով «Իզվեստիա»յի, իր 1939 Յունիս 10ի թիւով կը գրէր.

«Թուրքիայի գիշատիչ բաժանումն սկսուեց Մուդրոսի զինադադարից անմիջապէս յետոյ (1918 թ.)։ Սեւրի պայմանագրի համաձայն (1920 թ.), Թուրքիային մնում էր մի փոքր տերիտորիա Սթամպուլի հետ միասին, եւ այն էլ պէտք է դառնար անգլօ-ֆրանսական գաղութ։ Թուրք ժողովուրդը, սակայն, յաղթական դուրս եկաւ իմպերիալիստների դէմ իր մղած պայքարից ։ Ունենալով արեւելեան սահմաններին բարեկամ հարեւան՝ ի դէմս Խորհրդային Ռուսաստանի, որ նոյնպէս պայքար էր մղում իմպերիալիստական պետութիւնների ինտերվենցիայի դէմ, թուրք ժողովուրդը կարողացաւ ազատօրէն կենտրոնացնել իր ուժերը հարաւում եւ արեւմուտքում , ջախջախել իմպերիալիստներին »։

Մոսկուայի 1921 Մարտ 16ի թուրքեւռուս բարեկամական դաշնագրէն ոստումով մը Լօզանին անցնելով՝ նոյն պաշտօնաթերթը կը գրէր.

— «Լօզանի կոնֆերանսում խորհրդային պատուիրակութիւնը ամէն կերպ պաշտպանում էր քեմալական Թուրքիան »։

Ամէն կերպ Թուրքիան պաշտպանելով՝ Լօզանի մէջ Խ. Ռուսիան ամէն կերպ Հայկ. Դատի դէմ կը դաւէր, մերժելով մինչեւ իսկ Թրքապատկան Հայաստանէն հողամասի մը կցումը աղդի Խ. Հայաստանի ...

Աւելին. Ռուսիոյ տափաստանները բաց հըռչակելով տարագիր հայութեան առջեւ՝ Չիչերին անկարելի կը դարձնէր որեւէ խօսակցութիւն մինչեւ իսկ Ազգային պարզ Օճախի մը շուրջ Թրքապատկան Հայաստանի հողերու վրայ ..

Եւ օգնեցին, լայնօրէն ու եղբայրաբար, ազատ փոխարէնը մինչեւ իսկ «պնակ մը ոսպապուր» պահանջելու հայ ժողովուրդի համար ...

« Հայաստանի աշխատաւոր ժողովուրդը (ակնարկը՝ համայնավարներուն.— «Յ.»),— կը գրէ Բ. Բորեան հայեւթուրք վերջին պատերազմի մասին, որ մեզ նախ Ալեքսանդրապոլի, իսկ ետքէն ալ Կարսի դաշնագիրն բերաւ,— Յեղափոխական խանդավառութեամբ աջակցեցաւ Դաշնակցական կառավարութեան պարտութեան եւ «բոլշեւիկ » Թուրքիոյ յաղթանակին, Հայ աշխատաւոր զանգուածները կը յուսային, որ «Թուրքիոյ եղբայրական աշխատաւոր ժողովուրդը» եւ իր կառավարութիւնը Խորհրդ. Հայաստանի հետ կը կընքեն պատուաւոր եւ եղբայրական խաղաղութիւն » («Արմենիա», հ. Բ., էջ 164:)

Մինչ կնքեցին «խաղաղութիւն» մը, որմէ «աւելի ծանրն ու աւելի անպատուը հազիւ թէ կարելի ըլլայ գտնել պատմութեան էջերու վրայ», վկայութեամբը միշտ նոյն Բորեանի ։

« Անկախութի՜ւն..., Այս մերն էր երէկ, այդ մերն է եւ այսօր»,— Զարենցներու բերնով կ'որոտային բոլշեւիկները երկրէն...

« Հայ ժողովուրդի արիւնոտ եւ հերոսական անցեալի հանդէպ Հայաստանի Կարմիր Բանակը խոնարհում է իր գլուխը եւ շարունակում պայքարել Նրա անկախութեան համար»,— Զարենցներուն կ'արձագանգէին Աւիսները ։

« Դաշնակցութիւնը դեռ մինչեւ հիմա էլ ճըգնում է իրեն « Հայաստանի անկախութեան» դրօշակիրը ներկայացնել: Կեղծաւոր աւաղ», — մեզ հեգնելով՝ կը յայտարարէին Խանջեանները ։

Անկախութեան պաշտպանները ... իրենք էին:

Եւ.... պաշտպանեցին՝ Հայաստանը խեղդելով ննդութեանց ու դաւերու մէջ:

Եւ կը զարմանան տակաւին, թէ այդ ինչպէս է, որ անկարելի կը դառնայ հայրենասէր Դաշնակցութենէն ջոկել հայ ժողովուրդը եւ զայն առ միշտ միաձուլել հայրենադաւ բոլշեւիզմի հետ ։

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ԱՅՆ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԸ ՈՐ ՀԱՆԴԷՍԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՂՐԿԵՆ, ՄԵԾԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՕԳՏՈՒԻՆ, ԵԹԷ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՂԴԱՏԵՆ ԲՆԱԳՐԻՆ ՀԵՏ ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Դպրոցական գիրքերու վերանայութիւնը Խ. Միութեան մէջ

Տեղական թերթի մը աշխատակիցը, որ մասնագէտ է խորհրդային գործերու, կը գրէ թէ ամբողջ Խ. Միութեան հանրապետութեանց կրթական նախարարները հրաւիրուած են վերաքննելու երկրորդական դպրոցներու ծրագիրները եւ գիրքերը։Վերջերս նախարար Վօժնէզէնսքի կը յայտարարէր թէ՝ «դպրոցին գլխաւոր դերը պիտի ըլլայ բարձրացնել աշակերտներուն քաղաքական - գաղափարաբանական կազմութիւնը, զինել զանոնք նիւթապաշտական դիտութեամբ, դաստիարակել խորհրդային պետութեան եւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութեան ,՚եւ Լենին - Սթալին կուսակցական նուիրումի ոգիով» ։

Մոսկուայի մէջ կը պայքարին այն մէջոցին «զուտ՝ գիտութիւն» , , . «գիտութիւնը հայրենիք չունի » կամ « գիտութիւնը քաղաքականութենէ դուրս է» եւ նման յետադիմական եւ հակամարքսեան բանաձեւերու դէմ ։ Վօժնէզէնսքի կը խոստովանի թէ չկրցան այս տարի կատարեալ վերաքննութեան ենթարկել ծրագիրները, ժամանակը կարճ ըլլալով, բաւականացան հապճեպօրէն սրբագրելով հին դպրոցական գիրքերը եւ գնելով նոր յառաջաբաններ, ներշնչուած նոր ոգիէն։ 1949էն 1950 միայն պիտի կրնան հրատարակել նոր դպրոցական գիրքեր, մէջն ըլլալով տարրական դասարաններուն գիրքերը։

Literatournaïa Gazetaի մէջ Վօժնէզէնսքի կը պայքարի գլխաւորաբար ութերորդ , իններորդ եւ տասներորդ դասարաններուն գիրքերուն դէմ , այսինքն երեք նախապատրաստական դասարանները որոնք կը պատրաստեն համալսարաններ ։Ցաւ կը յայտնէ որ դրական երեւոյթները «գաղափարապաշտ եւ ձեւապաշտ տեսակէտով» գրուած են։ « Գրականութիւնը կ'ուսուցանեն դպրոցին մէջ «ոչ թէ պատմական եւ ընկերային եղանակով,ուր կ'արտացոլայ դասակարգային պայքարը գաղափարաբանական կալուածին մէջ, այլ պարզապէս իբրեւ առանձին գործերու գումար մը»։ Եւ, միւս կողմէ, գրական շարժման մը վերլուծումը կապուած չէ դարու թնորոշ ոգիին հետ ։

Մասնաւորաբար վերաքննեցին Պոսպէլովի եւ Շապիրովսքիի ռուս գրականութեան դասագիրքը, որովհետեւ մեծ չափով կը շեշտէր արեւմտեան Եւրոպայի ազդեցութիւնը ռուսական գրականութեան վրայ, թէ դասականութեան եւ թէ վիպապաշտութեան գլուխներուն մէջ։ Անոնց մէջ հեղինակները քիչ մը շատ կը ծանրանային թէ Ռուսիա ետ էր նաեւ Մեծն Պետրոսեան շրջանին մէջ»։ Մասնաւոր յանձնախումբ մըլ.Տիմոլէվիդասպիրքը, ժամանակակից գրականութեան մասին, դրաւ իբրեւ օրուան ճաշակին պատշաճող գիրք։ Աստր մէջ աւելի լաւ սահմանուած է «ընկերվարական իրապաշտութիւնը» եւ հոն փառաբանուած է սովետական շրջանի գրականութիւնը որ կը կազմէ «գերագաս հանգրուան մը տիեզերական եւ ռուս գրականութեան զարգացման»։ Քերականութեան եւ ոճաբանութեան դասագիրքերուն ալ չինայեցին ։ Ակադեմական Վինոկրատովի վրայ բուռն յարձակում գործեցին իր մեծ «Ռուս լեզուն» գործին առթիւ։ Կ'ըսէին թէ ան շատ մէջբերումներ կ'ընէր օտար լեզուաբաններէ, որոնք ռուսերէնը ուսումնասիրած էին եւ տարօրինակ կերպով փոխանակ մեծարանք ընծայելու Լենինի եւ Սթալինի գրական հանճարին,զանոնք դասած էր, լեզուի եւ ոճի տեսակէտով, լրագրողներու եւ հրապարակագիրներու դասակարգին մէջ ։

Լ. Սամարին, փոխ - նախարարը Խ. Միութեան հանրային կրթութեան, «Փրաւտայ»ի մէջ կը յայտարարէր թէ բարձրագոյն ուսման դասագիրքեր ալ նոյնքան տկար են որքան երկրորդական վարժարաններուն գիրքերը։ Անոնց հեղինակները ոճիրը գործած են ապաքաղաքական եւ քաղքենի ուղղութեամբ ներշնչելով սարկութիւն հանդէպ արտասահմանի։ « Միայն մեր հայրենիքին խանդավառ հայրենասէրները, մեծաշրջական քաղքենի գիտութեանց թշնամիները կրնան լինոր դասագիրքեր խմբագրել։ Օրինակ, Փրոֆ. Ն. Րուպինշթայն իր «Ռուս Պատմագիտութեան»գիրքին մէջ համարձակած է ըսել թէ մարքսեան պատմական գիտութիւնը պարզապէս շարունակութիւնն էր քաղքենի պատմութեան գիտութեան, մինչդեռ անանցանելի խրամատ մը կայ երկուքին միջեւ եւ մարքսեան գիտութիւնը յեղափոխութիւն մըն է մտածման կալուածին մէջ։ Գալով գիտական դասագիրքերուն, պէտք է բոլորն ալ մէջտեղ հանեն դերը ռուս եւ սովետական գիտուններուն որոնք նախակարապետներն են բոլոր մեծ գիւտերուն եւ արհեստագիտական նորութիւններուն 19րդ եւ 20րդ դարերուն։ Անոնց դերն է քօղարկած

Կարպիս Ղազարեան

Անցեալ շաբթու ցաւով հաղորդած էինք թէ Երուսաղէմի մեր ընկերներէն Կարպիս Ղազարեան յանկարծամահ եղած է Գահիրէի մէջ, ուր փոխադրուած էր վերջերս ։

Իրազեկ մը հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները կը հաղորդէ —

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Կ. Պոլիս, 1901ին ։ Հայրը, Ղազարոս, Կեսարացիներու համբաւաւոր Ղազարեան ընտանիքէն յայտնի վաճառական, իսկ մայրը՝ Վարդուհի, Թալասցի Գույումճեան ընտանիքէն ։

Ութ տարեկան տղայ՝ Կարպիսը 1909ին կը կորսնցնէ իր հայրը Գոնեայի մէջ, ուր ընտանիքով փոխադրուած էին ։ Կարպիսի հետ իր երկու կրտսեր եղբայրներու՝ Վահանի եւ Արթիւրի հոգածութիւնն ու դաստիարակութիւնը ծանրացած էին իրենց մօր ուսերուն վրայ ։ Շատ չանցած առաջին ընդհանուր պատերազմը կը պայթի, որուն կը յաջորդեն 1920ին Մուսթաֆա Քէմալի ազգային շարժումը եւ Գոնիայի Տէլիպաշէյի ապստամբութեան դէպքերը ։ Այն ատեն պատանի Կարպիսը կը յաճախէր Գոնեայի Ճէնանեան Գոլէճը ։ Սակայն Թուրք կառավարութեան կարգադրութեամբ բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, որոնց կարգին նաեւ Կարպիսը, իր մօր եւ երկու եղբայրներուն հետ, աքսորի ճամբան կը բռնեն դէպի Խարբերդ, Էրզրում ։ Բարեբախտաբար հազիւ Կեսարիա հասած՝ կարելի կ'ըլլայ զիրենք ազատել ու կ'ապաստանին Թալաս ։

Թալասի մէջ Կարպիս ամերիկեան նպաստամատոյցի որբանոցներէն ներս որպէս ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ եւ շնորհիւ իր ազնիւ բնաւորութեան ու աշխատասիրութեան՝ շուտով բոլորին համակրանքը կը շահի ։ Որբանոցներու դէպի Յունաստան ու Լիբանան փոխադրութեան ժամանակ իրեն վիճակուած էր կարեւոր դեր մը ու այդ իսկ պատճառաւ Պէյրութ հասաւ 1922ին Դեկտեմբերի վերջերը, բոլոր որբերու եւ պաշտօնէութեան մեկնումէն վերջ ։

Անմիջապէս Ճիպէյլի որբանոցի ուսուցչութեան կը հրաւիրուի եւ կը նուիրուի մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին ։ Որբ սերունդի աչքերուն մէջ կը կարդար ան իր ժողովուրդի ապագան ։ Ճիպէյլի մէջ է որ Կարպիս առաջին անգամ սկսաւ հետաքրքրուիլ կուսակցական ու հանրային գործերով ։ Որբանոցի գոցումէն վերջ, 1925ին Կարպիս կարճ ժամանակ մը անգործ մնալով, նախ Երուսաղէմի Սարաֆեան վաճառատան եւ շատ չանցած Երուսաղէմի քարիւղի Շէլ ընկերութեան գրասենեակի մէջ պաշտօնի կը կոչուի եւ շնորհիւ իր ուշիմութեան հետզհետէ կը ստանձնէ ընկերութեան վիճակագրական բաժնի պատասխանատուութիւնը, որ կը շարունակէ մինչեւ իր մահը ։

1934ին Պէյրութի մէջ իր կեանքը կը կապէ Իպիշեան ընտանիքէն դաստիարակ Օրիորդ մը՝ Պերճուհիի հետ եւ 1944ին դժբախտութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելու իր այնչափ սիրած կողակիցը ։ Ճակատագրի հարուածը խորապէս ցնցեց Կարպիսը, որ ժամանակ մը սակաւախօս ու ինքնիր մէջ ամփոփուած մնաց եւ մինչեւ վերջն ալ, իր իսկ արտայայտութեամբը, «կեանքին հետ չէր հաշտուած»։

Իր արաբ պաշտօնակիցներու վկայութեամբ իսկ, ողբացեալ Կարպիսը ճէնթլմէն մըն էր ։ Ունէր զօրաւոր անհատականութիւն ։ Ճիպէյլէն ըսկսեալ մօտ քսան եւ հինգ տարուան հանրային ու կուսակցական բեղուն գործունէութիւնը, յատկապէս Գաղութին մէջ, դէպքերէն եզրակացութիւններ հանելու ինքնատիպ դատողութիւնները, առանձին նիւթեր եւ յատկապէս նորերուն համար՝ օգտակար դասերով հարուստ ։

րել քաղքենի գիտութիւնը«որ կը ծառայէ աշխարհակալութեան գիշատիչներուն» ...

Ուսուցիչներ պատրաստող դպրոցներուն մակարդակը բաւական բարձր չէ եւ մանկավարժական գիտութիւններու նշանաւոր ակադեմիան (հսկայական հաստատութիւն մը (որ 500է աւելի աշխատակիցներ ունի) այնքան դէշ կատարած է իր դերը, որ կրթական քննիչ մը ըսած է. «ան այնքան հեռու է դպրոցէն որքան Հիւսիսային Բեւեռէն» ։

Դպրոցական գիրքերուն բովանդակութենէն զատ, կը գանգատին թէ գիրքերը անբաւական են եւ գէշ կերպով բաշխուած ։ Դպրոցներուն պիտոյքները խեղճուկրակ են, մինչեւ իսկ Մոսկուայի մէջ ։ Ըստ LiteratouraiaGazetaյի տասներորդ դասարանի տղաքը ըսած են թէ իրենց դասը ուսուցիչին բերնէն լսած եւ սորված են, որովհետեւ դպրոցը Պուշկինի Լերմանտովի Հէրցընի, Տոլստոյի գործերը չունի ։ Իսկ «Փրաւդա»ն իր Օգոստոսի Թիւին մէջ կը քննադատէ գիրքերու բաշխումի դրասենեակի պաշտօնէութեան անգործութիւնը ։ Այդ հաստատութեան յանձնուած էր երկու միլիոն գիրքերու բաշխումը, բայց չեն գիտեր թէ ինչ եղան գիրքերը որոնք պիտի ղրկուէին Խ. Միութեան 22 գաւառները եւ շրջանները ։

Ք.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

«ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ» ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Թէհրանի «Ալիք»ը շարք մը յօդուածներով կը պատմէ թէ ինչ ահաւոր թշուառութեան մատնուած են այն հազարաւոր գիւղացիները որոնք Հայաստան պիտի փոխադրուէին, բայց յետաձգուեցան եւ հիմա նորէն կը տեղաւորուին իրանեան գիւղերու մէջ ։

Քարաջը, Հաշկերտը եւ շրջակայ գիւղերը մանրապէտներու կողմէ նկատուած են ճահճատենդի բոյներ ։ Պրոֆ. Անարինը յայտնած է թէ մինչեւ որ ճահիճները չցամքին եւ մժեղները չոչնչանան, այդ շրջանը բնակելի վայրեր չեն ։ Արդ, փոխանակ հայրենադարձները իրենց բնակարանները վերադարձնելու, ահագին ծախքեր ընելով, տարած են զանոնք այդ ախտաւոր շրջանը ։ Շատ չանցած, անոնց մեծ մասը կրնայ զոհ դառնալ ճահճատենդի ։

« Ալիք »ի տեղեկատուն կ'աւելցնէ թէ այդ գիւղերուն մէջ ժողովուրդին սնունդը չափազանց խեղճ է ։ Անոնք կ'ապրին ցամաք հացով եւ շաբթուան ընթացքին միայն մէկ երկու անգամ կ'ունենան 20—30 կրամ պանիր... Ասկէ զատ կենսանիւթ Dի պակասով պզտիկներէն շատեր ենթակայ են ոսկրաթեքութեան եւ անբուժելի փորհարութեան ։ Չափահասները ունին հաւկուրութիւն, կենսանիւթ Aի պակասով ։

Ցիշտարաբադի, Բէհջատաբադ եւ Ամջադիէ թաղամասերու հողաբարձութեան դիմած են Բուրվարիի 60 — 70 ընտանիքներու ներկայացուցիչները աղերսելով.— « Փրկեցէք մեզ, կորչում ենք» ։ Անոնք աւելցուցած են թէ «գարնան երբ որոշուեցաւ ներգաղթի պատճառով Թէհրան հաւաքուած գիւղացիները Հաշկերտի շրջանը տեղաւորել, մենք եւ մեզի պէս շատեր հրաժարեցանք գիտնալով որ Հաշկերտի վատառողջ կլիմային պատճառով, պիտի դատապարտուէինք կորստեան, եւ չէինք սխալած որովհետեւ Սարաթապատի 16 ընտանիքներէն հիւանդութեան պատճառով հեռացած են 13 ընտանիքներ եւ մնացած միայն երեք ընտանիքներ ։ Իսմայիլաբատիվեց ընտանիքէն մնացած է միայն մէկ հոգի, միւսները հիւանդացած են եւ հեռացած ։ Մեհրաբադի 15 ընտանիքէն մեծ մասը հիւանդ պառկած է ։ Աղրուլաղէն 3 ընտանիք հիւանդացած ու հեռացած ։ Չուզելով վըտանգել մեր երախաներուն առողջութիւնը, մնացինք Թէհրան ։ Կ'ուզենք վերադառնալ ծննդավայր մեր գիւղերը ։ Թէհրանի մէջ ալ ենթակայ ենք կորստեան ։ Երբեմնի բարեկեցիկ, հիւրընկալ ու նահապետական բարքերու տէր գիւղացիներս հիմա վերածուած ենք նամուսն ու արժանապատուութիւնը կորսնցուցած մուրացկաններու ։ Եթէ հայ հասարակական մարմինները չօգնեն մեզի անմիջապէս հասնելու Բուրվար, մենք կորսուած ենք ։ Գիւղատէրը կ'ընդունի մեզ եւ կը խոստանայ սերմնցու տալ եւ վերադարձնել մեր տուներն ու այգիները, մեր վաճառած արժէքով ։ Սեփական միջոցներով չենք կրնար վերադառնալ ։ Օգնեցէք մեզ քանի ուշ չէ »։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մեր պաշտօնակիցը, Յուսաբեր վերջապէս պիտի ունենայ իր սեփական շէնքը ։ Համանուն ընկերակցութիւնը յառաջիկայ հոկտեմբերին պիտի ձեռնարկէ շինութեան ։

Ճարտարապետներ Պ. Պ. Ապու Պաքր Խայրաթ, Մաքս Էտէլ, Հրազդան Պալեանէ, Հայկազ Շիրինեանէ եւ Միհրան Զրաքեանէ կազմուած յանձնախումբը քննած է այս առթիւ կազմուած յատակագիծերը եւ մրցանակները տուած հետեւեալներուն.— Գաբրիէլ Է. Տիգրան, (առաջին), 200 եգիպտական ոսկի, Ժորժ Մ. Մասուռի (երկրորդ) 100 եգիպտական ոսկի ։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ դասընթացք մը պիտի բացուի Հարվըրտ համալսարանին մէջ այս աշնան ։ Ընդամէնը տասներկու դաս, շաբաթը մէկ անգամ, իրիկունները ժամը 7.30էն 9 ։ Բաց պիտի ըլլայ 18 տարեկանէն վեր սկսնակ եւ յառաջադէմ ուսանողներուն ։ Իւրաքանչիւր նիստի մուտքն է 50 սէնթ, բայց հարկ է 2 տոլարնոց չէք մը ներփակել խնդրագրին հետ՝ վճարելի Մէսէչուսէթի նահանգին կրթական պաշտօնատան ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԱ.

Կայեան բերդին մէջ, ուր առժամաբար տեղափոխուած էր Աշոտ Երկաթի ընտանիքը, Հեղինէն կեցած էր իր պատուհանին առջեւ, ու լռութեամբ կը նայէր գորշ ու մթին ամպերուն, որոնք արագօրէն կը սլանային երկնակամարին վրայ ։

Կարծես լուր մը, յոյսի նշոյլ մը կը խնդրէր այդ ամպերէն, բայց ոեւէ պատասխան չէր ստանար ։ Ապա իր հայեացքը խոնարհեցուց դէպի ցած, դէպի ահռելի անդունդը, որ կը տարածուէր բերդին ստորոտը եւ ուր օձի նման գալարուելով կը վազէր Զօրագետը ։ Հեղինէն, կարծես դիւթուած, կ'ուզէր ցած թռչիլ, հասնիլ անդունդին յատակը, կամ բարձրանալ վեր, գորշ ամպերուն, ու տեղեկութիւններ ուզել իր սիրելիներուն մասին ։ Բայց ուժասպառ ինկաւ բազմոցին վրայ, դուրս թռաւ կուրծքէն խեղդող հեկեկանք մը ու երախայի նման սկսաւ լալ ։

— Գէորգ, Գէորգ, կը հառաչէր ան, կը սիրեմ քեզ, հապա ինծի ։ Ես մինակ եմ այս հառաչող ու լացող տարերքին մէջ, բոլորովին մինակ ։ Հասիր ինծի, Գէորգ իշխան, Հեղինէն քեզի կը կանչէ ։

Պատասխան չկար ։ Այն ատեն, ակամայ յիշեց իր տեսակցութիւնը Գէորգ իշխանին հետ, երբ ան, իր ոտքերուն փաթթուելով, սէր կը պաղատէր ։ Յիշեց այդ պատկերը եւ սառն դող մը ցնցեց իր մարմինը ։

— Օ՜, ի՜նչ իրաւունքով կը կանչեմ զայն, քանի որ ես ուղարկեցի զինք դէպի հուր ու մոխիր ։ Ան հաց ուզեց ինձմէ, ես քար տուի իրեն. Ջուր ուզեց իր մորմոքած սիրտը զովացնելու, իսկ ես լեղի տուի ։

Ի՞նչ ըրի ես, ի՞նչ քարէ սիրտ կար իմ մէջս որ այսպէս վարուեցայ, իսկ հիմա զուր տեղ կը կանչեմ զինք ։ Այն ատեն ես խեղդեցի իմ մէջ զգացումը, իսկ այժմ դուրս կը ժայթքի ան ։ Հոգիս կը հիւծի, ծաղկած կեանքս կը թառամի ։ Իշխան, հասիր ինծի, ես կը սիրեմ քեզ ։

Կրկին ձայն չկար ։ Մէկը միւսէն դառն մտածումներ կը յաջորդէին իրարու, եւ աւելի ու աւելի կը մաշեցնէին իր սիրտը ։

Բայց կիրքը, վրդովումը, հոգեկան խռովքը հետզհետէ դադրեցան եւ տեղի տուին սառն դատողութեան ։

— Իսկ եթէ ան արհամարհէ զիս, մոռնայ կամ սէրէն կուրցած կեանքը վտանգի ենթարկէ. Ի՞նչ ընեմ ես այն ժամանակ ։ Ես կը ճանչնամ Գէորգ իշխանի հոգին. ոչ, ան չի մոռնար զիս, չարհամարհեր, բայց կը վախնամ անոր յանդուգն բընաւորութենէն ։ Ան կը մտնէ կրակի մէջ, եւ թշնամիի նիզակը կամ սուրը չի խնայեր ինծի համար թանկագին կեանքը ։ Գէորգ իշխան, վերադարձիր, ետ կ'առնեմ ես իմ խօսքերը, կրկնեց Հեղինէն եւ սկսաւ դարձեալ հեկեկալ ։

Ապա որոշեց նամակով ետ կանչել իշխանը պատերազմի դաշտէն, բայց պահ մը ետք անդրադարձաւ իր որոշումին, երկար մտածեց եւ վերստանալով իր բոլոր արիութիւնը, ըսաւ ինքն իրեն.

— Է՜հ ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ. ան պէտք է հայրենիքին, եւ ես արգելք պիտի չըլլամ անոր ։

Հեղինէն այնքան տարուած էր իր մտածումներէն որ չնկատեց անգամ, թէ ինչ խլրտում ինկաւ այդ ժամանակ բերդին մէջ եւ ինչպէս անոր երկաթէ դռները ահագին դղրդումով / փակուեցան յանկարծ ։ Այն ատեն միայն գլուխը բարձրացուց, երբ հեռաւոր անտառին մէջէն լսուեցան պատերազմական փողերու ձայներ, եւ Կայեան բերդը, ուր կը գտնուէր Աշոտ Երկաթի ընտանիքը եւ ուր բանտարկուած էր Սիւնեաց Վասակ իշխանը, շրջապատուեցաւ թշնամիներով ։

Հեղինէն վեր թռաւ տեղէն եւ դէպի թագուհին վազեց ։ Գունատ եւ տխուր էր թագուհին ։ Աչքերուն մէջ կ'երեւային արցունքի կաթիլներ. ուզեց սրբել զանոնք, երբ ներս մտաւ Հեղինէն, բայց ուշ էր արդէն ։

— Թագուհի, որո՞նք են բերդը պաշարողները, հարցուց Հեղինէն թագուհիին ձեռքը համբուրելով ։

Թագուհին արտասուալից աչքերը դարձուց Հեղինէին եւ դողդոջուն ձայնով ըսաւ .

— Հայերը ։

— Ի՞նչպէս, միթէ ճշդուեցա՞ն լուրերը ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Գուլվաններուն վրայ, Ռիչըլիէօ - Տուռօ, ուր ոստիկանութիւնը կեցուց 6000 հոգինոց բազմութիւն մը: Համայնավարները կ'ըսէին թէ բռնութիւններ կատարուեցան, բայց ոստիկանութիւնը անմիջապէս հերքեց այս մեղադրանքը: Ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Փորթ Մայեոյի մէջ:

Ինչպէս գրած էինք, պետական պաշտօնեաներու գործադուլը մասամբ միայն յաջողեցաւ, Փարիզի մէջ: Քանի մը քաղաքապետարաններ փակուեցան, աղբահաւաքները չաշխատեցան, պետական հիւանդանոցներու աշխատանքը խանգարուեցաւ եւն.:

Ազգանշան - գործադուլները կը շարունակուին Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ: Անհրաժեշտ ուտեստներու գիները միշտ կ'աւելնան: Միսին գինը 50 % բարձրացած է Յուլիսէն ի վեր: Թղթադրամի աճումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ:

★ Ամերիկեան տոլարը 420 ֆրանքի բարձրացաւ չորեքշաբթի օր, սեւ-շուկային մէջ (Սեպտ. 7ին 406 ֆրանք էր): Անգլ. թղթադրամը 1140 ֆրանքի (Գչ. 1120 էր): Զուիցերիական ֆրանքը 104ուկէսէն բարձրացած էր 108 ֆրանքի: Ոսկեդրամներն ալ բարձրացան ու նափոլէոնը՝ 5275 ֆրանքի, թէեւ յետոյ իջաւ 5250 ֆրանքի: Ոսկի տոլարը, որ 21.600ի կը ծախուէր տասը օր առաջ, բարձրացաւ 24.500ի:

★ Հանրապետական խորհուրդի 21 անդամներ առաջարկեցին լուծել խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել, իբրեւ միակ ելք:

★ Ֆրանսական տագնապին ծանրացումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Բոլորն ալ գիտեն կուսան թէ Ֆրանսա որքան տկարանայ, արեւմտեան ճակատն ալ նոյնքան կը թուլնայ: Թերթ մը կը հարցնէ թէ Ֆրանսան իսկապէս անկառավարելի երկի՞ր մը դարձած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութիւնը դասակարգային պայքարի մարտակոչ մը ուղղեց գիւղացիներուն, որպէսզի խորտակեն ունեւոր հողագործներու ցանկապատները: Ծարտարագործական նախարարութիւնը պատուիրեց աստիճանաբար խրագործել հաւաքական հողագործութիւնը (կոլխոզ), ըսելով թէ նոյնիսկ 1949ին ագարակներու հազիւ 1 %ը պիտի կրնան ազգայնացնել:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԲԵՆԷՇԻ յուղարկաւորութեան առթիւ, կառավարութիւնը արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առած էր, հաւանական ցոյցերու դէմ: Հազարաւորներ կը հետեւէին յուղարկաւորութեան թափորին: Արարողութիւնը պարզ էր, բայց տպաւորիչ: Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

ԶՕՐ. ՄԱՐԿՈՍ ծանր մեղադրանքներ լսած է Մոսկուայէն, ինչպէս կը հաղորդեն կարգ մը թերթեր: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ զօրավարը պէտք եղած պատրաստութիւնները չէ կատարած զինուորական գործողութեանց համար:— Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչները ուղղակի ամբաստանեցին Ալպանիան թէ օգնած է Յունաստանի ապստամբներուն, վերջին կռիւներու ընթացքին:— «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Դշ. առտու 800 տուներ խուզարկուեցան Աթէնքի մէջ եւ 860 հոգի ձերբակալուեցան:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ազգայնացման օրէնքներուն դէմ բողոքեցին Անգլիա, Մ. Նահանգները, Ֆրանսա, Պելճիա եւ Հոլանտա, քանի որ իրենց հպատակներուն սեփականութիւններն ալ վտանգուած են:

ՄԱՐՇԷԼ ՔԱՇԷՆ Սոֆիա գնաց օդանաւով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա» Սեպտեմբեր 8ի խմբագրականով կը յանձնարարէ Եուկոսլաւիոյ համայնավարներուն ապարէզէն քշել ներկայ վարիչները: Այս առթիւ յատկապէս կը մեղադրէ մարէշալ Թիթօն, ըսելով թէ իշխանութեան գլուխ կը մնայ «շնորհիւ անողորմ բռնութեանց, զանգուածային ձերբակալութեանց եւ ահուսարսափի»:

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ, (Էտիրնէ - Գըրքլարէլի) բոլոր գիւղերը կը պարպուին եւ բնակիչները տեղահան կ'ըլլան, համաձայն թուրք թերթերու տեղեկութեանց:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Օր. Իսկուհի ԿԻՒԼԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի Սեպտ. 12 Խաչվերացի օրը, պատարագէն վերջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Շավիլի հայ մատուռին մէջ, 4 rue des Trois Champtiers,Chaville: Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է MATFORD décapotable, 13 ձի, վերջին մոտել, նոր մօթէօռ, նոր լաստիկ, 380.000: Հեռաձայնել Gob. 05—63:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով: Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը: Հայաստանի հանրապետութիւնը: Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Խօսնակ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet:

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ:

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, դրատուն, rue Richer No. 43:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» ակումբին մէջ:

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ (Սէն Շամոնէն), եւ Տ. ՉէՔԵԱՆ (Սէնթ Էթիէն):

Գեղարուեստական բաժինէն անմիջապէս վերջ, խնջոյք մինչեւ ուշ ատեն: Կը հրաւիրենք շրջանի ընկերները: Մանրամասնութիւնները տեղի վրայ:

ԳԻՆԵՃՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ի պատիւ նախորդ վարչութեան կուտայ գինեճօն մը, 26 Սեպտեմբեր կիրակի ժամը 3.20ին: Café Sportsի մէջ, 157bis, rue Jean Jaurès, Մէզօն Ալֆոր: Գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտքը ազատ է, ծախքերու մասնակցութիւն:

Հաղորդ. միջոց.— Ecoles Charenton,181 հանրակառք եւ իջնել վերջաւորութիւն:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Արլմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը: Կը խնդրուի ծնողներէն որ առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը: Ուսուցիչ՝ Գ. Մնոումենց:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէռթըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած շքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 14.45ին:

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

ԷԴԻՊՈՍ

OEDIPE Արքայ ROI

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տրամը 6 արար, (Գոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկէն):

Մանրամասնութեանց համար փնտռել ճոխ յայտագիրը: Տոմսերու համար դիմել հայ գրավաճառներուն: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Գ. Մ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ հազար ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Քերեմեթի նորակազմ Հայր. Միութեան, Տիկին Թ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի եւ Տիկին Շ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ դերձակի, կերպասի եւ քոնֆէքսիոնի համար, Սթրազպուրկ - Սէն Տընիի կողմը: Նաեւ աշխատանոց մը՝ Իթալիի կողմը: Հեռախօսել Gob. 05-63:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Եղիշէ Կճաեան, Էսկիշէհիրցի Էօրէնճիք Եայլացի), հօրը անունը Սարգիս, եղբօրը Մովսէս (1920ին մեկնած Ամերիկա): Իմացնել Վարդան Գոչունեանին: Հասցէ Walter Kotchunija, Oberhaüsen Sterkrada - Nord Hiesfelder Strasse, No. 101 bei Pollmann. (Allemagne):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈԲԼ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Փոնթէ, ընկեր Մ. Գաբրիէլեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): 1947 - 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Ազգ. Միութեան սրահը, 67 rue Longue des Capucines: Օրակարգ.— Ա. պատգամաւորներու զեկուցում, Բ. վարչական ընտրութիւն: Ընթացիկ հարցեր:

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օդափոխութեան ատեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՑԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:

ԳՐԵԼ ՅՍՏԱԿ: Ի ՀԱՐԿԻՆ ՖՐԱՆՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԳԸՐԵԼ ՏԱԼ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ բազմաձայն պատարագի երկսեռ երգչախումբ մը կազմուած է ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Գ. Նշան Սերգոյեանի:

Ս. Եկեղեցւոյս երաժշտութեան փայլը մեզ բոլորս հետաքրքրող հարց մը նկատելով, լիայոյս ենք՝ թէ բազմաթիւ պիտի ըլլան այդ երգչախումբին մասնակցողները:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան չորեքշաբթի իրիկունները (22 Սեպտեմբերէն սկսեալ) ժամը 19էն մինչեւ ժամը 20.30: (Կցիւ)

★

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ~~կը ծանուցանէ թէ՝ այս~~ կիրակի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայր. պատուիրակ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան:

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին. Ս. պատարագ ժամը 10ին, Թափօր ժամը 16.30ին:

Մեռելոց Խաչվերացի Բշ օր 13 Սեպտ. Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի.— (Կցիւ)

ԾԱԽՑՈՒԻ Է

Chelleի մէջ երկյարկանի տուն մը որ ունի 4 սենեակ, մուտք եւ խոհանոց: 1500 քառ. մեթր մշակուած հող, ամէն տեսակ առատ պտուղներով (մինչեւ 1000 քիլօ տարեկան): Gare de l'Estէն 25 վայրկեան, Chelleի կայարանին շատ մօտ:

Դիմել ամէն օր Գ. Մուրատեանի, 13 rue Saulnier Paris (9): Հեռ. Pro. 41-29:

ԱՃԱՊԱՐԵՑԷՔ

Ծախու է Վէլիզիի մէջ 155 մեթր հող անտառին կից, վրան փայտաշէն տուն մը, երեք փիէս: Ունի ջուր: Գինը 120 հազար ֆրանք: Դիմել ուղղակի հետեւեալ հասցէին.— Գօյաճեան 29 Ave. du Bas Meudon, Issy les Moulineaux:

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 11 Septembre 1948 Շաբաթ 11 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 4632-Նոր շրջան թիւ 1051 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ

Քանի մը ամիս առաջ արտատպեր էինք Թուրք թերթի մը՝ «Ճիւմհուրիէթ»ի մէկ յօդուածը, որ կը նկարագրէր Անատոլուի ժողովուրդին թշուառութիւնը :

Գրողը տխրահռչակ ամբոխավարի մը, հանգուցեալ Եունուս Նատիի տղան էր, Նատիր Նատի, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած ըլլալով, կը նկարագրէր իր տեսածները (28 Յունիս) :

Թուրք խմբագիրը հրապարակաւ կը խոստովանէր թէ «կարելի չէ մէկ յօդուածի մէջ սեղմեցնել մեր դարաւոր թերիները» :

Արդարեւ, իր տեսածներուն միայն մէկ մասն էր որ լոյս տեսաւ : Այդ համառօտ պատմութիւնն անգամ երեւան կը հանէ վէրքեր, որոնք որեւէ լուսաբանութեան չեն կարօտիր :

— « Անատոլուն դրկուած է ճամբաներէ : Գոնիայի նահանգը Զուիցերիայէն աւելի ընդարձակ է, բայց Աստուծոյ օգնութեամբ միայն կարելի է ինքնաշարժով ճամբորդել հոն... Մեր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին գիւղացիները յաճախ կը ստիպուէին շալկել մեր ինքնաշարժը, որ հազիւ կը յաջողէր 1ուկէս ժամէն կտրել 20 քիլոմեթրնոց ճամբայ մը» :

Նկատեցէք որ Գոնիան հազիւ 24 ժամ հեռաւորութիւն ունի Պոլսէն, եւ, սուլթանական շրջանին իսկ դարձած էր հաղորդակցութեանց կեդրոն, շնորհիւ Գերմաններու աջակցութեան :

— « Ատանայի նահանգն ալ կարծեմ ընդարձակ է Պելժիոյ չափ, սակայն հոն ալ միակ արդիական ճամբայ մը, Ուլուգըշլայէն մինչեւ Մերսին, շինուած Անգլիացիներու կողմէ : Այդ ճամբան ալ սկսած է աւրուիլ, եւ երեք տարի վերջը հետքն անգամ պիտի չմնայ » :

Հաթայի մէջ ալ (Սանճաք) Ֆրանսացիները սքանչելի խճուղիներ շինած էին — ինչպէս ամբողջ Սուրիա - Լիբանանի մէջ : Բայց, «այդ ճամբաներուն այսօրուան վիճակը դիտելէ վերջ, կարելի չէ արցունք չթափել » :

Ամիսներ առաջ, նոյն թերթին թղթակիցը կը պատմէր թէ «ոչ միայն բրիչ մը չէ զարնուած Անթաքիայի եւ Իսքէնտէրունի մէջ, այլ հինէն մնացածներն ալ քանդուելու վրայ են» : Ճամբաները ծակ - ծակ : Աղբիւրները ցամքած եւն. (4 Յունիս) :

Խմբագրապետը իր վերջին ճամբորդութեան առթիւ կը տեսնէ մանուկներ «գրեթէ մերկ, շատերուն փորերը թմբուկի պէս ուռած» : Եւ ժողովուրդը հազարաւոր ցաւերէն «գզուած, ամէն յոյս կտրած» :

Եւ ահաւասիկ նորագոյն վկայութիւնը :

Այս անգամ պաշտօնական անձեր են, երեք նախարարներ, որոնք պտոյտ մը կատարելով «արեւելեան նահանգներուն» մէջ, վերադարձեր են մռայլ տպաւորութեամբ :

Ճամբայ չկայ : Դպրոց չկայ : Շէնք չկայ : «Բնակչութեան նուազութիւնն ալ կը բարձրացնէ դպրոցներու ծախքը » :

Դեռ նոր ըմբռներ են թէ անհրաժեշտ է ճամբաներու ցանց մը շինել : Նախ՝ Վանէն Հէքեարի, յետոյ Արճէշէն Բաթնոս, որ Վանը պիտի կապէ Աղրիի (Արարատ) եւ Էրզրումի :

Ծրագիրներ, նաեւ, երկաթուղին երկարաձգելու մինչեւ Մուշ եւ Դատուան, յետոյ Սարըղամըշ եւ Կարս, լրացնելով հանգոյցը :

Այսպէս ուրեմն, Փոքր Ասիոյ յաղթանակէն եւ հանրապետութեան հռչակումէն 25 տարի վերջն ալ, արեւելեան նահանգները կը մնան ամայի եւ աւերակ, դրկուած ճամբաներէ, դպրոցներէ, առողջապահութենէ եւ ուրիշ տարրական բարիքներէ : Հակառակ անհաշիւ հարստութեանց յափշտակութեան :

Մինչդեռ, այդ նահանգներուն օրինաւոր ժառանգորդները, 90 % կոտորուած եւ մնացեալը ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, ամայի տարածութիւններ շէնցուցած, անապատներ ծաղկեցուցած են : Իրենց սահմանակից երկիրներէն մինչեւ Եւրոպայի ափերը : Հայաստանէն մինչեւ Սուրիա - Լիբանան : Առանց հաշուելու, օրինակ, Ֆրանսայի հայաշէն գիւղերը :

Բարեպա՛շտ Ամերիկացիներն ալ գիտեն այս բոլորը, ինչպէս եւ ուրիշ բաներ : Եւ սակայն ...

Հազար ծրագիր եւ բանաձեւ չեն կրնար բարեփոխել այդ նահանգները, քանի կը գտնուին աւերիչներու բռնագրաւիչներու ձեռքը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՉԿԱՅ ԿԱՐՕՆ » ...

Այս ափսոսանքը՝ ծանօթ երգէն, ամէն անգամ որ միտքս կ'իյնայ ուրիշ Կարօ մը, Կէնճեան : Երիտասարդ զինուոր, մեռած՝ Ֆրանսայի համար :

Դեռ անցեալ շաբաթ էր որ անգամ մը եւս թաղեցին զայն, հեռաւոր, առժամեայ գերեզմանէ մը փոխադրելով իր ընտանեկան բնակավայրը, Լիոն :

Դեռ երէկ չէ՞ր որ նամակներ կը գրէր Ալզասի գիւղերէն, ուր ճակատագրական կռիւներուն կը սպասէր իբրեւ զինուոր :

Անհուն կարօտ մը կը վառէր իր հոգին, ի տես շէն գիւղացիներու, որոնք այնքան կը յիշեցնէին մեր շինականները :

— Մեր գոյութենէն անգամ լուր չունին, կ'ըսէր : Եւ միեւնոյն ատեն հոգին կը խայտար հպարտութեամբ :

Ինչո՞ւ չէ : « Անծանօթ » ժողովուրդի մը այս որդի զաւակն ալ, հազարաւոր ազգակիցներու հետ կրակը նետուած էր, փրկելու համար Ֆրանսան : Եւրոպա՛ն :

Հազարաւորները վերադարձան, Կարօն չեկաւ : Հազարներէ լուր կար, իրմէ՝ ոչ իսկ հետքը :

Ասա՛, եղբայր — դուն չտեսա՞ր իմ մարալիս, իմ բալիս ...

— Գերի է : Հեռաւոր գիւղ մը ինկած է... ուշ կանուխ երեւան կ'ելլէ :

Բայց անբախտ մայրիկը աւելի շատ իր բնազդին կը հաւատար քան այս ու այն անցորդին վկայութեան :

Տարիներ վերջը պիտի հաստատուէր թէ սպաննուած է Հօթ Սաոնի մէջ, 1940 Յունիս 13ին, երբ «տարօրինակ պատերազմը» յանկարծ կը վերածուէր շանթամարտի, կրակ տեղալով մինչեւ Փարիզ :

Ուշիմ եւ համեստ, ողբացեալ Կարօն համակ եռանդ էր, հանրօգուտ, մանաւանդ երիտասարդական ձեռնարկներու մէջ : Կը ջանար իր Դաշնակցականի պաշարը լրացնել ընկերվարական գիտելիքներով :

Շա՞տ տեսաւ իր 32 տարիներու գարունը :

ՎԱՀԷ

«Արեւելեան նահանգներ» կը ծաղկի՛ն...

Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց գործավար Նիհատ Էրիմ, կրթական գործավար Թահսին Պանկուօղլու եւ աշխատանքի գործավար Թահսին Պալթա կարեւոր քննութիւններ կատարած էին արեւելեան նահանգներուն մէջ : Թուրք թերթերը կը գրեն թէ գործավարները, որոնք վերադարձած են Անգարա, մութ գոյներով կը ներկայացնեն արեւելեան նահանգներու կացութիւնը եւ կ'ըսեն թէ արմատական կարգադրութիւններ պէտք են, բարձրացնելու համար այդ նահանգներու կրթական, ընկերային, տնտեսական եւ շինարարական մակարդակը :

Գործավարներու յայտարարութեանց համաձայն, արեւելեան նահանգներու մէջ դպրոցներու թիւը շատ քիչ է, տղաքը դաստիարակելու համար, եւ եթէ հարկ ըլլայ օրինակ մը յիշել, Հէքքեարիի մէջ տղոց հարիւրին 10 միայն հնարաւորութիւն կը գտնէ վարժարան մտնելու : Իսկ ճամբաներու վիճակը իսկապէս կսկծալի է, հաղորդակցութիւնները մեծապէս դժուար՝ Մուշի, Դատուանի, Սարըղամըշի եւ Կարսի միջեւ : Պաշտօնեաներն ալ հոն կ'ապրին նոյնքան խղճալի պայմաններու տակ :

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական Միութեանց ընդհ. ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժեց ընդունիլ համայնավարները եւ աջակցիլ Համաշխարհային Դաշնակցութեան, «որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ գործիք մը խորհրդային քաղաքականութեան համար» : Միեւնոյն ատեն որոշեց չափաւորել աշխատավարձքի պահանջները եւ ուժ[redacted]լ արտադրութեան :

Նոր վարչապետը Ազգ. Ժողովին առջեւ

Տօքթ. Անրի Քէօյ, նոր վարչապետը, ապահոված ըլլալով չափաւոր հոսանքներու աջակցութիւնը եւ մանաւանդ ընկերվարականներուն մասնակցութիւնը, Ազգ. Ժողովին ներկայացաւ երէկ, հինգշաբթի, անոր հաւանութեան ենթարկելու համար իր թեկնածութիւնը եւ ծրագիրը : Կատարուած խորհրդակցութեանց շնորհիւ բաւարար մեծամասնութիւն մը ապահովուած էր արդէն :

Վարչապետը ինք պիտի ստանձնէ ելմտական նախարարութիւնը զոր մերժած էին Պ. Ռընէ Մայէր եւ ուրիշներ : Նախարարական կազմը մեծ տարբերութիւն պիտի չունենայ Պ. Շումանի կազմած կառավարութենէն : Ընկերվարականները պիտի պահեն կարգ մը կարեւոր նախարարութիւններ — ներքին գործերու, աշխատանքի, ճարտարագործական արտադրութեան եւն. :

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ նոր վարչապետը նախապէս զանազան հոսանքներու հաւանութիւնը ստացած էր ոչ միայն իր թեկնածութեան, այլեւ ելմտական ծրագրի եւ կառավարութեան կազմի մասին : Միեւնոյն ատեն համոզած էր ընկերվարականները թէ Զօր. տը Կոլի կուսակիցներէն մարտական դէմքեր պիտի չառնէ դահլիճին մէջ, այլ մէկ - երկու համակիրներ : Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, զօրավարին կուսակիցները խոստացած են աջակցիլ նոր կառավարութեան, պայմանաւ որ յանձն առնէ բարեփոխել ընտրական օրէնքը ապագայ ընտրութեանց համար :

Այս խորհրդակցութեանց միջոցաւ սահմանադրական մեծամասնութիւնը (311 քուէ) ապահոված համարելով, նոր վարչապետը կը յուսայ կառավարութիւնը կազմել այսօր կամ կիրակի : (Իր նախորդն ալ անցեալ կիրակի կազմեց) :

Կ'ըսուի թէ չափաւոր հոսանքներուն վրայ շատ ծանր ազդած է Պանք տը Ֆրանսի վերջին հաշուեկշիռը, որուն համաձայն 32ուկէս միլիառ ֆրանք աւելցած է թղթադրամի շրջաբերութիւնը, Օգոստոս 26էն Սեպտեմբեր 2ի շաբթուան ընթացքին : Այս յաւելման առաջին պատճառը այն է որ պետական գանձը շարունակ նոր վարկեր կը պահանջէ : Կանխավճարներու հաշիւը 165.800 միլիոնէն բարձրացած է 165.500 միլիոնի : Կացութիւն մը որ մեկնութեան չի կարօտիր :

★ Զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը եւ բանբերը, Սուսթէլ, առջի օր ճառ մը խօսելով, պահանջեց նոր ընտրութիւններ կատարել «կարելի եղածին չափ շուտ» : Այս առթիւ խստօրէն դատապարտեց «կարգուսարք մը որ տեւական տագնապներով կը վտանգէ Հանրապետութիւնը և Ֆրանսայի կեանքն իսկ» :

[illegible] յանուն զօրավարին : Շատերու կարծիքով, նոր դահլիճը պիտի ըլլայ զինադուլի կառավարութիւն մը : Եթէ այս անգամ ալ ձախողի, անխուսափելի պիտի դառնան նոր ընտրութիւնները :

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

Օրուան լուրերը կը հաստատեն թէ հետզհետէ կը սաստկանան բանուորական խլրտումները, մանաւանդ անոնք որ կը կատարուին մասնաւոր ազդանշանի մը վրայ :

Հինգշաբթի օր բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ, Փասիի կամուրջին վրայ : Ռընոյի բանուորները թափօր մը կազմած էին Ավընիւ տը Վերսայլի վրայ, բայց ոստիկանութիւնը միջամտելով ցրուեց կամուրջին մօտ : Ասոր վրայ քանի մը խումբեր Սէնի գետափը խուժելով, քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ, պատնէշ մը կազմեցին Ավընիւ տը Լամպալի մէջ եւ տապալեցին ոստիկանական պարապ կառք մը : Ընդհարումներու հետեւանքով 16 քաղաքապետական պահակներ եւ երեք ոստիճանաւորներ թեթեւապէս վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ ցուցարարներ : Տասը հոգի ձերբակալուեցան :

Փարիզի մէջ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ կը դիմեն Հանրապետութեան նախագահին, իրենց գանգատները յայտնելու եւ «ժողովրդավար միութեան կառավարութիւն մը» պահանջելու համար : Իւրաքանչիւր խումբ իր պահանջները պալատի դռնապանին յանձնելով կը հեռանայ, շրջուն պահակներու հսկողութեան տակ : Պալատը պաշտպանութեան տակ առնուած է խստօրէն :

★ Ատաղձի բանուորները ժողով մը գումարելով, պահանջեցին ամսական 13.500 ֆրանքի բարձրացնել նուազագոյն ապրուստը, վերաքննել աշխատավարձքը՝ ամէն անգամ որ 10 % կը սղէ ապրուստը, 3000 ֆրանք հատուցում տալ եւն. :

Ցոյցեր տեղի ունեցան զանազան թաղերու մէջ, քաղաքին կեդրոնէն մինչեւ արուարձանները :

Գաւառի մէջ ալ խլրտումները կը շարունակուին : Բանուորները հետզհետէ աւելի պահանջկոտ կը դառնան մասնաւորապէս հիւսիսային շրջաններուն մէջ : Հանքային արտադրութիւնը մեծապէս թուլցած է, իբրեւ հետեւանք պարբերական գործադուլներու :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ԺԴ.

Երբ Մոսկուա եւ Երեւան այնքան լայնօրէն կ'աջակցէին Թուրքիոյ, անոնք ստոյգ — ճիշդ եւ անխախտ — հասկացողութիւն ունէի՞ն արդեօք քեմալականութեան էութեանը մասին:

Ի հարկէ, ունէին:

« ՔԵՄԱԼԱԿԱՆՆԵՐԸ,— կը վկայէ « Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարան»ը, — Հայկական Հարցի մէջ լաւ էութեան կը շարունակէին սուլթաններու եւ երիտասարդ - Թուրքերու քաղաքականութիւնը»(«Մ. Խ. Հ., 1930, Մոսկուա, հ. 20րդ, էջ 530):

Էջ մը առաջ երիտասարդ - Թուրքերու մասին խօսելով՝ նոյն «Հանրագիտակ»ը կը գրէ.

— « Երիտասարդ - Թուրքերը, որոնք իշխանութեան եկած էին որոշ աջակցութեամբը Դաշնակներու, Հայկական Հարցի մէջ կը շարունակէին Սուլթաններու հին ջարդարար սեւհարիւրական քաղաքականութիւնը» (անդ, էջ 529):

Նոյն « հին ջարդարար սեւհարիւրական քաղաքականութիւն»ը նաեւ քեմալականները կը շարունակէին հայ ժողովուրդի հանդէպ, վկայութեամբը միշտ նոյն «Հանրագիտակ»ի...

Երբ Հայաստանի անդրանիկ Յեղկոմի արտ. գործերու գործավար Ալ. Բէգզադեան բողոքեց Էնկիւրի Շիրակի հայութեան զանգուածային կոտորածի դէմ՝ Էնկիւրին Երեւանի «բողոքող» Հայերը Դաշնակցական հռչակեց՝ անոնց «համայնավարութիւն»ը կասկածի տակ առնելով ...(Վ.ՆԱԻՍԱՄԴԵԱՆ — « Հ. Յ. Դաշնակցութեան անելիքը», 1924, Գահիրէ, էջ 102—103):

Որովհետեւ, Էնկիւրիի ըմբռնումով, միայն Դաշնակցականը կրնայ Հայը պաշտպանել բայց ոչ նաեւ բոլշեւիկը ...

Եւ Երեւանը լռեց ...

Լռեց նաեւ Մոսկուան ...

Աւելին:

Մոսկուա եւ Երեւան, այս ամէնը գիտնալով հանդերձ, թէ քեմալական Թուրքիան կը փառաբանէին եւ թէ ամէն կերպ կ'աջակցէին անոր...

Բանակցութեան մը մէջ Քարախան — այն ատեն խորհրդային դեսպանը Վարշաւիոյ մէջ — կը յիշեցնէր երկու պատասխանատու Դաշնակցականներու.

— Դուք չ... կը խօսիք այն աջակցութեանը մասին, որ մենք կ'ընծայենք քեմալական Թուրքիոյ՝ զէնքով, ոսկիով եւ մարդիկներով: Դուք կը մոռնաք կարեւորագոյնը, կը մոռնաք այն, որ մենք մեր կարմիր քարոզութեամբ քեմալական վկայեալ ջարդարարները աշխարհի կը կերցնենք իբրեւ տիպար յեղափոխականներու ...

Իսկ մեզ ալ՝ իբրեւ Դատ ու ժողովուրդ՝ նոյն բոլշեւիկները ընծայաբերած էին «վկայեալ ջարդարար»ներուն՝ ի շահ «համաշխարհային յեղափոխութեան»...

Եւ երբ այս է իրողութիւնը, ի՞նչպէս կ'ուզէիք, որ հայ ժողովուրդը լքէ Դաշնակցութիւնը եւ հետեւի Բոլշեւիզմին:

Ի՞նչպէս կ'ուզէիք, որ բազմադարեան անցեալով հին ու ազնուական ժողովուրդ մը, տագորուած գոյութեան հզօր բնազդով մը, եղբայրանայ ուժի մը հետ, որ իր գերեզմանը կը փորէ:

Ինչո՞ւ հայ ժողովուրդը տասնամեակներ շարունակ այնքան ջերմօրէն փարած մնայ Դաշնակցութեան.

« ԱՅՆ ՊԱՐԱԳԱՆ,— հեղինակաւորապէս կը վկայէ «Մ. Խ. Հանրագիտարան»ը,— ՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԿԱՒ ԻԲՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ, ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒԱՒ ԻՐԵՆ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԸ ՀԱՅ ՄԱՆՐ ՊՈՒՐԺՈՒԱԶԻՒ ԼԱՅՆ ԽԱՒԵՐՈՒՆ » («Մ. Խ. Հանրագիտարան», 1930, Մոսկուա, հ. 20րդ, էջ 226):

Հայ աշխատաւոր ժողովուրդի (համայնավար ժարգոնով՝ «մանր պուրժուազի»ի) լայն խաւերը, 1890էն մինչեւ 1920ը, այսինքն՝ Դաշնակցութեան հիմնադրման թուականէն մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացման թուականը, Դաշնակցութեան հետ մնացի՞ն թէ չմնացին.

« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԶԱՆԳՈՒԱԾՆԵՐԸ,— կը վկայէ միշտ հեղինակաւոր «Հանրագիտարան»ը,— ՈՐՈՆՔ ԵՐԿԱՐ ԺԱՄԱՆԱԿ Կ'ԸՆԹԱՆԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՏԵՒԷՆ, ՏԱԿԱՒԻՆ 1919ԻՆ ԻՐԵՆՑ ՁԱՅՆԵՐՈՒ 90 %Ը ԴԱՇՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՏՈՒԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՏԵՆ..» (անդ, էջ 530—531):

Ձայներու այս 90 տոկոսը Դաշնակցութենէն խլելու համար միայն մէկ ճամբայ կար.

— Հայ ազատագրական պայքարը պսակել հայ Դատի լուծումով՝ կամ անարիւն միջոցներով եւ կամ արիւն թափելով:

Մինչ հայ ժողովուրդը տեսաւ, որ բոլշեւիզմը իր երակներուն մէջ չունի ոչ իսկ ԿԱԹԻԼ ՄԸ արիւն Հայկ. Դատին համար:

Եւ չունի պարզ այն պատճառով, որովհետեւ բոլշեւիզմը տեղ չունի Հայ Դատին համար ոչ իր սրտին եւ ոչ ալ իր ուղեղին մէջ:

Ընդհակառակն. հայ ժողովուրդը տեսաւ ու համոզուեցաւ, որ բոլշեւիզմը զինք ու իր հայրենիքը վաճառքի հանած է Արեւելքի քաղաքական շուկաներու մէջ:

Եւ երբ այս է իրողութիւնը, նորէն կը կրկնենք, այլեւս ինչո՞ւ զարմանալ, որ 1919 թուի ձայներու 90 տոկոսը այսօր բարձրացած է գրեթէ 100 տոկոսի:

Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ մենք կը յայտարարենք, որ այն օրն իսկ, երբ ռուսական սուիններըը մեկնին Հայաստանէն, հոն չի մնար ոչ իսկ ՄԷԿ ՀԱՅ բոլշեւիկ ...

Խորհրդահայ վարիչները ոչ կոյր էին եւ ոչ ալ յիմար: Անոնք կը տեսնէին հայ ժողովուրդի այս տրամադրութիւնները եւ կ'ըմբռնէին անոնց պատճառները:

Ուստի եւ անոնք հայ ժողովուրդի ուսերէն, ուր բազմած էին ռուսական սուիններու ուժով, դէպի անոր սիրտը ճամբայ մը հարթելու համար, սկսան խարդախաբար Դաշնակցական գաղափարներ թութակել:

Ու ձախողեցան նաեւ այս մարզին մէջ, որովհետեւ լոկ բառերը Դաշնակցական էին, բայց ոչ նաեւ գործերը:

Եւ անոնք չարաչարօրէն տուժեցին անգամ բառերուն համար:

Մոսկուան այս բառերն իսկ ջնջեց խորհրդահայ վարիչներուն:

Միայն ապագան պիտի գայ պարզելու, թէ խորհրդահայ մտաւորականութեան մեծ կոտորածի մէջ ինչ դեր ունեցաւ այն կեղծ խլրտումը, որ բոլշեւիկ վարիչ խաւին կողմէ կատարուեցաւ Դաշնակցութեան գաղափարական շտեմարանէն:

(Ամբողջական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»էն)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

Զ. Ճարտարարուեստ եւ ելմտացոյց

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ — Թուրքիա ունի նորածին ճարտարարուեստ մը, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել մանր ճարտարարուեստ, որ ոտքի վրայ կենալու եւ քալելու փորձեր կը կատարէ:

Նպատակն է, ճարտարարուեստական դուռէ ամէնէն ընթացիկ ապրանքները երկրին մէջ արտադրելով, ներածումը պակսեցնել եւ դրամի խնայողութիւն կատարել: Բան մը որ իր կարգին կ'անդրադառնայ ազգ. դրամին վրայ, զայն կայուն պահելու համար: Տեսակ մը տնտեսական անկախութիւն:

Սակայն, ճարտարարուեստը որքան խոշոր դրամագլուխի, նոյնքան ալ մասնագէտներու եւ որակեալ աշխատաւորներու կարօտ ձեռնարկ մըն է: Յաջողութեան այս երկու պայմաններն ալ կը պակսին:

Այսուհանդերձ ճիգը ակներեւ է, եւ բազմաթիւ ձեռնարկներ կ'օգտուին «ճարտարարուեստի քաջալերութեան օրէնք»էն՝ իրենց գոյութիւնը պահպանելու եւ հետզհետէ ինքնաբաւ դառնալու համար:

Թուրքիա այժմ կը հաշուէ, տասը բանուորէ աւելի աշխատցնող 1707 ճարտարարուեստական հաստատութիւններ, հետեւեալ խմբաւորումով.

ա) Հանքային ճարտարարուեստ (ձուլարան)՝ 57 գործարան: բ) — Երկրագործական արտադրութեանց վրայ աշխատող՝ 773: գ) — Հիւսուածեղէն՝ 355: դ) — Փայտ եւ ոճլիւլօզ՝ 161: ե) — Մետաղագործական՝ 152: զ) — Քիմիական 78: է) — Էնէրժի, ջուր եւ պաղ օդ՝ 84: ը) — Քար եւ հող՝ 47:

Պետական նպաստէն կ'օգտուին 1052 հաստատութիւններ: Կը նշանակէ թէ 2/3ը նպաստով միայն իր գոյութիւնը կը պահէ: Այս հաստատութիւնները ապահովաբար պետական ձեռնարկներ են:

Ճարտարարուեստի քաջալերութեան օրէնքէն օգտուող գործատեղիներուն տարեկան արտադրութիւնն եղած է 502.700.000 ոսկի՝ 1940ին: Գոյքերուն արժէքը (շէնք, գործիք եւ մեքենայ) 213.297.000 ոսկի:

3.— ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Համառօտակի յիշենք նաեւ հանքային արդիւնաբերութիւնը: Թուրքիոյ ընդերքը հարուստ է, բայց չի շահագործուիր լայն չափով: Ցաւը միշտ միեւնոյնն է,— դրամագլուխի եւ արհեստագիտական նորագոյն միջոցներու պակաս: Իր ստորերկրեայ հարստութեանց շահարկումը օտար դրամագլուխի ալ չուզեր յանձնել: Ասիկա, շատ յաճախ, օտար միջամտութեանց դուռ կը բանայ, կամ պատրուակ կը ստեղծէ: Հետեւաբար կը գոհանայ իր միջոցներով: «Քիչ ըլլի, իմը ըլլի»: Բերանը այրած է: Մածունը անգամ փչելով կ'ուտէ:

Այս «քանի մը խօսք»էն վերջ անցնինք թիւերուն.— հանքածուխ՝ 3.830.000 թոն եւ 604000 թոն լինեիթ, կրաղիւս՝ 337 հազար թոն, հանքային աղ՝ 226 հազար թոն, խրոմ՝ 103 հազար թոն, երկաթ՝ 112 հազար թոն, պղինձ տասը հազար թոն, զինկ՝ 13 հազար թոն, կապար 15 հազար թոն, ծծումբ՝ 3000 թոն, պորասիթ 2200 թոն: Ասոնցմէ զատ, որոշ քանակութեամբ մանկանէզ, ամիանթ, անթիմուան, անդիկ եւ կարգ մը արժէքաւոր քարեր:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԼԵՒՄՏԱՑՈՅՑ — Թուրքիա երբեք հաւասարակշռուած ելեւմտացոյց չէ ունեցած: Արդար ըլլալու համար ըսենք սակայն թէ՝ բացի քանի մը «ջոջեր»է, մնացեալ բոլոր կառավարութիւններուն համար սովորական երեւոյթ դարձած է այս հիւանդութիւնը: Ճահճատենդի կը նմանի: Սաստիկ ջերմութիւն կը պատճառէ, բայց չի մեռցներ: Եթէ մահացու ըլլար, Թուրքիա վաղուց փտած կ'ըլլար:

Թուրքիոյ 1948ի ելմտացոյցը կ'արձանագրէ 1.115.600.000 ոսկի մուտքի դիմաց, 1.243.563.197 ոսկի ելք: բացը՝ 127.963.197 ոսկի:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄՈՒՏՔԵՐԸ.—

Գործառնութեան տուրք	234.000.000 ոսկի
Շահատուրք	169.300.000 ոսկի
Ժամանակաւոր (կէչիճի)	160.500.000 ոսկի
Բացառիկ (իսթիսնաի)	106.000.000 ոսկի
Մաքսատուրք	100.220.000 ոսկի
Ազգ. պաշտպնթ. տուրք	99.193.000 ոսկի
Մենաշնորհի տուրք	51.267.000 ոսկի
Անասնատուրք	31.000.000 ոսկի
Այլազան եկամուտներ	31.800.000 ոսկի
Ներքին փոխառութեանց տուրք	42.200.000 ոսկի

եւայլն, եւայլն:

Պետական կալուածներէն, եւ պետութեան սեփականութիւնը եղող հիմնարկութիւններէն նախատեսուած է 22.090.000 ոսկի մուտք:

ԵԼՔԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ.—

Ազգ. պաշտպանութիւն	376.934.895 ոսկի
Հանրային պարտք	211.911.139 ոսկի
Կրթական	106.497.248 ոսկի
Հանրօգուտ շինութիւն	97.436.997 ոսկի
Առողջպհկն. եւ ընկեր. օժանդ.	47.718.377 ոսկի
Արդարադատութիւն	41.586.000 ոսկի
Երկրագործական	33.441.897 ոսկի
Ելմտական	150.089.616 ոսկի
Ընդհ. ապահովութիւն	32.000.000 ոսկի
Ոստիկան զօրաց	37.000.000 ոսկի

Մնացեալ նախարարութեանց եւ ընդհ. տեսչութեանց յատկացումները չենք թուեր:

Գիտս մը ըրած պիտի չըլլանք, եթէ աւելցնենք որ, ելմտացոյցին առիւծի բաժինը (աւելի քան 1/3ը) կը կլանէ ազգ. պաշտպանութիւնը: Երրորդ գծի վրայ կուգայ պաշտօնէութիւնը: Հանրային կրթութեան բաժին հանուած է ընդհ. եկամուտին մօտաւորապէս 1/10ը, նոյնքան հանրօգուտ շինութեանց: Համեմատաբար ողորմելի գումար մը գիւղատնտեսութեան (աւելի նուազ քան ժանտարմրրին, և գրեթէ հաւասար գծի վրայ ընդհ. ապահովութեան հետ): Ծղճիմ յատկացում մըն ալ առողջապահութեան եւ ընկերային օժանդակութեան:

Քանի մը խօսք ալ համագործակցական (քօօփէրաթիւ) շարժումի մասին:

Այս գաղափարը հետզհետէ կը զարգանայ Թուրքիոյ մէջ, եւ տարուէ տարի կը ծաւալի: 1947ի ընթացքին 435 նմանօրինակ ընկերակցութիւններ կը գործէին երկրին ամբողջ տարածութեան վրայ:

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

15 ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐ ԿԸ ՄԿՐՏՈՒԻՆ

Սեպտեմբեր 5ի կիրակին Նաուըլ Գափուի (Պոլիս) Աղքատախնամ մարմնին նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է Ս. Յովհ. եկեղեցիին մէջ մկրտութեան արարողութիւնը 15 զաւառացի չափահաս պատանիներու, ինչպէս նաեւ 25 տարու կնոջ մը եւ իր զաւկին: Այս նուիրական ձեռնարկը քաջալերելու համար բարեսէր անձեր ստանձնած են կնքահայրութիւնը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ, Ա. Ահարոնեան: Հատոր երրորդ: ՀՌՕ ԿԻՆԸ, ՇՎԷՅՑԱՐԱԿԱՆ ԳԻՒՂԸ: Պոստըն, 1948: Տպ. «Հայրենիք»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

Ապերախտ չըլլանք...

Օրը օրին եւ ուշի ուշով կը հետեւիմ « Յառաջ»ի հարցարանի պատասխաններուն եւ թեր ու դէմ կարծիքներուն։

Երէց սերունդը իրապէս թերացա՞ւ իր պարտականութեան մէջ։ Իմ կարծիքովս, թերեւս թերացումներ ունեցաւ, բայց ընդհանուր առմամբ կատարեց իր պարտքը։ Փա՞ստ կ'ուզէք «Յառաջ»ի հարցարանին, պատասխանողները իրենք ապացոյց են։

Ինչո՞ւ ամէն յանցանք բեռցնենք երէց սերունդի ուսերուն, Ապրիլեան ընկերներ, երբ մեզմէ շատեր չուզեցին օգտուիլ պատեհութիւններէն։ Պատերազմէն առաջ երբ Փարիզէն եւ կամ ուրիշ դաղութներէ, երէց սերունդի ներկայացուցիչներ գաւառ կ'այցելէին, դասախօսութիւններ եւ բանախօսութիւններ կատարելու, յաճախ կը պատահէր որ հազիւ քանի մը տասնեակ ունկնդիրներ ունենային։ Մեղաւո՞ր էր երէց սերունդը։

Շատ հեշտ է մեզի համար դիւրի մէկ հարուածով ուրանալ անոնց վաստակն ու ճիգը։ Բայց ըսէք, խնդրեմ մենք «Ապրիլեան» սերունդի մնացորդներս, ի՞նչ ըրինք երէկ եւ ի՞նչ կ'ընենք այսօր, բան մը աւելի սորվելու համար։ Մեզմէ շատեր նոյնիսկ հինգ ֆրանքը կը զլանան հայերէն ուեւէ թերթ կարդալու համար։ Ըսէք, խնդրեմ ֆրանսահայ գաղութը որ 75 — 80 հազար հայութիւն կը հաշուէ, քանի՞ հազար հայերէն թերթ կը սպառէ։ Չխօսինք ալ գիրքերու եւ պարբերաթերթերու մասին։

Մարդիկ շատ բան կրնան սորվիլ, եթէ ուշադրութեամբ հետեւին այդ հրատարակութեանց միջոցաւ։

Դժգոհ ենք երէց սերունդէն, կ'ըսէք։ Իսկ վաղը ի՞նչ պիտի ըսէ հոս հասակ նետած նոր սերունդը այսպէս կոչուած միջին սերունդի հասցէին։ Ուրիշ ոչինչ եթէ ոչ անէծք, քանի որ մինչեւ այսօր ալ ընդհանուր ճիգ մը չըներ գոնէ իր զաւակներուն Մեսրոպեան Ա. Բ. Գ. սորվեցնելու համար։

Վերջացնելէ առաջ աւելորդ չեմ նկատեր փակագիծ մը բանալ։ Երբ երէցներու մասին կը խօսուի, ես միշտ նկատի ունիմ այն հսկայ կազմակերպութիւնը, իր «բոլորտիք»ներովը, որ վերջին քառորդ դարու մեր բանտի պանդխտութեան մէջ փորձեց իր կարելին, եւ դեռ ալ կը շարունակէ ընել, (անշուշտ միշտ նկատի ունենալով տեղական պայմանները), խօսքով թէ գրչով, հայրենասիրական ճառերով եւ կրթական աշխատանքով։ Ուրեմն յարգանք բոլոր անոնց որ ընդ միշտ հեռացան մեզմէ, եւ պատիւ, հազար անգամ պատիւ բոլոր անոնց որ հաստարմատ կաղնիներուն նման դեռ կանգնած են պատնէշին վրայ։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆՔԱՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՆԱՅ, ՈՐՔԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱՆ, ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՄԵԼԱՆՈՎ, (ոչ կարմիր մելան, ոչ ալ մատիտ)։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԼԻՈՆ, 5 Սեպտեմբեր.— Սեպտեմբեր 4ին, շաբաթ կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ, տարաբախտ ընկեր Կարօ Կէնճեանի վերաթաղումը։ Դժբախտ երիտասարդը համաշխարհային երկրորդ պատերազմի սկզբնական օրերուն ինկաւ մեր երկրորդ հայրենիքին համար։

Ֆրանսական կառավարութեան բարեհաճ որոշումով, ողբացեալ ընկերոջ մարմինը Հօթ Մառն նահանգէն փոխադրուած էր Լիոն, իր ընտանեկան պարագաներուն մօտ թաղուելու համար։

Հայկական եկեղեցին ժամը 2ին լեցուն էր Կարոյի մանկութեան, կուսակցական եւ զէնքի ընկերներով, ինչպէս եւ բազմաթիւ հայրենակիցներով որոնք, իր մահէն 8ը տարի վերջ նոյն կսկիծով կ'ողբային անդարմանելի կորուստը։

Բացի Լիոնէն կային նաեւ Տէսինի, Փոն տը Շէրիւի եւ Վիլֆրանշի ընկերները։ Մահարձանին վրայ տեղաւորուած դագաղը ծածկուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով, շրջապատուած բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, զոր բերած էին Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը եւ հայրենակիցներ ու բարեկամներ։

Եկեղեցական արարողութենէ վերջ մարմինը փոխադրուեցաւ Անսիէն Գիյոթիէռի գերեզմանատունը, ուր կուսակցական ընկերներ դագաղը ուսամբարձ տարին մինչեւ դամբարանը։

Թաղման արարողութենէն վերջ, ընկեր Ղազար Ղազարեան յանուն Զ.Ո.Մ.երու կարդաց յուզիչ ուղերձ մը։ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ ընկեր Արամ Թաթուլեան գրաւոր ուղերձով ընկերներու անսահման վիշտը յայտնեց ընկ. Կարոյի վաղաժամ մահուան առթիւ։ Տէսինի ընկերներու կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ ընկեր Թորոս Հերոյեան։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, գերեզմանատունն ալ լեցուած էր բազմութեամբ։

Սիրելի Կարօ, քու եւ մեր պաշտած Դաշնակցութիւնը ինչպէս միշտ, այսօր եւ նոյն յարատեւութեամբ եւ հաւատարմութեամբ կը հետապնդէ Հայկ. Դատը։

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Կարօ։

×

ՌՈՊԵՐԹԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԼԻՈՆ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը Օգոստ. 28ին, սարքած էր Ռոպերթի երեկոյթը ի պատիւ Տիկին Ն. Քէնտիրեանի, որ Ամերիկա կը մեկնի։ Տիկինը երկար տարիներէ ի վեր Կապոյտ Խաչուհի է եւ եռանդուն աշխատանք թափած նոր սերունդի փրկութեան, չունեւորներուն օգնութեան եւ այլն գործերու մէջ։

Կապոյտ Խաչը համեստ նուէրով մը պատուեց Տիկինը, իսկ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը գեղեցիկ ծաղկեփունջով մը։ Սեղանապետ ընկեր Գ. Աճէմեանի հրաւէրին վրայ եղան շարք մը երգեր, արտասանութիւններ եւայլն։

Ռոպերթի խօսք ըրին՝ ընկեր Ա. Հարէլեան, Յ. Այտըմեան, Հ. Վարդանեան եւ ուրիշներ գովելը յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, բարի ճանապարհ մաղթելով։

Տիկին Քէնտիրեանը խորապէս զգածուած, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին, 5000 ֆր. նուիրեց Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին, 3000 ֆրանք Նոր Սերունդին։ Ընկեր Ա. Հարէլեան հազար ֆրանք Կ. Խաչին, ընկեր Հ. Վարդանեան հազար ֆրանք Կ. Խաչին։

Երեկոյթը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, հայրենասիրական երգերով։

Արամ Մկրտչեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— « Յառաջ »ի ընթերցողները կը յիշեն թէ Վալանսի Հայ Մարզականի (U. S. A.) Ա. խումբը 1947էն 1948ի Finaleին փայլուն յաջողութեամբ 1ère serieէն, բարձրացաւ Promotion d'Honneurի։ Մեր տղաքը ուխտած են փորձել իրենց անկարելին, հայ անունը բարձր պահելու համար։

Եղանակին առաջին պաշտօնական մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի 5 Սեպտեմբեր Nyonի Promotion d'Honneur խումբին, եւ Վալանսի մեր Ա. խումբին միջեւ, հակառակորդին դաշտին վրայ։ Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, դաշտը կը յորդէր բազմութեամբ։ Տեղական թերթերը երեք տարիէ ի վեր սիւնակներ կը լեցնեն, երբեմն քննադատելով, բայց ընդհանրապէս գնահատելով մեր տղաքը։

Մրցումը վերջացաւ ժամը 16.30ին, մեր յաղթանակով, 2—3։

Այժմէն ուրիշ խումբեր ալ կը պատրաստուին մրցելու մեր խումբին դէմ։ Մրցումի երկրորդ կիսախաղին 12 վայրկեան մնացած, կողմերը կատաղի կը զարնուէին։ Այդ պահուն մեր հին մարզիկը, Կարպիս Փափազեան գեղեցիկ խաղով մը շահեցաւ երրորդ եւ վերջին կէտը։

Կը շնորհաւորենք ամբողջ խումբը որ հետզհետէ հինգ նահանգներու մեծ եւ փոքր քաղաքներու մէջ պիտի ներկայացնեն մեր մարզական արժանիքները։— Թղթակից

ԱՅՆ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԸ ՈՐ ՀԱՆԴԷՍԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՂՐԿԵՆ. ՄԵԾԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՕԳՏՈՒԻՆ, ԵԹԷ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՂԴԱՏԵՆ ԲՆԱԳՐԻՆ ՀԵՏ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ՄԻՇՏ ՅԻՇԵԼ ԱՂԲԻՒՐԸ, ԵՐԲ ՈՐ ԵՒ Է ՅՕԴՈՒԱԾ ԿԸ ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»ԷՆ։ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅՍ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԸ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԱ.

— Այո, Հեղինէ, անոնք փեսային դէմ կը կռուին, եղբայրը՝ եղբօր, բարեկամը՝ բարեկամի, իսկ արտաքին թշնամիները, օգտուելով այդ դժբախտ պարագաներէն, կամաց կամաց ներս կը խուժեն մեր երկրէն եւ կը սկսին աւերն ու կոտորածը։

— Աստուած պահապան ըլլայ թագաւորին։

— Ամէն, պատասխանեց թագուհին։

Կրկին լսուեցան փողերու ձայները։ Փոթորիկը կը մօտենար։ Թագուհին եւ Հեղինէն ծունկի եկան աղօթելու։

ԻԲ.

Ալեկոծ էր Հայաստանը։ Շանթալից փոթորիկներ կը բարձրանային ամէն անկիւնէ։ Մինչ Երկաթ զբաղած էր Աշոտ սպարապետը ընկճելով, իր անհրոջ՝ Սեւադայի զունդերը արդէն սկսած էին աւերել իր կալուածները։ Միւս կողմէ՝ նախարարներու եւ իշխաններու միջեւ տիրող պառակտումը այն աստիճան սաստկացած էր որ ամէն մարդ կ'ուզէր օգուտ քաղել համայնքներէն եւ ինքնիշխան տէր դառնալ։

Աշոտ Երկաթի հարազատ եղբայրը, Աբասը, Աշոտ սպարապետը, Գագիկ Արծրունին եւ ափխազաց Գուրգէն իշխանը տակն ու վրայ կ'ընէին արքայական կալուածները։ Սահակ Սեւադա իշխանը, ինչպէս տեսանք, պաշարելով Կայեան բերդը՝ գրաւեց զայն։ Երբ մտաւ այն դահլիճը, ուր կը գտնուէին իր աղջիկը՝ թագուհին եւ Հեղինէն, Գարդմանաց հզօր իշխանը չփոթած կանգ առաւ եւ իր արիւնաներկ սուրը իջեցուց ցած։

Հոն, դահլիճին խորը, թագուհին ու Հեղինէն ծնրադիր կ'աղօթէին. անոնք չլսեցին մինչեւ անգամ, թէ ինչպէս ներս մտաւ Սեւադան եւ շանթահարուածի նման կանգ առաւ դրան առջեւ։ Խորին կսկիծը վայրկեան մը պատեց Սեւադայի սիրտը, բայց շուտով զսպեց ինքզինք եւ հաստատ քայլերով մօտեցաւ անոնց։

— Աղջիկս, ըսաւ ան եւ ուզեց գրկել թագուհին. բայց այս վերջինը նայեցաւ անոր, ճիչ մը արձակեց եւ նուաղած գետին ինկաւ։ Հեղինէն անոր մօտ վազեց եւ աշխատեցաւ ուշքի բերել զայն։

Սեւադայի աչքերուն մէջ արցունքի կաթիլներ երեւցան։ Բայց իսկոյն զսպեց իր ներքին խռովքը եւ դառնալով իր նիզակակիցներուն՝ հրամայեց.

— Մինենաց Վասակ իշխանը ազատել բանտէն, իսկ օրիորդը լաւ պահպանել, մինչեւ որ յանձնենք զայն Գագիկ Արծրունիին, աւելցուց ցոյց տալով Հեղինէն։

Հեղինէի մարմնէն սարսուռ մը անցաւ, ծունկի եկաւ արդէն սթափած թագուհիին առջեւ եւ կանչեց.

— Ոչ, թագուհիէն մի բաժնէք զիս, կամ սպաննեցէք։

— Զգեցէք զայն իմ մօտ. ան ալ, ինչպէս ես, քու դերիններդ ենք, հայր։ Ըրէ ինչ որ պիտի ընես, ըսաւ թագուհին դողդոջուն ձայնով եւ բռնեց Հեղինէի ձեռքը։

— Լաւ, այդ յետոյ կը տեսնենք, ըսաւ Սեւադան խրոխտ ձայնով եւ դուրս գնաց։

Ամբողջ Կայեան բերդը կողոպտելով եւ կիներն ու այրերը գերի վարելով, Սեւադան ուրիշ բերդ մըն ալ առաւ, իր ճամբուն վրայ գտնուած գիւղերն ու քաղաքները քարուքանդ ըրաւ եւ հրոյ ճարակ դարձուց։ Անդթաբար կրակի տուաւ արտ ու այգի, եւ կանգ առաւ Տաւուշի ձորին մէջ։ Լուրը հասաւ Աշոտ Երկաթին. կայծակի արագութեամբ թռաւ Տաւուշի լեռները եւ, առանց ուշք դարձնելու Սեւադայի ուժեղ զունդին, կը պատրաստուէր յարձակիլ անոր վրայ։

Զայրոյթէն ու կատաղութենէն կը մռնչէր, բայց դարձեալ կը զսպէր ինքզինք։ Մարտիրոս հայրը կը համոզէր զինք արիւն չթափել, եթէ հնարաւոր է։

Սեւադան բանակ դրած էր քարաժայռի մը վրայ, եւ իր զօրքերուն վստահած՝ կ'արհամարհէր Աշոտ երկաթը, երբ Մարտիրոս հայր խաչը ձեռքին երեւցաւ իր բանակին մէջ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Ամէն օր մասնակի գործադուլներ տեղի կ'ունենան միւս կեդրոն քաղաքներուն մէջ ալ, — Մարսէյլ, Թոլոն, Սէնթ Էթիէն եւայլն:

★ Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, առջի օր բուռն ճառ մը խօսեցաւ հրապարակային ժողովի մը մէջ, կրկնելով նոյն պահանջները,— միութիւն, ժողովրդավար կառավարութիւն, հաց, ազատութիւն, խաղաղութիւն, ազգային անկախութիւն: Խօսքն ուղղելով ընկերվարականներուն, ըսաւ. «մի խաբուիք»: Տրուած ազդանշանին վրայ, բազմութիւնը կ'աղաղակէր.— «Թորէզ իշխանութեան գլուխ»:

Համայնավար կեդր. կոմիտէն ամէն միջոց կը փորձէ, կառավարութեան մէջ մտնելու համար:

Արեւմտեան դեսպաններ Պերլինի մէջ

250.000 ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Հինգշաբթի օր շատ ծանր դէպք մը պատահեցաւ Պերլինի մէջ, երբեւ հետեւանք հակաբոլշեւիկ ցոյցի մը որուն կը մասնակցէին 250.000 քաղաքացիներ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ցոյցը սարքուած էր Պերլինի բրիտանական եւ խորհրդային թաղամասերու սահմանագծին վրայ: Դէպքը պատահեցաւ իրիկուան ժամը 6ուկէսին, հրապարակային ժողովէն տասը վայրկեան վերջը: Ռուսական ինքնաշարժ մը չորս պահակներ կը փոխադրէր խորհրդային յիշատակարանին մօտ, բրիտանական թաղամասէն 200 եարտա ներս, փոխելու համար պահակները որոնք հսկողութիւն կը կատարեն գիշեր ցերեկ: Երբ Ռուսերը հասան, բազմութիւնը թշնամական ցոյցեր կատարեց: Անգլիացի ոստիկաններ միջամտելով կառքէն հեռացուցին ամբոխը: Բայց յանկարծ քարեր տեղացին Ռուսերուն վրայ, որոնց յիսնապետը քաշեց իր զէնքը, կրակելու համար: Անգլիացի սպան յառաջ նետուելով արգիլեց: Կարճ խօսակցութենէ մը վերջ, ռուսական ինքնաշարժը ճամբայ ելած էր դէպի Պրանտէնպուրկեր Թոր, երբ Գերման մը մագլցելով վար առաւ խորհրդային դրօշը: Ռուսերը անմիջապէս կրակ բացին բազմութեան վրայ, որ իր կարգին քարեր կը նետէր: Երկու հոգի սպաննուեցան, շատեր վիրաւորուեցան: Կ'ըսուի թէ սպաննեալներէն մէկն էր որ վար կ'առնէր դրօշը:

Ցոյցը սարքած էր ընկերվարական կուսակցութիւնը, բողոքելու համար արեւ. շրջանին մէջ գործադրուած բռնութեանց դէմ: Աւելի քան 250 հազար քաղաքացիներ դրօշներ պարզած կ'աղաղակէին.— «Անկցի՛ն դիկտատուրան եւ ահաբեկումը», «Ազատեցէք Պերլինը»: Կրակոտ ճառեր ալ խօսուեցան այս առթիւ:

★ Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ իւրաքանչիւր կողմ տարբեր կը պատմէ դէպքը: Անգլիական եւ խորհրդային իշխանութիւնները առանձին զեկոյցներ հրատարակեցին, լուսաբանելու համար հանրային կարծիքը: Ռուսական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ցուցարարները «դուրս — գալով օրուան ճառախօսներէն, դրօշներ վար առին, յարձակումներ պատեցին խորհրդային թաղամասին մէջ, թէ 25 —30.000 ցուցարարներ հրաւիրուեցան Բայխսթակին (խորհրդարան) առջեւ, գրաւելու համար խորհրդային թաղամասը եւ շրջանը, թէ անգլեւամերիկացի ոստիկաններ անտարբեր էին եւն.: Միւսները վճռապէս կը մերժեն որեւէ պատասխանատուութիւն:

Կարմիրներն ալ ցոյց մը սարքած են կիրակի օրուան համար:

★ Նախագահ Թրումըն անգամ մը եւս յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները «դուրս պիտի չքշուին Պերլինէն: Մենք ամուր կառչած ենք մեր իրաւունքներուն: Ամէն բան կ'ընենք բանակցութեամբ կարգադրելու համար վէճերը: Երբեք պիտի չբանակցինք ճնշումի եւ բռնութեան տակ»:

★ Ամերիկեան մամուլը շատ յոռետես կ'երեւայ կացութեան մասին, վախնալով որ բանակցութիւնները կը խզուին: Զօրս հրամանատարները չեն կրցած գործնական ելքի մը յանգիլ, իսկ Մոսկուայի մէջ նոր տեսակցութիւն չէկարգադրուած:

ԹՈՒՆ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ Նուկոսլաւիայէն զինուորներ արշաւած են յունական հողը եւ թէ յոյն զինուորները սպաննած են ինը հոգի: Կառավարութիւնը կը խնդրէ Միացեալ Ազգերէն միջամտել եւ խափանել Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ ոտնձգութիւնները:

50 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒՆԵՐ թռիչք մը կատարեցին Տանըմարքայի վրայ, քանի մը ժամ տեւողութեամբ: Առաջին արշաւն էր այս 1946էն ի վեր, երբ Ռուսերը քաշուեցան Դանիոյ Պորնհոլմ կղզիէն: Կարգ մը օդանաւեր շատ ցած իջան: Խորհրդային մարտանաւերն ալ կը յածէին դանիական ջուրերուն մօտ: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս ցոյցը սահմանուած էր ազդելու Եւրոպայի վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ Անգլիեւսաքսոնները օդանաւային ռազմափորձեր կը կատարեն:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ հարցին լուծման համար, արեւմտեան պետութիւնները իբրեւ թուական առաջարկեցին Սեպտ. 13ը, քանի որ կարելի չէր հասնիլ 10ին:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան երեք աւետարանական բարձրաստիճան կղերականներ, այն ամբաստանութեամբ թէ Ազգ. դրամատան չեն հաղորդած 500.000 տոլարի նուէր մը զոր ստացեր էին Ամերիկայի Լուտերական Ընկերութենէն:

ՇԱՔԱՐԻՆ թոնը 4020 ֆրանքէն 6000ի պիտի բարձրանայ մօտերս, համաձայն մասնագէտներու: Ուրեմն 50 առ հարիւր յաւելում:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով: Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը: Հայաստանի հանրապետութիւնը: Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Խօսնակ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Պիտի արտասանէ ընկեր ԶԱՐԵՀ ՂԱՐԻԳԵԱՆ

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet:

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ:

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալըեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» ակումբին մէջ:

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ (Սէն Շամոնէն), եւ Տ. ՉԷՔԵԱՆ (Սէնթ Էթիէն):

Գեղարուեստական բաժինէն անմիջապէս վերջ, խնջոյք մինչեւ ուշ ատեն: Կը հրաւիրենք շրջանի ընկերները: Մանրամասնութիւնները տեղի վրայ:

ԳԻՆԵՁՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ի պատիւ նախորդ վարչութեան կուտայ գինեձօն մը, 26 Սեպտեմբեր կիրակի ժամը 3.20ին: Café Sportsի մէջ, 157bis, rue Jean Jaurès, Մէզօն Ալֆոր: Գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտքը ազատ է, ծախքերու մասնակցութիւն:

Հաղորդ. միջոց.— Ecoles Charenton,181 հանրակառք եւ իջնել վերջաւորութիւն:

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԵՐԸ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՍՊԱՌՈՒՄԸ ՄԻՇՏ ԱԼ ԿԸ ՄՆԱՅ ՆԱԽԱՆՁԵԼԻ: ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆ Է ՈՐ ԿԸ ՍՏԻՊԷ ՆՈՐ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ ՃԱՐԵԼ, ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՎ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԻ ՉՎԵՐԱԾԵԼ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ ԿԱՄ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈԲԼ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. «ՌՈՍՏՈՄ» խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՎԻՆԵՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Փոնթէ, ընկեր Մ. Գաբրիէլեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): 1947 – 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Ազգ. Միութեան սրահը, 67 rue Longue des Capucins: Օրակարգ.— Ա. պատգամաւորներու զեկուցում, Բ. վարչական ընտրութիւն: Ընթացիկ հարցեր:

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օգափոխութեան ատեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՅԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:

ԳՐԵԼ ՅՍՏԱԿ: Ի ՀԱՐԿԻՆ ՖՐԱՆՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԳԸՐԵԼ ՏԱԼ:

ԹԵՐԹԵՐ ԿԱՆ ՈՐՈՆՔ ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ԵՐԵՔ – ՉՈՐՍ ՆԻՒԹ Կ'ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»ԷՆ, ԱՌԱՆՑ ՅԻՇԵԼՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ:

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ հանդիսաւոր քառաձայն Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայր. պատուիրակ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան:

Սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին. Ս. պատարագ ժամը 10ին, թափոր ժամը 16.30ին:

Մեռելոց Խաչվերացի Բշ օր 13 Սեպտ. Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:— (Կճիf)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Երիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը: Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը: Ուսուցիչ՝ Գ. Մեսումենց:

×

ՏԷՍԻՆ.— Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Ազգ. վարժարանի վերաբացումը տեղի կ'ունենայ 15 Սեպտ. Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ Հ. Յ. Դ. Տան գետնայարկը: Կը թելադրենք բոլոր ծնողքներուն օր առաջ ուղարկել իրենց զաւակները, որպէսզի շարունակեն իրենց հայեցի դաստիարակութիւնը:— Կրթ. մարմին

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 12 Septembre 1948 Կիրակի 12 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5641 Նոր շրջան թիւ 1052 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ» ԺՈՂՎԵԼ

Ամէն անգամ որ նոր ճիգ մը կը պահանջենք նոր սերունդէն — «շրջանաւարտներէն» — շատեր քմծիծաղ մը կ'արձակեն։

Ասոնք այն յոռետեսներն են որոնք որեւէ բանի չեն հաւատար, եւ իմաստութիւն կը նկատեն ամէն ինչ ձգել բախտին։

Ո՞ւր իջած պիտի ըլլար տարագիր բազմութեանց մտաւոր եւ բարոյական մակարդակը, եթէ երիտասարդութիւնը հետեւած ըլլար այս խաբուսիկ ճամբուն։

Բարեբախտաբար լայն տեղ մը չեն գրաւեր «ծնելէն ողջացած»տարրերը մեր հանրային կեանքին մէջ։

Հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, ամէն տեղ ալ կան գործօն, հեռատես, հաւատաւոր ուժեր, որոնք իրենց կարելին կը տրամադրեն, ժառանգութիւնը ապահովելու համար։

Բուն վտանգը այն է որ, հաւատքն ու ճիգը չթուլնան, չկազմալուծուին, չընկրկին մէկ սերունդէն միւսը։

Ահա թէ ինչո՛ւ պարտականութիւն կը սեպենք պարբերաբար հնչեցնել ահակոչը ։ — «Արթուն կա՛ց»։

Այս թերթը միշտ ալ խանդավառութեամբ արձանագրած է միջին թէ նոր սերունդներուն կատարած աշխատանքները։ Թերեւս խոշորացոյցով դիտած է շատ մը սովորական երեւոյթներ։

Ուրիշ։ Որեւէ շարժում, ինչքան ալ տհաս ըլլայ, ի վերջոյ կը յանգի ելքի մը։ Կը բաւէ որ կազմակերպիչներն ու հետեւորդները տոգորուած ըլլան առողջ եւ անկեղծ տրամադրութեամբ։

Մեր երիտասարդական կազմակերպութիւնները կ'ընծայեն այդ մխիթարանքը, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ։ Ինչ որ կը պակսի՝ «քալելու» վարժութիւնն է։

Ուշադրութեամբ դիտեցէք եւ պիտի տեսնէք որ շատեր կամ կ'ոստոստեն, կամ կթոտ քայլեր կը նետեն։

Անշուշտ փոխաբերական իմաստով կը գործածենք այս բառերը, մատնանշելու համար իրողութիւն մը որ բարենշան չէ։

Եթէ մէկ-երկու տարի ալ այսպէս շարունակուի, պիտի ունենանք շրջանաւարտներ միշտ եռանդուն, բայց կիսկատար դիտելիքներով։ Գրողներ՝ տժգոյն եւ միօրինակ։ Ճառախօսներ՝ գոց եղած, կարկտան խօսքերով։ Հանրային կեանքի նուիրուած երիտասարդներ՝ հիներէն, իրենց նախորդներէն ալ ետ մնացած։

Մէկ խօսքով՝ համատարած միջակութիւն։ Դեռ բան մըն ալ պակաս, քանի որ երբ նորը բան մը չաւելցներ հինին վրայ, պարզապէս ետ գացած կ'ըլլայ։

Անխուսափելի պիտի ըլլար ամբողջ մեղքը ձգել անոնց վրայ որ ուզած, աշխատած են յառաջ երթալ եւ դիրք մը գրաւել, սեփական ճիգերով։

Անհրաժեշտ է լրացնել անոնց պակասը, «կամաւորական» խումբեր կազմելով։

Ի՞նչ ըսել կ'ուզենք։

Յառաջ քաշել անոնք որ ընդունակ են եւ տրամադիր՝ հանրային կեանքի նուիրուելու։

Օրինակ, հինգ հոգի այսինչ քաղաքին մէջ, տասը կամ քսան՝ ուրիշ տեղ մը, «կամաւոր» կ'արձանագրուին, հետեւելու համար մասնաւոր դասընթացքի մը։ Իրենց իսկ նախաձեռնութեամբ, եթէ կազմակերպական մեքենայ մը կամ ձեռնհաս տարրեր կը պակսին։

Անոնք որ կ'արձանագրուին, բան-գործ պիտի ընեն պատրաստուիլ, զարգանալ եւ դառնալ հատոտ, պիտանի ուժ։ Ճիշտ ինչպէս որ մարզանքներ կը ստանան մարտական ճակատի վրայ։

Այս է որ կը կոչուի «կադր»եր պատրաստել, բոլշեւիկեան բարբառով։

Եթէ «անձինք նուիրեալք» ալ չըլլան թեկնածուները, ամէն պարագայի մէջ կը փրկուին կէս ճամբուն մնալու, ժանգոտելու, ժամանակէն առաջ ծերանալու վտանգէն։

Յարատեւ ճիգ՝ օգտուելով բոլոր պատեհութիւններէն։ Մանաւանդ օտար ափերու վրայ։

«Այս իմ գործս է»,պիտի ըսէ թեկնածուն։ Եւ պիտի պատրաստուի այնպէս ինչպէս եթէ պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկուէր։ Կամ եթէ դասընթացք մը լրացնէր։

Երէկուան սերունդը երկինքէն չինկաւ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

Պատեհութենէ մը օգտուելով, քանի մը լուսաբանութիւններ խնդրեցի Երեւանի «Սովետական Գրականութիւն եվ Արվեստ» պարբերականի խմբագիրէն։

— Ձեր հանդէսի զանազան համարներուն մէջ շարք մը գրութիւններ կը պարզեն յեղափոխական եւ յառաջդիմական գրականութեան ձգտում։

= Մենք վաղուց լիկվիդացրել ենք այդ բուրժուա-նացիոնալիստական բառերը։ Ասէք՝ ռեվոլուցիոն եւ պրոգրեսիվ տենդենցներ։

— Միեւնոյն ատեն կը մերկացնեն կարգ մը գրողներու հակայեղափոխական մոլեռանդութիւնը։

= Էլի խեղաթիւրում էք։ Ուզում էք ասել՝ կոնտրռեվոլյուցիոն ֆանատիզմը։

— Ինչո՞ւ կը պահանջէք որ մենք ալ ձեզի պէս խօսինք ու գրենք, երբ ունինք հարազատ եւ համազօր բառերը։

= Ուրեմն ժխտո՞ւմ էք մեր ռեսպուբլիկայի սոցիալիստական ռէալիզմը, մեր պանծալի պարտիայի ֆիլոլոգիական կոնցեպցիաները։

— Այդ ըմբռնումները շատ ջուր կը վերցնեն։ Ամէն պարագայի մէջ, իրաւունք չունիք լեզուն այլանդակելու։

= Մենք ամենառեվոլուցիոն լեզուն ենք մշակում, այլ եւ նորոգում ենք գրականութեան բոլոր ժանրերի սիւժէն, ֆաբուլան, թեման…

— Կը փորէք լեզուին հիմերը։

= Մեր գրականութիւնն ընթանում է սոցիալիստական պոզիտիվ ռէալիզմի օրիենտումների ուղիով։

— Կրնաք այդ ճամբուն շարունակել առանց խաթարելու լեզուն, բառերը, քերականութիւնը, շարադրութեան ոճին։

= Մենք մերժում ենք ռէակցիոն ինտելիգենցիայի ֆրազէոլոգիան։ Ձեր ասածները արխայիկ էպոխայի մնացուկներ են։

— Տգիտութիւն չէ՞ գրել. — «Նախամարքսեան էսթետիկան լիրիկայի կլասիկ բովանդակութեան…

= Ընդհակառակն, այդ ֆրազը ենթադրում է պոէտիկական էրուդիցիա։

— Ի՞նչ բառեր, ի՜նչ բառեր, աչքերդ փակէ, բուռ բուռ ժողվէ,— ակտիվօրէն, օբեկտիվօրէն, իդէոլոգիական, սոցիալապէս, էթիկական, կուլտ, էկսպերիմենտներ, հանրակուլտուրական, ինտիմ, տեկստ, իլլուստրացիա, էկսպերիմենտասիրութիւն, էպոխալ, ֆրագմենտային, նատուրալիստական, խարակտեր, ակտիվացել են, կոնֆլիկտ, գոսպիտալ (hôpital), ասկետ, բարբառայնութիւն, լիապսուսներ (lapsus)։ Սկզբունքայնութիւն, հասարակայնութիւն վուլգար, էգօիստական…

= Մինչեւ այդ բառերը չսովորէք,չէք կարող պրոլետար պատրիոտ համարուել։ Ֆաշի՛ստնե՞ր, ուզում էք խանգարե՞լ մեր ինտերնացիոնալ հարմոնիան…

(8) ՎԱՀԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ԽԱՌՆՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԽՈՇՈՐ ՎՐԻՊԱԿ ՄԸ ՍՊՐԴԱԾ Է։ Այսօրուան ԹԻՒՆ է՝ 5641։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐԸ կը շարունակուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, երբեմն ծանր հանգամանք ստանալով։ Ուրբաթ օր նոր ընդհարում մը պատահեցաւ ոստիկանութեան հետ, Իվրի մէջ (հարաւ. շրջան), երբ թափօր մը կազմուած էր, նախագահական պալատը երթալու համար։ Երկու հոգի ձերբակալուեցան։ Ոստիկանական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ հինգշաբթի օր 63 ոստիկաններ վիրաւորուեցան Փասիի կամուրջին մօտ, երբ կարգի կը հրաւիրէին բանուորական թափօր մը։ «Իւմանիթէ» շռնդալից տեղեկութիւններ կը հաղորդէ ամենօրեայ ցոյցերու մասին. — 25,000 Պորտոյի, 15,050 Սէնթ Էթիէնի մէջ, 4000 Իվրիի մէջ եւայլն։

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ
Գործի ձեռնարկեց

ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ՄԵԾ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ ՆԱԽՈՐԴՆԵՐԷՆ

Տոքթ. Անրի Քէօյ, նոր վարչապետը, ուրբաթ օր Ազգ. Ժողովին առջեւ պարզեց իր ծրագիրը ։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, ժողովը վստահութիւն յայտնեց 196ի դէմ 351 ձայնով, ինչ որ փայլուն յաջողութիւն մը չի համարուիր։ Նախորդ վարչապետ Անտրէ Մարի, որ նոյնպէս արմատական էր, շահեցաւ 190ի դէմ 352 ձայն եւ տեւեց մէկ ամիս։ Իր յաջորդը, Ռոպէր Շուման, ժողովրդական, շահեցաւ 185ի դէմ 322, եւ մէկ շաբաթ իսկ չտեւեց։

Նոր կառավարութիւնը կազմուած պիտի ըլլար երէկ, առանց մեծ փոփոխութեանց։ Պ. Քէօյ պիտի փորձէ յաջողիլ այն կէտէն ուր ձախողեցան իր նախորդները, գրեթէ նոյն ելմտական-տնտեսական ծրագրով։ Ուրիշ խօսքով, պիտի փորձէ ընդդիմանալ աշխատավարձի յաւելման, միեւնոյն ատեն իջեցնելով գիները։

Իր յայտարարութեան մէջ, նոր վարչապետն ալ սեւ գոյներով նկարագրեց երկրին ելմտական-տնտեսական վիճակը։ «Ֆրանսա ծանր տագնապ մը կ'անցընէ։ Իր ընկերային, տնտեսական եւ դրամական տագնապները ունին նաեւ հիմնական պատճառ մը, — քաղաքական անկարգութիւն մը որ չի կրնար երկարաձգուիլ առանց վտանգելու հանրապետական կարգուսարքը։ Թղթադրամի աճումը ամէնէն ահարկու հիւանդութիւնն է ազգին համար, որ կը կործանէ, ամէն օր ընդլայնելով փոսը վնասողներուն եւ շահողներուն միջեւ։ Պէտք է վերահաստատել հաւասարակշռութիւնը։ Եթէ օրէնքը չկրնայ կարգ-կանոն հաստատել, այս ձախողման պիտի յաջորդեն փողոցի անկարգութիւնները։ Ես որեւէ անմիջ ծրագիր պիտի չներկայացնեմ ձեզի, այլ պիտի ջանամ անմիջապէս գործադրել այն միջոցները որ անհրաժեշտ են այսօր, ինչպէս անհրաժեշտ էին երէկ, իմ նախորդներուս համար ։ Որո՞նք են այդ միջոցները. —

Շօշափելի խնայողութիւններ զինուորական թէ քաղաքային վարչութեանց մէջ. — Վերաքննութիւն պետական նպաստներու. — Վերակազմութիւն ազգայնացուած հաստատութիւններու. — Նուազագոյն 80միլիառ ֆրանքի նոր եկամուտ, եւ մտացոյցը հաւասարակշռելու համար մինչեւ 1948ի վերջը։ Կառավարութիւնը նոր մղում պիտի չտայ գիներու եւ աշխատավարձի միջեւ բացուած արշաւին, որուն արդիւնքը գիտէք արդէն։ Իմ նախորդներս յանձնառութիւններ ստանձնած են. ես պիտի յարգեմ զանոնք»։

Ինչպէս դիտել կուտան բոլոր թերթերը, իր յայտարարութիւններէն կ'երեւայ թէ Պ.Քէօյ պիտի իւրացնէ Պ. Փոլ Ռէնոյի կարգ մը ծրագիրները, իբրեւ ելմտական նախարար։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է,
ԲԱՅՑ ՈՉ ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ

Երկրին տնտեսական կացութիւնը ծանր գտնելով հանդերձ, նոր վարչապետը պատճառ չի տեսներ չափազանցուած յոռետեսութեան, քանի որ արտադրութիւնը հասած է1939ի մակարդակին, արմտիքի հունձքը բաւարար է եւ այլն։

Վիճաբանութեանց ընթացքին, համայնավարներու ներկայացուցիչը, Պ. Ժաք Տիւքլօ, բողոքեց թէ վարչապետը խորհրդակցութեան չէ հրաւիրած իր կուսակցութիւնը։ «Դուք Փոլ Ռէնոյի քաղաքականութիւնն է որ պիտի շարունակէք։ Ձեր կառավարութիւնը,որ կըկազմուի առանց համայնավարներուն, ճամբայ կը բանայ Զօր. Տը Կոլի շարժումին, կոլակնութեան»։

Վարչապետը պատասխանելով այս մեղադրանքներուն, դիտել տուաւ թէ Պ. Տիւքլօ կը խեղաթիւրէ ամերիկեան օգնութեան իմաստը ։ «Անոր նպատակն է ոչ թէ վնասել Ֆրանսայի անկախութեան, այլ դիւրացնել անոր վերակազմութիւնը։ Ունի՞ք ուրիշ դարմաններ, Պ.Տիւքլօ։ Կրնա՞ք ըսել թէ ո՛ւրկէ պիտի ճարէք անհրաժեշտ տասնեակ միլիառները։ Ձեզ խորհրդակցութեան չկանչեցի, որովհետեւ գիտէի թէ կարելի չէ համաձայնիլ։ Անհրաժեշտ է օր առաջ քուէարկել տուրքերը եւ ձեռք առնել տնտեսական միջոցները։ Որովհետեւ, եթէ Ամերիկացիները ուշացնեն տրամադրելի վարկերուն յանձնումը, թերեւս պետական գանձին դուռները պիտի փակուին յառաջիկայ Հոկտեմբերին»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ուրբաթ օրն ալ թռիչք մը կատարեցին Տանըմարքայի Պորնհոլմ կղզիին մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ դահլիճը բացառիկ նիստ մը գումարելով, վաւերացուց այն ծրագիրը որուն համաձայն պիտի դանդաղեցնէ զօրացրումը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԵՐԿԻՐ ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐ»

Աշուն է: Ան զգալի է ամէնէն առաջ օդին մէջ: Զովութիւն մը կայ հակառակ պայծառ արեւին: Ծառերն ու խոտերը կանանչ են տակաւին: Բայց արեւը նուազ եռանդուն է անոնց վրայ: Լուսաբացին, ան կը նմանի ապրած մարդու մը՝ որ գիտէ սիրոյ ինչ ըլլալը :

Կը նայի այնպէս ինչպէս որ պէտք է: Հողը, այդ գեղեցիկ կինը, տուած է տալիքը: Կայ պզտիկ խորշանք մը արեւին նայուածքին մէջ: Կը խորհի հեռանալ, յանձնուիլ քիչ մը վերացական մտածումներու: Կինը, ի վերջոյ... Ու գեղեցկութիւն մը կայ ամէն հեռացումի մէջ :

Փարիզ աշխարհ մըն է ուր օրերը կը սահին այնքան արագ որ ժամանակ չունինք օրացոյց բանալու: Չենք գիտեր թէ երբ կը սկսին ու կը վերջանան եղանակները: Փարիզը երկիր մըն է ուր մարդիկ զերծ են գիւղացիներուն հմտութենէն: Գիւղերէն եկող պտուղներն են միայն որ գաղափար մը կուտան մեզի անցնող ժամանակին մասին: Երբ խաղողը կ'երեւայ շուկային մէջ, գիտենք թէ աշունը հեռու չէ այլեւս :

Բայց Փարիզը քաղաք մըն է ուր աշունը կու գայ բացառիկ գեղեցկութեամբ: Ան նախ կը ձգէ այն տպաւորութիւնը թէ ամառը ետ պիտի դառնայ կրկին: Ան նոյնիսկ տաք է երբեմն ամրան չափ: Կը նմանի քառասունը անցած կնոջ մը որ կը մրցի երիտասարդ աղջիկի մը հետ իր ճարտար պչրանքով, փորձառութեամբ եւ վերջին բայց շատ աւելի վառ բռնկումներով: Այսպէս է որ, երբ աշունը գայ, շատ աւելի ըմբռնելի կը դառնայ կրկին: Ան նոյնիսկ տաք է երբեմն ամրան դարձնէ քաղաքին օդին: Կին մըն է որ չուզեր ծերանալ ...

Փարիզուհին է դարձեալ որ, իր հագուստով, զգալի կը դարձնէ աշունը երբ օդը կը սկսի պաղիլ քիչ մը: Կը յայտնուին արդէն մուշտակները, որոնք անզգալաբար, կը մտերմացնեն մեզ ձմրան հետ: Չենք մտածեր անասուններուն որ կը կրէին այդ մուշտակները՝ դիմադրելու համար ձիւներուն եւ ցուրտ հովերուն դէմ, չունենալով մարդոց պէս բնակարան մը: Կամ չենք ուզեր մտածել, որովհետեւ անգթութիւն պիտի տեսնէինք գեղեցիկ կնոջ մը ուսերուն վրայ: Բայց այդ մուշտակները ոչ միայն աշունը կը յիշեցնեն մեզի, այլեւ մեր ձեռքերուն եւ թեւերուն մէջ կ'արթնցնեն գրկելու, կակուղութիւն մը սեղմելու կարօտն ու քաղցրութիւնը: Կան տակաւին հագուստին զանազան նորաձեւութիւնները: Եւ առ հասարակ բոլորն ալ կը ձգտին ծածկել կնոջ մերկութիւնը, ինչ որ աւելի գրաւիչ կը դարձնէ զանոնք :

Ծածկել: Ամփոփումի շրջան մըն է աշունը: Քաղաքը կը հաւաքէ քիչ քիչ արձակուրդի մեկնողները, անոնք որ խենդեցան ծովուն, դաշտին ու անտառին համար: Մէկ մասին առջեւ կը բանայ դպրոցներուն դուռը: Ուրիշներ կանցընէ մեքենային գլուխը: Կը բանայ փակ խանութները, վար կ'առնէ անոնց վրայ փակցուած թուղթին կտորը որոնց վրայի գրութիւնը նոյնն է միշտ, կառավարութիւններ եւ հանրապետութիւններ փոխուելէ վերջ ալ. «Fermeture annuelle»:

Աշունը կը դնէ ամէն ոք իր աշխատանքին գլուխը: Ու ամէն գլուխի մէջ՝ նոր յոյս ու նոր կենսունակութիւն: Բայց կան անհամար թուով մարդիկ՝ այս մեծ քաղաքին մէջ, որ կ'ապրին առանց աշխատանքի եւ աշխատողներէն աւելի լաւ: Աշունը արդար է անոնց հանդէպ ալ: Սրճարաններուն կուտայ մասնաւոր փայլ մը, կ'աւելցնէ նուագախումբերուն թիւը, կը նորոգէ խմիչքները եւ կը ստեղծէ «անոյշ»ներուն յատուկ արուեստի մթնոլորտ մը: Բացառիկ եռուզեռ մը կը տեսնես՝ բոլոր սրճարաններուն մէջ, մանաւանդ Սէն Ժէրմէնի կամ Մոնփառնասի սրճարաններուն առջեւ:

Մեր աշունը չի նմանիր գիւղերուն կամ խեղճուկ քաղաքներուն աշնան: Ուրիշ տեղ դեռ չես գտներ արդէն նման աշուն մը: Հոյակապ է ան: Տարբեր է նաեւ Փարիզի Հայաստանին աշունը: Հայը վարժ է միշտ իւրացնելու տեղականութիւնները: Հոս, թէեւ չէ մոռցած իր աւանդութիւններն ալ ու յամառութեամբ դիմադրած է զարգացման դէմ, բայց եւ այնպէս կը հետեւի եղանակին պահանջներուն: Կ'երեւան ներկայացման առաջին յայտարարութիւնները: Կը սկսին արեւելեան նուագներն ու արեւելեան պարերը: Կրնանք քանի մը անուններով յատկանշել այս ոգեւորութիւնը. «Անուշ», «Պատուի համար», «Ղարապաղի Մելիքները», եւլն: Ասոնց կողքին հանդէսներ նաեւ, ազգային տոներ եւ պարահանդէսներ:

Աշնան, մեր հայրենիքին մէջ կը տեսնուէին ձմրան պաշարի զանազան պատրաստութիւններ: Հոս ալ կան երշիկ պատրաստողներ: Բայց առ հասարակ այդ հոգը կը տանին նպարավաճառները, որոնք բազմաթիւ են ու բազմամիլիոնատէր: Սեպտեմբերէն սկսեալ, երբ մտնես անոնցմէ մէկուն խանութէն ներս, կը գտնես տարուան մը մթերքը՝ արեւելեան զանազան ու երբեմն շատերուս յիշողութենէն հեռացած ուտելիքներու ...

Ըսելիք շատ գեղեցիկ բաներ ունիմ այս մասին, բայց պէտք է անցնիմ, վասնզի աշունը սրբազան եղանակ մըն է ինծի համար, թէեւ կը սիրեմ ապուխտն ու օղին: Հայրս սովորութիւն ունէր տան տանիքին նայելու անձրեւներէն եւ ցուրտերէն առաջ: Կ'ընէր հարկ եղած նորոգութիւնը : Հայրս, դարձեալ, ձեռք կ'առնէր Նարեկը՝ մէկ կողմ դնելէ վերջ զայն ամրան տաքերուն երբ արեւը առատ էր եւ հոգեկան լոյսին պահանջը նուազ: Մարդ մըն էր բոլոր մարդոց պէս, կը թերանար երբեմն հաւատքին մէջ իսկ: Բայց աջ ու ձախ չէր նայեր այլեւս ինծի պէս, երբ ձեռքը կ'առնէր Սուրբ Գիրքը: Ան կը հեռանար այն ատեն մարդոց աշխարհէն :

(Մնացեալը յաջորդով)

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ԽՄԲ.— Դերասան Մ. Մարութեան տարիէ մը ի վեր յուշեր կը հրատարակէ զանազան դէմքերու մասին, Հալէպի «Նայիրի» ամսագրին մէջ: Կ'ամփոփենք վերջինը, որ ողբացեալ Օհան Կարօն կը պատկերանայ այնքան հարազատ գիծերով.—

Նա մի համեստ մարդ էր, հոգիով, նիստուկացով, անկեղծութեամբ ու բարութեամբ մի գիւղացի: Ոչ Հայաստանի մայրաքաղաքը կարողացաւ նրան փոխել եւ ոչ էլ Փարիզը, ուր նա ապրեցաւ աւելի քան տասը տարի: Նա ամէն տեղ մնաց նոյն պարզ ու մաքուր գիւղացին:

Նա փոքր հասակին եղել էր հովիւ. ամէն առաւօտ, երկու դարիէ հաց եւ տօն օրերը երկու հաւկիթ իր մախաղում բարձրացել էր Ուշտունեաց լեռները: Նա գիտէր լեռների լեզուն, հասկանում էր աղբիւրների կարկաչի իմաստը, անտառների խորհրդաւոր փսփսուքի գաղտնիքը: Նրա աշխարհը սկսում էր այն կէտից՝ ուրկէ ծագում էր արեւը եւ վերջանում այն կէտում՝ ուր թաղւում էր արեւը:

Եթէ նրա հագուստ կապուստին նայէիք, պիտի կարծէիք Ամերիկայից է եկել ամուսնանալու համար: Եթէ նրան պատահէիք որեւէ ժողովարանի դրան՝ պիտի ենթադրէիք թէ նա բողոքական պատուելի է: Եթէ նրան տեսնէիք Փարիզի որեւէ սրճարանում նստած՝ մի քանի հատոր գրքեր իր առջեւ դրած, պիտի մտածէիք, որ նա հին գրքերի առեւտուրով է զբաղւում: Իսկ եթէ նրան պատահէիք դեղարանի պահեստում, ուր նա երկար տարիներ աշխատեց, նրան սեւ բանուոր պիտի համարէիք, բայց երբ նրան լսէիք կուսակցական ժողովներում՝ պիտի համոզուէիք որ նա մոլեռանդ Դաշնակցական է:

Եւ այդպէս էլ էր Օհան Կարօն: Եթէ պատահէր եւ կարողանայիք գաղտնի մտնել նրա ապրած սենեակը, քրքրէիք իր սեղանի վրայի թղթերը՝ նոր պիտի հասկնայիք, որ նա հայ գրող է...

Աստուածաշունչը հանգստանում էր նրա սեղանի կենդրոնում. Տոլստոյն եւ Ռաբինդրանաթ Թակորը պաշտպանում էին նրա սեղանի աջ թեւը, Կնուտ Համսունը եւ Նիցշէն պահակ էին կանգնել ձախ թեւում. Նարեկացին եւ Սայեաթ Նովան՝ վերջապահներ էին, իսկ իր ծխախոտի տուփը եւ ծխափողը, որի մասին միշտ պարծանքով էր յիշում, հետախոյզի պաշտօն էին կատարում :

Հպարտանքով էր խօսում իր ծխափողի մասին.

— Բալի փայտից է շինուած :

Մոլի ծխող էր Օհանը :

■

... Յաճախ նրան հարցնում էինք.

— Օհան ինչո՞ւ այդքան Աստուածաշունչ կը կարդաս, դու բողոքական պատուելի ես դառնալու: Ի՞նչ կայ դրա մէջ:

— Իմաստութեան աղբիւրը, գրականութեան ակը, Աւետարանից կը սկսի: Այն ինչ որ ես գտնում եմ այդ գրքում, պատուելիները չեն կարող գտնել, այն ինչ որ ես եմ տեսնում, խաւարով է ծածկուած նրանց աչքերին. այն ինչ որ ես եմ զգում՝ խորթ է նրանց սրտին...: Բոլոր մեծ ներշնչումները Աստուածաշնչից ծնունդ կ'առնեն: Եւ միթէ մի Թակոր եւ կամ մի Տոլստոյ իրենց ներշնչումները չե՞ն ստացել այդ անյայտ հեղինակների գրքից ...

— Ի՞նչ է, դու էլ ես ուզում Թակոր դառնալ, — մի օր նրան կատակով ասաց դժբախտ Սեդրակ Սասունին :

— Մենք բոլորս, որ հիմա ապրում ենք այս երկրում ոչ թէ Թակոր այլ քակոր պիտի դառնանք մի օր: Տոլստոյներն ու Թակորները երկնեցին իրենց հողին վրայ, ոչ թէ «Քաֆէ Սորպոն»ների աթոռներին կպած, ի խնդիր մի բաժակ սեւ սուրճի:

— Այն ժամանակ վերադարձիր երկիրդ :

— Երկի՜րս ... — Ձայն տուեց Օհանը,— ո՞ր երկիրը, մէկի վրայ Թուրքն է պպզել, միւսին՝ Ռուսն է չոքել ...

Իր տեսակէտները պաշտպանելու համար Օհանը երբեմն դառնում էր յամառ, անզիջող: Հեզ ու բարի մարդը կատաղի յովազի էր փոխւում, դառնում էր «Զէյթով Օհան», ինչպէս կատակով ասում էր Վազգէն Շուշանեանը: Այդ րոպէներին իր պատմական բալից շինուած ծխափողը տանում էր դէպի շրթները, ատամներով ուժեղ սեղմում եւ երեք անգամ իրար ետեւից ագահութեամբ ներս էր քաշում կապոյտ ծուխը:

★

.. Վերջին անգամ նրան պատահեցի 1932ին: Օհանը աւելի կքած էր, դէմքը փղոսկրի գոյն էր ստացել. ակներեւ էր, որ տառապում էր մի հիւանդութեամբ, բայց ինքը գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար արժէք չէր տալիս:

Ես որոշել էի վերադառնալ Պարսկաստան: Օհան այդ գիտէր: Վերջին գիշերը միասին էինք. նա լուռ ծխում էր. յանկարծ դարձաւ եւ ասաց.

— Ուրեմն վճռած ես գնալ: = Այո: — Երանի քեզ: = Ինչո՞ւ:

— Է՞, ուրիշ բան էԱրեւելքը, մեր երկրի գետերը այնտեղից կ'անցնեն :

— Դու էլ վերադարձիր :

— Ի՞նչ պիտի անեմ այնտեղ :

— Որ եւ է գործ :

— Միակ գործը որ կարողեմանել, վարժապետութիւնն է, բայց այլեւս դրա համար էլ պիտանի չեմ: Քո պարագան տարբեր է. այսօր այստեղ ես, վաղը Հնդկաստան. Բուդդայից ձանձրացար՝ կը գնաս Զրադաշտի մօտ, նրանից էլ սրդողեցիր, կը մեկնես Մովսէսի երկիրը :

Կրկին լռեց :

— Գիտե՞ս, ես փոքր ժամանակ եղել եմ բրուտի աշկերտ. վարպետս երբ մի կուժ էր շինում, սկսում էր նախ բերանից եւ կամաց կամաց իջնում էր ցածը. ես մի օր նրան հարցրի.

— Վարպետ, ինչո՞ւ տակից չես սկսում...

— Լաօ, ասաց նա,— նախ պէտք է բերանը շինել, որպէսզի այնտեղից նա շունչ առնի, հոգի ստանայ ...

— Տեսնո՞ւմ ես, հասարակ կաւէ կուժին էլ անհրաժեշտ է շունչ ու հոգի... Մենք ո՞րտեղից ստանանք այդ:

Ես զգում էի որ նրա հոգին ծածկուած էր թուխպով :

— Ահա միայն սրանից եմ շունչ եւ հոգի ստանում,— ասաց նա, ցոյց տալով նոր վառուած ծխափողը,— ժամը քանի՞ն է:

— Տասներկուքը անց է:

— Ուշ է, բաժանուենք, եկ համբուրուենք. ո՞վ գիտէ, մէկ էլ պիտի կարողանա՞նք իրար տեսնել. իմ մասին ապահով չեմ, բայց դու դեռ երիտասարդ ես եւ առողջ.. Եթէ ծովին կուլ չերթաս, կրակին կեր չլինես, կամ գնդակի բաժին չդառնաս, դու նորից կարող ես Փարիզ գալ, եւ ո՞վ գիտէ գուցէ, պիտի փնտռես ինձ... Այս աթոռն ու սեղանը այստեղ կը լինեն, բայց Օհանը նստած չի լինի այնտեղ ...:

Մենք բաժանուեցանք :

Մեր բաժանումից վեց ամիս յետոյ երբ դեռ նոր էի հասել Բաղդադ, լսեցի Օհանի մահուան մասին... «Չեմ կարծում , որ այս սեղանի կողքին Օհանը նստած լինի »...

Սեղանը գուցէ այնտեղ է , բայց Օհանը նրա

Հայկական մեղեդի

Ինչպէ՜ս ապրէինք, արեւն արդար չէր.
Ինչպէ՜ս ապրէինք առանց պատրանքի.
Մեր շուրջն էր պատած անսահման գիշեր,
Ու մենք լուսցուցինք առանց ճրագի ...
Ամէն շրթունքէ սեւ թոյն կը հոսէր,
Ինչպէ՜ս ապրէինք առանց տարփանքի...

Ինչպէ՜ս ապրէինք կեանքով անազատ,
Շղթաներու տակ ինչպէ՜ս ապրէինք .
Մեր գլխուն վերեւ օտարի երկինք,
Մեր ոտքին խլուած սուրբ հողն հարազատ ...

Ինչպէ՜ս ապրէինք առանց համբոյրի ,
Երբ ատելութեան դաշոյնն էր խրուած
Մեր արիւնահոս վէրքերուն մէջ բաց.
Մեր սիրտը մխա՜ց առանց բուրվառի,
Խո՜ւնկ Ողորմածին մեզի պէս խաչուած ...

Ինչպէ՜ս ապրէինք, ծարաւի էինք,
Աղբիւր մը չըկար մեր ճամբուն վըրայ .
Դռնէ դուռ ինկանք եւ հաց մուրացինք ,
Ու խենթերու պէս օր մ'ալ փշրեցինք
Մեր սուրբ մանկութեան սիրտը բիւրեղեայ ...

Ինչպէ՜ս ապրէինք, արեւն արդար չէր
Անապատին մէջ անիծուած Յոյսի,
Ինչպէ՜ս ապրէինք, ինչպէ՜ս ապրէինք ,
Մեր շուրջն էր պատած յաւիտեան գիշեր...

Ա՜լ ինչպէ՜ս ննջենք առանց երազի,
Ինչպէ՜ս ըսպասենք առանց պատրանքի ,
Ինչպէ՜ս լուսցընենք առանց ճրագի ...

(Յուսաբեր) ԱՐՇԷՆ ԵՐԿԱԹ

Նոր հրատարակութիւններ Խ. Հայաստանի մէջ

ԽՄԲ. — «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Յունիսի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲՈՒԶԱՆԴ.— «Հայ պատմագիրներ» մատենաշարով Պետհրատը լոյս ընծայած է Փաւստոս Բիւզանդի Հայոց պատմութեան աշխարհաբար թարգմանութիւնը, կատարուած հանգուցեալ Ստեփան Մալխասեանի կողմէ։

Ց. ԳԱՐՈՆԵԱՆԻ երկերու լիակատար ժողովածու հատոր 11։ Այս հատորին մէջ կը մտնեն Գարոնեանի երգիծական թերթօնները «Անկէ – Անկէ» ընդհանուր վերնագրի տակ՝ քաղուած «Խիկար», «Թատրոն» եւ «Մեղու» պարբերականներէն։ Հատորին ծանօթութիւնները եւ բառարանը կազմած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ալիս Մանուկեան։ Հատորը խմբագրած է հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի փականան անդամ Արսէն Տէրտէրեան։

Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆ.— Լոյս է տեսած «Երկերի Ժողովածուի չորս հատորեակի Ա. հատորը, կը պարունակէ անոր բանաստեղծութիւնները, փոխադրութիւնները, թարգմանութիւնները, մանկական բանաստեղծութիւնները, հէքեաթները եւ զրոյցները։ Աղայեանի «Երկեր»ի Բ. եւ Գ. հատորները լոյս են տեսած 1939ին եւ 1940ին։ Ա. հատորին կցուած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ասատուր Ասատրեանի «Ղազարոս Աղայեան» ուսումնասիրութիւնը։

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ — Հայպետհրատը ՀԼԿԵՄ Կենտկոմին կից մանկապատանեկան գրականութեան բաժնի մէջ լոյս ընծայած է Յ. Թումանեանի պատմուածքներու ժողովածուն, որուն մէջ կան «Գիքոր», «Ահմադ», «Իմ ընկեր Նեսոն» եւ ուրիշ պատմուածքներ։ Գիրքը նկարազարդած է Յովհաննէս Շաւարշ։

ԱԼ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ «Երկերու» ամբողջ ժողովածուն, որ բաժնուած է հետեւեալ մասերու — «Առաջին փորձեր», «Պանդուխտի երգեր», «Խաղերն երգեր», «Խրիմի Ալբոմից», «Մուսայիս երգերից», «Մեր կեանքի սաղմոններից», «Աշուղի երգերից», «Կալանաւորի երգերից» եւ «Գրչի հանաքներ»։ Հատորը կը պարունակէ նաեւ անոր թարգմանութիւնները Պուշկինէն, Լերմոնդովէն, Նեկրասովէն, Պայրընէն, Հայնէէն, Լոկֆէլլօյէն, Մորից Հարտմանէն եւայլ հեղինակներէ։

«Սովետական Գրող» Հրատարակչականը լոյս է ընծայած.—

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻՆ 4րդ հատորը, որ կը պարունակէ հեղինակին «Մի կեանքի պատմութիւն» գործը։ Անոր Ա. հատորը լոյս է տեսած 1940ին, Բ. հատորը 1946ին, Դ. հատորը 1947ին։

Մ. ՎԵՍՊԵՐ.— Ցիշատակ. բանաստեղծութիւններու ժողովածու։

Ա. ՎՇՏՈՒՆԻ.— Ժողովածու Երկերու։ Բանաստեղծ Ա. Վշտունիի այս նոր ժողովածուն կը պարունակէ հեղինակին գրական ստեղծագործական բոլոր շրջաններու լաւագոյն գործերը. հետեւեալ բաժիններով.— «Տրամութեան Մեղեդիներ», «Արեւաշող լիրիկա», «Դիրքերի վրայ», «Արեւելք», «Հայրենիք», «Ծաղկափթիթ մանկութիւն», «Վիպերգներ»։

Գ. ՍԱՐԵԱՆ. բանաստեղծութիւններ, հետեւեալ բաժիններով.— «Գիրք քնարական», «Հայրենաշունչ», «Բաժակ եղբայրութեան», «Լաւ օրերի համար», «Բալլադներ», ինչպէս եւ անոր կարգ մը թարգմանութիւնները Պուշկինէն, Լերմոնտովէն, Կէօթէէն, Հայնէէն, Շեւչենկոյէն, Ճավճավաձէէն, Գրիշաշվիլիէն եւ ուրիշներէն։

Հ. ՍԻՐԱՍ.— Հայր եւ Որդի, պատմուածք։ Երկրորդ հրատարակութիւն։

Հ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ.— Նովելներ եւ ակնարկներ, տպագրուած եւ անտիպ։

Գ. ԲՈՐԵԱՆ.— Երեւանեան լուսաբաց։ Ժողովածուն կը պարունակէ հեղինակին տպուած եւ անտիպ լաւագոյն բանաստեղծութիւնները։

«ԳԻՒՍՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ» կը պարունակէ Ն. Զարեանի, Վ. Վաղարշեանի, Գ. Գազազեանի, եւայլ ողբերգակներու թատերգութիւնները։

Վ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ.— Իմ երկիր, բանաստեղծութիւններու ժողովածու։

ԳՐ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ.— Մեծ ճանապարհի վրայ։ Պատմուածքներ։

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ.— Առաջին Սէր (բանաստեղծութիւններ)։

Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս են տեսած.—

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ, հատոր Բ. ամբողջական գործի, պատրաստած է «Մ. Աբեղեան» գրականութեան կաճառը։ Անոր մէջ զետեղուած են Նալբանդեանի հրապարակախօսական այն աշխատութիւնները որոնք տպագրուած են «Հիւսիսափայլ» եւ «Մեղու» պարբերականներուն մէջ։ Ծանօթագրութիւնը պատրաստած է Նշան Մուրատեան։ Նալբանդեանի երկերու Ա. եւ Գ. հատորները նոյն հրատարակութեամբ լոյս են տեսած 1940ին եւ 1945ին։

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊՐՈԲԼԷՄՆԵՐ, Մանուկ Աբեղեան գրականութեան կաճառին կողմէ։ Լոյս տեսած գրական - բանասիրական հետազօտութիւններու երկրորդ ստուարածաւալ գիրքը։ Հոն զետեղուած են կաճառին չորրորդ նիստին մէջ կարդացուած զեկուցումները։ Ժողովածուին մէջ զետեղուած է սովետահայ գրականութեան ընդարձակ ժամանակագրութիւնը 1920էն 1946։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— «Մոլոթով» պետական համալսարանի հրատարակութեամբ լոյս է տեսած հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամ, ուսուցչապետ Հ. Աճառեանի «Հայոց անձնանունների բառարանի» Գ. հատորը։ Ա. եւ Բ. հատորները հրատարակուած են 1942ին եւ 1944ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ.— Երեւանի Արուեստի գործերու վարչութիւնը մայրաքաղաքի Ստալինեան շրջանի բանուորներուն մշակոյթին ծառայելու համար բացած է նոր թատրոն մը։ Մայիս 1ին տեղի ունեցած է բացումը, մասնակցութեամբ հայ Ֆիլհարմոնիայի խումբերու եւ մենակատարներու։ Մայիս 20ին Սունդուկեան թատրոնի խումբը ներկայացուցած է «Խոր արմատները»։

ՍՊԵՆԴԱՐԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿԸ որ կազմուած է 1933ին Մոսկուայի մէջ Յ. Բաղտանեանէ, Գ. Աղամեանէ. Ա. Գրիգորեանէ եւ Ա. Ազատեանէ, մեծ յաջողութեամբ հանդէս եկած է Միութեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ։ 1936ին մեկնեցաւ Սառուցեալ ովկիանոսի ափերը, յետոյ Ծայր. Արեւելք համերգներ տալու։ 1938ին պարգեւ ստացաւ։

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԷՄԻՐՃԵԱՆԻ նոր վէպը, «Քաջ Նազար», որուն նիւթը առնուած է Խ. Հայաստանի արդի կեանքէն, շուտով կ'աւարտի։ Հեղինակը ներկայիս կ'աշխատի «Քաջ Նազար»ի վրայ, ռուսերէնով։

ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ.— Խ. Հայաստանի շարժանկարի ընկերութիւնը վերջերս պատրաստած է նոր ժապաւէն մը, «Քիւրտերը Խ. Հայաստանի մէջ»։ Ժողովուրդը մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտէ այս ժապաւէնին ցուցադրութիւնը։ Ներկայացուած են Խ. Միութեան մէջ ապրող Քիւրտերու կեանքը, անոնց կատարած յառաջդիմութիւններըզանազան մարզերու մէջ, անցեալ կեանքը եւն։ Ժապաւէնին մէջ կարեւոր տեղ մը տրուած է նաեւ Քիւրտերու ցուցաբերած հերոսական գործերուն, հայրենական պատերազմի ընթացքին։

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆԻ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ բացուեցաւ Աշտարակի մէջ։ Խարխուլ տնակը ուր ծընած է Պռօշեան, ներկայիս վերանորոգուած է։ Հոն հաւաքուած են գրողին կեանքն ու գրական գործունէութիւնը պատկերացնող բազմաթիւ փաստաթուղթեր, նկարներ, գիրքեր, եւ գրողի ծննդավայրն ու անոր շրջապատի դէմքերն ու դէպքերը պատկերող այլեւայլ վերարտադրումներ։ Թանգարանի նուիրուած հանդէսին մէջ խօսած են Հր. Քոչար. Եր. Շահազիզ, Ստ. Զօրեան, Աշտարակի ուսուցիչ Մ. Թամազեան, եւ Աշտարակի Կոլտընտեսութեան նախագահ Ա. Դուդումեան, գրողի եղբօրորդին եւ ուրիշներ։

Իսկ իրիկունը Աշտարակի թատրոնին մէջ բեմադրուած է Պռօշեանի «Սօս եւ Վարդիթեր»ը։

Այս տարի Պռօշեանի տուն – թանգարանին կից պիտի շինուի թանգարանային նոր սրահ մը եւս։ Իսկ թանգարանին նիւթերը պիտի աւելնան։

կողքին չէ նստած… Օհանը հիմա պառկած է Թիէէի գերեզմանատան մէջ, եւ ո՞վ գիտէ, եթէ մի օր Փարիզ գնամ եւ Օհանին չտեսնեմ սրճարանի իր սիրած անկիւնում, պիտի կարողանա՞մ Թիէէի գերեզմանատան մէջ գտնել նրա հողակոյտը։

• Ո՞վ պիտի մտածէր այդ բարբարոսի սրտի վըրայ մի՛ քար դնել եւ վրան գրել.

«Աստ հանգչի Օհան Կարօն»։

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Օհան Կարօ ունի գեղեցիկ յուշարձան մը, կառուցուած Հ. Յ. Դ. Նօթ-Ճեղրայրեան խումբի նախաձեռնութեամբ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԲ.

Սեւադան զարմացաւ եւ միեւնոյն ատեն սառն դող մը անցաւ իր մարմնէն. շատ բան լսած էր ան Մարտիրոս հօր մասին. կը հաւատար, թէ այդ ալեւոր ծերունին կրնար կախարդել իր ամբողջ գունդը եւ այն ժամանակ կուիւ բախտը ուրիշ ելք կը ստանար։ Բայց Սեւադան ուզեց իմանալ անոր գալուն ստճառը։

— Ծերունի, ինչո՞ւ կուսի դաշտը կը գըտնուիս, քանի որ քու տեղդ վանքի խուցն է, ուր պիտի աղօթես հոգիիդ փրկութեան համար։ Անճապարէ, ըսէ ինչ որ ունիս ըսելիք, իմ սուրս ծարաւի է Աշոտ Երկաթի արեան։

— Իշխան, իջեցուր բարկութիւնդ եւ ցիշէ որ վերը Աստուած մը կայ, որ ամէնքը ըստ արժանւոյն կը վարձատրէ։ Ցիշէ որ Աշոտ Երկաթը փեսադ է. զուր արիւն մի թափէք. ես իջեցուցի Աշոտի բարկութիւնը, եւ ան խնդրեց յայտնել քեզ. «Ի՞նչ չարութիւն կամ ինչ վնաս հասցուցած եմ քեզ որ այսպիսի ծանր աղէտներ կը պատրաստես ինծի դէմ։ Ինչո՞ւ կը մոռնաս երդումդ Ախայեան գիւղի մօտ, եւ կ'ուզես արիւն թափել։ Արդ՝ վերադարձուր ինձ յափշտակած երկու բերդերդ ու ընտանիքս եւ հեռացիր իմ երկրէս։ Այն ատեն խաղաղութիւն կը տիրէ մեր մէջ, եւ մենք կը դառնանք հարազատ հայր ու որդի։»

Սեւադան մինչեւ վերջ լսեց զայն, ապա ըսաւ.

— Դուն կեցիր հոս եւ ես անձամբ պատասխան կուտամ անոր։

Եւ հրամայեց իր զօրքին կարգի կենալ ու պատրաստուիլ կռուի։ Ութ հազարի չափ զօրքը շարժեցաւ առաջ, դէպի այն բլրակը, ուր կեցած էր Աշոտ իր երեք հարիւր յոգնած զինուորներով։

Աշոտ Երկաթի վրայ սարսափ ձգելու համար, Սեւադայի հետեւակ գունդերը մէկ կողմ շարուեցան եւ վահանները առաջ քաշելով՝ տեսակ մը պարիսպ ձեւացուցին։ Հետեւակներուն ետեւը կանգ առած էր զէնք ու զրահի մէջ կորսուած հեծելագունդը, իսկ յառաջապահ ձիաւոր խումբը սուրը ձեռքին զինուորական մարզանքներ կ'ընէր Սեւադայի առջեւ։ Արեգակի ճառագայթները կը պսպղային անոնց սաղաւարտներուն վրայ։

Կը նայէր Աշոտ Երկաթ այդ ահարկու գունդին եւ խոր թախիծը կը համակէր իր սիրտը։ Ապա իր զինուորներուն մէջէն ընտրեց միայն երկու հարիւրը, բլրէն ցած իջաւ, ու հոն, ուղղելով ակնարկը դէպի երկինք, կանչեց.

— Տէր, եթէ ես եմ յանցաւորը ու երդմնադրուժը, պատժէ զիս իմ յանցանքիս համար. իսկ եթէ իշխանն է յանցաւոր, պատժէ զայն եւ փրկէ զիս տարապարտ մահէն։

Ու երդման թուղթը ամրացուց խաչանիշ դըրօշին վրայ, հրամայեց իր կարիճներուն առաջ խաղալ։ Մրրիկի պէս Աշոտ Երկաթ յարձակեցաւ Սեւադայի գունդերուն վրայ, որոնք, չդիմանալով այս մրրկոտ հեղեղին, սկսան նահանջել, ապա քիչ քիչ ցրուիլ հովիտներուն, լեռներուն ու մացառներուն մէջ։ Բայց Աշոտ Երկաթի քաջերը ամէն տեղ կը հասնէին անոնց ետեւէն, եւ կը ջարդէին տեղն ու տեղը։

Ութ հազար հոգիէն բանակէն անմշան բեկորներ միայն մնացին։ Գերի բռնուեցաւ ինքը՝ Սեւադա իշխանը իր Գրիգոր որդիին հետ։ Աշոտ Երկաթ, կատաղութենէ խելայեղ, հրամայեց կուրցնել զանոնք, հայրն ու որդին։

Ապա կրկին ետ առաւ Կայեան եւ միւս բերդը, ազատեց թագուհին ու Հեղինէն, իսկ Գագմանաց երկիրը նուաճելով իր իշխանութեան տակ, վերադարձաւ իր երկիրը, իսկ Մարտիրոս հայրը քաշուեցաւ Բիւրականի վանքը։

ԻԳ.

Արեւը մօտ էր իր մայրամուտին. անոր շեղ ճառագայթները ինկած էին Քասակի աչքերուն։ Իր քունի ընթացքին, երբեմն երբեմն ձեռքը անգիտակցօրէն դէմքին կը տանէր, հեռացնելու համար ճանճերն ու մոծակները, որոնք ագահօրէն կը ծծէին երեսին վրայ կոշտացած արիւնը։

— Անպիտան իշամեղուները հանգիստ չեն տար ինծ. կարծեսքիչ էր տանջանքս, ասոնք ալ պակասը կը լրացնեն, մրմռաց կէս քուն կէս արթուն վիճակի մէջ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱԹՎԱԶԵԱՆՑ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԱՄՊԱՐԷՋ ԿԸ ՆԵՏՈՒԻ

Մինչ այս վիճաբանութիւնները տեղի կ'ունենային Ազգ. Ժողովին մէջ, Զօր. Տը Կոլ ճառեր կը խօսէր Հարաւային - արեւելեան Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը որ կրնայ շաբաթներ տեւել: Զօրավարը պտոյտներ պիտի կատարէ աւելի քան հազար քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, ճառեր խօսելու եւ իր յաջողութիւնը ապահովելու համար:

Ուրբաթ օր իր առաջին ճառը խօսեցաւ նախ Օրանժի, յետոյ Ավինեօնի մէջ, ուր կը բնակէին հռովմէական Պապերը, միջին դարերուն: Երկու քաղաքներուն մէջ ալ, զօրավարը պնդեց թէ անհրաժեշտ է նոր ընտրութիւններ կատարել անմիջապէս: Եւ յայտարարեց.

— «Ես պատրաստ եմ ապահովելու երկրին ճակատագիրը: Երկիրը այնպիսի վիճակի մը մատնուած է որ ամէն բան ծայրէն պիտի սկսինք: Բացարձակապէս ամուլ են այն բոլոր քաղաքական խաղերը որոնց ականատես կ'ըլլանք.ամէն օր: Մեր երկիրը հետզհետէ դէպի տկարացում, կործանում եւ սարկացում կ'երթայ: Անհրաժեշտ է երկրին կարծիքը առնել նոր ընտրութիւններով»:

Պոլէնի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ խօսելէ վերջ, զօրավարը գնաց Թուլոն, ուր հրապարակային ժողով մը սարքուած էր երէկ:

Համայնավարներն ալ Մորիս Թորէզը ղրկած են գաւառ, քարոզչական պայքարի համար:

Պէրլինի դէպքէն վերջ

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ՏԵՍՆԵԼ ՄՈԼՈԹՈՎԸ ԵՒ ՍԹԱԼԻՆԸ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ հակասական տեղեկութիւններ հրատարակել Պերլինի ընկերվարական ցոյցի մասին, որուն կը մասնակցէին 250—300,000 քաղաքացիներ, բողոքելու համար խորհրդային բռնութեանց դէմ: Թղթակից ներու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, հինգշաբթի օրուան արիւնալի ընդհարումներու պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ կարմիր ոստիկաններուն վրայ: Անգլ. զինուորական իշխանութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ «խռովութիւնները կրնան գրգռուած ըլլալ համայնավար գործակալներու կողմէ կամ փրբէ հետեւանք ոստիկանական աւելորդ սեղմումներու: Երկու առիթներով, խորհրդային ինքնաշարժներ, սպառազէն զինուորներով բռնի մտան բրիտանական շրջանը, բազմութեան մէջ, գրգռիչ եղանակով մը եւ դուրս հանուեցան բրիտանացի ոստիկաններու միջոցաւ» են:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, համայնավարները աճուսարապար կը տարածեն աջակցութեամբ խորհրդային հրամանատարութեան, խափանելու համար Պերլինի քաղաքապետական խորհուրդին գործունէութիւնը:

Ռուսական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ ձերբակալուած են 15 Գերմաններ, «իբրեւ անդամները հակախորհրդային լրտեսական ցանցի մը որ կը վայելէր Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու աջակցութիւնը, Գերմանիոյ խորհրդային շրջանին մէջ: Ամբաստանեալները կ'ըսէ թէ կալանաւորները լրտեսական գործեր կատարած էին Վայմարի, Էրֆուրտի, Եէնայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ:

★ Պերլինի ապահովութեան խորհրդային ներկայացուցիչը հաղորդեց իր ամերիկացի պաշտօնակցին թէ պարտաւոր են մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել ամերիկեան օդանաւերու երթեւեկի մասին, թռիչքէն մէկ ժամ առաջ:

★ Պերլինի ոչ - համայնավար հոսանքներու ներկայացուցիչները կոչ մը ուղղեցին «աշխարհի խղճին», բողոքելով խորհրդային իշխանութեանց դէմ:

★ Արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը պիտի փորձեն Մոլոթովի եւ Սթալինի հետ, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար, մանաւանդ որ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Պերլինի մէջ:Միւս կողմէ յոյս կայ թէ չորս հրամանատարներու խորհրդակցութիւններն ալ պիտի վերսկսին:

Եթէ երեք ներկայացուցիչները եւ Սթալին — Մոլոթով նոր ելք մը չգտնեն, Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա Միացեալ Ազգերու ժողովին պիտի ներկայացնեն խնդիրը, ուղղակի ամբաստանելով Խ. Միութիւնը թէ կը բռնաբարէ Դաշինքին Ա. գլուխին Բ. յօդուածը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով: Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը: Հայաստանի հանրապետութիւնը: Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Խօսնակ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ

Պիտի արտասանէ ընկեր ԶԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Կը ներկայացուի կիրակի, 12 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet:

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ:

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալըեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

Յարգանքի Տուրք

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Երգահանդէս

Օր. Սօնիա Շիրկճեանի

(Mezzo Soprano)

Դաշնակի ընկերակցութեան Լիոնի Թատրոնի ծանօթ դաշնակահար M. E. CLESSEի եւ **Ténor** M. CARDINALIի

ՏԷՍԻՆԻ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, **26** ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Կ'երգուին Massenetի La Sélection de Werther, Chopinէն, Schubertէն, Carl Bohmէն, նաեւ Կոմիտասեան եւ այլ հայկական երգեր:

Կ Ը Խ Ն Դ Ր Ո Ւ Ի Չ ԽԱ Չ Ա Ձ Ե Ւ Ե Լ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ փոխ-վարչապետը, Ցալտարիս, յայտարարեց թէ ուղղակի Միացեալ Ազգերուն դիմելով զօրք պիտի պահանջեն, «իբրեւ վերջին միջոց» լուծելու համար հիւսիսային Յունաստանի ապստամբութեան խնդիրը:Միեւնոյն առեն ապարյակոյտը հաղորդեց թէ քանի եուկոսլաւ զինուորներ սպաննուած են սահմանին վրայ, յունական հողը մտած ըլլալով:

ՀԱԶԱՐ ՏՈՒՆԵՐ բոլորովին սրբուեցան, 4000 ալ ողողուեցան Հնդկաստանի մէջ, իբրեւ հետեւանք Գանգէս գետին արտակարգ յորդումներուն որոնց նմանը չէր տեսնուած 30 տարիէ ի վեր:

ԳՈՒԼԿԱՐԻՈՑ Նախկին Թագաւորը, Ֆերտինանտ, մեռաւ Քոպուրկի մէջ: 87 տարեկան էր եւ 1918ին հրաժարեցաւ գահէն, ի նպաստ իր զաւկին, Պորիսի:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Երեսփ. Ժողովը Օգոստոս 25ի նիստին մէջ մասնաւորապէս զբաղեցաւ համայնավարներու գործունէութեամբ: Վարչապետը, Րիատ պէյ Սոլհ յայտարարեց թէ պէտք է ձերբակալել բոլոր համայնավարները, նկատելով որ անոնք վտանգ մը կը կազմեն երկրին ամբողջութեան և ապահովութեան համար:— «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Գալպէքի մէջ արգիլափակուած համայնավարները կը մերժեն ճաշել, իբրեւ բողոքի ցոյց:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ արաբական շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ Հրեաները ուրբաթ գիշեր կրակ բացին Սիոնի լերան վրայ:

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ մը ծագեցաւ Սէն Լազարի կայարանին մօտ, Պաթինեօլի մթերանոցին մէջ: Ամէն կողմէ հասած հրշէջ խումբեր երկու ժամ պայքարելով հազիւ կրցան մարել կրակը, որ վնասուց բազմաթիւ ապրանքներ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): 1947 — 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախորհրդցիական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Ազգ. Միութեան սրահը, 67 rue Longue des Capucins: Օրակարգ.— Ա. պատգամաւորներու ընտրութիւն, Բ. վարչական ընտրութիւն: Ընթացիկ հարցեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Համախորհրդցիական Միութեան Մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Միութեան ժրաջան անդամներէ Հայր Լեւոն Ստեփանեանի եւ Աստուր Յովհաննէսեանի իրենց մօր եւ հօրեղբօր կնոջ մահուան առթիւ:

ԳԻՆԵՋՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ի պատիւ նախորդ վարչութեան կուտայ գինեձօն մը, 26 Սեպտեմբեր կիրակի ժամը 3.20ին: Café Sportsի մէջ, 157bis, rue Jean Jaurès, Մէզօն Ալֆոր: Գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտքը ազատ է, ծախքերու մասնակցութիւն: Հաղորդ. միջոց.— Ecoles Charenton,181 հանրակառք եւ իջնել վերջաւորութիւն:

Օր. Արփինէ Գրիգորեան (Շատւադարտ), եղբայրը (Իրան) եւ խումբ մը հայրենակիցներ կը ծանուցանեն մահը

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ
(ԻՐԱՆՑԻ)

որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր հոգին աւանդեց Hôpital Pitiéի մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, երկուշաբթի, ժամը 8.30ին: Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի հաւաքուիլ հիւանդանոցին առջեւ (Bld Hôpital), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Thiaisի գերեզմանատունը:

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ դերձակի, կերպասի եւ քօնֆէքսիոնի համար, Սթրազպուրկ - Սէն Տընիի կողմը: Նաեւ աշխատանոց մը՝ Իթալիի կողմը: Հեռախօսել Gob. 05-63:

ԾԱԽՈՒ է MATFORD décapotable, 13 ձի, վերջին մօտել, նոր մօթէօռ, նոր լաստիկ, 380.000: Հեռաձայնել Gob. 05—63:

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

15 տարիէ ի վեր հաստատուած դերձակի կարեւոր խանութ մը իր ամբողջ կազմածներով, եւ կահաւորուած բնակարան մը որ ունի 3 սենեակ, խոհանոց, salle de bains: Դիմել Տիկին Վ. Հանջէրեանի.— 97 Ave. Aristide Briand, Cachan(Seine):

ԾԱԽՈՒ է ՆԱԵՒ

Կահաւորուած եւ դերձակի կազմածներով բնակարան մը որ ունի երեք սենեակ, մուտք, խոհանոց, ամէն արդիական յարմարութիւններով, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԻ մէջ: Իբրեւ հաստատուած դերձակ տասը տարիէ ի վեր, ունի լաւ յաճախորդ: Դիմել Պ. ՎԱՀԷ ՀԱՆՋԷՐԵԱՆԻ, 39 Ave. Léon Gambetta Montrouge (Seine):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 14 Septembre 1948 Երեքշաբթի 14 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5642-Նոր շրջան թիւ 1053 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ ՀԱՇԻՒ ՄԸ ԵՒՍ

1948 Մարտ 18ին, «Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, թղթակցութիւն մը կը հրատարակէր Մարսէյլէն, պարզելով Ֆրանսահայ Ներգաղթի երկրորդ կարաւանին «բարդ, անլուծելի եւ դժբախտ հետեւանքները»: Այն ալ «եղանակի այս անողոք շրջանին»:

— «Երեւակայեցէք ողբալի պատկերը. ընտանիքներ Փարիզէն, Լիոնէն, Վիէնէն, Վալանսէն, վերջապէս ամէն կողմերէ, կարգադրած իրենց անձնական գործերը, լքած ամէն ինչ, գործ, զբաղում, տուն, գտնուեցան անել դրութեան մէջ»:

— «Ժողովուրդը պէտք է պահանջէ այս տեսակ մը փոքր աղէտին ներքին անցքերուն լուսաբանութիւնը եւ հրապարակաւ իր պարսաւանքը տայ այն պատասխանատուներուն որոնք ըրդայամտօրէն վարուելով ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ խաղացին եւ շատ մը ընտանիքներու փճացման եւ դժբախտութեան պատճառ եղան»:

Դժբախտաբար փորձանքին մէկ երեսն էր այս, ինչպէս ամէն տեղ:

Ռամկավար թղթակիցը հաշուական խնդիրն ալ կը յուզէր այս առթիւ, իբրեւ բարեկամ Բարեգործականի.

— «Մեր առած տեղեկութեանց համաձայն վճարումներ կ'ըլլան առանց դրական փաստերու կամ աւելի ճիշդը ստացականներու եւ գաղութին մէջ կը խօսուի թէ ծայրայեղ մսխումներ տեղի ունեցած են: Այսպէս, օրինակի համար գրոյց կը շրջի թէ անհատի մը միայն վճարուած է զանազան ծախքերու համար 600.000 փրանքէ աւելի պատկառելի գումար մը, որով կարելի պիտի ըլլար դժբախտ ներգաղթողներու ցաւերը ամոքել»:

Ի՞նչպէս փակուեցաւ այս երկրորդ փորձանքը»:

Վեց ամիս անցած է այս յայտնութիւններէն ի վեր, և տեղեկութիւն չունինք թէ Բարեգործականը կրցա՞ծ է քակել թնճուկը, իբրեւ պատասխանատու Ներգաղթի հանգանակութեան եւ հաւաքուած գումարներու մատակարարութեան:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Բարեգործականի Մարսէյլի մասնաճիւղին վարչութիւնը ինքզինքը պատասխանատու համարելով Փարիզի կեդրոնին, հազիւ բարեհաճած է քանի մը հարեւանցի տեղեկութիւններ հաղորդել, երբ հաշիւ պահանջած են, տարեկան ժողովին մէջ:

Այսպէս, իբրեւ ընդհանուր ծախք հաշուեր են 13.800.000 Ֆրանք, որուն 900.հազարը «զանազան», 600 հազարը Պ. Հինայեկեանի տրուած, իսկ մնացեալը փոխադրութեանց, կայաններու պարենաւորման, նաւահանգստի ծախքերու եւն.:

Որքան կրցանք սառւգել, խումբ մը բարեխիղճ անդամներ դժգոհ մնալով այս տնավարի ղեկուցումէն, կը պնդեն որ ամբողջական համարատուութիւն կատարուի:

Ամէնէն առաջ Բարեգործականի վարկն է որ պիտի փրկուի, եթէ յաջողին:

Ի վերջոյ խումբ մը նորելուկ հայրենասէրներ իրաւունք չունին, թէ' այդ կազմակերպութեան եւ թէ ժողովուրդի քթին խնդալու, «դիպլոմատիական» մարզանքներ կատարելով:

Անշուշտ պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժինը կը ծանրանայ Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին վրայ:

Այս պարագան երբեք չի կրնար թեթեւցնել Բարեգործականի մեղքերը, Մարսէյլէն Փարիզ եւ մինչեւ Նիւ Եորք:

Ցետին բարեմիտին համար գաղտնիք չէին Ներգաղթի Ցանձնախումբերու կազմութեան ծալքերը, Ֆրանսայի թէ Միջին Արեւելքի մէջ,— ամէն ուր որ հայրենադարձ կատարուեցաւ:

Բոլորին ալ անդամները հատընտիր տարրեր են, միայն հրամաններ լսելու, եւ իրենց կարգին հրամաններ արձակելու համար: Մեքենան այնպէս մը սարքուած է որ, ամէնէն պարկեշտ անդամն ալ կը նախընտրէ լռութիւն պահել, «գլխացաւանքէ» ազատ մնալու համար:

Ի՞նչ է Բարեգործականին դիրքը, այս մութ հաշիւներուն հանդէպ:

Նոյն հարցումը' Հայկ. Դատի յանձնախումբի անդամներուն, սկսելով նախագահէն եւ գանձապահէն:

Շ.

Սով Էրզրումի մէջ

Թուրքիոյ առեւտրական նախարարը, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էր արեւելեան նահանգներու մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է Անատոլուի գործակալութեան.

— Էրզրումի եւ շրջակայից մէջ այս տարի բաւարար չէ արմտիքը: Անմիջապէս հրամայեցի միջոցներ ձեռք առնել Սեպտեմբերի վերջաւորութենէն առաջ ապահովելու համար արմտիքի պահանջը Էրզրում - Աղրը շրջանին ուր սով կը տիրէ: Արմտիքի պաշտօնատունը այժմէն առաքումի ձեռնարկեց: Այս տեղերը յարդ եւ խոտ ալ չկայ: Տեսայ որ այս շրջանին մէջ սահմանային քաջարի պահակ հայրենակիցներուն ձեռքի անասունները սովամահ դառնալու վտանգին տակ են: Առեւտր. գործավարութեան գլխաւոր պարտականութիւնը նկատեցի օժանդակել անոնց եւ արտօնեցի որ այս շրջանի ոչխարները աթերլինով Սուրիա արտածուին: Երկրագործական դրամատան դիմեցի որպէսզի ընթացք տրուի Էրզրում նահանգի գիւղացիներուն ինծի կատարած դիմումին, սովի հետեւանքով դրամատան իրենց ունեցած պարտքերուն գանձումը յետաձգելու մասին: Էրզրումի եւ Կարսի մէջ վաճառականները երկարօրէն գանգատեցան թէ Էրզրումէն եւ շրջակայքէն իրենց անասունները կը գնեն 75 ղրուշէն եւ 250 ղրուշի կը ծախեն Իսթանպուլի մէջ: Ըսին որ կարգ մը անձեր կ'ընեն այս շահագիտութիւնը: Տարակոյս չկայ որ եթէ Իսթանպուլի փոքրաքանակի մսավաճառները ընկերութիւն հիմնեն, միջնորդի պէտք պիտի չմնայ եւ աժան պիտի ուտուի միսը: Ամէն օժանդակութիւն պիտի ընծայեմ անոնց, եթէ գործավարութեան դիմեն:

Ամերիկեան վարկերը կը բաժնուին

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԻՆԸ՝ 13.222.000.000 ՏՈԼԱՐ

Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, Սեպտ. 11ին համաձայնութիւն գոյացաւ 19 պետութեանց միջեւ, որոնք պիտի օգտուին ամերիկեան վարկերէն, համաձայն Մարշըլի ծրագրին: Վերջնական մանրամասնութիւնները դեռ չեն ճշդուած եւ կարգ մը խնդիրներ առկախ կը մնան, սակայն ծրագիրը այլեւս մտած է գործադրութեան ճամբուն մէջ:

Գոյացած համաձայնութեամբ կը ճշդուի թէ 19 պետութիւններէն իւրաքանչիւրը ինչքան ուղղակի օգնութիւն պիտի ստանայ Ամերիկայէն առաջին տարուան ընթացքին: Երկու երկիրներ, Յունաստան եւ Թուրքիա, վերապահումներ յայտնած են, բայց ընդհանուր բաշխումը պիտի կատարուի անյապաղ:

Ուղղակի օգնութիւն ստացողներու ցանկին գլուխը կը գտնուի Մեծն Բրիտանիա, որ պիտի ստանայ 1.263.000.000 տոլար (316 միլիոն սթերլին) առաջին տարեշրջանին համար, 1948 Յուլիս 1էն 1949 Յունիս 30:

Անգլիա Ֆրանսայէն աւելի կը ստանայ ուղղակի օգնութեան գլուխէն, բայց Ֆրանսան է որ ամէնէն մեծ գումարը պիտի ստանայ տոլարով, առաջին տարուան ընթացքին: Բաց ի 989.000.000 տոլարի ուղղակի օգնութենէն, Ֆրանսա իրաւունք պիտի ունենայ 200 միլիոն տոլարի համարժէք սթերլին քաշելու, որպէսզի գնումներ կատարէ սթերլինի շրջանէն: Նաեւ պիտի ստանայ 400 միլիոն տոլարի պելժիական ֆրանք, գնումներ կատարելու համար Պելժիայէն, 77 միլիոն տոլարի մարք՝ արեւմտեան Գերմանիոյ համար եւ վերջապէս 16 միլիոն տոլարի ուրիշ օտար դրամներ:

Այնպէս որ, Ֆրանսա ցանկին գլուխը կ'անցնի 13.222.000.000 տոլարով, առաջին տարուան համար, ինչ որ կը ներկայացնէ իր արտաքին գնումներուն 50 %ը:

Անգլիա հաւանած է իրեն յատկացուած վարկերուն մէկ մասը տրամադրելու Գերմանիոյ անգլեւսաքսոն շրջանին, որ 414 միլիոն տոլար պիտի ստանայ իբրեւ ուղղակի օգնութիւն:

Իբրեւ հետեւանք Սեպտեմբեր 11ի համաձայնութեան, 19 պետութիւնները պիտի վերաքննեն իրենց վերաշինութեան ծրագիրները, յարմարցնելու համար կատարուած բաշխումին:

Թուրքիա վերապահ դիրք մը բռնած է, իրենց սահմանուած բաժինին կրկնապատիկը պահանջելով: Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգները գոհացում պիտի տան իր գանգատին, ուղղակի փոխառութիւն մը տրամադրելով: Յունաստան եւս յաւելում կը պահանջէ:

Օգնութեան ծրագիրը չի սահմանափակուիր Եւրոպայի մէջ, այլ, պիտի ընդգրկէ Ֆրանսական, բրիտանական եւ ուրիշ գաղթավայրեր:

Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան կազմակերպութեան (O. E. E. C.) Ֆրանսական ներկայացուցիչը, Պ. Հէռվէ Ալֆան, յայտարարեց թէ Ֆրանսա պիտի հարկադրուէր անմիջապէս փակել իր գործարաններուն մեծ մասը, եթէ ըլլակուէր տոլարէ, անելի մը հետեւանքով:

Ահաւասիկ առաջին տարեշրջանին համար տրամադրուած գումարները.—

Աւստրիա 217 միլիոն տոլար, Դանիա 110 միլիոն, Յունաստան 146 միլիոն, Ազատ Իրլանտա 79 միլիոն, Իսլանտա 11 միլիոն, Իտալիա 601 միլիոն, Հոլանտա (գաղթավայրերն ալ հաշուելով) 496 միլիոն, Նորվեկիա 84 միլիոն, Շուէտ 47 միլիոն, Թրիէսթէ 18 միլիոն, Թուրքիա 50 միլիոն, Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջան 100միլիոն տոլար:

Սպանիա եւ Փորթուկալ որեւէ վարկ պիտի չստանան առաջին տարեշրջանին:

Նոր դահլիճը կը բաղկանայ 32 նախարարներէ եւ խորհրդականներէ

Նոր վարչապետը, Պ. Քէօյ, շաբաթ օր յաջողեցաւ կազմել իր կառավարութիւնը, որ կը բաղկանայ 32 նախարարներէ, փոխ - նախարարներէ եւ խորհրդականներէ, մինչդեռ նախորդը կը ճառեալ կազմ ունէր (20—22): Վարչապետը Ազգ. ժողովին պիտի ներկայանայ այսօր, երեքշաբթի, պարզելու համար իր գործունէութեան ուղեգիծը:

Դահլիճին անդամներէն 15ը նախարարներ են բառին պաշտօնական իմաստով, 14ը փոխանորդներ, 3ը խորհրդականներ: Կուսակցական տեսակէտով, 9ը ժողովրդական են (M. R. P.), 8ը ընկերվարական, 7ը արմատական, 3ը անկախ, 2ը անդամ Ազատութեան կուսակցութեան (Թունգաջ), 2ը անկախ ընկերվարական, մէկը գիւղացիական: Երեք երեսփոխաններ առաջին անգամ է որ նախարար կ'ըլլան:

Վարչապետը միեւնոյն ատեն պիտի վարէ ելմտական նախարարութիւնը: Դատական նախարարն է նախորդ վարչապետը, Անտրէ Մարի, միեւնոյն ատեն փոխ - վարչապետ: Արտաքին նախարարը՝ Ռոպէռ Շուման (նախկինը), ներքինը՝ Ժիւլ Մոք (ընկերվարական, նախկինը): Ազգ. պաշտպանութեան նախարար՝ Փոլ Ռամատիէ (ընկերվարական), կրթական՝ Իվոն Տէլպոս (արմատական), աշխատանքի՝ Դ. Մայէր, (նախկինը), գաղթային՝ Քոսթ Ֆլորէ, վերաշինութեան՝ Քլոտիուս Փըթի (Կոլեան կը համարուի) եւն.:

Նոր կառավարութեան մէջ ներկայացուցիչներ ունին բոլոր հոսանքները, բացի համայնավարներէն եւ տը Կոլի յայտնի կուսակիցներէն: Բոլորն ալ գոհացնելու համար, վարչապետը հարկ դատած է ընդլայնել կազմը, որպէսզի կարելի ըլլայ կարեւոր մեծամասնութիւն մը ապահովել:

Ինչպէս բացատրած էինք, Նոր կառավարութեան ծրագիրը շատ մեծ տարբերութիւն չունի նախորդներէն:

ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Ն ԳՈՀԱՑՆԵԼ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Դահլիճը հազիւ կազմուած, Աշխատանքի Դաշնակցութեան անջատեալ թեւը, Բանուորական Ուժ, բանաձեւ մը քուէարկեց, որ բացատրելէ վերջ թէ գիները իջեցնելու ջանքերը ձախողած են, կը պահանջէ անմիջական միջոցներ ձեռք առնել, աշխատավարձքը յարմարցնելու համար ապրուստի պայմաններուն: Իր առաջարկն է ամսական 3000 Ֆրանքի առժամեայ պարգեւ մը վճարել, աշխատավարձքի շարժուն սանդղակ մը հաստատել, որպէսզի կարելի ըլլայ յարմարցնել օրուան գիներուն եւ վերահաստատել ազատօրէն սակարկելու եւ հաւաքական պայմանագիրներ կնքելու դրութիւնը, փոխանակ պետութեան ձգելու աշխատավարձքի սահմանումը:

Այս պահանջները չեն համապատասխաներ նոր դահլիճին քաղաքականութեան: Կը վախցուի որ նորէն վէճեր ծագին դահլիճին ընկերվարական եւ չափաւոր անդամներուն միջեւ:

Բանուորական ուժը, որ երկու միլիոն անդամ կը հաշուէ եւ որուն նախագահն է Պ. Լէոն Ժուհօ, իր ազգ. համագումարին մէջ մերժեց գործակցութիւն հաստատել Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ: Այս գործակցութեան դէմ արտայայտուեցաւ մանաւորապէս Պ. Ժուհօ եւ ժողովը ամմիաձայնապէս բանաձեւ մը քուէարկեց, մերժելով որ եւէ գործակցութիւն «համայնավար գործակալներուն հետ»:

Զօր. տը Կոլ կը շարունակէ իր քարոզչական պտոյտը, հարաւ. արեւելեան Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Շաբաթ օր Թուլոն էր: Քանի

(Մնացեալ շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԵՐԿԻՐ ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կորսուած այս վեհութեան հետ կը յիշեմ նաեւ կորսուած գեղեցկութիւնները մանկութեան։ Աշունը վերյիշումներու եղանակ մըն է։

Ու մտքի սին թափառում մըն է մերթ ամէն վերյիշում, երազ,կամ կախարդական ճարտարապետութիւն, անիշխանական կառուցումը կեանքի մը որ պակաս է մեզի, մխիթարութիւն հետեւաբար եւ զղջում։ Այս բոլորը մէկ անգամէն կու տան ձեզի ստեղծագործի մը ներշնչման աղբիւրները։ Անոնք կ'այլափոխեն մեր հոգին, ինչպէս եւ մեր շուրջի էակներն ու իրերը։ Աշունը եղանակն է գերագոյն վերացման, մանաւանդ երբ հասած ես կեանքիդ աշնան։

Կ'ըլլայ այն ատեն, ներշնչման այդ պահուն, բացառիկ ներդաշնակութիւն մը քու ներաշխարհիդ եւ արտաքին աշխարհին միջեւ։ Այդ երկու իրականութիւնները կը քալեն զուգահեռական։ Կեանքը կը դառնայ այն ինչ որ կ'ուզես որ ըլլայ... ու կ'ունենաս զարմանալի զգացումներ։ Տխուր ես եւ սակայն երջանիկ կը զգաս քեզ։ Գիտես թէ ամբողջ կեանք մը տուած ես հողին։ Բայց հպարտ ես երբ կը նայիս ետիդ։ Գիտես թէ կորսնցուցած ես ինքնութիւնդ յարմարելով ասոր եւ անոր, հետեւելով այս կամ այն իմաստութեան ու խաբուած ես մասամբ, քանի որ կեանքը կը խաբէ ամէն ինչ։ Բայց կը զգաս նոյն ատեն թէ հասած ես լրիւ գիտակցութեան մը, դարձած ես անձիդ տէրը, եւ ունեցած երջանկութիւնդ չես փոխեր երիտասարդի մը խանդավառութեան հետ, զոր կը գտնես միամիտ եւ անիմաստ։ Կը զգաս նաեւ մաքրութիւն մը մէջդ, աւելի մաքուր քան երկնային անմեղութիւնը, թէեւ չես հետեւեր կրօնքին։

Հոյակա՜պ աշուն։ Կեանքը կը դառնայ աւելի քաղցր, որովհետեւ գիտես թէ վերջանալու վրայ է ան շուտով։ Կը ճանչնաս արժէքը արեւին պզտիկ մէկ ճառագայթին իսկ։ Կամ, ըլլալով խոնջ ու հիասթափ շատ մը բաներէ, հաշտութեամբ կը նայիս վերջին տուայտանքիդ։ Այս կամ այն պարագային մէջ, կը խորհիս թէ գեղեցիկ է կեանքը, եթէ մէկ կողմ ձգենք յիմար հոգերն ու տենչերը, անմտութիւններն ու սին սնքացումները։ Այսպէս, մօտենալէ վերջ բիւրեղացած մասիդ, կը մօտենաս նաեւ բնութեան։

Բնապաշտ է ամէն Հայ ի ծնէ։ Այս սէրը մեծ տեղ մը ունի մեր հայրենասիրութեան մէջ։ Մեր սարերն ու անտառներն են, մեր գետերն ու առուակները, մեր լուսածագներն ու վերջալոյսերն են, որ երազի մը կը վերածեն մեր հայրենիքը, երբ հեռացած ենք անկէ։ Այդպէս է որ սուգի եւ աւերի, դժբախտութեան եւ տառապանքի այդ երկիրը կը դառնայ մեր բերնին մէջ «երկիր դրախտավայր» մը։ Ընկերային ըմբռնումները, կամ ոգեկան հայրենիքը շատ աւելի նուազ կը զբաղեցնեն մեզ։ Ու քրիստոնէութիւնն իսկ չէ կրցած ջնջել մեր հեթանոսական նկարագիրը։ Կը սիրենք կեանքն ու բնութիւնը։ Արքայութիւնը արտացոլումն է այս կեանքին եւ աշխարհին։ Հոն, դարձեալ, այդ արտերուն, արեւին, ջուրերուն կատարեալ վայելքն է զոր կ'երազենք։

Եւ աշունը կը գործէ այդ հրաշքը աշխարհիկ իրականութիւնն ու երկինքը միացնելու։ Էակներն ու իրերը կը դառնան վերացական եւ կատարեալ՝ երբ ներշնչուած ես, կը քալես ինքզինքդ մոռցած, այսինքն երբ կատարելապէս ինքդ ես այս մոլորիչ քաղաքին մէջ...

Գեղեցիկ է Փարիզի աշունը եւ հայրենազուրկ Հայը շատ աւելի գեղեցիկ կը գտնէ զայն։ Կ'առնէ իր հայրենական յուշերուն հոտը։

Ու երբ իր աչքերը հասած են այս գինովութեան, ան թափանցիկ կը գտնէ շուրջի քարերը վերջալոյսին արեւին տակ որուն գոյները կուգան կարծէք առասպելական աշխարհէ մը եւ կը յիշեցնեն ոսկեփայլ զրահներն ու զէնքերը, կապոյտներն ու կարմիրները մեր նախնիքներուն։ Կը յիշեցնեն թուխի բարակ ու ապակեփայլ պաստեղը, խաղողը եւ գինին, մեղրը եւ ձէթը որ կը վառէր պղինձէ ափսէներու մէջ մեր արքայական դղեակներուն սանդուխներուն վրայ։

Ի՜նչ կախարդանք, երբ կը քալես պարտէզի մը մէջ, այս մեծ քաղաքին կեդրոնը, աշնան այն օրերուն երբ տերեւները կը թափին։ Անոնք կ'իյնան օրհնող ձեռքի պէս, անոնք մագաղաթի եւ քշոցի գոյն, այլազան, հարուստ հին մանրանկարի մը երանգներով։ Իսկ անոնք որ կեցած են դեռ ճիւղերուն վրայ, կը շարժին, կը խօսին, կը փսփսան գերերկրային լեզուով մը։ Պարտէզին կեդրոնը կայ գոթական տաճար մը։ Արեւը զարկած է վրան եւ կը փայլին անոր սեւցած ու մաշած քարերը։ Աղաւնիները կը դառնան անոր շուրջ։ Կը հեռանան։ Կը մօտենան կրկին, այնպէս ինչպէս մեր ժողովուրդը իր հայրենիքին շուրջ։ Կայ անոնց թեւերուն սարսուռը։ Կայ ծառերուն խարշափը։ Կայ նաեւ կառքերուն ժխորը, եւ երեկոյեան առեւտուրը մօտակայ փողոցին։ Լոյսերը վառուած են արդէն խանութներուն մէջ և անոնց ու լուսավառ արեւին հակասութիւնը կը ստեղծէ գեղեցկութիւն մը։

Բազմութեան մէջ ես եւ մինակ, բոլորովին առանձին՝ հոգիիդ մէջ ուր հայրենիք մը կայ որ կը կոչուի «երկիր դրախտավայր»...

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Էջ մը հին օրերէն

1938ին Պոսթընի «Հայրենիք» ամսագրի խմբագրութեան խնդրանքին վրայ, ողբացեալ Հայրս երկար յօդուածաշարքով մը գրի կ'առնէր իր յուշերը, իր շրջանի փառահեղ դրուագներով։ Եղան մէկ երկու գրողներ, որ փորձեցին քննադատել իր յուշերը, առարկելով թէ անոնց հեղինակը աւելի կը խորհրդածէ քան կը պատմէ։ Ի՜նչ փոյթ որ կը սխալէին։ Հինաւուրց հրապարակագիրը չէր կրնար չոր ու ցամաք անցնիլ դէմքերու ու դէպքերու վրայէն, որ իր մէջ կ'արթնցնէին անցեալը, որ իր գործունէութեան, ինչպէս եւ հայ լրագրութեան կամ ուսուցչութեան ամէնէն փայլուն, ամէնէն յուզիչ շրջանը կը հանդիսանար։ Հայրս չէր կրնար պարզ ըսի-ըսաւով մը անցնիլ Եղիշէ Դուրեաններու, Օրմանեաններու, Քէչեաններու կամ Ռ. Պէրպէրեաններու եւ ուրիշ տիտաններու անուններուն վրայէն, առանց անոնց ընծայելու արժանի մեծարանքը, զոր կարծես ինք միայն կրնար տալ, իբրեւ ցանցառ վերապրողներէն մին՝ մտաւորական այդ սերունդին։

Նոյն ատեն կը յորդորէր օտար երկնքի տակ ծնած կամ հասակ նետած նոր սերունդին, ամուր պահել իրենց սրտերուն մէջ՝ նուիրական հայկականութիւնը, զոր այնքան սիրով ու յարատեւութեամբ պահեցին նախանցեալ սերունդները, շատ աւելի ճակատագրական, վտանգալի պայմաններու մէջ։

Այնքան կը խանդավառուէր ան այդ հին ատրումներու վերանորոգումով, որ ինքն ալ քանիցս կը խոստովանէր իր յուշերուն մէջ, թէ անխուսափելի էր իրեն համար իր նիւթէն շեղումը եւ խորհրդածութիւններու անձնատուր ըլլալը։ Բայց կար ուրիշ կէտ մը։ Ան չէր ուզեր խօսիլ իր անձին մասին։ «Հայրենիք»ի խմբագիրը, ինչպէս նաեւ մենք տունին մէջ, կ'ըսէինք իրեն յաճախ, որ գրէր իր շատ մը ուրիշ յուշերը, զոր կը պատմէր բերանացի, իր մօտ եկող այցելուներու։ Ինք կ'ըսէր — Վերջը, ատոնք վերջը...

Ափսո՜ս, իր անակնկալ մահը զինքը կը հնձէր թէեւ իր յառաջացած տարիքին մէջ, եւ սակայն, անգթօրէն վերջ կուտար մտքով ու աշխոյժով դեռ երիտասարդ մշակի մը ծրաշան գործունէութեան։

Ինչե՜ր, ինչե՜ր ունէր դեռ գրելիք, ի՜նչ յուշեր ու պատկերներ սա վերջին պատերազմական շրջանէն, եւ եթէ քանդուած տրամադրութեամբ մը — Լիոնի իր մենակութիւնը շատ նեղած էր զինք իր վերջին տարիներուն — գրած ու թարգմանած էր հատորներ, չունեցաւ գոնէ երախտագէտ մխիթարանքը՝ այդ գրութիւններուն հրատարակութիւնը տեսնելու, քանի որ յաւէտ կը փակէր իր աչքերը, խաղաղութեան արշալոյսը դեռ չողջունած։

Այսօր կ'ուզէի հետեւեալ դէպքը պատմել «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, որոնց մէջ բազմաթիւ են հայրիկիս աշակերտները։

Հոկտեմբեր 1915։ Զարհուրելի տարին, ուր դարաւոր թշնամին հայ ցեղը ջնջելու իր բարբարոսութիւնը հասցուցած էր գագաթնակէտին։ Մեծերու, կիներու եւ մանուկներու կարգին, էն առաջ ան կը մկրատէր մտաւորական տարրը, քաջ գիտնալով թէ այդ տարրն էր որ հրահրելով ժողովուրդին հայրենասիրական զգացումները, անոր կը ներշնչէր ըմբոստութեան եւ ինքնապաշտպանութեան ոգին։ Հայ մտաւորական ընտրանին, Զօհրապներով, Սիամանթօներով, Սրմաքէշխանլեաններով եւ ուրիշ շատ շատերով, բռնած էր արդէն աքսորի ճամբան։ Հայրս հազուագիւտ բախտաւորներէն եղաւ որ ազատ մնաց անոնց եղերական վախճանէն, սակայն ան ալ ունեցաւ իր սարսափի գիշերը, եւ հրաշքով էր միայն որ ազատեցաւ ճակատագրական Գողգոթայէն։

Երկու ոստիկաններ գիշերանց կուգան ձերբակալել հայրս Սկիւտարի իր բնակարանին մէջ, իր կնոջ եւ զաւակներուն լաց ու կոծին մէջ — ես այն ատեն դեռ մանուկ։ Հազիւ թէ լուրը կը տարածուի, թաղին ջոջերը, եկեղեցականներէն մինչեւ Թաղական Խորհուրդի անդամները կը մատնուին իրարանցումի եւ մօրս աղաչանքին վրայ, իսկոյն կը հեռաձայնեն Սկիւտարի նաւահանգիստի ոստիկանատունը, որպէսզի Տէր Անդրէասեան այդ գիշերը գոնէ ազատ ձգուի եւ վաղը առաւօտ տարուի։ Կը պատասխանուի թէ, արդէն զինք վերջին շոգենաւով փոխադրած են Քաղաքական Ծլողի ոստիկանատունը։

— Նկո'ւր նայինք, Երուանդ Տէր Անդրէասեան, ուսուցիչ եւ խմբագիր — ա՞յս երկու բառերը հայերէն — կը բացագանչէ պաշտօնատան փոխտնօրէն Բէշատ պէյ, որ բաւական հայերէն գիտէր։ Մօտեցիր, կ'ըսէ, ցոյց տալով հայրիկիս գիրք մը և կը հարցնէ թէ կը ճանչնա՞ս զայն հայերէնի թարգմանողը։ Հայրս,անակնկալին առջեւ շուարած կը թղթատէ գրքի էջերը ու վերջը կը տեսնէ կողքին վրայ «Հայ Թագաւորներ բիւզանդական գահուն վրայ». թարգմ. Ետամ։ Ուրկէ՞ ուր այդ գիրքը։ Տարիներ առաջ թարգմանած էր զայն ու Մէարիֆէն ալ վաւերացուած։ Բայց կար նաեւ իր մէկ յառաջաբանը, հայրենասիրական թաքուն արտայայտութեամբ։ Բէշատ ցոյց կու տայ զայն հեգնօրէն եւ անմիջապէս կ'աւելցնէ.

— Ես գիտեմ որ դուն ոչ Դաշնակ ես եւ ոչ Հնչակ, բայց շիտակը ըսէ, Երուանդ էֆէնտի, անկախ Հայաստան կ'ուզե՞ս թէ ոչ։

Հարցաքննիչին տեսակ մը բարեհաճութենէն քաջալերուած, հայրս կը պատասխանէ.

— Այո՛, պէյ իմ, կ'ուզեմ, բոլոր սրտանցս կ'ուզեմ, բայց — կռահելով՝ աղի հացը թուրքին ծունկին վրայ, կաւելցնէ. — Բայց գիտէ՞ք ինչպէս կ'ուզեմ,— եթէ նախախնամութիւնը բարեհաճի այդ Հայաստանը զամբիւղով մը երկինքէն վար իջեցնել, այն ատեն կը նետուիմ անոր գիրկը։

— Կը շնորհաւորեմ այդ ճշմարտութեանդ համար, կ'ըսէ Բէշատ։ Արդէն անօգուտ էր ստելը, քանի որ կասկած չունիմ ինչ տեսակ մոլեռանդ ազգասէր ըլլալուդ մասին։

Բայց վայրկեանները կը սահին։ Տանջալի մտահոգութիւն մը կը տառապեցնէ հայրս, աչքի առջեւ բերելով ընտանիքին վիճակը։ Սոսկալի կը ջղայնանայ ու վայրկեանը անգամ մը կը պաղատի Բէշատին որ զինքը ազատ թողու այդ գիշերը եւ յաջորդ օրը գայ դարձեալ իր տրամադրութեան տակ։ Բայց Բէշատ կը յայտնէ թէ պէտք է սպասել ոստիկանութեան վերատեսուչին՝ Պետրի պէյին։

Երբ հայրս կը լսէ այդ վերջնոյն անունը, սարսափ մը կը ցնցէ իր էութիւնը։ Ազատիլ այդ գազանի ձեռքէն՝ համազօր էր հրաշքի։

Գիշերը կը յառաջանայ, մինչ հայրս խցիկին մէկ ծայրէն միւսը կը ճեմէ անդադար։ Բէշատ քանիցս կը կրկնէ թէ քեզի նման ջղային մարդու չեմ հանդիպած։

Հօրս բախտէն Պետրի պէյ չի գար այդ գիշեր իր սովորական ժամուն։ Բէշատ իր մօտ կը կանչէ երկու ոստիկաններ եւ կը հրամայէ անոնց դուրս առաջնորդել հայրիկս, որուն դառնալով կը յարէ.— Գնա՛, ալ մի գար, չեմ ուզեր, շատ ջղային ես։ Աւելորդ է նկարագրել այդ պահուն հօրս զգացած անսահման ուրախութիւնը։ Ստոյգ մահէ դէպի կեանք կը վերադառնար։ Եթէ Պետրին հանէր, անտարակոյս նահատակուած էր։

Լոյս կ'իջնէ իր հարազատներուն եւ բարեկամներուն վրայ։

Ահա փոքր դրուագ մը հօրս յուշերէն, իր մահէն երկուքուկէս տարի վերջը։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ՀՄԱՅԵԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ գործերու ցուցահանդէսը բացուեցաւ Յունիս 25ին Երեւանի պետական Պատկերասրահին մէջ, ուր ցուցադրուած են աւելի քան 230 գործեր։

Հայ նշանաւոր նկարիչ Յակոբեան ծնած է 1871ին, Տրապիզոն, ուր եւ ստացած է իր երկրորդական կրթութիւնը։ Դեռ 13 տարեկանին նկարած էր հօրը դէմքը, մեծ զարմանք պատճառելով։ Ընտանիքը 1885ին կը տեղափոխուի Թիֆլիս։ Ներսէսեան դպրոցին մէջ կ'աշակերտէ նկարիչ Շամշինեանին, որ տեսնելով աշակերտին ընդունակութիւնը, կը ղրկէ Միւնիխ։ 1894ին աւարտելով Միւնիխի ակադեմիան կը ստանայ առաջին կարգի վկայական, կը վերադառնայ Թիֆլիս։ Իր կեանքի վերջին տարիները կը ճամբորդէ Հայաստան եւ կ'ուսումնասիրէ տեսարանները։ Հըմուտ եւ տաղանդաւոր նկարիչը կը մեռնի 1939ին Թիֆլիսի մէջ նուիրելով իր ամբողջական գործը Խ. Հայաստանին։

Ցուցադրուած գործերուն մէջ կան դիմանկարներ, տեսարաններ, բարքերու շարադրութիւն, բնութեան նկարներ եւ գծանկարներ։ Ցուցահանդէսի առիթով լոյս տեսած է ճոխ ցուցակ։

Անոր սկզբնական շրջանի գործերէն ցուցադրուած են «Միւնիխի ծայրամասը», «Միւնիխը գիշերով» եւ այլ տեսարաններ։ Դիմանկարներէն «Ինքնանկար», «Ձկնորսի դիմանկարը», «Աղջկան գլուխը», եւայլն։ Թիֆլիզեան նկարներէն «Պառաւի դիմակարը», «Հայ գիւղացին», «Բեռնակիրի դիմանկարը», «Հօր դիմանկարը», «Գինիի նկուղը», «Հերկը», «Հօրը ճանապարհին», եւայլն։

Նկարահանդէսը մեծ ընդունելութիւն գտաւ Հայաստանի մէջ։

Զանազան պատմութիւններ թուրքերէն թերթի մը մէջ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐԱՐԱՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿԷՆՏԷՐՈՒՆ

ԽՄԲ. — Թուրքերէն շաբաթաթերթ մը, «Միլլիյէթ» առնէ մը ի վեր զարմանալի յուշեր կը հրատարակէ Ն. Ե. Է. ստորագրութեամբ եւ «Երեք օր Երեւանի մէջ» խորագրով։ Ահաւասիկ վերջինը, պարզապէս ի տեղեկութիւն։

Թուրք յօդուածագիրը պատմելէ վերջ թէ 1933ին մեծ համբաւ շահեցան երկու երամշտապետներ, Շեստակովիչ եւ Արամ Խաչատրեան, կը շարունակէ.—

«Շեստակովիչ 1935ին, Անգարայի ռուսական դեսպան Լէօն Գարախանի միջնորդութեամբ Թուրքիա բերուած ռուս արուեստագէտներու խումբին հետ մեր երկիրը եկած եւ Անգարայի ու Իսթանպուլի մէջ շարք մը նուագահանդէսներ տուած էր։

Իսկ Խաչատրեան յաջողած էր ինքզինքը լսել տալ աշխարհի բազմաթիւ երկիրներու մէջ։ Իմ Ռուսիա գտնուած առնես, այս երկուքն ալ իրենց համբաւին ամէնէն բարձր աստիճանը կ'ապրէին։ Շեստակովիչ իր «Լէտի Մաքբէթ» անուն նոր օփերան կը խաղայ եւ Խաչատուրեան ալ իր գացած բոլոր տեղերուն մէջ կը ծափահարուէր։ Ծամբորդութեան մը միջոցին ծանօթացայ Խաչատուրեանի հետ եւ բարեկամացանք։

— Ինչո՞ւ ամբողջ Հայերը ջարդեցիք, հարցուց ինծի բացէ ի բաց։

Երբ իրեն պատասխանեցի թէ այդպիսի բան մը չէ եղած եւ բացատրեցի ընդհանուր պատերազմի միջոցին տեղ տեղ պատահած կարգ մը դէպքերու պատճառները եւ ազդակները, ըսաւ ինծի.

— Սակայն Երեւանի համալսարանին մէջ «Թուրքիոյ ոճիրը» անուն դաս մը կայ։ Ձեզ գիտէք թէ ինչու այս խնդիրներուն մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն հոն։ Մինչեւ ամէն անգամ որ Թուրքի մը, հանդիպեցայ, անոնց ոչ մէկը գէշ մարդու տպաւորութիւն գործեց վրաս։ Ընդհակառակն համակրելի գտայ զանոնք։ Դուք ալ առանցմէ մէկն էք։

Ժամանակի ընթացքին բարեկամացանք Խաչատրեանի հետ։ Անկեղծ համայնավար մըն էր եւ կատարեալ հաւատք ունէր հանդէպ համայնավար վարչաձեւին։ Մտադիր էր Ամերիկա այցելել եւ կը խորհէր թէ այդ ճամբորդութիւնը թէ՛ գեղարուեստական եւ թէ քաղաքական քարոզութեան տեսակէտով մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէր։

Աւելի վերջ փոխուեցան պայմանները եւ չնորհազուրկ եղան Շեստակովիչն ու Խաչատրեանը։ Այլեւս ոչ ոք կը նուագէր անոնց գործերը եւ կիսապաշտօն թերթերու մէջ բուռն յօդուածներ կը հրատարակուէին անոնց դէմ։

Ամբողջ տարիներ մոռացութեան մատնուեցաւ Խաչատրեանը, որ բուռն քննադատութեանց առարկայ եղած է վերջերս։

Մեր բարեկամութեան շրջանին, Խաչատրեանի հետ օր մը վիճաբանութեան բռնուեցանք Հայաստանի մասին։ Բացէ ի բաց հետեւեալը ըսաւ ինծի.

— Արդի Հայաստանը կորիզ մըն է։ Սովետական Հայաստանի ապագան կ'երկարի Արարատէն մինչեւ Իսկէնտէրուն։ Այդ շրջանին մէջ կը գտնուի պատմական Հայաստանը։

Առոր վրայ, հարցուցի Խաչատրեանին.

— Թէ ընկերվարական էք, եւ թէ համայնավարութեան մասին կը խօսիք եւ պատմական սահմանները կը պահանջէք։ Համայնավարութիւնը ի՞նչպէս կը հաշտեցնէք ազգային պատմութեան կամ ցեղային սահմաններու վերաբերեալ խնդիրներուն հետ։

Խաչատրեան պատասխանեց.

— Հայերը անդրանիկ զաւակներն են ընկերվարական իտէալին։ Մարդկային ընկերութիւնը կը նմանի մեծ ընտանիքի մը, ուր կ'ապրին հայրը, մեծ եղբայրը, փոքր եղբայրը։ Ընկերվարական բազմանդամ ընտանիքին մէջ, հայր դերը կը վիճակի գերման ազգին եւ Քարլ Մարքսի։ Եթէ Քարլ Մարքս սերմնացան մը եղաւ, Ռուսիոյ վիճակեցաւ այդ սերմերէն զաւակներ արտադրելու պարտականութիւնը։

Խաչատրեան այս առթիւ յիշատակեց անուններ բազմաթիւ անձերու, հաստատելու համար թէ Հայերը մեծ յարգ կը վայելեն Ռուսիոյ մէջ։

Այս տեսակցութենէն քանի մը տարի վերջ առիթը ունեցայ տեսակցելու զօրավարի մը հետ, որ կը պատկանէր գաղտնի ոստիկանութեան։ Հետեւեալ հարցումը ուղղեցի իրեն.

— Թուրքիոյ հետ բարեկամութեան կը ճառէք, բայց Երեւանի համալսարանի մէջ թրքական խժդժութիւններու մասին դասաւանդութիւն կը կատարէք։ Ի՞նչպէս կը բացատրէք այս պարագան։

Զօրավարը անվարան պատասխանեց.

— Մինչեւ որ դասը չահինք, մենք ամէն բան կ'օգտագործենք։ Հայերը ծայրայեղ ազգայնական են, ինչ որ անհաշտ է ընկերվարութեան հետ։ Միւս կողմէ սակայն մարդիկ պէտք է մեռնին՝ մինչեւ որ յաղթանակէ ընկերվարական դասը։ Այդ պայմաններուն մէջ ազգայնական զգացումը շատ դիւրաւ դէպի մահ կ'առաջնորդէ ժողովուրդները։ Այս է Հայերուն կացութիւնը։ Ի՞նչպէս կրնանք զանոնք դէպի մահ առաջնորդել առանց հրահրելու անոնց ազգայնականութիւնը եւ առանց գրգռելու անոնց Երեւակայութիւնը։

Այս պատասխանը կը բացատրէ այն բոլոր դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան վերջին տասնամեակի ընթացքին։ Մինչ Երեւանի եւ Թիֆլիզի համալսարաններուն մէջ հակաթուրք դասեր կ'աւանդուին, Ազրպէյճանի մէջ արգիլուած է «Թուրք» եւ «Թրքութիւն» բառերը բերան առնել։

Երեւանի ամենագեղեցիկ թաղին մէջ կառուցուած է յեղափոխութեան վարժարանը։ Միւնոյն զարդ այդ հսկայ շէնքը զարդարուած է Լենինի եւ Սթալինի մեծադիր արձաններով, որոնց շուրջ կը տեսնուին նաեւ զանազան հայ հերոսներու արձանները՝ ռուսերէն եւ հայերէն արձանագրութիւններով»։

ԿՈՉ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Համախարբերդցիական Միութեան Ցրդ. Պատգ. ժողովը իր աշխատանքները վերջացուց կատարելապէս համերաշխ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Կեդր. Վարչութիւնս հպարտութեամբ կը շեշտէ այն պարագան որ Միութեանս անդամ բոլոր խարբերդցիները տոգորուած են հայրենանուէր ոգիով։ Բոլոր պատգամաւորներն ալ կէտի մը շուրջ միաձայն գտնուեցան, այն է կարելի եղած բոլոր միջոցները ի գործ դնել Նոր-Խարբերդի բարգաւաճման եւ վերելքին։ Սփոփելի է նկատել որ խարբերդցին այլեւս եկած է այն հասկացողութեան որ Միութեան ժողովներու մէջ պէտք է խօսի եւ խորհի միայն ու միայն Միութեան շահերու եւ նպատակներու շուրջ։

Միութեան անդամ հայրենակիցներու եռանդուն գործունէութիւնը պէտք է վարակէ բոլոր Ֆրանսաբնակ Խարբերդցիները եւ զանոնք մղէ Նոր Խարբերդի շինարարութեանց։ Ժամանակն է որ ունենանք հայրենակցական փառասիրութիւն եւ ըմբռնենք թէ ոչ ոք Միութենէն դուրս մնալու բանաւոր պատճառներ ունի։

Տանք մեր թիւին լիակատար ուժը։

Զօրացնել եւ բազմացնել մասնաճիւղերը, հիմը դնել նորերու, պակսեցնել անտարբերներու թիւը եւ հասկցնել որ Միութեան հանդէպ արհամարհանքը առաքինութիւն չէ։ Ահա՛ մեր կարգախօսը։

Գործի նուիրումն է որ իրաւունք կը ստեղծէ եւ ո՛չ թէ ամուլ քննադատութիւնը։

Տուն մը աւելի, մեքենայ մը աւելի, Հայ մը աւելի Նոր Խարբերդի համար։ Այս պէտք է ըլլայ իւրաքանչիւրիս նշանաբանը եւ ամէն խարբերդցի այս սուրբ գործին մասնակից ըլլալու գոհունակութիւնը պէտք է ունենայ։

Այս վեհ նպատակին կը ծառայէ Համախարբերդցիական Միութիւնը՝ որուն հանդէպ անտարբեր մնալը խարբերդցիին վայել չէ։

Մեր թիւն ու անցեալը մեզի կը ստիպեն ըլլալ աւելի գործունեայ, աւելի եռանդուն եւ աւելի գիտակից՝ հանդէպ հայրենիքի եւ Նոր Խարբերդի։

Ապրի՛ ու զօրանա Նոր Խարբերդը։

Կեցցէ՛ Համախարբերդցիական Միութիւնը։

Կեդր. Վարչութեան հասցէն՝ G. Gumuchian, 10, Rue Mission de France, Marseille։

Գանձապահին հասցէն՝ G. Aharonian, 7, Cours du Vieux Port, Marseille.

ԶՕՐՍԵՐՈՒ Խորհուրդը պիտի գումարուի երկուշաբթի օր, Փարիզի մէջ։ Բայց արտաքին գործերու Նախարարները «դերփոխանորդներ» պիտի նշանակեն այս առթիւ։ Օրակարգը՝ իտալական գաղթավայրեր։

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳՐԻՆ լիազօր ներկայացուցիչը, Հոֆմըն, յայտարարեց թէ «ամերիկեան օգնութիւն պիտի չտրամադրուի անոնց որ կ'ըլլան համայնավար կամ ֆաշական իշխանութեան տակ»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԲ.

Ցեռոյ արթնցաւ բոլորովին, եւ սկսաւ յօրանջել բերանը լայն բացած։

— Էհէ՛, այս որքան քնացեր եմ։ Արեւն արդէն չուառով մայր կը մտնէ, մինչդեռ իմ այս անտէր փորիս մէջ ոչինչ չկայ. անօթութիւնը կը սկսի տանջել զիս։ Այստեղ մնալը անկարելի է. կրնամ անօթութենէ մեռնիլ հոս. վայրի գազաններն քարշ կուտան այն առեն իմ դիակս, ինչպէս պուցէ քարշ տուած են իշխանին դիակը։

Հետաքրքրուելով Ուշտունեաց իշխանի վիճակով, Քոսակ ոտքի ելաւ ու նայեցաւ դէպի ձորը։ Հոն, ձորին մէջ, տեսաւ բազմաթիւ ագռաւներ, որոնք ագահաբար կը զփչատէին դաւաճան իշխանին դիակը։ Դիւային ժպիտ մը անցաւ Քոսակի վայրենի դէմքին վրայէն. քար մը վերցուց ու գլորեց դէպի ձորը։ Ագռաւները հեռացան դիակին մօտէն եւ սկսան պտոյտներ ընել օդին մէջ։ Ըստ երեւոյթին, շատ դժգոհ էին որ խանգարեցին այսպէս իրենց անուշ ընթրիքը։

Քոսակ պահ մը նայեցաւ ագռաւներուն ու դիակին, եւ տհաճութեամբ անդին դարձուց երեսը։ Ապա կատուի դիւրաշարժութեամբ բարձրացաւ ծառին վրայ եւ սկսաւ շրջակայքը դիտել։ Շուրջը կատարեալ անշարժութիւն կը տիրէր։ Արեւը կը սկսէր ծածկուիլ հեռաւոր լեռներուն ետեւ։

Ինքզինք բոլորովին ապահով կարծելով, Քոսակ իջաւ ծառէն. կ'ուզէր ճամբայ մը գտնել իրեն, դուրս գալու համար մացառներու այդ անտառէն. մեծ դժուարութեամբ, դրեթէ անդունդին վրայ կախուելով, քայլ առ քայլ առաջ կ'երթար։ Փոքրիկ անզգուշութիւն մը, ձախող շարժում մը բաւական էր որ գլորուէր անդունդին մէջ։ Ի վերջոյ դուրս եկաւ այս դժուար ճամբէն եւ հասաւ ապահով տեղ մը. այն առեն ազատ շունչ քաշեց։

— Վերջապէ՛ս, ըսաւ ան. այժմ ես ազատ եմ։ Բայց թէ ո՞ւր պէտք է երթամ... Քիչ մըն ալ յառաջանամ, տեսնեմ Աստուած ի՛նչ կը յաջողէ։

Կրկին սկսաւ առաջ երթալ, թէեւ հազիւ կը շարժէին ոտքերը։ Անձրեւէն գոյացած ջուր մը տեսաւ առջեւը. առանց ուշադրութիւն ընելու ջուրի պղտորութեան, ագահօրէն խմեց ու լուաց երեսը։ Ասիկա քիչ մը զովութիւն տուաւ իրեն. այն առեն սկսաւ իր ընելիքին վրայ մտածել։

— Է՛հ, Հայերէն օգուտ չկայ, կ'ըսէր ան ինքն իրեն։ Աստուծոյ աջը պահապան է Աշոտ Երկաթին. դաւաճանները ի զուր որոգայթներ կը լարեն անոր դէմ։ Ամէն տեղ մեր իշխանները կը ջարդուին, եւ ես մինչեւ այսօր կտոր մը հացի տէր չդարձայ, ճիշդ ինչպէս իմ այսքան աշխատանքներս ու կրած չարչարանքներուս. մինչեւ ե՞րբ այսպէս։ Ձէ՛, պէտք է ձեռք քաշել անոնցմէ. ո՛չ Գագիկ Արծրունին բանի մը տէր դարձուց զիս, ո՛չ ալ Աշոտ սպարապետը. իսկ Ուշտունեաց իշխանը սատանաներուն բաժին եղաւ։ Ես ուրիշ ճար մը պէտք է մտածեմ, թէ չէ անօթի կը մեռնիմ։ Ա՛յ, Արաբներուն ծառայելը գէշ չէ, անոնց մօտ ու անոնց շնորհիւ կարելի է մարդ դառնալ։ Ինչ ընենք որ անոնք զիս կը ստիպեն հաւատքս ուրանալ։ Ինչի՞ս է պէտք հաւատքը։ Անոնք որ քրիստոնեայ չեն, ինչո՞վ են մեզմէ պակաս։ Միթէ անոնց սուրը մերինէն աւելի կտրուկ չէ՞։ Ո՛չ, վճռուած բան է, ես պէտք է ներկայանամ Արաբաց գլխաւորին եւ իմ ազգակիցներուս արիւնով ապահովեմ ինքզինքս, եւ ապա անկիւն մը քաշուիմ։ Աշխարհը այսպէս է, ո՛ր կողմը որ ծանր կը կշռէ, այն կողմը պէտք է հակիլ։ Ես ուրեմն ինչ յիմարութիւն կ'ընեմ որ Արաբներուն մօտ ծառայութեան չեմ մտներ. անոնք լաւ կը վարձատրեն այն Հայերը, որոնք կը մոռնան Քրիստոսը եւ Մահմետը կը պաշտեն։

Այսպէս մտածելով կը յառաջանար Քոսակ, առանց նկատելու որ կը մթնէր քիչ քիչ եւ ամէն կողմ կ'ընկղմէր խաւարի մէջ։ Բայց ան լաւ ծանօթ էր ճամբաներուն, գիտէր ամէն ծակ ու ծուկ, եւ բնաւ չէր վախնար գիշերէն։ Քիչ մըն ալ առաջ գնաց ու տեսաւ որ առջեւը բացուեցաւ խաչաձեւ ճամբայ մը։ Ճամբաներէն մէկը կը տանէր Դուին քաղաքը, միւսը՝ Նախիջեւան, ուր այդ ժամանակ նստած էր Եուսուֆի յաջորդը, Նըսր ոստիկանը։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

մը օրէ ի վեր համակիրներ եւ հակառակորդներ իրար կը հրմշտկէին, յայտարարութիւններ փակցնելու համար պատերուն վրայ: Առաջինները կը փառաբանէին «Հայրենիքի Ազատարարը», միւսները կը ծաղրէին վարկաբեկել «Գ. տը Կոլը»:

Հեգնելով նախարարական յաջորդական «խըմբակները» (քլիք), զօրավարը յայտարարեց թէ «չուզեր նուաստանալ, քննադատելով օրուան վարիչները, որովհետեւ իրենց կրցածն է որ կ'ընեն: Անձի խնդիր չէ, այլ կարգուսարքի: Ժողովուրդը պէտք է յայտնէ իր կամքը: Ես ոչ Նափոլէոն եմ, ոչ ալ Պուլանժէ, այլ զօր. տը Կոլ, այն մարդը որ ազատութիւն բերաւ ձեզի: Ես համոզուած եմ թէ երբ ընդհ. ընտրութիւն կատարուի, ես եւ իմ հետեւորդներս պիտի կրնանք վերաշինել Ֆրանսան: Այն օրը որ մեր երկիրը վճռէ թէ ինչ տեսակ կառավարութիւն կ'ուզէ եւ ինչպիսի մարդիկ իբրեւ վարիչներ, այն ատեն անհուն վստահութիւն մը պիտի ծնի, փարատելով ամէն երկդիմութիւն: Կարելի չէ խեղդել մեծ ազգի մը ձայնը»:

Թերթերը կը գրեն թէ ճառին մնացեալ մասը խեղդուեցաւ ծափերու տեղատարափին տակ:

Կարմիրներու ցոյցը Պերլինի մէջ

Պերլինի արեւմտեան շրջանին զինուորական իշխանութիւնները արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էին, ի նախատեսութիւն համայնավարական ցոյցին որ սարքուած էր իբրեւ պատասխան ընկերվարականներու բողոքի ժողովին: Ինչպէս յայտնի է, այս վերջին ցոյցը, որուն կը մասնակցէին 250 հազարէն 300.000 Գերմաններ, վերջացաւ արիւնալի միջադէպով մը:

Թերթերը կը գրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր անհամար բոլշեւիկներ կը հասնէին կառախումբերով, Լայփցիկէն, Տրէզտէնէն եւ արեւելեան Ֆանքֆորտէն: Խորհրդային իշխանութեան ենթակայ թերթերը շաբաթ օրուընէ կ'ազդարարէին թէ «վաղը Պերլին պիտի ընդունի պատերազմի դրդիչներուն՝ Փաշականներուն մարտահրաւէրը եւ արեւմտեան պետութեանց «պիտի տրուի դաս մը որ երբեք պիտի չմոռցուի»:

Ցոյցին կը մասնակցէին հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ, խորհրդային թաղամասին մէջ, Ռուսերու կողմէ հովանաւորուած ոստիկաններով: Համախմբումը տեղի ունեցաւ Լուստկարտընի մէջ, երեք քառորդ մղոն հեռու Պրանտընպուրկի Դուռնէն որ սահմանագիծն է բրիտանական թաղամասին եւ ուր տեղի ունեցաւ արիւնալի միջադէպը հինգշաբթի օր:

Մոսկուայի անթենը հաղորդեց թէ անոնք որ յարձակած են խորհրդային քաղաքացիներու վրայ եւ խոշտանգած՝ գերման զինուորներ, պիտի դատուին զինուորական ատեանի մը առջեւ: Այս առթիւ կ'աւելցնէր թէ ամբաստանեալները արդէն խոստովանած են իրենց յանցանքը:

Արեւելեան Պերլինի գործարաններու բանուորներուն ազդարարուեցաւ թէ անոնք որ չեն մասնակցիր կիրակի օրուան ցոյցին, պիտի համարուին «Թշնամի ժողովրդապետութեան»:

Գնդ. Տուլպանով, Գերմանիոյ խորհրդային իշխանութեանց պաշտօնական բանբերը, յայտարարեց թէ հարեւան երկիրներէն պատուիրակներ պիտի գան, ուժ տալու համար Պերլինի «ժողովրդավար տարրերուն ազատութեան պայքարին»: Պատուիրակներ ղրկած էին Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Խ. Միութիւն, Ուկրայնա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Ֆրանսա, Տանըմարքա: Այս տեղեկութիւններէն վերջը, ռուս զնդապետը ազդարարեց.

— «Կարմիր բանակը կործանեց երրորդ Րայխը, եւ այժմ պատրաստ է ջախջախելու Չորրորդ Րայխին կազմակերպիչները: Թող արեւմտեան պետութիւնները արձանագրեն այս պարագան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գ. Վանտընպէրկ, Մ. Նահանգներու Ծերակոյտին արտաքին գործերու յանձնաժողովին նախագահը, մամուլին յանձնեց յայտարարութիւն մը որ լուրջ ազդարարութիւն մը կը համարուի Խ. Միութեան համար. մանաւանդ որ, նախագահութեան հանրապետական թեկնածուն ալ, Թրումընի հաւանական յաջորդը, իր հաւանութիւնը յայտնած է: Ահաւասիկ յայտարարութեան հիմնական մասերը.

— «Հակառակ մեր ներքին հակաճառութեանց, պարտականութիւն կը սեպենք յայտարարել ի լուր աշխարհի թէ Ամերիկացիները միացեալ ճակատ կը կազմեն, պաշտպանելու համար իրենց իրաւունքները, ուր որ ալ ըլլայ, ինչպէս եւ արդարութիւն փնտռելու թէ իրենց եւ թէ ուրիշ խաղաղասէր ժողովուրդներու համար: Այն ազգերը որ տեղեակ չեն մեր քաղաքական դրութեան, թող չմոլորին, երբ պայքար կը մղենք ներքին քաղաքականութեան մասին: Արտաքին քաղաքականութեան մասին ալ յաճախ կը վիճինք: Բայց բոլորս համաձայն ենք հետեւեալ հիմնական կէտին վրայ.— Ամերիկան միացեալ ճակատ կը ներկայացնէ նախայարձակման եւ ազատութեան թշնամիներուն դէմ»:

ՆՈՐ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Մաքրագործումները» կը շարունակուին Խ. Միութեան մէջ: Կեդր. կոմիտէն պաշտօնանկ ըրաւ Մոսկուայի երգիծական շաբաթաթերթին՝ «Քրոքոտիլ»ի (Կոկորդիլոս) խմբագրապետը: Հրատարակուած բանաձեւը կ'ըսէ թէ թերթը ձախողած է իր դերին մէջ իբրեւ օրկան խորհրդային երգիծանքի որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլար պայքարիլ դրամատիրական մտքի մնացուկներուն դէմ: «Ան պէտք էր անդուլ անդադար ծաղկէր արեւմտեան քաղքենի մշակոյթը եւ ապացուցանէր անոր գաղափարական դատարկութիւնը եւ տխմարութիւնը»:

★ Խ. Միութեան կրթական նախարարը, Գ. Պաստանով, քննելով Գիտութեանց Ակադեմիայի եւ մասնաւորապէս կենսաբանական կաճառին մէջ կատարուած վերջին զտումները, յայտարարեց ձայնասփիւռ ճառով մը.

— «Ձեռք առնուած միջոցները կ'ապացուցանեն թէ գաղափարական պայքարը չի տկարանար Խ. Միութեան մէջ: Անոր շնորհիւ յաղթանակեցին Տարուինի խորհրդային աշակերտին՝ Միչուրինի սկզբունքները: Շնորհիւ կուսակցութեան (պարտիա!) եւ ընկեր Սթալինի, բոլորովին ձուլուեցան - մաքրուեցան խորհրդային գիտութեան ճամբաները դէպի նոր սլացք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ (իսլամական Հնդկաստան) կառավարիչը՝ Ալի Ճինահ, յանկարծամահ եղաւ շաբաթ օր, իր երկրին անկախութեան հռչակումէն 13 ամիս վերջը: 71 տարեկան էր եւ համբաւ շահած իբրեւ իրաւագէտ: Առաջնորդն էր 100 միլիոն իսլամներու եւ անոնց կանտին, որ իրականացուց դարերու երազը, անջատելով եւ անկախ հռչակելով Փաքիստանը:

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ոչնչացուց Ամսթէրտամի ամենամեծ մթերանոցին ձմեռնային պաշարը եւ 4000 սրուակ պահեստի արիւն (հիւանդներու փոխանցելու համար): Կորսուած մթերքին մէջ կը գտնուէին հաւկիթ, միս, կարագ: Եւրոպայի ամենամեծ սառնարան - մթերանոցն էր եւ կրնար հինգ - վեց շաբաթուան բեռ առնել:

ՀԱՅՏԱՐԱՊԱՏԻ ՆԻԶԱՄԸ, որ անհաշուելի հարստութիւններ ունի եւ անկախ պետութիւն, հեռագիր մը ուղղելով Հնդկաստանի կառավարութեան, կը ծանուցանէ թէ զօրաշարժի հրաման տուած է եւ թէ հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Հնդկաստանի վրայ: Այս վերջինը կ'ուզէր պահակազօրք ղրկել, որպէսզի Հայտարապատն ալ միանայ Հնդկական պետութեան:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe): 1947–1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Սեպտ. 6—10

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիները.—

ՍԷՆԹ ԱՆՏՐԷ ԻՋԷՌ, Նազ. 1200, ՔՈԼՈՄՊ Ինճ. 1200, ԼԱՆՍԷ Հակ. 1200, ԼԱ ՍԻՈԹԱ Եր. 1200, ՓԱՐԻԶ (2) Մուր. 1200, ՌՈՄԱՆ Գիլ. 2400, ԿՐԸՆՈԲԼ Մաթ. 1200, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Առա. 1200, ՓԱՐԻԶ (5) Վեր..3400, ԿԱՌ Տէյիր. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ Գործ. թիւ 1040—1045, ԼԻՈՆ Այ.700, ՌՕՆ Զատ. 650, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Սամ. 1200, ՖՌԷԺԻՒՍ Աղա 650, ՎԻՇԻ Թաչ. 2400, ՌՕԱՆ Գառ. 650, ՄԱՐՍԷՅԼ Համ. 3750, ՄԱՐՍԷՅԼ Բար. 650, ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ Քիզ. 1200 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Էլմաս Գէորգեանի եւ իր զաւակներուն, ազգականներուն Գ. ՇԱՀԳԱԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ: Փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. Վեթ. Ֆոնտին: Ստանալ Յառաջէն:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Պուլվար Օտտոյի Խատիսեան խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Գ. Գէորգեանի իր հօր՝ ՇԱՀԳԱԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 31 Օգոստոսին: Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 500 ֆրանք «Յառաջ»ի եւ 500 ֆրանք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Հայաստան» թերթին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի փորձերը կը վերսկսին ամսոյս 29ի չորեքշաբթի իրիկունը Սալ Մազընոյի մէջ: Երկսեռ նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը կատարուի ղեկավարին մօտ, Փրատոյի եկեղեցին, ամէն օր: (Մարսէյլ):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տող · կամ 3 անգր

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 15 Septembre 1948 Չորեքշաբթի 15 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5643-Նոր շրջան թիւ 1054

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԻԴՈՎԻՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Ինչ որ Չլամարտ կը կոչէինք, արդէն դարձեր է տեսակ մը ջղագարութիւն: Աուլանտեանի ափերէն մինչեւ Խաղաղականը:

Փորձեցէք հարեւանցի ակնարկ մը նետել ամենօրեայ մամուլին վրայ կամ ունկնդրել բազմալեզու ալիքները:

Նոյն թմբկահար ալաքները երկու կողմէն ալ: Նոյն երկդիմի, պայթուցիկ խօսքերը:

Նոյն ախտաւոր կասկածամտութիւնը մեծերու մէկ խումբէն միւսը:

Եւ մեղադրանքնե՜ր: Փոխադարձ ամբաստանութիւններ, մէկը միւսէն պատկերազարդ:

Միւս կողմէ բարեմիտ փորձեր, փարատելու համար ահաւոր մղձաւանջը: Նոյնիսկ հրապարակային աղօթքներ, հովանաւորութեամբ Վատիկանի կամ անգլեւամերիկեան եկեղեցիներու:

— «Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն ...»:

Զանազան դէպքեր աւելի կը լուսաբանեն կացութիւնը, քան բոլոր ճառերն ու մաղթանքները:

Ահաւասիկ Պեռլինի թնճուկը, որ քանի կ'երկարաձգուի, այնքան անլուծելի կը դառնայ: Մինչեւ, կրնար լուծուիլ 24 ժամէն, եթէ փոխադարձ բարեացակամութիւնը չպակսէր:

Այս հարցին հետ զուգընթաց՝ Մոսկուայի տեսակցութիւնները, որոնց տաղտկալի վերջաբանը կը սպասուի այսօր – վաղը:

Իբրեւ թէ դաշնի դիւանագիտութիւնը պատմութեան անցած էր, վերջին երկու պատերազմներէն վերջ:

Ընդհակառակն, աւելի զարգացաւ, նրբացաւ: Հետզհետէ դառնալով ոչ միայն անթափանցելի, այլեւ չարաշուք:

Շաբաթներէ ի վեր, ժամերով խօսակցութիւններ կը կատարուին Կրեմլինի մէջ, արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Եւ սակայն, ոչ մէկ պաշտօնական ղեկոյց: Ամէն ինչ գաղտնի, փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Կը նշանակէ թէ համաձայնութիւն չէ գոյացած որեւէ հիմնական հարցի մասին, եւ երկու կողմերը պարզապէս օրօր կը կարդան:

Անշուշտ առտու մը պիտի բացուի վարագոյրը: Բայց, ի՞նչ տեսարան պարզուած պիտի ըլլայ մտահոգ մարդկութեան առջեւ ...

Ինչպէս երէկ, այսօր ալ դիւանագիտական պատրաստութեանց հետ զուգընթաց կ'երթայ զինարշաւը, շնորհալից մանրամասնութիւններով: Անհամար թերթեր, գիրքեր, ռազմական կամ գիտական տեսութիւններ, ապացուցանելու համար երկու ճակատներուն տնտեսական եւ ռազմական կարողութիւնները:

Պաշտօնական բերաններն անգամ առիթ չեն փախցներ, հրապարակաւ մեղադրելու համար դիմացինը:

Ապացոյց՝ խորհրդային մամուլին եւ անթելին միջոցաւ եղած ազդարարութիւններն ու սպառնալիքները: Պաշտօնական դէմքերու, մեծ ու փոքր բամբերներու ռազմաշունչ յայտարարութիւնները: Նոյնիսկ միջազգային ժողովներու մէջ գործածուած լեզուն:

Եւ ասոնց դիմաց՝ անգլեւսաքսոն, մանաւանդ ամերիկեան վարիչներու արձագանգներն ու ազդարարութիւնները:

Երկու օր առաջ, Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարը, Քէննըթ Րոյըլ, ճառ մը խօսելով Ամերիկեան Լեգէոնի համագումարին մէջ, կը յայտարարէր.

— «Երկրորդ աշխարհամարտին վախճանէն ի վեր, համատիրական իշխանութիւնը ձեռք դրած է շատ աւելի ընդարձակ երկիրներու վրայ քան ինչ որ դրաւած էր Նացիականութիւնը: Աշխարհի մէջ ազգ մը կայ որ յայտնապէս մտադրած է համայնավարութիւնը տարածել երկրի ամբողջ տարածութեան վրայ»:

Նախարարը աւելի դունաւորելով խօսքերը, աւելցուց թէ «այդ նոյն ազգը աւելի քան չորս միլիոն զինուորներ կը պահէ զէնքի տակ, ինչպէս եւ զինուորական կազմակերպութիւն մը որ տարեկան 35 միլիառ տոլար պիտի արժէր Ամերիկայի, եթէ ուզէր անոր նմանը ունենալ»:

Ո՛րքան այսպիսի ճառեր եւ մեղադրանքներ, այս տարուան ընթացքին: Փոխադարձաբար:

Դեռ երկա՞ր պիտի տեւէ այս չարաշուք փոխասացութիւնը, սաստկացնելով զինարշաւը:

Շ.

Ա. Ահարոնեանի կեանքը շարժանկարի վրայ

Կիրակի առաւօտ, 12 Սեպտեմբեր, երկիւղածութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ կը մտնէր հայ ժողովուրդը Սինէմա Տոֆէնէն ներս (rue Lafayette):

Երկիւղածութեամբ՝ որովհետեւ շատ թարմ է տակաւին սուգը այն մեծ Հայուն որ եղաւ խորհրդանիշը պատմական շրջանի մը: Հետաքրքրութեամբ, որովհետեւ արագաշարժ այդ պատկերներու մէջէն պիտի տեսնէր անոր կեանքին փոթորկոտ դրուագները, Տէր Թոդիկեան դպրոցէն մինչեւ Սորպոն, մինչեւ Սեւր...

Նախ քան ժապաւէնին ցուցադրութիւնը՝ ընկեր Հրանդ Սամուէլ պատկերալից կերպով ներկայացուց Ա. Ահարոնեանի կեանքը, դպրոցական շրջանը, ուսուցչութիւնը, տեսչութիւնը, գրական գեղարուեստական բարձր արժանիքները, շրջանը ուր ապրեցաւ, Սեւրի դաշնագրին ստորագրումը, եւայլն: Բանախօսը վերջացուց իր խօսքը ըսելով թէ չի մեռնիր այն ժողովուրդը որ ծնունդ կուտայ Ահարոնեանի նման արժանաւոր զաւակներու:

Ցետոյ Զարեհ Ղարիպեան խոր զգացումով եւ ըմբռնումով արտասանեց Ահարոնեանի «Ցարգանք քեզ, հայ ժողովուրդը», ծափերու մէջ:

Աշոտ Մալաքեան, երիտասարդ հայ բեմադրիչը, յաջողած էր կրկնակ դժուարութիւն ներկայացնող իր աշխատանքին մէջ: Ան չունէր արուեստագիտական կատարելութիւններով օժտուած «սթիւտիօ», ոչ ալ դերակատարներ որոնք ըլլային արուեստով դերասաններ, սակայն չնորհիւ կատարեալ դիմայարդարութեան մը (Շահխաթունի) եւ նուրբ ճաշակի եւ ըմբռնումի մը, մօտ կէս ժամ տեւող լուռ այդ պատկերներուն մէջէն կրցանք ապրումով հետեւիլ Ահարոնեանի ամբողջական կեանքին եւ իր շրջանի դէպքերուն:

Տէր Թոդիկի դասագանին ստուերին տակ, դպրոցին յարդածածուկ տախտակամածին վրայ նստած՝ խելացի աչքերով մանուկը ընդնշմարել կուտար ապագայ տիտանը: Ու ահա պատկերները կը յաջորդեն իրարու: Ահարոնեան ուսանող է: Կ'երթայ Ժընեւ ուր կը հանդիպի Քրիստափորին: Ահա «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, եւ ի տես այս պատմական շէնքին, հայկական դիմադրութեան արտասահմանեան օրրանին, ո՞րու հոգին չսարսռաց արդեօք... Ու կը թաւալին պատկերները, մէկը միւսէն աւելի կենդանի: Ջերրակալում, Մետեխի բանտը, ի վերջոյ թաղն ու պսակը փոթորկալից կեանքին, Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ Սեւրի դաշնագրին ստորագրութիւնը, ոսկէ գրիչով... Ու վերջապէս Ահարոնեան տարագիր... Տարագիր հայութեան ծոցին մէջ, մշակութային հանդէսի մը մէջ կը տապալի ինչպէս հսկայական կաղնի մը: Ահա անդամալոյծ: Գոմոն, վարդերու եւ ծաղիկներու մէջ թաղուած իր մենաստան տունը: Մահը, շրջապատուած անզուգական ընկերներէ, յուղարկաւորութիւնը Մարսիլիայէն Փարիզ, եւ թաղումը Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ:

Տարարախտ Գուրգէն Ալէմշահի երաժշտութիւնը յուղարկաւորութեան արարողութեան ընթացքին, կը հնչէր իբրեւ անդրշիրիմեան մեղեդի մը: Շաւարշ Նարդունիի բացատրութիւնը գրական եւ բանաստեղծական ոճով եւ խօսնակ Ժիրայր Դատաստրեանի յստակ առոգանութիւնը կը նպաստէին ժապաւէնին յաջողութեան:

Ահա այսպէս ապրեր է ԺԹ. դարու վերջին քառորդին եւ Ի. դարու առաջին կիսադարին մէջ հայ ազատագրութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը, Ա. Ահարոնեան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ 13 միլիոն աւելցած ըլլալով, դարձեալ պիտի նեղուի տնտեսութեան պակասէն, հակառակ հունձքերու յաջողութեան, ինչպէս կը հաղորդէ Ժընեւի Տնտեսական Ցանձնաժողովը:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ քաղաքապետութեան բանուորները առտու մը կանուխ փլցուցեր են Շիշլիի հայ կաթոլիկներու գերեզմանատան Մէճիտիէքէօյի կողմի պատը, 25–30 մեթր հող շահելու եւ թրքական նոր շէնքի մը շինութեան յատկացնելու համար:

Պատերազմ Հնդկաստանի մէջ

Հնդկաստանի զօրքը Հայտարապատ արշաւեց երկուշաբթի օր, 13 Սեպտեմբեր, եւ գրաւեց երկու քաղաքներ, կատաղի կռիւներէ վերջ:

Հայտարապատ նախկին Հնդկաստանի վերջին անկախ իշխանապետութիւնն է, 16.335.000 բնակիչներով եւ կը մերժէ միանալ Հնդկաստանի նորակազմ պետութեան: Իր իշխանաւորը, որ Նիզամ կը կոչուի, հսկայական հարստութիւններ դիզած է, դրամ, ոսկի թէ գոհարեղէն եւ կ'ուզէ պահել իր առանձնաշնորհները: Համբաւ կը վայելէ իբրեւ չափազանց ժլատ: Տեղական աւանդութեան մը համաձայն, ով որ իրեն հետ խօսելու շնորհին կ'արժանանայ, պարտաւոր է ոսկի մը յանձնել: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ իր նախորդները կը վերադարձնէին ոսկին, բայց ինք անմիջապէս գրպանը կը նետէ: Իր հարստութիւնը կը հաշուեն հարիւր միլիառ ֆրանք:

Վաթսուն տարեկան է:

Հնդկաստանի կառավարութիւնը թոյլ չի տար որ թղթակիցներ այցելեն ռազմաճակատը: Ուստի միայն պաշտօնական տեղեկութիւններ կը հրատարակուին: Առաջին պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ բացառիկ վիճակ յայտարարուած է ամբողջ Հնդկաստանի մէջ եւ թէ կը վախցուի ներքին խռովութիւններէ: Ուստի բացառիկ հրամանագիրներ պիտի հրատարակուին:

Իսլամական Հնդկաստանը, Փաքիստան, խորապէս յուզուած է այս յարձակման առթիւ: Երկուշաբթի օր 50.000 Իսլամներ հաւաքուեցան մայրաքաղաքին՝ Քարաչիի մէջ եւ ցոյցեր կատարեցին երկու ժամ, պահանջելով անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնել փրկելու համար Հայտարապատը:

Հնդկական առաջին զեկոյցին համաձայն, պատերազմական գործողութիւնները կը շարունակուին յաջողութեամբ: Օդանաւեր ալ կ'օգնեն գործողութեանց: Յարձակումը կատարուած է 5 տարբեր կէտերէ, հրասայլերով, զրահապատ կառքերով, թնդանօթներով եւ ամէն տեսակ զինուորներով: Օդանաւերը թռուցիկներ ձգեցին, յայտարարելով թէ հնդիկ զինուորները Հայտարապատ պիտի մնան շատ կարճ ատեն մը, կարգը հաստատելու համար: Յետոյ ժողովուրդը ազատ պիտի ըլլայ որոշելու իր ապագան:

Հայտարապատ Հնդկաստանի երկրորդ մեծ նահանգն է: Բնակչութեան 80 %ը Հնդիկ է, բայց երկիրը կը կառավարուի իսլամ Նիզամներու կողմէ: Աւելի քան 600 Եւրոպացիներ կը գտնուին մայրաքաղաքին մէջ, մեծ մասով Անգլիացիներ: Հայտարապատի բանակին մէջ ծառայող անգլիացի սպաները հրաժարեցան:

Նիզամը հեռագիր մը ուղղեց Ապահովութեան Խորհուրդին, բողոքելով կատարուած արշաւանքին դէմ: Կը վախցուի որ այս պատերազմին հետեւանքով նոր ընդհարումներ ծագին Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ: Իսլամական զինուորական կազմակերպութիւնը չափազանց գրգռուած է: Ցոյցի մը առթիւ կազմակերպութեան անդամները կ'աղաղակէին — «Հայտարապատի ազատութիւնը Փաքիստանի ազատութիւնն է, Հայտարապատի դէմ պատերազմ՝ կը նշանակէ պատերազմ Փաքիստանի դէմ»:

Չորսերու ժողովը գէշ սկսաւ

Չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները երկուշաբթի օր ժողովի հրաւիրուած էին Փարիզի մէջ, քննելու համար իտալական գաղթավայրերու խնդիրը: Մ. Նահանգները եւ Անգլիա նախարարներու փոխարէն ղրկած էին երկու ներկայացուցիչներ, նոյն լիազօրութիւններով: Խ. Միութիւնն ալ ղրկած էր փոխանորդ մը, Վիշինսկի: Միայն Ֆրանսան ղրկած էր իր արտաքին նախարարը:

Նիստը հազիւ բացուած, Պ. Վիշինսկի յայտարարեց թէ կարելի չէ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողով կոչել այս հաւաքոյթը, քանի որ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները չեն ղրկած իրենց արտաքին նախարարները: Հետեւաբար չեն կրնար որոշումներ տալ իտալական գաղթավայրերու մասին: Այս առթիւ յիշեց Ֆրանսական առած մը, — «Ոչխարի միսով կերակուր մը եփելու համար ոչխար մը պէտք է: Ոչխար չկայ, ուրեմն կերակուր ալ չկայ»: (Տեղական թերթ մը դիտել կուտայ թէ իրենք լսած չունին այդպիսի առած մը): Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները պատասխանեցին թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը ներկայ է: Յետոյ բացատրեցին թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները ամէն լիազօրութիւն ունին որոշումներ տալու: Վիշինսկի յայտարարեց թէ ինք իրաւասութիւն ունի քննելու իտալական գաղթավայրերու խնդիրը, բայց ոչ որոշումներ տալու: Եւ նորէն պնդեց թէ դաշնագիրը բռնաբարուած է, քանի որ նախարարները ներկայ չեն:

Վիճաբանութիւնները այնքան երկար տեւեցին որ կարելի չեղաւ քննել օրակարգը: Երէկ նո—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ԺԵ.

Խանջեանի գնդակահարումէն ամբողջ 83 օր վերջ, 1936 Հոկտ. 2ին, ընդարձակ զեկուցումով մը հրապարակ գալով Երեւանի կուսակցական կազմակերպութեան «Քաղաքային Ակտիւ»ի ժողովին (ի դէպ, այս զեկուցումը հրապարակուեցաւ զայն տալէ ամբողջ 28 օր վերջ)՝ Խանջեանի յաջորդը՝ Ա. Ամատունի՝ որ քիչ աւելի ուշ ինք եւս պիտի գնդակահուէր, հետեւեալ ամբաստանութիւնները կը ձեւակերպէր — ուրիշ ամբաստանութեանց կարգին — Խանջեանի եւ միւս գնդակահարուածներու հասցէին.

« Հաշտուողական վերաբերմունք էր ցուցաբերում դաշնակների ու նացիոնալիզմի արտայայտութիւններին ..» :

« Խաղաղութեան եւ հաշտութեան «վարդադոյն» մշուշ էր. ստեղծում, որպէսզի կարողանան քողարկել նացիոնալիստական, դաշնակցական եւ կուլակային տարրերին պաշտպանելու իրենց բացայայտ նացիոնալիստական գիծը »:

« ... Նրանք ճանապարհ կը բանային Դաշնակների առջեւ...» :

Գնդակահարուածներէն Ն. Ստեփանեանի խմբակը կը յայտարարէր.— « Դաշնակներին զուր ոչնչացրին, նրանց կարելի էր օգտագործել: Նրանք կարող էին օգտակար լինել »:

« Խ. Հայաստան » թերթի քարտուղարը՝ Ռ. Աթանասեան՝ կը վկայէր.

« Վերջին տարիներս կենտր. օրգանը՝ «Խ. Հայաստան»ը դաշնակների դէմ ուղղուած յօդուածներ չէր տպում: Այդ կատարուել է Խանջեանի ցուցումով :

« Երբ այս հարցով (յօդուածներ տպելու.— «Յ.») մենք դիմում էինք Խանջեանին՝ նա միշտ այսպիսի պատասխան էր տալիս.— «Ներկայպայմաններում ոչ մի կարիք չկայ Դաշնակցութեան դէմ յօդուածներ տպելու: Դա աւելորդ կը լինէր ... Դրան ոչ մի կարիք չկայ ...»:

« Խանջեանն ամէն կերպ պաշտպանում ու խրախուսում էր Դաշնակցական գաղափարներով համակուած գրականագէտների հակայեղափոխական խմբակին, որին գլխաւորում էր կուսակցութեան նախկին անդամ Բակունցը »:

Զարմազանց ուշագրաւ է Ամատունիի • մանաւանդ հետեւեալ յայտարարութիւնը .—

« Պէտք է նշել, որ վիճաբանութիւնն այն մասին, թէ արդեօք Դաշնակցութիւնը մանր բուրժուական յեղափոխական կուսակցութիւն է եղել մինչեւ մի որոշ ժամանակաշրջա՞ն, թէ՞ այդ կուսակցութիւնը միշտ էլ արտայայտել է հայկական բուրժուազիայի, հայկական մաուզերիստ նացիոնալիզմի շահերը,— մինչեւ վերջին ժամանակներս շատ մեծ տեղ է գրաւել Հայաստանում, մանաւանդ ինտելիգենցիայի ,պատմաբանների ու գրողների շրջանում :

«Կա՞րիք կա՞յ արդեօք ապացուցանելու , որ ներկայումս այդ հարցին ցուցաբերուող լարուած հետաքրքրութիւնը սոսկ պատմական ճշմարտութիւնը պարզելու ցանկութիւնը չէ, այլ նացիոնալ -ուկրոնիստական (Թարգմանաբար՝ ազգային -թեքուողական »— «Յ.») տարրերի մի փորձը՝ Դաշնակցութեան մանր - բուրժուականութեան (այլ խօսքով՝ աշխատաւոր գիւղացիական.— «Յ») , իբրեւ թէ անցեալում նրա մատուցած յեղափոխական ծառայութիւնների եւ այլն պիտակի տակ, նացիոնալիստական հաշտուողական վերաբերմունք անցեացնել ներկայումս Դաշնակցութեան նկատմամբ» :

Ունկնդիրները Ամատունիի այս յայտարարութեանը միաձայն բացագանչութեամբ կ'արձագանգեն,— «ճիշդ է» («Խ. Հայաստան», 30 Հոկտեմբեր 1936):

Այսքանով չատանանք :

Ուրեմն 1936 թուականներուն բուռն ու լարուած հետաքրքրութիւն կար Դաշնակցութեան շուրջ Խ. Հայաստանի վարիչ շրջանակներուն մէջ:

Կար ոչ միայն տեսական հիմունքով, այլ կար նաեւ գործնական նկատումներով :

Մեր գաղափարները թափանցած էին այդ խաւերէն ներս, ուր շատեր յանդգնութիւնը կ'ունենային բաց կերպով մինչեւ իսկ մեզ պաշտպանելու եւ մեր դէմ եղած հալածանքը դատապարտելու :

Այս տեսակէտով բացառիկ է արժէքը այն խոստովանութեան, որ վրիպած է Հայաստանի գրական դահճի՝ Վ. Կիրպոտինի գրիչէն :

« Հակայեղափոխական, Դաշնակցական, տրոցկիստական թշնամիները,— կը վկայէ Կիրպոտին,— վնասարար աշխատանք էին կատարում գրականութեան բնագաւառում: Նրանք ցանկանում էին դրութիւնն այնպէս պատկերացնել, թէ իբր հայ ժողովուրդը, որին ղեկավարում է իր կոմունիստական կուսակցութիւնը, որին ղեկավարում է բանուոր դասակարգը, թշնամաբար է վերաբերւում դէպի իր դեմոկրատական անցեալը, դէպի անցեալի յեղափոխական տենդենցները :

« Այդ վնասարարական գիծ էր, մի գիծ, որի նպատակն էր ցոյց տալ, թէ հայ պրոլետարիատը չէ, Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը չէ, որ հանդիսանում է անցեալի բոլոր կուլտուրական հարստութիւնների կրողը, այլ, սանենք, Դաշնակները («Գրական Թերթ»,Երեւան, 23Ապրիլ,1937):

Խոստովանութեամբը Վ. Կիրպոտիններու, հայ ժողովուրդը, ամբողջ տասնըեօթը երկար ու խաղաղ տարիներ համայնավար իշխանութեան բարիքները վայելելով, ճկած էր այն անխորտակելի համոզումին, թէ հայ անցեալի բոլոր հարստութիւններու կրողը ոչ համայնավարներն են եւ ոչ ալ խորհրդային իշխանութիւնները, այլ Դաշնակները ...

Իսկ միամիտ պոետը՝ Եղիշէ Չարենց՝ որ այնքան ջերմ շունչով մեզ կը յոխորտար տարիներ առաջ— «Անկախութեան պայքա՞ր՝ դա մերն է հիմա, դա մերն էր առաջ» — յուսահատ թէ Կիրպոտինեան « հայ պրոլետարիատ»էն եւ թէ Հայաստանի «խորհրդային իշխանութենէն », 1933 Մայիս 9ին կը գրէր (նոր ուղղագրութեամբ) 47 տողերէ բաղկացած իր հռչակաւոր «պատգամ»ը — բանաստեղծական քողարկուած կտոր մը — որուն երկրորդ գիրերը (բացառութեամբ 23րդ յաւելուածական տողի) կուտային պոետի մահէն առաջ իր վերջին կտակը հայրենիքին — «Ով հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է» (Եղիշէ Չարենց — «Գիրք ճանապարհի», Երեւան, 1933, էջ 269 — 270):

(Խմբագրական՝ «ՑՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

Հայ-վրացական մշակոյթ

(Ամփոփուած Սովետական Հայաստան ամսագիր Յունիսի թիւէն) .—

Հայ եւ Վրացի սովետական ժողովուրդներու Գիտութիւններու Ակադեմիաներու նիստը տեղի ունեցաւ 1948 Մայիս 22ին Թիֆլիզի մէջ:

Հայ գիտնականներու պատուիրակութեան մէջ գտնուած են գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամներ Գր. Ղափանցեան, Հր. Աճառեան, Ա. Յովհաննիսեան, թղթակից - անդամ Ա. Ղարիբեան, գիտութիւններու դոքթորներ Մ.Մկրեան, Էտ. Աղայեան, Վ. Զալոյեան, Ծ. Ամիրխանեան, գիտութիւններու թեկնածուներ՝ Գ. Սեւակ, Կ. Ղաֆադարեան, Խ. Մոմճեան , Բ. Առաքելեան, Ս. Երեմեան, Մ. Մօրուս, եւ ուրիշներ :

Մինչեւ նիստի բացումը Թիֆլիզի վրացի հասարակութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց է տըւած անոնց հանդէպ: Մամուլը եւ ռադիոն լայնօրէն կը լուսաբանեն ժողովինպատակները եւ խնդիրները :

Առաջին նիստին կը լսուի երեք զեկուցում « Անդրկովկասեան Ֆեդերացիայի դերը Ատրպէջանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի ժողովուրդներու բարեկամութեան ամրապնդման գործում» , զեկուցանող՝ Ա. Կիկվիձէ, «Յետադասները (suffixe) եւ յետադաս գիտակիցներ Փոքր Ասիայի եւ հարեւան երկիրների տեղանուններին մէջ», զեկուցանող՝ Գ. Ղափանցեան եւ երրորդ «Բարեկամութեան գաղափարը վրաց եւ հայ գեղարուեստական գրականութեան մէջ», զեկուցանող՝ ակադեմիկ - բանաստեղծ Ի. Գրիշաշվիլի :

Սովետական հայ գիտնականները մայիս 22ին հրաւիրուած էին դիտելու Վրաստանի պետական թանգարանը: Յետոյ վրացի գիտականներու հետ կ'այցելեն Գորի՝ Ստալինի ծննդավայրը, եւ Ստալինի տուն - թանգարանը: Վերադարձին հիւրերուն ցոյց կուտան Վրաստանի ամէնէն հին ճարտարապետական կոթողները , Սամթավիսի վանքը, Մցխեթայի հնութիւնները, տաճարները:

Նիստերը վերսկսելուն կը սկսին զեկուցումները «Հայաստանի հասարակական կարգի հիմնական յատկանիշները հելլենիստական էպոխայում (շրջան)»: Զեկուցանող Ս. Երեմեան, «Դեկաբրիստները ու Վրաստանը», զեկուցանող Ն. Մախարաձէ, «Հայկական «ղ» հնչիւնի մասին » զեկուցանող՝ Հ. Աճառեան, «Սայեաթ Նովայի կեանքն ու ստեղծագործութիւնները», զեկուցանող՝ Մ. Մօրուս, «Դրական հերոսի կերպարը սովետահայ գրականութեան մէջ», զեկուցանող Ս. Յարութիւնեան, «Իոնա Խելաշվիլու հասարակական—քաղաքական իդէալները», զեկուցանող Մ. Բերձենիշվիլի, «Դուինի պեղումները», զեկուցանող Կ. Ղաֆադարեան,«Պատմականութեան պրոբլեմը արտասահմանեան ժամանակակից լեզուաբանութեան մէջ», զեկուցանող՝ Ա. Չիքոբաւա, հայ ռուս. յարաբերութիւնները 18րդ դարի 80ական թուականներուն, զեկուցանող Ա. Յովհաննէսեան «Սկիւթները եւ Անդրկովկասը», զեկուցանող Բ. Պիոտրովսկի :

Մայիս 27ին նիստերուն աշխատանքները կը սկսին Երեւան:

Վրաց գիտնականներու պատուիրակութիւնը Շանիձէն Վէկուան, Ջուբինաշվիլին, Լիոնիձէն, (բանաստեղծ) Բարամիձէն, Աբուլաձէն, Մախարաձէն եւ ուրիշներ Երեւանի մէջ կը դիմաւորուին բարեկամութեան ցոյցերով: Անոնք կը դիտեն հայկական ճարտարապետութեան եւ հին ժամանակներու յուշարձանները, Դուինը, Կարմիր Բլուրը, Զուարթնոցը,Աշտարակի շրջանի պատմական վայրերը, Սեւանը եւ կ'այցելեն Հայաստանի մշակութային եւ գիտականբազմաթիւ հաստատութիւնները:

Թէ Թիֆլիզի եւ թէ Երեւանի մէջ միացեալ նիստերուն ներկայ եղան Ստալինեան մրցանակի պսակաւորներ Ա. Ալիզադէն եւ Ա. Բաբայեւը:

Երեւանի մէջ եղած զեկուցումները հետեւեալներն են.— «Միջօրէական ասափճանային չափումներն ըստ հին հայկական աղբիւրների» զեկուցանող Յ. Մանանդեան, «Արմազեան գիրը եւ վրացական այբուբենի առաջացման պրոբլեմը (խնդիրը)», զեկուցում՝ Ծերեթէլի, «Վրաստանի ՍՍՌ Գիտութիւնների Ակադեմիայի պատմութեան կաճառի հնագիտական պեղումները 10 տարում» , զեկուցանող՝ Գ. Գոբեջիշվիլի, « Հայ ժողովրդի մասնակցութիւնը հայրենական մեծ պատերազմին», զեկուցանող՝ Ա. Մնացականեան, «Հայրենի պատմութեան շրջանաբաժանումը», զեկուցանող Ա. Ղարիբեան, «Վրացական սովետական գրականութեան շրջանաբաժանման հարցի շուրջը» զեկուցանող՝ Ա. Ռոբակիձէ, «Մուսաւիրը եւ լեզուական հաւդիպումները», զեկուցանող՝ Ա. Մուրվալեան, «10րդ դարու վրացական մի քանի պատկերազարդ ձեռագիրների մասին», զեկուցանող Ծմերլինգ, «Ջկան պաշտամունքի հարցի շուրջը» զեկուցանող՝ Ս. Ռոբակիձէ, «Մուսաւիրը եւ Ուրարտուն» , զեկուցանող Գ. Մելիքիշվիլի եւ « Մծկըիժվների տեսութիւնը եւ նրա գործադրութիւնը վրարարի խոնարհման նկատմամբ », զեկուցանող՝ Ա. Շանիձէ :

Նիստի արդիւնքները ամփոփեց ՀՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ՝ Վ. Համբարձումեան :

Ողջոյնի հեռագիրներէն վերջ, նիստը փակուեցաւ Մայիս 30ին Երեւանի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ Խորհրդային տարագիրները կը բաժնուին երկու դասակարգի , անոնք որ պատերազմին վերջաւորութեան ատեն դէպի Արեւմուտք անցան եւ կերպով մը կարգադրեցին որ այլեւս չվերադառնան, եւ երկրորդ՝ այն ռուս զինուորներ նաեւ քաղաքային պաշտօնեաները որոնք պատերազմը վերջանալէն ետք, առիթ մը գտան փախչելու խորհրդային գօտիէն՝ արեւմտեան գօտիները :

Այս Բ. դասակարգի մէջ մօտ 5000 Ռուսեր կան: Շատեր աւելի քան 20. 000 կը հաշուեն թիւը:

Պատերազմէն անմիջապէս վերջ աւելի շատ էր փախչողներու թիւը, սակայն Խ. իշխանութիւնները տարի մը առաջ խիստ հսկողութեան ձեռնարկեցին: Անոնք Խ. Միութիւնը ղրկեցին ընտանիքները, իբրեւ պատանդ, եւ այս կերպով քիչ մը նուազեցաւ թիւը: Թէեւ միշտ ալ դժուար է որոշապէս գիտնալ ընդհանուր փախստականներուն թիւը, որովհետեւ անոնք կը ծածկեն իրենց ինքնութիւնը, բայց կ'ենթադրուի թէ ընդամէնը կէս միլիոնի չափ ըլլայ :

Երբ պատերազմը վերջացաւ միլիոններով կային անոնցմէ Եւրոպայի մէջ, Գերմանիա, Աւստրիա եւայլն: Եալթայի համաձայնութեամբ դէպի արեւելք ղրկուեցան շատերը: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ շատերը մեռած են, կամ աքսորուած են Սիպերիա, Կեդր. Ասիոյ կայաններուն մէջ եւ կամ Քոլիմայի ոսկեհանքերը: Բայց արեւմտեան պետութիւնները դադրեցուցին վերադարձի գործողութիւնները 1946ի կիսուն, որովհետեւ տարագիրները խմբական անձնասպանութեանց կը դիմէին: Խորհրդայինքաղաքացիները սկսան կեղծթուղթեր շինել :

Ասոնց մէջ կան շատ մը խորհրդային քաղաքացիներ որոնք աւելի ուշագրաւ են եւ համբաւաւոր քան թէ ջղային ուսուցչուհին՝ Տիկին Քոզենքինան որ պատուհանէն վար նետուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Անոնց անունները կամ ինքնութիւնը կարելի չէ մէջտեղ հանել, որովհետեւ կը վտանգուին: Կան ուսուցչապետներ, գիտուններ, զօրավարներ, լրագրողներ, եւ մարդիկ որոնք համբաւի տիրացած են խորհրդային պետութեան մէջ: (Ն. Եորք Հէրըլտ):

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԵՐԸ :

ՅԱՌԱՋ կը ճուխեն

Ռոմանի Հ. Ե. Դ. «Անդրանիկ» խումբը եր-կու տարեկան բաժնեգին կը տրամադրէ, Թերթ ղրկելու համար ոեւէ ազգ. հաստատութեան :

Ցանկացուցինք.— 1. Հալէպի Հայկազեան վարժարանին ; 2. Գամըշլըի (Ճէզիրէ) ազգ. վար-ժարանին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ »ի տարածման համար կը տրամադրեն.— Սէն Լուի Հ. Ե. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէն՝ հազար ֆրանք, Կապոյտ Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղը՝ հազար ֆրանք, նոյն թա-ղի Նոր Սերունդի մասնաճիւղը 2000 ֆրանք: Ինչ-պէս նաեւ ընկերներ Բարսեղ Հորոյեան եւ Գրիգոր Նաթուրեան 500ական ֆրանք :

Շնորհակալութիւն բոլորին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԸ ԵՒ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Ըստ Մ. Նահանգներու ծովային իշխանու-թեան զեկուցումին, մարտանաւերը ստորադաս դեր մը կը կատարեն, գոնէ առժամապէս :

Մ. Նահանգներու 2 մեծ մարտանաւերէն մէ-կը՝ «Այովա», 45.000 թոն տարողութեամբ, պիտի երթայ Խաղաղականի նաւատորմի պահեստի տոր-միղին մէջ, զօրացնելու համար հակաօդային կրթութիւնը :

Ներկայիս, ծովային ուժի արդի ըմբռնումը — առ նուազն մինչեւ որ զօրաւոր թշնամի մը մէջտեղ ելլէ, քանի մը մարտանաւերով— կը ծան-րանայ օդային ուժին վրայ :

Ծովակալ Տէնֆէլտ յայտարարեց թէ «մենք տակաւին աշխարհի ամէնէն զօրաւոր նաւատորմը ունինք, բացի թերեւս սուզանաւերէն որոնց մէջ Ռուսերը կը գերազանցեն մեզ: Մենք թիւ 2 պատե-րազմին մէջ մտանք 345 պատերազմիկ նաւերով եւ 7695 ուրիշ տեսակ նաւերով, եւ անկէ դուրս ելանք 1182 պատերազմի մեծ նաւերով եւ 92185 ամէն տեսակ նաւերով : Հիմա ունինք 277 մեծ եւ 483 փոքր մարտանաւեր գործօն ծառայութեան մէջ, իսկ 667 մեծ եւ պզտիկ մարտանաւեր պա-հեստի մէջ »:

« Թէ Խաղաղականի եւ թէ Ատլանտեանի նաւա-տորմը կատարեալ երկակենցաղ ուժ մը կը ներ-կայացնէ. 151 ցամաք հանող նաւեր ամէն տեսակ եւ 693 հատ ալ պահեստի»:

Այլեւս գաղտնիք չէ որ Ռուսիա բազմաթիւ սուզանաւեր ունի, մէջն ըլլալով գերմանական -ներ :

Տարեկրջանին ամերիկեան նաւատորմը պիտի ու-նենայ 350.000 նաւաստի եւ 41 հազար սպայ : Իսկ ա-սոնց ետին կան մէկ միլիոն պահեստիներ, մեծ մասով նախկին ռազմիկներ, ինչ որ Մ. Նահանգնե-րու նաւային պահեստի ամէնէն մեծ թիւը կը ներ-կայացնէ :

Մ. Նահանգներու ծովային նախարարին տե-սակէտն այն է թէ ամպէս մը պէտք է կազմուի նաւային ուժը որ կարենայ օտար ջուրերու մէջ տանիլ պայքարը, եւ օտար ցամաքի վրայ քան թէ ամերիկեան հողին վրայ, տակը կամ շուրջը : Նա-ւային ուժը պէտք է մօտը գտնուի աշխարհա-գրականօրէն խռովեալ շրջաններին :

Մ. Նահանգներու նաւային ուժի զօրութիւնը կը կայանայ նաւերու, օդանաւերու եւ սուզանա-ւերու հաւաքական գործակցութեան մէջ :

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

«Հայրենիք» խմբագրական խորհրդածութիւններ կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան 15րդ համագումարին առթիւ.

— «Ինչպէս երիտասարդական բոլոր կազմա-կերպութիւնները Ամերիկայի մէջ, Հ. Ե. Դ.ն ալ իր գործունէութեան մէջ շօշափելի տեղ տուած է գրոսի (սփորթ) կազմակերպութեան : Ասիկա ի-րենց տարիքի անժխտելի իրաւունքն է : Մեր հին սերունդը՝ այլ խօսքով մեր երիտասարդներու ծնողները, որոնց պատանեկութիւնն ու երիտա-սարդութիւնը անցած են մայր հայրենիքի մէջ, զուրկ են եղած այն պայմաններէն, որոնցմով ծը-նած եւ հասակ նետող նոր սերունդի երիտասարդ տարիքը կը լեցնեն խինդով, զուարթութեամբ եւ գեղեցիկ հաճոյքով :

Նոր սերունդի իրաւունքն է վայելել կեանքը:

Հ. Ե. Դ.ի պատգամաւորական ժողովի մնաց-եալ որոշումները կը վերաբերին մեր նոր սերուն-դի ազգային եւ քաղաքական դաստիարակութեան գործը կազմակերպելու աշխատանքներուն : Այդ մարզին մէջ գնահատելի են այն աշխատանքները, որ թափած է Հ. Ե. Դ.ն անցեալ տարուան ընթաց-քին եւ ողջունելի տրուած որոշումները յառաջի-կայ տարուան համար :

Պատգամաւորական ժողովը որոշած է շարու-նակել եւ աւելի եւս ճոխացնել դաստիարակչական այն ծրագիրը, որ վերջին տարիները սիստեմա-տիկ կերպով կը գործադրուի Հ. Ե. Դ. Ուխտերու մէջ եւ որու միջոցաւ մեր նոր սերունդը կը ծանօ-թանայ Հայոց պատմութեան, հայ գրականու-թեան, հայ ժողովուրդի ներկայ վիճակի եւ ազ-գային քաղաքական ձգտումներու հետ :

Պատգմ. ժողովը մասնաւոր շեշտ դրած է թէ Հ. Ե. Դ.ի անդամներուն հայ լեզուն սորվեցնելու եւ թէ այս երկրի մէջ հայ մատաղ սերունդին հա-յեցի դաստիարակութիւն տալու անհրաժեշտու-թեան վրայ : Պատգմ. ժողովը յանձնարարած է Հ. Ե. Դ.ի Կեդր. վարչութեան միջոցներ ձեռք առնել հրատարակելու յատուկ դիւրուսոյց դասագիրք մը՝ հայերէն սորվելու համար : Պատգմ. ժողովը նաեւ յանձնարարած է Կեդր. վարչութեան օժան-դակել Հ. Օ. Մ.ին պահպանելու ներկայիս գոյու-թիւն ունեցող յետմիջօրեայ հայկական դպրոցնե-րը եւ բանալու նորերը, ու հաստատելու Հայոց լեզուի ուսուցման երեկոյեան դասընթացքներ՝ ուր որ այդ հնարաւոր է :

Մենք մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'արձա-նագրենք մեր նոր սերունդի մէջ հայ լեզուին զարկ տալու որոշումը : Եւ այդ կ'ընենք ոչ թէ տարուած այն պատրանքէն, որ կը յուսանք, թէ Հ. Ե. Դ.ի ճիգերն այդ ուղղութեամբ կարող են պսակուիլ լիակատար յաջողութեամբ եւ Հ. Ե. Դ.ի մէջ կազմակերպուած նոր սերունդը կրնայ ամբող-ջութեամբ հայախօս դառնալ : Ոչ : Բայց եթէ այդ ճիգերու արդիւնքն ըլլայ այն, որ մեր նոր սե-րունդի կազմակերպութեան ղեկավար տարրերը՝ ըլլան անոնք Կեդր. վաչութեան թէ Ուխտերու մէջ՝ սորվին անոնք հայերէն, որ կարողանան հայ կեանքին վերաբերեալ նիւթերուն ծանօթանալ հայ լեզուով,— ատիկա կ'ըլլայ մեծ շահ մը մեր նոր սերունդի կազմակերպութեան մէջ հայ ազգա-յին ոգին վառ պահելու տեսակէտէն : Իսկ այդչա-փը Հ. Ե. Դ.ն կրնայ ընել եւ պէտք է ընէ :

Եւ վերջապէս Հ. Ե. Դ.ի Պատգմ. ժողովը ո-րոշած է կապ հաստատել ուրիշ երկիրներու մէջ համանման եւ ազգային քաղաքական միեւնոյն նպատակները հետապնդող երիտասարդական կազ-մակերպութիւններու հետ : Կարեւորագոյն որո-շումներէն մէկն է այս, որ պիտի հարթէ ուղին բովանդակ ՀայՍփիւռքի մէջ ստեղծելու մէկ մեծ, զօրաւոր երիտասարդական կազմակերպութիւն »:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՐՏԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրեցին թերթերը, Լուրտի սրբավայ-րին հայկական ուխտագնացութիւնը տեղի ունե-ցաւ Օգոստոսին վերջին շաբաթը :

Ֆրանսայի ամէն կողմերէն բազմաթիւ հաւա-տացեալ Հայեր փութացած էին այցելել մեծահռ-չակ վայրը, նախագահութեամբ Պահապանեան Գերապայծառին եւ առաջնորդութեամբ Միքայէլ Վ. Մոմճեանի, ինչպէս եւ ուրիշ կրօնաւորներու : Պատկառազդու շքախումբ մը ջերմեռանդօրէն կա-տարեց իր կրօնական պարտականութիւնը :

Հայ լեզուն եւ հայ աղօթքը վսեմօրէն թնդա-ցուցին հայ մաքին եւ հայ հոգիին բաղձանքն ու մաղթանքը, այս գեղեցիկ սրբավայրերուն եւ բը-նութեան հմայական տեսարաններուն մէջ : Բազ-մաթիւ օտարականներ, (Անգլիացի, Ամերիկացի, Հոլանտացի, Պելժիացի, Զուիցերիացի), ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի ուխտաւորներ մղուած բուռն հե-տաքրքրութենէ կ'ուզէին իմանալ թէ այս գեղեցիկ արարողութիւնները կատարողները եւ հոգեշունչ շարականները երգողները ինչ ազգի կը պատկա-նին եւ ինչ լեզու կը գործածեն : Եւ երբ կը ստանա-յին արտայայտել իրենց անզուսպ ցնծութիւնը :
յին արտայայտել իրեց անզուսպ զմայլանքը :

Այս ուխտագնացութեան սրբուհին՝ Պեռնա-դինէ Սուպիրուն, գեղջուկ հովուհի մըն էր, ծնած 1844ին եւ վախճանած 1879ին երիտասարդ հասա-կին մէջ : Իրանուան կառուցուած տաճարները, ճարտարապետութեան եւ խորհրդապաշտութեան անկարելի դրոշմով կնքուած են :

Լուրտ կոչուած փոքրիկ քաղաքը կրօնական բարոյական եւ նիւթական տեսակէտներով իր ամ-բողջ գոյութեան փաստը կը գտնէ յիշեալ Սրբու-հիին փառաբանութեամբ : Ամէն տարի անհամար բազմութեամբուխտաւորներ աշխարհի ամէն կող-մերէն կը փութան այցելել այս մեծահռչակ սըր-բավայրը : Կեանքիս ամէնէն յիշատակելի օրերու մէջ կը դասեմ սոյն ուխտագնացութիւնս :

Թէ կրօնական եւ թէ ազգային քարոզութեան տեսակէտով, այս ուխտագնացութիւնը կազմեց ա-մենայաջող ձեռնարկ մը : Ջերմօրէն կը մաղթենք որ ամէն տարի այսպիսի կազմակերպութիւն մը պատուածացնէ ազգին անունը :

ԱՆՈՒՇ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԳ.

Միւս ճամբաները կը տանէին դէպի Երազգա-ւոր, Վասպուրական եւն. : Քոաակ կանգ առաւ ճամբուն մէջտեղը եւ, խոր մտածող մարդու պէս, ձեռքը տարաւ ճակատին : Տատանումի մէջ էր, ու չէր գիտեր, թէ որ ճամբան բռնէր :

— Դէպի Վասպուրակա՞ն, Վա՞ն, Գագիկ Ար-ծրունիի մօ՞տ... չարժեր. ան ալ կամաց կամաց պոչը հաւաքեց. աղջկանը փախուստէն ի վեր խել-քը վրան չէ, եւ տակէ դատ, ի՞նչ պիտի ըսեմ եթէ երթամ : Դուին երթա՞մ. բայց որո՞ւ մօտ : Աշոտ սպարապետը հազիւ գլուխն առած փախաւ : Ջէ, պէտք է երթալ Նախիջեւան, ուր նստած է Նըսըր. հոն պէտք է երկրպագել Մահմետին եւ ժամանակ մը ետք հանգիստ ապրիլ :

Եւ հաստատ քայլերով Նախիջեւան տանող ճամբան բռնեց :

ԻԴ.

Դուինի ճակատամարտէն յետոյ, որդ մը շա-րունակ կը կրծէր Գագիկ Արծրունիի սիրտը : Գի-շեր ցերեկ հանգիստ չունէր ան : Իրիկուն մը դուրս ելաւ իր շքեղ պալատէն եւ ակնարկը ուղղեց Վա-նայ լճին լայնատարած կապոյտին, ուր կարծես պար էին բռնած լուսնի ճաճանչները : Հոգին լեց-ուած էր վիշտերով եւ կուրծքը արագօրէն կը բարձրանար ու կ'իջնէր : Վիրաւոր էր իր սիրտը, բայց ոչ սփոփող կար զինք, ոչ ալ դեղ ու դարման տանող իր վիրաւոր սրտին :

— Հասիր, Հեղինէ, սփոփէ զիս եւ բժշկէ վէրքս, հառաչեց Գագիկ այնպիսի խղճալի ու յուսահատ ձայնով որ կարծես կտոր կտոր եղան թոքերը : Աղջիկս, ես կը զգամ իմ բրածներուս վրայ, կրկնեց Գագիկ եւ աչքերը լեցուեցան ար-ցունքով :

Հպարտ Արծրունին կուլար, եւ արցունքը կը հանդարտեցնէր զինք, կը խաղաղեցնէր իր հոգիին խռովքը :

— Եկուր, աղջիկ, եկուր. ի՞նչը փախցուց քեզ հօրենական տունէդ, սէ՞րը թէ հօրդ ամօթալի ա-րարքը : Եթէ սէրն է որ հեռացուց քեզ ինձմէ, ես կը պսակեմ քեզ սիրած մարդուդ հետ. իսկ եթէ հօրդ ամօթալի արարքն է որ պատճառ եղաւ քու փախուստիդ, հայրդ ահա կը զղջայ իր արարքին վրայ եւ կը զղջի իր անցեալէն : Եկուր, Հեղինէ, հօրդ բազուկները քեզի կը սպասեն, անոր զղջա-ցող սիրտը քեզ կը կանչէ : Դարձիր, Հեղինէ, եւ ուրախացուր զիս քու իմաստուն խօսքերովդ : Ա-ռանց քեզի դառնէ ինձ փակել աչքերս, առանց քու ժպիտիդ՝ սեւ է իմ կեանքս : Քեզ միայն, Հեղինէ, կ'ուզեմ տեսնել. անգամ մըն ալ սեղմեմ քեզ դը-կիս մէջ ու ապա միայն մեռնիմ :

Խելագարի նման իր պղտոր հայեացքը ուղ-ղած հեռուն, Գագիկ մտքով թռած էր դէպի Հե-ղինէին եւ կարծես դէմ առ դէմ կը խօսէր անոր հետ : Ծնողական սիրտը իր աղջկան կարօտը կը քաշէր, իսկ այդ կարօտը շատ խոր էր ու զգացուած : Ախ, ինչքան համեստ էր ու անբիծ իր աղջկանակնար-կը : Բայց նաեւ ինչքան վշտահար արտայայտու-թիւն ունէր ան : Տանջուած ու տժգոյն էր Հեղինէի դէմքը, մինչ առաջ կուսական անհոգ ու անմեղ ժպիտը կը փայլէր հոն :

— Ի՞նչը խռովեց քու անմեղ սիրտդ, ո՞վ ան-հետացուց քու ծաղկափթիթ ժպիտդ, ո՞վ խամրե-ցուց վարդագոյն այտերդ : Ո՞ր անգութ ձեռքը դրոշմեց ճակատիդ վշտի կնիքը : Հեղինէ, աղջի-կըս, ամբողջ Վասպուրականը կը ծախեմ եւ կը դնեմ ոտքերուդ տակ, միայն թէ դուն ժպտիս դարձեալ առաջուան պէս, ստորստես անուշիկ տատրակի նման ու երջանիկ ըլլաս : Ահ, ո՞ւր ես դուն, ո՞ւր. ինձմէ հեռու, չարանենգչախտինխա-ղալիք, քեզ, անհուն սիրով սիրող ծնողքէդ հե-ռու ....:

Գագիկ այնքան խորասուզուած էր իր մտա-ծումներուն մէջ որ ոչինչ կը տեսնէր ու ոչինչ կը զգար, ամբողջովին տարուած էր իր աղջկան յիշա-տակներով, որոնք սուր սլաքի նման կը ծակէին իր սիրտը : Զգաց մինչեւ անգամ, թէ ինչպէս ցուրտ կը սատկանար հեռուհետէ եւ պաղ քամին կը շոյէր իր հրակէզ ճակատը : Վերջապէս ցուրտը թափանցեց մինչեւ իր ոսկորները. ուստի՝ պար-տաւորուեցաւ վերադառնալ պալատ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

րէն պիտի հաւաքուէին, եզրակացութեան մը յանգելու համար։

★ Իտալական դաշնագրին համաձայն, եթէ Չորս Մեծերու արտաքին նախարարները որոշում մը տուած չըլլան մէկ տարուան ընթացքին, իտալական գաղթավայրերու ամբողջ խնդիրը պիտի յղուի Միացեալ Ազգերուն։ Արդ, մէկ տարուան պայմանաժամը կը լրանայ այսօր, երեքշաբթի։ Եւ որովհետեւ կարելի չէ բոլոր գաղթավայրերու մասին որոշում տալ մէկ օրուան մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ ժողովը պիտի ձախողի։

Ինչպէս պիտի ճարեն 200 միլիառը

Նոր կառավարութիւնը Ազգ. ժողովին ներկայացաւ երէկ, երեքշաբթի։ Այսօր – վաղը պիտի ծանուցուին այն միջոցները, որոնց շնորհիւ կը յուսան մեծ գումարներ ճարել մինչեւ տարուան վերջը, հաւասարակշռելու համար ելեւմուտքը։

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, ծխախոտներու (սիկառէթ) գինը պիտի աւելնայ 36 առ հարիւր, (կոլուպը 65 ֆրանք), սովորական ծխախոտը՝ 46 առ հարիւր, ոգելից ըմպելիները 20 առ հարիւր, շաքարը՝ 33 առ հարիւր, հրանիւթը (էսանս) 7 %։ Ներքին նամակներու գինը պիտի ըլլայ 10, կառախումբերու գինը պիտի աւելնայ 30 առ հարիւր ճամբորդներու, 20 առ հարիւր ապրանքներու համար, Փարիզի ստորերկրեայ երկաթուղին՝ 100 %։

«Իւմանիթէ» հաղորդելով այս գիները, կը յայտարարէ թէ «Ֆրանսայի ժողովուրդը ուժգնօրէն կը ծառանայ ազգային այս քաղաքականութեան դէմ որ թշուառութիւն պիտի բերէ բոլորին»։

Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը վճռած է արտակարգ միջոցներու դիմել, փակելու համար 200 միլիառի բացը, մինչեւ տարուան վերջը։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, պետութիւնը ծախսած է 1948ի եկամուտներուն մեծ մասը, ութ ամիսներու ընթացքին եւ այժմ ունի միայն 30–40 միլիառ ֆրանք պատրաստ, մինչդեռ ամսական ծախքն է մօտ 100 միլիառ։

Կը կարծուի թէ ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերն ալ պիտի աւելնան։ Արտադրութեան տուրքին գանձումը փութացնելով, կը յուսան 60 միլիառ ճարել մինչեւ տարեվերջ եւ մնացեալը փոխառնել Պանք տը Ֆրանսէն։

Նկատի առնելով կացութեան ծանրութիւնը, կառավարութիւնը կիրակի օր որոշեց որ ոեւէ նախարար Փարիզէն չհեռանայ մինչեւ նոյեմբեր։

★ Զօր. տը Կոլ շարունակելով իր պտոյտները, կիրակի օր խօսեցաւ Նիսի մէջ, իսկ երկուշաբթի՝ Քորսիքա։

Թերթերը կը գրեն թէ Նիսի մէջ ներկայ էին 30.000 ունկնդիրներ, որոնց մէջ կը լսուէին խանդավառ կանչեր, «տը Կոլ իշխանութեան գլուխ»։ Զօրավարը պատասխանելով ըսաւ.— «Դէպի իշխանութիւն կ'երթանք արդէն, Ֆրանսան իր արժանի դիրքին մէջ դնելու համար»։

Երկու վայրերուն մէջ ալ իր խօսած ճառերը նոյն իմաստն ունէին.— երկիրը դէպի սնանկութիւն եւ անիշխանութիւն կ'առաջնորդուի, անհրաժեշտ է նոր ընտրութիւններ կատարել եւ փրկել երկիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ճարտարարուեստական գործեր պիտի հաստատեն Եւրոպայի մէջ, 150 միլիոն տոլար տրամադրելով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ ամբակոծութիւնը վերսկսաւ երկուշաբթի օր, երկրորդ զինադադարէն վերջ։ Ամէնէն ուժգին ռմբակոծութիւնն էր այս Յուլիս 18էն ի վեր։ Հրեաները կը մեղադրեն թէ հինգ ազգակիցներ սպաննուեցան Արաբներու կրակէն որ ուղղուած էր քաղաքին հիւսիսային շրջանին վրայ։ Հրեաներն ալ կրակ տեղացին Սիոն լերան վրայ (Նապի Տավուտի շրջան)։

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդարանին շրջանին ցոյցը մեծ հետեւանքներ չունեցաւ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին լուրերը։ Անգլեւսաքսոնները 75–150 հազար կը հաշուեն ցուցարարներուն թիւը, բոլշեւիկները՝ 400.000։— Խորհրդային դատարան մը 25 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց չորս գերման երիտասարդներ, իբրեւ մեղսակից անցեալ հինգշաբթի օր կատարուած յարձակումներուն։ Բոլոր ոչ համայնավար Գերմանները կ'արձակուին վարչական պաշտօններէ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները անհամբեր կը սպասեն նոր տեսակցութեան մը՝ Ստալինի հետ, վերջին անգամ քննելու համար Պերլինի խնդիրը։ Երեքն ալ նոր հրահանգներ ստացած են եւ այս անգամ աւելի բացորոշ պիտի խօսին, դանդաղելով թէ մարէշալ Սոքոլովսկի վիժեցուց Պերլինի

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՓԱՓԱՔԻՆ ՎՐԱՅ
Նկատելով որ շատեր, չկրցան տեղ գտնել

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով։ Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը։ Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, ձայնագրութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Կը ներկայացուի կիրակի, 19 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ:

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Պարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

«Յառաջ», 17 rue Damesme, ճաշարան Sassouni, 31 rue d'Alexandrie:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գիրքը, 534 էջ։ Գինը հազար ֆրանք։ Արտասահման 5 տոլար։

Դիմել.— Ա. Խոնդկարեանի, 10 Passage Dubois, Paris (19):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տիկին Ովսաննա Թորոսեանէ։

ՎԵԹ. ՖՕՆՏԻՆ.— Սէն Քլէռէն (Իզէռ) Պ. Նշանեան 300 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթ. Ֆօնտին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

Այրի Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Տէսինի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Պ. ԽԱԶԱՏՈՒՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգող ազգականներ եւ բարեկամները։

խօսակցութիւնները, ուրիշ խնդիրներ յարուցանելով։

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ Միջազգային կազմակերպութիւնը (I. R .O.) ժողով գումարելով Ժընեւի մէջ, որոշեց 162 միլիոն տոլար (40 միլիոն սթերլին) յատկացնել։ 381.000 հոգի պիտի օգտուին այս վարկէն։ Կազմակերպութիւնը երկիր կը փնտռէ տեղաւորելու համար 800.000 տարագիրներ։ Մ. Նահանգները այս տարի պիտի ընդունին 75 հազար հոգի, Քանատա 60.000, Արժանթին 30 հազար, Ֆրանսա 25 հազար, Անգլիա 20.000, Աւստրալիա 20 հազար։ Այսպէս հարիւր հազարներ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի ...

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ բարեկամ մը, Լորտ Նօէլ Պըքսթըն, մեռաւ երկուշաբթի օր։ 79 տարեկան էր։ Նախարար եղած է քանի մը անգամ։

«ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ», Ամերիկացի Տէյվիս, որ ետ ղրկած էր իր անցագիրը եւ իրաւունք չունի Ֆրանսա բնակելու, Շայոյի պալատը ապաստանեցաւ, որպէսզի Միացեալ Ազգերու պաշտպանութիւնը վայելէ։ Կը պառկի ճաշարանին սանդուղին վրայ։ Ոստիկանութիւնը չի կրնար ձերբակալել մինչեւ որ դուրս չելլէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ տօնավաճառը բացուեցաւ սովորական հանդիսութեամբ։ Կը մասնակցին 3200 ցուցադրողներ, որոնց 150ը օտարներ, երբ նախագահը պտոյտ մը կը կատարէր իր հետեւորդներով, տեսաւ որ համայնավարները արհեստակցական միութեանց տաղաւարին մէջ ցուցադրած են յայտարարութիւններ՝ Մարշըլի ծրագրին եւ Ֆրանսայի վարիչներուն դէմ, ինչպէս եւ երեք դէմքեր գլխիվայր կախուած — նախագահ Վ. Օրիոլ, Ռոպէռ Շուման եւ Լէոն Պլում ...

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ցրուեց համայնավար երիտասարդներու թափոր մը, Տանֆէռ Ռոշռոյի հրապարակին վրայ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը 17 Սեպտեմբեր ուրբաթ գիշեր ժամը 8ին Միութեան հաւաքատեղին (Bar du Globe)։ 1947 – 1948 տարեշրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամատոմսեր չունեցողները իրաւունք չունին մասնակցելու քուէարկութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ ՍԵՊՏ. 11—13

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիները.—

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ Թոս. 1200 ՄԱՐՍԷՅԼ Արմ. 600, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ Տ. Պալ. 1200, ՓԱՐԻԶ Մուր.500, ԼԷ ՄԻԼ Աւետ. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ Ճամ. 2000, ՓԱՐԻԶ (6) Պետ. 1200, ՄԱՐՍԷՅԼ Խօքս. 2100, ՄԱՐՍԷՅԼ Պալ. 1200, Փօլ. 800, ԼԻՈՆ Պօյ. 650, ՍԷՆ ԼՈՒ Գործ. Յուլիս - Օգոստոս, ՍԷՆ ԼՈՒ Բ. Հ. 1200, ՍԷՆ ԼՈՒ Գործ. 1200, ՍԷՆ ԼՈՒ Մակ. 1200, ԻԶԷՌ Նշ. 1200 ֆրանք։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Էսկիշէհիրցիներու Հայր. Միութիւնը կը յայտնէ իր քաղաքացիներուն թէ կը փնտռէ ծերունի մը, մանչ մը եւ աղջիկ մը, տեղաւորելու համար հետեւեալ երեք հաստատութիւններուն մէջ.—

1) Աղքատախնամի ծերանոցը, 2) Դպրոցասէրի գիշերօթիկ վարժարանը, 3) Անթիլիասի դպրեվանքը։

Երեքին ալ տարեկան բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ Միութիւնը։

Եթէ փափաքողները կան օգտուելու համար այս բարեգործ առիթէն, թող իրենց թեկնածութիւնը ղրկեն կարելի եղածին չափ շուտ, Միութեան գրասենեակին հետեւեալ հասցէով — Union amicale d'Eski Chehir 13 rue du Soleile, Paris (20):

Անշուշտ վարչութեան կ'իյնայ ընտրել ամէնէն յարմար թեկնածուները։ Ատենապետ՝ Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ատենադպիր Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը։ Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը։ Ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումենց։

×

ՏԷՍԻՆ. — Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Ազգ. վարժարանի վերաբացումը տեղի կ'ունենայ 15 Սեպտ. Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն սկսեալ Հ. Յ. Դ. Տան գետնայարկը։ Կը թելադրենք բոլոր ծնողքներուն օր առաջ ուղարկել իրենց զաւակները, որպէսզի շարունակեն իրենց հայեցի դաստիարակութիւնը։ — Կրթ. մարմին

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Ա. Աժտէրեան կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, անհատներու եւ խումբերու, հինգշաբթի եւ միւս օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները։ Դիմել գրաւոր՝ A. AJDERIAN, 41 Ave. des Gobelins, Paris (13):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 16 Septembre 1948 Հինգշաբթի 16 ՍԵՊՏԵՄ.

ԻԹ. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5644-Նոր շրջան թիւ 1055 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԵԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ վրդովիչ տեղեկութիւններ հաղորդել ընդհանուր կացութեան, եւ մանաւանդ Եւրոպայի մասին։

Պաշտօնական բերաններ կը լրացնեն պակասը։ Միեւնոյն ատեն յորդորելով «խուճապի չմատնուիլ»։

Ահաւասիկ վերջին «զգայացունց» նորութիւնը,— վերազինում Անգլիոյ, համաձայն բացառիկ ծրագրի մը։

Աշխատաւորական կառավարութեան փոխ-վարչապետն է որ կը խոստովանի երեսփ. ժողովին առջեւ թէ՝ միջազգային կացութիւնը «անձկութիւն կը պատճառէ»։ Հետեւաբար, ստիպուած են երեք ամիս յետաձգել ժամանակը լրացած զինուորներու արձակումը, զարկ տալ սպառազինութեանց եւ օդանաւերու արտադրութեան եւն.։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, 88.000 զինուորներ, որոնք պիտի արձակուէին յառաջիկայ դեկտեմբերին, երեք ամիս եւս պիտի ծառայեն։ Ուրիշ խօսքով, բրիտանական բանակը կազմ եւ պատրաստ պիտի ունենայ 200—250.000 զինուորներ։

Անգլիէն զօր. Քլէյ, Գերմանիոյ ամերիկեան հրամանատարը, կը յայտարարէ թէ «պատերազմը այսօրուան - վաղուան բան չէ»։ Բայց, միեւնոյն ատեն կը խոստովանի թէ տակաւին երկար պիտի տեւէ Պերլինի պաշարումը, ուստի հարկադրուած են բազմապատկել պաշարաբարձ օդանաւերու թիւը, ապահովելու համար քաղաքին ձմեռնային պարենաւորումը։

Զօրավարը խնամուն վայրկեան զբաղեցաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ, պատասխանելով անոնց նեղացուցիչ հարցումներուն։ Եւ թղթակիցները բաժնուեցան մռայլ տպաւորութեամբ։ Լուսաբանութիւնները բացորոշապէս կը հաստատէին թէ յոյս չկայ որ համաձայնութիւն գոյանայ Ռուսերուն հետ, մօտաւոր ժամանակի մը մէջ։

Այս յոռետեսութիւնը աւելի կը շեշտուի, նկատի առնելով այն խորհրդաւոր լռութիւնը որ կը տիրէ Մոսկուայի տեսակցութեանց առթիւ։

Տարօրինակ խօսակցութիւն է որ տեղի կ'ունենայ։ Եւ սակայն, ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն։ Թղթակիցները ի զուր կը փորձեն բանալ Մոլոթովի կամ արեւմտեան ներկայացուցիչներուն բերանը։

Միայն գերմանական ճակատին վրայ դիզուած ամպերը չեն որ մտահոգութիւն կը պատճառեն խաղաղութեան բարեկամներուն։

Աւելի պայծառ չէ երկինքը մեր բնակած երկրին վրայ, որ արտակարգ ճիգեր կը փորձէ, դիմանալու համար ներքին խլրտումներուն։

Երբեք այսքան փորձութեանց մատնուած չէր դժբախտ Ֆրանսան, իբրեւ հետեւանք տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային տագնապներու։

Տէր՝ անսպառ հարստութեանց, բարեբեր՝ ամէն տեսակէտով, այս երկիրը ամերիկեան ողորմութեամբ կ'ապրի այսօր, ինչպէս յայտարարեցին խորհրդարանին մէջ։

Երկիրը կ'եփի, կ'եռայ ինքն իր մէջ, ազատագրութենէն ի վեր։ Բայց մանաւանդ հիմա։

Դիրքերը ճշդուած են արդէն։ Ճակատները յարդարուած։ Պայթուցիկ նշանախօսքեր՝ ամէն կողմ։ Թերթերու մէջ։ Պատերու վրայ։ Կեդրոն քաղաքներէն մինչեւ յետին գիւղերը։

Տեսակ մը մարտական մթնոլորտ, ուր աջն ու ձախը իրար կը չափեն, համայնաբոյժ գիւտերու կամ հրաշագործ ուժերու ցուցադրութեամբ։

Զարմանալի չէ որ Ֆրանսայի հարեւանները ալ անձկութեամբ կը հետեւին այս աննախընթաց տագնապին ելեւէջներուն։

Լոնտոնի ծանրաբարոյ «Թայմզ»ն անգամ ընդոստ ելած է, եւ կը մաղթէ որ Ֆրանսան օր առաջ գտնէ ինքզինքը։

—«Աւելի քան երբեք, Եւրոպան պէտք ունի հզօր, ժողովրդավար Ֆրանսայի մը, ամուր, միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Ֆրանսա մը՝ համայնավար տիրապետութեան տակ, անմիջապէս պիտի զրկուի ամերիկեան օգնութենէն, եւ միայն Ֆրանսան չէ որ պիտի տուժէ»։

Անգլիական թերթը վտանգաւոր կը գտնէ նաեւ միւս տիրապետութիւնը,— ծայրայեղ աջակողմեան կարգուսարք մը։

Ողջմտութիւնը պիտի յաղթէ՞, ի վերջոյ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑՈ՛ ԵՐԹԱՍ, «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»

Ատենէ մը ի վեր «Բազմավէպ»ի էջերուն վրայ կը հիւրասիրուին այն տեսակ նիւթեր որոնք չեն արդարացներ իր քառեակ «յանձնարարական»ները։ Նիւթեր՝ որոնք ոչ բանասիրական են, ոչ գրական։ Ոչ գիտական են, ոչ ալ բարոյական։

Եթէ չէք հաւատար, բացէք Յուլիս-Օգոստոսի թիւը եւ 177րդ էջէն սկսելով, կարդացէք յօդուած մը՝ նուիրուած զզուելի սողունի մը որ, պատերազմի ընթացքին, անգլերէն լեզուով գիրք մը հրատարակեց Ամերիկայի մէջ, «փարա վաստկելու» համար եւ առանց ամչնալու փորձեց վարկաբեկել հայ ժողովուրդին ամէնէն հարազատ ու հայրենասէր կազմակերպութիւնը։ Իր անունը գրիչիս տակ թող չգայ։

«Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ նոյնիսկ հրատարակել մատնիչ սատահակին նկարը՝ Անիի Ս. Փրկիչ եկեղեցիին նկարին ճիշդ դիմացը։

Յօդուածին հեղինակն է կարմիր շողորթ մը Ֆիլատելֆիայէն։ Բանաստեղծ, ի լրումն դժբախտութեանց։

Ս. Ղազարի վանքին միաբանները իսկապէս կը հետեւի՞ն ազգային կեանքին։

Հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութեանց զուգընթաց, կը փորձուի՞ն, երբեմն, զատել որոմը ցորենէն։

Իրենց մատենադարանին մէջ ունի՞ն ցանկը այն եպերելի հայածիններու որոնք ամէն ստորնութեան կը դիմեն՝ վասն մամոնայի։

«Բազմավէպ»ը բանասիրակա՞ն հանդէս է թէ, աժան - չաժեմին «Ռէքլամ»ին նուիրուած օրկան։

Ցո՛ երթաս, «Բազմավէ՛պ»։ Ժ.

ԽՄԲ.— Ակնարկուած մատնիչը Ահարոն Տէրունեան կոչուած բշտառական մըն է, որ զանազան ծածկանուններ կը գործածէ, «Քարլսըն» եւայլն։

ԳԱՆՁ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն (6 Սեպտ.).

— Գայսէրիի Քէչիգաբըսը կոչուած վայրին Հայոց եկեղեցիին մէջ գանձ մը փնտռուիլ սկսաւ, տեղեկութեան վրայ կարգ մը մարդոց որոնք 22 տարի առաջ իբրեւ փոխանակելի եկած են Սելանիկէն։ Կ'ըսուի թէ այս գանձը կը պարունակէ նուազագոյն 90—100 հազար թղթադրամ արժէքով դեղին ոսկի։

Ասկէ զատ այս գանձին մէջ կը գտնուի անհաւատալի քանակութեամբ ադամանդ եւ ձոյլ ոսկի։ Գանձը փնտռելու համար Անգարայէ Գայսէրի եկած են Անգարայի փաստաբանական կաճառին անդամ Ճէվտէթ Արաս եւ Անգարայի Գայա ապարանին տէր Իզզէթ Աթապայ։ Պեղումները կը շարունակուին։

Անգլիա կը վերազինուի

ԾԱՆՐ ԳՏՆԵԼՈՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ փոխ - վարչապետ Մորիսըն յայտարարեց թէ միջազգային կացութիւնը «անձկութիւն կը պատճառէ». Հետեւաբար, որոշուած է զարկ տալ սպառազինութեանց, համաձայն մանաւոր ծրագրի մը։ Ահաւասիկ այդ ծրագրին չորս հիմնական կէտերը.—

1.— Բոլոր այն զինուորները որ պիտի արձակուէին, երեք ամիս եւս պիտի ծառայեն։

2.— Պիտի կրկնապատկուի ռազմական օդանաւերու արտադրութիւնը։ Անգլիա նոր դրութեամբ օդանաւեր պիտի հայթայթէ նաեւ ուրիշ ազգերու։

3.— Զարկ պիտի տրուի ուրիշ սպառազինութեանց։ Նոր բանուորներ պիտի ճարուին զինուորական գործարաններու համար։

4.— Մեծապէս պիտի զօրացուի երկրին պաշտպանութիւնը օդարշաւներու դէմ։

Այս յայտարարութիւնները ապշութեան մատնեցին երեսփոխանները, որոնք զբաղած էին սովորական խնդիրներով։ Փոխ-վարչապետը բացատրեց թէ «խուճապի մատնուելու պէտք չկայ», թէեւ ցաւով կը հաղորդէ այս տեղեկութիւնները։

Հացը 35 ֆրանքի բարձրացաւ

ՈՒՐԻՇ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ ԱԼ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Կառավարութեան որոշումով, հացին գինը 24 ֆրանքէն բարձրացաւ 35 ֆրանքի, Սեպտ. 15էն սկսեալ, (սովորական թէ փանթէզի). «պաթառ»ը եւ «պակէթ»ը՝ 12էն 18 ֆրանքի, ինչ որ կը նշանակէ 87ուկէս % յաւելում բաղդատելով 1914ի գիներուն հետ (40 սանթիմ), իսկ 11 % 1939ի գիներուն վրայ (3 ֆրանք 10)։

Թերթերը ուրիշ բաղդատական ցուցակներ ալ կը հրատարակեն,— 1944ին 3 ֆրանք 70, 1945 Յունուարին 4.90, ապրիլին՝ 6.20, սեպտեմբերին 7.40, 1946 Օգոստոսին 9, Սեպտեմբերին 11.50, 1947 Մարտին 10.50, Օգոստոսին 19.20, Սեպտեմբերին 24 եւայլն։

Գաւառի մէջ նահանգապետները պիտի որոշեն գինը։ Կ'ըսուի թէ միջին հաշուով 39 ֆրանք պիտի ըլլայ։

«Իւմանիթէ»ն այս առիթէն ալ օգտուելով գիտել կուտայ թէ հացին գինը աւելի քան եռապատկուած է այն օրէն ի վեր որ դուրս ձգուեցան համայնավար նախարարները (1947 Մայիս)։

Միւս յաւելումները պիտի ծանուցուին քանի մը օրէն։ Թերթերը զանազան ենթադրութիւններ կ'ընեն,— ներքին նամակներ 8 կամ 10 ֆրանք, մեթրօ՝ նոյնպէս, ծխախոտ՝ 54 կամ 62 եւայլն։

Միսին գինը ամէն մրցանիշ կոտրեց առջի օր, հակառակ բոլոր կարգադրութեանց։ Եզան միսը (պիֆթէք) բարձրացաւ 598ի, հորթը՝ (էսքալոփ) 750ի եւայլն։ Կառավարութիւնը լուրջ մտահոգութեան մատնուած է եւ նոր միջոցներ կը խորհի։ Կ'ըսուի թէ պիտի վերահաստատուի պարտաւորիչ սակագինը, գոնէ մասամբ։ Գնորդ յանձնախումբեր պիտի կազմուին վեց գլխաւոր նահանգներու մէջ, գնումներ կատարելու համար ի հաշիւ պարենաւորման վարչութեան։ Թոյլ պիտի չտրուի որ մսացու անասունները նահանգէ նահանգ փոխադրուին առանց արտօնութեան։

Բանջարեղէններու եւ պտուղներու գիները ալ բարձրացած են։ Առջի օր 3500 թոն բանջարեղէն հասաւ Փարիզ կեդրոնական վաճառանոցը (Հալ), բայց սմբուկը (օպէռժին) բարձրացաւ 4 ֆրանք, լոլիկը՝ 3 եւայլն։ Հաւկիթին գինն ալ բարձրացած է։

Տուրքերու յաւելման խնդիրն ալ կ'ուսումնասիրուի։ Կառավարութիւնը կը յուսայ 24 միլիառ ապահովել փոխադրութեան միջոցներու, ծխախոտի եւն. գիներուն բարձրացումէն, իսկ 56 միլիառ ֆրանք՝ ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերու յաւելումէն, ուրեմն համագումար 80 միլիառ ֆր.։

Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ տոկալ այս ծանր զոհողութեանց։ Շատ կը խօսուի ընտանեկան նպաստներու յաւելման եւ ուրիշ հատուցումներու մասին։

Ռ. Դ. Մայէր, աշխատանքի նախարարը, առջի օր զեկուցում տալով ընկերվարական ժողովի մը առջեւ, յայտարարեց թէ 2500 ֆրանքի բացառիկ վճարումը առժամեայ պարգեւ մըն է, եւ թէ ամսական 1250 ֆրանք պիտի վճարուի բոլոր վարձու աշխատաւորներուն, մինչեւ որ վերաքննուի աշխատավարձքի խնդիրը։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՃԻՆ

Մինչ այս մինչ այն, բանուորական խլրտումները, գործադուլները եւ ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն, ամբողջ երկրին մէջ։

Երեքշաբթի առտու գործադուլ հռչակեցին Ծխախոտի գործարաններու բանուորները, 15 % յաւելում պահանջելով։ Օդանաւային հաստատութեանց մասնագէտներն ու պաշտօնեաներն ալ աշխատանքը դադրեցուցին օրուան զանազան ժամերուն։ Քլիշիի մէջ շոգեկառքի 300 բանուորներ աշխատանքը դադրեցնելով Փարիզ իջան, երկաթուղիներու վարչութեան ներկայանալու համար։

Մասնակի գործադուլներ տեղի ունեցան Փարիզի զանազան արուարձաններուն մէջ,— Փէք, Վէզինէ, Շաթու, Անիէռ, Սէն Քլու, Քոլոմպ, Իսի լէ Մուլինօ եւն.։

Շատ աւելի ծանր տագնապ մը,— Հռչակաւոր Ռընոյի բանուորները ժողով գումարեցին երէկ առտու, եւ աշխատանքի նախարարին իսկ վախ կը յայտնէր թէ պիտի գրաւեն հաստատութիւնը «Կոմինֆորմի հրամանով», ինչպէս քանի մը ամիս առաջ։ Երեքշաբթի օր աշխատանքը դադրեցաւ շատ մը արհեստանոցներու մէջ, ժամը 4էն սկսեալ, երբ թերթերը կը ծանուցանէին գիներու նոր յաւելումները։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

ԺԶ.

Դաշնակցութեան գաղափարները յայտնապէս կը յաղթանակէին Հայաստանի մէջ ։

Վիճելի հողամասերու հարց (Լեռնային Ղարաբաղի, Լեռնային Գանձակի, Ախալքալաքի), Նախիջեւանի հարց, Թրքահայ Դատ, Հայաստանի իրաւահաւասարութեան խնդիր, հայ մշակոյթի պաշտպանութեան հարց, խղճի ազատութեան պահանջ, ուխտութեան խնդիր, ազգային պաշտպանութեան հարց, ազատութեան պահանջ, եւայլն, եւայլն,— այս խնդիրները, որոնց բոլորին վրայ կար կնիքը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, կ'ալեկոծէին Հայաստանի ներքին կեանքը՝ բուռն հետաքրքրութիւն ստեղծելով Դաշնակցութեան շուրջ ։

Ահաւորապէս ծանր էր երկրի վիճակը, դժընդակ ու մռայլ. ոչ թէ մեր յայտարարութեամբ, այլ վկայութեամբը նոյն իսկ խորհրդային վարիչներու ։

Հայաստանի խորհրդայնացման 15ամեակի առիթով տուած իր զեկուցմանը մէջ, մեր երկրի առաջին իշխանաւորը՝ Աղասի Խանջեան՝ մռայլ անցեալի բաղդատմամբ «լուսաշող» ապագայի մասին խօսելով՝ կը յայտարարէր.

« Միայն մի փոքրիկ փաստ ։ Եթէ խորհրդային իշխանութեան 15 տարիներին Երեւանում կառուցուել է ընդամէնը 3—4 ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԷՆՔ (ընդգծումը մեզմէ — «Յ.»), ապա միայն առաջիկայ տարում՝ 1936ին, կառուցուելու են 9 նոր, խոշոր, կահաւորուած ու սարքաւորուած դպրոցական շէնքեր» («Խ. Հայաստան», 30 Նոյեմբեր 1935։)

Նոյնն էր «շինարարութիւն»ը նաեւ միւս մարզերու մէջ ...

Եւ այս յայտարարութիւնը կ'ըլլար 1935ի վախճանին, երբ տակաւին սկսած չէր երկրորդ մեծ պատերազմը, որուն վրայ օրէնք դարձած է կապել հակազգային ամէն արարք եւ վարչական ամէն ապիկարութիւն ։

Այս յայտարարութիւնը կ'ըլլար 1935ի վախճանին, երբ խորհրդային իշխանութիւնը տասնըհինգ խաղաղ տարիներու «շինարարական» անցեալ մը ունէր իր ետին...

Տարի մը վերջը իր յաջորդը՝ Ա. Ամատունի՝ Երեւանի «Քաղաքային Ակտիվ»ին տուած իր զեկուցմանը մէջ, կը յայտարարէր.

— « Խանջեանը եւ նրա կամակատարները շատ-պռոնակ շաղակրատում էին ազգային կուլտուրայի մասին, երդւում էին նրա անունով, բայց գործնականում հոգ չէին տանում նրա մասին ։ «ԲՈՒՀ»երի (բարձրագոյն վարժարաններ — «Յ.») ՀԱՄԱՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵԼ Է ՀԱՅԵՐԷՆ ԸՆԴԱՄԷՆԸ 7 ԴԱՍԱԳԻՐՔ — ԱՄԵՆԱԽԱՅՏԱՌԱԿ ԹԻՒ » (ընդգծումները՝ մեզմէ — «Յ.») ։

Իսկ խօսելով «գիտա — հետազօտական ինստիտուտ»ներու եւ այլ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ տարուած աշխատանքի էութեանը մասին՝ նոյն Ամատունի կը յայտարարէր.

— « Իսկ թէ ի՞նչ բովանդակութիւն ունի այդ հաստատութեանց մէջ կատարուող աշխատանքը, ինչպիսի՞ մակարդակ ունեն մեր ուսանողները, ի՞նչպէս են պարապում նրանք, ապահովուա՞ծ են արդեօք դասագիրքերով — այս կենսական հարցերը քիչ էին յուզում նրանց» («Խ. Հայաստան», 30 Հոկտեմբեր 1936) ։

Եւ բնական է թէ ինչու ։

Դպրոցական շէնքեր չէին շինուեր (անգամ... Երեւանի մէջ), դասագիրքեր չէին հրատարակուեր (անգամ ... բարձրագոյն վարժարաններու համար), ուսանողներով չէին հետաքրքրուեր (անգամ ... « գիտա — հետազօտական ինստիտուտ»ներու մէջ), ազգային մշակոյթի ճակատագրով չէին տառապեր, որովհետեւ « ԱԶԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Ի-ՐԵՆՑ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՆ ԱՆՀԵՏԱՆԱԼՈՒ», որովհետեւ « ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՆԵՐԸ ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՄԷՋ Ի ՄԻ ՁՈՒԼՈՒԵԼՈՒ ՄԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼԵԶՈՒՈՎ», որովհետեւ էականը «ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ»ն էր (Թուրքեւուսս բարեկամութեամբ...) եւ ոչ թէ Ազգն ու Հայրենիքը, ոչ թէ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը ...

Ու նաեւ այն պատճառով, որովհետեւ մասնաւորաբար խորհրդահայ վարիչները անկամ եւ անդէմ էին, տկար եւ վախկոտ էին, անջիղ եւ անարի էին, բոլշեւիկէն աւելի բոլշեւիկ եւ Ստալինէն աւելի ստալինեան էին ...

Անոնք կը զգային, որ եթէ տկար փորձ մը ընէին իրենց բերնին մէջ սովորական դարձած Դաշնակցական բառերը (ազգ, հայրենիք, Թրքահայ Դատ, մշակոյթ եւայլն) նաեւ Դաշնակցական գործեր դարձնելու՝ դաւադիր գնդակներու առաջին տակ անշնչացած փռուէին պիտի փռուէին, ինչպէս որ եւրջին փռուեցան տասնեակներով եւ հարիւրներով ։

Տասնըհինգ խաղաղ տարիներու մէջ... ընդամէնը 3—4 դպրոցական շէնքեր (Տէրը շէնք համարէ...), ընդամէնը 7 դասագիրքեր եւ քանի մը խեղճուկրակ « գիտա — հետազօտական ինստիտուտ»ներ, Թշուառ ու տգէտ ուսանողութեամբ ..

Այս էր մեր երկրի պատկերը, իրենց իսկ խորհրդահայ վարիչներու ուշացած խոստովանութեամբ ...

Եւ այսպէս էր Հայաստանի վիճակը ոչ միայն իր ներքին կեանքին մէջ, այլեւ արտաքին ճակատներու վրայ ։

Կարմիր Մոսկուան, զինակցելով Թուրքիոյ, դիւրութիւն ընծայեց անոր Հայաստանը կործանելու ։

Սակայն նոյն Մոսկուան, օգտագործելով իր ունեցած բարեկամութիւնը Թուրքիոյ հետ, անկարող եղաւ այլեւս թիզ մը հող աւելցնելու խորհրդայնացած Հայաստանի վրայ ։

« Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարան »ը, « Հայկական Հարց »ին նուիրուած իր յօդուածին մէջ, կը գրէր.

— « Դաշնակներու Հայկական Հանրապետութիւնը Դաշնակցներէն ստացաւ Կարսի շրջանը, 1918ին Հայաստանէն խլուած Երեւանեան նահանգի մասերը եւ այլ հողեր, որոնք Հայաստանի հողային տարածութիւնը հասցուցին 17.000 անգլ. քառ. մղոնի (աւելի քան 45.000 ք. քիլ. — «Յ.») 1.510.000 բնակիչներով, որոնցմէ 795.000ը՝ Հայեր, 575 հազարը մահմէտականներ, իսկ 140 հազարը՝ այլ ազգութեանց պատկանող անձեր» (Հ. Գ., էջ 437)։

Այս տարածութեամբ եւ բնակիչներու այս քանակով Հայաստան, 1920էն ասդին, մենք այլեւս երբեք չունեցանք ։

Այս բոլորը կը տեսնէր հայ ժողովուրդը եւ ՀԱՅԵՆԱՑՔՈՎ, ՀՈԳԻՈՎ ու ԼՌՈՒԹԵԱՄԲ Դաշնակցութիւնը կ'որոնէր ...

Արթնութեան կոչելով կուսակցութեան ԺԲ. համագումարի անդամները՝ Ստալին ազգ. հարցի մասին տուած իր ընդարձակ զեկուցմանը մէջ կ'ըսէր անոնց.

— « Պէտք չէ մոռնալ, ընկերներ, ուժի այնպիսի պահեստներու մասին, ինչպիսին ճնշուած ժողովուրդներն են, որոնք ԿԸ ԼՌԵՆ, սակայն իրենց ԼՌՈՒԹԵԱՄԲ կը զօրեն եւ կ'որոշեն ամէն բան ։ Յաճախ չի զգացուիր այդ ուժը (ԼՌՈՂ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐՈՒ — «Յ.»), սակայն կան այդ ժողովուրդները, կ'ապրին անոնք, անոնք ներկայ են, եւ անոնց մասին կարելի չէ մոռնալ« (ՍԹԱԼԻՆ — « Մարքսիզմը եւ ազգային — գաղութային հարցը», էջ 116)։

Հոս Սթալին կը խօսի լռութեան այն ձեւերու մասին, երբ ազգերը լռելով՝ ԴԺԳՈՀԱՆՔ եւ ԲՈՂՈՔ կը յայտնեն ։

Իր նոյն զեկուցմանը մէջ Սթալին կը խօսի լռութեան նաեւ այն ձեւերու մասին, երբ ազգերը լռելով՝ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ եւ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ կը յայտնեն.

— « Եթէ մենք Քոլչակի, Տենիքինի, Վրանկէլի եւ Իւտենիչի թիկունքին մէջ այսպէս կոչուած «այլազգի»ներ չունենայինք, չունենայինք նախապէս կեղեքուած այդ ժողովուրդները, որոնք իրենց ԼՌՈՒ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔՈՎԸ դէպի ռուս բանուորը կը քայքայէին այդ զօրավարներու թիկունքը,— ԼՌՈՒ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԸ, ԸՆԿԵՐՆԵՐ, ՑԱՏՈՒԿ ԱԶԳԱԿ ՄԸՆ Է ՄԵՐ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԻՆ ՄԷՋ, ԱՅԴ ԼՌՈՒԹԻՒՆԸ ՈՉ ՈՔ ՉԻ ՏԵՍՆԵՐ ՈՒ ՉԻ ԼՍԵՐ, ՍԱԿԱՅՆ Ի ՎԵՐՋՈՅ ԱՆԻԿԱ Է ՈՐ ԿԸ ՎՃՌԷ ԱՄԷՆ ԲԱՆ,— եթէ այդ համակրանքը չըլլար, մենք թերեւս չկոտրահարէինք այդ զօրավարներէն եւ ոչ մէկը» (անդ, էջ 116)։

Բոլոր ընդգծումները — մենք կատարեցինք։

(Մ'ացեալը յաջորդով)

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ »է).

Քննադատ Բելինսկի եւ հայ գրականութիւնը

ԽՄԲ.— Ամփոփուած եւ արեւմտեան հայերէնի վերածուած Սով. Հայաստան ամսագրի Յունիսի թիւէն.—

Հայ նոր գրականութիւնը շատ ուժեղ ստեղծագործական լիցք է ստացած Բելինսկիի գրական անմահ ժառանգութենէն ։ Ոչ միայն մեր քննադատութեան սեռը շատ բան պարտական է ռուս մեծ գրողին, այլեւ շունչը զգացուած է մեր գրականութեան մէջ ուրիշ գիծերով ։

Հայ գրականութեան ընթերցողը ծանօթացած է անոր գործերէն կատարուած թարգմանութիւններով ։ Այդ ծանօթութիւնը հիմնաքար մը կը դառնար որու վրայ կը բարձրանար անոր ժողովրդականութիւնը մեր գրականութեան մէջ, անոր միտքերու եւ գաղափարներու տարածումը լայն հասարակութեան մէջ ։

Կատարուած թարգմանութիւնները ցոյց կուտան որ Բելինսկին հետաքրքրած է ոչ միայն իր գրական քննադատական, այլեւ տեսական մանկավարժական յօդուածներով ։ Հայ պարբերական մամուլը կը սկսի Բելինսկիի միջոցով զարկ տալ դպրոցական գործին, ճիշդ այն ատեն երբ առաջարկ կ'ընէ Ղազարոս Աղայեան իբրեւ մանկավարժ վերանորոգիչ, իբրեւ մանկական շնորհալի գրող ։

« Յարութիւն եւ Մանուէլ » վէպը լոյս տեսնելու նախօրեակին «Հայկական աշխարհը » կուտայ Բելինսկիի երկերէն թարգմանութիւն մը հետեւեալ բնորոշ վերնագրով . «Մանուկների կրթութեան եւ ծնողական սիրոյ վրայ առհասարակ» ։

Անկէ եղած թարգմանութիւններու հետ միասին հայ մանկավարժները սկսած են արժէք տալ մեծ քննադատին հայեացքներուն ոչ միայն կրթութեան, այլեւ դաստիարակութեան բնագաւառին մէջ ։ Ամէնէն առաջ հայ մանկավարժները աշխատած են դարձնել Բելինսկին դպրոցական հեղինակ, այսինքն մէկը որուն երկերով պէտք է կրթուի եւ դաստիարակուի նոր սերունդը ։ Ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ հայ գրական ծաղկաքաղներու մէջ կը սկսի Բելինսկին մուտք գործել իբրեւ բանաստեղծութեան սեռի տեսաբան ։ Ուսուցողական թուականներուն տպուած «Ընտիր հատուածներ» յայտնի դպրոցական դասագիրքը, զոր կազմած էր Յովհ. Նազարեան, Բելինսկիէն կ'արտատպէ այն նշանաւոր յօդուածը, որով հայ պատանիները գաղափար կը կազմեն գրականութեան տեսութեան մասին ։ Անիկա այն յօդուածն է, որու վերնագիրը բնորոշ էր մեր լեզուի պատմութեան զարգացման համար « Բանաստեղծութեան վրայ » որ առաջին անգամ թարգմանած էր «Կռունկ Հայոց Աշխարհի»թերթը եւ տպագրած 1861ին ։ Այնուհետեւ հայ հրապարակագիրին համար սովորական կը դառնայ Բելինսկիի երկերէն թարգմանութիւններ ընել թէ՛ ուսումնական եւ թէ գրականագիտութեան ուղղութեամբ ։

Բելինսկիէն կատարուած թարգմանութիւններու մէկ մասն ալ ունէր գրական - պատմական եւ հրապարակախօսական հանգամանք ։ Ուշադրութեան արժանի է ոչ միայն կանանց հարցը, այլեւ սիրոյ մասին անոր գրածը ։ Բելինսկին կը յիշէն 1905ի յեղափոխութեան շրջանին, երբ կինը կ'ապրին զարթօնք եւ կը նետուէին հանրային գործունէութեան ասպարէզ ։ Այդ ատեն հայ գրականութեան մէջ կը սկսին թարգմանաբար տալ Բելինսկիին իր կնոջ գրած նամակներէն մէկ քանին ։ Հայ հրապարակախօսը կը կռթնի Բելինսկիի վրայ այն ատեն երբ կը պայքարին հինին դէմ, գրաբարի դէմ, մեռնող ուժերու տիրապետութեան դէմ ։

Բելինսկի ունեցած է միտք եւ զգացում բեղմնաւորելու ոչ միայն անցեալ դարու երեսնական — քառասնական թուականները, այլեւ յետագայ տասնամեակներու համար ։

Երբ մեր մօտ աշխուժացած է հանրային խմբակցութիւններու գոտեմարտը, ատոր հետ միասին ալ զօրացած է Բելինսկիի գրական ժառանգութեան օգտագործումը ։

Իբրեւ արուեստի եւ գրականութեան տեսաբան Բելինսկին համարուած է այն բարձր գեղագիտական ատեանը, որուն դիմած են հայ գրողները իրենց բոլոր գրական - գեղարուեստական վէճերու համար ։ Երբեմն պատմական ողբերգութեան մը շուրջ սկսած վէճը դարձած է պատմագիտական խնդիրներու վէճ ։ Երբեմն գրական սեռի խնդիրը վերափոխուած է ընկերային զարգացման պատմութեան խնդիրի, որուն ընթացքին ծագած, զարգացած, իսկ յաճախ ալ չքացած է այս կամ այն սեռը, կը տեղը զիջելով միւսին, որ աւելի յարմար է տիրող պայմաններուն ։

Դեռ գրականութեան սկզբնաւորութենէն սկըսած՝ ռուս քննադատութեան արեւը լուսաւորած է հայ գրականութեան ընթացքը ։ Անոր եւ Աբովեանի շօշափած խնդիրներուն մէջ կայ համանմանութիւն, մղած պայքարի մէջ՝ ակներեւ զինակցութիւն ։ Բնորոշ է անոնց մղած պայքարը դասականութեան դէմ, յանուն գրականութեան ժողովրդականութեան, անոր օգտին տեսակէտին ։ Նոյն քառասնամեակին, երբ կը գրուէր «Վէրք Հայաստանի»ի վէպը, Բելինսկին կը պահանջէր ժողովուրդի համար գրականութիւն, ան կ'ուրախանար որ «ռուս հասարակ մարդը» սկսած է կարդալ ։ Բելինսկին ինչպէս եւ Աբովեան կը բողոքէ որ հասարակ մարդոց համար չեն հրատարակուիր «կարգին գիրքեր» ։ Երկուքն ալ կը յարձակին թեթեւ գրականութեան, ինչպէս եւ սկոլաստիկ միտքերու դէմ ։

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ ։ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ ։

Կապոյտ Խաչի սան-սանուհիները Ալպեան լեռներուն մէջ

Ձեզ գիտեր ինչ նախազգացումէ մղեալ, այդ օրը ուզեցի Վերնէ բարձրանալ, Կապոյտ Խաչի կայանի Ա. խումբի սաները անգամ մը եւս տեսնելու համար :

Ամրան գեղեցկագոյն առաւօտներէն մէկն էր: Գետինը համատարած կանանչութիւն եւ երկինքը խոր մթին կապոյտ: Կարծէք թէ բնութիւնը իր բացառիկ շնորհներով օժտած էր այս գեղատեսիլ վայրը: Վերջապէս ուղղուեցանք դէպի Վերնէ:

Փոքրիկները ուրախութեան աղաղակներով դիմաւորեցին մեզ: Ամէնուն դէմքին վրայ կը մեծմարուէին գոհունակութեան ժպիտներ: Արդարեւ, 25 օրուան հաճելի արձակուրդը մեծապէս ազդած էր իրենց վրայ, ֆիզիքապէս թէ բարոյապէս :

Վերջին օրն էր: Երբ մեկնումի ժամը յայտարարուեցաւ, բոլորին տրամադրութիւնները սկըսան փոխուիլ եւ ամէնքն ալ խորապէս յուզուած, ախորժակ իսկ չունէին իրենց անօթութիւնը յագեցնելու :

Յուզիչ էր տեսարանը: Ինչ բանն էր արդեօք որ զիրենք հոգեպէս կապած էր այդ կեանքին ...:

Կենսատու արե՞ւն արդեօք, կազդուրիչ օ՞դը թէ Ալպեաններու հմայիչ տեսարանները: Ոչ մէկը: Այլ Խաչուհիներու եւ իրենց միջեւ ստեղծուած սիրոյ եւ համակրանքի կապը :

Այո, անձնուէր Խաչուհիներ ձգած իրենց ընտանեկան յարկը, եկած էին տրամադրել քանի մը շաբաթ, նորաբողբոջ փոքրիկներուն, անոնց սորվեցնելով մաքուր հայերէն, հայերէն երգեր եւ արտասանութիւններ: Վերջապէս հոն, այդ մանկական աշխարհին մէջ հայկական շունչն էր, որ կը տիրապետէր:

Պարտաճանաչ Խաչուհիները կը գուրգուրային անոնց վրայ հարազատի մը խանդաղատանքով եւ միշտ պատրաստ՝ անոնց ամէն մի մանկական պահանջներուն: Երբ իրենց կը հարցնէին թէ ինչու կուլաք, հազիւ լսելի ձայնով կը պատասխանէին — Չենք ուզեր բաժնուիլ...

Այսպէս, մեր գգուալոյն պզտիկները այս բոլորէն մեծնցուած, կը մեկնէին առանց կարենալ հրաժեշտի վերջին երգը երգելու, մինչեւ որ ինքնաշարժին վարիչը սահեցուց իր կառքը Ալպեաններու օձապտոյտ ճամբաներէն :

Իսկ մենք կը վերադառնանք Տինեը, Մօրզէյլէն մեկնող Բ. խումբը դիմաւորելու: Անհամբերիկ նորեկները, 30 մանուկներ Չորս Խաչուհիներու ընկերակցութեամբ: Բոլորն ալ հակառակ իրենց յոգնութեան՝ զուարթ արտայայտութեամբ մեզ կ'ողջունեն: Սիրուն են անոնք: Թէեւ երկար տարին անպաստ պայմաններու մէջ ապրած, պահած են դարձեալ իրենց ցեղային աշխուժութիւնը Հայ են վերջապէս, տոկուն եւ համբերատար ազգի մը զաւակները: Այսպէս, ամէն ոք կը տեղաւորուի կառքին մէջ: Անհամբեր են հասնելու հոն, ուր իրենց արձակուրդը պիտի անցընեն հանգստաւէտ եւ առողջարար պայմաններու մէջ :

Անձրեւի կաթիլները արդէն սկսած են տեղալ եւ ինքնաշարժը կը յառաջանայ, հետզհետէ արագացնելով իր ընթացքը փոթորիկի մը չքմեղաներու նախազգուշութեամբ :

Այս երկրորդ խումբին համար եւս խիստ շուտ անցան արձակուրդի հաճելի օրերը: Սակայն անոնք, այդ կարճ շրջանին մէջ կրցան զգալապէս օգտուիլ, եւ այժմ կը վերադառնան իրենց ծնողքներուն վիրկը կարմրած լեցուած այտերով, կայտառ եւ առոյգ վիճակով: Կը մեկնին, որպէսզի տեղ պատրաստեն իրենց միւս ընկերներուն՝ որոնք եւս անհամբեր կը սպասեն :

Հետեւեալ օրը կը հասնի Գ. խումբը Վալանսէն, ընկերակցութեամբ 3 տիկիններու եւ Լիոնէն Գ. Այվազեանի: Ասիկա վերջին խումբն է եւ մեծ մասը մանչեր են: Ամէնքն ալ կարօտն ունին մաքուր օդի, ջերմ արեւի եւ թերեւս խնամուած սնունդի: Հնազա՛նդ իրենց հոգատարներուն, իւրաքանչիւրը իր տեղը կը գրաւէ կառքին մէջ: Վերջապէս կը հասնինք Վերնէ: Աննկարագրելի է փոքրիկներուն ուրախութիւնը: Վայրին գեղեցկութենէն յափշտակուած չարաճճի զատուկներու նման կը ցատկռտեն:

Մանուկի մը համար ինչ կայ աւելի հաճելի քան ազատօրէն խայտալ բնութեան ծոցին մէջ :

Այս վերջինները պիտի մնան մինչեւ Սեպտ. 25, ուրեմն Կ. Խաչի կայանի շրջանը կը վերջանայ նոյն թուականին: Կապոյտ Խաչի հիմնական ձեռնարկներէն մէկն է, առողջ եւ տիպար քաղաքացիներ պատրաստել նոր սերունդէն:

ԶԱՊԷԼ

ՏԻԳՐԱՆ ՆՈՐՈՅԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Վերջերս հաղորդած էինք թէ Յունիս 11ին մեռած է Տարօնի արի ռազմիկներէն Տիգրան Նորոյեան, Այովայի Գէթընտորֆ քաղաքին մէջ (Մ. Նահանգներ):

Հայրենիքէն կը քաղենք կարգ մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ —

Ողբացեալ հայդուկը 1903ին, հազիւ 20 տարու, կը մտնէ «Փոթորիկ»ի (Տէր Քերոբ քհնյ. Շահնազարեանի) խումբին մէջ ու կը բարձրանայ Սասնոյ լեռները՝ ի խնդիր Ազատութեան նուիրական պայքարին, եւ ազատութիւնը չգտած՝ անգամ մըն ալ տուն չվերադառնալու առաջադրութեամբ ...:

Կը մասնակցի բազմաթիւ կռիւներու: Հակառակ տարիքով ամէնէն փոքրը ըլլալուն, յանդուգն ու կռուի սիրահար Տիգրանը կռուի տաք ճակատներուն վրայ է միշտ :

Կուրասայ կռիւին մէջն է, ան, Գէորգ Չաւուշի եւ Գալէի կողքին: Մկրայ Գոմու կռիւի մէջն է ան՝ Սմբատի, Սէյտոյի, Փոթորիկի ու Մրրիկի (Մովսէս քհնյ. Տէր Ստեփանեան) հետ:

Կը մասնակցի Շամիրամայ եւ Աղթամարայ կռիւներուն : Այնուհետեւ Անդրանիկի ու Մուրատի հետ կ'անցնի Կովկաս եւ հոն ալ կը մասնակցի հայ թաթարական կռիւներուն:

Տիգրանին անունը անբաժան է Տարօնի անհամար հայդուկներէն: Ան թիւ մէկ ընկերն է եղած միշտ Հրայրի, Գէորգի, Կորիւնի, Գալէի, Փեթարայ Մանուկի, Խտրոյի, Զոլոյի, Մօրուքի, Թադէի, Ղազարի, խմբապետ Մուշեղի, Մուգոյի, Ծրոնքցի Մուրատի, Սէյտօ Պօղոսի, Ցախայ Մուսոյի, Մայլի Մկրոյի, Նորշէնայ Մոսոյի, Զալ փափախի, Բամպըկու Մելոյի, Առուառնջայ Վարդանի, Մառնիկցի Աւոյի, Փալայ Պիլըդ Կարապետի ու դեռ քանի քանի անյիշատակ ու անանուն մնացած նահատակներու ...:

Ազատութեան ճանապարհը իրենց սուրբ արիւնով ներկող այս քաջերի, սքանչելի ու նորահրաշ ֆէտայիներուն մնացորդներէն էր Խաս Գիւղացի Նորոյեան Տիգրանը, որ անոնցմէ զատուելէ վերջ, թեւը կոտրած հաւքի մը պէս, 1913ին կուգայ ու կը հաստատուի Ամերիկա :

1915ին, երբ դարձեալ Մայր Հայրենիքը — մահու եւ կենաց պայքարի մէջ — իր ցաք ու ցրիւ զաւակները օգնութեան կը կանչէր, Տարօնցի ռահուեալ Տիգրանը չէր կրնար անտարբեր մնալ : Եւ Ամերիկայի հայ կամաւորներու գունդին մէջ, Ծրոնքցի Մուրատի հետ, կը մեկնի Հայաստան ու կը մտնէ Քեռիի զօրաբաժինին մէջ:

1917ին, կամաւորներու ցրուելէն վերջ, Տիգրան Նորէն կը վերադառնայ Ամերիկա եւ այնուհետեւ կը նուիրուի իր դերդաստանէն վերապրող բեկորները, իր եղբօրորդիները գտնելու եւ զանոնք պահելու ճիգին:

Գաղափարի եւ Ազատութեան ի խնդիր երբեմնի լեռնէ լեռ թռչող հայդուկը, այժմ, անտրտունջ գործաւորմէ գործաւոր հեւ ի հեւ աշխատելով, անթերի կը կատարէ իր պարտականութիւնը իր հարազատներուն հանդէպ ու կը յաջողի փրկել զանոնք ...

Ան չի մոռնար նաեւ կատարելու իր նիւթական ու բարոյական պարտականութիւնը հանդէպ ազգին եւ իր կուսակցութեան, սակայն, այլեւս ինքն իր մէջ ամփոփուած, առանձնացած ու լռակեաց.. առանց կանգառնելու ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ, առանց խօսելու իր անձին ...

Եւ ահա, մենութեան մէջ, իր սրտի պայթիւնը ու իր եղերական մահը :

ՍԱՐՀԱՏ

Յ. Գ. — Տիգրանի յուշատետրին մէջ՝ իր ձեռքով գրուած մէկ տողով, հետեւեալ երդումը կայ.

— Կ'երդնում Հրայրի ու Գէորգ Չաւուշի գերեզմանի վրայ այլեւս չխմել...

Իր ծանօթ ընկերները յայտնեցին թէ, օր մը երբ զօր. Սեպուհ կը յորդորէր զինք շատ չխմել, Զօրավարին առջեւ այդ երդումը կ'ընէ ան, եւ այնուհետեւ մինչեւ իր մահը կը պահէ իր երդումը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԳԵՑԻԿ ԿԱՊԵԼԱՅԻՆ կազմակերպման առաջին տարին այս տարի յուլիսին լըրացաւ: Բազմաթիւ համերգներ տուած է հայ Ֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ, Լենինականի, Երեւանի, ռատիոյով ինչպէս եւ Ստալինեան շրջանի նորաստեղծ թատրոնին մէջ:

Կապելլայի ծրագրին մէջ կը մտնեն սովետահայ երգահաններու եւ ՍՍՌ Միութեան եղբայրական հանրապետութիւններու ժողովրդական ստեղծագործութիւնները: Գեղարուեստական ղեկավարըն է Թաթուլ Ալթունեան :

Մայիս 8ին եւ 9ին տեղի ունեցան պետական Կապելլայի համերգները նուիրուած՝ Կոմիտասի ստեղծագործութիւններուն: Կը մասնակցէին երգչուհի Հ. Դանիէլեան եւ Ա. Տէր Աբրահամեան:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ 10ՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ տեղի ունեցաւ Երեւանի Մոլոթով պետական համալսարանին մէջ: Խօսեցան 4րդ դասընթացքի ուսանող Խաչիկեան «Դիալեկտիկան ընկեր Ստալինի Սովետական Միութեան հայրենական Մեծ պատերազմ» գրքին, եւ պատմութեան համալսարանի 4րդ դասընթացքի ուսանող Կարապետեան «Քննադատութիւնը եւ ինքնաքննադատութիւնը, որպէս գործողութեան եւ զարգացման շարժիչ ուժ Սովետական Միութեան մէջ» նիւթերու մասին :

ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ սկսած է հրատարակել «Յիշարժան տարեթիւերու օրացոյց»: Առաջինը նուիրուած է ռուս նշանաւոր ողբերգակ Օստրովսկիի ծննդեան 125ամեակին: Նման օրացոյց մը լոյս կ'ընծայուի Խ. Աբովեանի յոբելեանի առթիւ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻՆԵՐԸ, հրատարակութիւն Ջաւարեան Միութեան: Պատկերազարդ, վիճակագրական մանրամասնութիւններով 1948. Հալէպ:

ՈՍԿԵՂԷՆ ՀՈՒՆՋՔԸ (բանաստեղծութիւններ): Յառաջաբան Վ. Մալէզեանի: Ֆիլատէլֆիա 1948 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԴ.

Միւս օրն իսկ նամակ մը գրեց Հեղինէին եւ բացաւ անոր իր սիրտը: Այնուհետեւ Աղթամարի մէջ սկսաւ կառուցանել շքեղ ու հոյակապ եկեղեցի մը, յանուն Սրբոյ Խաչին (922 թ.):

Իր վիշտը մոռնալու համար, ինք անձամբ կը հսկէր եկեղեցիի շինութեան :

ԻԵ.

Պարզ գիւղացիի հագուստներով ձիաւոր մը կը սլանար Վասպուրականէն դէպի Արարատեան երկիրը: Փոշիի եւ փրփուրի մէջ կորսուած էր անոր ձին, բայց անխնայ կը մտրակէ զայն եւ կը քշէր դէպի առաջ: Արդէն իրիկուն եղած էր եւ մութը պատած ամէն կողմ: Ուստի ձիաւորը կ'աշխատէր շուտով իջեւան մը հասնիլ, հանգստանալ եւ յաջորդ առաւօտ կրկին շարունակել ճամբան:

— Քիչ մըն ալ առաջ, իմ ձիս, քիչ մըն ալ եռանդ, եւ մենք կը հանգստանանք, ապա վաղը իրիկուն տեղերնիս կը հասնինք, նամակը Հեղինէին կը յանձնենք եւ կը վերադառնանք Վասպուրական:

Այդ ծառայութեան համար Գագիկ Արծրունին ինծի լաւ կը վարձատրէ, եւ այն ատեն ես քեզի նուշ եւ չամիչ կը կերցնեմ, [illegible] յոգնութիւնդ, կ'ըսէր ճամբորդը, կը շոյէր իր ձին, եւ ապա ձեռքը դէպի ծոցը տանելով կը շօշափէր հոն դրուած նամակը, որպէսզի համոզուի թէ հոն է ան :

— Գիտե՞ս, իմ ձիս, ինչ ահագին վարձատրութիւն խոստացաւ Գագիկ Արծրունին, եթէ Հեղինէէն ուրախ լուրեր տանիմ իրեն. օ՜... ատով ամբողջովին կ'ապահովուիմ եւ իմ ընտանիքս կ'ազատի չքաւորութենէ: Էհ, վերջապէս ես ալ բանի մը տէր դառնամ եւ մարդու մէջ մտնեմ, որովհետեւ կեանք չէ իմ այս վարածս :

Մեր այս իշխաններն ալ ոտնակոխ ըրին խեղճ ժողովուրդը, քամեցին անոր արիւնը...: Բայց մեր Գագիկ Արծրունի իշխանը շատ լաւ մարդ է, խելացի եւ հեռատես, իրաւ է թէ առաջ քիչ մը խենթութիւններ ըրաւ, եւ ատոր համար ալ Աստուած զայն պատժեց, աղջիկը փախաւ, որու կարօտէն հալումաշ եղաւ, իսկ հիմա մեղքերը քաւելու համար վանքեր կը շինէ: Էհ, Աստուած բարին ընէ, կ'ըսէր ճամբորդը ձիուն հետ խօսելով :

Բաւական տեղ շարունակեց իր ճամբան, արդէն մութը կոխած էր, երբ ճամբուն ծայրը նկատեց հեռուէն մարդ մը, որ գլուխը կախած կը յառաջանար: Մեր ճամբորդը արագացուց ձիուն ընթացքը, հասնելու համար անծանօթին. այս վերջինը լսելով ձիու դոփիւնը, կանգ առաւ: Երբ ձիաւորը մօտեցաւ իրեն, սկսաւ ուշադրութեամբ անոր երեսը նայիլ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Համքաղաքներն ալ խլրտումներ կը ցուցնեն գրեթէ բոլոր ածխահանքերուն մէջ :

★ Ազգ. Ժողովը երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, 227ի դէմ 340 ձայնով մերժեց երկու համայնավար երեսփոխաններու հարցապնդումը, Ներքին Թէ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Վարչապետը յայտարարեց, կարճ եւ ազդու.

— « Ես կառավարութիւնը կազմեցի համաձայն Ազգ. Ժողովի մեծամասնութեան պատկերին եւ կոչ ուղղեցի նոր դէմքերու: Ֆրանսայի կը մնայ զոհողութիւններ սատանձնել, եթէ կ'ուզենք որ երկիրը եւ հանրապետութիւնը փրկուին»:

Զօր. տը Կոլ կը պատրաստուի

Երէկուան թերթերը կը գրէին թէ զօր. տը Կոլ հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակէ, հրաւիրելով բոլոր Ֆրանսացիները որ իրեն հետեւին, քուէ տան իրեն, երբ առիթը ներկայանայ եւ դրամ հաւաքեն իր կազմակերպութեան համար:

Այս կոչը —՝երկրորդը 1940 Յունիս 18էն ի վեր երբ դիմադրութեան մարտակոչը հնչեցուց— պիտի կազմէ Թագ ու պսակը զօրավարին 18 ամսուան պայքարին: Իր անմիջական նպատակն է օր առաջ պատրաստել հանրային կարծիքը նոր ընտրութեանց եւ սահմանադրութեան վերաքննութեան համար :

Զօրավարին կուսակիցները յայտարարութիւնը պիտի տարածեն ամբողջ երկրին մէջ, պատերը փակցնելով, մամուլին յանձնելով, սինէմաներու մէջ ներկայացնելով :

Միեւնոյն ատեն պատրաստուած են «Ազատութեան Նամականիշներ», որոնք միլիոններով պիտի ծախուին հատը 50 ֆրանքի: Նամականիշին վրայ դծուած է Ռուտէնի քանդակը՝ « Մարսէյեզ », հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— « Հանրային փրկութեան համար» :

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Փոփիւլէռ» հրատարակած է նամականիշին պատճէնը, ուր կ'երեւան հետեւեալ խօսքերը.

— « Եթէ կ'ուզէք որ Ֆրանսան Ֆրանսա ըլլայ, օգնեցէք զօր. տը Կոլի, անձամբ անոր ղրկեցէք այս նամականիշը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ խնդիրը նորէն անելի մատնուեցաւ երեքշաբթի օր, Զորսերու Ժողովին մէջ, երբ խորհրդային ներկայացուցիչը, Վիշինսկի, առաջարկեց միջազգային խնամակալութեան մը տակ դնել այդ երկիրները : Խ. Միութիւնը մինչեւ հիմա կը պահանջէր Իտալիոյ վերադարձնել զանոնք: Ամերիկա այս ծրագիրը առաջարկած էր 1946ին, բայց Մոլոթով մերժեց այն ատեն, դիտել տալով թէ «եօթը սոնտոսն չատ է»: Այս անգամ ալ միւսները մերժեցին եւ ամէն բան մնաց առկախ :

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ՃԵՏ նոր տեսակցութիւն մը — տասներորդը — ունեցան արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները, Սեպտ. 14ին: Ամէնէն կարճատեւ տեսակցութիւնն էր այս Մանրամասնութիւնները դարձեալ գաղտնի կը պահուին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ գաղթային յանձնաժողովին Գչ. օրուան նիստին մէջ, ֆրանսական եւ պելժիական պատուիրակները առին քալեցին, երբ Մոսկուայի ներկայացուցիչները ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէին այդ երկու երկիրներուն դէմ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կ'ուզէ 7 ֆրանքի բարձրացնել թերթերու գինը: Վերջնական որոշումը պիտի տրուի երեքշաբթի օր :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ բանակը կը շարունակէ յառաջ խաղալ Հայտարապատի մէջ: Վախ կայ որ կացութիւնը աւելի ծանրանայ, որովհետեւ Իսլամները զրգռուած են Հնդիկներուն դէմ :

ՈՍԿԻՆ միշտ կը բարձրանայ: Նափոլէոնը 5000 ֆրանքէն բարձրացաւ 5300ի (14 Սեպտ.) : Նոյն համեմատութեամբ՝ միւս ոսկեդրամները :

60.000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ մնացած են խորհրդային արգելարաններուն մէջ, երեք տարուան ընթացքին, համաձայն Տոքթ. Քարլ Վէյմիւլէրի որ արեւմտեան Գերմանիա հասած է նոյն արգելարաններէն : Բժիշկը մանրամասնութիւններ հաղորդելով, կ'ըսէ թէ այդ արգելարանները բնաջնջումի կայաններ են :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ 40—45 ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԻՆ ՄԸ

Տնական գործերու համար: Տան մէջ կ'ապրին երեք պզտիկներ 5—9 տարեկան եւ հայր մը, արհեստով կօշկակար: Ուտել պառկելէ զատ ամսական 6000 ֆրանք :

Դիմել A. Der Hagopian, 16 rue Cuvière , Vienne (Isère):

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ , ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՓԱՓԱՔԻՆ ՎՐԱՅ

Նկատելով որ շատեր, չկրցան տեղ գտնել

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով: Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը: Հայաստանի հանրապետութիւնը: Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Կը ներկայացուի կիրակի, 19 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ :

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով դրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարաամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, դրատուն, rue Richer No. 43:

«Յառաջ», 17 rue Damesme, ճաշարան Sassouni, 31 rue d'Alexandrie:

×

ՆՈՅՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ, 21 Սեպտեմբեր, երեքշաբթի գիշեր, ժամը ճիշդ 9ին, Cinéma «Lux» Ave. Aristide Briand, Bagneux:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊՐՈՖ. Ն. ԱԴՈՆՑԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գիրքը, 534 էջ: Գինը հազար ֆրանք: Արտասահման 5 տոլար :

Դիմել.— Ա. Խոնդկարեանի, 10 Passage Dubois, Paris (19):

ԳԻՆԵՁՕՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ի պատիւ նախորդ վարչութեան կուտայ գինեձօն մը, 26 Սեպտեմբեր կիրակի ժամը 3.20ին: Café Sportsի մէջ, 157bis, rue Jean Jaurès, Մէզօն Ալֆոր: Գեղարուեստական բաժին:

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտքը ազատ է, ծախքերու մասնակցութիւն:

Հաղորդ. միջոց.— Ecoles Charenton,181 հանրակառք եւ իջնել վերջաւորութիւն :

«ԱՐՄԵՆՈՒԹ» ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

SALLE D'IENA

ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի փորձերը կը վերսկսին ամսոյս 29ի չորեքշաբթի իրիկունը Սալ Մագընոյի մէջ: Երկմեռ նոր անդամներու արձանագրութիւնը կը կատարուի ղեկավարին մօտ, Փրատոյի եկեղեցին, ամէն օր: (Մարսէյլ):

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու արհեստանոցներ (ateliers), Villejuif, պուլվառին վրայ, մէկը գետնայարկ, միւսը երկրորդ յարկ: 50 քառ. մեթր, եւ գրասենեակ մը:

Դիմել Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի (BOTTIER JEAN) 7 rue Godot de Mauroy, Paris: Հեռ. Opé. 01-08: Ամէն կէսօրէ վերջ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԵԼԻՔ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Նիսի կեդրոնին մէջ, չափի վրայ եւ պատրաստ կօշիկի շինութեան եւ վաճառման համար:

PLACE MASSENAի ՄՕՏ

500 մեթր տարածութեամբ եւ գեղեցիկ կարգադրութեամբ: Գայլուսակներու շինութեան եւ վաճառման ճիւղ մըն ալ միասին:

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԾՈՎ

Դիմել BRASSERIE ARARAT

Գ. Ս. ՔԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ

1Av e. Thiers, NICE

կամ Գ. Վ. ՊԱՊԻԿԵԱՆի

11 Place Marseillaise, MARSEILLE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. « Վարանդեան » Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Էսկիշէհիրցիներու Հայր. Միութիւնը կը յայտնէ իր քաղաքացիներուն թէ կը փնտռէ ծերունի մը, մանչ մը եւ աղջիկ մը, տեղաւորելու համար հետեւեալ երեք հաստատութիւններուն մէջ.—

1) Աղքատախնամի ծերանոցը, 2) Դպրոցասէրի գիւշերօթիկ վարժարանը, 3) Անթիլիասի դպրեվանքը:

Երեքին ալ տարեկան բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ Միութիւնը :

Եթէ փափաքողները կան օգտուելու համար այս բարեգործ առիթէն, թող իրենց թեկնածութիւնը ղրկեն կարելի եղածին չափ շուտ, Միութեան գրասենեակին հետեւեալ հասցէով.— Union amicale d'Eski Chehir 13 rue du Soleile, Paris (20):

Անշուշտ վարչութեան կ'իյնայ ընտրել ամէնէն յարմար թեկնածուները:— Ատենապետ՝ Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ատենադպիր Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը: Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը: Ուսուցիչ՝ Գ. Մեսումենց :

ԾԱԽՈՒ Է

Chelleի մէջ երկյարկանի տուն մը որ ունի 4 սենեակ, մուտք եւ խոհանոց: 1500 քառ. մեթր մշակուած հող, ամէն տեսակ առատ պտուղներով (մինչեւ 1000 քիլօ տարեկան): Gare de l'Estէն 25 վայրկեան, Chelleի կայարանին շատ մօտ :

Դիմել ամէն օր Գ. Մուրատեանի, 13 rue Saulnier Paris (9): Հեռ. Pro. 41-29:

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

15 տարիէ ի վեր հաստատուած դերձակի կարեւոր խանութ մը իր ամբողջ կազմածներով, եւ կահաւորուած բնակարան մը որ ունի 3 սենեակ, խոհանոց, salle de bains: Դիմել Տիկին Վ. Հանջէրեանի.— 97 Ave. Aristide Briand, Cachan(Seine):

ԾԱԽՈՒ Է ՆԱԵՒ

Կահաւորուած եւ դերձակի կազմածներով բնակարան մը որ ունի երեք սենեակ, մուտք, խոհանոց, ամէն արդիական յարմարութիւններով: ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԻ մէջ: Իբրեւ հաստատուած դերձակ տասը տարիէ ի վեր, ունի լաւ յաճախորդ: Դիմել Գ. ՎԱՀԷ ՀԱՆՋԷՐԵԱՆԻ, 39 Ave. Léon Gambetta Montrouge (Seine):

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայթայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale , Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարէ դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփօլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 17 Septembre 1948 Ուրբաթ 17 ՍԵՊՏԵՄԲ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année No 5645—Նոր շրջան թիւ 1056 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՔԱՌՈՒՆԱԿ ՆԱՀԱՆՋ

Մինչ ամէնէն անտարբերն ալ երբեմն կը խըլ-տի, գիտնալով նոր սերունդի փրկութեան համար կատարուած աշխատանքները, տարօրինակ ձայն մը կը հասնի Մ. Նահանգներէն :

Հայաստանեայց Եկեղեցի, «պաշտօնական հըրատարակութիւն Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարանին», մէկ խմբագրականով կը լուծէ այս հրատապ հարցը, Յունիսի թիւին մէջ :

Ցարմար առիթով մը կ'արտատպենք այդ գրութիւնը, իբրեւ նմոյշ անփառունակ նահանջի : Մանաւանդ որ իրազեկներ կը պնդեն թէ անոր հեղինակն է Ամերիկայի երիտասարդ առաջնորդը, Տիրան եպիսկ. Ներսոյեան, թէեւ ստորագրած չէ :

Փորձենք ամփոփել իր հիմնական միտքը, եւ մանաւանդ եզրակացութիւնը, որ կրնայ հանճարեղ գիւտ մը համարուիլ :

Խմբագրականը շատ սեւ կը տեսնէ Ամերիկայի նոր սերունդին վիճակը : Եւ անօգուտ՝ անոնց հայեցի կրթութեան համար թափուած ջանքերը :

— « Ներկայիս ամերիկահայ դպրոցներ յաճախող փոքրիկները մեծ մասամբ կը պատկանին ամերիկահայ գաղութի երրորդ սերունդին : Այս կը նշանակէ թէ իրենց ծնողները ոչ միայն կը խօսին անգլիերէն, այլեւ կը կարդան նոյն լեզուով : Բնականաբար անոնց մօտ հայերէնը Փետղհետէ տեղի կուտայ եւ հայ մանուկը որ արդէն անգլիերէնով կը սնանի շնորհիւ ըէտիօյին, պատկերախաղին, փողոցին, պատկերազարդ թերթերուն ու հանրային դպրոցին, կը դժուարանայ խօսիլ իր մեծ հօր կամ մեծ մօր լեզուն » :

Մենք չենք որ պիտի ժխտենք այս անողոք իրականութիւնը : Նոյն իսկ մեր գաղութին համար,— 25ամեայ երիտասարդ՝ բաղդատելով 60-65ամեայ ամերիկեանին հետ :

Տարիներէ ի վեր առհակոչ կը հնչէ այս թերթին էջերէն.— Մինչեւ 15 տարեկան՝ դպրոցը կը տանի, 15էն վեր՝ փողոցը :

Եւ այնքան միամիտ չենք որ հրաշքներ սպասենք սերունդին փրկութեան համար կատարուած աշխատանքներէն :

Եւ սակայն, ոչ մէկ ընկրկնում : Ընդհակառակն, յարաճուն եւ եռանդուն աշխատանք, փըրկելու համար կարելին : Անշուշտ ոչ թէ «արուեստը արուեստին համար», այլ ի շահ հայրենիքին :

Արդ, ի՞նչ կ'առաջարկէ Ամերիկայի առաջնորդը, որ նախապէս Փարիզ եւ Լոնտոն ալ գտնուած է, եւ ազատամիտ կղերականի համբաւ կը վայելէ :

Կարդացէք եւ դատեցէք, առանց նախապաշարումի.

— « Հայ Եկեղեցւոյ ծիրէն դուրս, հայերէնի ուսուցումը անիմաստ է այս երկրին մէջ, առ առաւելն ակադեմական իմաստ մը կրնայ ունենալ, այն ալ համալսարաններու մէջ, մասնագէտներու համար :

« Ի վերջոյ լեզու բուածը, որ կերպընկեալ իրականութիւն մըն է, ունի իր կեանքը, եղափոխութիւնը եւ մահը : Լեզուն յաւիտենական ճըշմարտութիւն մը չէ, թէեւ ի կենդանութեան կրնայ ծառայել իբր անդրուվար յաւիտենական ճշմարտութեանց : Այս ճշմարտութեանց բուն եւ միակ աղբիւրը կրօնքն է, ու մեր պարագային, եթէ հետամուտ ենք գտնելու այդ աղբիւրը, միայն Հայ Եկեղեցին է որ կրնանք զայն ստանալ» :

Ապահովաբար ձեր մաքէն չէր անցներ այսքան արմատական եւ արդիական տեսութիւն, Ատլանտեանի կամ Խաղաղականի ափերուն վրայ : Այն ալ նախաձեռնութեամբ երիտասարդ կղերականի մը որ համալսարան աւարտած է :

Արտատպուած խօսքերէն առաջ, խմբագրականը ուրիշ չքնաղ միտք մըն ալ կը յայտնէ :

Կը ձգտին հայերէն սորվեցնել կրտսերներուն, պարզապէս Հայ Ծէսին համար :

— «Հայ Ծէսին ու անոր գանձարանը հանդիսացող Հայ Եկեղեցիին համար է որ պիտի շարունակենք ջանալ մեր կրտսերներուն հայերէն սորվեցնել » :

Երբ ամբողջութեամբ կարդաք այս քարոզը — որ որ լերան քարոզ մը չէ, դժբախտաբար, պիտի լմբռնէք բուն ողբերգութիւնը :

Այն առեն աւելի յարհօրէն կը գրաղիք, անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ ի՛նչ անփառունակ մարզանքներու լծկնուծնակ է մեր բարձրաստիճան կղերը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օ՛Հ, ՍԱ ԹԻՒԵՐԸ …

Շատ կը սիրեմ թիւերը : Անոնք աշխարհի ամէնէն հաւատարիմ արտայայտիչներն են :

« Արարած » ըսելուս մի զարմանաք : Տեսա՞ծ էք աւելի խօսուն, աւելի շարժուն, աւելի արտայայտիչ պատկեր :

Գիտեմ որ շատեր կը կասկին երբեմն անոնց դէմ : Մանաւանդ Ոն, ամէնէն ժողովրդականը տանիքն մէջ, ի՛նչ թշնամիներ ունի : Գառներազմնի էր որ իր վարկը բարձրացուց , շարա՛ն շարա՛ն շարուելով շատերուն հաշուետոմարներուն մէջ :

Այս վերջերս որքա՛ն հանդիպեցայ անոնց, Թուրքիոյ մասին հրատարակուած յօդուածաշարքին մէջ :

Թիւե՛ր, թիւե՛ր, կենդանի վկայութիւններ անդործներու, անօթիներու, մահացածներու, վարակուած հիւանդներու, անապատ դարձած երբեմնի շէն շրջաններու : Նոյնիսկ ապահարզաններ ցոյց տուող թիւեր :

Անոնց դէմ ամերիկեան չինուկին պատուաքը, մենք, Հայերս շատ լաւ գիտենք որ անզօր է :

— Ահա, մեր երբեմնի «վաթանտաշ»ները ըսաւ, Հայուն քրտինքովը սնած, նոփ-նոր Լենկթիմուրեան մը, միշտ թշնամի մեր երկրին եւ ժողովուրդին :

— Քաւ լիցի, պարոն , ես ի՛նչ գործ ունիմ ձեր երկրին եւ ժողովուրդին հետ : Թիւերուն հետ է իմ բարեկամութիւնս կամ թշնամութիւնս : Դուք գործնական մարդիկ էք, մենք յաւիտենական երազատեսներ : Դուք կը բանէք Հայուն օճիքէն բոլոր ժամանակներուն համար, մենք կը վազենք ձեր Օներուն ետեւէն :

ՍՕՍԻ

«Ձենք կրնար ՄԱԿին սպասել»

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, միջազգային կացութեան մասին : Եւ յայտարարեց թէ արեւմտեան հինգ պետութեանց ազգ. պաշտպանութեան նախարարները ժողով պիտի գումարեն քանի մը օրէն, քննելու համար ատխողական միջոցներ :

—«Ձենք կրնար ձեռնածալ նստիլ եւ սպասել որ Միացեալ Ազգերու ժողովը որոշում տայ : Պէտք է այս խնդիրները քննենք լուծենք այն երկիրներուն հետ որ պատրաստ են գործակցելու » :

Այդ երկիրներն են Անգլիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ :

Նախարարը խօսեցաւ ճիշդ մէկ ժամ, նախ ազդարարելով թէ կայսրութիւնը պիտի պայքարի համայնավարութեան շարժումներուն դէմ, ո՛ւր որ ալ կատարուին : Յետոյ բացատրեց թէ արեւմտեան պետութիւնները պարտաւոր ենփութացնել պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը : Այս առթիւ սուր սլաքներ արձակեց պահպանողականներուն դէմ : Իր նախորդը, Պ. Իտըն, վիճաբանութիւնը բանալով, դիտել տուաւ թէ «խաղաղութիւնը վտանգուած է, քանի որ Խ. Միութիւնը բացէ ի բաց կը դժէ բոլոր միջազգային յանձնառութիւնները » :

★ Պ. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, յուսատես կարծիքներ յայտնեց Պերլինի կացութեան մասին, խոստովանելով թէ որ եւ է յառաջդիմութիւն կատարուած չէ վերջին տասը օրերու ընթացքին : Հաւանական է որ նախարարը Պերլին ալ հանդիպի, երբ Փարիզ գայ յառաջիկայ շաբթու, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին առթիւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութեան պատասխանին կը սպասուի այսօր-վաղը, վերջին տեսակցութեանց առթիւ : Արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները նոր փորձ մը կատարած էին տեսակցելու համար Ստալինի հետ, բայց հաղորդուեցաւ թէ սպարապետը մեկնած է քաղաքէն : Կը հաւաստեն թէ Սոչի գացած է, հանգստանալու համար :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ օգափոխութեան կայանին Գ. խումբը Վալանս կը վերադառնայ Սեպտ. 18ին :

Արհեստակցական ցոյցեր Փարիզի մէջ բանուկ հրապարակի մը վրայ

60 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ

Չորեքշաբթի օր բաւական ծանր դէպք մը պատահեցաւ Փարիզի բանուկ հրապարակներէն մէկուն վրայ, եւ մօտ 60 հոգի վիրաւորուեցան , շատերը ծանրապէս :

Ցոյցը սարքած էին օդանաւային շինութեանց ընկերութեան (S. N. E. C. M. A.) բանուորները , որոնց թիւը կը հաշուեն 3000 —5000 : Անոնք Փարիզ իջած էին շրջակայ արուարձաններէն, իրենց յատուկ դրօշներով եւ նշանատախտակներով եւ կ'աղաղակէին .

— Գործ կ'ուզենք, այլեւս չենք հանդուրժեր որ մեր ընկերները ճամբուին : (Նախորդ կառավարութիւնը որոշած էր ճամբել մաս մը պաշտօնեաներ եւ բանուորներ) :

Թափորը Սէնթ Օկիւսթէնի հրապարակը հասաւ եւ սկսաւ ուղղուիլ դէպի Պուլվառ Հոսման , ուր կը գտնուի ընկերութեան կեդրոնը : Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր, շարժման մէջ դնելով առ նուազն 5— 600 ոստիկաններ :

Ցոյցը երեւութապէս խաղաղ հանդամանք ունէր առաւօտեան ժամը 10.30—11 : Թափորին առջեւէն կ'երթար պատուիրակութիւն մը, որ վարչութեան պիտի ներկայացնէր բանուորներուն պահանջները : Երբ պատուիրակները ընկերութեան կեդրոնատեղին մտան, ցուցարարները սկսան կանչել արձակել Մարշըլի ծրագրին դէմ, աշխատավարձքի յաւելում պահանջել, երգել եւ պաշարել կողմնակի փողոցները :

Ինչպէս կը գրեն թերթերը, առաջին իրարանցումը սկսաւ երբ վեց ինքնաշարժներ հասան, ոստիկաններով լեցուն : Եւ ահա իրար խառնուեցան ոստիկաններուն բիրերը , ցուցարարներուն նշանատախտակները, քարի եւ փայտի կտորներ եւայլն : Ոստիկանները պահ մը հարկադրուեցան քաշուիլ, քարերու տեղատարափին տակ :

Ժամը 11.45ին խռովութիւնը վերսկսաւ, այս անգամ աւելի բուռն հանգամանք ստանալով : Ոստիկանները յաջողեցան պարպել Պուլվառ Հոսմանը, սակայն ցուցարարները նորէն համախմբուելով, սալայատակներուն քարերը հանեցին, ծառերու ցանկապատները քակեցին եւ նետեցին ոստիկաններուն վրայ : Այդ միջոցի 20 հոգի վիրաւորուած էին արդէն, իսկ Սէնթ Օկիւսթէնի հրապարակը ռազմադաշտի վերածուած էր : Քարի, փայտի կտորներ ամէն կողմ :

Ոստիկանութիւնը նոր ուժեր ստանալով, նորէն յարձակում գործեց, ցրուելու համար ցուցարարները : Կէս օրին ծանրապէս վիրաւորուած էին 25 ցուցարարներ եւ 15 ոստիկաններ :

Ցանկարծ ատրճանակ մը պարպուեցաւ Սէնթ Օկիւսթէնի կողմէն, սաստկացնելով գրգռութիւնը : Արիւնը կը հոսէր շատերու դէմքերէն, ուրիշներ գետին փռուած էին : Շատ մը խանութներու ապակիները ջախջախուեցան : Սրճարանատէրները ժողվեցին դուրսը դրուած աթոռները, որպէսզի իբրեւ զէնք չգործածուին :

Բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ 13.30ին, մեծ դժուարութեամբ, երրորդ — ծանր ընդհարումէ մը վերջ : Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուի Պ. Մոռիս, դատական ոստիկանութեան վերատեսուչը : Միայն մէկ վայրի մէջ վիրաւորուած էին 30 հոգի : Շատ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան : Իրազեկներ կը կարծեն թէ առ նուազն 25 հոգի վար պիտի դրուին :

ՈՒՐԻՇ ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

Նոյն օրը ուրիշ ցոյցեր ալ տեղի ունեցան Փարիզի թէ գաւառի մէջ, բարեբախտաբար խաղաղ : Ամէնէն կարեւորն էր հռչակաւոր Ռընոյի 35.000 բանուորներուն մասնակի գործադուլը : Թերթերը 2/3 կը հաշուեն բանթողներուն թիւը : Մասնաւոր պատուիրակներ կը պտտէին արհեստանոցներուն մէջ, գործադուլի մղելու համար աշխատողները :

Նոյն օրը գործադուլ յայտարարեցին նաեւ Ֆրանսայի օդագնացութեան (Air France) 4000 պաշտօնեաներն ու բանուորները : Որ եւ է օդանաւ չկրցաւ մեկնիլ Պուռժէի եւ Օրլիի օդակայաններէն :

Մինչեւ հիմա աշխատանքները կը դադրէին քանի մը ժամուան համար : Այժմ գործադուլներ կը յայտարարուին անորոշ պայմանաժամով, — մինչեւ որ գոհացում տրուի :

Այս շարժումը վարակած է նաեւ գաւառական կեդրոնները : Մասնաւորապէս ազդուած են ածխահանքերը եւ մետաղագործական մեծ հաստատութիւնները :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հրամայեց Փարիզի մետաղագործական հաստատութեանց բոլոր բանուորներուն ամէն աշխատանք դադրեցնել հինգշաբթի ժամը 15ին :

Մարսէյլի մէջ գործադուլ որոշած էին հանրակառքի բանուորները եւ շարժավարները (շօֆէօր), թէեւ Բանուորական Ուժը յանձնարարած էր հրահանգի սպասել : Նահանգապետութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած էր, հաղորդակցութիւնները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(ԹՌՈՒՑԻԿ ԱԿՆԱՐԿ)

Ժէ.

Ոչ միայն բացայայտ ըմբոստացումներով, այլեւ ԼՌՈՒԹԵԱՆ այս երկու նրբին ու խօսուն ձեւերով — ԲՈՂՈՔՈՎ՝ Խորհրդային իշխանութեանց հասցէին, փոխ ԿԱՐՕՏՈՎ՝ Դաշնակցութեան — հայ ժողովուրդը կը զօրէր ու կը ճնշէր Հայաստանի մէջ՝ համայնավար վարիչներէն պահանջելով՝ իր ամէնէն հրատապ, ամէնէն կենսական պահանջներու լուծումը :

Լենին կ՚ըսէր ․

— « Խելօքը նա չէ, որ սխալներ չի անում․ այդպիսի մարդիկ չկան եւ չեն կարող լինել ։ Խելօք է նա, ով անում է ոչ էական սխալներ եւ ով գիտէ արագ ու հեշտ ուղղել սխալները» (Ն․ ԼԵՆԻՆ — « Ձախութեան» երեխ․ հիւանդութիւնը կոմունիզմի մէջ», էջ 22):

Սխալ սրբագրելու առաքինութենէն ի սպառ զուրկ մնաց Բոլշեւիզմը :

ԿԵՂԾԵԼ, ՍՏԵԼ եւ ԽԱԲԵԼ,— ահա այն առաքինութիւնները, որոնցմով այնքան լայնօրէն օժտուած են Խորհրդային իշխանութիւնները։

Մի՞թէ այս ՍՈՒՏԸ չէր տիրակալողը երէկ, երկրորդ մեծ պատերազմին, զոր կարմիր Քրեմլը ... «հայրենական» կոչեց ...

Ազգ եւ Հայրենիք ուրացող բոլշեւիզմը փառանդի պահուն մէկդի դրաւ համայնավար իր բոլոր նշանախօսքերը եւ ռուս ու ռուսահպատակ բոլոր ազգերու եւ ժողովուրդներու բոլոր արքաները, կրօնապետները, իշխանները, զօրավարները եւ ազգային մեծ դէմքերը իրենց գերեզմաններէն հանելով՝ զանոնք այդ պատերազմի մէջ հոգեկան առաջնորդ կարգեց բոլոր ռազմաճակատներու վրայ ։

Եւ եթէ այսօր այս «հոգեկան առաջնորդ»ները գիրենք փառաբանողներու հետ միասին տակաւին միւս աշխարհը տեղափոխուած չեն, պատճառը այն սարսափն է, որ երրորդ պատերազմի կանխատեսութեամբ համակեր է բովանդակ խորհրդային աշխարհը ։

Նոյն ՍՈՒՏՆ է տիրակալողը նաեւ այսօր, մասնաւորաբար մեր հայրենիքին մէջ ։

ՍՈՒՏ է այն պաշտպանութիւնը, զոր Սեւրի դէմ երէկ յայտնապէս դաւող բոլշեւիզմը այսօր փողունի ձեւերով իբրեւ թէ կը բերէ անոր ։

ՍՈՒՏ է այն ողբը, զոր երէկ Հայ Դատը թաղող բոլշեւիզմը այսօր իբրեւ թէ կ՚արձակէ անոր գերեզմանին վրայ ։

ՍՈՒՏ է այն թշնամանքը, զոր երէկ Թուրքիան ոտքի կեցնող բոլշեւիզմը այսօր իբրեւ թէ կը տածէ անոր հանդէպ ։

Սեւր, Հայ Դատ, «Թրքատեցութիւն» եւայլն, եւայլն,— այս բոլոր ձեւերով Կարմիր Քրեմլը վերստին ոչ թէ մեզ, այլ ԹՈՒՐՔԻԱՆ եւ անոր ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ կ՚որսայ՝ մեզ իբր վաճառքի նիւթ միշտ իր գրպանը պահելով ․․

ՍՈՒՏ ու ՔՆԱԲԵՐ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ են այս բոլորը, որովհետեւ բոլշեւիզմը նոյնն է այսօր, ինչ որ էր երէկ ։

ՍՈՒՏ է իր սէրը դէպի հայ լեզուն, ՍՈՒՏ է իր գուրգուրանքը դէպի հայ մշակոյթը, ՍՈՒՏ է իր պաշտամունքը դէպի Էջմիածինը, ՍՈՒՏ է իր խնամքը դէպի գաղութահայութիւնը (զոր երէկ հայմաթլող կը կոչէր), ՍՈՒՏ է, ՆԵՆԳ ու ԽԱՐԴԱԽ իր բովանդակ ազգասիրական եւ հայրենասիրական քարոզչութիւնը ։

Բոլշեւիկը միշտ օտար եղաւ հայ կեանքին եւ օտար ալ միշտ մնաց անոր ։

Բոլշեւիկը մեզ օտարը բերաւ, եւ օտարն ալ մեր երկրէն մեկնելով՝ իրեն հետ վինք պիտի տանի ։

Բոլշեւիզմը ապազգային տենդ մըն է եւ ոչ հայկական, ան մեզի եկաւ « համաշխարհային սոցիալական»ի խաղալիկներով եւ նոյն խաղալիկներուն մէջ ալ մնաց, առանց միախառնուելու ու միաձուլուելու հայ կեանքին ։

Ներբողի մը մէջ, որ կը կրէ «Լենինի մասին» խորագիրը, Սթալին կը վկայէ ․

— « Լենին յաճախ կ՚ըսէր ․— «ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ — ՄԻԱԿ ՈՒՂԻՂ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ է» (Ի․ ՍԹԱԼԻՆ — «Ամբողջական Գործեր», Հ․ Զ․, 1947, Մոսկուա, էջ 58):

Իր բոլոր խաղերուն, իր ճկուն ռազմավարութեան, իր բոլոր գիմաղարձութեանց եւ քաղաքական իր բոլոր volte-faceներու մէջ բոլշեւիզմը ոչ թէ սկզբունք կը վաճառէ, այլ սկզբունք ԿԸ ՊԱՀԷ ոչ թէ դաւանանք ծախու կը հանէ, այլ դաւանանք ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԷ :

Իսկ մենք տեսանք, թէ ինչ են այդ սկզբունքները, ինչ է այդ դաւանանքը ։

Տեսանք նաեւ, թէ ինչ են անոնցմէ բխող գործերը ։

Այդ սկզբունքները, դաւանանքն ու գործերը — հայ ժողովուրդինը չեն ։

Եւ այդ պատճառով Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնը այնքան ամբօղէն նստած կը մնայ հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ՝ բոլշեւիզմի իր դէմ նիւթած բոլոր դաւերը ի չիք դարձնելով ։

Հին է խօսքը — միշտ կրկնենք եւ երբեք չմոռնանք — Quidguid id est timeo Danaos et dona ferentes — ինչ որ ալ ըլլայ՝ վախցիր Դանայացիներէն, անգամ երբ անոնք նուէրներ կը բերեն ։

Համայնավար Դանայացիներու « նուէր»ներով կարելի չէ Դաշնակցութիւն կործանել ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆԵԼՈՒ ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՁԵՒ ԿԱՅ,— ԻՐԱԳՈՐԾԵԼ ԻՐ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ՝ ԼՐԻՒ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋԱՊԷՍ:

(Վերջ) (Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

Քննադատ Բելինսկի եւ հայ գրականութիւնը

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Վաթսունական թուականներուն Բելինսկին կը դառնայ մտքի գերիշխաններէն մէկը հայ գրականութեան եւ մամուլի մէջ։ Եւ ճիշդ այդ թուականներուն սկսան ընել անկէ թարգմանութիւններ։ Նալբանդեան կը սկսի «Հիւսիսափայլին» մէջ թարմացնել Բելինսկիի քննադատական աւանդութիւնները, մասնաւորապէս անոր իրապաշտ գեղեցկագիտութիւնը ։

Բացի համամտութենէն, կար նաեւ համազգացութիւն այդ երկու գրական դէմքերուն միջեւ։ Նալբանդեան Բելինսկիի տեսակի մարդիկ էր։ Երկուքն ալ, բացի կառավարական գրաքննութենէն, կ՚ենթարկուէին խմբագրական ծանր ձեռքերու ճնշումին։ Երկուքն ալ յեղափոխական ողովրդապետութիւնը կը հալածուէին ։

Կը պատմուի որ Բելինսկիի գրածները մասնաւորապէս ուսանողութեան շրջանին, կը կլանուէին։ Նմանապէս Նալբանդեանին յօդուածները կը գրէ Ղ․ Աղայեան։ Երկուքն ալ կ՚օգտագործէին իրենց ժողովրդականութիւնը լայնօրէն տարածելու իրենց գաղափարները։ Երկուքն ալ կ՚ատէին ցեղապաշտական տեսութիւնները։ Բելինսկին կը ծառանար ամերիկեան տունկ մշակողներուն դէմ, որոնք սեւամորթը մարդ չէին նկատեր։

Երկուքն ալ Բելինսկին եւ Նալբանդեանը քննադատած են քաղքենի «ազատութիւն, եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն» սկզբունքը, գտնելով որ երեսփոխանական ժողովը, ոչ թէ իրական, այլ «պայմանական ազատութեան» կարգն է։ Անոր դէմ ծառանալով, երկուքն ալ առաջարկած են իրական, ժողովրդական ազատութիւն ձեռք բերել կռիւով, հանդիսանալով լաւագոյն մարտիկներ՝ նման կռիւի համար։

Բելինսկին եւ Նալբանդեան գրական բանակռիւներու վարպետներ են։ Անկարելի է չենթադրել որ Նալբանդեան ուշադրութեամբ ուսումնասիրած է Բելինսկիի բանկռիւի վարպետութիւնը ․ Նալբանդեան Բելինսկիի պէս ըսած է,«կը զգամ որ ծնած եմ դրչապայքարի համար, կը զգամ, որ իմ կոչումը, կեանքը, բախտը, օդը, մ..ունդը՝ բանակռիւն է»։

Ոչ միայն իր գործնական քննադատական աշխատանքի մէջ, այլեւ իր գրականութեան փիլիսոփայական տեսական պրպտումներու մէջ Նալբանդեանի համար ճամբայ ցոյց տուող աստղ կը հանդիսանայ Բելինսկիի իրապաշտութեան գեղեցկագիտութիւնը։ Ինչպէս ռուս վաթսունականները Չերնիշեւսկին եւ Դաբրոլեուբով, այնպէս ալ հայ վաթսունականները՝ Նալբանդեան եւ Աղայեան ժառանգած են Բելինսկիի գրականութեան էութիւնը «Կեանքը ինչպէս որ է» պատկերացնելու յղացումը։ Երկուքն ալ կը պահանջէին կեանքը ցուցադրել պատկերներով, մտածել սեղմ կերպով, տիպարներու եւ ոչ թէ հաւաքականութեան (syllogisme) միջոցով։

Աբովեանէն, Նալբանդեանէն, Աղայեանէն վերջ Սունդուկեան եւս իր իրապաշտ ողբերգութեամբ շատ պարտական է Բելինսկիի առաջաւոր գեղեցկագիտութեան ։

Բելինսկիի թատերական բարենորոգումը լաւագոյն զպրոցն էր, ուրկէ անցած է Սունդուկեան ճիշդ այն պահուն, երբ կը նախապատրաստուէր հայ իրապաշտ թատրոնի ծնունդը։ Այդ տեսութեան հիմքը կը դնէր Նալբանդեան քննադատելով հայ պատմական ողբերգութիւնը, մեռելածին «Արիստակէսները» ինչպէս եւ անոր հիմքը կազմող կեղծ - դասական թատերական տեսութիւնը։ Բելինսկիին եւ Նալբանդեանին տեսականօրէն ձայնակցելով, հայ թատրոնի վերանորոգիչը՝ Սունդուկեան կը պատրաստուէր ձեռնարկելու այն բեմական յեղաշրջումը, որ դարձուց անոր անունը անմահ, ոչ միայն հայ բեմի, այլեւ անդրկովկասեան ժողովուրդներու ազգային բեմերու համար։ Սունդուկեան կ՚ուսանէր Ռուսաստանի մէջ իբրեւ « Կովկասեան որդեգիր» ։

Հայ թատերգակի հետ միասին շրջադարձ կը կատարէին հայ նշանաւոր դերասանները։ Ադամեանի խաղը Լերմոնտովի «Դիմակահանդէսում» ինչպէս եւ անոր հոյակապ արտասանութիւնը Գոգոլի « Խելագարի Ցիշատակարանի » մէկ հատուածին մէջ, ցոյց կուտան որ հայ առաջնակարգ դերասանն ալ շրջադարձ կը կատարէր ռուս դասականներուն Բելինսկիի գեղեցկագիտական գիրքերէն ։

Թումանեան չփում ունեցած է Բելինսկիի հետ, եւ իւրացուցած անոր իրապաշտ գեղեցկագիտութիւնը եւ իրագործած իր քննադատութեան մէջ։ Թումանեան իբրեւ դիւցազներգակ առաջնորդուած է Բելինսկիի այն ցուցումով թէ դիւցազներգութիւնը պէտք է թարմացնել քնարերգութեամբ։ Անոր օրինակը տուաւ իր « Անուշով » , « Մարօ »ով , «Թմբկաբերդի առումը»ով եւն.։

Բելինսկին կը պահանջէր որ բանաստեղծը երբեք չխախտէ լեզուի օրէնքները, դէմ չերթայ առողջ բանականութեան, այսինքն երեւակայութիւնը իր թռիչքով հանդերձ՝ պէտք է ամուր նեցուկ ունենայ ոտքին տակ, պէտք չէ բնութեան եւ հասարակութեան օրէնքները անտեսէ։ Թումանեան իր քննադատութեան մէջ քալած է մեծ քննադատի բացած ճամբով ։

Մուրացան եւս մեծ պաշտամունք ունեցած է Բելինսկիի հանդէպ։ Լէօյի յարձակման դէմ ինքնվինք պաշտպանած է Բելինսկիի պատմագեղարուեստական ստեղծագործութեան մասին արտայայտած սկզբունքին վրայ ։

Հակադրելով արուեստը արուեստին համար յետադիմական ուսմունքին, Ստ. Շահումեան կը պաշտպանէ արուեստի ընկերային կոչումը, երբ քաղքենի մամուլը 1911ին Բելինսկիի հարիւրամեակի առթիւ կ՚ուզէր զայն դարձնել տոսկ ապաքաղաքական ։

Ոչ միայն բանաստեղծի կոչման, այլեւ [redacted] դանդի հարցին Ստեփան Շահումեան կը մօտենայ Բելինսկիի գեղեցկագիտական տեսանկիւնէն։ Տաղանդը հող է, որ կրնայ տալ կամ թունաւոր, կամ օգտակար տունկեր։ Ցաւուկ տաղանդի պաշտամունք պէտք չէ ունենալ, այլ պէտք է միշտ հարցնել՝ որու ջաղացքին ջուր կուտայ տաղանդը։Գրողը մեծ է որքան մեծ է հանրային պատասխանատուութեան զգացումը, որքան ան անձնապէս կը համնի իր տաղանդի բարձրութեան ։

Ստ. Շահումեանի հետ միասին Սուրէն Սպանդարեան եւս ոչ միայն խնամքով պահած է Բելինսկիի քննադատական աւանդութիւնները, այլեւ խորացուցած է զանոնք նախ՝ իր բոլշեւիկեան մըտայնութեան, ապա՝ արագ չափով փոխուած ընկերային քաղաքական պայմաններու հետեւանքով։ Ս․ Սպանդարեան եւս քաղքենի մամուլի դիմակը վար առնողներէն մէկն է եղած։ Ան չեշտը դրած է այդ մամուլի ծախուած ըլլալուն վրայ․ Ս․ Դպանդարեան գրականութեան ուժը ժողովրդականութեան մէջ կը գտնէ։ Շատ մեծ արժէք կուտայ «անդէմ քննադատութեան», զանգուածին կարծիքներուն, այն հանգամանքին որ անհատ քննադատը, ինչպէս եւ գեղագէտը պէտք է ունկնդրեն ժողովրդի ձայնին ։

Ռուս քննադատական գրականութեան մէջ, Սպանդարեան ամէնէն շատ գրաւած է Բելինսկիի գրական ժառանգութիւնը ։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ Բելինսկիի գրական ժառանգութիւնը աւելի եւս գնահատուած է։ Աշխատաւորութեան մատչելի դարձած ցարական գրաքննութեան աղաւաղումներէն ազատագրուած Բելինսկին ։

Սովետական քննադատութիւնը պարզած է նաեւ Բելինսկիի ոչ միայն քաղաքական, այլեւ գրական դէմքը։ Անոր գրական ժառանգութիւնը ուսանելի է նաեւ մեր օրերուն․ իր քննադատական աւանդութեանց պատճառով։ Ուսանելի համարուած է նաեւ անոր հայրենասիրութիւնը«Սիրել իր հայրենիքը — գրած է Բելինսկին,— կը նշանակէ բուռն կերպով ցանկալ տեսնել անոր մէջ մարդկութեան իտէալի իրականացումը եւ իր ուժերուն ներած չափ աջակցիլ անոր» ։

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ներքին Նախարարը յայտարարեց թէ Կոմինֆորմը հրամայած է համայնավարներուն ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկել կառավարութեան դէմ։ Նախարարութեան ձեռքն անցած են կարգ մը փաստաթուղթեր որոնց համաձայն Աւստրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը ընդհանուր գործադուլ մը պիտի սարքէ աշնան, տապալելու համար կառավարութիւնը ։

Լուրեր Նոր Խարբերդէն

ԽՄԲ.— Համախարբերդցիական Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ նամակը զոր ստացած է Նոր Խարբերդէն, 1948 Յուլիս 28 թուականով: Նամակագիրը, Հիւսէյնիկ գիւղացի Ա. Յակոբեան ջերմագին շնորհակալութիւն յայտնելով իրեն ղրկուած նուէրին համար, կը շարունակէ.—

Նոր Խարբերդի կոլխոզը հայրենական պատերազմից յետոյ, երբ մշակելի հողերի տարածութիւնը էլ աւելի ընդարձակել է, այժմ մեր կոլխոզի հացառատ ոսկեգոյն արտերում տասնեակ կոլխոզնիկներ ոգեւորուած իրենց տարուայ աշխատանքի արդիւնքն են հնձում: Այս տարի մեր կոլխոզի բերքը աւելի առատ է քան նախապատերազմեան տարիները:

Երբ մտնում ես կոլխոզի պտղատու ընդարձակ ծառաստանը, ծիրանիների եւ դեղձենիների ծառերը բերքի առատութիւնից ճիւղերը մինչեւ գետին ծռած բարեւում են քեզ եւ հրապուրում: Այստեղ հանդիպում ես կոլխոզնիկների տասնեակ երախաների որոնք յաջող կերպով աւարտել են իրենց դպրոցական քննութիւնները: Դոյլերը թեւերը կախած ծառից ծառ են անցնում հաւաքելով հասունացած ծիրանները: Այս ծիրանները իրենց տեսքով եւ համով նման են Մալաթիայի «աշլը» ծիրանին: Արկղներով լիք ծիրան բեռցած կոլխոզի աւտոները գնում են Երեւան կոլխոզի խանութում վաճառուելու: Մեր ծիրանը իր տեսքով և համով Հայաստանում լաւագոյններից է:

Շուտով հասունանում է կոլխոզի 45 հեկտար խաղողի բերքատու այգիների խաղողը: Մեր բազմատեսակ խաղողները Երեւանի բնակչութեան յայտնի են իրենց քաղցրութեամբ:

Այս տարուան տասնեակ հեկտար բանջարանոցը եւ բոստանը առատ բերք է խոստանում:

Կոլխոզը անասնապահական ագարակը տարեցտարի աւելանում է. այժմ ունի մեծ քանակութեամբ ոչխարներ, կովեր, խոզեր, հաւեր եւ նապաստակներ:

Կոլխոզը ունի աւտոմեքենաներ, խոտ հնձող, այգիները բուժող եւ այլ մեքենաներ:

Մեր կոլխոզի հին եւ նոր անդամները մտնելով սոցիալիստական մրցման մէջ աշխատում են լինել առաջաւորների շարքերում:

Նոր Խարբերդում կայ ընկ. Միկոյեանի անուան գործարան. արտադրում է մանած, կտաւ, մետաքսէ կտորներ, ուր աշխատում են մեծ թւով բանուորներ, որոնց մեծ մասը հայրենադարձ Հայեր են, այդ գործարանում աշխատում է ընկեր Նանեանը եւ իր դերձակ ընկերները:

Նոր Խարբերդը ունի փորձուած բժիշկ, ատամնաբոյժ, դեղագործ, մանկաբարձուհի: Բնակչութիւնը լրիւ ապահովուած է բուժօգնութեամբ:

Ունինք ակումբ, ուր 400 հոգի տեղաւորւում է, շաբաթը 2-3 անգամ կինօնկարներ են ցուցադրւում, 15 օրը մէկ ներկայացում Երեւանի եւ մեր շրջանի դերասանների կողմից: Բացի այդ, ակումբը ունի իր պարի, երգի, թատերական եւ այլ խմբեր, գրադարանը մի քանի հազար գրքեր, կայ հեռախօս, ռատիօ, լուսաւորութիւն եւայլն:

1947ին 50 նոր բնակարաններ կառուցինք հայրենադարձ ընկերների համար, նրանք այդտեղերում ապրում են եւ ունեն իրենց հողամասը:

Մեր աւանում կայ հաշմանդամների տուն, ուր 300 ծերեր եւ հաշմանդամներ ապրում են պետութեան հաշուին:

Նոր Խարբերդի զարգացման հեռանկարները ստիպում են մեզ որպէսզի չմտածենք մօտ ժամանակում Նուպարաշէնից խմելու նոր ջուր բերել:

Մեր տասնամեայ դպրոցում սովորում են աւանի բոլոր երեխաները առանց բացառութեան, պարտադիր կերպով ուսուցիչները ունեն մեծ մասամբ բարձրագոյն կրթութիւն:

Մանկապարտէզում եւ մսուրում ընդգրկուած են աւանի երեխաները. ստանում են նախնական կրթութիւն եւ ձրի խնամք պետութեան հաշուին որպէսզի մայրը ազատ կարողանայ աշխատել կամ սովորել:

Նոր Խարբերդի ամբողջ հայրենակիցների կողմից, հայրենակցական սիրալիր բարեւներ Ֆրանսայում եղած Խարբերդցիներին:

Բոլորս մէկ պայքարենք մեր հայրենիքի վերելքի համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՄՈՒՄԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Արեւմուտք»ի Յուլիս 25ի թիւին մէջ «Դիմում հայ իրաւունքներու ի նպաստ» խորագրով տեղեկութիւն մը կարդացի, որուն համաձայն Հայաստանի օգտին Ամերիկեան եկեղեցական յանձնախումբէն պատգամաւորութիւն մը, ժամանակցութեամբ Հիւս. Ամերիկայի Թեմէն առաջնորդ Տիրան Եպիս.ի խնդրագիր մը ներկայացուցած է Ամերիկայի արտաքին գործերու նախարարութեան, ստորագրուած 20.000 բողոքական եկեղեցականներու կողմէ, խնդրելով որ Ամերիկեան կառավարութիւնը բարեհաճի դնելու Հայ Դատը Միացեալ Ազգերու Ժողովին առջեւ, պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդին արդար իրաւունքը, — վերադարձը Ուիլսընի սահմանագծած հողերուն եւ տնօրինելու որ այդ ժողովուրդը իրաւատու ըլլայ իր սեփական ինքնորոշման եւ որոշէ իրեն վերադարձուած հողերուն քաղաքական ապագան:

Ամերիկացի եկեղեցականներու դիմումին նպատակը այդ հողերը Խ. Հայաստանի կցելու պահանջ մը չէ, այլ Ուիլսընի սահմանագծած հողերուն մէջ համախմբելու տարագիր հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը, որ ներկայ պայմաններուն մէջ չի կրնար ամփոփուիլ Հայաստանի նեղ սահմաններուն մէջ:

«Արեւմուտք»ի Սեպտեմբեր 5ի թիւին մէջ ալ կարդացի «Հայ Դատը» խորագիր յօդուած մը Մ. Միհրդատեանի ստորագրութեամբ, որով կը ճշդէ թէ Պելժիոյ հայ գաղութը անցեալ տարի նախաձեռնարկ եղած էր արդէն սոյն առաջարկին:

Արդարեւ, գաղութիս ներկայացուցչական մարմինը Մարտ 30ի իր ընդհ. ժողովին մէջ միաձայնութեամբ միակ լիազօր պատուիրակ ընտրեց վարչութեան նախագահ Պ. Միհրդատեանցը, որպէսզի գաղութին կողմէ մասնակցի Նիւ Եորքի համագումարին, անձամբ պաշտպանելու համար գաղութին տեսակէտը, որուն հեղինակը ինքն էր: Նկատի առնելով որ քաղաքական ներկայ աննպաստ պայմաններուն մէջ կցման պահանջ մը ապարդիւն մնալու դատապարտուած էր, ժողովը հաւանեցաւ գոհանալ նուազագոյն պահանջով մը, այսինքն Ուիլսընեան հողամասին պարզ ազատագրումը ՄԱԿի հովանիին տակ:

Նախ ազատագրում, յետոյ կցում:

Պելժիոյ պատգամաւորը ինչ ինչ պատճառներով չկրցաւ ներկայ ըլլալ համագումարին: Իր յուշագիրը ղրկուեցաւ Քոնկրէսին, սակայն գաղութին առաջարկը ոչ ժողովին ներկայացուեցաւ, եւ ոչ ալ որեւէ ընթացք տրուեցաւ անոր: Համագումարին տեղեկագրին մէջ ալ որեւէ յիշատակութիւն չտեսանք այդ մասին, ինչ որ հակառակ է ընկալեալ սովորութիւններու:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ
Փոխ - նախագահ Պելժիոյ Ներկ. Մարմինի

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը բացուեցաւ Տիւսէլտորֆի մէջ: Կը մասնակցին 50 պատգամաւորներ: Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչն է Սալոմոն Կրումպաք: Ժողովին նախագահը յիշելով Պերլինի վերջին դէպքերը, յայտարարեց թէ Պերլինցիները պիտի չենթարկուին համայնավար խմբակցութեան «որ կանգուն կը մնայ շնորհիւ խորհ. սուիններուն»: Կուսակցութիւնը յուշագիր մը հրատարակած է որ կը պարզէ Գերմանիոյ խորհրդային շրջանին մէջ հաստատուած ահուսարսափը: Յուշագրին համաձայն, կարգ մը հաւաքական փուսեր երեւան հանուած են այդ շրջանին մէջ, իբրեւ գերեզման խմբական սպանութեանց: Կուսակցութիւնը «խոշոր սուտ մը» կ՚անուանէ բոլշեւիկներու այն մեղադրանքը թէ իրենք լրտեսական ցանց մը հաստատած են խորհրդային շրջանին մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

THE ARMENIAN REVIEW, եռամսեայ գրական-քաղաքական հանդէս անգլիագէտ սերունդին համար. Թիւ 2 (գարուն): 158 մեծադիր էջ: Թարգմանութիւններ Ահարոնեանէ, Ա. Իսահակեանէ, Րաֆֆիէ (Սամուէլ), գրուածքներ Ուլ. Սարոյեանէ, Դարբինեանէ, Ս. Վրացեանէ եւն.: Հրատարակութիւն «Հայրենիք»ի: Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար: Հասցէ.— 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.):

ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ (վաղուան ընկերային դրութիւնը): Գրեց՝ Վահան Հաբէշեան, Տոքթ. Փիլ.: Գին 2 շիլին: Հասցէ.— V. Habeshian, Jediler Str. 16 Nicosia (Cyprus):

ԽՄԲԱՆԿԱՐ ՏԱՐՈՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ: Հրատ. Տարօն տպարանի: Հասցէ.— 4 Place d'Aix, Marseille:

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ (բանաստեղծութիւններ): Գրեց՝ Արտաշէս Յակոբեան, Փարիզ, 1948: Գին 300 ֆրանք: Դիմել հայ գրավաճառներուն:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԵ.

— Բարեւ, բարեկամ, ըսաւ ձիաւորը կեցնելով ձին:

— Բարեւ, պատասխանեց անծանօթը:

— Ուրկէ՞ կուգաս այսպէս:

— Վասպուրականէն. կ՚ուզեմ հանգստանալ այս գիշեր, որպէսզի վաղը կարենամ տեղս հասնիլ եւ կատարել տիրոջս յանձնարարութիւնը:

— Բայց ո՞վ է տէրդ:

— Ո՞վ է, միթէ չե՞ս գիտեր, թէ ով է Վասպուրականի տէրն ու թագաւորը, — Գագիկ Արծրունին:

— Ո՛ր տեղէն գիտնամ, ռամիկ մարդ եմ ես:

— Բայց դուն Հայ չե՞ս. ո՞ւր տեղացի ես որ ոչինչ չես գիտեր, թէ ինչեր կը պատահին Հայոց աշխարհին մէջ:

— Աստուած վկայ, ոչինչ չեմ գիտեր, ես ալ հեռու երկրէ կուգամ եւ կերթամ մշակութեան: Այսօր այնքան թափառեր եմ որ հազիւ կը շարժին ոտքերս: Լաւ որ հոս մօտերը գիւղ կայ եւ կրնամ հանգստանալ:

— Այդ շատ լաւ եղաւ, միասին կը հանգստանանք, ըսաւ ձիաւորը եւ վար իջաւ ձիէն:

Երկուքը միասին սկսան յառաջ երթալ: Լեռան ստորոտը կ՚երեւար գիւղին ծուխը, քիչ ետք անոնք գիւղ կը մտնէին:

— Ինչ է անունդ, բարեկամ, հարցուց ձիաւորը:

— Քոսակ, պատասխանեց մեզ ծանօթ Քոսակը, բայց իսկոյն զղջաց իր իսկական անունը յայտնելուն համար:

Սակայն տեսնելով որ իր ուղեկիցը չճանչցաւ զինք, սիրտ առաւ եւ սկսաւ մանրամասն հարցուփորձի ենթարկել զայն: Բայց այս վերջինը չէր ուզեր յայտնել իրողութիւնը. Քոսակ իր բոլոր ճարտարութիւնը ի գործ դրաւ եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ իմանալ իրեն պէտք եղածը:

— Նամակ ունիմ Գագիկ Արծրունիէն, ըսաւ ան:

— Որո՞ւ համար է նամակը, հարցուց Քոսակ հետաքրքրութեամբ եւ աչքերը փայլեցան հրճուանքին փայլով:

— Իր աղջկան՝ Հեղինէին: Մեր իշխանը իր մօտ կը կանչէ զայն: Օ, եթէ գայ, այնատեն բախտաւոր կ՚ըլլամ հա, իշխանը առատօրէն կը վարձատրէ զիս, ըսաւ ձիաւորը եւ գոհունակութեամբ սկսաւ պեխերը ոլորել:

Բայց Քոսակը այլեւս ուշադրութիւն չէր դարձըներ անոր խօսքերուն, հրճուային մտածում մը ծնունդ առած էր իր գլխուն մէջ:

— Գիտե՞ս, բարեկամ, որքան բախտաւոր կ՚ըլլամ ես, եթէ Հեղինէն համաձայնի վերադառնալ, վերջապէս կ՚ազատիմ անպիտան չքաւորութենէ:

— Ի հարկէ, ի հարկէ, գիտեմ, կցկտուր բառերով պատասխանեց Քոսակ:

— Դուն ի՞նչ գիտես, հէ՞, յանկարծ հարցուց ձիաւորը եւ շեշտակի նայեցաւ Քոսակի աչքերուն:

Այս վերջինը նոր միայն հասկցաւ որ իր անզգուշութիւնը կրնար մատնել զինք. ուստի՝ հաւաքեց ինքզինք եւ սառնասրտութեամբ պատասխանեց.

— Այն գիտեմ որ դուն բախտաւոր կ՚ըլլաս, որ Գագիկ Արծրունին լաւ կը վարձատրէ քեզ, եթէ աղջիկը համաձայնի վերադառնալ քեզի հետ:

— Իսկ եթէ չհամաձայնի՞...

— Ի՞նչպէս չէ, անպատճառ կը համաձայնի:

Ընթրիքէն ետք, Գագիկ Արծրունիի մարդը կ՚ուզէր քնանալ, բայց Քոսակ թոյլ չէր տար: Խօսքը միշտ նամակին շուրջ կը դարձնէր եւ կ՚աշխատէր իմանալ, թէ ո՞ւր պահուած է ան:

— Ո՞ւր է նամակը, հարցուց Քոսակ, երբ տեսաւ որ գինին տաքցուցած էր իր բարեկամին գլուխը:

— Ահա այստեղ, ծոցիս մէջ. չե՞ս հաւատար:

— Ի՞նչպէս չեմ հաւատար. բայց ես շատ հետաքրքիր եմ իմանալու, թէ ինչպէս կը գրեն իշխանները:

— Կարդալ գիտե՞ս դուն:

— Ոչ, ուրկէ՞ գիտնամ:

— Հըմ, եթէ գիտնայիր, կը զարմանայիր, թէ ինչ մարգարիտի նման գիր է մեր իշխանին գիրը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

րը ապահովելու համար։ Խլրտումներ կը տիրեն նաեւ քարածխի բանուորներուն եւ զանազան գործարաններու մէջ։

Լիոնի մէջ քանի մը հազար բանուորներ ժողով մը գումարելէ վերջ փորձեցին նահանգապետարան երթալ, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ երեք արհեստակցական միութիւններ հակառակ են այս գործադուլներուն, որոնց դրդիչներն են Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարիչները։ Թերթը «համայնավարական խլրտում» կը կոչէ այս շարժումները։ Իսկ «Իւմանիթէ»ն անդադար իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ։

«ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԱՒԵԼՑՆԵԼ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԸ ԱՌԱՆՑ ՇՏԿԵԼՈՒ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ»

Չորեքշաբթի օր վարչապետը իր առաջին դեկուցումը տուաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, պարզելով կառավարութեան տեսակէտները։ Այս առթիւ մանաւորապէս շեշտեց թէ չեն կրնար աշխատավարձքի յաւելում կատարել, առանց հաւասարակշռելու ելեւմուտքը եւ փրկելու ֆրանքը։

—«Հարկադրուած եմ սոխրողական միջոցներ ձեռք առնել, կանխելու համար թղթադրամի աճումը։ Եթէ ազդու միջոցներ ձեռք չառնենք, վախ կայ որ նորէն մեծագումար փոխառութիւններ կատարենք Գանք տը Ֆրանսէն։ Ես այն պարոնն եմ որ կ'ուզէ մարել հրդեհ մը»։

Աշխատավարձքը աւելցնել ներկայ պայմաններուն մէջ՝ կը նշանակէ զարկ տալ թղթադրամի աճման եւ ոչնչացնել բանուորներուն գնելու կարողութիւնը, փոխանակ աւելցնելու զայն»։

Երբ հարցուցին թէ այս սպառողական քաղաքականութիւնը տեղի պիտի չտա՞յ նոր գործադուլներու, Պ. Բէօյ պատասխանեց.— «Ես վստահութիւն ունիմ Ֆրանսայի բանուոր դասակարգին ողջմտութեան վրայ»։

Ուրեմն կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ փրկել ֆրանքը։ Այլապէս պիտի վտանգուի ոչ միայն երկրին տնտեսութիւնը, այլ եւ հանրապետութիւնը։ Վարչապետը պարզելով այս տեսակէտը, յայտարարեց թէ բոլոր հոսանքներուն վստահութիւնը կը վայելէ, բացի համայնավարներէն։

Կառավարութեան ելմտական – տնտեսական ծրագիրները պիտի քննուին այսօր, ուրբաթ, Ազգ. ժողովին մէջ։

Զօր. տը Գոլ կը յուսայ 250.000.000 ֆր. հաւաքել

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, զօր. տը Կոլի կազմակերպութիւնը մասնաւոր նամականիշներ ծախու հանած է, թէ իր համակիրներուն թիւը բազմապատկելու եւ թէ նիւթական միջոցներ ճարելու համար։ Այս առթիւ հրատարակուած ազդը կը յանձնարարէ ուղղակի զօրավարին բնակարանը ղրկել այդ նամակադրոշմով կնքուած բացիկները։ Իր բանբերներէն մէկը, Անտրէ Մալռօ, առջի օր յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— «Մենք գիտենք թէ երկրին ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնն ենք։ Իշխանութեան գլուխ անցած կուսակցութիւնները կ'ուզեն ամէն գնով պահել զայն, բայց այն օրը որ փորձեն արգիլել երկրին կամքին արտայայտութիւնը նոր քուէարկութեամբ, այն օրը ստորագրած պիտի ըլլան ժողովրդապետութեան հրաժարագիրը Ֆրանսայի մէջ։ Մենք թոյլ պիտի չտանք որ ստորագրեն»։

Զօրավարին կուսակիցները կը յայտարարեն թէ քարոզչական պայքարը պիտի շարունակուի մինչեւ Հոկտեմբեր 5։ Թղթակից մը հարցուց թէ որքան դրամ պիտի հաւաքուի։ Մալռոյի ընկերներէն մէկը պատասխանեց.

— «Կը յուսանք ճարել այնքան որքան պետութիւնը կը ծախսէ երկու ժամուան մէջ։ Գիտենք որ 3 միլիառ ֆրանք կը ծախսէ ամէն օր»։

Մասնագէտներ այս թուաքանական հաշիւէն կ'եզրակացնեն թէ կը յուսան 250 միլիոն ֆրանք ճարել։

★ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ալ նոր հանգանակութեան մը ձեռնարկած է։ Վարիչ անդամները, սկսելով Թորէզէն, արձանագրուած են հազարական ֆրանք։ Առաջին ցանկին գումարը՝ 81.000 ֆրանք։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ խորհրդային հրամանատարը, զօր. Կոտիքով, նամակ մը ուղղելով բրիտանական հրամանատարին, պահանջեց պատժել Սեպտ. 9ի ցոյցին պատասխանատուները։

ՈՍԿԻՆ միշտ կը բարձրանայ։ Նափոլէոնը 350 ֆրանք եւս բարձրացաւ Դշ. օր, հասնելով 5650 ֆրանքի, ինչ որ կը նշանակէ 35 % յաւելում օգոստոս 13ի վրայ։ Ոսկի սթերլինը 6250էն բարձրացաւ 6725ի, թղթադրամը՝ 1120էն 1200ի եւն.։

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ մեծ ռազմափորձեր պիտի կատարուին Եգէականի ափերուն վրայ, մասնակցութեամբ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու։ Այս առթիւ Թրակիա պիտի երթայ նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ։

ՋՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ համաձայնութեան մը յանգած չըլլալով, իտալական գաղթավայրերու խնդիրը յղուեցաւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան։ Բոլորն ալ տրամադիր էին Իտալիոյ վերադարձնելու Սոմալիի վարչութիւնը, բայց Պ. Վիշինսկիի կարգ մը դիտողութեանց վրայ այս խնդիրն ալ առկախ մնաց։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՓԱՓԱՔԻՆ ՎՐԱՅ
Նկատելով որ շատեր, չկրցան տեղ գտնել

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով։ Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը։ Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէր Լաշէզի մէջ։

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

Կը ներկայացուի կիրակի, 19 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ :

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

«Յառաջ», 17 rue Damesme, ճաշարան Sassouni, 31 rue d'Alexandrie:

×

ՆՈՅՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ, 21 Սեպտեմբեր, երեքշաբթի գիշեր, ժամը ճիշդ 9ին, Cinéma «Lux» Ave. Aristide Briand, Bagneux:

«ԱՐՄԵՆՈՒՏ» ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ
ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ
SALLE D'IENA

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ 40—45 ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԻՆ ՄԸ

Տնական գործերու համար։ Տան մէջ կ'ապրին երեք պզտիկներ 5—9 տարեկան եւ հայր մը, արհեստով կօշկակար։ Ուտել պառկելէ զատ ամսական 6000 ֆրանք։

Դիմել A. Der Hagopian, 16 rue Cuvière, Vienne (Isère):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Նաչալեան, Գահատուրեան, Գարակիւլեան ընտանիքները, ինչպէս եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ Տիկին Մ. ՄԽՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէօթըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած շքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 14.45ին։

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տրամը 6 արար, (Գոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկէն)։

Մանրամասնութեանց համար փնտռել ճոխ յայտագիրը։ Տոմսերու համար դիմել հայ գրավաճառներուն։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամին։

ՄՈՆՄՈՌԱՆՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Վահան Խորէնի» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 78 rue Rabelais: Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ նամակագրէն կը խնդրուի ղրկել իր տեղեկութիւնները, միեւնոյն ատեն յայտնելով իր անունը եւ հասցէն։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Էսկիշէհիրցիներու Հայր. Միութիւնը կը յայտնէ իր քաղաքացիներուն թէ կը փնտռէ ծերունի մը, մանչ մը եւ աղջիկ մը, տեղաւորելու համար հետեւեալ երեք հաստատութիւններուն մէջ.—

1) Աղքատախնամի ծերանոցը, 2) Դպրոցասէրի գիշերօթիկ վարժարանը, 3) Անթիլիասի դպրեվանքը։

Երեքին ալ տարեկան բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ Միութիւնը։

Եթէ փափաքողները կան օգտուելու համար այս բարեգործ առիթէն, թող իրենց թեկնածութիւնը ղրկեն կարելի եղածին չափ շուտ, Միութեան գրասենեակին հետեւեալ հասցէով.— Union amicale d'Eski Chehir 13 rue du Soleile, Paris (20):

Անշուշտ վարչութեան կ'իյնայ ընտրել ամէնէն յարմար թեկնածուները։— Ատենապետ՝ Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ատենադպիր Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը։ Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը։ Ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումեան։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ընկերակցութեան Պանեէօ Քաշանի կրթ. մարմնոյ վարժարանը կը վերաբացուի 23 Սեպտ. Հինգշաբթի օր։ Կը խնդրուի ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն դպրոց, բացման օրը։ Ուսուցչուհի՝ Օր. Բերկրուհի Ծալեան։

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ

Ա. Աժտէրեան կը դասաւանդէ հայերէն լեզուն, անհատներու եւ խումբերու, հինգշաբթի եւ միւս օրերը ամբողջ, ինչպէս նաեւ իրիկունները։ Դիմել գրաւոր՝ A. AJDERIAN, 41 Ave. des Gobelins, Paris (13):

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԵԼԻՔ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ
Նիսի կեդրոնին մէջ, չափի վրայ եւ պատրաստ կօշիկի շինութեան եւ վաճառման համար։
PLACE MASSENAի ՄՕՏ
500 մեթր տարածութեամբ եւ գեղեցիկ կարգուսարքով։ Գայուսակներու շինութեան եւ վաճառման ճիւղ մըն ալ միասին։
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԾՈՎ
Դիմել BRASSERIE ARARAT
Գ. Ս. ՔԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ
1Av e. Thiers, NICE
կամ Պ. Վ. ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ
11 Place Marseillaise, MARSEILLE

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու արհեստանոցներ (ateliers), Villejuif, պուլվառին վրայ, մէկը գետնայարկ, միւսը երկրորդ յարկ։ 50 քառ. մեթր, եւ գրասենեակ մը։

Դիմել Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի (BOTTIER JEAN) 7 rue Godot de Mauroy, Paris։ Հեռ. Opé. 01-08։ Ամէն կէսօրէ վերջ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 18 Septembre 1948 Շաբաթ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5646-Նոր շրջան թիւ 1057 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՆԱՐԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԼԱՐԸ

Ինչպէս տեսանք, Ամերիկայի երիտասարդ առաջնորդը, Տիրան եպիսկոպոս, «անիմաստ» կը գտնէ հայերէնի ուսուցումը այդ երկրին մէջ, «Հայ եկեղեցւոյ ծիրէն դուրս»։

Ուրիշ խօսքով, նոր սերունդին փրկութեան համար տարբեր ելք չի գտներ, եթէ ոչ «Հայ Ծէսը» (երկուքն ալ գլխագիր)։

— «Ամերիկայի մէջ Հայ Եկեղեցին թիկունք կը կանգնի հայերէնի ուսուցման դժուարին գործին։ Չի յաւակնիր կրտսերները օժտել այնպիսի հայերէնով մը որ անոնք կարենան Աստուածաշունչին կամ Նարեկին մօտենալ հայերէնով։ Սակայն կը ձգտի հայերէնը մատուցանել անոնց իր ճշմարիտ պարագիծին մէջ, որ է Հայ Եկեղեցին։ Կը ձգտի տուլեցնել անոնց այնքան հայերէն՝ որ կարենան Հայ պաշտամունքէն սնունդ ստանալ։ Այնքան հայերէն՝ որ անոնց կապը ազգին հետ չկտրի բոլորովին, եւ կարենան մի քանի պարզ խօսքեր բանաձեւել»։ (Հայաստանեայց Եկեղեցի, 1948 Յունիս)։

Ամէնէն բարեպաշտ կամ պարզամիտ հաւատացեալն անգամ պիտի հարցնէր ինքնաբերաբար.

— Այդ կրտսերները ինչպէս պիտի կրնան «սնունդ ստանալ Հայ պաշտամունքէն», այսինքն գրաբար ծիսակատարութիւններէն, երբ քանի մը խօսք աշխարհաբար անգամ հազիւ կը թոթովեն։

Տակաւին կարելի էր աւելի ճոխացնել, պատնաւորել այս հարցումը, բանալու համար ամբողջ վարագոյրը։

Օրինակ, Տիրան եպիսկոպոս կրցա՞ծ է համբել թէ հարիւր երիտասարդներէն քանի՞ն եկեղեցի կր յաճախեն, ներշնչուելու համար Հայ Ծէսէն։

Քանի՞ն այդ արարողութիւնները կը նախընտրեն ամենօրեայ շարժանկարներէն, պարի, խաղերու լսարաններէն, ամերիկեան զբօսանքի վայրերէն եւ ներկայացումներէն։

Նոյն հարցումը՝ չափահասներու, տարեցներու մասին, որոնք բաւական հայերէն գիտեն եւ պահած են կարգ մը աւանդութիւններ։

Մենք այս երիտասարդ գաղութին մէջ իսկ ի զուր կը փնտռենք երիտասարդներ եւ պատանիներ — իրենց բառով՝ կրտսերներ — որ խանդավառուէին «Հայ Ծէսով»։ Հաճեցէք եկեղեցի համբերել որեւէ կիրակի, եւ կրնաք դատել ամբողջ ողբերգութիւնը։

Ոչինչ կ'ապացուցանեն հանդիսաւոր արարողութեանց առթիւ կատարուած «բարեհաճ» այցելութիւնները։

Ամերիկայի առաջնորդը առ նուազն հարիւր տարի ետ երթալով, ամէն ինչ կ'ամփոփէ Հայ Եկեղեցւոյ մէջ։ (Գրեցէք Հայ., ոպէտզի կարդացուի Հայաստանեայց)։

Իրեն համար քնարին վերջին լարը կը կազմեն կրօնքը եւ «Հայ Ծէսը».

— «Հայերէն այբուբենը գտնուեցաւ հայ կրօնաւորի մը ձեռնութեամբ, զուտ կրօնական մտահոգութեանց ճամբով։ Նոյն մտահոգութիւնն էր որ Հայերէն տուաւ իր առաջին գիրքը՝ Հայ Աստուածաշունչը։ Դարերով հայ գրականութիւնը եղած է կրօնական գրականութիւն, մինչեւ անգամ հայ պատմիչները եղած են եկեղեցականներ»։

Անհրաժեշտ չէր Դպրեվանք մտնել, ամերիկեան կամ եւրոպական համալսարաններ յաճախել, իմանալու համար այս թանկագի՞ն գիտելիքները։

Գատմական Ազգայնականի կամ Կոտաց անապատի քրձազգեաց վանականները շատ աւելի պերճախօս դրոշմներ կրնային թափել, բացատրելու համար այբուբենի գիւտին, Աստուածաշունչի թարգմանութեան, մեր դարաւոր — հոգ չէ թէ մեծ մասամբ եկեղեցական — մշակոյթին իմաստը ...

Եւ այս յետադիմական շարժումը երկրի մը մէջ ուր միտքն անգամ արընթաց կը գործէ, երկնասլաց թռիչքներ կատարելով։

Երբ այսպէ՞ս են առաջնորդները, ի հարկէ շուտ կը փրթի քնարին վերջին լարն ալ։

Ասո՞ր համար է որ հինգ-վեց եպիսկոպոսներ կը պահուին ամերիկահայ գաղութին մէջ, նոր վարդապետներ կը ձեռնադրուին եւ քահանաներու «ներածում» կը կատարուի ուրիշ գաղութներէ։

Ի վերջոյ բանաւոր հօտի՞ մը պիտի վերածեն տարադիր հայութեան այդ զանգուածը։

Ո՞ւր եւ ե՞րբ կրցան սերունդ փրկել ժամապատարագով, բախտին ձգելով «լեզու բուածը»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒՄ

Խորհրդային իշխանութեան ամէնասիրելի բառերէն մէկը, որ ամէն օր կ'երեւայ իրենց բազմալեզու մամուլին մէջ։

Իշխանութիւնը ծրագիր մը կը մշակէ (պլան), կը յանձնէ գործադրութեան։ Եւ, պարբերաբար կը հաղորդէ արդիւնքը.

— Այսինչ շրջանը գերակատարել է ցորենի կամ բամպակի ցանքը։

— Մեքենաշինական գործարանը գերակատարեց ... Եւայլն։

Հազարաւոր այսպիսի վիճակագրութիւններ, տարին տասներկու ամիս։

Անշուշտ կ'արձանագրուին թերակատարումներն ալ,—երբ բուն ծրագրէն կամ պարտադրուած քանակէն պակաս են եղած։

Միայն մէկ ճակատի վրայ լուռ կը մնան Մոսկուայի թէ Երեւանի մէջ։

Ո՛չ մէկ արձանագրութիւն կամ վիճակագրութիւն՝ կարմիր դրիչներու եւ բերաններու ցնդաբանութեանց, լրբութեանց, քսութեանց եւ հայհոյանքներու մասին։

Բուն գերակատարումը պէտք է փնտռել այս ճակատին վրայ։

Եթէ մրցանակ մը հաստատած ըլլային, ո՛րքան «լաուրեատ»ներ պիտի փայլէին, մէկը միւսէն «դերազանցիկ»։

Պատահաբար յիշենք հատ մը։

«Սով. Հայաստան» ամսագրի Յունիսի թիւին մէջ «ռեվոլուցիոն» հայհոյագիր մը ստորագրած է Հր. Գրիգորեան — «Դաշնակ վարձկանների ծախու օրգանը»...

Վերէն վար մաղձ եւ թոյն՝ ուղղուած Հալէպի երիտասարդ ամսագրին՝ «Նայիրի»ի խմբագրին եւ աշխատակիցներուն դէմ։ Անշուշտ նաեւ Դաշնակցութեան դէմ։ (Խմբագիրը՝ Ծառուկեան, կը կոչուի շէֆ — ուսաքակ)։

Նախադասութիւն մը եւ դատեցէք.

— «Մարդկային այս տականքների անպատկառութիւնն այն աստիճանի է հասնում, որ յաւակնութիւն ունեն Դաշնակցական թափթփուկներին հայ ժողովրդի մի հատուածը համարելու»։

Երիցս թշուա՛ռ թութակներ ... ՎԱՀԷ

ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ խումբ մը իրաւասու անձեր ձեռնարկած են ընդհ. Ժողով գումարելու, որպէսզի կարենան ազգ. վարչութիւն եւ Կրօն. Ժողով ընտրել։

Ներկայիս Պոլիս կը գտնուին 22 ժողովականներ, որոնց 15ը աշխարհական են եւ 7ը կղերական։

Ընդհ. Ժողովի գումարման նախաձեռնարկներէն Պ. Լութֆիկ Գույումճեան բսած է թէ Թրքահայ համայնքին գոյութիւնը հաստատուած է պետական օրէնքներով եւ կանոնագրերով. հետեւաբար կազմակերպման գոյութիւնն ալ անվիճելի է։ Ընդհ. Ժողովի հրաւիրողներէն մէկն ալ Տոքթ. Հ. Փէշտիմալճեանն է։

Եթէ Ժողովը յաջողի, պիտի զբաղի նաեւ պատրիարքի ընտրութեամբ։ Նախկին ազգ. ժողովի անդամներէն Պ. Ս. Էսմէրեան, որ 93 տարեկան է, համաձայն է նոյնիսկ քահանայ մը պատրիարք ընտրելու, եթէ յարմար թեկնածու չգտնեն։ Կը խօսուի նաեւ Գարեգին արք. Խաչատուրեանի եւ Արտաւազդ արք.ի մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», խստօրէն կը դատապարտէ Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվի Լին, իբրեւ գործիք անգլեւամերիկեան ճակատին։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնեաներէն չորսը ետ կանչուեցան, իբրեւ լրտես ամբաստանուած ըլլալով ռումանական կառավարութեան կողմէ։ Ամերիկա վճռապէս կը մերժէ այս մեղադրանքները։

ՑԵՏԱՉԳՈՒԱԾ Է ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ կայանի Գ. խումբին վերադարձը, օդերու բացառիկ գեղեցկութեան պատճառով։ Մեկնումի թուականը կը յայտարարուի«Յառաջ»ի միջոցաւ։

Յաւելում տուրքերու եւ զանազան ծախսերու

125 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔ ՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ազգ. Ժողովը երէկ սկսաւ քննել կառավարութեան ելմտական ծրագիրը,— տասներորդը՝ ազատագրութենէն ի վեր։ Միեւնոյնատեն պաշտօնաթերթը հրատարակեց կարգ մը հրամանագիրներ, որոնք զգալապէս կը բարձրացնեն շատ մը տովորական ծախքեր։

Կառավարութիւնը կ'ուզէ 82 միլիառ ֆրանք ճարել նոր հասոյթներով, 40 միլիառ ալ՝ խնայողութիւններով, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու եւ ֆրանքը փրկելու համար։ Առաջարկուած կամ անմիջապէս գործադրելի յաւելումներու մանրամասնութիւնները շատ ծանր տպաւորութիւն գործեցին ժողովուրդին վրայ։ Ազնուապետական «Ֆիկառօ»ն անգամ երէկուան խմբագրականով կը գանգատէր թէ միշտ ընկերային «միեւնոյն դասերն են որ կը կրեն վարչական սխալներու եւ անհոգութեանց, պետութեան անխորհուրդ ծախքերու բեռը»։

— «Անգամ մը եւս միջին դասակարգերուն վրայ կ'իյնայ նախարարական խորհուրդին քուէարկած միջոցներու ծանրութիւնը... Միջին դասերը չնչապատ վիճակի մը հասած են։ Ֆրանսան ոտքի հանելու համար կը ջախջախեն զանոնք։ Ա՞յս է նպատակին հասնելու միջոցը»։

Ուրբաթ առտու պաշտօնաթերթը հաղորդեց հետեւեալ յաւելումները.—

Ներքին նամակներ՝ 10 ֆրանք, հեռաձայն՝ 10 ֆրանք։ Թղթատարական ուրիշ ծախքեր ալ աւելցնելով կը յուսան ապահովել 7 միլիառ ֆր.։

Ծխախոտ՝ 38—39 % յաւելում։ «Կոլուազ»ը 65 ֆրանք, «Ժիթան»ը 80, «Սելթիք»ը 90, «Ուիքէնտ»ը 200 եւայլն։ Բացառութիւն կը կազմեն «Լըլէկանթ»ը եւ «Կուի»ն։ Մօտերս «ազգային ծխախոտ» մը պիտի ստեղծուի, առանց օտար ապրանքի եւ այն ատեն «կուի»ն ալ պիտի աղէ։

Տակաւին ճշդուած չէ Փարիզի մեթրոյին գինը, բայց կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ պիտի բարձրանայ 8 ֆրանքի (այժմ՝ 5)։ Երկաթուղիներու գիներու յաւելումը պիտի ըլլայ 30 %։ Աղքատի տուրքը պիտի աւելնայ 50 առ հարիւր։ Հրանիւթն ալ (էսանս) պիտի աղէ։ Ծամբորդներու յատկացուած այն ինքնաշարժները որ ընկերութեանց եւ մասնաւոր ձեռնարկներու կը պատկանին, տուրք պիտի վճարեն ամսական 2500, 5000, 7500 եւ մինչեւ 12 հազար ֆրանք, համաձայն իրենց տարողութեանց։

Աշխատավարձքի տուրքը ոչ միայն պիտի չաւելնայ, այլեւ պիտի բարեփոխուի։

Ազգ. Ժողովին յանձնուած օրինագիծները կը տրամադրեն.— 20 առ հարիւր յաւելում ընդհանուր տուրքի, կարգ մը բացառութիւններով, (1948 տարեշրջանին համար)։

30 % յաւելում ուղղակի տուրքի (ճարտարարուեստական, առեւտրական, հողագործական շահեր եւն.)։

Անուղղակի տուրքերու յաւելման առթիւ պիտի քննեն հարկատուին հարստութեան արտաքին նշանները (մէկէ աւելի բնակարաններ, սպասաւորներ, ինքնաշարժներ)։

Կառավարութիւնը կը պահանջէ փութացնել տուրքերու հաւաքումը։

Միւս կողմէ խնայողութիւններ պիտի կատարուին վարչական եւ զինուորական ծախքերուն մէջ։ Կը յուսան վեց միլիառ խնայել խստացնելով ազգայնացուած հաստատութեանց հսկողութիւնը եւ դադրեցնելով ոչ-ստիպողական աշխատանքները, 14 միլիառ՝ զինուորական վարկերէն եւն.։

Մինչ այս օրինագիծները կը յանձնուէին Ազգ. Ժողովին, Պան ար Ֆրանսի շաբաթական տեղեկագիրը կը յայտնէր թէ աւելի քան ութ միլիոն աւելցած է թղթադրամի շրջաբերութիւնը, ընդհ. գումարը բարձրացնելով 885 միլիառ ֆրանքի։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

Կը վախցուի որ այս նոր յաւելումները աւելի ծանրացնեն բանուորական խլրտումները։ Թերթերը ամէն օր մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Փարիզի թէ գաւառի մէջ սարքուած գործադուլներու եւ ցոյցերու մասին։

Հինգշաբթի օր կէս օրէն վերջ աշխատանքը դադրեցուցին փարիզեան շրջանի մետաղագործական հաստատութեանց բանուորները։ Ցուցարարներուն թիւը կը հաշուեն 200.000էն 400.000։

Թրնոյի բանուորները ժողով գումարելով որոշեցին շարունակել գործադուլը, բայց վերջին պահուն կարգ մը վէճեր ծագեցան։ Թերթերը հաւանական կը գտնեն որ աշխատանքը վերսկսի։ Հինգշաբթի օր 20 % վերսկսած էր աշխատանքը։

Ամբողջական գործադուլ յայտարարեցին Լոռէնի հանքագործները, մօտ՝ 25 հազար հոգի, 24 ժամուան համար։ Մասնակի գործադուլներ կամ ցոյցեր տեղի ունեցան Լը Մանի, Օրլէանի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Ցոյց մըն ալ սարքուած էր Փարիզի 15րդ թաղամասի քաղաքապետութեան առջեւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԹԻՒԵՐՈՎ

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Երկրի մը տնտեսական կառուցուածքին մէջ, անկարելի է անտեսել դրամատուններուն կատարած դերը: Շատ յաճախ, սեղանաւորական այդ հաստատութիւններն են որ կը հիմնեն, կը քաջալերեն, մասնակցութիւն կը բերեն եւ կամ ուղղութիւն կուտան արդիւնաբերութեան :

Ուրեմն, կարգ մը տեղեկութիւններ ալ Թուրքիոյ սեղանաւորական հաստատութեանց մասին, միշտ հետեւողութեամբ թուրքերէն տարեգրքին:

Թուրքիա, հանրապետութեան հռչակումէն առաջ, պանքա անուան արժանի հազիւ 2—3 հաստատութիւն ունէր: Օտար դրամատուններն էին որ կը գոհացնէին Թուրքիոյ սեղանաւորական պահանջները: Իսկ այդ դրամագլուխը, շատ յաճախ, կ'ազդէր երկրին քաղաքականութեան վրայ :

Այս լուծը թօթափելու եւ իր գերիշխանութիւնը վերականգնելու առաջադրութեամբ, հանրապետական կառավարութիւնը ձգտեցաւ դրամական եւ տնտես. անկախութեան: Անգարան քառորդ դարէ ի վեր կը շարունակէ իր այդ քաղաքականութիւնը՝ գրկանքի գնով եւ երբեմն դժընդակ պայմաններու տակ :

Այսօր Թուրքիոյ մէջ կը գործեն, ազգ. դրամագլուխով երաշխաւորուած, ինը պետական կամ կիսապաշտօնական դրամատուններ, համագումար 675 միլիոն թրքական ոսկի դրամագլուխով: Ատոնցմէ զատ կան օտար մասնաճիւղեր, եւ «Անանուն ընկերութիւն» անուան տակ մանր սեղանաւորական հաստատութիւններ :

Ահաւասիկ կարեւորները.—

1.— ԹԻՒՐՔԻՒ ԻՇ ՊԱՆՔԱՍԸ.— Հիմնուած է 26 Օգոստոս 1924ին: Դրամագլուխը՝ 5.000.000 ոսկի: Պահեստի գումար՝ 14.400.000 ոսկի:

Հանրածանօթ եւ երկրին ամէնէն գործունեայ դրամատուններէն մին: Կը կատարէ սեղանաւորական ամէն տեսակ գործողութիւններ: Դրամատան վարիչներու եւ պաշտօնեաներու իբրեւ դպրոց ծառայած է, եւ «սերունդ» պատրաստած: Զարկ տուած է ապահովագրութեան եւ ճարտարարուեստի բարգաւաճման: Ժողովրդականացուցած է գանձանակով դրամ խնայելու գաղափարը:180.000 հոգի ընթացիկ հաշիւ ունին, եւ 1946ի ընթացքին աւելի քան 200 միլիոն ոսկիի խնայողութիւն վստահուած է իրեն: Երկրին բոլոր քաղաքներուն մէջ մասնաճիւղ ունի: Հատ մըն ալ արտասահմանի մէջ (Աղեքսանդրիա) :

Բազմաթիւ ճարտարարուեստական հաստատութիւններ հիմնած է: Բաժնեկից է Թուրքիոյ շաքարի գործարաններուն եւ կարգ մը ապահովագրական ընկերութեանց: Իրեն կը պատկանին Թուրքիոյ շիշի եւ ապակիի գործարանները, եւ Պրուսայի հիւսուածեղէնի անանուն ընկերութիւնը :

2. — ԹԻՒՐՔԻՒ ՃՈՒՄՀՈՒՐԻԷԹ ՄԷՐՔԷԶ ՊԱՆՔԱՍԸ Թուրքիոյ հանրապետական կեդր. դրամատուն).— Հիմնուած է 1930ին: Դրամագլուխը 15 միլիոն ոսկի: Պահեստի գումար՝ 24.317.566 ոսկի :

Պետական դրամատան դերը կը կատարէ: Կը նշանակէ զեղչի սակը: Կը կանոնաւորէ դրամի շրջաբերութիւնը, եւ պետութեան հետ միասին կը հսկէ թրքական դրամին ամրացման եւ ըստ այնմ միջոցներ ձեռք կ'առնէ: Ինքն է որ ստանձնած է գանձային գործողութիւնները :

Մասնաճիւղեր ունի գլխաւոր քաղաքներու մէջ, բայց իրեն ենթակայ ոչ մէկ հիմնարկութիւն :

3.— ԹԻՒՐՔԻՒ ՃՈՒՄՀՈՒՐԻԷԹ ԶԻՐԱԱԹ ՊԱՆՔԱՍԸ (Երկրագործական Դրամատուն). — Հիմնուած է 1888ին: Անուանական դրամագլուխը 100 միլիոն ոսկի: Վճարուած դրամագլուխ՝ 69 միլիոն ոսկի: Պահեստի գումար՝ 37.800.000 ոսկի:

Երկրին զանազան մասերուն մէջ ունի 306 մասնաճիւղեր: Կարճ եւ երկար պայմանաժամով վարկեր կը տրամադրէ հողագործներուն: Ելեւմտական օժանդակութիւն կ'ընծայէ ցանքի եւ հողային արտադրութեանց վաճառումին: Դրամագլուխ ունի Թուրքիոյ գլխաւոր դրամատուններուն, ինչպէս նաեւ շաքարի եւ ծխախոտի գործարաններուն մէջ: Իր սեփականութիւնն է Ատանայի բամպակի հաստատութիւնը :

Ընթացիկ հաշիւ կը պահէ արտասահմանեան օտար դրամատուններուն հետ:

4.— ԹԻՒՐՔԻՒ ԷՄԼԱՔ ՔՐԷՏԻ ՊԱՆՔԱՍԸ (Կալուածային վարկի դրամատուն).— Այս անանուն ընկերութիւնը հիմնուած է 1946ին, եւ կը փոխարինէ ջնջուած «Էմլաք վէ Էյթամ պանքա–սը»ն, 100 միլիոն ոսկի դրամագլուխ: Պահեստի գումար՝ 188.951 ոսկի:

Աժան տուներ կը շինէ եւ երկար մասնավճարներով կը ծախէ: Փոխատուութիւն կ'ընէ եւ կամ վարկ կը բանայ՝ գրաւի փոխարէն: Տուն չունեցողներուն բնակարան կը շինէ 5 % տոկոսով եւ 20 տարուան պայմանաժամով: Կը հիմնէ ապահովագրական եւ շինութեանց ընկերութիւններ, եւ կամ եղածներուն բաժնեկից կ'ըլլայ :

5.— ԻԼԼԷՐ ՊԱՆՔԱՍԸ (Նահանգներու դրամատուն).— Հիմնուած 1923ին քաղաքապետութեանց դրամատուն անուան տակ, եւ 1945ին ստացած նոր անուանակոչումը: 100 միլիոն ոսկի դրամագլուխ ունի: Պահեստի՝ մէկ միլիոն :

Վարկ կը տրամադրէ նահանգային եւ քաղաքապետական հիմնարկութեանց շինարարականաշխատանքներուն: Կը պատրաստէ քարտէսներ, յատակագիծ, նախագիծ, եւայլն, եւ ուսումնասիրութիւններ (études) կը կատարէ: Մեքենայ եւ գործիք կը հայթայթէ կամ վարձու կուտայ: Կ'ապահովագրէ այդ հաստատութեանց շարժուն եւ անշարժ ինչքերը :

6.— ՍԻՒՄԷՐ ՊԱՆՔ.— Հաստատուած է 1933ին, 200 միլիոն թրքական ոսկի դրամագլուխով: Պահեստի ունի 4.670.000 ոսկի :

Միայն Պոլսոյ մէջ մասնաճիւղ ունի: «Սիւմէր Պանքը» կազմուած է «պետական ճարտարարուեստի Օֆիս»ին եւ «Թուրքիոյ Ճարտարարուեստական Վարկի Դրամատուն»ին ձուլումով: Ան է որ կը վարէ եւ կը մատակարարէ պետական ճարտարարուեստը: Կը հիմնէ նոր գործարաններ եւ եղածները կ'ընդարձակէ: Մասնագէտ բանուորներ կը պատրաստէ, ճարտարարուեստական հաստատութեանց վարկ կը բանայ: Ուղղակի իր հսկողութեան տակ կը գործեն 74գործարաններ,16 ելեկտրական կեդրոններ եւ բազմաթիւ աշխատանոցներ: Ընկեր է բազմաթիւ դրամատուններու, եւ առեւտրական ընկերակցութեանց :

7.— ԹԻՒՐՔ ԹԻՃԱՐԷԹ ՊԱՆՔԱՍԸ (Առեւտրական դրամատուն).— 1914ին հիմնուած է՝ 2 միլիոն ոսկի դրամագլուխով: Պահեստի 723.000 ոսկի ունի: Ութ մասնաճիւղ, եւ կարգ մը քաղաքներու մէջ ալ թղթակիցներ կը պահէ:

Կը զբաղի արտածման եւ ներածման գործերով, եւ առեւտրական ներկայացուցչութեամբ :

8.— ՀԱԼՔ ՊԱՆՔԱՍԸ (Ժողովրդային Դրամատուն).— Հիմնուած է 1938ին, 1.400.000 ոսկի դրամագլուխով: Պահեստի գումար՝602.574 ոսկի:

Կազմուած է իբրեւ անանուն ընկերութիւն, նպատակ ունենալով հարկ եղած վայրերու մէջ «Ժողովրդական տնտուկ»անուան տակ վարկի փոքր հաստատութիւններ բանալ, եւ անոնց գործունէութիւնը ներդաշնակել: Մասնաճիւղ չի բանար:

9.— ԹԻՒՐՔԻՑԷ ԿԱՐԱՆԹԻ ՊԱՆՔԱՍԸ ԱՆՕՆԻՄ ՕՐԹԱԳԼԸՂԸ(Թուրքիոյ Երաշխաւորութեան դրամատուն).— Անանուն ընկերութիւն մըն է: Դրամագլուխը 2.500.000 ոսկի :

Կը զբաղի ներածում եւ արտածումով: Կը կատարէ ամէն կարգի սեղանաւորական գործողութիւններ: Իր գլխաւոր նպատակն է՝ առեւտրական սերտ գործակցութիւն Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ հետ :

Հ. ՎԻՇԱՊԵԱՆ

Յարգենք կարծիքի ազատութիւնը ոչ թէ իրար անարգենք

Մենք ամէնքս, տարէց թէ երիտասարդ, թերթերու մէջ կամ լսարաններու բեմէն, երբ կը գրենք ու կը վիճինք հանրային ոեւէ խնդրի շուրջը, մեր նպատակը մէկ է, — օգտակար ըլլալ մեր ազգին՝ այն չափով որչափով որ մեր ուժերը կը ներեն, օրուան քաղաքական պայմաններուն մէջ :

Իսկ ի՞նչ կը տեսնենք մեր շուրջը, մասնաւորապէս առօրեայ Մամուլին մէջ:— Այն ցաւալի երեւոյթը որ, կրկնուելով — կրկնուելով, ախտագին բնոյթ կ'առնէ :

Կարծիք մը կը յայտնես՝ անմիջապէս վրադ կը յարձակին եւ ամէնէն գռեհիկ բառերը հասցէիդ կը թափեն : Ոչ դուն գոհ կը մնաս, ոչ ալ ընթերցողը:

Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ՝ մենք փոխանակ լրջօրէն զբաղելու բուն խնդիրովը, կը ստիպուինք ակամայ անձնական քաշքշուքներու բաւիղին մէջ ժամավաճառ ըլլալ :

Այս ձեւը բանադատութիւն չէ: Պատիւ չի բերեր կրթուած մարդու: Ընթերցողը կ'ուծացնէ մինչեւ իսկ ամբողջ գրականութենէն:

Ոխի, վրէժի, նախանձի, կամ հատուածական միտումով գրուածն ու խօսուածը՝ եպերելի են: Տեղ պէտք չէ գտնեն ոեւէ թերթի, գիրքի ու լսարանի մէջ :

Անչափելի տկարութիւն եւ հոգիի ինկածութիւն է՝ քննադատել դիմացինը՝ անոր կիրարկած արհեստին անունովը, եւ կամ անոր ֆիզիքական վիճակը ծաղրելով :

Օրինակ, անուանարկել այս կամ այն՝ «կօշկակար», «տպագրիչ», «խոհարար», «պառաւցած միտք», եւն. եւն. մակդիրներով,— բարեկրթութի՞ւն է, քաջութի՞ւն է, փա՞ստ է՝ գրավէճի մը մէջ:

Քիչ մը աւելի համարձակութեամբ՝ բանավէճը հասարակ կռուըտուքի հետ շփոթողներ՝ օգտուելով գրագէտի մը կաղութենէն, բանաստեղծի մը կուրութենէն կամ խլութենէն, հանրային գործիչի մը խեղանդամ վիճակէն, պիտի չվարանին զանոնք անարգութեան սիւնին գամելու՝ իբրեւ կոյր գրագէտ, կաղ բանաստեղծ, եւն.:

Ո՞ւր կը տանի մեր մտաւորականներէն շատանց այս ջղայնոտ ձգտումը, որուն մէջ անոնք՝ յարձակումի կիրքովը բթացած՝ կը դաւաճանեն նոյնիսկ իրենց քարոզած մարդկային ամէնէն պարզ իրաւունքներուն :

Ինչո՞ւ չգրենք քաղաքավարի լեզուով: Ինչո՞ւ չյարգենք դիմացինին, նոյնիսկ հակառակորդին՝ կարծիքը, դատումը, առաջարկը :

Ո՞վ ըսաւ թէ՝ համդարտ, պաղարիւն, յարգալից խօսքերով աւելի աղէկ պիտի չհասկնանք իրար :

Մոռցինք որ՝ Սփիւռքի չորս հովերուն ու տարբեր լեզուներու եւ քաղաքակրթութեան ենթարկուած մեր դեռատի սերունդը՝ մեզի, տարեցներուս կը նայի, թէ ի՞նչ կը խօսինք, կամ ի՞նչ կը գրենք, եւ ի՞նչ ոճով կ'արտայայտուինք իրարու հանդէպ :

Նոր հասակ նետող այդ մատղաշ հայորդիները՝ պարզապէս կը զարնին, երբ կը տեսնեն թէ գրավէճերը հայհոյանքի կը վերածուին՝ թերթերու սիւնակներուն մէջ :

Այս ախտաւոր վիճակը եթէ չդարմանուի՝ խմբագիրներուն իրենց իսկ ձեռքովը, ոչ մէկ գիտակից գրող այլեւս պիտի ուզէ բան մը գրել, կամ խնդրի մը մասին կարծիք յայտնել :

Խմբագրին դերը պիտի ըլլայ՝ ոչ թէ վէճ հրահրել, կամ կռուադաշտ դարձնել իր թերթը, այլ՝ միտքերու փոխանակութեան ազատ բեմ մը, ուր ախոյեանները՝ աքլորի կռուոց կամ ցուլի կռուոցներ չխաղցնեն: Ընդհակառակն՝ ցուցաբերեն անկաշկանդ ոգի :

Յանուն Մամուլին ու ընթերցող հանրութեանը, կ'առաջարկեմ որ.—

Ամէն թերթ (օրաթերթ, շաբաթաթերթ կամ պարբերական), իր առաջին էջին ճակատը, պատուաւոր եւ մնայուն կերպով, դնէ այս սկզբունքը.— «ԱՆՈՒԱՆԱՐԿԻՉ ՈՃԻՒ ԳՐՈՒԱԾՔ՝ ԶԱՄԲԻՒՂԸ ՊԻՏԻ ՆԵՏՈՒԻ»:

Այս պարկեշտ սկզբունքով առաջնորդուող խմբագիրը, նախ ինք իրեն թոյլ պիտի չտայ անարդարական ձեւով յարձակելու ոեւէ ընդդիմախօսի վրայ, ապա՝ իրեն հասած հայհոյալից գրութիւնները կամ զամբիւղը պիտի նետէ, կամ պիտի տպէ միմիայն փաստերը, անխնայ ջնջելով ամէն թթու ածական :

Մամուլի մէջ այս զգաստ ու զուսպ լեզուն տիրելէ վերջն է որ՝ գրողն ու ընթերցողը պիտի օգտուին փոխադարձաբար :

ԶԻԹՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Վերջերս՝ ցաւով տեսայ որ, Սփիւռքի Գրական Համագումարին շուրջը, «Արեւմուտք»ի լսարանին մէջ թերուդէմ յայտնուած ազատ կարծիքները, «Յուսաբեր»ի եւ «Արեւելք»ի խմբագիրներուն կողմէ քննադատուած էին տգեղ լեզուով մը :

Եւ «Յառաջ»՝ «Յուսաբեր»ի գրածն արտատպած էր, դժբախտաբար առանց ջնջելու՝ հոն երեւցած քանի մը գռեհիկ որակումները.— «ծերացած հայերէն», «պառաւցած միտք» ...

Ատոնց հեղինակին՝ ես ինծի թոյլ չեմ տար պատասխանել միեւնոյն լեզուով:

Արեւելագէտներու Միջազգային Համաժողովին, «Հայագիտութեան» բաժին մը բանալու առաջարկը՝ վաթսունամեայ Զիթունին էր որ տարաւ անոր վերջին նիստին: Եւ մեծանուն նախագահը՝ Պ. Ժաք Պաքօ՝ «ծերացած»ի մը կողմէ գրուած ընկալեց զայն: Աւելի քան վեց հարիւր ամենազգի գիտնականներու առջեւ կարդաց ֆրանսերէն գրութիւնը որ անգլերէնով ալ կրկնուեցաւ եւ միահամուռ ծափերու մէջ ընդունուելով՝ արձանագրուեցաւ Համաժողովէն պաշտօնապէս քուէարկուած տասներեք որոշումներու կարգին:

«Արեւմուտք»ի ազատ լսարանին մէջ ալ՝ երիտասարդ, կորովի եղած կ'ըլլա՞յ Զիթունին, եթէ առանց յետին միտքի յայտնած իր կարծիքը՝ հաճելի թուէր «Յուսաբեր»ին :

Ո եւ է մէկը, երբ կը դաւանի կարծիքի ազատութիւն, չի կրնար այդ միեւնոյն ազատութիւնը զլանալ ուրիշին :

ԽՄԲ.— Պ. Զիթունի շատ ուշ մնացած է, այս խրատները տալու համար, միեւնոյն ատեն ճոր «ռէֆլամ» մը սահեցնելով: Ո՞ւր էր ինք, երբ, այն միւս ճակատին վրայ... Կը խօսինք յարմար առիթով մը :

ԹԵՐԹԵՐ ԿԱՆ ՈՐՈՆՔ ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ԵՐԵՔ – ՉՈՐՍ ՆԻՒԹ Կ'ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»ԷՆ, ԱՌԱՆՑ ՅԻՇԵԼՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ :

Պերլինի ժողովուրդին ցոյցը

« ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌԱԾ Է »

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Սեպտ. 9ին ժողովրդային ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ, նախաձեռնութեամբ գերման ընկերվարականներու եւ մասնակցութեամբ 250—300.000 քաղաքացիներու :

«Le Monde»ի Թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս առթիւ :

Երբեք այնքան բազմութիւն տեսած չէի հաւաքուած մէկ վայրի մէջ, ոչ իսկ Հիթլէրեան շրջանին, բացի Նացիական Մայիս մէկէն եւ Նիւրէմպէրկի համաժողովէն : Այն ատեն ցոյցը այսպէս ինքնաբուխ չէր : Հիմա ամէն մէկը իր կամքով եկած էր : Այս անանուն զանգուածը, որ անդադար կը ծփար, մէկ խօսք միայն կ'ըսէր — (Ալ կը բաւէ) եւ կամ «պէտք է որ վերջ գտնէ» : Քիչ մը անդին միեւնոյն չեշտով — « Այո, հերիք է» «Es ist genug !» : Ամէն տեղ միեւնոյն կանչն էր, միեւնոյն կամքը եւ առելութիւնը : Ամբողջ ժողովուրդ մըն էր որ դղրդալով կը բարձրացնէր եւ հաւաքուած էր աղաղակելու ամբողջ աշխարհի երեսին, բոլոր դրացիներուն — մանաւանդ սովետականներուն — իր կամքը ապրելու ազատութեան եւ խաղաղութեան մէջ : Դաշնակից դիւանագէտ մը որ կը ճանչնայ Գերմանիան, երկար տարիներ հոն ապրած ըլլալով, ըսաւ — « Պերլին մնացած է Րայխի մայրաքաղաքը» ,իսկ ես պիտի աւելցնէի —«Մայրաքաղաքը եւ խորհրդանիշը» : Եւ սակայն ոչ դաշնակիցները, ոչ ալ Պերլինցիները ուզեցին այդ բանը :

Ցանկարծ բարձրախօսները սկսան հնչել եւ խզեցին կատարեալ լռութիւնը այս տխրանեան ամբոխին որ առանց չափազանցութեան 250.000էն աւելի էր : «Պերլին կը դիմէ աշխարհին», կ'ըսէր բարձրախօսը : Աշխարհ մտիկ կ'ընէր, գերմանական աշխարհը եւ բոլոր միւսները : Ֆրանց Նէօյման, ընկերվարական վարիչը խօսք առնելով չեշտեց — « Պերլինի ժողովուրդը, կը յայտարարէ թէ որոշած է ամէն բան ընել փրկելու համար ազատութիւնը » : Քաղաքապետը, Օթթօ Սուհր յաջորդեց անոր, բացականչելով — «Պերլինցիներու համբերութիւնը սպառած է» : Ուրիշներ, Տոքթէօր Ցուհր, քաղաքապետական ժողովին նախագահը, Տոքթ. Րէօյթըր, առաջին շահապը, որ հաշմանդամ եղած է ռուսերուն կողմէ, նմանապէս խօսք առին : Անդադար կը լսուէին բառեր, իբրեւ հաւատքի արտայայտութիւնը մարդկային էակներու որոնք զուրկ եղած են իրենց աներակներէն, աջակցութիւն եւ կայութիւն աղերսելով տիեզերքէն :

— Ազատութի՛ւն, ազատութի՛ւն. մենք կ'ուզենք ազատ մարդիկ մնալ : Կը պահանջենք որ մեզ հանգիստ ձգեն» :

Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ, եւ գնաց այն շէնքը ուր ժամանակին դաշնակից վերստուգիչ խորհուրդը իր նիստերը կը գումարէր : Այս խորհուրդը գոյութիւն չունի հիմա : Այլեւս Քոմանտանթուրա չկայ : Թերեւս բնաւ պիտի չըլլայ : Նէօյման իրաւասու պաշտօնեային յանձնեց տեղեկագիրը այն չարիքներուն զոր Պերլինի ժողովուրդը կը վերագրէ Սովետներուն եւ կամ անոնց խամաճիկ համայնավարներուն : Դուրսը ամբոխը կ'ողջունէր Արեւմտեանները եւ կ'արհամարհէր միւսները :

Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային՝ ուրիշ աւելի լուրջ դէպքեր կը պատահէին որոնց թատերավայրն էր Պրանտենպուրկի Դուռը ,աքսախանները ծառուղիներուն վրայ, այն 250.000ին մէջ, որ եկած էին, կը գտնուէին մարդիկ սովետական շրջանէն : Անոնք իրենց տեղը վերադառնալու համար պէտք էր որ անցնէին ծառուղիէն : Սովետները ալ իրենց հովանաւորած ոստիկանութիւնը դրած էին ճամբան : Ամբոխը խզեց պատուարը եւ մտաւ ծառուղին : Ոստիկանութիւնը բռնութեան դիմեց, և իրարանցումը սկսաւ : Քարեր նետուեցան ռուս զինուորական ոստիկանութեան եւ կարմիր ոստիկանութեան կառքերուն վրայ : Հրացանի հարուածներ փոխանակուեցան, եւ գնդակները ինկան մինչեւ բրիտանական շրջանը : Կը պոռային «կեցցէ՛ք, յառա՛ջ» : Տասնըհինգ տարեկան պատանի մը Պրանտենպուրկի Դրան սիւնին վրայ բարձրանալով, կարմիր դրօշը առաւ, կոթը կոտրեց եւ նետեց ամբոխին որ խլեց եւ հազար կտոր ըրաւ : Ռուս զինուորները մէկ երկու հրացան պարպեցին յանդուգն տղուն վրայ, որ անվնաս իջաւ և անհետացաւ բազմութեան մէջ : Վայրկեան մը այնպէս թուեցաւ թէ ցոյցը դէշ հետեւանքներ պիտի ունենար, սակայն շնորհիւ բրիտանացի սպաներուն պաղարիւնութեան եւ պատրաստամտութեան, կարելի եղաւ խուսափիլ ջարդէ մը : ստուգիչ խորհուրդին թիւ 40 հրամանագիրը որ եղերական հանգամանք կը ստանայ : Սովետները կը բազմապատկեն իրենց կամայական արշաւները արեւմտեան պետութեանց թաղամասերէն ներս, առեւանգելու համար գերման ոստիկաններ կամ պաշտօնեաներ : Իրենք էին որ բռնաբարեցին վերստուգիչ խորհուրդին թիւ 40 հրամանագիրը որ կ'արգիլէր գերման լրագիրներուն քննադատել եւ նախատել դաշնակից զինուորական կառավարութիւնները :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Շթութկարտի (Գերմանիա) հայկական ճամբարին մէջ մեռած է, Օգոստոս 28ին Շուշեցի Միքայէլ Մհտ. Ցարութիւնեան (Շահգեալդեան, 69 տարեկան) եւ թաղուած Բադ—Գանշտատի գերեզմանատան հայկ. մասը, ուր արդէն կան յիսունէ աւելի դամբարաններ, հայկական տառերով փորագրուած գերեզմանաքարեր եւ արձաններ :

Տակաւին ուսանող , Ռէալական դպրոցի Շուշիի մէջ, կը հրատարակէր Կոստի Համբարձումեանի հետ թերթ մը ռուսերէն լեզուով, իբրեւ արձագանգը ռուսեւճապոնական պատերազմին հետ կապուած յեղափոխական շարժման : Աւարտած է Մոսկուայի Առեւտրական Ճեմարանի դասընթացքը, աւարտական նիւթ ունենալով «Անդրկովկասի ծխախոտագործութիւնը եւ նրա կարիքները» : Մասնագիտական պաշտօններ կը վարէր Բաթումի, Կրասնոտարի եւ Ռոստովի մէջ : Վերջին պատերազմին կ'այրի իր բնակարանը : Կորանցնելով ամէն բան, կը բռնէ պանդխտութեան ճամբան : Կուգայ Շտուտկարտ ուր կր մասնակցի կրթական գործին իբրեւ կրօնուսոյց : Վերջին տարին կը գրէր խրատական պատմուածքներ «Ճշմարտութեան ուղիներով» : Պատրաստած էր արդէն երկրորդ պրակը, երբ մահը վրայ հասաւ :

ԳԵՐՄԱՆԵՒՀԱՅ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ որոշած է իր գործունէութեան երկրորդ տարեշրջանին համար գանձել միանուագ տուրք մը : Նուազագոյն սակը իւրաքանչիւր չափահաս աշխատողի համար հինգ գերմ. մարք է : Անգործ չունեւորները ազատ են տուրքէն : Մնացեալներու համար՝ համաձայն իւրաքանչիւրի կարողութեան եւ եկամուտին :

Շտուտկարտ եւ ճամբարի մէջ տուրքը կը վճարուի մասնաւոր յանձնախումբին որ կուտայ վկայագիր , միւս վայրերէն պէտք է ուղարկեն նամակով կոմիտէին Stuttgart Wangen Postfach. 26:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԼԻՆՑԻ ՔԱՂԱՔԻՆ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ գտած են իրենց նախկին համդարտութիւնը, կը գրէ «Բամբեր» : «Հոն այցելած է Վիեննացուէլայի ներկայացուցիչը , տրուած դիմումներ կատարուած են այդ երկիրը փոխադրուելու համար : Արդէն 19 անձերէ բաղկացած հինգ ընտանիքներ ընդունուած են : Ներկայացուցիչը երբ երեքէ շաբաթ վերջ նորէն այցելէ, յոյս կայ որ 4—5 ընտանիքներ եւս ընդունի : Այս քաղաքին մէջ վերջերս մեռած է երիտասարդ Խաչիկ Աւետիսեան (Իգնատ) զոհ երթարով ինքնաշարժի արկածի մը :

ՍԱԼՑՊՈՒՐԿ (Աւստրիա) —Կը գրեն թէ Օգոստ. 16ին զօր. Հ. Շէքէրճեան հոն այցելած է հետը տանելով բաւականաչափ ուտելիք, նոր փախստականներուն , երախաներուն, ծերերուն եւ հիւանդներուն բաշխելու համար : Այցելած է նաեւ հայ ընտանիքներու բնակարանները : Տարագիրները շատ գոհ մնացած են զօրավարի այցելութենէն :

Այս փոքրիկ գաղութը կը համրէ 37 հոգի : Ասոնց ինը հոգին արձանագրուած են Պրազիլիա երթալու համար : Տարագիրներու միջազգային կազմակերպութեան (I. R. O.)վարիչը ինչպէս նաեւ միւս ղեկավարները շատ ջերմ վերաբերում ցոյց կուտան այս գաղթականներուն : Նամակագիրը կ'աւելցնէ թէ այս բախտը կը պարտին յարգելի զօրավարին եւ Պ. Ճորճ Մարտիկեանին : (Բամբեր) :

ԱՆՋԱՑԻ ԿԵԴՐՈՆԷՆ (Սան Ֆրանչիսկօ) կը հաղորդեն «Ասպարէզ»ի թէ Պ. Ճ. Մարտիկեան եւ կինը չորս ամիս ճամբորդեցին Եւրոպա եւ այցելեցին հայ տարագիրներու ճամբարները՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ մէջ : Անոնց յայտարարութեան համաձայն Իտալիոյ հայ տարագիրները խիստ կարօտ են սննդեղէնի եւ հագուստի : Թէեւ Գերմանիոյ եւԱւստրիոյհայ տարագիրներու վիճակը որոշ չափով բարւոքած է ,բայց ամերիկեան շրջանին մէջ դրամական սակը փոխուած ըլլալով, մեծապէս կը տուժեն հայ տարագիրները եւ ձմեռը ծանր պիտի ըլլայ անոնց համար, եթէ մեծաքանակ ուտեստեղէն եւ հագուստ չհասնի : Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԵ.

Քոսակ նորէն գինիով լեցուց կաւէ ամանները. երբ պարպեցին, դարձաւ իր ընկերոջ .

— Ցոյց տուր տեսնենք, որպէսզի իմանամ որ աշխարհիս երեսին մարդ եմ ես ալ եւ տեսած եմ իշխաններու գիրը :

— Ահա, տես, ըսաւ Քոսակի ընկերը եւ ծոցէն դուրս հանեց լաթի մը փաթթուած մագաղաթը ու երկարեց Քոսակին :

Ուրախութենէն դողաց Քոսակ, ճանչցած էր Գագիկ Արծրունիի գիրը : Աչք մը պտտցուց անոր վրայ եւ վերադարձուց տիրոջը ու աւելցուց .

— Իրաւ որ մարգարիտի պէս գիր է :

Շուտով քունի մէջ ընկղմեցաւ Գագիկի մարդը : Երբ Քոսակ լսեց անոր խռմբոցը, զգուշութեամբ նամակը հանեց անոր ծոցէն եւ հեծնելով ձին՝ կէս գիշերին սլացաւ առաջ :

ԻԶ.

Պայծառ երկնակամարին վրայ կը բարձրանար արեւը, իր կենարար ճառագայթները սփռելով ամէն կողմ : Ամէն ոք արդէն իր գործին գլուխը անցած էր, երբ յանկարծ չարագուշակ դէպք մը ահ ու սարսափի մատնեց ամէնքը : Ճիշդ կէսօրին աներեւոյթ զօրութիւն մը հետզհետէ ծածկեց արեւին լոյսը եւ տիրեց խաւարը :

Աստղերը սկսան փայլիլ երկնքի անհուն տարածութեան վրայ եւ յուսահատ ամբոխին մէջ լսուեցան հառաչանքներ եւ հեծկլտանքներ : Ժողովուրդը ծնկաչոք կ'աղօթէր, որպէսզի Տէրը հեռացնէ Հայոց ազգին վրայէն այն պատուհասը, որ կը գուշակէր արեւի խաւարումը :

Խաւարը երկար չտեւեց եւ հետզհետէ բացուեցաւ արեւուն պայծառ լոյսը, բայց ժողովուրդի սրտին մէջ մնաց անորոշ կասկած մը իր վրայ գալիք չարիքին մասին :

Եւ իրաւ ալ ամբոխին կասկածը զուր չանցաւ : Նախիջեւան նստող Արաբներու Նըսր ոստիկանը հեղեղի պէս իր գունդերը կը քշէր դէպի Հայաստան , եւ կ'ուզէր մէկ անգամէն ոչնչացնել արդէն քայքայուած երկիրը : Ան կ'ուզէր բռնել ազգին հոգեւոր եւ մարմնաւոր պետերը եւ ձեռք անցընել ամբողջ Հայաստանը :

Լքուած եւ յուսահատ էին երկու պետերն ալ : Աշոտ Երկաթ յուսահատած էր իշխաններու դաւաճանութիւններէն եւ ապստամբութիւններէն , իսկ Յովհաննէս Կաթողիկոսն ալ չուարած էր, թէ ո՞ւր անցընէ իր կեանքին մնացորդը, որպէսզի Արաբներու՝ձեռքը չիյնայ :

Աշոտ Երկաթ հազիւ փայլուն յաղթանակ մը տարած էր իր աներոջ վրայ, երբ լսեց Շամշուլդիոյ ամրոցին վերակացու Վասակ Գնթունիի ապստամբութիւնը : Իր կարիճներով կայծակի արագութեամբ հասաւ եւ ջարդելով ապստամբները, հնազանդեցուց ուխտացիները ու գուզարները, ապա դարձաւ Կուռայք գաւառը :

Ճիշդ այդ ատեն կրկին ապստամբեցաւ ուտիացւոց վերակացու Ցլիկ – Ամրամը իր սորադաս իշխաններով միասին : Աշոտ Երկաթ Ուտիք հասնելով Կուր գետի ափին գտնուող անտառներուն մէջ դիրք բռնեց , բայց տեսնելով որ անտառներուն մէջ կռուիլը անհնար է, մտաւ անմարդաբնակ ամրոց մը, ուր հասաւ նաեւ Ամրամ իր զօրքերով եւ Երկաթը պաշարեց չորս կողմէն. ոչ ջուր կար եւ ոչ ալ պաշար : Նեղ կիրճէ մը զատ չկար ուրէ ճամբայ, որովհետեւ ամրոցը շրջապատուած էր անդունդներով եւ մացառախիտ անտառներով : Երկաթի զօրքերը դաւաճանեցին իր դէմ եւ խոստացան թշնամիին յանձնել զինքը : Աշոտ լսելով այս դաւաճանութիւնը զարհուրեցաւ :

Գիշերանց, կայծակի արագութեամբ ճեղքելով թշնամի բանակը, գնաց Կաքաւաբերդ եւ անկէ հարիւր մարդ առնելով իր հետ՝ ապաստանեցաւ Սեւան կղզին : Այդ ատեն անտէր մնացած ամբողջ Հայաստանը եւ Նըսր ոստիկանը առիթէն օգտուելով կ'ուզէր բռնել նախ Յովհաննէս Կաթողիկոսը եւ ապա Աշոտ Երկաթը :

Այդ միջոցին կաթողիկոսը կը գտնուէր Բիւրական ամրոցը, ուր շինել տուած էր վանք մը եւ հոյակապ եկեղեցի մը կոփածոյ քարերով : Նըսրի գունդերը արդէն կը մօտենային Բիւրականին, ջարդելով իրենց անցած վայրերու բնակչութիւնը :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

Գ. Ճ. Մարտիկեան եւ Ս. Սարոյեան, վերադարձի ճամբուն վրայ խօսեցան Պոսթըն եւ Տիթրոյթ հայկական հաւաքոյթներու մէջ, ինչպէս եւ այցելեցին Ուոշինկթըն՝ տարագիրներու փոխադրութեան հարցով ։Շիքակոյի մէջ հաւաքուեցաւ 4400 տոլար ։ Յանձնախումբը խոստացած է այս գումարը բարձրացնել 10 հազարի, յառաջիկայ երեք ամիսներու ընթացքին ։ Ինչպէս յայտնի է, Մ. Նահանգներու խորհրդարանը արտօնեց Ամերիկա փոխադրել 205.000 տարագիրներ ։ «Անչաձ» այս գործին մէջ իր աջակցութիւնը բերած էր թէ պետական պաշտօնատան եւ թէ Ներգաղթի գրասենեակի մօտ կատարած իր աշխատանքներով ։ Անչան այժմ անդամ է Տարագիրներու Միջազգային կազմակերպութեան, որուն պաշտօնն է տեղաւորել տարագիրները ։ Անչան միշտ կը դրկէ մեծաքանակ սնունդ, հագուստ եւ դեղեր մեր տարագիրներուն եւ պէտք ունի բոլորին աջակցութեան ։

Օդանաւերու մեկնումը բոլորովին դադրած է Փարիզի մէջ, գործադուլի հետեւանքով ։

Պուրվառ Օսմանի (Փարիզ) արիմալի ցոյցին առթիւ ձերբակալուած 30 ամբաստանեալներէն երկուքը դատապարտուեցան երեք շաբաթ բանտարկութեան եւ 3000 ֆրանք տուգանքի, երրորդը՝ երկու շաբաթ բանտարկութեան եւ 2000 ֆր. տուգանքի ։ Ուրիշ եօթը ամբաստանեալներ պիտի դատուին Սեպտեմբեր 23ին ։

★ Զօր. տը Կոլ կը շարունակէ իր պտոյտները հարաւային արեւելեան Ֆրանսայի մէջ ։ Առջի օր խօսեցաւ Գրիանոսնի մէջ, մեծ վստահութիւն յայտնելով նոր ընտրութեանց մասին ։ «Անգամ մը որ ժողովուրդին կարծիքը առնենք, ամէն բան պիտի փոխուի ։ Այն ատեն ամէն մարդ իր գործով պիտի զբաղի եւ պիտի վերահաստատուի պետութեան հեղինակութիւնը» ։

Համայնավարները եւ ընկերվարականները կը սաստկացնեն իրենց պայքարը զօրավարին դէմ ։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ բանուորները «անկցի դիկտատոր տը Կոլը» գրած են անոր յայտարարութեանց վրայ, իսկ թշնամական ցոյցեր կատարուած Վեզիլի մէջ որ Ա. Հանրապետութեան օրրանն է ։ Ընկերվարականները կը յանձնարարեն առեւտուր չընել այն խանութպաններէն որ կը ծախեն զօրավարին 50 ֆրանքնոց նամականիշները ։ Զօրավարին կուսակիցները կը հաւաստեն թէ կէս միլիոն ֆրանքի նամականիշ ծախուած է 24 ժամուան մէջ ։

★ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Ֆրանսա արտօնութիւն խնդրած է կամ պիտի խնդրէ անմիջապէս գործածելու 80 միլիառ ֆրանք՝ Մարշըլի ծրագրով նախատեսուած վարկերէն ։

Ամերիկա յուսահատա՞ծ է Մոսկուայի տեսակցութիւններէն

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը առաջարկած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի՝ խզել Մոսկուայի խօսակցութիւնները եւ գերմանական հարցը ներկայացնել Միացեալ Ազգերու ժողովին, եթէ լոյս մը չծագի քանի մը օրէն ։

Ամերիկեան տեսակէտն այն է թէ մինչեւհիմա կատարուած տեսակցութիւնները չբերաւ քեցին վտանգաւոր կացութիւն մը եւ թէ անօգուտ է շարունակել ամուլ փորձ մը ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկեան դիկոյցը պատրաստ է արդէն եւ պիտի հրատարակուի, եթէ յուսատու լուր մը չստանան Պ. Մոլոթովէն ։ Կը նշանակէ թէ վերջին 4..օրերու խօսակցութիւնները, Մոսկուայի թէ Պերլինի մէջ, որեւէ արդիւնքի չեն յանգած ։ Եթէ բանակցութիւնները խզուին, Ռուսերը պիտի շարունակեն Պերլինի պաշարումը, իսկ Անգլօ-սաքսոնները պիտի բազմապատկեն իրենց օդանաւային փոխադրութիւնները, ապահովելու համար քաղաքին պարենաւորումը ։

Ուրիշ թերթեր կը գրեն թէ ամէն յոյս կորսուած չէ տակաւին եւ կը սպասուի Սթալինի վերադարձին ։ Հաւանական կը համարուի որ Մոլոթով յայտնէ իր կառավարութեան տեսակէտը, Միացեալ Ազգերու համագումարէն առաջ (երեքշաբթի) ։

★ Մեծն Բրիտանիոյ սպարապետը, Մոնթկոմըրի, ջնջեց երկու յանձնառութիւններ, որպէսզի չտարլուի Լոնտոնէն հեռանալ ։ Նախագահ Թրումըն ժողովի հրաւիրեց իր զինուորական խորհրդականները ։

★ Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Ռուսերը երեք նոր ոտնձգութիւններ կատարեցին Պերլինի ամերիկեան շրջանին մէջ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ բանակը հետզհետէ կը մօտենայ Հայտարապատի, հակառակ բուռն դիմադրութեանց ։— Ապահովութեան խորհուրդը երկուշաբթի օրուան յետաձգեց այս հարցին քննութիւնը ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական զօրքը նահանջ մը կատարած է, համախմբուելու եւ նոր յարձակում մը կատարելու համար ։ Զօր. Մարկոսի անթերը մեծ յաղթանակներ կը ծանուցանէ, այս առթիւ ։

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը խնդրէ ծանուցանել թէ իր նախագահը եւ փոխ նախագահը Պ. Պ. Մոմճեան եւ Պօղարճեան, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Ճերմակեան եւ Ոսկերիչեան կը մասնակցին Լիլի եւ Պրիւսէլի համագումարներուն (Սեպտ. 18 եւ 20) ։ Այս ժողովին պատգամաւորները հրաւիրուած են ֆրանսական ու պելժիական կառավարութեանց կողմէ ։ Համագումարին կը մասնակցին երկու համաշխարհային պատերազմներուն ֆրանսական բոլոր ճակատներուն վրայ կռուող կամաւորներու ներկայացուցիչները ։ 15 ազգեր ներկայ պիտի ըլլան հոն ։ Միութեան լիազօրները պիտի պարզեն հայ կամաւորներուն դերը ու պիտի ներկայացնեն իր բաղձանքները ։ Փափաքող կամաւորները կրնան մասնակցիլ ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԹԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՓԱՓԱՔԻՆ ՎՐԱՅ
Նկատելով որ շատեր, չկրցան տեղ գտնել

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով ։ Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը ։ Հայաստանի հանրապետութիւնը ։ Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ ։

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ։

Կը բանախօսէ ընկ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի կիրակի, 19 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ ։

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով դրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Գարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

«Յառաջ», 17 rue Damesme, ճաշարան Sassouni, 31 rue d'Alexandrie:

×

ՆՈՅՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ, 21 Սեպտեմբեր, երեքշաբթի գիշեր, ժամը ճիշդ 9ին, Cinéma «Lux» Ave. Aristide Briand, Bagneux :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Սեպտ. 14—16

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգիները. —

ԱՆԻԷՌ Յ. Ղ. 1200, Ս. ԷԹԻԷՆ Փիլ. 1200, ՄՈՆՊՐԻԶՈՆ Շնկ.600, ՓԱՐԻԶ (1) Նաշ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ Կեռ. 650, Ս. ՇԱՄՈՆ Թեր. 1200, Սեր. 1500, ՔԱՆ Նշա. 1200, Տէր. 1200, Թիւլ. 1200, Վահ. 1200, Ոստ. 1200, ԺՈՒԱՆ, Ղազ. 1200, ՆԻՍ Պէր. 1200, Ս. Ք. 2700, Փան. 1250, Թադ. 1200, Սիմ. 1200, Շ. Զ. 650, Ագր. 650, ՓԱՐԻԶ (5) Բար. 1200, ՊՈՄՈՆ Գործ. Օգոստոս, Տ. Տ. 2000, ՓՈ Արր. 1200 ֆրանք ։

«ԱՐՄԵՆՈՒՇ» ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20ԻՆ
SALLE D'IENA

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ 40—45 ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԻՆ ՄԸ

Տնական գործերու համար ։ Տան մէջ կ'ապրին երեք պզտիկներ 5—9 տարեկան եւ հայր մը, արհեստով կօշկակար ։ Ուտել պառկելէ զատ ամսական 6000 ֆրանք ։

Դիմել A. Der Hagopian, 16 rue Cuvière , Vienne (Isère) :

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարի աշխատաւորուհիներ կ'ուզէ
Պ. Օ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
25 Cours Richard - Vitton, Lyon

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամին ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.—Հ .Յ.Դ. Արծիւ ենթակոմիտէին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ.երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի խորհրդակցական ժողովը՝ երեքշաբթի, 21 Սեպտեմբեր, ժամը 9ին, Ֆիլիփի սրճարանը ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ընկերակցութեան Պանէէօ Քաշանի կրթ. մարմնոյ վարժարանը կը վերաբացուի 23 Սեպտ. Հինգշաբթի օր ։ Կը խնդրուի ծնողներէն որ իրենց զաւակները առաջնորդեն դպրոց, բացման օրը ։ Ուսուցչուհի՝ Օր. Բերկրուհի Ծալեան ։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ կը ծանուցանէ թէ բազմաձայն պատարագի երկսեռ երգչախումբ մը կազմուած է ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ։

Ս. Եկեղեցւոյ երաժշտութեան փայլը մեզ բոլորս հետաքրքրող հարց մը նկատելով, լիայոյս ենք՝ թէ բազմաթիւ պիտի ըլլան այդ երգչախումբին մասնակցողները ։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան չորեքշաբթի իրիկունները (22 Սեպտեմբերէն սկսեալ) ժամը 19էն մինչեւ ժամը 20.30: (Կնիք)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ
Արտաշէս Ա. Յակոբեանի
Յառաջաբան՝ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ
ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théâtre Français եւ Ծերիկեան գրատուն ։

ԹԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԴԱԴՐՈՒԵԼԻՔ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ
Նիսի կեդրոնին մէջ, չափի վրայ եւ պատրաստ կօշիկի շինութեան եւ վաճառման համար ։
PLACE MASSENAի ՄՕՏ
500 մեթր տարածութեամբ եւ գեղեցիկ կարգուսարքով ։ Պայուսակներու շինութեան եւ վաճառման ճիւղ մըն ալ միասին ։
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԾՈՎ
Դիմել BRASSERIE ARARAT
Պ. Ս. ՔԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ
1Av e. Thiers, NICE
կամ Պ. Վ. ՊԱՊԻԿԵԱՆի
11 Place Marseillaise, MARSEILLE

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու արհեստանոցներ (ateliers), Villejuif, պուլվառին վրայ, մէկը գետնայարկ, միւսը երկրորդ յարկ ։ 50 քառ. մեթր, եւ դրասենեակ մը ։

Դիմել Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի (BOTTIER JEAN) 7 rue Godot de Mauroy, Paris ։ Հեռ. Opé. 01-08 ։ Ամէն կէս օրէ վերջ ։

ՍԱՓՐԻՉԻ

Արթիզանի իրաւունքով գործ մը ծախու է ։ Գրել «Յառաջ»ին Ա. Մ. սկզբնատառերով ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իրական դիւցազներգութիւն որկը խօսի ամէն Հայուն սրտին ։ Դիմել հեղինակին՝ D. KEVORKIAN, 49 rue Henri Barbusse, Paris (5) :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տարի. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 19 Septembre 1948 Կիրակի 19 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5647-Նոր շրջան թիւ 1058 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՐՏՈՎ ԵՒ ՄՏՔՈՎ

Այս տողերը կը գրենք ճիշդ այն օրը ուր բացուած պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքի Հայ Գրողներու համագումարը, Շթորայի մէջ (Լիբանան) :

Համաձայն իրենց վերջին յայտարարութեան, որ հրատարակուեցաւ Օգոստոս 10ին, ժողովը տեղի պիտի ունենար Սեպտ. 18—20, տեւելով երեք օր :

Սուրիա-Լիբանանէն դուրս, կոչը ուղղուած էր նաեւ Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Իրանի գրողներուն : Սահմանուած էին սահմանափակել հանդիպումը, նկատի առնելով քաղաքական եւ նիւթական պայմանները :

Ուրեմն մեր եղբայրական ողջոյնը՝ այս հեռաւոր ափերէն : Ողջոյն սրտագին եւ քաջութիւն :

Այս ձեռնարկը չի կրնար անտարբեր ձգել որեւէ շրջան որ գիտէ անկեղծօրէն գնահատել Հայկական Արտասահմանի թանկագին վաստակը՝ մշակոյթի ճակատին վրայ :

Փոքրոգի կամ անհոգի տարրեր միայն կրնան ծուռ նայիլ ինքնաճանաչման, սեփական արժէքներու պաշտպանութեան այս փորձին մէջ :

Օրակա՞րգը,— 1. Սփիւռքի գրականութիւնը : 2.— Մամուլը : 3.— Հրատարակչական հարց : 4.— Լեզուական խնդիրներ : 5.— Սովետահայ գրականութիւնը : 6.— Գաղթահայ գրողներու համագումար : 7.— Առաջարկներ :

Խնդիրներ որոնք տարիներէ ի վեր կը զբաղեցնեն տարագիր մտաւորականութիւնը եւ մամուլը, առանց գործնական ելքի մը յանգելու :

Անշուշտ այս ժողովը չէ որ պիտի լուծէ բոլոր հարցերը, վճռական բանաձեւեր առաջարկելով աւելի «բուսաւոր» կեդրոններու :

Անոր ամէնէն կարեւոր դերը պիտի ըլլայ քրքրել, սերտել, տեսակէտներ բանաձեւել : Եւ, ինչո՞ւ չէ, պարտաճանաչութեան հրաւիրել թերացողները ու կարճատեսները : Գոնէ իր գործունէութեան շրջանին մէջ :

Հարկ է անգամ մը եւս յիշեցնել, հրապարակաւ, թէ չարաչար կը սխալին անոնք որ դաւեր կը տեսնեն այս համակրելի ձեռնարկին մէջ կամ խաղեր կը սարքեն, զայն մրոտելու, վարկաբեկելու համար :

Շատո՜նց պէտք է կատարուած ըլլար այսպիսի փորձ մը, համադրելու, արժեցնելու համար Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակը : Անոր ստեղծագործական ճիգերը՝ վերջին արտագաղթէն առաջ թէ վերջը :

Հայկական մշակոյթը երկու անջատ հատուածներո՞ւ կը վերածուի, կը մթագնի՞ այսպիսի ձեռնարկներով :

Պարզապէս ջաղացքէն կուգան — առանց գոնէ ալիւր բերելու — անոնք որ այսպիսի փախուստներ կը սահեցնեն աջ եւ ձախ : Բերանացի կամ գրաւոր : Տեղի-անտեղի :

Ո՞վ կ'ուզեն խաբել, իրենց աչքերը փակելով ամողոք իրականութեան առջեւ,— Երեւանի անդիր օրէնքը՝ իր բռնաբարոյ կամայականութեան ենթարկելու տարագիր բազմութեանց ե՛ւ լեզուն ե՛ւ ուղղագրութիւնը : Մինչեւ անգամ բառերը ...

Որ ալ է պատրանք մնուցանել այս մասին՝ կը նշանակէ քնանալ ուռքի վրայ : Կը նշանակէ մեղսակից դառնալ բռնութեան : Գիտակցօրէն կամ անգիտակցաբար :

Մենք վախ չունինք, եթէ նոյնիսկ ըսեն թէ « արեւմտահայ » մշակոյթի խնդիրն է որ կը յուզուի նորէն, ճակատ յարդարելով :

Որո՞վ իրաւամբ կը համարձակին ստորադաս մակարդակի մը վրայ նետել այդ մշակոյթը, ամէն բան ամփոփելով Երեւանի մէջ :

Հայաստանի ժողովուրդը ինք անգամ, եթէ կարենար ազատօրէն արտայայտուիլ, երբեք պիտի չքաջալերէր այդպիսի յաւակնութիւն մը :

Մե՞ղք է զգացնել իր խորհելու եւ գործելու անկախութիւնը : Իր ինքնուրոյն ստեղծագործութիւնը : Իր դարաւոր վաստակին իրաւունքները : Եւ ոտքի կանգնիլ, այո՛, ի հարկին ճակատ յարդարել, անոնց պաշտպանութեան համար :

Ո՞վ պիտի վարանէր խրախուսել, մաքով թէ սրտով, այս ուղղութեամբ կատարուած որեւէ աշխատանք :

Ոչ թէ զայն հայրենիքէն հակադրելու, այլ անոր երկունքը լրացնելու համար :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

«Սովետական Գրականություն եվ Արվեստ» պարբերականի 9—10 թիւը ձեռքս, ներկայացայ քաղաքացի Մ. Մկրեանի :

— Ծայրէ ծայր կարդացի ձեր ուսումնասիրութիւնը, «Սովետահայ արձակը եւ նրա Զարգացման հեռանկարները» : Որքա՛ն օտարաբանութիւններ :

— Մենք ձեզ ենք թողնում նախառեվոլուցիոն շրջանի շարլոն կոմպոզիցիան :

— Ոչ միայն բառեր, այլեւ բացատրութիւններ կան որոնք ծիծաղ կը շարժեն : Օրինակ.— « Նա չունի եւ չի գործածում բոլոր դէպքերի պատկերման համար մի շտամպային սիւժետային կառուցուածքի եւ կոմպոզիցիայի ձեւ » : Կարծեմ Երեւանցին ալ չի հասկնար :

— Երեւանը այժմ դառել է սոցիալիստական հզօր ինդուստրիայի եւ կուլտուրայի խոշորագոյն կենտրոններից մէկը : Ունի իւրայատուկ տերմինոլոգիա :

— Գիտեմ, գիտեմ : Իր փառքը կ'աղօտի՞, եթէ բառարանին մէջ եղած բառերը գործածէք ազատօրէն : Վիճաբանութիւն մը ...

— Վիճաբանութի՞՛ւն, ուզում էք ասել դիսկուսիա՞ : Ոչ, պարոն, մենք մերժում ենք ձեր սուբեկտիվիզմը, ինդիվիդուալիզմը, ձեր կոնտրռեվոլուցիոն արկածայնութիւնը ...

— Երբ հակայեղափոխականը կը վերածէք « կոնտրռեվոլուցիոն »ի, խեղաթիւրելով ֆրանսերէն բառը, երբ կուսակցութիւնը «պարտիա» կը դարձնէք (parti), երբ նախագահ բառը կ'ընդունիք, բայց փոխ-նախագահը կը լատինացնէք եւ օրն ի բուն «վիցէ պրեզիդենտ» կը հոլովէք, վաղն ալ կրնաք հայրենիքը ջնջել եւ գրել «պատրիա» :

— Ի հարկէ : Այդ է պահանջում ռեվոլուցիոն լոկիկան : Մեր պայքարն ուղղուած է ոչ միայն բուրժուա-նացիոնալիստական պրոզայի եւ պոէզիայի, այլեւ դեկադենտական անկումային տերմինների դէմ :

— Ուրեմն պիտի շարունակուի շտամպային սիւժետային կոմպոզիցիան, ռեկորդային բարձրութեան հասցնելով սովետահայ էրուդիցիան եւ դեմագոգիան, փութացնելով մասսաների էվոլուցիան, ռեվոլուցիան եւ ասսիմիլացիան ...

— Այ՛դ է Թելադրում աշխարհի ամենապրոգրեսիվ կոնստիտուցիան :

(9) ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅՏԱՐԱՊԱՏԻ Նիզամը անձնատուր եղաւ, 105 ժամ կռուելէ վերջ Հնդկաստանի բանակին դէմ, որ արդէն մտեր էր մայրաքաղաքին : Միեւնոյն ատեն ետ առաւ այն բողոքագիրը զոր ուղղած էր Միացեալ Ազգերու ժողովին : Նիզամը կոչ մը ուղղելով իր 17 միլիոն հպատակներուն, կը յայտարարէ թէ Սէկունտերապատի դուռները բաց են Հնդկաստանի առջեւ (առաջին պայման) եւ թէ պիտի ցրուէին Ռազաքներու մարտական խումբերը (իսլամ կամաւորներ) : Հնդկաստանի երկրորդ պայմանն էր այս :

ՀԻՆԳ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ անհետացած են Փարիզէն, վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին, դէպի Պաղեստին թռչելով : Քննութիւն բացուեցաւ :

ՉԱՆԳՈՒԱՃԱՅԻՆ ձերբակալութիւններ կը կատարուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ, համաձայն պաշտօնական թէ անպաշտօն աղբիւրներու : Շատերը ամբաստանուած են թէ հակախորհրդային թռուցիկներ կը ցրուեն, թշնամական ցոյցեր կը կատարեն սինեմաներու մէջ կամ դաւադրութիւններ կը սարքեն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ խօսակցութեանց ելքը իմանալու համար, արեւմտեան պետութեանց ներկայացուցիչները վերջնական պատասխան մը խնդրեցին Պ. Մոլոթովէ :

ՀԻԹԼԷՐԻ աջ բազուկը, Մարթին Պորման, ողջ է եւ խորհրդային իշխանութեանց քով ապաստանած, կ'ըսէ ամերիկացի դատախազ մը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ օգափոխութեան կայանի Գ. խումբը կը վերադառնայ Սեպտ. 22ին :

Միաց. Ազգերու միջնորդը սպաննուեցաւ Երուսաղէմի մէջ
ԻՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԳՆԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ

Կոմս Ֆոլքէ Պերնատոթ, Միացեալ Ազգերու միջնորդը, որ Միջին Արեւելք ղրկուած էր Պաղեստինի տագնապին առթիւ, սպաննուեցաւ ուրբաթ օր, Երուսաղէմի հրէական թաղին մէջ : Իրեն հետ սպաննուեցաւ ֆրանսացի պաշտօնեան, գնդ. Անտրէ Սէռօ, իսկ ամերիկացի սպայ մը վիրաւորուեցաւ : Կը կարծուի թէ սպանութիւնը սարքած էին հրէական Սթէրն կոմիտէին անդամները :

Այսօր Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը բացառիկ նիստ մը պիտի գումարէ Փարիզի մէջ, քննելու համար այս խնդիրը :

Սպանութեան առաջին լուրը հաղորդեց Երուսաղէմի ամերիկեան հիւպատոսը, հետեւեալ հեռագրով .

— Կը ցաւիմ հաղորդելու թէ կոմս Պերնատոթ եւ գնդ. Սէռօ սպաննուեցան այսօր (ուրբաթ) կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, ենթադրաբար՝ Սթէրն կոմիտէին կողմէ : Այն կառքը ուր կը գտնուէին կոմս Պերնատոթ եւ իր հետեւորդները, կը վերադառնար կառավարական պալատէն : Երբ կ'անցնէին Քաթամոնէն որ Հրեաներու ձեռքն է, յանկարծ ինքնաշարժ մը երեւցաւ, փակելով ճամբան : Ինքնաշարժին մէջ կը գտնուէին չորս հոգի, հրէական համազգեստով : Երկուքը յառաջացան դէպի կոմսին կառքը : Ամերիկացի սպայ մը, գնդ. Ֆրէնք, կռիւի բռնուեցաւ մէկուն հետ եւ թեթեւապէս վիրաւորուեցաւ դէմքէն : Երկրորդը մօտեցաւ կոմս Պերնատոթի կառքին ե կրակեց կոմսին եւ ֆրանսացի գնդապետին վրայ, փոքր գնդացիրով մը : Գնդապետը սպաննուեցաւ տեղն ու տեղը : Կոմս Պերնատոթ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ : Ահաբեկիչները յաջողեցան փախչիլ իրենց կառքով :

Այս հեռագրէն վերջ շարք մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ հասան բոլոր հիւպատոսներէն եւ Միացեալ Ազգերու միւս ներկայացուցիչներէն :

Կոմս Պերնատոթի եւ ֆրանսացի սպային հետ, վեց հոգի կ'ըլլան Միացեալ Ազգերու զոհերը, Պաղեստինի մէջ : Չորսը ֆրանսացիներ են, մէկը նորվեկիացի, մէկը շուէտացի (Պերնատոթ) :

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ահաբեկիչները քանի մը օր առաջ սպառնագիր մը ուղղած էին կոմս Պերնատոթի, ըսելով թէ պիտի սպաննուի, եթէ ոտք կոխէ Երուսաղէմի մէջ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, հրեայ ահաբեկիչները կատղած էին այն օրէն ի վեր որ կոմսը հրապարակ հանեց իր մէկ թելադրութիւնը՝ Արաբներուն ձգելու համար Երուսաղէմը :

ՁՈՀԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՈՐԾԸ

Կոմս Պերնատոթ Դամասկոս գացած էր հինգշաբթի օր եւ Երուսաղէմ հանդիպած՝ ուրբաթ, տեսնելու համար իր գլխաւոր քարտուղարը : Երկուքը միասին Գաղտառ պիտի երթային, Հռոդոս վերադառնալէ առաջ : Իր նպատակն էր տեսնել Սուրիոյ եւ Իրաքի ներկայացուցիչները :

Սպանութենէն քանի մը ժամ առաջ, կոմսը երբ օդանաւ նստած էր Դամասկոսէն Երուսաղէմ երթալու համար, յիշեց թէ սպառնալիք մը եղած է եւ աւելցուց .

— « Երեւի կ'ուզեն վախցնել զիս : Սխալած են : Ես չեմ վախնար » :

★ Կոմսը 53 տարեկան էր, խաղաղասէր եւ ազնուական : Շատ քիչ անգամ կը ժպտէր : Իր առաջին խաղաղարար դերը կատարեց 1945ին, փութացնելու համար Գերմանիոյ անձնատուութիւնը : Չորս ամիս գործելով Պաղեստինի մէջ, յաջողած էր զինադուլ մը պարտադրել երկու կողմերուն, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ելք մը գտնել Պաղեստինի հարցին կարգադրութեան համար : Իր տեղեկագիրը Փարիզ հասաւ սպանութեան լուրին հետ :

★ Հանգուցեալը զաւակն էր իշխան Օսկար Պերնատոթի եւ հօրեղբօրորդին Շուէտի Կուսթաւ թագաւորին : Մանաւանդ կը հետաքրքրուէր Կարմիր Խաչով եւ մարզական շարժումներով : 1929ին զրոյց կը շրջէր թէ ինք թագաւոր, ամերիկացի կինն ալ թագուհի պիտի ըլլան, երբ միացեալ թագաւորութեան վերածուին Լաթվիան, Էսթոնիան եւ Լիթուանիան : Իր նախահայրերէն մէկը Ֆրանսացի մարէշալ եղած է Նափոլէոնի օրով : Նախագահն էր միջազգային Կարմիր Խաչի : Երբեք չէր գիտեր ատել : Խորշելով հանդերձ նացիական կարգուսարքէ, « դժբախտ գերման ժողովուրդը» կ'ըսէր միշտ :

Իր սպանութիւնը խոր յուզում մատնեց Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, որուն Գ. ընդհ. ժողովը կը բացուի երեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ :

★ Հրէական իշխանութիւնները քննութիւն բացին, սպանութեան պարագաները ճշդելու համար : Վերջին լուրի մը համաձայն, արդէն ձերբակալած են Սէրնի կոմիտէին վարիչները :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ կռիւները վերսկսան կատաղօրէն եւ լայն ճակատի մը վրայ, քաղաքին մէջ : Երկու կողմերն ալ թնդանօթներ կը գործածեն :

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Երկու օր առաջ հաճոյքն ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու իրանահայ երիտասարդ գրագիտուհի մը, Լուսիկ, որ Թէհրանէն Ամերիկա կ'երթայ:

Դեռ վերջերս լոյս տեսած էր իր պատմուածքներու առաջին հատորը, «Կեանքի էջերից»: Ունի նոր գրուածքներ ալ, որոնցմէ բաժին մը, վերապահած է «Յառաջ»ին:

Պէյրութէն անցած ատեն Լուսիկ տեսակցութիւն մը ունեցած ըլլալով Լ. Շանթի հետ, պատմէնք յանձնեց մեզի.—

Անձրեւի հեղեղը լուանում էր սալայատակները խոնաւ... Խաւար, լռութիւն եւ ջուր:

Ծովն էլ է կատաղել լայս անգամ ժամին: փրփրել է, հայհոյում, անիծում է ինչ որ անծանօթ ոյժերի:

Փողոցից - փողոց, թաղամասից – թաղամաս՝ թեւում է, թէ ոչ ոք չի ճանաչում մեր մեծ գրողին:

Ընկերս՝ ամերիկացի, դեռ շատ վաղուց ծանօթացրել եմ իրեն Շանթի ինքնութեան հետ: Այժմ նա զարմացած, իսկ ես յուսախաբ, շարունակում ենք մեր փնտռտուքը:

Միշտ այնպէս էի համոզուած եղել, թէ Պէյրութում բոլորն անխտիր իմանային պիտի «Հին Աստուածներ»ը կերտողի հասցէն. եւ դեռ ուրիշ մանրամասնութիւններ...

— Rue Beykum կ'ըլլայ ան,— ասաց մի հայ պատանի կոտրտուած իր խոհանոցային ֆրանսերէնով:

Երկինքն անվերջ լալիս է: Հառաչներ է արձակում: Ելնում ենք նեղլիկ զառիվեր մի պողոտայ: Փոսերով լի, մութ զուիհ, իսկ ձախ կողմում երեւակայական չէնք:

Շնչասպառ հասնում ենք ամենավերջին յարկն ու մերկզիմի կանգ առնում.

— Անկասկած սխալուել ենք, արդարանալու եղանակով սկսում եմ ես: Դժուար թէ այս լինի Շանթի բնակարանը:

Դուռը բացուած, մանկամարդ աղախինը նեղ միջանցքով առաջնորդում է հիւրասենեակ:

Թերեւս անտեղի նկարագրութիւններ երեւան անհշան կարծուած երկրորդական երեւոյթների մասին գրուելու պարապան. սակայն կայ մի խորհուրդ: Այն՝ որ դէթ Շանթին գնահատողները դէմ դիմաց պիտի գան որոշ անփութութիւնների հետ եւ իրենց սեփական հասկացողութեամբ վերլուծեն իրերի վիճակը:

Հիւրասրահ կոչուածը ամենապարզ, քառակուսի, փոքր սենեակ է. մի դիւան, չորս հասարակ բազկաթոռներ, ձայնասփիւռ ու մէկ էլ կապերտանման, գունաթափ հիւսուածք՝ յատակին փռուած:

Ընտանիքն հակառակ իր անպաճոյճ հոլովոյթին, լաւատես է: Հայրս, որդի եւ մի մանչ թոռնիկ: Նրանք երեքն էլ գիրուկ են, երեքն էլ ժպիտը շրթներին, երեքն էլ անչափ վայելուչ ու բարեկիրթ:

— Զինայած իր տարիքին, ամբողջ օրը անդադար աշխատում է, հաճելի հիւրասիրութեամբ նկարագարում է տիկինն ու մատնանշում Շանթի ձեռագրերը, սեղանի ծայրին մնացած:

— Շանթը ձեռնարկած է իր բոլոր գրուածքներու հրատարակութեան, որոնք ամփոփուած պիտի ըլլան տասը հատորներու մէջ: Անոնք հին գործեր են, ճշմարիտ, բայց հարկաւ դուք լսած ըլլալու էք վերատպագրելու անհասանելի աշխատանքներու մասին: Անոնց սրբագրութիւնը ոչ տաքի չփոտահած, ամբողջապէս ինքը կ'ընէ...

Այդ վայրկեանին իսկ թեթեւակի բացւում է հարեւան սենեակի դուռը եւ սեթառմին մօտեցող ձիւնածածկ Շանթն է երեւում երազների ճերմակ ուրուի նման:

Նա ամենեւին նմանութիւն չունի իր լուսանկարներին: Սպիտակահեր, սպիտակամօրուս, սպիտակ են մինչեւ իսկ իր յօնքերն, ու նրանց ներքեւ կրակոտ աչքերը զարմանալիօրէն երիտասարդութիւն են ներշնչում:

Մեր առջեւ կանգնած է Շանթը: Շանթը յաղթական, զգաստ, պայքարելու մի մեծ ճիգ իր արծուի հայեացքում: Նրա մեղրամոմագոյն երեսին խաղում է հանդարտ եւ ներողամիտ ժպիտ:

« Զարմանում էք, չէ՞ ».— Ասել է ուզում իր էութիւնը: «Ապշել էք, որ ինչպիսի համբերութեամբ քարշ եմ տուել ես «հայ գրողի» սոսկալի բեռը: Քարշ եմ տուել առանց դանդաղելու եւ սակայն առանց խորտակուելու »:

Ու մենք նորից դիտում ենք սենեակի ամայութիւնը: Շանթը նստում է:

Հին ծանօթների նման նորութիւններ է տեղեկանում Թէհրանի մասին: Նա եղել է Պարսկաստան, տարիներ առաջ,Այն տարիների ընթացքում, երբ դեռ Իրանցիները էշերով էին ճամբորդում..

— Թէհրանն այլեւս անճանաչելի է, քաղաքակրթութեան լոյսերն ամբողջ թափով ներգործել են այնտեղ, եւ...

— Հայերն ի՞նչ կ'ընեն, վրայ է բերում մեծ մարդը, անհամբեր ճշդելու իր ցեղի կացութիւնը:

— Հայե՞րը... անել, կրկնում եմ ես:

— Աղէկ, ըսէ տեսնենք —՝ արդէն դուշակած իմ երկդիմի պատասխանը, յորդորում է Շանթը: Պէյրութ ի՞նչ գործով եկած էք:

— Գործով չենք եկել: Այլ ձեզ տեսնելու: Գիտէ՞ք, որ Լիբանանում էք:

Նրա կաթնաթոյր յօնքերն անսովոր արտայայտութեամբ բարձրացան: Շեղակի դիտեց ինձ մի պահ:

— Միթէ՞ սաանկ բան կ'ըլլայ... Զահել կին մը Թէհրանէն վեր կը կենայ, ինծի այցելութեան կուգա՞յ:

Բացականչում է փառահեղ ծերունին գոհունակութեամբ եւ մինչ այդ մերժած իր երեք հատորները նուիրում ինձ:

Շանթը սովոր չի արժեքաւորելու իրեն սքանչելի տաղանդին վայել չափով: Հայ հասարակութիւնը գնահատել է իրեն, բայց ոչ վարձատրել. գնահատել՝ փառաբանութեան դատարկ խօսքերով, լոկ խօսքերով թերեւս...

— Ինչո՞ւ Հայաստան չգնացիք:

— Հայաստա՞ն... հոնկէ անգամ մը մեզ ղուրս հանեցին, ա՛լ կը բաւէ:

— Իսկ Ամերիկան ինչպէ՞ս: Ամերիկահայերը ձեզ շատ են սիրում, այնտեղ աւելի լայն ասպարէզ կայ ձեզ նման արուեստագէտի համար:

— Ինքս հո գնալու չեմ աղջիկ.— համարեա բարկացած հակաճառում է նա, թող հրաւիրեն՝ այն ատեն...

Ուրեմն... ուրեմն մեր վսեմ Շանթն այնքան էլ վարդագոյն ակնոցներով չի նայում իր ազգակիցների անտարբերութեան վրայ: Միայն թէ իւրայատուկ փիլիսոփայութեամբ սպասում է տեսնելու, թէ մինչեւ ինչ աստիճան ընդունակ ենք շարունակել անտեսելու իրեն:

Ճեմարան: Բազմաթիւ սաների ղեկավարութիւն: Պատասխանատու աշխատանքների երկար մի շղթայ: Դրանց աւելացրած անձնական շարադրութիւնների հսկայ լուծը եւ չմոռանանք նաեւ, որ Շանթն օրուայ մէջ անպակաս չորսից հինգ անգամ էլ մագլցել է պարտաւոր յիսունի չափ սանդուղի աստիճաններ, իր երրորդ յարկի բնակարանը հասնելու համար:

Իջնում ենք փողոց: Այնտեղ փոթորիկ կայ: Ամպերի դոռոց: Ծովն ապստամբել է: Կռւում է ինչ որ անորոշ տարերքի հետ: Նորից անձրեւ...

Ոչ մի փոխադրական միջոց: Մարդիկ փախել են կարծես բնութեան այս անտեղի կամակորութիւնից:

Մտքերի յորդումն է սկսում, իմ էլ արդէն մտապատկերի մէջ:

« Եթէ Շանթը բողոքի աղաղակներով չի լցնում մեր գրականութեան էջերը՝ այդ պատճառ չի, որ նա գոհ է իր վիճակից»: Խորհում եմ ես:

« Արդե՞ք բաւական է ասել —ամէն քերթող Շանթ լինել չի կարող: Կամ էլ,— իւրաքանչիւր դարաշրջան Շանթ ծնելու ընդունակ չէ: Բայց եւ ինչո՞ւ նրա հետ վերաբերուել ինչպէս հասարակ մահկանացուի հետ:

«Եթէ Յակոբ Պարոնեանն ածուխ վաճառելով էր իր օրապահիկը հայթայթում՝ այդ էլ նորից պատճառ չի, որպէսզի Շանթը Պէյրութում երրորդ յարկի իր անշուք բնակարանի մէջ օրերն անցկացնի...

« Եթէ անխորհուրդ եւ խակ հասկացողութիւնների տէր ոմանք ասում են — հայ գրողների հետ համեմատած, Շանթը նիւթապէս բաւաք կենցաղ է ապրում, այդ էլ դարձեալ պատճառ չի, թէ Շանթը չի տենչում կանաչազարդ մի փոքրիկ տնակ ունենալ Միջերկրականի կապոյտ ափին...

« Եւ յետոյ, ինչո՞ւ Շանթի նիստ ու կացը բաղդատել արդէն ոսկորներն իսկ փոշիացած հայ վիպասանների հետ: Ինչո՞ւ միշտ անցեալի, մեռածի, փոշիացածի մասին խօսել »:

Ընկերս օգնութեան է գալիս ինձ, անցնելու համար ջրոտ սալարկով: Մօտենում ենք արդէն մեր իջեւանած հիւրանոցին, լոյսերն են երեւում, անձրեւոտ քամու մէջ մենք թրջած ոտքից ցգլուխ, իսկ յուշերս դեռ Շանթի հետ են մնացել:

« Երեւի մեր երեւելի ջոջերն սպասում են Շանթի կեանքի պսակման, որ անմիջապէս անհամար ծաղկեպսակներ, շարականներ, նրանձօնած երեկոներ, անտեղի ու զուր ծախսերի շարաններ եւ հանդանակութիւնների ձեռնարկներ կատարեն Շանթի յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով:

« Միթէ՞ այդ ջանքերն հէնց այժմ սկսել եւ Շանթին օգտակար լինել հնարաւոր չէ: Ինչո՞ւ չարժեւորել արդի, մեր հազուագիւտ հանճարներին ու երգել միայն հնի երգերը:

« Անցեալով յուզուել ու քաջալերուելը բաւական չի միայն. եթէ մենք ապրել ու ապրեցնել ենք ուզում « Հայն ու հայութիւն»ը, միակ ելքն է գործնականի վերածել մեր երեւակայական ցնորքները ».

Ակամայ յիշում եմ Ու. Սարոյեանին: Ընկերոջս ուղեղումն էլ թերեւս մտածումների նոյն մակընթացութիւնն է սկսուել:

Ցանկարծակիի եկած լսում եմ Ամերիկացի ուղեկցիս ձայնը:

— Այդ ի՞նչպէս է, որ Ֆրանսերէն լեզուին քաջ տեղեակ լինելով Շանթը, միշտ էլ հայերէն է գրել,— հարցնում է նա:

— Հայերէն է գրել, որովհետեւ... Որովհետեւ սիրել է իր ազգը: Խորհել է իր գրչով օգտակար լինել ու հարստացնել հայ գրականութիւնը, ասում եմ ես հպարտօրէն:

— Նա այդքան անեղը անձնուիրութեամբ փորձել է ծառայել Հայերին եւ դուք, որ ձեր հերթին փոխարինել պիտի փորձէիք իր զոհողութիւններին, ի՞նչ էք արել իրեն համար, մի ճեմարանի ղեկավարութիւնն էք յանձնել իրեն: Նրա հանգստանալու ժամանակ է հիմա: Մեր երկրում այդ տարիքի մարդուն աշխատել չի թոյլատրւում:

« Կայսր »ի ու «Շղթայուած »ի նիւթերին ծանօթ լինելով, ընկերս աւելացրեց:

— Եթէ այդ թատերգութիւնները անգլերէնով կամ Ֆրանսերէնով գրուած լինէին, համաշխարհային հռչակ դաւանալով, Շանթն ընդմիշտ ապահոված պիտի լի էր իր եւ իւրայինների վիճակը: Իմ կարծիքով նա չպիտի հայ գրականութեամբ զբաղէր, հայերէնը մեռած լեզու է համարւում...

— Դրա համար էլ ահա, Շանթը հայերէն է գրել, որպէսզի հայերէն լեզուն, էլ աւելի չմեռնի:

— Հէնց այդ պատճառով էլ դատապարտուել է իր 75 տարիներով հանգերձ բնակել երրորդ յարկի մէջ:

Ու Ամերիկացու հեգնական քրքիջի հնչիւնները անձրեւի խուլ կաթիլների հետ միասին թափեցան հողուս մէջ:

Այժմ հասկացայ նաեւ ծովի վայրագ աղեկոծութիւնը: Պարզ էր այլեւս նրան փրփրացնող տխուր շարժառիթը:

Խաւարի մէջ Միջերկրականը անսանձ զազանի էր նմանում: Կոհակները բարձրանում էին, միմեանց զարնուելով փշրւում եւ հայհոյում եւ անիծում...

— Ամօթ քեզ, ապերախտ ազգ !!!

Գոռում էր ծովը, իսկ մենք թեքւեցինք դէպ պանդոկ տանող պողոտան:

ԼՈՒՍԻԿ

Աշնանամուտ

Աշունը կը սկսի անհամ հովով մը եւ կը վերջանայ ցուրտ բուքով: Արեւը ծերացած կ'ըլլայ ու լեռներուն վրայ կը դողայ իր գօսացած շողերով:

Աշո՛ւն, դաշտերը՝ դատարկ, արտերը՝ քաղուած, ծառերուն տակ՝ դեղնած տերեւներու դէզեր, ու թռչուններու խումբերը երամ կապած՝ կը քաշուին դէպի հարաւ, դէպի տաք երկիրներ՝ գարնան երգը իրենց կտուցին:

Մշուշ քաղաքներուն ու գիւղերուն վրայ, երեկոյեան կատուներու մոլոր թափառումները փողոցներուն մէջ ու պատերուն տակ: Կծկուած բանուորներ հանրակառքերու կայարաններու կը սպասեն իրենց հերթին: Ճամբան սառած շան մը վրայ ցող է իջեր ու գիշերուընէ մնացած գինով մը կ'երգէ հրապարակին վրայ: Պառաւ մը,ձիակառք նստած՝ կ'երթայ քաղաք բանջարեղէն ծախելու: Գերման գերիներ խումբով գործի կը տանին:

Կը հանդիպիմ Հայերու: Մեծ ու պզտիկ՝ ամէն օր կ'իջնեն քաղաք, մէկը՝ գործի համար, միւսը՝ ուտելիք ճարելու: Շատերը ծերացեր են արդէն, կնճռոտ ճակատներ, խորը ինկած աչքեր, դողացող ձեռքեր ու գունատ այտեր: Տառապող ազգի մը՝ տառապող զաւակներն են ասոնք, կորանցուցածտուն ու տեղ, հող ու կալուած,մարդ ու գերեզման՝ եկեր ինկեր են այս ափերուն վրայ, կեանքի պայքար մղելու համար,մուրացիկ չդառնալու զօրեղ կամքով մը: Աշխարհի որ ճամբուն վրայ ալ զայն գտնես՝ ան մուրացիկ չէ, աշխատող է, կորովի ու պատուախնդիր: Հայը վարժուած չէ կամուրջներու վրայ հաց ճարելու արուեստին: Թուրքը զայն հաւաքաբար ջարդեց՝ որպէսզի փըճանայ, բայց, նոյն Թուրքերն են որ, այսօր, Մարսէյլ կամ Փարիզ, Պոսթըն կամ Ֆրէզնօ՝ կ'երթան գտնել այդ « կեավուր »ին ճաշարանը, պանդոկը կամ... գրատունը: Հոս է մեր ժողովուրդի մեծութիւնը, Ալփասլանի թոռներունքով:

Ձմրան ցուրտին ու գալիք թշուառութեան դէմ մաքառելու համար, Հայը, դարերէ ի վեր՝ բնազդօրէն, կը պատրաստուի դեռ Աշնան,— նըման մրջիւններու, որոնք, իրենց ձմրան պաշարը աշնան կը լրացնեն արդէն: Հողերանական այս զօրեղ կապը, մեր ժողովուրդին մէջ՝ կուգայ մեր հայրենիքէն, մեր հողերէն, մեր կալերէն ու այգիներէն: Զէ՞ք հաւատար, առէք դաղթական ուրիշ ժողովուրդի զաւակներ.— Իտալացի, Սպանիացի, Ռումանացի, Լեհ, Չեխ,Ռուս եւ,դուք կը տեսնէք որ, մեր հայրենիքը, երէկի իր ամբողջ գեղեցկութիւններով, դեռ կենդանի է, դեռ կ'ապրի բանի քշուած հայ գաղթականին մէջ: Խօսքս չփացած տերեւաթափներուն մասին չէ, որոնց նմոյշները ամէն ազգի մէջ ալ կարելի է գտնել, այլ՝ հոծ զանգուածին, որ կայ, եւ կը շնչէ իբրեւ Հայ, կ'երազէ իր հայրենիքը...

X

Աշնամամուտի այս օրերուն, միտքս կ'երթայ մեր հայրենի բնաշխարհը։ Կալերը վերցուած, մառանները լեցուն, երեկոյեան՝ ծերերու հաւաքոյթը դռներուն առջեւ, ոչխարներու մայիւնը դոմերէն ներս ու արագիլներու երթը դէպի արաբական անապատները ։

Կը յիշեմ դեռ, երբ Մշոյ Սուրբ Կարապետի վանքին «ճամպազ»ները գիւղ կուգային, խաղեր կ'ընէին ու մենք, մանուկներս՝ յափշտակութեամբ կը դիտէինք, զարմանալի եւ նոյնիսկ, անհաւատալի մեր աչքերուն առջեւ ։

Ողջ ոչխար մը, երկու ձողերու ծայրերէն կապուած պարանի մը վրայ կը հանէին ու վերը, կը մորթէին, կը քերթէին, ու յետոյ՝ վար կուգային կալիկի մը ճկունութեամբ։ Եղիր մանուկ՝ եւ մի յափշտակուիր, մանաւանդ երբ կ'երգէին, երբ կը պարէին ու գոտեմարտի կ'ելլէին։— «Եա սուրբ Կարապետ» ...

Ան ինչ ճոխութիւն էր, ան ինչ խրախճանք՝ մեր հայրենիքին մէջ, մեր կապոյտ երկինքին տակ։ Հո՞ս։ Հողը հոտ չունի, ջուրը անհամ, մարդիկը՝ պաղ, եսասէր ու նախանձոտ ։

Գարնան՝ երբ մեր հայրենի լեռները կը թափուէինք, ծաղիկներուն բոյրը մեզ կը գինովցնէր։ Երբ մեր աղջիկները կը ժպտէին՝ կարծես արեւը իր շողերը վեր կը քաշէր։ Փորձած էք հայ աղջիկ մը համբուրել մեր այգիներուն պատին տակ ։

Սէրը եւ ամօթխածութիւնը՝ հոն էր, նշանածը կամ ամուսինը՝ այն երկրին մէջ էր, հաւատարմութիւնը՝ մեր սուրբերուն չափ ուժ ու զօրութիւն ունէր...

Լքրճուած Եւրոպա։ Մենք որ, երբ ճամբուն վրայ հացի կտոր մը գտնէինք համբուրելով ծառի մը կոճղին կը դնէինք որպէսզի Աստուծոյ թռչունները գտնեն եւ ուտեն, որպէսզի մարդիկ անգիտակցաբար այդ փշրանքին վրայ ոտք չդնէին։ Այսօր՝ ինկած ենք «քաղաքակիրթ» ժողովուրդներու մէջ, «խաչապաշտ», քրիստոնեայ ու... մարդասէր ... այնքան մարդասէր՝ որ Տէր Զօր գացող հայ մանուկներն ու ծերերը աւելի շուտ մոռցան, քան Մալթայի դահիճները։ Իսկ Լոզանը, երբեք պիտի չմոռնանք, իբրեւ անարգ ու անպատիւ արդարութիւն՝ հայ ժողովուրդի վզին փռուած։

Լոզան «խաչապաշտներու» ամէնէն քստմնելի ոճիրն էր որ գործադրուեցաւ մեր ժողովուրդի հաւաքական կեանքին դէմ։ Վայ մեզի, եթէ մոռնանք մեր բոլոր թշնամիները ...

Աշնամամուտի այս օրերուն, կրկին, ցուրտ ու խոնաւ հով մըն է որ կը զարնուի մեր սրտերուն, զգացնելով մեր պանդխտութեան երկարաձգումը, հոգեկան արժէքներուն նուաղումը, եւ աշխարհի անարդար կարգերու յարատեւումը ։

Աշուն եղած է մեր ամբողջ կեանքը, մեր բոլոր ապրումները, վասնզի, մեր կեանքը բացուեցաւ արեան համայնապատկերներու առջեւ, ու մեր ապրումները՝ եղան դառն, լեղի, տարագիր ու անհարազատ՝ ովկեաններու եւ ծովերու ափերուն վրայ, որ մերը չէր ...

Ու քանի մենք պանդուխտ ենք, մեզի համար տարուան բոլոր եղանակները Աշուն են։ Աշնամուտը մեզի համար չէ, մենք կորսնցուցեր ենք տարիներ առաջ, եւ այսօր դարձեր ենք թափառական, մեր կեանքը կապելով երազներու տենչանքին։

Թող ամբողջ աշխարհը Աշնամամուտ դառնայ, յարատեւօրէն, ճիշդ մեզի պէս ....։

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ԳՈՒՏ'Մ ՇԻՇԱՂ

Գեղեցի՛կ, փոռեցի՛կ...

Ի՜նչ շինարար ժողովուրդ։

Մարդիկը, դարերէ ի վեր կը փլցնեն, կը քանդեն։ Կը ջարդեն ու կը չորցնեն հողին երեսի կոշտերը՝ հողը ազատելու համար աւելորդ բեռէն։ Շնչառութիւնը դիւրացնելու համար հողին, ինչպէս կ'ընեն երբեմն անձեր՝ գլխուն մազերը կը սափրեն՝ գլուխը թեթեւցնելու նպատակով ...

Կարծեմ գուշակեցիք։ Թուրքերուն է այս շինարարական ձեւը ։

Տուներ, գործարաններ, ջրանցքներ, բանջարանոցներ, ճամբաներ բանալ։ Ահա Հայուն շինարարական ձեւը ։

Ասոնք բոլորն ցուցամոլութիւն են։ Աստուծոյ գործին խառնուիլ ։

Եթէ պէտք ըլլար, Աստուած հայրիկը, այդ բոլորը սկիզբէն կը ստեղծէր ...

Կարեւորը անտեսանելի, շինարարութիւնն է ։ Համեստ, ծածուկ շինարարութիւնը որ Թուրքինն է ։

Թուրքը ոչ միայն մակերեսի հարթիչ - ջարդարիչն է, այլեւ հողամիջուկի մասին ալ անտարբեր չէ ։

Մինչ աղքին Հայը, իր հանգուցեալներուն վրայ դամբարաններ, արձաններ կը կանգնէ, Թուրքը զանոնք մաքրելէ, սրբելէ զկնի, տակի աճիւններն ալ դուրս կը բերէ եւ կ'անհետացնէ։ Հողին ընդերքն ալ հարթել - թեթեւցնելու մտահոգութիւնով ։

Աւելի ճիշդը, իր քաղաքակրթութիւնը մինչեւ խորը մխրճելու, արմատացնելու համար...

Իր այս աշխատանքը անվարձ չի մնար։ Այդ դամբաններու մէջէն հարստութիւն ալ կարելի է հանել։ Ննջեցեալներուն ոսկի ակռաներու կամ ուրիշ զարդեղէններու մնացորդներ ..

Քաղաքակրթութիւն պիտի կերտեն մարդիկը։

Դրամի պէտք ունին, հէ՞... — երբ պէտք չեն ունեցած որ ...

Ամերիկայէն եւ աշխարհի դրամ բանող բոլոր ազգերէն, իբրեւ գնահատանք իրենց քաջագործութիւններուն, ափերով ստակ մտաւ Թուրքիոյ սնտուկը։ Սպառեցաւ, ցնդեցաւ ...

Է՛հ դրամ է։ Ծախսելու, մսխելու համար շինուած է։ Խնայողութիւնը կծծիներու եւ Ֆրիփոններու վայել է...

Ներկայիս, Թուրքերը նորէն դրամի մեծ կարիք ունին։ Հայերու բոլոր մալը ու մուլքը աւլեցին, սրբեցին։ Կերան, խմեցին ու կրկին տկլոր մնացին ։

Այս անգամ, կրկին Հայերու օճիքին փակած են։

Քանի մը հանճարեղ գիւղացիներ, խելք են ըրեր, Հայոց լքեալ ժամերուն յատակը խուզարկել՝ դրամ փնտռելու համար։

Կեսարիոյ, Բէշիքթափրը (Այծեղուռ) գիւղին Հայոց եկեղեցիին յատակէն գանձի հոտ են առեր ։ Իբրեւ թէ, անոր տակը, անհաւատալի քանակութեամբ ոսկի, արծաթ, ադամանդ գտնելու հաւանականութիւն տեսած են ։

Գիւղացիներուն այդ զրոյցին վրայ, Անգարայէն Կեսարիա եկած են խելքը գլուխը, լուրջ մարդեր։ Փաստաբանական կաճառի անդամներ ! պեղումներու վրայ հսկելու համար ...

Պեղումները սկսա՞ծ են։ Բան մը ձեռք ձգա՞ծ են։ Այդ մասին միջազգային հնագիտական շրջանակներու մէջ, տակաւին ստոյգ լուր մը չկայ ։

Թուրքերը ճարպիկ եւ բախտաւոր ժողովուրդ են։ Իրենց չցանած տեղէն կը հնձեն ։

Տեսան որ Հայերու բազուկները պակսեցան իրենց երկիրը արժեւորելու եւ մշակելու համար, մտածեր են, անոնց գերեզմաններն ու փլած եկեղեցիներու ստորերկրեայ մասերը պեղելով, քրքրելով հարստութիւն ձեռք բերել ։

Օտարին դիմելէ լաւ չէ՞ այս ձեւը։ Գոնէ քրտինք կը սպառեն ։

Հալալ աշխատանք է ...

Կ. ԳԵՏՈՒՇ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն որ հասցէի փոփոխութեան կամ օդափոխութեան առեն ՉՄՈՌՆԱՆ ՅԻՇԵԼ ՆԱԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։
ԳՐԵԼ ՅՍՏԱԿ։ Ի ՀԱՐԿԻՆ ՖՐԱՆՍԱԳԷՏԻ ՄԸ ԳԸՐԵԼ ՏԱԼ։

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆ - ՔԱՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՆԱՅ, ՈՐՔԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱՆ, ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՄԵԼԱՆՈՎ, (ոչ կարմիր մելան, ոչ ալ մատիտ)։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ (վաւերագիրներ եւ վկայութիւններ)։ Գրեց՝ Զաւէն արք.։ 1947, Գահիրէ։ Հրատ. Մտաւորական սպասարկութեանց գրասենեակի ։ Գին 4 տոլար։ Կեդրոնատեղի՝ տպարան «Նոր Աստղ», 7 Տարամալլի փողոց, Le Caire (Egypte)։

ԱՐԱՅ ԵՒ ՇԱՄԻՐԱՄ (թատերախաղ)։ Գրեց՝ Գասպար Իփէկեան, 1916 Յուլիս, Թիֆլիս։ Տպ. Հայ ճեմարանի, 1948։ Գին 150 լիբ. դահեկան։ Հասցէ — Collège Arménien, rue Wadi Djémil, 127, Beyrouth, Liban ։

ԱԼԻՔ, գրական, պատմական եւ գիտական պարբերաթերթ, թիւ 5—6։ (Օգոստ. 31)։ Հրատ. Ահարոնեան տպարանի։ Հասցէ — Stuttgart - Bad Connstatt, Wildunger Strasse 46 (Allemagne)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԶ.

Յովհաննէս Կաթողիկոս կը յաջողի իջեցնել Նըսրի բարկութիւնը, բայց ան առ երեսս ընդունելով ընծաները, քիչ ժամանակ յետոյ կը դրժէ խօսքը եւ զօրքերը կրկին կը քշէ դէպի Բիւրական։ Յովհաննէս կաթողիկոս լսելուն պէս, շուտով փախուստ կուտայ դէպի Բագարան, Աշոտ բռնաւորի մօտ։

ԻԷ.

Օրերը իրարու կը յաջորդէին, բայց Հեղինէի կեանքին մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն կը մտնէր։ Օրէ օր կը հալէր ու կը մաշէր ան, եւ իր սիրուն աչքերուն շուրջ կապոյտ ծիրեր կը կազմուէին։ Տաղտկալից էր անոր կեանքը ։ Իր անյոյս հայեացքը շարունակ չորս կողմը կը դարձնէր, բայց ոչ մէկ կողմէ ոեւէ լուր չէր առներ ։

Հեռու էր իր հայրը, որուն կարօտը կը քաշէր ամէն օր. հեռու էր նաեւ Գէորգ իշխանը, որմէ ոեւէ լուր չունէր եւ չէր գիտեր, թէ ուր կը գտնուէր ան։ Եւ Հեղինէն միայնակ փակուելով իր սենեակին մէջ, կը մտածէր ու կը հառաչէր։ Օր մը, դարձեալ իր սենեակը փակուած, դառնօրէն կուլար խեղճ աղջիկը, երբ աղախինը ներս մտաւ եւ յայտնեց, թէ մէկը եկած էր եւ կ'ուզէր իրեն ներկայանալ ։

Հեղինէ իսկոյն սրբեց արցունքները եւ ուղղելով ցրուած մազերը, հարցուց .

— Ո՞վ է այդ մարդը ։

—Չեմ գիտեր, իշխանուհի.սարսափելի դէմքով մարդ մըն է եւ կ'ուզէ առանձին խօսիլ ձեզի հետ ։

— Ո՞ր կողմէն է, չհարցուցի՞ր ։

— Վասպուրականցի է։

Հեղինէի սիրտը տրոփեց։ Ձեռքը տարաւ կուրծքին եւ վճռական ձայնով մը հրամայեց .

— Ներս առաջնորդեցէք զայն ։

Աղախինը դուրս գնաց. վայրկեան մը յետոյ ներս մտաւ մարդ մը, որուն ի տես Հեղինէ կանգ առաւ քարացածի պէս եւ սկսաւ ապշութեամբ անոր նայիլ։ Իր առջեւ կեցած էր Քոսակը։

— Ի՞նչ գործ ունիս այստեղ, հարցուց Հեղինէ կարճ լռութենէ մը ետք։

— Իշխանուհի, բարի լուր մը ունիմ հաղորդելու ձեզ. կը յուսամ որ կը վարձատրէք զիս այն նեղութեան համար որ ես կրեցի ամբողջ ճամբու ընթացքին ։

— Ի՞նչ ուրախ լուր է տուիկա, շատոնց է ուրախ լուրեր ստացած չունիմ ես։

— Իշխանուհի, ինձ ուղարկեց հայրդ, Վասպուրականի թագաւորը. ան կարօտ է քու տեսութեանդ եւ ամէն վայրկեան քեզի կը սպասէ ։

Հայրս... կարօտ է ինձ... ։ Միթէ մոռցա՞ւ որ ես, զէնքը ձեռքիս, իր դէմ կռուեցայ։ Միթէ ես չէի՞ որ իրմէ փախուստ տուի եւ ինք ամենուրեք զիս հալածեց։ Արդ, ի՞նչ կ'ուզէ ինձմէ. եթէ կ'ուզէ վերջ դնել կեանքիս, առանց ատոր ալ արդէն հասած է ան իր օրհասին։

— Իշխանուհի, դուք չհասկցաք զիս։ Հայրերնիդ ամէն ինչ մոռցած է եւ միայն ձեր կարօտը կը քաշէ։ Կ'ուզէ ձեզ դրկել, համբուրել, եւ ոչ թէ կախաղան բարձրացնել ։

Հեղինէ թափանցող աչքերով նայեցաւ Քոսակին։ Ըստ երեւոյթին չէր հաւատար անոր։ Քոսակ կը հասկնար ատիկա, բայց կ'ուզէր փորձ մը եւս ընել։

— Միթէ չէ՞ք հաւատար ինծի, իշխանուհի։ Ինչո՞ւ ոտնակոխ կ'ընէք ձեր հայրը, որ բազուկները կ'երկարէ ձեզ գրկելու համար եւ իր երջանկութիւնը ատոր մէջ կը փնտռէ ։

— Ոչ, ես ձեզ չեմ հաւատար, գոչեց Հեղինէ։

— Ահա ձեզ ապացոյցը, ըսաւ Քոսակ, Հեղինէին երկարելով մագաղաթի կտորը։

Հեղինէ առաւ նամակը. գիրին նայեցաւ եւ սիրտը սկսաւ դողդղալ. ան ճանչցաւ հօրը գիրը, զոր ոչ ոք կրնար կեղծել։ Սրտատրոփ սկսաւ կարդալ նամակը եւ աչքերը արցունքով լեցուեցան։ Ան մոռցաւ Քոսակը, որ աչքերը չէր հեռացներ իր վրայէն, եւ կը մտածէր Վասպուրականի մէջ արցունք թափող իր հօրը մասին։ «Թանկագին Հեղինէս, դրած էր ան նամակին մէջ, երկինքը վըկայ, որ առանց քեզ կեանքս օր ըստ օրէ գերեզմանի կը մօտենայ, հասիր հօրդ արցունքները սրբելու, անոր սիրտը քեզի կը կանչէ եւ քու տեսութեանդ կարօտ է ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Տուրքերու յաւելումը եւ գիներու բարձրացումը

Ազգ. Ժողովը երէկ, շաբաթ, սկսաւ քննել կառավարութեան օրինագիծները՝ տուրքերու յաւելման, խնայողութեանց եւ ուրիշ բացառիկ միջոցներու մասին: Ելմտական յանձնաժողովը նախորդ օրը քննած եւ 13ի դէմ 22 ձայնով հաւանութիւն յայտնած էր, կարգ մը բարեփոխումներ կատարելէ վերջ: Միայն համայնավարները դէմ քուէարկած էին: Ընկերվարականները, ժողովրդականները եւ արմատականները նախապէս պահանջած էին մեծամասնութիւնը, միեւնոյն ատեն 50 միլիառի նոր խնայողութիւն մը պահանջելով:

Ուղղակի թէ անուղղակի տուրքերու յաւելումը եւ անհրաժեշտ պիտոյքներու գիներուն բարձրացումը մեծ դժգոհութիւն պատճառած է ոչ միայն աշխատաւոր բազմութեանց, այլեւ փոքր եւ միջին դասերուն: Առնց արհեստակցական Միութիւնը առջի օր ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը պահանջէ նախ կատարել խոստացուած խնայողութիւնները եւ կը մերժէ որեւէ արտակարգ տուրք վճարել:

★ Պաշտօնաթերթը երէկ ալ հրատարակեց շարք մը հրամանագիրներ, ծանուցանելով ծխախոտի, լուցկիի, թղթատարի, հեռաձայնի եւն. նոր գիները:

Ծխախոտի եւ լուցկիներու նոր գիները գործադրելի են Բշ. օրէն սկսեալ.— «Կոլուազ» (կապոյտ եւ կանանչ) 65, «սելթիք»ը 90, «ժիթան»ը 80, «ուիք էնտ»ը 200, «ժիթան վէգիր»ը 190, «պալթօ»ն 180 եւն.: Մեծ տուփով լուցկին (500 հատ) 30 ֆրանք, շուէտականը՝ 5 եւն.:

Թղթատարական նոր սակերու գործադրութեան թուականը ճշդուած չէ տակաւին: Նամակները (20 կրամ) պիտի արժեն 10 ֆրանք, հաշուեցոյց՝ 8, պարզ «քարթ - փոսթալ» 8, պատկերազարդը (առաւելագոյն հինգ բառ) 5, այցետոմս (5 բառ) 5, տպագրեալ նիւթեր (20 կրամ) 3, ապահովագրեալ նամակ 25, «մանտա» (նուազագոյն) 15, «մանտա - քարտ» (նուազագոյն) 25, հեռագիր՝ բառը 8 (նուազագոյն գանձում 80 ֆրանք), «փնէօմաթիք»ը՝ 30 ֆրանք:

Հեռաձայնի բաժնեգին՝ ամսական 750 կամ տարեկան 9000 ֆրանք Փարիզի մէջ (150 % յաւելում), տարեկան 4500 — 8100 ֆրանք գաւառի մէջ:

Բանակցութիւնները մեղմացած են երկու օրէ ի վեր: Թրնոյի եւ մետաղագործական բանուորներու գործադուլը վերջացաւ ուրբաթ օր:

Վարչապետը շաբաթ օր ժամադրուած էր արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք չօշափելի արդիւնքի մը կը սպասեն անհամբեր, նկատի առնելով ապրուստի գիներու տարապայման բարձրացումը:

Օդանաւային պաշտօնեաներու գործադուլը կը շարունակուի հինգշաբթի օրուընէ ի վեր: Յոյս կայ որ վերջանայ վաղը, երկուշաբթի:

Կացութիւնը ամէնէն աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ հիւսիսային շրջանի ածխահանքերուն մէջ:

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ կատարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, նախագահութեամբ արտաքին նախարար Պ. Պէվինի, քննելու համար Պերլինի տագնապը եւ ուրիշ հրատապ խնդիրներ: Կոչ մը ուղղուեցաւ 10.000 օժանդակ անդամներ աւելցնելու համար Լոնտոնի ոստիկանութեան վրայ, ի խնդիր կրաւորական պաշտպանութեան: Պատերազմական նախարարը որոշեց 6000էն 45 հազարի բարձրացնել բանակին կին - օժանդակներու թիւը:

« ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ» ,Ամերիկացի Տէյվիս, որ վրան ձգած էր Միացեալ Ազգերու պալատին մէջ,ֆրանսական ոստիկանութեան յանձնուեցաւ առջի օր:

ՊԵՐԼԻՆԻ ամերիկեան իշխանութիւնները արգիլեցին ուռեստ փոխադրել խորհրդ. շրջանը:

ՊՈԼՍՈՅ պուլկարական դեր - հիւպատոսը, Գարակէօզով, մերժեց Սոֆիա վերադառնալ, ապաւինելով թուրք իշխանութեանց պաշտպանութեան:

ՅԱՒԱԼԻ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոս 30ին Վասպուրականի Հայր. Միութեան պատուոյ նախագահ եւ մեր յարգուած հայրենակիցներէն Տէր եւ Տիկին Պ. Ա. Ջրբաշեանները իրենց բնակարանէն (Պոմոն) գրասենեակը գացած ատեն կը հանդիպին ինքնաշարժի արկածի մը, ծանր վէրքեր ստանալով:

Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ուրախութեամբ կը յայտարարէ ի գիտութիւն հայրենակիցներու եւ իր հեռաւոր բարեկամներու եւ ազգականներու, թէ արկածեալները բաւական կազդուրուած ըլլալով՝ բուժարանէն իրենց բնակարանը փոխադրուած են արդէն: Այս առթիւ կը մաղթենք շուտափոյթ եւ կատարեալ ապաքինում:

(ԿՆԻՔ)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ , ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՓԱՓԱՔԻՆ ՎՐԱՅ
Նկատելով որ շատեր, չկրցան տեղ գտնել

Մեծ Հայուն՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի կեանքը ժապաւէնի վրայ հայերէն լեզուով: Մանկութիւնը, ուսանողութեան շրջան, «Դրօշակ»ի խմբագրատունը, Քրիստափորի հետ հանդիպումը: Հայաստանի հանրապետութիւնը: Սեւրի դաշնագիրը, ազգային յուղարկաւորութիւնը Մարսէյլէն Փարիզ եւ թաղումը Փէռ Լաշէզի մէջ:

Բեմադրութիւն ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ, երաժշտութիւն ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, բացատրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Կը բանախօսէ ընկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի կիրակի, 19 Սեպտ. առաւօտեան ժամը 10.30էն 12 ՍԻՆԷՄԱ DAUPHIN, 65bis rue Lafayette, Paris, métro Cadet :

Autobus 26, 85, 43, 32:

ՄՈՒՏՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՐԱՒԻՐԱՏՈՄՍԵՐՈՎ :

Այժմէն կարելի է ապահովել դիմելով գրատուն Հրանդ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մ. Պարսամեան, rue Richer No. 46, Հր. Բալուեան, գրատուն, rue Richer No. 43:

«Յառաջ», 17 rue Damesme, ճաշարան Sassouni, 31 rue d'Alexandrie:

×

ՆՈՅՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ, 21 Սեպտեմբեր, երեքշաբթի գիշեր, ժամը ճիշդ 9ին, Cinéma «Lux» Ave. Aristide Briand, Bagneux:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

«Ա. Ահարոնեան» վարժարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 1ին, իրիկուան ժամը 8ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ 40—45 ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԻՆ ՄԸ

Տնական գործերու համար: Տան մէջ կ'ապրին երեք պզտիկներ 5—9 տարեկան եւ հայր մը, արհեստով կօշկակար: Ուտել պառկելէ զատ ամսական 6000 ֆրանք:

Դիմել A. Der Hagopian, 16 rue Cuvière , Vienne (Isère):

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարի աշխատաւորուհիներ կ'ուզէ
Գ. Օ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
25 Cours Richard - Vitton, Lyon

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ
Դիմել՝
Adept Mercantile Trading Co. Inc.
162 Madison Street
NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)
Հայկական ընկերութեան:
ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝
ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
Հեռագիր. AMTIN. New York
Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

ՃԱՇԱՐԱՆ

AU CHAPON FIN ՍԱՐԵԱՆ

Արեւելեան եւ Ֆրանսական ընտիր կերակուրներ, Ամերիկեան պառ, Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէրէն 50 մեթր հեռու միայն:

Հեռ. C. 02.23 15 Marché des Capucins

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ave. d'Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ՝ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ բացառիկ ներկայացուցչական ժողովը տեղի կ'ունենայ երկուշաբթի 20 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 7ին, Bar du Globe: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի խորհրդակցական ժողովը՝ երեքշաբթի, 21 Սեպտեմբեր, ժամը 9ին, Ֆիլիփի սրճարանը:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԵԼԻՔ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ
Նիսի կեդրոնին մէջ, չափի վրայ եւ պատրաստ կօշիկի շինութեան եւ վաճառման համար:
PLACE MASSENAի ՄՕՏ
500 մեթր տարածութեամբ եւ գեղեցիկ կարգուսարքով: Պայուսակներու շինութեան եւ վաճառման ճիւղ մըն ալ միասին:
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԾՈՎ
Դիմել BRASSERIE ARARAT
Պ. Ս. ՔԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ
1Av e. Thiers, NICE
կամ Պ. Վ. ՊԱՊԻԿԵԱՆի
11 Place Marseillaise, MARSEILLE

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու արհեստանոցներ (ateliers). Villejuif, պուլվառին վրայ, մէկը գետնայարկ, միւսը երկրորդ յարկ: 50 քառ. մեթր, եւ գրասենեակ մը:

Դիմել Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի (BOTTIER JEAN) 7 rue Godot de Mauroy, Paris: Հեռ. Opé. 01-08: Ամէն կէսօրէ վերջ:

ՍԱՓՐԻՉԻ

Արթիզանի իրաւունքով գործ մը ծախու է: Գրել «Յառաջ»ին Ա. Մ. սկզբնատառերով:

Երգահանդէս
Օր. Սօնիա Շէնկեանի

(Mezzo Soprano)

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Լիոնի Ռատիոյի ծանօթ դաշնակահար M. E. CLESSEի
եւ **Ténor** M. CARDINALIի

ՏԷՍԻՆԻ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, **26** ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը **3**ին: Կ'երգուին Massenetի La Sélection de Werther, Chopinէն, Schubertէն, Carl Bohmէն, նաեւ Կոմիտասեան եւ այլ հայկական երգեր:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԱՌԻԹԷ ՄԸ
Մածունի շինութեան կարեւոր գործ մը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Տարեկան ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ գործառնութեամբ
Արդիական եւ առաջնակարգ կազմածներ, արժէքաւոր գործիքներ եւ Citroen ֆամիօնէթ մը բոլորովին լաւ վիճակի մէջ:
ՉՈՐՍ ՍԵՆԵԱԿՆՈՑ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ:
ԳԻՆԸ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ
Դիմել՝ Պ. PARMAC 47 rue Blanche, Paris (9)
Հեռաձայն Tri. 39 - 09

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շուտով ապահովագրութեան յաւելում պիտի ունենաք, եթէ արդէն իսկ չէ եղած: Ձեր շահը կը պահանջէ այս չարիքէն խուսափելու համար, դիմել՝

Պ. Կրօնիկ Աղեանի

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ - ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐ
107 Bld. Magenta Paris (10). Métro Gare du Nord
Հեռաձայն TRU. 02-20

ՕՐԱԹԵՐԹ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5648-Նոր շրջան թիւ 1059

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 21 Septembre 1948 Երեքշաբթի 21 ՍԵՊՏԵՄ.

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՕՐԵՐ

Անհամբերութեան եւ անձկութեան շրջան մը կը սկսի այսօր, 21 Սեպտեմբեր, Միացեալ Ազգերու Գ. համագումարին բացումով :

Անհամբերութիւն եւ անձկութիւն անոր համար որ, ինչպէս շատ բան կախում ունի ժողովին ելքէն : Նոյնիսկ Ազգաժողովին գոյութիւնը, եթէ ոչ խաղաղութեան պահպանումը կամ պայթումը:

Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ առ նուազն վաթսուն խնդիրներ կան օրակարգին վրայ : Աւելի կամ նուազ ծանրակշիռ :

Օրը օրին կ'իմանանք մանրամասնութիւնները՝ ճառերու եւ բանաձեւերու տեղատարափն ալ առանձին :

Ամէնէն հրատապ հարցերը կը կազմեն գերմանական, աւստրիական եւ արաբ-հրէական կնճիռները, յարակից թնճուկներով :

Ցետոյ, կարգով, սպառազինութեանց կրճատման, հիւլէական ուժի, միջազգային բանակի, իտալական եւ ուրիշ գաղթավայրերու եւն. խնդիրները: Անշուշտ նաեւ ամէնօրեայ կուտակածորը,— Մարշըլի ծրագիր : Տակաւին՝ ժողովրդապետութիւն, վեթօ եւայլն :

Այս նոր կազմակերպութեան առաջին ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, 1945ին: Երկրորդը՝ Փարիզ:

Առաջինը՝ հանդիսաւոր բացումն էր, կանոնագիր-ծրագրի վաւերացումով: Երկրորդին գըլխաւոր գործն եղաւ պարտեալ երկիրներու հաշտութեան դաշնագիրներուն վաւերացումը, յետաձգելով գերմանականը եւ աւստրիականը :

Այն ատեն այսքան թունաւորուած չէր մթնոլորտը: Պատերազմը նոր վերջացած ըլլալով, երէկուան զինակցութեան յիշատակները որոշ ազդեցութիւն կը գործէին :

Օրուան յաղթականները, երեք-չորս Ջոջերը, հակամարտ ճակատներու բաժնուած ըլլալով հանդերձ, տակաւին տրամադիր էին փոխադարձ զիջումներ կատարելու :

Այսօր հիմնովին փոխուած է կացութիւնը : Երկու կողմերը իրարու կը նային այնպէս ինչպէս ոխերիմ թշնամիներ :

Ջկայ գետին մը ուր իրարու հանդիպին, ուղղակի կամ կողմնակի հարուածներով :

Ջկայ բանաձեւ մը, հին կամ նոր համաձայնութիւն մը, դաշնագրի յօդուած մը որու մասին միեւնոյն տեսակէտը կամ հաւատարմութիւնը ունենան երկու կողմերը:

Միեւնոյն պարբերութեան մէջ մէկը գանձ, միւսը տանձ կը տեսնէ : Մանաւանդ վերջին ամիսներու ընթացքին :

Երեք ամիսէ ի վեր պաշարուած է Պերլինը, խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, եւ կը պարենաւորուի անգլօ-սաքսոն օդանաւերու միջոցաւ:

Տասնըմէկ անգամ է որ տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի մէջ, երկուքը սպարապետ Սթալինի հետ :

Արդի՞ւնքը,— Թերեւս իրաւասու շրջանակները իրենք ալ չեն գիտեր : Կատարեալ գաղտնապահութիւն, որ անպատճառ լաւատեսութիւն չի նշանակեր :

Անշուշտ վարագոյրը պիտի բացուի Ազգաժողովին գումարման առթիւ, երբ երկու կողմերը ներկայացնեն իրենց տեսակէտները, փոխադարձ մեղադրանքներով :

Իրազեկներ ձախողած կը նկատեն բանակցութիւնները: Դեռ երէկ հեռագիրը կը հաղորդէր Մարշըլի հետեւեալ յայտարարութիւնը, մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ.

— «Միացեալ Ազգերու համագումարին կ'երթամ այնպիսի պահու մը երբ միջազգային կացութիւնը բացառապէս տագնապալի է... Կացութիւնը այնպէս է որ ահագին իմաստութիւն կը պահանջէ: Միայն յոյսը չի բաւեր»:

Ուրիշներ այսքան սեւ չեն տեսներ հորիզոնը: Օրինակ, Պելժիոյ ընկերվարական վարչապետը, Պ. Սփաք, պատերազմ չի նախատեսեր երկար ատենի համար, նկատի առնելով թէ Խ. Միութեան եւ թէ Մ. Նահանգներուն այսօրուան կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք Բ. Աշխարհամարտին :

Ամէն պարագայի մէջ, մարդկութիւնը անձկութեամբ կը սպասէ Ազգաժողովի քարեյաջող ելքին :

Խաղաղութիւն ամէն բանէ առաջ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ, ՀԱՅ, ՀԱՅ...

Ջեմ գիտեր, վերջին արտագաղթէն առաջ ալ կա՞ր այս մոլութիւնը,— գլխագիր «Հայ» մը տեղաւորել տեղի անտեղի : Որեւէ գաղափարի, գոյականի գլխուն .

— Հայ Եկեղեցի : Հայ Դատ : Հայ Ոգի : Հայ Մէս : Հայ լեզու: Հայ մշակոյթ: Հայ Թատրոն: Հայ լսարան : Հայ Ակումբ : Հայ դպրոց : Հայ երգ ...

Կրնաք տասնապատկել շարքը, թղթատելով օրուան թերթերը :

Քիչ մըն ալ, եւ պիտի կարդանք.— Հայ փողոց : Հայ խորոված : Հայ դդում : Հայ լոլիկ : Հայ տոլմա : Հայ օղի : Հայ աոխ կամ սխտոր ...

Սխալը միայն հոգեբանական չէ, այլեւ քերականական :

Բառը, «Հայ», նախ ազգի անուն է եւ գոյական: Շատ քիչ անգամ կը գործածեն իբրեւ ածական, մասնաւոր շեշտ մը դնելու համար:

Կ'ըսենք հայ տղայ, հայ աղջիկ, հայ մայր : Բայց, ի՞նչ կը նշանակէ «Հայ եկեղեցի»:

Պաշտօնական անունը Հայաստանեայց Եկեղեցի է : Պոլսոյ մէջ համառօտելով, կէտ մը կը դնէինք առջեւը, «Հայ.», տրպէսզի ... Սուլթանը չբարկանայ : Բայց կը կարդայինք «Հայաստանեայց» :

Երկու կաթողիկոս, քանի մը տասնեակ եպիսկոպոս, անոնց կրկնապատիկն ալ վարդապետ ունինք, առանց հաշուելու քահանաները :

Առէք որեւէ թերթ, նոյնիսկ իրենց կոնդակները կամ քարոզները, բոլորն կը դրեն ու կը կարդան « Հայ եկեղեցի »:

Նոյն հետեւակութեամբ ալ — Հայ Մէս, Հայ կրօնք, Հայ Դատ եւայլն:

Ըսել կ'ուզեմ՝ հայկական Մէս, հայկական դատ, մշակոյթ, լսարան, թատրոն, ակումբ եւայլն : Ինչպէս կ'ըսենք Փրանսական դպրոց, անգլիական դեսպան (ոչ թէ անգլիացի):

Իսկ «հայ լեզուն» արդէն կը կոչուի... հայերէն:

Ուրիշ այլանդակութիւն մը.—

Երբ «Հայ»ը իբրեւ ածական կը գործածեն, միշտ գլխագիր է — Հայ ժողովուրդ, իսկ իբրեւ գոյական գործածած ատեն՝ մանր — հայերը :

Այսպէս բոլոր թերթերուն մէջ: Մինչդեռ, իբրեւ յատուկ անուն, պէտք է գրուի գլխագիր : Այդպէս եւ բոլոր ազգերուն անունները :

Տարրական կանոն մը որուն առաջին վկան... Աստուածաշունչն է :

ՎԱՀԷ

Թերթերու գինը նորէն բարձացաւ

Մամուլի Ազգ. Դաշնակցութեան որոշումով, օրաթերթերու գինը 6 ֆրանքէն բարձրացաւ 7ի, Սեպտեմբեր 20էն սկսեալ, իբրեւ հետեւանք տպագրական եւ թղթատարական ծախքերու յաւելման:

Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «տաժանելի դժուարութեանց գնով է որ, այսօր իսկ, անկարելին կը փորձէ, սանձելու համար գիներու բարձրացումը: Անգամ մը եւս կը խնդրէ կառավարութենէն օգնել այս ճիգին մէջ: Եւ իր յոյսը կը դնէ ընթերցողներուն վրայ, որովհետեւ բոլորն ալ գիտեն թէ ինչ եղերական կացութեան մը առջեւ կը գտնուին թերթերը, մէկ տարիէ ի վեր»:

Երբ տեղական թերթերը հարիւր հազարաւոր սպառում եւ միլիոնաւոր եկամուտ ունենալով հանդերձ այսքան անտանելի վիճակի մը մատնուած են, աւելորդ է խօսիլ հայկական մամուլի մասին :

Մենք 5էն վեցի չբարձրացուցինք, յանձն առնելով նոր դժուարութիւններ, բայց ուշ-կանուխ պիտի հարկադրուինք յաւելում կատարել, երբ ճշդուին թղթատարական նոր սակերը եւ ուրիշ ծախքեր :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ պիտի գործադրուին այսօրուընէ սկսեալ (երեքշաբթի, 21 Սեպտ.): Նամակները՝ 10 ֆրանք, հեռագրին բառը՝ 8 ֆրանք եւայլն :

«Երկիր զանազուրկել չընել Փրանքը պիտի կործանի»

Ազգ. ժողովը շաբաթ առտու սկսելով կառավարութեան ելմտական օրինագիծներուն քննութիւնը, շարունակեց ամբողջ գիշերը, մինչեւ կիրակի առտու :Հակառակ բազմազան քննադատութեանց, ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր թէ ժողովը համակերպած է քուէարկելու կառավարութեան պահանջած օրէնքները, որովհետեւ ուրիշ ելք չկայ :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, վարչապետը քանիցս խօսք առաւ, բացատրելու համար կացութեան ծանրութիւնը :

Երբ երեսփոխան մը կը գանգատէր թէ խնայողութիւններ չեն կատարուիր եւ միշտ միջին դասերու գլխուն կը զարնեն, վարչապետը պատասխանեց թէ 135.000 պետական պաշտօնեաներ արձակուած են եւ 40 միլիառ Ֆր. խնայուած է, եթէ չհաշուենք ըլլալիք հատուցումները:

Ուրիշ երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ պետական գանձը դանայեան տակառ մըն է որ երբեք չի լեցուիր : Վարչապետը նորէն խօսք առնելով յայտարարեց .

— «Ելմտական կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ, եթէ խորհրդարանը չհաւանի պահանջուած զոհողութեան, դրամը պիտի կործանի: Եւ հետեւանքը պիտի ըլլայ արկածախնդրութիւն : Ըսի թէ կրճատուած է պետական պաշտօնեաներու թիւը: Ուրիշներ ալ պիտի արձակուին: Հարիւրին 8—10 խնայողութիւններ պիտի կատարուին ազգայնացած հաստատութեանց մէջ (հանքածուխ 8 առ հարիւր կազ, ելեկտրականութիւն 10 %): Պետութիւնը աղքատ է, չի կրնար իբրեւ սեղանաւոր ծառայել անոնց»:

Համայնավար երեսփոխանները ծանր քննադատութիւններ ուղղելով, կ'ըսէին թէ կառավարութիւնը կը գործէ արտաքին ճնշումի տակ: Պ. Քէօյ պատասխանեց թէ Ֆրանսա ազատ յանձնառութիւններ ստանձնած է, ընդունելով Մարշըլի ծրագիրը: Եթէ կատարէ այդ յանձնառութիւնները, անհրաժեշտ օգնութիւնը պիտի ստանայ, վերագտնելու համար իր տնտեսական անկախութիւնը:

— Անմիջական գործը այն է որ կեցնենք Ֆրանքին անկումը զառիթափին վրայ: Անկէ վերջ պիտի բանակցինք բանուորներուն եւ գործատէրերուն հետ: Հասած ենք այնպիսի օրուան մը ուր պէտք է ամէն բան ընել ժողովրդականութեան կորուստը փրկելու համար Հանրապետութիւնը եւ երկիրը » :

Վիճաբանութեանց ատեն միւս տարապայմանութիւնն ալ քննադատուեցաւ: Վարչապետը յայտարարեց թէ ի հարկին խստութեանց պիտի դիմեն, գիները իջեցնելու համար :

Համայնավար երեսփոխանները բանաձեւ մը ներկայացուցած էին, որով 400 միլիառ ֆրանք եկամուտ կը ցուցնէին, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար (150 միլիառ՝ ապօրէն շահերու գանձումէն եւ դաւաճաններու ստացուածքներուն վաճառումէն, 200 միլիառ կրճատում զինուորական ծախքերէ, 50 միլիառ մասնաւոր տուրքէ մը, գանձելի՝ դրամատիրական ընկերութիւններէ): Ժողովը մերժեց այս բանաձեւը, 181ի դէմ 412 ձայնով :

Ցօղուածներու քննութեան ատեն, որոշուեցաւ որ կառավարութիւնը 20 միլիառ Ֆր.ի խնայողութիւն մը կատարէ քաղաքային եւ զինուորական ծախքերու վրայ: Արտօնութիւն տրուեցաւ նաեւ ծախելու շատ մը պետական կալուածներ, մանաւորապէս Գերմանիոյ Փրանսական շրջանին մէջ :

ՑԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՆ

Առտուան դէմ համաձայնութիւն գոյացած էր տուրքերու յաւելումը 20% հաշուելու եւ ոչ թէ 30 %, միեւնոյն ատեն տուրքի ենթարկելով տարեկան 400.000էն աւելի եղած թոշակները ու աշխատավարձքերը :

Կրճատումներ պիտի կատարուին նաեւ գրաւեալ շրջաններու եւ արտասահմանի պաշտօնէութեանց մէջ :

Քննադատութեանց ատեն, ժողովրդական երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ ելմտացոյցին բացը հազիւ 8 %ի կը հասնի, եւ թէ գլխաւոր վտանգը այդ չէ Ֆրանսայի համար: Ամէնէն առաջ պէտք է իջեցնել գիները:

★ Կիրակի առտու ժամը 10.35ին Ազգ. Ժողովը 251ի դէմ 291 ձայնով քուէարկեց առաջարկուած օրինագիծները :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Օդանաւային պաշտօնեաներու եւ բանուորներու գործադուլը վերջացաւ շաբաթ օր, չորս օր տեւելէ վերջ: Բայց ուրիշ գործադուլներ կը շարունակուին միշտ, փոխն ի փոխը :

Շաբաթ օր երկու ժամ գործադուլ յայտարարուեցաւ Լիոնի գլխաւոր կայարանին մէջ, եւ 19 կառախումբեր կանգ առին:

Կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները եւ բանուորները ժողով գումարելով, յանուն 20

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՍԵՐՈՒՆԴ ՓՐԿԵԼ «ՀԱՅ ԾԷՍՈՎ»

ԽՄԲ.— Գալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ն ալ խմբագրական մը նուիրած է Ամերիկայի առաջնորդ Տիրան եպիսկ.ի հռչակաւոր գիւտին — Նոր սերունդը փրկել «Հայ Ծէսով»:

Խոստովանելով հանդերձ որ հայերէնի ուսուցման համար թափուած ջանքերը ակնկալուած արդիւնքին չեն յանգած, մեր պաշտօնակիցը կը գրէ (31 Օգոստոս).—

Աւելորդ ըսել չէ, սակայն, որ ամէն ճամբայ փակուած է, ամէն միջոց փորձուած ու սպառած, ամէն յոյս խորտակուած:

Աւելորդ ըսել չէ, որ պէտք է հրաժարիլ հայերէն լեզուն սորվեցնելու ռահէն:

Աւելորդ ըսել չէ, թէ մեր նոր սերունդը պէտք է որ ձեռք քաշէ հայերէն լեզուէն եւ ձեռնթափ ըլլայ այդ լեզուն սորվեցնելու ամէն փորձէ:

Այս դիւրին, անաշխատ, ճիգ ու ոգի չպահանջող ճամբան է որ ցոյց կու տայ Տիրան եպիսկոպոս Ներսոյեան, ամերիկահայութեան մէկ հատուածի Առաջնորդը, Հայաստանեայց Եկեղեցի ամսաթերթին մէջ:

Քանի որ անկարելի է երեւակայել, որ այս երկրին մէջ մենք կարենանք «պատրաստել սերունդ մը, որ մէկ կողմէ վայելէ մեր գրական ժառանգութիւնը զայն կարդալով, ու միւս կողմէն գրական երկեր արտադրելով»շարունակողը ըլլայ ամերիկահայ գրագէտներու գործին», հետեւաբար պէտք է ձեռնթափ ըլլալ հայերէնէն, կ'ըսէ Տիրան եպիսկոպոս:

Իսկ ասոր տեղ ի՞նչ տալ: Եւ եպիսկոպոսը կ'առաջադրէ «Հայ Ծէսը», որ իր կարծիքով, ամենազօր է ու հրաշագործ: Արդէն, կը պատճառաբանէ ան, «հայերէն այբուբենը գտնուեցաւ Հայ կրօնաւորի մը ջանքերով, զուտ կրօնական մտահոգութեանց ճամբով»:

Մեր անմահական այբուբենի գիւտին այսքան սահմանափակ, նեղ — կրօնամոլական մեկնութիւն տալու եւ Սահակ - Մեսրոպի մեծ, ազգապաշտպան, հայրենապաշտպան գործը այսքան փոքրցնելու դերը կը թողունք Տիրան եպիսկոպոսին: Կը թուի թէ ան ոչ հայ պատմութեան, ոչ իսկ իր ծառայած հայ եկեղեցիի ոգիին ու պատմութեան է թափանցած:

Վերադառնալով այստեղ մեզ հետաքրքրող բուն խնդրին, մենք հարց պիտի տայինք թէ առանց հայերէն լեզուի ուսուցման նոր սերունդը ի՞նչպէս պիտի ըմբռնէր եպիսկոպոսին ջատագոված «Հայ Ծէսը»:

Եպիսկոպոսը կ'ըսէ. «Մեր սերունդին պէտք է սորվեցնել այնքան հայերէն, որ կարենան հայ պաշտամունքին սնունդ առնել: Այնքան հայերէն՝ որ անոնց կապը ազգին հետ չկտրի բոլորովին եւ կարենան մի քանի պարզ խօսքեր բանաձեւել: Հայ Եկեղեցւոյ ծէսէն դուրս, հայերէնի ուսուցումը անիմաստ է այս երկրին մէջ: Ի վերջոյ՝ լեզու ըսածը յաւիտենական ճշմարտութիւն մը չէ»:

Եթէ հայերէն պիտի չսորվեցնենք հայ մանուկին, ան ի՞նչպէս պիտի կրնայ ըմբռնել հայ պաշտամունքը, այլեւս մէկդի թողունք անկէ «սնունդ առնալը»: «Քանի մը պարզ խօսքեր բանաձեւել» գիտնալը կը բաւէ՞ Հայ Եկեղեցւոյ ծէրին մէջ կարենալ ըլլալու համար: Եթէ «լեզուն յաւիտենական ճշմարտութիւն մը չէ», Հայ Ծէսը յաւիտենական ճշմարտութի՞ւն է:

Թողունք Հայն ու հայրենիքը կամ ազգութիւնը: Կանգ առնենք Հայ Եկեղեցւոյ վրայ եւ տեսնենք, թէ ան յաւիտենակա՞ն է գաղութներու մէջ:

Ո՞ւր են Լեհաստանի, Պուքովինայի եւ այլ վայրերու հայ եկեղեցիները: Անոնք մնացի՞ն յաւիտենական:

Երբ գաղութներու մէջ հայութիւնը՝ լեզուն կորսնցուց, եկեղեցին ալ կորսնցուց: Լեզուի կորուստը եկեղեցիի ու ծէսի կորուստ է ի վերջոյ: Հայոց պատմութեան մէջ ասոր օրինակները բազմաթիւ են:

Ցետոյ, հետաքրքրական է գիտնալ թէ Տիրան եպիսկոպոս ո՞ր մասն է լեզուին կամ ո՞ր հայերէնն է որ կ'ուզէ սորվեցնել նոր սերունդին: Աշխարհաբա՞րը — խօսքի ու գրչի արդիական լեզուն — թէ գրաբարը:

Եթէ առաջինն է, մեր եկեղեցւոյ մէջ աշխարհաբար չկայ, ոչ ալ մեր «ծէսը» այդ լեզուով կ'արտայայտուի: Աշխարհաբար լեզուով ծէս կատարող հայ Բողոքականին զաւակը նուազ, եթէ ոչ աւելի, վտանգի տակ չէ քան Լուսաւորչական Եկեղեցւոյ մանկտին:

Եթէ գրաբարն է ուզածը, ո՞ր խելքը գլուխը անհատը պիտի համարձակէր մտածել, թէ կարելի է այս երկրին մէջ հայ մանուկը գրաբարով դաստիարակել ու հայ պահել: Եթէ աշխարհաբարի առջեւ այդքան խոչընդոտներ կան, ապա գրաբար ուսուցումի առջեւ ինչքան անյաղթելի են այդ դժուարութիւնները:

Եկեղեցին կամ ծէսը չատ երկրորդական նշանակութիւն ունին հայ նոր սերունդը արտասահմանի մէջ հայ պահելու տեսակէտէն: Եթէ ազգութիւնը կրօնով ու եկեղեցիով միայն պայմանաւորուած ըլլար, այն ատեն աշխարհի բոլոր կաթոլիկ եկեղեցիները իրենց ծիսակատարութիւնները պիտի կատարէին պատկան ժողովուրդի ազգային լեզուով, Ֆրանսայի մէջ՝ Ֆրանսերէնով, Սպանիոյ մէջ սպաներէնով, Իտալիոյ մէջ իտալերէնով, մինչ փաստը այն է որ բոլոր կաթոլիկ եկեղեցիներու մէջ ծէսը կը կատարուի լատիներէնով: Նոյնը ճշմարիտ է նաեւ օրթոտոքս եկեղեցիին համար, ուր ծէսը, եթէ չենք սխալիր, կը կատարուի հին յունարէնով:

Այո, դժուարին է հարցին լուծումը: Ճամբան խրթին է ու փշոտ: Բայց հայութիւնը արտասահմանի մէջ պայքարի մէջ է ինքնապահպանման համար:

Եւ այդ ազգային պայքարէն դասալիք դառնալու ամենադիւրին ձեւն է ձեռնթափ ըլլալ հայերէն լեզուի զէնքէն:

Այս դասալքութիւնը եւ դիւրին ճամբան է որ ցոյց կու տայ ահա հայ եկեղեցւոյ Առաջնորդ մը:

Մենք դատապարտելի կը գտնենք այդպիսի դասալքութիւն մը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԱՏԻՏՈՎ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՉՂՐԿԵԼ: ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ:

Մէկ ազգաժողովէն միւսը

Այսօր, երեքշաբթի, կը բացուի Միացեալ Ազգերու Գ. համագումարը, Փարիզի մէջ: Իր գըլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ապահովել խաղաղութիւնը, լուծելով բազմաթիւ կնճռոտ հարցեր:

Մարդկութիւնը միշտ կ'ապրի պատմական շարժումի մը նախընթացը: Զայն կեցնելու համար մարդկային ոչ մէկ կամք կրնայ դիմանալ: Դարերէ ի վեր, անյայտ զօրութենէն ու կուտակուած խորութենէն քշուած բերուած մարդը, շարունակ տիրապետութեան տակ աշխատած է սերտել դիմացինը, ճշդորոշել իր ճամբան, ճգնիլ, պայքարիլ ապահովելու իր յաջողութեան սահմանները: Այդ յաջողութեան համար գործածուած միջոցները ընդհանրապէս անկախ են իր կամքէն:

Մինչեւ այսօր, յաջորդաբար զօրացող ու տիրապետող ազգերը անդադար կը հրմշտկեն իրար, կը դաւեն, ասպարէզ կը կարդան փոխադարձաբար, յանուն համաշխարհային խաղաղութեան:

Փարաւոններու կայսրութիւնը կը տարածուէր Նեղոսի հովիտին եւ արեւմտեան Ասիոյ մէկ մասին վրայ: Ան, սուրիական երկիրները բաժնեց Հիթիթներու հետ եւ իր թագաւորութեան ազդեցութիւնը բանեցուց ամէն տեղ, երբ մարդկութիւնը ցրուած էր աւելի հին աշխարհին վրայ, ու իրեն համար հետաքրքրական էր միայն երկրագունդին մէկ պզտիկ մասը, Միջագետքը, Փոքր Ասիան, Հնդկաստանը ու Չինաստանը:

Մեծն Աղեքսանդր Մակեդոնացին եղաւ առաջինը, որ իրապէս գործադրեց աշխարհի տիրապետելու գաղափարը: Իմաստասէր ու փիլիսոփայ Հելլէններու համոզումով, աշխարհի խաղաղութիւնը տեւական դարձնելու միակ միջոցը բովանդակ մարդկութիւնը նախ եւ առաջ Յունաստանի հպատակեցնելն էր, եւ յետոյ, անոր ձուլումը հելլէն մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան մէջ: Այս համոզումը փոյացեր էր, համարելով հելլէն մշակոյթը անհաւասարօրէն բարձր բոլոր ազգերու մշակոյթէն:

Արիստոտէլ, ամէնէն կորովի պաշտպանն էր այս փառասիրութեան, որ կը սեպէր միակ ճշմարիտ ճամբան յաջող ելքին: Մեծն Աղեքսանդր, այս վերջինին աշակերտնէր, որ իրհօր՝ Փիլիպպոս Բ.ի սպանուելուն պատճառաւ, ինքն անցաւ արշաւանքի շարժումին գլուխը: Սակայն, որքան արագ տիրապետեց աշխարհի, նոյնքան շուտով ձախողեցաւ նպատակը:

Յոյներէն վերջ Հռովմայեցիները եկան եւ տիրեցին աշխարհի երեք մասին: Քայքայուած Յունաստանը քաղաքակրթեց զայլի կաթ սնուող Հռոմը: Հռովմայեցիները, իրենց երկարամեայ տիրապետութեան ընթացքին, արուեստի եւ գիտութեան լոյսը տարածեցին հպատակ երկիրներու մէջ: Արդիւնքը ուրիշ բան չեղաւ, եթէ ոչ ընդոտնակ ազգերու հետզհետէ օգտուիլն ու բաժնուիլը, ապա, քայքայումը Հռոմէական մեծազօր պետութեան:

Քիչ վերջ Չինացիները, աւելի ուշ Մոնկոլները տիրացան Ասիոյ մեծագոյն մասին:

Ազգային մեծազօր կայսրութիւններէն վերջ, կրօնական ուժի կայսրութիւնը տարածուեցաւ:

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

ԽՄԲ.— Այս յօդուածաշարքը հրատարակութեան կու տանք արդարութեան պարտք մը կատարած ըլլալու համար, մանաւանդ որ հիմնուած է գրաւոր փաստերու վրայ, ինչպէս կը յայտարարէ հեղինակը.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանի գրքերի ամենափոքր մասը 1941 թուին Գերմանիա փոխադրուելու կապակցութեամբ արտասահմանի մի քանի հայ թերթերում եւ Բարեգործականի «Միութիւն» օրգանի մէջ իմ մասին ստայօդ եւ զրպարտիչ վերագրումներ տրուած լինելու շուրջը տեղեկութիւն ստանալով կողմնակի կերպով, բայց անկարող՝ անձամբ եւ փաստական տուեալների հիման վրայ ստուգել պարագան, ես սոյն տարուայ յունուարի սկզբին մի մանաւոր նամակով, ուղղուած Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի գործադիր ժողովի նախագահ Բժ. Քօլօլեանին, վերջինիցս ուզած էի լուսաբանութիւն այդ հարցի մասին:

Սպասելով երեք ամիս եւ պատասխան չստանալով՝ ես իմ այդ դրութիւնը, որպէս բաց նամակ, հրատարակութեան տուի մեր մի քանի թերթերում: («Ցուսաբեր» 3 Ապրիլ, «Հայրենիք» 17 Ապրիլ, «Յառաջ» 17 Ապրիլ, 1948):

Այդտեղ ասած էի, որ եթէ ժամանակին ես անձնապէս ոեւէ դեր ունեցած եմ առհասարակ Նուպարեան Մատենադարանի խնդրում, ապա այս եղած է միայն ու միայն այն, որ ջանացած եմ ու յաջողած.—

1.— Նուազագոյնի իջեցնել Պերլին փոխադրելիք գրքերի քանակը (12 % ամբողջի): 2.— Փարիզի հայ դրախանութներից եւ մասնաւոր ազգայիններից գրքեր գնել տալու եղանակով առաւել եւս նուազեցնել Նուպարեան Մատենադարանից պակսելիք հատորների քանակը: 3.— Պերլինում հիմնուելիք Հայկական Ինստիտուտի մատենադարանը «Նուպարեան» անուանելու մասին դրական վերաբերում առաջացնել այնտեղ:

Ասած էի նաեւ, որ այդ ամէնը քաջ յայտնի են Բարեգործականի նախագահին եւ վարչութեան ու մի առ մի արձանագրուած՝ վերջինիս նիստերի ատենագրութեանց մէջ: Այլեւ, որ ես ոչ մէկ քայլ առած եմ առհասարակ առանց իրենց գիտութեան եւ համաձայնութեան: Եւ թէ՝ ի տես այդ ամէնի, Բարեգործականի նախագահը քանիցս բանաւոր ու գրաւոր ձեւով, նաեւ ի ներկայութեան բազմաթիւ ազգայինների, վեր է հանած եւ գնահատած իմ մատուցած ծառայութիւնը Բարեգործականի մատենադարանին:

×

Արդ, որպէս «պատասխան» իմ այդ հրապարակային յայտարարութեանց՝ Պ. Քօլօլեան մի գրութիւն է հրատարակած Փարիզի «Ժողովուրդ» թերթում (Թիւ 110, Մայիս 23) «Նուպարեան Մատենադարանի կողոպուտը» վերնագրով: Նա այդտեղ կրկնում է եւ նոր զրպարտութիւններով ճոխացնում այն բոլոր ստայօդ վերագրումները, որ տրուած են եղել իմ հասցէին, աւելի առաջ, Բարեգործականի «Միութիւն» օրգանում երեւցած եւ «Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանի գերման թալանը» վերնագրով «Տեղեկագիր»ի մէջ, յերիւրուած՝ գրադարանապետ Արամ Անտոնեանի կողմից: Իմ ձեռք նոր միայն հասան այդ անպատիւ գրութիւնները: Դրանք են հանդիսանում արդէն բուն իսկ վարակի աղբիւրը բոլոր այն անուանարկումների, որ յետոյ նպատակներով արել են եւ շարունակում են անել իմ դէմ, ինչպէս լսում եմ, մի շարք ուրիշ թերթեր, որոց թւում նմանապէս, կարծեմ, Բարեգործականի Նիւ Եորքի կեդրոնի օրգանը, «Ցուշարար»:

Տօքթ. Քօլօլեան, անկարող հերքելու իմ առաջ բերած փաստերը, դիմում է այժմ խըրատական զարշելի միջոցի, ցոյց տալ ճգնելով, իբր թէ ես եմ եղած գլխաւոր պատասխանատուն Նուպարեան Մատենադարանի կողոպուտի. ես, իբր «գերմանացի զինուորական», իմ «համազգեստով», «սարսափ»ի մէջ պահելով իրենց, ես, «երկու անգամ կեսթափոյի անդամ մը կանչած ու հրամայած լինելով» որ իմ ասածներին ընդունեն իրենք. ես, որ «իբր գերմանացի պաշտօնեայ եւ մանաւանդ զինուորական», «ամէն բան ընելու կարող» էի. «ես, «հոգիով ալ գերմանացի Հայս, որ «յայտնապէս կ'ուզէր ունենալ այդ գրքերը իրեն համար անշուշտ»: «Ո՞վ փմաց տուած էր Գերմանացիներու թէ Փարիզի մէջ հայ մատենադարան մը կար ...»: Եւ նման պոչաւոր սուտեր, անարգ վերագրումներ ու ցափռտուքներ:

(1) ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

Ի խորոց սրտի

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 10 Սեպտ.— Բոլոր այն երկրնե-րէն, ուր խօսքը ազատ է եւ ուր թէկուզ մի քանի հայութիւն կայ, անկեղծ եւ խոր վշտի արտայայ-տութիւններ լսուեցան հօրս՝ Ա. Ահարոնեանի մահ-ուան առթիւ, ուղղուած կամ Ահարոնեան ընտա-նիքին կամ հայ մամուլին։

Գրեթէ անկարելի է մի առ մի պատասխանել միայն Ահարոնեան ընտանիքի անդամներին ուղ-ղուած վշտակցութեան այն բոլոր հեռագիրներին եւ նամակներին, որոնք ստացուեցան Հայկական Սփիւռքից՝ Իրաքից, Իրանից, Սուրիայից, Լիբա-նանից, Եգիպտոսից, Եթովպիայից, Յունաստա-նից, Իտալիայից, Ֆրանսայից, Գերմանիայից։ Անգլիայից եւ Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերի-կայի երկրներից։

Այրի Տիկին Նուարդ Ահարոնեանի եւ Ահարոնե-եան ամբողջ ընտանիքի կողմից սրտի պարտք ու-նիմ երախտագիտութեան խօսք ուղղելու բոլոր նրանց, որոնք վշտակցեցին մեզ, մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյին, Կիլիկիոյ Գա-րեգին Ա. կաթողիկոսին, Կարտինալ պատրիարք Գ. Աղաճանեանին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամե-րիկայի եւ Եւրոպայի կենտրոնական կոմիտէնե-րուն, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Հայ Առաքելական եկեղեցուն, որ ամէնուր հոգե-հանգստեան պաշտօնով յարգեց հօրս յիշատակը, Հ. Օ. Միութեան, Հայր. Միութիւններին եւ հայ մամուլին։

Թող ներողամիտ լինին բոլոր նրանք, որոնց անունները մէկիկ մէկիկ յիշատակելու համար նեղ պիտի գային թերթի սիւնակները, բայց որոնց վշ-տակցութիւնը հաւասարապէս թանկ է մեզ հա-մար։

Օգտուում եմ այս առիթից հրապարակով շնոր-հակալութեան խօսք ուղղելու Մարսէյլի ընկեր-ներին եւ բարեկամներին, որոնք խնամքով եւ գուրգուրանքով շրջապատեցին հօրս, նրա երկա-րամեայ հիւանդութեան ընթացքում, եւ յատկա-պէս ընկերներ Նշան Կակոսեանին եւ Նշան Դար-բինեանին, որոնք տասնեւչորս տարի չարունակ ե-ղան Տիկին Նուարդի ամենօրեայ աջակիցները հօրս հոգատարութեան գործի մէջ, Բժ. Սիվրիհի-սարեանին, տիկին Թէլեանին (Նախկին Շահլամ-եան), տիկին Հազարեանին եւ Զաթիկեան ամու-սիններին, որոնք վերջին տարիները իրենց հան-գստաւէտ տունը տրամադրեցին հօրս։

Խնդրում եմ միւս հայ թերթերին արտատպել այս երկտողը։

ՎԱՐԴԳԷՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Իսլամութիւնը մէկ կողմէ, Քրիստոնէութիւնը միւս կողմէ ջանացին տիրապետել աշխարհի։ Եր-կու անհաշտ թշնամիներ իրարու բախեցան Եւրո-պայի ոտքերուն առջեւ։ Մարդկութիւնը նոր ցըն-ցումի մը ենթարկուեցաւ։ Ոչ մէկը կրցաւ Աստու-ծոյ պատկանածը Կեսարին տալ։ Իսլամութիւնը ջլատման ճամբան բռնեց, քրիստոնէութիւնը բազ-մաթիւ ճիւղերու բաժնուեցաւ, ազգերու եւ ժողո-վուրդներու առջեւ նոր ուղղութիւն մը ներկայա-ցաւ, որուն համար ոչ ոք աշխատած էր, որովհե-տեւ ոչ ոք նախատեսած էր ներկայացուած ձեւով։

Ասիկա արդէն պատմութեան երկրորդ պա-տասխանն է։

Այնուհետեւ, հին վարդապետութեանց ընդու-նակ նոր աշակերտներ ուշիմ տեսութիւններ կա-տարեցին, նոր ճամբաներ պարզեցին խաղաղու-թեան համար։ Մարդկութիւնը հպարտացաւ ինք-զինքը սեպելով կատարեալ գիտուն, «ոչ դժոխքի մը վախը եւ ոչ ալ արքայութեան մը երանութեան երեւակայութիւնը կրցած էին մարդիկ խաղաղե-ցնել, մինչեւ, որ գիտութիւնը եկաւ, եւ հաստա-տեց թէ բոլոր մարդիկ եղբայրներ են իրարու եւ խտրութիւն չկայ հրէին ու հեթանոսին միջեւ»։ Բայց մանաւկի պատերազմներէն վերջ եկաւ նաեւ առաջին ընդհանուր պատերազմը, որուն համար մէկը չէր կրցած գուշակել այնպէս ինչպէս որ ե-ղաւ, կամ անոր վախճանը այն ելքով՝ ինչ որ ու-նեցաւ։

Կարլ Մարքս, թերեւս խորհեցաւ թէ իր քա-րոզած վարդապետութիւնը կրնայ օր մը չարժում մը կերպարանաւորել, սակայն ոչ ոք կրնայ ըն-դունիլ թէ ան գիտէր որ համայնավարութիւնը Ռուսաստանէն պիտի սկսի, գիտէր որ անոր ա-ռաջնորդները, առաջին օրէն իսկ իրար պիտի բզկտեն եւ յետոյ տարօրինակ բռնապետութիւն մը, արտառոց խռովութիւններով պիտի բանտար-կէ զայն իր ձեռքերուն մէջ։

Համայնավարական վարդապետութեան գըլ-խաւոր սկզբունքներն են պատերազմ չընել, գըր-կուածներուն օգնել, եւ եթէ ոչ ամբողջական, գոնէ չափաւոր հաւասարութիւն ունենալ տնտեսա-կան գետնի վրայ։ Փաստերը ցոյց տուին սակայն, որ համայնավարթուսաստանը այս բոլորին հակա-ռակն ապրեցաւ։ Բռնի ուժով կործանեց դըրացի փոքր ու աղքատ տէրութիւններու ազատութիւնը, քաջալերեց ռազմավար Գերմանիան, անոր հետ գաղտնի դաշնագրով մը բաժնեց Լեհաստանը, խրախուսեց Հիթլէրը պատերազմ յայտարարելու, յետոյ, շուտով դէմ եղաւ Հիթլէրի եւ ստիպուե-ցաւ պատերազմիլ ի նպաստ այն հարուստ, դրա-մատիրականութիւններուն որոնք այնքան ար-համարհուած էին բոլշեւիկ վարիչներէն։

1914ի պատերազմը, բոլոր կռիւներուն պէս, շատ բնական էր որ պիտի վերջանար օր մը եւ վեր-ջացաւ։ Ուիլսընի միջնորդութիւնը պատմութեան մէջ, ձեւականութիւն մը եղաւ միայն։ Սակայն, տա-րիչ տեսարան մը պարզուեցաւ, — ստեղծումը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ասիկա պատմութեան գիտցածն է, բայց երբեք համաշխարհային խաղա-ղութեան տեւականացումին վերջնական քայլը։ Ծիծաղելի էր հաւատալ թէ մեծ պետութիւնները մասնակցեցան Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէս զի նախ իրենց տիրապետութեննէն տրտնջացող ազ-գերը գոհացում գտնեն եւ ազատուին։ Նոյնքան ծիծաղելի էր ընդունիլ թէ անոնք որ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին տիրացած էին, Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին առջեւ — պիտի բարե-հաճէին տեղ եւ ազատութիւն տալ կարօտ ազգե-րուն, ապրելու համար։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԿԱՐՕՆ

ԼԻՈՆ.— Քանի տարի առաջ էր որ ճանչցայ ող-բացեալ Կարօն եւ անմիջապէս մտերմացայ։ Իր ածխին Լիոն փոխադրութեան առթիւ, քանի մը տող ալ ինձմէ, իբրեւ մխիթարութիւն իր ընտա-նեկան պարագաներուն եւ մանաւորապէս իր տի-պար մօրը՝ Կէնճեան մամիկին՝ որուն սիրտը ան-բուժելի կերպով խոցոտուած է իր սիրելի զաւկին անհետացումէն ի վեր։

Ո՞վ էր Կէնճեան Կարօն։ Մեծ Նոր գիւղացի համեստ աշխատասէր ընտանիքի զաւակ, հազիւ տարրական կրթութիւն մը ստացած, ինչպէս Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ազատուած իր տարեկիցները։ Բայց ատիկա պատճառ մը չէր, որ Կարօն թերա-նար իր հայրենասիրական պարտականութիւննե-րուն մէջ։ Հայրենիքն ու հայ լեզուն ի-րեն համար տեսակ մը հաւատայ հանգանակ ե-ղած էին։ Նոյնպէս հաւատաւոր հայկական ազա-տութեան ու անկախութեան։

Երբ 40ի գարնան արձակուրդով տուն եկաւ, մտերմիկ խօսակցութեան ընթացքին հարց տուի իրեն թէ ի՞նչ է իր կարծիքը զինուորական կեանքի մասին, մանաւանդ պատերազմի ընթացքին։ Հե-տեւեալ կերպով պատասխանեց ինձ՝ մտերմիկ ժպիտով մը որ իրենը եղած էր միշտ.

— «Եթէ կ'ուզենք ազգ դառնալ եւ այս արե-ւին տակ ճակատաբաց ապրիլ, խանութպանական ոգիով չէ որ պիտի կարենանք իրագործել մեր դա-րաւոր պահանջներն ու արդար իղձերը, այլ զէնք ու զրահ գործածել գիտնալով։ Ճիշդ այս գաղափարն է որ ինձ ուժ եւ կորով կը ներշնչէ, տոկուն ըլլալու եւ պատրաստ բոլոր անակնկալնե-րու առջեւ»։

Բայց աւաղ, պատերազմի չարաբաստիկ «ա-նակն կալները» ճակատագրական եղան իրեն հա-մար, խոր սուգի մատնելով իր հարազատներն ու բարեկամները։

Սիրելի Կարօ, այս քանի մը տողերով կ'ուզեմ յիշատակի պարտքս կատարել, իբրեւ համեստ ծաղկեպսակ մը։ Արցունք ունիմ աչքերուս մէջ, անհուն կսկիծ հոգւոյս մէջ։

Որքան կը փափաքէի որ, Արարատի անձաւնե-րուն մէջ շղթայուած՝ Հայոց ազատութեան աստ-ուածը խորտակէր զինքը կաշկանդող շղթաները, դուրս վտարէր հայ ժողովուրդի դաւաճան ու ան-գութ թշնամիները, եւ ահազնագոռ որոտով մը պատգամէր հայրենիքի ամբողջացման եւ ազա-տութեան աւետիսը։

Խ. Սողիկեան

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱ-ՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱ-ՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԸ։

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ԿԱ-ՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ, ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵԼՈՎ ԹԵՐԹԻՆ ԾԱՒԱԼԸ։ ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՈՐ ԱՐԴԷՆ ՋԵՌՔԻ ՏԱԿ ՈՒՆԻՆՔ ՄԷԿԷ ԱՒԵԼԻ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ (ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ)։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԷ.

«Կը զղջամ ըրածներուս վրայ, միայն թէ նա-մակս ստանալուդ պէս անապարէ վերադառնալ իմ մօտ։ Կը լսե՞ս... հայրդ մեղայի կուգայ քու առ-ջեւ։ Հասիր, Հեղինէ, իմ բազուկներս կը սպասեն քեզ գրկելու։»

Հեղինէ վերջացուց նամակը եւ կրկին կար-դաց, ամէն անգամ կը մօտեցնէր զայն շրթունքնե-րուն եւ կը համբուրէր, ինքն ալ կարօտցած էր հայրը։

— Վերջապէս, ըսաւ հառաչելով, վերջա-պէս հայրս դաւաճան մը չէ այլեւս. Ինչեց այդ-սեւ դրոշմը, ես կեցայ խայտառակութեան ճամ-բէն։ Միթէ բաւական չէ՞ երբ կը զղջայ իր ըրած-ներուն վրայ, եւ ես ի՞նչ իրաւունք ունիմ հակա-ռակելու անոր եւ աւելի դառնացնելու իր վերջին օրերը։ Հայր, հայր, ես ալ կարօտցած եմ քեզ, կ'ուզեմ թռչիլ դէպի քեզ ու կարօտով սեղմուիլ հայրական կուրծքիդ վրայ։

Ցետոյ՝ մօտենալով պատուհանին, ետ քաշեց թանձր վարագոյրները եւ դուրս նայեցաւ։ Թարմ օդը զգուեց իր բորբոքած դէմքը։ Զովութիւն մը զգաց։ Յանկարծ միտքը ինկաւ Գէորգ իշխանը։

— Իսկ Գէորգ իշխա՞նը, ըսաւ մտովի։ Ո՞ւր է արդեօք ան հիմա։ Մոռցա՞ւ զիս թէ այժմ իր հոգին միայն կը շրջի երկրի վրայ...։ Ո՜հ, իշ-խան, ազատէ զիս այս անստոյգ վիճակէն, հասիր ինծի, միասին վերադառնանք Վասպուրական, ուր իմ հայրս՝ Վասպուրականի գոռոզ թագաւո-րը կ'օրհնէ մեր միութիւնը։

Քոսակ անհամբերութեամբ Հեղինէի կը նա-յէր. տեսնելով որ ան մոռցաւ զինք, սկսաւ դիտ-մամբ հազալ, որպէսզի իր վրայ հրաւիրէ Հեղի-նէի ուշադրութիւնը։ Եւ յաջողեցաւ։ Հեղինէ ար-ցունքով լեցուն աչքերը դարձուց Քոսակին կողմը եւ յարեց.

— Ահ, բոլորովին մոռցայ քեզ։ Բերած լուրդ այնքան անսպասելի էր որ խորունկ տպաւորու-թիւն գործեց վրաս։

— Շատ ուրախ եմ. յոյս ունիմ որ գոհ մնա-ցիք ինձմէ։

— Առ ասիկա իբրեւ քու արդար վարձքդ, ը-սաւ Հեղինէ քսակ մը երկնցնելով Քոսակին։ Յայտնեցէք հօրս որ ես պատրաստ եմ իր կամքը կատարելու։

— Բայց, իշխանուհիս, այդքան մի աճապա-րէք, այժմ վտանգաւոր է ճամբորդելը։ Միթէ չգիտէ՞ք, թէ ինչ խառնակ ժամանակներու մէջ կ'ապրինք։

— Ի՞նչպէս, հարցուց Հեղինէն։

— Ապստամբները եւ Արաբները բռնած են ճանապարհները. ես հազիւ ազատեցայ անոնց ճանկէն։ Դիակներ էին փռուած ամէն կողմ։ Ես սարսափեցայ երբ տեսայ Գէորգ իշխ...

— Ի՞նչ ըսիր, Գէորգ իշխանի՞... շուտ ըսէ, կենդանի՞ է ան թէ մեռած, խեղդուած ձայնով հարցուց Հեղինէ եւ սիրտը բռնեց։

— Գազանները կը քաշկռտէին անոր նեխած ու այլանդակուած դիակը, լրացուց իր հարուածը Քոսակ, դիւային հրճուանքով։

Հեղինէ ճիչ մը արձակեց եւ անշունչ գետին փռուեցաւ։ Քոսակ դուրս թռաւ սենեակէն եւ ին-քզինք իրեն մրմռաց.

— Ես լուծեցի վրէժս Գէորգ իշխանէն, որ կ'ուզէր բռնել զիս փուշերուն մէջ։ Այժմ պէտք է դէպի Նըար ոստիկանը շտապել։

ԻԸ.

Արագած լեռը, գլուխը բարձր բռնած, կար-ծես խոր մտմտուքի մէջ ընկղմած, կը նայէր իր աւագ եղբայր Մեծ Մասիսին եւ կը հառաչէր։ Գագաթը ձիւնով ծածկուած էր դեռ, իսկ լանջե-րուն վրայ կ'երեւային արդէն երփներանգ ծաղիկ-ներ։ Շուրջը կը տարածուէին Շիրակի ու Բամ-բակի դաշտավայրերը, իսկ անոնց մէջէն կը հո-սէին կարկաչահոս աղբիւրներ եւ վճիտ ջուրերու «բիւր ակունքը»։

Արագածի հարաւ-արեւելեան փէշերուն վը-րայ կը փայլէին Բիւրական ամրոցի պարիսպները. կը լսուէր կոչնակի մեղմաղձոռ հնչիւնը, որ չորս կողմ տարածուելով՝ ժամ կը հրաւիրէր գիւղացի-ները։ Եկեղեցին լեցուն էր աղօթողներով։ Սրբա-պան պատկերներուն առջեւ կը ծխային մոմերն ու խունկը, իսկ դպիրներուն քաղցր ու ներդաշնակ երգեցողութիւնը յուզումով կը համակէր ժողո-վուրդի սիրտը։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

հաղար աշխատաւորներու բողոքեցին այն որոշման դէմ որուն համաձայն 10 % պիտի կրճատուէր ամբողջ պաշտօնէութեան վրայ, 1949 ապրիլ 10էն առաջ։ Կը վախցուի որ գործադուլ յայտարարեն։

Պրէսթի նաւարանին եւ զանազան հաստատութեանց բանուորները դադրեցուցին աշխատանքը։

Պետական պաշտօնէութեան մէջ ալ խլրտումներ տեղի կ'ունենան։ Անհամբեր են նաեւ երկաթուղիներու պաշտօնեաներն ու բանուորները։ Շատ մը թերթեր համայնավարները պատասխանատու կը նկատեն այս շարժումներուն։

Արիւնալի դէպք մը Կրընոպլի մէջ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ, 18 ՎԻՐԱՒՈՐ

Շաբաթ օր արիւնալի դէպք մը պատահեցաւ Կրընոպլի մէջ, զօր. տը Կոլի այցելութեան առթիւ։ Համայնավար բանուոր մը սպաննուեցաւ, 18 հոգի վիրաւորուեցան, մէկ մասը ծանրապէս (մէկը մահամերձ)։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, զօր. տը Կոլի թափորը Վէրքորէն մեկնած եւ Կրընոպլի բանուորական արուարձանը, Ֆոնթէն հասած էր, երբ հանդիպեցաւ քանի մը հարիւր ցուցարարներու որոնք թշնամական աղաղակներ կ'արձակէին։ Ցուցարարները փորձեցին փակել թափորին ճամբան եւ իրարանցումը սկսաւ։ Զօրավարին կուսակիցները կառքերու վրայբարձրանալով փորձեցին ճամբայ բանալ, բայց բուռն ընդդիմութեան մը հանդիպեցան։ Կը կռուէին բռունցքով, բիրերով, քարերով։ Վիրաւորներ երկու կողմէն ալ։ Մէկը մահամերձ ինկաւ, երկաթի կտոր մը զարնուած ըլլալով գլխուն։

Այդ պահուն զօրավարը կը գտնուէր իր կառքին մէջ, բարեւելով բազմութիւնը։

Ցուցարարները գամեր գամած էին ճամբուն վրայ, խափանելու համար կառքերուն յառաջացումը։

Ցիշատակի արարողութենէն վերջ, զօրավարը ճառ մը խօսեցաւ Միսթրալի հրապարակին վրայ։ (Թերթերը 20.000 կը հաշուեն ներկաներուն թիւը)։ Պարզելով իր տեսակէտները, զօրավարը աղդարարեց.

— «Այժմ վտանգի տակ ենք նորէն թէ դուրսէն։ Պէտք է ինքնապաշտպանութեան զիմենք եւ յաղթենք։ Ո՞ւր պիտի առաջորդեն մեզ ներկայ քաղաքական խաղերը։ Դէպի անիշխանութիւն, անանկութիւն եւ սորկութիւն։ Ոչ. այդ օրը պիտի չտեսնենք։ Երբ նոր ընտրութիւններ կատարուին— եւ պիտի կատարուին — պատասխանեցէք մեր կոչին եւ կ'երաշխաւորեմ թէ մնացեալը գլուխ պիտի հանենք մենք»։

Ճառը վերջացաւ բուռն ծափերով, բայց համայնավարները նոր ցոյց մը սարքած էին քիչ անդին, ի ներկայութեան երեք երեսփոխաններու։ Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան, յետոյ թափոր մը կազմուեցաւ դէպի միւս հրապարակը, բայց զօրավարը մեկնած էր արդէն։ Ցուցարարները կ'ուզէին քանդել զօրավարին կուսակիցներուն հաստատած բեմը, երբ ատրճանակ մը արձակուեցաւ։ Կուսակից եւ հակառակորդ իրար խառնուեցան եւ կռիւը վերսկսաւ։ Բիրեր, քարեր, շիշեր կ'արձակուէին, ինչպէս եւ ռնդակներ։ Այդ միջոցին էր որ մէկը սպաննուեցաւ։ Ցուցարարները կրակի տուին զօրավարին կազմակերպութեան (R. P .F.) պատկանող չորս կառքեր։ Տասնըմէկ վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Հանրապետական պահակներ ալ կան վիրաւորներուն մէջ։

Զօրավարը վերջին ճառը պիտի խօսի Փարիզի մէջ։ Իր թերթերը կը գրեն թէ 70 միլիոն ֆրանք հաւաքուած է երեք օրուան մէջ, 50 ֆրանքնոց նամականիշներուն շնորհիւ եւ թէ օրական 100 — 150.000 նամակներ կը հասնին իր բնակարանը։

Կոմս Պերնատոթի սպանութենէն վերջ

---

200 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հայֆայէն կը հեռագրեն թէ Իսրայէլի կառավարութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները, երեւան հանելու համար Կոմս Պերնատոթի եւ իր ֆրանսացի օգնականին՝ գնդ. Սէռոյի ահաբեկիչները։ Առաջին օրը ձերբակալուած էին 200 կասկածելիներ, Թէլ Աւիվի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ։ Ջնջուած են օդանաւային եւ շոգենաւային երթեւեկները։ Տունէ տուն խուզարկութիւններ կը կատարուին Երուսաղէմի մէջ եւ այլուր։

Իսրայէլի կառավարութիւնն ալ համոզուած է թէ Սթերն կոմիտէն է հեղինակը այս ահաբեկումներուն։ Արտաքին նախարարութիւնը մամուլին հաղորդեց հետեւեալ գաղտնի նամակը, ըսելով թէ ղրկուած էր բոլոր չէզոք հիւպատոսներուն.

— «Մենք սպաննեցինք Պերնատոթը, որովհետեւ Անգլիացիներուն համար կ'աշխատէր եւ անոնց հրամանները կը գործադրէր»։

Նամակին ստորագրութիւնն է «Հազիտ Համոլէդէթ», որ կը նշանակէ «Հայրենիքի ճակատ» եւ Սթէրնի մէկ ճիւղը կամ կեղծանունը կը համարուի պաշտօնապէս։

Իսրայէլի կառավարութիւնը հրաւիրեց ժողովուրդը «ոտքի նանգնիլ մէկ մարդու պէս, արմատախիլ ոչնչացնելու համար ոճրագործ խմբակը»։

Սպանութենէն վերջ, Միացեալ Ազգերու միջնորդ մարմինը վերակազմուեցաւ, որպէսզի գինադուլը չխանգարուի։

Կոմսին մարմինը Սթոքհոլմ կը փոխադրուի այսօր, երեքշաբթի։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՔԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ

21 Սեպտեմբեր, երեքշաբթի գիշեր, ժամը ճիշդ 9ին, Cinéma «Lux» Ave. Aristide Briand, Bagneux։

Հրաւիրատոմսերու համար դիմել Պ. Խանջեքեանի խանութը, 97 Ave Aristide Briand, Cachan։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վարդանեան ընտանիքն եւ իր զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կիրակի 26 Սեպտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին Ս. պատարագէն վերջ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ, վաղամեռիկ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ եւ կը խնդրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

«Ա. Ահարոնեան» վարժարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 1ին, իրիկուան ժամը 8ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

իրական ղիւցազներգութիւն մը որ կը խօսի ամէն Հայուն սրտին։ Դիմել հեղինակին՝ D. KEVORKIAN, 49 rue Henri Barbusse, Paris (5)։

ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ ԱՌՆԵԱԿՆԵՐ

ԿԱՄ ՍԵՆԵԱԿ ՄԸ ԵՒ ԽՈՀԱՆՈՑ մը կը փնտռեն մայր մը եւ զաւակը, Փարիզի կամ մօտակայ արուարձանի մը մէջ։ Գրել «Յառաջ»ին, իմացնելով պահանջուած վարձքը։

Դերձակներու ուշադրութեան

ԿԵՐՊԱՍԻ ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մասնաւորապէս Doublure 140 et Mignonette

Trame — Coton

MAISON GEORGES 10 rue des Trois Mages, Marseille

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ներկայացուցիչները նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Պ. Մոլոթովի հետ, շաբաթ օր։ Խօսակցութիւնը տեւեց 2ուկէս ժամ։ Երկրորդ տեսակցութիւն է այս, մէկ շաբթուան մէջ։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ 51 օրուան այս անորոշ բանակցութիւններէն վերջ, արդիւնք մը երեւան պիտի գայ, դրական կամ բացասական։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Մուրկանա լեռը մաքրուեցաւ, բացի 400 ապստամբներէ որոնք պաշարուած են։ 1600 — 1800 ապստամբներ մեծ մասով Ալպանիա փախած են։

ՄԱՐՇԸԼԻ ծրագրին համաձայն, հոկտեմբերէն դեկտեմբեր, երեք ամսուան համար 1.769.000-000 տոլար պիտի բաժնուի 14 եւրոպական երկիրներու։ Անգլիա պիտի ստանայ 500 միլիոն տոլար, Ֆրանսա 380 միլիոն, Իտալիա 235 միլիոն, Յունաստան 60 միլիոն եւն.։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ զօրքը Հայտարապատի մայրաքաղաքը մտաւ Սեպտեմբեր 18ին եւ անմիջապէս ձերբակալեց նախորդ վարչապետը, իր նախարարները եւ իսլամ կամաւորներու կազմակերպութեան վարիչները։ Բուն պետը փախաւ, մօրուքը ածիլէլէ վերջ։ Զինուորական կառավարիչ մը նշանակուեցաւ Հայտարապատի համար։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ վեց Քիւրտեր, ամբաստանուած ըլլալով թէ լրտեսութիւն կատարած են ի նպաստ Թուրքիոյ։ Ուրիշ երկու հոգի ալ ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուեցան։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN .

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ave. d'Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի խորհրդակցական ժողովը՝ երեքշաբթի, 21 Սեպտեմբեր, ժամը 9-ին, Ֆիլիփի սրճարանը։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ ՄԸ ՍՕՍԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԵԼԻՔ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Նիսի կեդրոնին մէջ, չափի վրայ եւ պատրաստ կօշիկի շինութեան եւ վաճառման համար։

PLACE MASSENAի ՄՕՏ

500 մեթր տարածութեամբ եւ գեղեցիկ կարգուսարքով։ Պայուսակներու շինութեան եւ վաճառման ճիւղ մըն ալ միասին։

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԾՈՎ

Դիմել BRASSERIE ARARAT

Պ. Ս. ՔԱՐԱԽԱՆԵԱՆԻ

1Av e. Thiers, NICE

կամ Պ. Վ. ՊԱՊԻԿԵԱՆի

11 Place Marseillaise, MARSEILLE

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու արհեստանոցներ (ateliers), Villejuif, պուլվառին վրայ, մէկը գետնայարկ, միւսը երկրորդ յարկ։ 50 քառ. մեթր, եւ գրասենեակ մը։

Դիմել Յ. ՎԱՆԼԵԱՆի (BOTTIER JEAN) 7 rue Godot de Mauroy, Paris։ Հեռ. Opé. 01-08։ Ամէն կէսօրէ վերջ։

ՍԱՓՐԻՉԻ

Արթիզանի իրաւունքով գործ մը ծախու է։ Գրել «Յառաջ»ին Ա. Մ. սկզբնատառերով։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԱՌԻԹԷ ՄԸ

Մածունի շինութեան կարեւոր գործ մը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տարեկան ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ գործառնութեամբ

Արդիական եւ առաջնակարգ կազմածներ, արժէքաւոր գործիքներ եւ Citroen համիօնէթ մը բոլորովին լաւ վիճակի մէջ։

ՉՈՐՍ ՍԵՆԵԱԿՆՈՑ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ։

ԳԻՆԸ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ

Դիմել՝ Պ. PARMAC 47 rue Blanche, Paris (9)

Հեռաձայն Tri. 39 - 09

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԻՆ ՀԱԳՈՒՍՏ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ

Դիմել՝

Adept Mercantile Trading Co. Inc.

162 Madison Street

NEW YORK 2. N. Y. (U. S. A.)

Հայկական ընկերութեան։

ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԿՏՈՐՆԵՐ՝

ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Հեռագիր. AMTIN. New York

Թղթակցութիւն Հայերէն եւ Ֆրանսերէն

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կարի աշխատաւորուհիներ կ'ուզէ

Պ. Օ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

25 Cours Richard - Vitton, Lyon

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 ոսկի

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 22 Septembre 1948 Չորեքշաբթի 22 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5649-Նոր շրջանի թիւ 1060 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ԱԼ ՁԱՅՆ ՀՈՒՏԱՆՔ

Միջազգային իրաւագիտութիւնը նոր բառ մը հնարեց, Նիւրընպէրկի դատավարութեան առթիւ,— Ցեղասպանութիւն (génocide) :

Իմաստը կը հասկնանք անշուշտ.— «Կանխամտածութեամբ ոչնչացնել ցեղային, կրօնական եւ ազգային խմբաւորումներ» :

Այս հիման վրայ էր որ մահուան դատապարտուեցան եւ կախուեցան բազմաթիւ գերման վարիչներ, սկսելով Հիթլէրի ամենազօր նախարարներէն : Եւ դեռ շարքը չէ վերջացած :

Բառին հեղինակը, իրաւագէտ Ռ. Լեմքին, նախկին խորհրդական Նիւրընպէրկի ատեանին ամերիկեան դատախազութեան, Փարիզ կը գտնուի այժմ, Ազգաժողովի գումարման առթիւ :

Անգլիացի թերթերը կը գրեն թէ հռչակաւոր իրաւագէտը — դասախօս Եէյլի համալսարանին մէջ — եկած է մասնաւոր պաշտօնով մը : Պիտի ջանայ Միացեալ Ազգերու համագումարին ընդունիլ տալ իր բանաձեւը, միանգամ ընդ միշտ խափանելու համար ցեղասպանութիւնը :

Խնդիրը արձանագրուած է օրակարգին վրայ, եւ եթէ ընդունուի, միջազգային պայմանագիր մը պիտի կնքուի համախատութեամբ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան 58 անդամներուն միջեւ: Անոնք որ անդամ չեն այս կամ այն պատճառով, նոյնպէս կրնան մասնակցիլ :

Լեմքին շատ լաւատես կ'երեւայ : Մասնաւոր հանրագրութիւններ ստացած է բազմազան կազմակերպութիւններէ, — աւելի քան 250 միլիոն հոգի, աշխարհի բոլոր մասերէն:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, պայմանագրի նախագիծը, որ մշակուած էր մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ, Միացեալ Ազգերու Տնտեսական եւ Ընկերային յանձնաժողովին յղուած է քանի մը ամիս առաջ:Յանձնաժողովն ալ իր կարգին ընդհ. ժողովին փոխանցած է զայն, առանց որեւէ որոշում տալու :

Կը նշանակէ թէ Փարիզի մէջ պիտի վճռուի խնդիրը, դրական կամ ժխտական բանաձեւով մը:

Ամերիկացի ուսուցչապետը լաւատես կ'երեւայ նաեւ անոր համար որ շատ մը կառավարութիւններ հաւանութիւն յայտնած են իր հիմնական սկզբունքներուն: Կարծիքները կը տարբերին միայն սա կէտին վրայ թէ՝ «քաղաքական խմբաւորումներն» ալ կը մտնե՞ն ցեղային, կրօնական եւ ազգային բացատրութեան մէջ :

Ուրիշ խօսքով, կարելի՞ է ցեղասպանութիւն համարել, եթէ հաւաքական բնաջնջում սարքուի քաղաքական կազմակերպութեան մը դէմ :

Ամէն պարագայի մէջ, ծրագրուած պայմանագիրը կատարեալ օրհնութիւն մը պիտի ըլլայ մարդկութեան, մանաւանդ փոքր եւ անճար ժողովուրդներուն համար: Եթէ նոյնիսկ վերաբերի միայն ցեղային, կրօնական եւ ազգային խմբաւորումներու :

Ուրեմն, այն պետութիւնը որ կը ստորագրէ պայմանագիրը, առոյլ իսկ յանձն կ'առնէ պատժել ցեղասպանութեան որ եւ է փորձ, իբրեւ ոճիր մարդկութեան դէմ: Իբրեւ արարք մը որ կը հակասէ Միացեալ Ազգերու դաշինքին նպատակներուն :

Աւելորդ է մանրամասնել վերջին կէտը: Ի՞նչ պերճիմաստ ճառեր պիտի լսենք այս մասին, երբ Ազգաժողովը սկսի քննել բանաձեւը:

Անշուշտ ճարտասանական ամէնէն շողշողուն դոհարները պիտի թափեն մեծ պետութիւնները, սրելով միւսներուն ախորժակը :

Թերեւս մեր երբեմնի հայրենանն ալ բեմ հրաւիրեն, իր տեսակէտները պարզելու համար, իբրեւ մասնագէտ Ցեղասպանութեան բազմամեայ պարունակներուն :

Դժբախտաբար մենք տեղ չունինք Ազգաժողովին մէջ, բացատրելու համար կարգ մը պարագաներ, որոնք ամէն բանէ առաջ փորձառութիւն կը պահանջեն :

Հաւատա՞նք թէ հայկական անուններ ալ կը գտնուին իրաւագէտ Լեմքինի յիշած 250 միլիոն ստորագրութեանց մէջ :

Եթէ անկերծ են, միայն մեր ձայնը պիտի բաւէր ստորագրել տալու պայմանագիրը :

Մենք ձայն կուտանք ազգովին: Ոչ միայն ողջ մնացած եւ ցիրուցան բազմութիւններով, այլեւ մէկուկէս միլիոն զոհերու ջարդուփշուր ոսկորներով : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՂԱՆԱԿՆ Է

Շուտով կը սկսի գնդախաղի եղանակը: Մեր տղաքն ալ անշուշտ Մարսէյլ, Վալանս, Վիէն, Տէսին, Նիս կամ Փարիզ կը վերսկսին իրենց այս սիրական մարզանքը :

Իրենց ներկայացուցած խումբին անունը Հ. Մ. Ը. Մ. ըլլայ, թէ Հ. Մ. Մ. կամ երեք - չորս տարբեր տառերէ կազմուած, միեւնոյն է ազգային տեսակէտով,՝ քանի որ կը ներկայացնեն Ֆրանսայի հայ գաղութին մարզական կեանքը ու անոր պատկերը :

Գիտենք որ բոլորին մէջ ազգային արժանապատուութիւնը բարձր է ամէն բանէ: Եթէ կը ջանան յաղթել, ատիկա ոչ միայն խաղին սիրոյն է, այլեւ կ'ուզեն որ Հայերը այս մարզին մէջ ալ ունենան ազգային հպարտութիւն մը :

Եթէ ատիկա ամէն կասկածէ դուրս է, մէկ բան սակայն կը մնայ մշուշի մէջ:

Մեր երիտասարդները անշուշտ կը մարզուին գնդակը այսպէս կամ այնպէս գործածելու համար: Կը սորվին նշանակէտը (կօլ) նշանակէտին վրայ աւելցնել եւ հպարտութեամբ ուռիլ: Բայց, կը սորվի՞ն արդեօք թէ այդքանը բաւական չէ Հայը բացճակատ դուրս բերելու համար դաշտէն:

Յաւով կը լսենք յաճախ կռիւներ, դաշտին վրայ: Վիրաւորուած տղաք, հոս հոն ինկած: Ժողովուրդը դաշտ կը խուժէ տեղի անտեղի:

Այս կարգի անհամ, անվայել դէպքեր ոչ միայն կը խախտեն մարզիկին մաքուր հաւատքը, մեր ժողովուրդին անվերապահ համակրութիւնը դէպի գործը, այլեւ կը խայտառակեն մեզ օտարին աչքին եւ կը նսեմացնեն շահուած յաղթանակները:

ՍՕՍԻ

ԱՆՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ, երէկուան խմբագրականին մէջ ըսուած էր թէ Միացեալ Ազգերու Բ. համագումարը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ: Հարցը հաշուութեան ժողովի մասին էր: ՄԱԿը 1945 Յունիս 26ին հիմնուելով Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ, իր Ա. ընդհ. ժողովը գումարեց Լոնտոնի մէջ (1946 Յունուար 1), Բ.ը Նիւ Եորք (23 Հոկտեմբեր 1946) եւ ահաւասիկ երրորդը Փարիզ :

ՊՈԼՍՈՅ հայ թերթերը կը գրեն թէ ազգ. ընդհ. ժողով գումարելու ձեռնարկը յետաձգուած է, կուսակալին կարգադրութեամբ, սպասելով փոքրամասնութեանց նոր օրէնքին քուէարկութեան :

ԳՐԻՒՔՍԷԼԻ ԴԱՇԻՆՔԸ ստորագրող հինգ պետութեանց պաշտպանողական նախարարները ժողովի հրաւիրուած են Փարիզի մէջ, Սեպտ. 27ին: Համաձայն այդ դաշնագրին, որ ստորագրուեցաւ Մարտ 17ին, Ֆրանսա, Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ պիտի գործակցին 50 տարի, իրենց հաւաքական պաշտպանութեան եւ բարօրութեան համար :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ քաղաքական իշխանութեան տասպալման 78րդ տարեդարձին առթիւ, համայնավարները ցոյց մը սարքեցին Հռոմի պատմական հրապարակին վրայ: Այս առթիւ ազդարարեցին թէ Թոյլ պիտի չտան որ կաթոլիկ եկեղեցին խառնուի քաղաքական գործերու, կրօնաւէր կառավարութեան չնորհիւ:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ էքս լէ Պէնի եւ Շամպէռիի մէջ ալ ճառեր խօսելով, յայտարարեց թէ ի հարկին պիտի ձեռնարկեն Ֆրանսան փրկելու բոլորին հանդէպ եւ բոլորին դէմ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ փախստականներ կը հասնին Պոլիս, ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը: Վերջին անգամ Թուրքիա ապաստանած է Պուլկարիոյ հանրապետութեան փոխ - նախագահին որդին, իր կնոջը եւ երկու զաւակներուն հետ: Կ'ըսուի թէ Պոլսոյ դեր-հիւպատոսը, որ մերժած էր Սոֆիա վերադառնալ, շատ կարեւոր փաստաթուղթեր յանձնած է Թրքական իշխանութեանց: Կ'ըսուի թէ ուրիշ չորս պաշտօնեաներ ալ հրաժարած են :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն խորհուրդը որոշեց պարպել Հիւս. Քորէան, մինչեւ 1949 Յունուար : Կը սպասուի որ Ամերիկան ալ պարպէ հարաւային մասը :

Ազգաժողովին բացումը Փարիզի մէջ

Երէկ, երեքշաբթի ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Գ. ընդհ. ժողովին բացումը, Շայոյի պալատին մէջ որ իր տրամադրութեան տակ դրուած է ամբողջ 3 ամիս, իբրեւ անկախ պետութիւն: Հարիւրաւոր թղթակիցներու հետ ներկայ էր նաեւ «Յառաջ»ի աշխատակիցը, Օր. Ա. Միսաքեան :

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, բայց իրաւունք չունի «Ազգաւան»էն ներս մտնելու :

Երկուշաբթի իրիկուն, երբ առժամեայ արտօնագիրները կը բաժնուէին թղթակիցներուն, տակաւին բոլոր պատրաստութիւնները լրացած չէին պալատին եւ հանդիպակաց շէնքին մէջ: Ամէն ադէ հազարաւոր դէմքերու հետ կը տեսնէիք բանուորներ, սանդուղներ, ուղեցոյցներ: Դժուար չէր կորսուիլ հարիւրաւոր դրասենեակներուն մէջ ուր կը լսուին աշխարհի բոլոր լեզուները:

Համագումարին կը մասնակցին 58 ազգերու ներկայացուցիչները, բազմանդամ պատուիրակութիւններով: Չորս Մեծերէն երեքին պատուիրակութեանց կը նախագահեն իրենց արտաքին նախարարները — Պ. Պ. Շուման, Մարշըլ եւ Պէվին, իսկ Պ. Մոլոթով եկած չըլլալով, Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակն է իր փոխանորդը, հռչակաւոր Վիշինսկին :

Կարելի չէ գաղափար կազմել այս համագումարին կազմակերպութեան համար կատարուած աշխատանքներու բազմազանութեան եւ ծանրութեան մասին: Մ. Նահանգներէն Փարիզ փոխադրուած են Ազգաժողովի քարտուղարութեան 600 անդամները, 230 թոն փաստաթուղթ եւ գրենական պիտոյքներ, մինչեւ անգամ թղթահատ մեքենայ մը որ 1650 քիլօ կը կշռէ :

Պալատին մէջ հաստատուած է հեռաձայնի կատարելագործեալ կեդրոն մը որուն շնորհիւ կարելի է Նիւ Եորքի հետ խօսիլ ութ վայրկեանէն: Անթելի համար ալ կեդրոն մը հաստատուած է որ կը հաղորդակցի աշխարհի բոլոր մասերուն հետ:

Ինչպէս նախորդ ժողովներու ատեն, այս անգամ ալ ճառերը անմիջապէս պիտի թարգմանուին գլխաւոր լեզուներուն, – ֆրանսերէն, անգլերէն, ռուսերէն եւայլն, մասնագէտ թարգմաններու միջոցաւ: Յանձնաժողովներուն մէջ ալ նոյն աշխատանքը պիտի կատարուի, որպէսզի բոլոր պատուիրակները կարենան դիւրակցօրէն հետեւիլ անցուդարձին:

Համագումարին բացումը կատարեց Արժանթինի պատուիրակը, իբրեւ առժամեայ նախագահ: Այս հանդիսաւոր արարողութեան առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը, իբրեւ ներկայացուցիչը հիւրընկալ պետութեան :

Արարողական ձեւակերպութիւններէն եւ նախագահի ու դիւանի ընտրութենէն վերջ, օրակարգի առաջին նիւթն է տարեկան տեղեկագրին ընթերցումը: Սեղանի վրայ կան 60—68 խնդիրներ:

★ Խորհրդային պատուիրակութեան անդամներուն մէջ կը գտնուի հայազգի մասնագէտը, Պ. Յարութիւնեան, որ միշտ կը մասնակցի այս կարգի միջազգային ժողովներու, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ :

★ Համագումարին բացումէն առաջ, արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Պերլինի եւ Պաղեստինի դէպքերու մասին : Թերթերը կը գրեն թէ Մարշըլ այլեւս յուսահատած է Մոսկուայի խօսակցութիւններէն եւ կ'ուզէ կարճ կապել, խնդիրը Ազգաժողովին ներկայացնելու համար: Վերջնական որոշում տալու համար կը սպասուի Մոսկուայի ներկայացուցիչներու տեղեկագրին :

Նոյն աղբիւրին համաձայն 48 ժամ միջոց տրուած է, որպէսզի Խ. Միութիւնը յայտնէ իր վերջնական որոշումը Պերլինի պաշարման եւ յարակից խնդիրներու մասին: Մոլոթովի վերջին պատասխանը բոլորովին անգոհացուցիչ կը համարուի :

Բանուորական խլրտումները կը ծաւալին

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐ, ԺԱՄԸ 16 — 18, ԻԲՐԵՒ ԱԶԴԱՆՇԱՆ

Ազգ. ժողովը հազիւ քուէարկած էր նոր կառավարութեան առաջարկած յաւելումները — 20 % տուրքերու վրայ եւայլն — երբ վերսկսան ազդանշան - գործադուլները, ամբողջ երկրին մէջ :

Նոր օրէնքներուն հրատարակութեան վրայ, որոնց համաձայն 10 % պիտի կրճատուի պաշտօնեաներու եւ բանուորներու թիւը, մասնակի գործադուլ յայտարարեցին կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները, Փարիզի մէջ: Միեւնոյն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՀԷ՜Յ ԿԻՏԻ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ»...

ՎԻԷՆՆԱ, 11 Սեպտ. (Յառաջ).— Հիւս. Ամերիկան կը սեպուէր նորութիւններու, զարմանալի գիւտերու, տարօրինակ լուրերու երկիր։ Այս անգամ զարմանալի, տարօրինակ, սակայն ցաւալի լուր մը կուգայ Հարաւային Ամերիկայէն, Արժանթինի մայրաքաղաք՝ Պուէնոս Այրէսի հայ գաղութէն։

« Արմենիա »ն կը գրէ, « Յառաջ »ը կ՚արտատպէ, իր դիտողութիւններ եւ դատողութիւններով միասին.— ... « Տեղւոյն աշխարհական իշխանութիւնները կը պատրուակեն թէ իրենց ծրագիր կանոնագրին մէջ գաղթականներու օգնութեան համար յօդուած չունին», որով չեն կրնար օգնել Իտալիոյ վրայէն հոն հասած քանի մը հայ գաղթականներու։ Իսկ ներկաներէն խիկար-իմաստակ մը կը հարցնէ.— «Ինչո՞ւ եկաք, ձեզ ո՞վ հրաւիրեց հոս »....։

Իրենց մէջ եղա՞ւ մէկը որ, եղբայրաբար իրենց մօտենար եւ հարցնէր թէ ո՞ւրկէ կուգան այդ դժբախտները, քանի՞ տարի է ճամբայ ելած են, երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, գաղթակայանէ գաղթակայան եւ վերջապէս մինչեւ հոն հասած, կարծելով թէ, իրենց երկարատեւ տառապանքը վերջ պիտի գտնէ եւ ապահով պիտի կրնան ապրիլ ։

Հետաքրքրուեցէք եւ լսեցէք իրենցմէ պատերազմի ահաւոր պատմութիւններու այն մասը որ կը պատկանի մեզ՝ Հայերուս։ Եւ թէ այսօր կ՚ապրինք, այդ շնորհիւ անոր է որ տասնեակ հազարաւոր հայ զինուորներ կռուեցան սովետական եւ ուրիշ դաշնակից բանակներու մէջ։

Հրեաներու դէմ սարքուած հալածանքէն վերջ, առաջին կարգը Հայերուս եկած էր։ Շինծու գանկաչափներ, վարձկան պատմաբաններ, ամենք դիտմամբ, ուրիշներ մասնաւոր հրահանգով մինչեւ 1943 Հայերը դուրս կը հանէին արիական ցանկէն։ Կրնաք երեւակայել թէ ինչ ճակատագիր պիտի սպասէր մեզի, նախ Եւրոպայի Հայերուս եւ ապա Աստուած մի արասցէ, եթէ Հայաստան մտնէին։ Լսեցէք իրենցմէ այդ հրէշային ծուղակծրագրին պատմութիւնը եւ առ հասարակ իրենց քաշած տառապանքներուն մասին։ Անոնք սուդ եւ տառապանք չալկած մինչեւ Հարաւ. Ամերիկայի ափերը հասեր են ճարահատ ։

Ըսէք իրենց, եղբայրներ, մի մտածէք, անտէր չէք դուք։ Երբ մենք հոս եկանք, չկար ոչ այս օգտաւէտ ճոխ եւ հարուստ գաղութը, ոչ եկեղեցի, ոչ ժողովրդատուն, ոչ մշակութային որեւէ հաստատութիւն, դպրոց, թերթ, Կ. Խաչ եւն. եւն. ։ Մենք մղոններով կը ճամբորդէինք, հազիւ Հայու մը կը հանդիպէինք, իսկ մեզմէ աւելի առաջ եկողներէն նոյնիսկ եղած են այնքան Հայու կարօտ քաշողներ որ Վասպուրականցի՝ հին գաղութէն մէկը, այժմ հանգուցեալ Յովհ. Պէքեան ըսած է.

— Ով որ Հայ մը իմ քովս առաջնորդէ, 100 փէսօ պարգեւ կը ստանայ։

Հայրենասէր Վասպուրականցին Հայու մը, հայ լեզուի կարօտը կը քաշէր, եւ հայերէն գիտցող ճարպիկ Ասորի մը ներկայանալով իբրեւ Հայ, կը կորզէ հարիւր փէսօն։

Մեր նախնիք երբ անցեալը կը յիշէին եւ երանի կուտային, «Հէ՜յ կիտի ժամանակներ»կ՚ըսէին։

Երբ կարդացի « Յառաջ »ի մէջ վերոյիշեալ լուրը եւ Արժանթինի ճոխ գաղութի աշխարհական մարմիններու վերաբերումը այդ քանի մը գաղթականներու հանդէպ, « Հէ՜յ կիտի ժամանակներ եւ բարքեր» ըսի եւ մտքովս գացի Լեհաստանի մայրաքաղաքը, յիշեցի Վարշաւայի երբեմնի փոքր գաղութը։ Հազիւ 10 — 12 ընտանիքներէ բաղկացած այս գաղութի պատերազմի շրջանին ըրած եղբայրական օգնութեան եւ մեծ զոհողութեանց պատմութիւնները թերեւս անհաւատալի թուին, ձեզի։ Քանի մը միջակ առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ, ոչ թէ օրերով, կամ շաբաթներով, այլ ամիսներով իրենց գործը մոռցած, իրենց հանգստութիւնը մոռցած կը մտածէին սնունդ, տեղ, դարման, բժիշկ, հագուստ կապուստ հասցնել թէ գաղթականներու եւ թէ մանաւանդ մահէն եւ սովէն, հազարաւորներու մէջէն ազատուած հայ հիւանդ եւ վիրաւոր գերիներու որոնք այն ատեն լեցուցած էին քաղաքն ու շրջակաները։

Հատորներ պէտք են այդ եղբայրական օգնութեան գեղեցիկ դրուագները պատմելու համար ։ Յիշեմ միայն մէկը։ Մնացեալը թող պատմեն անոնք որ տեսան եւ վայելեցին եւ իրենց խնամքով այսօր կ՚ապրին թող խօսին անոնք որ տեսան, զոհեցին, քաջալերեցին եւ հեռացան ։

1943ի ամառն էր։ Լուր առինք թէ քանի մը գաղթական հայ ընտանիքներ հասած են կայարան։ Երեք — չորս հոգի գաղութէն կայարան դիմեցինք։ Ոչ եկեղեցի, ոչ աշխարհական կազմակերպութիւններով ծրագիր կանոնագիր ունէինք։ Գտանք տարագիրները ուժասպառ, հիւանդկախ, պատի մը տակ շարուած իրենց խեղճուկ կապոցներով։ Այր, կին, մեծ, պզտիկ խառն ի խուռն։ Միջոցներ ճարեցինք, փոխադրեցինք մասնաւոր տուներ։ Այդ խառնակութեան մէջ ճարպիկ գողեր յաջողած էին դողդալ հայ օրիորդի մը միակ ապաւէնը, ձմրան վերարկուն։ Խեղճ աղջիկը սիրականը կորսնցուցածի պէս մօրը փարած՝ դառնապէս կուլար։ Գաղութէն կօշկակար արհեստաւոր մը իրեն մօտենալով, հարցուց թէ ինչո՞ւ կուլայ եւ իմանալով պատմութիւնը, ըսաւ.— Մի՛ լար, ես կէս ժամէն գողը կը գտնեմ, կէս մը ցաւակցական եւ կէս մը ծաղրական ձեւով։

— Մկրտիչ, հիմա տե՞ղն է քու կատակներուդ, ըսի։

Տղան ծուռ ծուռ երեսս նայեցաւ, հեռացաւ քովէս եւ յարակից սենեակը մտաւ։ Նկատեցի որ կը խօսէր հեռաձայնով եւ բաներ մը կը բացատրէր դիմացինին։

Հազիւ անցաւ մէկ ժամ, տեսայ կօշկակար Մկրտիչի կինը վերարկու մը թեւին վրայ մօտեցաւ իր ամուսնոյն եւ «Միշա, ըսաւ, առի, բայց եթէ օրիորդը չհաւնի կամ իրեն չյարմարի, կրնամ փոխել »։

Մկրտիչ խլեց վերարկուն կնոջ ձեռքէն եւ աճապարանքով, հիւանդին դէպ հասցնելու պէս վեր բարձրացաւ։ Ես ալ ետեւէն։ «Աղջիկս, ըսաւ, քու վերարկուդ չկրցայ գտնել, բայց այս ալ դէշ չէ»։ Եւ վերարկուն աղջկան կռնակը անցուց, նայեցաւ եւ «լաւ է, կը յարմարի» ըսաւ։ Երկուքս ալ ուրախութեամբ իրար նայեցանք, իսկ աղջկան մայրը սրտաբուխ օրհնութեամբ «որդի, քար բռնես, ոսկի դառնայ», ըսաւ։

Այդ տարապայման սուղ օրերուն, երբ նոյն իսկ պարզ թաշկինակի մը համար գումար մը պէտք էր վճարել, գիտեմ որ վերարկուն շատ սուղի արժած էր Մկրտիչին։ Ուստի հարցուցի.— Մկրտիչ, ինչ վճարուած է վերարկուին, կէս առ կէս ընենք ։

—Գնա բանդ, ըսաւ Լենինականցիի ոճով (Ալէքսանդրապոլցի էր) ։ Առած օրհնութիւնս չեմ ուզեր կիսել....։

Ամերիկայի հայ գաղութներ, միութիւններ, օգնութեան մարմիններ, Կ. Խաչեր, Հայրենակցական միութիւններ, եթէ չէք գիտեր, գիտցէք եւ վերաքննեցէք ձեր ծրագիր կանոնագիրները ։ Եթէ պակասներ կան, յաւելում ըրէք, թէ հոն եւ թէ ձեր սրտին մէջ — թէ՝ տարրական պարտք է օգնել նոյն տարագիրներուն։ Անոնք հետզհետէ պիտի հասնին ուրիշ կարաւաններ, պիտի բաժնուին զանազան երկիրներու եւ երկրամասերու վրայ, չառնելով մէկ տեղի համար։

Դիմաւորեցէք զանոնք խնդուն երեսով, եկողները ոչ ձեզի մրցակից եւ ոչ ալտեւական գլխացաւանք կը դառնան։ Մեծ մասը զարգացած, գործունեայ, բազմահմուտ եր մասնագէտներ են։ Լեզուին անծանօթ, երկրին անծանօթ, օրէնքներու անծանօթ, պէտք ունին ձեր աջակցութեան եւ խորհուրդներուն, ապրուստի միջոց մը գտնելու համար։

Կօշկակար Մկրտիչի ու Վարշաւայի փոքրիկ գաղութին չափ զոհողութիւն չէ որ կը պահանջուի ձեզմէ։ Գէթ մի խնայէք բարոյական օժանդակութիւնը ։

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

Մեր կազդուրման կայանը Ալպեաններու մէջ

Թէեւ խաղաղ շրջանին ալ օդափոխութեան կայաններու անհրաժեշտութիւնը բաւական զգալի էր, սակայն վերջին պատերազմէն ետք շատ աւելի շեշտուեցաւ անոնց առողջական կարեւորութիւնը։ Մօտալ օրերուն՝ հարիւրաւոր հայ մանուկներ, ֆիզիքապէս քայքայուած, տառապած եւ մանաւանդ շատեր ծնողական գուրգուրանքէ զրկուած՝ պէտք ունէին լաւ սնունդի, մաքուր օդի եւ հայեցի դաստիարակութեան։ Այլաւերման վտանգն ալ սկսած էր սպառնալ անոնց։

Տր. Կարապետ Խաչը՝ հակառակ միւս ճակատներուն վրայ ունեցած իր ծանր բեռին, ըրջօրէն նկատի առնելով նաեւ այս տխուր պարագան գերագոյն ջանքերով իր դրօշին տակ հաւաքեց այդ մանուկներէն մեծ մասը՝ զանոնք խմբովին զրկելով վերաբացուած կայաններ, որոնց բարերար ազդեցութիւնը անոնց մտքին, հոգեբանութեան եւ ֆիզիքականին վրայ անժխտելի է։

Այդ կայաններէն մին հաստատուեցաւ 1946ին գեղեցիկ Ալպեաններու փոքր գիւղակի մը պետական դպրոցին մէջ։ Հակառակ իր համեստ վիճակին եւ սահմանափակ միջոցներու, արդիւնքը եղաւ շատ գոհացուցիչ։ Խաչուհիները հարաւային շրջանին այս փայլուն յաջողութենէն մեծապէս քաջալերուած եւ հետզհետէ բազմացող անհամար

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

Մենք մի առ մի դեռ կ՚անդրադառնանք դրանց առանձին։ Բայց նախ պարտք ենք համարում հանրութեան առջեւ առարկայօրէն ներկայացնել բուն իսկ իրականութիւնը, հիմ ունենալով փաստաթուղթեր, Փաստաթուղթեր, որ ժամանակին ստորագրել է նոյն ինքն Քօլօլեան իր մեղապարտ ձեռքով։ Փաստաթուղթեր, որոնց գոյութիւնը ծածուկ պահել անկարող՝ յայտարարել յանդգնում է այժմ, առանց խղճի խայթի եւ դոյզն իսկ ամօթի, որպէս թէ իմ՝ «գերմանացի զինուորական»իս, այն էլ՝ «համազգեստով», «սպառնալից պահանջների առջեւ միայն տեղի տալով», «սարսափի մէջ» է տուել ինձ այդ ամէնը։ Ու, իր արածի եւ ասածի մասին հաշիւ անգամ չկարողանալով տալ իրեն, բազմիցս հակասութեանց մէջ է ընկնում Բարեգործականի ընկերութեան չարագործ նախագահը ։

Ահա փաստերը եւ փաստաթուղթերը, իր իսկ կազմած ու ստորագրած եւ ընձեռած, ժամանակագրական կարգով ։

Բ.

Փաստաթուղթ Ա.— 13 փետրուար 1941 թ. իր մի գրութեամբ (գերմաներէն), ուղղած գերման դրաւման բանակի (Փարիզ) հրամանատարին, Բարեգործականի վարչութիւնը, յայտնելէ յետոյ թէ « արդէն իսկ երէկ առաւօտ » սկսուել է գրադարանի փոխադրութիւնը Նուպարեան Մատենադարանը Պերլին փոխադրելու մասին գերմանկառավարութեան տուած որոշման, եւ թէ Բարեգործականի գրքերը «մեծ մասով արկղերի մէջ են արդէն կապուած, կապկպուած», խնդրամատոյց է լինում յիշեալին, « կատարելապէս վստահելով գերման կառավարութեան արդարադատ ոգուն եւ ազնուասրտութեան», հետեւեալի համար։ Այն է «մեզ թողնել գէթ մէկ մասն այդ գրքերի, որոնց մինչեւ անգամ կրկնակի օրինակները կան, որպէսզի մենք պահել կարենանք գոնէ մէկ կորիզը հայկական գրադարանի »։

Փաստաթուղթ Բ.— Արձանագրութիւն, 21 Փետր. 1941 թուակիր եւ իր ստորագրութիւնը կրող մի գրութեամբ (թիւ 52046), ուղղուած ինձ ու Գերմանահայ Միութեան վարչութեան, որի փոխ-նախագահն էի ես (նախագահն էր Դոկտ. Գ. Թորբախ), Բժ. Քօլօլեան, Բարեգործականի վարչութեան նախագահի իր հանգամանքով, յայտնում է, թէ « գերման կառավարութիւնը որոշած էՊերլին փոխադրել Միութեանս Պօղոս Նուպար Հայկական Մատենադարանը», այլեւ, թէ իրենք, Բարեգործականը, գերման գրաւող բանակի հրամանատարին մի խնդրագիր են ուղղել։ Ու մեզ ուղարկելով պատճէնը վերջինիս, խնդրում են մեր աջակցութիւնը, ընթացք տալու համար իրենց առաջարկին ։

Փաստաթուղթ Գ.— Ատենագրութիւն։— Բարեգործականի 15 Փետր. 1941 (շաբաթ) վարչական նիստին, ուր հրաւիրուած են եղել մի քանի ուրիշ ազգայիններ եւս (այդպէս նաեւ հետագային), ատենապետ Քօլօլեան յայտարարել է ներկաներին եւ արձանագրել տուել ․

1.— «1940 Նոյեմբերի մէջ ինծի եկաւ Գ. Տօնինկէր (Դեօրինգեր), գերմանացի թարգմանչի մը հետ, Բարեգործականի վարիչներուն վրայ տեղեկութիւններ առնելու համար» ։

2.— « 7 Փետրուար նիստին իմացանք թէ քանի մը Գերմանացիներ գացած էին Միութեան Մատենադարանը այցելել, բայց ոեւէ դիտողութիւն չեն ըրած » ։

3.— « 11 Փետրուար ժամը հինգին Գ. Տօնինկէր նորէն եկաւ ինծի ուրիշ թարգմանի մը հետ իմացնելու թէ Միութեան Մատենադարանը ամբողջութեամբ պիտի հանէին Պերլին ղրկելու համար։ Խօսակցութենէն հասկցայ թէ շուտով պիտի կատարուէր այդ տեղափոխութիւնը » ։

4.— Յաջորդ օրուայ, Փետրուար 12ի նիստին Գ. Քօլօլեան յայտնած է, թէ «այդ առաւօտուն շատ կանուխ Գերմանացիք արդէն եկած էին ու բոլոր գիրքերը կը դնէին սնտուկներու մէջ։ Ճաշէն յետոյ 2ին գացինք ու կրցանք խօսակցիլ Գ. Տօնինկէրի ու իր մեծին հետ։ Մէկուկէս ժամ խօսակցեցանք, անօգուտ»։ «Մատենադարանը յանկարծ գրաւուեցաւ առանց ոեւէ բացատրութեան եւ ուրբաթ օր պիտի փոխադրուէր Պերլին»։

5.— Այլեւ, ատենագրութեան մէջ ասուած է. «Գ. Տօնինկէր ըսաւ թէ Պերլինէն հայ բրոֆէսօր Արտաշէս Աբեղեան Փարիզ պիտի գայ այս խնդիրը լուսաբանելու համար։ Վերջին պահուն միայն իմացանք թէ բրոֆ. Աբեղեան չպիտի գայ Փարիզ ու Գ. Տօնինկէր Պերլին գացած է Միութեան Մատենադարանի հարցը պարզելու համար։ Ուրեմն հիմա պէտք է սպասենք Գ. Տօնինկէրի վերադարձին » ։

(2)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

խնդրանքներու կարենալ գոհացում տալու համար, անբաւարար նկատելով այդ դպրոցը, վարձեցին ագարակ մը Վէրնէի գեղածիծաղ հովիտին մէջ՝ ուր բնութեան անման գեղեցկութիւնները բացառիկ հրապոյր մը կուտան այն բարձունքին՝ որուն վրայ երկու տարիէ ի վեր կը ծածանին մեր տարագիր եռագոյնը եւ Կ. Խաչին դրօշակը :

Ստորին Ալպեաններու այս լեռնային եւ բարգաւաճ նահանգը՝ օժտուած ամէն յարմարութիւններով եւ բնական հրաշալիքներով՝ կարեւոր կեդրոն մըն է Ֆրանսացի եւ մանաւորապէս օտար զբօսաշրջիկներու՝ որոնք այստեղ կուգան իրենց օդափոխութեան եւ արձակուրդի օրերը անցընելու: Բացի ասոնցմէ, այդ կանաչազեղ լեռներուն եւ բլուրներուն մէջ՝ ուր ամէն տարիքէ եւ դասակարգէ յոգնած մարդիկ կը վայելեն կարճատեւ բայց խաղաղ ու հեշտաբոյր երջանկութիւն մը, հաստատուեցան նաեւ փոքրերու 95 եւ 24 սկաուտական կայաններ, ինչ որ ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ բաղդատմամբ միւս նահանգներուն :

Հպարտ եմ ըսելու թէ այդ կայաններու շարքին՝ Կապոյտ Խաչինը իր անշուք վիճակին մէջ՝ թէ տնտեսապէս, թէ բարոյապէս եւ թէ կրթական տեսակէտով բոլորին մրցանիշը կոտրած է եւ ունի նախանձելի վիճակ մը: Օտարներու առջեւ կորովի ընթացքով այս բարոյական մեծ յաղթանակը բացարձակ ապացոյցն է մեր Խաչուհիներուն անձնուիրութեան, զօրաւոր կամքին, ազգասիրական զգացումներուն եւ անձնական արժէքներուն :

Վերջերս Digneի մէջ ժողովի մը ընթացքին՝ որուն պաշտօնապէս հրաւիրուած էր նաեւ Կապոյտ Խաչին կայանին ներկայացուցիչը, նահանգային ընդհ. քննիչը բոլորին ներկայութեան ըսաւ.

— Այս տարի մեր նահանգին մէջ ունինք 95 կայաններ, որոնց շարքին կը գտնուի նաեւ Հայ Կ. Խաչինը: Անցեալ շաբաթ, քննական այց մը տուի իրենց: Դուք շնորհիւ պետական եւ հարուստ կազմակերպութիւններու աջակցութեան ունիք լայն միջոցներ; բայց այդ ազնիւ հայ տիկինները բոլորովին զուրկ այդ շնորհներէն, ձրիաբար կը սնուցանեն եւ կը խնամեն այնպիսի փոքրիկներ որոնք իրական դժբախտներ են եւ պէտք ունին օգնութեան: Ձեզմէ պիտի խնդրէի որ անգամ մը այցելէիք այդ կայանը՝ ուր պիտի տեսնէք նպատակի եւ գաղափարի վեհութիւն, մարդկային ազնուութիւն ու մայրական գուրգուրանք որոնք բարոյական մեծ ուժեր են բարենպատակ ձեռնարկի մը յաջողութեանը համար: Շէնքին հրաշալի դիրքըն ալ կը գերազանցէ բոլոր իր նմանները: Շնորհաւորութիւններս ուղղելով վարիչ մարմնին, կը խոստանամ կարելի աջակցութիւններս ընծայել իրենց, դիւրացնելու համար այդ դժբախտ մանուկներուն պարենաւորումը, եւ կը վստահեցնեմ որ իրենց ներկայութիւնը մեծ հաճոյք պիտի պատճառէ մեզի յաջորդող տարիներու ընթացքին:

Այսպէս ուրեմն Կապոյտ Խաչը քաջօրէն մաքառելով բոլոր արգելքներու եւ դժուարութեանց դէմ յաջողած է ունենալ այս շրջանին մէջ ալ կայան մը որ պատիւ կը բերէ ամէն գիտակից Հայու, արժանանալով նոյնիսկ մեծ եւ հիւրընկալ ժողովուրդի մը անկեղծ գնահատանքին եւ հիացումին: Կեցցեն մեր Խաչուհիները:

Պատշաճ շնորհակալիք մը ուղղուեցաւ ազնիւ քննիչին եւ քաղաքապետին:

Շնորհիւ մշակուած նոր ծրագիրներու՝ 1949-ին կայանը աւելի պիտի ընդարձակուի :

Այս տարի առաջին խումբը հասաւ Փարիզէն՝ հսկողութեամբ ծանօթ մանկավարժուհի Օր. Ա. Զէյթունեանի որ ազնուաբար ստանձնեց երեք խումբերու կրթական բաժնին ղեկավարութիւնը : Երկրորդը Մարսէյլէն, իսկ երրորդը միջին Ֆրանսայէն: Երեք խումբերուն ալ ընդհ. տնօրէնութիւնը յաջորդաբար ստանձնեցին եռանդուն եւ ժրաջան Խաչուհիներ Տիկին Հազարեան, Տիկին Խաճեան եւ Տիկին Կօչկարեան: Օր. Անահիտ Գեւոնեան, հազիւ 19 տարեկան, իր մտային եւ մարզական ճկուն յատկութիւններով, մեծապէս կ'օգնէր Օր. Զէյթունեանին եւ անքան հարազատօրէն կը կառավարէր զանոնք առօրեայ պտոյտներու մէջ: Հապա սա Վալանսի սոխակը՝ Տիկին Սիրարփի Փէրգիկեան, որ իր զգայուն եւ ներդաշնակ ձայնովը կը խանդավառէր մթնոլորտը :

Նպաստաւոր օդերուն՝ ընդարձակ դաշտերու մէջ, կապոյտ եւ պայծառ երկինքին տակ տեղի ունեցան հայկական պարեր, մարզական խաղեր, երգեր եւ արտասանութիւններ որոնց յաճախ կը մասնակցէին Մարսէյլէն համակիր այցելուներ :

Գեղեցիկ է Վէրնէ իր կախարդիչ եւ գեղազարդ տեսարաններով, բայց իր հմայքը կրկնապատկուեցաւ մեր սիրելի փոքրիկներուն, Խաչուհիներուն եւ հայրենակիցներուն ներկայութեամբ: Երեք խումբերն ալ կազդուրուած, ներշնչուած Հայու զգացումով՝ գոհ ու զուարթ մեկնեցան. Գրեթէ երեք ամսուան խանդավառ եւ երջանիկ շրջան մը բոլորելէ յետոյ, կայանը մեծ յաջողութեամբ փակուեցաւ անցեալ շաբթու :

ԵՐ. ԳՈՋՈՒՆԵԱՆ

Էմիլ Լուտվիկի մահը

Շաբաթ օր, քնացած առեն մեռաւ Տոքթ. Էմիլ Լուտվիկ, աշխարհահռչակ պատմագիր եւ կենսագիր: 67 տարեկան էր:

Վերջերս քաշուած էր Զուիցերիոյ մէկ անկիւնը, Ասքոնա: Սրտի հիւանդութենէ կը տառապէր քանի մը տարիէ ի վեր: Դեռ նոր աւարտած էր իր յուշերը: Պատերազմին առեն Մ. Նահանգները կը գտնուէր եւ Զուիցերիա վերադարձաւ 1945ին: Այս առթիւ բուռն վէճ մը ծագեցաւ Պէռնի Հեղինակներու Միութեան մէջ, որ կ'ամբաստանէր թէ Տոքթ. Լուտվիկ 1940ին Ամերիկա չուեց՝ ապահովութեան համար, վախնալով որ Զուիցերիան ալ պատերազմի կը բռնուի: Քննադատողները կ'ըսէին թէ անոնք որ ստեղծագործ աշխատանքի նուիրուած են եւ պէտք է առաջնորդ հանդիսանան ազգին, պէտք չէ փախչին երկրէն, երբ անոր հազարաւոր զաւակները զինուորութեան կանչուած են:

Տոքթ. Լուտվիկ, որ անդամ էր Միութեան եւ Զուիցերիա կը բնակէր 40 տարիէ ի վեր, պատասխանեց թէ դրաքննութիւնը եւ հաղորդակցութեանց դժուարութիւնները թոյլ չէին տար պայքարիլ ժողովրդապետութեան համար, քանի որ Զուիցերիան պաշարուած էր գերմանական բանակներով: Միեւնոյն առեն դիտել տուաւ թէ ինք Ամերիկա մեկնած առեն 59 տարեկան էր, իսկ տղան 17, ուրեմն երկուքն ալ ենթակայ չէին զինուորութեան :

Ի վերջոյ Միութիւնը վճռեց թէ իրաւունք չունի դատելու իր անդամներուն հայրենասիրութիւնը, եւ փակեց խնդիրը :

Հանգուցեալը միշտ պտոյտներ կը կատարէր, նիւթեր հաւաքելու համար: 1932ին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սթալինի հետ: Հիթլէր սեւցանկը անցուցած էր զինքը իբրեւ թշնամի: 1936ին կը նախատեսէր թէ պատերազմ պիտի ծագի երկու տարիէն :

Կրթուած էր Գերմանիոյ մէջ եւ գրական ասպարէզը սկսած՝ իբրեւ թատերագիր: Զուիցերիա փոխադրուելէ վերջ սկսաւ կենսագրականներ գրել, մեծ համբաւ շահելով: Իր գլխաւոր գործերն են Յիսուսի, Կէօթէի, Նափոլէոնի, Հինտէնպուրկի, Պիզմարքի, Լինքընի կենսագրութիւնները : Շատեր վերապահ դիրք մը բռնած են իր պատմական ուսումնասիրութեանց եւ նկարագեղ կենսագրութեանց հանդէպ :

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(Քաղուած Երեւանի անթելէն)

ՆԿԱՐԻՉ ՎԱՍԻԼ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ գործերուն ցուցահանդէսը բացուեցաւ Երեւանի մէջ Սեպտ. 5ին, մասնակցութեամբ քանի մը հարիւր նկարիչներու եւ գեղասէրներու, որոնց մէջ կը գտնուէին նշանաւոր նկարիչ Մարտիրոս Սարեան եւ հանրապետութեան ժողովրդական արուեստագէտ՝ Վաղարշ Վաղարշեան: Բացման խօսքը ըրաւ Եղիշէ Յովհաննէսեան՝ Հայաստանի նկարիչներու Միութեան քարտուղարը ներկայացնելով Վարդանեանը իբրեւ թատերական տաղանդաւոր նկարիչ :

« ՀԱՅԳԻՐՔ » ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ տպեց Սովետ. Հայաստանի դպրոցներուն համար 30 դասագիրքեր: 19 ուրիշ դասագիրքեր կը գտնուին մամուլի տակ: Ռուսերէն լեզուի դասաւանդման համար այս տարի հրատարակուեցան 136 հազար օրինակ, որ անցեալ տարուան մնացած 132 հազար օրինակով լիովին պիտի բաւարարէ դպրոցներու պէտքերուն :

ԵՐԵՒԱՆԻ ժողովրդական կրթական բաժնի եւ կոմսոմոլի նախաձեռնութեամբ Երեւանէն 600 աշակերտներ իրենց ուսուցիչներուն հետ մեկնեցան Ստալինի ծննդավայրը՝ Գորի քաղաքը՝ Սովետ. Վրաստանի մէջ: Արշաւախումբը այցելեց Ստալինի տուն — թանգարանը: Վերադարձին աշակերտները այցելեցին Ալլահվերտի, Սեւան, Քանաքեռ՝ Աբովեանի ծննդավայրը եւ ուրիշ վայրեր:

Երեւանի շինանիւթերու գործարանը շնորհիւ պարենաչափի դրութեան, տնտեսած է 320.000 րուպլի: Մինչեւ տարուան վերջը գործարանը պիտի տնտեսէ 120 հազար րուպլի եւս, ինչպէս նաեւ 24 հազար քիլովաթ ժամ ելեկտրական ուժ :

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն

« Հայ-Բոյժ »ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝

Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ :

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունով եւ « Հայ-Բոյժ »ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԷ.

Հոն էր Սահակ սրբազանը, հոն էր նաեւ Մարտիրոս վանահայրը. անոնց դէմքին վրայ կ'երեւար անորոշ երկիւղի մը արտայայտութիւնը, բայց անոնք կ'աշխատէին խեղդել իրենց մէջ հոգեկան խռովքը :

Սկսաւ քաղցրանուագ « Տէր Ողորմեա»ն. ամէն ոք ծունկի եկաւ: Մարտիրոս վանահայրը երգեց դողդոջուն ձայնով .

Ո՛վ Տէր Յիսուս, ողորմեա՛ մեզ,
Ողորմութեան ժամ է արդէն.
Բարեգո՛ւթ Տէր, այցելէ՛ մեզ,
Այցելութեան ժամ է արդէն:

Վանահայրը փղձկեցաւ. արցունքներ ցոլացին անոր աչքերուն մէջ, ու այլեւս չկրցաւ շարունակել խօսքը :

Ժողովուրդը զգաց անոր խօսքերուն ներքին թախիծը, եւ ինքն ալ յուզուեցաւ, ինքն ալ սկսաւ լալ ու հեկեկալ իր «սուրբ»ին պէս:

Նոր վերջացած էր ժամասացութիւնը, երբ հորիզոնին վրայ երեւացին փոշիի ամպեր, ու շատ չանցած՝ Նըսր ոստիկանի հրոսակները: Վայրենի աղաղակներով եւ թմբուկներ զարնելով կանգ առին անոնք Բիւրականի պարիսպներուն տակ եւ ամուր օղակով պաշարեցին ամրոցը: Միւս օրն իսկ յարձակեցան պարիսպներուն վրայ. սակայն փոքրաթիւ հայ զինուորները անձնուէր քաջութեամբ ետ մղեցին անոնց յարձակումը :

Արաբները զարմացան այս անակնկալ դիմադրութեան վրայ. սպառնացին մոխրակոյտի վերածել ամբողջ ամրոցը, եթէ պահապաններն ու քաղաքացիք անձնատուր չըլլային անմիջապէս : Բիւրականի կտրիճները արհամարհանքով դիմաւորեցին այս սպառնալիքը:

Անոնք իրենց մէջ եւ իրենց հետ ունէին «սուրբ մարդը», Մարտիրոս վանահայրը, որուն մօտ կ'երեւար նաեւ Սահակ սրբազանը, եպիսկոպոսական վեղարը մէկ կողմ ձգած, փայլուն սաղաւարտը գլխին, կորսուած զէնք ու զրահի մէջ: Միւս եկեղեցականներն ալ զէնք առած էին եւ միացած իրենց ժողովուրդին, անոր հետ ապրելու կամ անոր հետ մեռնելու համար :

Արաբները նորէն յարձակեցան կատաղաբար, դեւերու նման ուզեցին վեր բարձրանալ պարիսպներէն, բայց կրկին ետ մղուեցան: Տեսան որ ծերունի վանականը, պարիսպներուն վրայ կանգնած, կը խրախուսէր հայ կտրիճները եւ ժայռի ահագին կտորներ կը գլորէր իրենց վրայ :

— Իր ծանրութեամբ ոսկի կուտամ անոր որ կը յաջողի ինծի բերել այդ ծերունիին գլուխը, կը գոչէր կատղած Նըսրը, ման գալով իր վրանին մէջ:

Յանկարծ իր առջեւ տեսաւ մարդ մը, որ կը փորձէր իր փէշերը համբուրել: Նըսրը, անակնկալի եկած, ձեռքը տարաւ սուրի երախակալին: Անծանօթը ծունկի եկաւ ու ըսաւ .

— Թող Ալլահը մեծ ամիրապետի կեանքը պահէ, ես կ'ուզեմ ծառայութիւն մը մատուցանել իմ տիրոջս :

— Ո՞վ ես դուն եւ ի՞նչ ծառայութիւն կ'ուզես ընել ինծի :

— Թող Մարգարէն պահպան ըլլայ մեծ ամիրապետին. վաղը, մինչեւ արեւի մուտքը, մոխիր կը դառնայ Բիւրականը եւ ծերունի վանականի գլուխը քու ոտքերուդ տակ կ'ըլլայ :

Նըսր ոստիկանին հաճելի թուեցան այս մարդուն խօսքերը :

— Ո՞վ է այդ վանականը, հարցուց ոստիկանը նայելով իր ոտքերուն տակ սողացող անծանօթին. ի՞նչպէս կրնամ գրաւել ամրոցը, ըսէ. դուն առատօրէն կը ստանաս քու վարձքդ :

— Միթէ իմ տէրը չի՞ ճանչնար այդ ծեր վանականը, որ տակն ու վրայ ըրաւ ամբողջ Հայաստանը եւ հալածեց ուղղափառները, Աշոտ Երկաթի հետ միացած. «սպիտակ դեւ» կը կոչեն զայն, իսկ հայ գիւղացիները իրենց «սուրբը» կ'անուանեն զինք: Անոր անունը Մարտիրոս է, Բագրեւանդի վանահայրը: Միթէ լսած չէ՞ք այդ անունը :

— Հա, կը յիշեմ, շատ եմ լսած անոր անունը: Լաւ է ուրեմն, ան չազատիր ձեռքէս :

— Ի հարկէ, ո՞վ կ'ազատի առիւծի ճանկէն:

— Բայց դուն ուրկէ՞ գիտես այս բաները եւ ինչպէ՞ս կրնանք առնել բերդը:

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

տանն թողօքի բուռն ցոյցեր կատարուեցան արտաքին գործոց նախարար Գ. Լաքոսթի դէմ (ընկերվարական):

Երէկ Ս. Լազարի գծին երկաթուղիները չբանեցան ժամը 5—9, ահազին դժուարութեանց մատնելով արուարձաններու ժողովուրդը: Բարեբախտաբար ստորերկրեայ երկաթուղին (մեթրօ) կը բանէր:

Երեք արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչները Բշ. օր ժողով գումարելով, որոշեցին ընդհ. գործադուլ յայտարարել ուրբաթ օր, 24 Սեպտեմբեր, ժամը 16էն 18, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն: Այս առթիւ հրատարակուած միացեալ յայտարարութիւնը կը պահանջէ «վերջ տալ հանրային դրամներու չարաչահութեան եւ աշխատաւորներու թշուառութեան շահագործման, բարեկարգել տնտեսական հինցած – մաշած կարգուսարքը, նուազագոյն ապրուստ ապահովել անհատին թէ ընտանիքին, արդար դիներ հաստատել» եւայլն:

Երեք միութեանց ներկայացուցիչները տեսակցութիւն մը ունեցան աշխատանքի նախարարին՝ Պ. Դ. Մայէրի հետ, որ յայտարարեց.

— Քննեցինք հիմնական պահանջները եւ համոզուեցանք թէ ճշմարիտ հաշուեկշիռ մը կարելի է հաստատել միայն հոկտեմբերի սկիզբը: Ինծմէ պահանջեցին առժամեայ հատուցում մը վճարել Սեպտեմբերի համար: Մեր տեսակցութիւնը պիտի հաղորդեմ վարչապետին եւ կառավարութեան: Հինգշաբթի օր դարձեալ պիտի տեսնուինք:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը բացառիկ նիստ մը գումարեց երէկ, պայքարի նոր միջոցներ խորհելու համար:

Փարիզեան շրջանի խանութպանները, արհեստաւորները եւ մանր գործատէրերը ժողով գումարելով, որոշեցին պահանջել պետութենէն որ չօշափելի խնայողութիւններ կատարէ, թեթեւցնէ տուրքերը եւն.: Եթէ գոհացում չստանան, գործադուլ պիտի յայտարարեն:

ՆՈՐ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐ

Այս բոլոր խլրտումները կ'ապացուցանեն թէ կառավարութիւնը մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպի, գործադրելու համար նոր օրէնքները:

Թերթերը դիտել կուտան թէ կացութիւնը աւելի պիտի բարդանայ, երբեւ հետեւանք համայնավարներու նոր անակնկալին: Այս կուսակցութիւնը մինչեւ հիմա կը պահանջէր յետաձգել նահանգային ընտրութիւնները, բայց առջի օր իր ներկայացուցիչը յանկարծ յայտարարեց Ազգ. Ժողովին մէջ թէ համաձայն են որ ընտրութիւնները կատարուին յառաջիկայ հոկտեմբերին:

Երբ երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ համայնավարները երեք անգամ դիրք փոխեցին մէկ ժամուան մէջ, Պ. Տիւքլօ պատասխանեց.

— Ձեզի հաշիւ տալու պարտաւոր չենք: Համայնավար կուսակցութիւնը գիտէ իր ընելիքը:

★ Նոյն օրը ուրիշ միջադէպ մըն ալ ծագեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ: Համայնավար երեսփոխան մը Տիւֆուռ ուզեց հարցաքննել կառավարութիւնը, Կրընոպլի արիւնալի դէպքին առթիւ: Ներքին նախարարը առաջարկեց յաջորդ օրուան (Գշ.) ձգել: Երեսփոխանը մտիկ չըրաւ: Նախագահը դիտել տուաւ թէ ինքն է կը չեղի: Մեծամասնութիւնն ալ կը բողոքէր: Պ. Տիւֆուռ բարկանալով պոռաց.

— Պարտաւո՞ր ենք ներքին նախարարին գրաքննութեան ենթարկել մեր ճառերը:

Ձայն մը (Միշըլէ) — Ատիկա Ռուսիոյ մէջ կ'ըլլայ, կը բաւէ:

Տիւֆլօ — Լռէ՛, տը Կոլի գործակալ:

Նախագահը տեսնելով որ համայնավար երեսփոխանը բեմէն վար չիջներ, 15 վայրկեան դադրեցուց նիստը:

Ծանր վիճակ Պաղեստինի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, 275—300 հոգի ձերբակալուած են Պաղեստինի մէջ, կոմս Պերնադոթի սպանութեան առթիւ կատարուած հետապնդումներու միջոցին: Կը հերքուի այն լուրը թէ ձերբակալուած են ահաբեկիչներէն երկուքը:

Իսրայէլի կառավարութիւնը վերջնագիր մը ուղղեց Սթէրն եւ Իրկուն կոմիտէներուն, որպէսզի ցրուեն իրենց խումբերը:

Հետապնդումները խստօրէն յառաջ կը տարուին մանաւանդ Երուսաղէմի մէջ: Իսրայէլի զինուորներուն եւ ոստիկաններուն իրաւունք տրուած է ի հարկին զարնելու, եթէ դիմադրութեան հանդիպին:

Կը վախցուի որ կռիւները վերսկսին Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ:

★ Երէկ հրատարակուեցաւ կոմս Պերնադոթի մանրամասն տեղեկագիրը, որ կը պարզէ իր տեսակէտները՝ Պաղեստինի տագնապը լուծելու համար: Կոմսը կը յանձնարարէ Ազգաժողովին վճռական դիրք բռնել: Կ'ընդունի հրէական պետութեան մը գոյութիւնը եւ կը թելադրէ անոր վերջնական սահմանները ճշդել փոխադարձ համաձայնութեամբ: Երուսաղէմի համար կ'առաջարկէ մասնաւոր վարչութիւն, նկատի առնելով անոր կրօնական եւ միջազգային հանգամանքը:

★ Անդրյորդանանի թագաւորը, Աբտուլլահ, մերժեց արաբական կառավարութեան մը հաստատումը Պաղեստինի մէջ, դաւ մը համարելով այդ ծրագիրը եւ մեղադրելով Երուսաղէմի Միւֆթին:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ կը ներկայացուի այս երեքշաբթի (28 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 9.30ին սինէմա Alhambraի մէջ, մեթրօ Mairie d'Issyի դիմաց: Մուտքը միայն հրաւիրատոմսերով: Այժմէն կարելի է ապահովել Café des Sportsէն, ընկեր Դ. Դաւիթեանի, Ա. Պօյաճեանի, Ե. Սերոբեանի մօտ:

Ներկայացման օրը առանց հրաւիրատոմսի ոչ ոք ներս կ'առնուի:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ստիպուած ենք յարմար առիթներու վերապահել այն յօդուածները որոնք չեն կրնար տեղաւորիլ մէկ անգամէն:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վարդանեան ընտանիքն եւ իր զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կիրակի 26 Սեպտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Ս. պատարագէն վերջ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ, վաղամեռիկ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ եւ կը խնդրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

«Ա. Ահարոնեան» վարժարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 1ին, իրիկուան ժամը 8ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնէն ԿԷՆՃԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի մասնաճիւղի, Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին, Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութեան, Սան. ուհիներու Միութեան, Հայ. Մարտիկներու Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոնի մասնաճիւղին եւ Տէսինի, Վիլֆրանշի մեր հայրենակիցներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ 4 Սեպտեմբերին, անմոռանալի ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆի թաղման արարողութեան յարգեցին իր յիշատակը: Ողբացեալը ինկած էր պատերազմին, 1940 Յունիս 13, Մառն նահանգին մէջ եւ ութ տարի վերջ ամփոփուեցաւ Լիոնի գերեզմանատան մէջ: Շնորհակալութիւն նոյնպէս անոնց որ ցաւակցութիւ յայտնեցին նամակով:

ԹԵՐԹԵՐ ԿԱՆ ՈՐՈՆՔ ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ ԵՐԵՔ – ՉՈՐՍ ՆԻՒԹ Կ'ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»ԷՆ, ԱՌԱՆՑ ՅԻՇԵԼՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ:

Պ. ՓԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Օր. ԺԸՆԷՎ ԳԻԶԸՐԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ 18 Սեպտեմբեր 1948

Ընկ. ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ
Օր. ԶԵՓԻՒՌ ԳԱՀՎԷՃԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ 5 Սեպտեմբեր 1948

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 9ին, Ave. d'Argenteuil, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ՌԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ օր, ժամը ճիշդ 3ին, եկեղեցիին սրահը: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ա. Ահարոնեան» խումբին նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 9ին Sociétés Savantes:

Կը դասախօսէ Ընկեր ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ:

Նիւթը՝ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆի կեանքն ու գործը: (Մահուան 60ամեակին առթիւ):

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6 ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 23 Septembre 1948 Հինգշաբթի 23 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5650-Նոր շրջանի թիւ 1061

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՈՒՆԻ՞Ն, ՉՈՒՆԻ՞Ն, ԿՐՆԱ՞Ն...»

Մինչդ այն պահուն երբ 58 ազգերու ներկայացուցիչները ժողովի նստած են Փարիզի մէջ, ի խնդիր խաղաղութեան, միջազգային մամուլը կը շարունակէ շնդալից տեղեկութիւններ հաւաքել եւ տարածել :

Ահաւասիկ վերջին նորութիւնները .—

1.— Աւստրալիոյ պատերազմական նախարարը, Պ. Չէյմպըրս, յայտարարեց Ազգ. ժողովին մէջ, Սեպտ. 21ին.

— Մաւէշալ Մոնթկոմըրի 1947ին կը հաւատէր թէ Խ. Միութիւնը չի կրնար պատերազմիլ տասը տարիէն առաջ, Ճափոն՝ 25 տարիէն, Գերմանիա՝ 30 տարիէն առաջ :

Նախարարը աւելցուց թէ բրիտանական կայսրութեան սպարապետը «անձնական բարեկամն էր Սթալինի, շատ անգամներ խօսած էր անոր հետ եւ հաւանաբար շատ աւելի բան գիտէր աշխարհի պատերազմական կարողութեանց մասին քան ուրիշ ոեւէ մարդ Ռուսաստանէն դուրս» :

Եւ եզրակացուց .— «Եթէ աւելի շատ խօսինք խաղաղութեան եւ աւելի նուազ՝ պատերազմի մասին, այնքան պիտի աւելնան խաղաղութեան յոյսերը » :

2.— Քանատայի զօրավարներէն Մաքնօթըն, որ Փարիզ կը գտնուի այժմ, յայտարարեց երեքշաբթի օր .

— « Մենք բոլորովին վստահ ենք թէ Ռուսաստան հիւլէական ռումբ արտադրած չէ տակաւին : Պատճառ չկայ ջղագարութեան մատնուելու :

3.— Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը ծանոյց թէ սպայակոյտին միացեալ պետերը ծրագիր մը ներկայացուցած են ռազմանիւթերու վարչութեան, ի հարկին շարժման մէջ դնելու համար երկրին ճարտարարուեստը, տնտեսական պարագաներու մէջ :

Դեռ աւելին .— Այս առթիւ, ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնատար բանբերը յայտարարեց թէ ռազմանիւթերու վարչութիւնը արդէն իսկ ամբարած է 700 միլիոն տոլարի հում նիւթ, աւելի քան 50 տարբեր տեսակներով :

« Մինչեւ հիմա 12.000 զանազան գործարաններ քննուած եւ արձանագրուած են, իբրեւ ամէնէն բազմարդիւն արտադրիչները դինուորական մեծաքանակ պիտոյքներու, տագնապական պարագաներու մէջ : Պաշտօնատունը կը յուսայ քննել եւ արձանագրել 30.000 մեծ գործարաններ » :

Չի՞ բաւեր այսքանը, այսօր, ապացուցանելու համար թէ որքան «փայլուն» հեռանկար մը կը պարզուի, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ ...

Անշուշտ շատ աւելին գիտէր Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, երբ կը յայտարարէր, Ազգաժողովի նոր նստաշրջանին բացման առթիւ.

— « Ձեզի կը մնայ այնպէս գործել որ խաղաղութիւնը չդառնայ Սիզիֆի յաւիտենական ժայռը» : (Տես լուրերու բաժինը) :

Արդարեւ, երբեք այսքան անշնչելի դարձած չէր քաղաքական մթնոլորտը, իբրեւ հետեւանք փոխադարձ կասկածամտութեան, մրցակցութեան, չկամութեան եւ շահախնդրութեան :

Պակասը կը լրացնեն բազմադրոյն պոլիտիկոսներ եւ միջազգային մամուլը, դեղին, կարմիր թէ դորշ :

Ախտաւոր հետաքրքրութիւն մը ամէն կողմ, լփմանալու համար այս կամ այն պետութեան զինուորական գաղտնիքները, պատրաստութեան աստիճանը, զէնքերու տեսակը :

— Հիւլէական ռումբ ունի՞ : Չունի՞ ... Ի վիճակի՞ է պատերազմելու : Ո՞րքան ատեն կրնայ դիմանալ ...

Եւ այս՝ երկրորդ Աշխարհամարտէն երեք տարի վերջը, երբ մարդկութիւնը դեռ կ՚ապրի անմնախընթաց արիւնահեղութեան և աւերածութեան մղձաւանջին տակ :

Ո՞րքան կարճ է մարդոց յիշողութիւնը : Եւ որքան անյագ՝ տիրապետելու, դիմացինը խորտակելու, անոր գլխուն յաւիտենական պատուհաս դառնալու մարմաջը ...

Մեծերու աշխարհակալութեան պայքարն էր որ կրակ թափեց ի սփիւռս աշխարհի : Եւ դարձեալ նոյն պայքարն է որ կը թունաւորէ մթնոլորտը : Հրաշքի՞ կը սպասէ Ազգաժողովը :

Շ.

Ջոու ժամ «Ազգաւանք»ին մէջ

Երեքշաբթի օր արտակարգ իրարանցում կը տիրէր Շայօյի պալատը եւ շրջակաները : Ոստիկանական պատուարներէն կրնային անցնիլ միայն պաշտօնական անձերու կամ լրագրողներու կառքերը, որոնք մասնաւոր նշան մը կը կրեն (ՄԱԿի դրօշով) : Արտօնուած են նաեւ շարժանկարի եւ ձայնասփիւռի կառքերը : Ժողովուրդը այդ պատուարներէն դուրս, իրար կը հրմշտկէր բան մը տեսնելու, առանձնաշնորհեալները գոնէ հեռուէն նշմարելու համար : Մինչ անոնք անտարբեր կը մտնէին պալատէն ներս :

Շէնքին մէջ, ուրիշ երկիր մըն է այլեւս : Ինչպէս որ մարդիկ բացիկներ կը ղրկեն Մոնթէ Քառլոյէն կամ Վենետիկէն, հոս ալ պոչ բռնած են թղթատարին առջեւ : «ՄԱԿ»ցիները կ՚աճապարեն իրենց լուրերը կամ բարեւները հաղորդել այս նոր «երկիր»էն, որ ամենափոքրն է քարտէսին վրայ :

Ամէն օրուան մուտքի արտօնագրէն զատ, որ թոյլ կուտայ մտնել շէնքէն ներս միայն, կը բաժնուին ուրիշ տոմսեր, նիստերուն ներկայ ըլլալու իրաւունքով : Այս առաջին օրը, երբ համագումարին բացումը կը կատարուէր, ժողովուրդը իրաւունք չունէր ներկայ ըլլալու :

Նիստը պիտի բացուէր ժամը 3ին : Շուկէսին արդէն ներս մտանք, դիտելու համար Շայոյի թատերասրահին նոր կերպարանքը, որ յարմարցուած է այս հսկայ ժողովին բոլոր պահանջներուն : Ահա հրաշալի գործիքը ամէն մէկ թիկնաթոռի վրայ, որուն շնորհիւ ամէն մարդ կրնայ լսել ճառերը եւ վիճաբանութիւնները իր նախընտրած լեզուով :

Սրահին ձախ կողմը բացուած են եօթը ծակեր, որոնց վրայ կայ թիւ մը եւ լսուելիք լեզուներէն մէկուն անունը : Ձեր ունեցած գործիքին վրայ եւս կան այդ 7 թիւերը : Ուրեմն ինչ լեզուով որ կ՚ուզէք լսել վիճաբանութիւնները պէտք է ձեր գործիքը դնէք համապատասխան թիւին վրայ, երբ արդէն ձեր ականջներուն անցուցած էք երկու լսափողերը : Թիւ 3ը ձեզի կը խօսի Ֆրանսերէն : Թիւ 4ը ռուսերէն, 5ը սպաներէն, 2ը անգլիերէն, 6ը չինարէն, եւ այսպէս եօթը լեզուներ : Արդարեւ աքանչելի գիւտ, ժամանակ խնայելու համար :

1946ին երբ Հաշտութեան խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Լիւքսէնպուրկի պալատին մէջ, ստիպուած էինք մէկ ժամ սպաներէն կամ ռուսերէն ճառ մտիկ ընել, յետոյ անոնց զանազան թարգմանութիւնները :

Լուրերու բաժինին վերապահելով նիստին բացման մանրամասնութիւնները, կ՚ուզէի գրի առնել կարգ մը տպաւորութիւններ :

Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ, որ բարի գալուստի ճառը խօսեցաւ, նոյնպէս ականջին դրած էր հրաշալի գործիքը, լսելու համար օրուան նախագահին սպաներէն բանախօսութեան Ֆրանսերէնը, ինչպէս նախկին վարչապետ Պ. Անտրէ Մառի : Եւ այսպէս բոլոր ներկայացուցիչներն ու թղթակիցները, որոնց կարգին «Յառաջ»ի աշխատակիցը :

Բուն նիստը բացուեցաւ նախագահին մեկնումէն վերջ ժամը 16.40ին :

Պալատին վարի մասը (առջեւը) շարուած են 58 սեղաններ, 29ական իւրաքանչիւր կողմը : Ամէն երկրի պատուիրակութիւն ունի իր առանձին սեղանը : Քուէարկութեան ատեն վիճակովկը քաշուի ամէն երկրի անունը եւ յաջորդները կը կանչուին, A. B. C.ի կարգով : Երկու պատուիրակներու յանձնուած է այդ գործողութիւնը : Այս առաջին օրուան պատուիրակներն էին Չիլիի եւ Փաքիստանի ներկայացուցիչները : Երկու քուէարկութիւն պէտք եղաւ որպէսզի Dr. Evatt (Աւստրալիա) ընտրուի նախագահ :

Ժողովէն դուրս ակնարկ մը նոյնքան շահեկան է : Պատուիրակներուն կամ լրագրողներուն մեծ մասը նախ կը հանդիպի ընպելարանը, յետոյ կը բարձրանայ տեղեկատու գրասենեակը, ուր վայրկեանը վայրկեանին կը պատրաստուին զանազան լեզուներով ճառերուն բնագիրները եւ նիստերուն ատենագրութիւններ : Ժամը 17ի ընտրուեցաւ Dr. Evatt նախագահ, եւ 17.30ին Աւստրալիոյ պատուիրակութիւնը կը բաժնէր նախագահին կենսագրականը :

Ժողովուրդներու ճակատագիրն է որ կ՚որոշուի այնտեղ, երկու «քօքթէյլ»ի մէջտեղ ...

ԱՐՓԻՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«Ձեզի կ՚իյնայ ապահովել խաղաղութիւնը»

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԿՈՉԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Միացեալ Ազգերու Գ. ընդհ. ժողովին բացման առթիւ, բարեգալուստի ճառը խօսեցաւ Հանրապետութեան նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիոլ : Ճառը խոր տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ, իբրեւ թախանձագին կոչ մը խաղաղութեան :

Նախագահը յուզումով դիտել տուաւ թէ պատերազմին դադարումէն երեք տարի վերջն ալ, վստահ չենք թէ մօտեցած ենք խաղաղութեան :

— « Անապահովութիւնը չէ փարատած : Կիրքերը եւ շահերը կը դրդուեն եւ կը բարդացնեն եղած հակամարտութիւնները : Թիւրիմացութիւնները կ՚աճին, անհաշտութիւնները կը սաստկանան, բանակցութիւնները կը քաշքշուին, դաշնագիրները առկախ կը մնան, լուծումները անվերջ ձգձգուելով հետզհետէ կը հեռանան, ճառերը աւելի սուր շեշտ կ՚առնեն եւ քաոսը կ՚երկարաձգուի : Մենք մտահոգութեամբ կը դգանք անվստահութեան աճումը այն ժողովուրդներուն միջեւ որոնց արիւնը բարեկամութեան դաշինք մը կնքեց վտանգի ժամերուն : Միլիոնաւոր մարդկային էակներ որոնք կ՚ուզեն վաղուան օրը ապրիլ առանց մտատանջուելու իրենց երկրին, իրենց ազատութեանց, իրենց կեանքին, ստացուածքներուն համար, կը վախնան որ կորսուի խաղաղութեան այս թանկագին պատեհութիւնը :

«Ձեր պարտականութիւնն է կազմակերպել խաղաղութիւնը : Կազմակերպել խաղաղութիւնը՝ կը նշանակէ ստեղծել միջազգային օրէնք մը, միջազգային արդարութիւն մը : Խաղաղութիւնը « վստահութեան եւ յանդգնութեան մեծ արարք մըն է» : Անոր հասնելու համար անհրաժեշտ է մեծ համբերութիւն, իմաստութիւն, վճռականութիւն» :

Վերջացնելով, նախագահը յիշեց յունական դիցաբանութեան մէկ դրուագը,— Աստուածները Սիզիֆը դատապարտած էին անդադար գլորելու ժայռ մը մինչեւ լերան մը գագաթը ուրկէ նորէն վար կ՚իյնար իր իսկ ծանրութեամբ : Եւ աղաղակեց .

— « Ձեզի կը մնայ այնպէս գործել որ խաղաղութիւնը Սիզիֆի յաւիտենական ժայռը չդառնայ » :

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ ՇԱՀԵՑԱՆ «ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՔ»

Օրուան նախագահը, Տոքթ. Պրամուկլիա, Արժանթինի պատուիրակութեան պետը, երկար ճառ մը խօսեցաւ սպաներէն, հրաւիրելով Ազգաժողովը որ չվանէ բնոյթ ուժը եւ վերջ տայ այն պառակտումին որ երկու հակամարտ ճակատներու կը բաժնէ աշխարհը :

— « Աշխարհը չի կրնար դառնալ խօսակցութիւն մը երկու ազգերու միջեւ, ոչ ալ մենախօսութիւն մը այդ ազգերէն մէկուն կողմէ : Աշխարհի խնդիրները կրնան լուծուիլ միայն համաձայնութիւն գոյացնելով բոլոր ազգերու տեսակէտներուն միջեւ : Անհրաժեշտ է հաստատել միջազգային քաղաքականութիւն մը գործակցութեան եւ ոչ թէ տիրապետութեան, տնտեսական հաւասարութիւն եւ վէճերու կարգադրութիւն արդարութեամբ եւ ոչ թէ բռնութեամբ » :

Պ. Պրամուկլիա իր ճառին մէջ դիտել տուաւ թէ «չենք ուզեր որ ոեւէ ազգ դուրս մնայ այս կազմակերպութենէն» : Ակնարկը կը վերաբերի Սպանիոյ որ դուրս ձգուած է : Յետոյ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը կոմս Պերնատոթի եւ բոլոր անոնց որ իրենց կեանքը զոհեցին Միացեալ Ազգերու դատին համար :

Յետոյ ձեռնարկուեցաւ մնայուն նախագահին եւ դիւանին ընտրութեան : Առաջին քուէարկութեան 25 քուէ շահեցաւ Աւստրալիոյ արտաքին նախարարը, Տոքթ. Հըրպըրթ Էվըթ, 22 ձայն՝ Արժանթինի ներկայացուցիչը : Երկրորդ քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ Տոքթ. Էվըթ, 20ի դէմ 31 ձայնով, ինչ որ պարտութիւն մը կը համարուի Հարաւ. Ամերիկայի ճակատին համար :

Յաջորդ ամէնէն ուշագրաւ փորձն եղաւ Պելժիոյ արտաքին նախարարին՝ Պ. Սփաքի ընտրութիւնը իբրեւ նախագահ քաղաքական յանձնաժողովին, որ ամենակարեւորն է : Անգլիական պատուիրակութիւնն էր որ առաջարկեց այս թեկնածութիւնը եւ Սփաք ընտրուեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, 7ի դէմ 48 ձայնով :(Եօթը ձայնը շահած էր Խ. Միութեան ընտրելին, Տոքթ. Օսկար Լանկէ, Լեհաստանի պատուիրակը) :

Միւս հինգ յանձնաժողովներուն նախագահութեան համար ալ արեւելեան Եւրոպայի պատուիրակութիւնները ունէին իրենց թեկնածուները, առաջնորդութեամբ Խ. Միութեան, բայց պարտուեցան, ինչ որ բարենշան սկզբնաւորութիւն մը չի համարուիր համագումարին համար :

[illegible]

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ հաստատուեցաւ հոլանտական Հնդկաստանի մէջ, Ճավայի արեւելեան կողմը :

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԻԻ ՑՆՈՐՀԱԶՐՈՒՄԸ

Թերթերը օրը օրին գրեցին թէ գրականութեան, թատրոնի, շարժանկարի եւ երաժշտութեան ասպարէզին մէջ տեղի ունեցած մաքրագործումներէ ետքը, համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ձեռնարկած է նորէն կատարելու գիտութեան ճակատին վրայ, սկսելով կենսաբանութենէն։ Այս վերջին մաքրագործման զոհ գնաց մէ միջի այլոց նաեւ ականաւոր գիտնական հայազգի Լեւոն Օրբէլին, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի անդրանիկ նախագահը։

Մոսկուայի «Փրաւդա»ն վերջին թիւերու մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ կենսաբան - գիտնականներու մէկ մասին չնորհազրկումի մասին։

Օգոստոսի սկիզբները Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է Գիւղատնտեսական Գիտութիւններու Ակադեմիայի նստաշրջանը, որուն մասնակցած են 46 ակադեմականներ, գիտական աշխատակիցներ, ուսուցչապետներ եւայլն, թւով 700 հոգի։ Համեմատաբար մեծ թիւ կազմած են ասոնց մէջ հայ գիտնականները, որոնցմէ «Փրաւդա»ն կը յիշատակէ Գ. Բաբաջանեանի (Հայաստանէն), պրոֆ. Ն. Սիսակեանի (Միութենական բիոքիմիայի Կաճառէն), Ս. Ալիխանեանի (Մոսկուայի Պետ. Համալսարանի դասախօս), Ա. Աւագեանի (ակադեմական) եւ Վ. Շահումեանի անունները։

Այս ժողովին մէջ «Կենսաբանական գիտութեան վիճակը» նիւթին շուրջը ընդարձակ զեկուցում մը տուած է Գիւղատնտեսական Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Լըիսենկօն, երկու խումբի բաժնելով Խ. Միութեան կենսաբան-գիտնականները։ Առաջին խումբին կը պատկանին անոնք, որոնց գիտական տեսութիւնները յառաջդիմական են, հարազատ են «դիալեկտիկական եւ պատմական մատերիալիզմ»ի սկզբունքներուն եւ կը համապատասխանեն ռուս գիտնականներ՝ Միչուրինի, Տիմիրեազեւի եւ Վիլեամսի ուսմունքին, իսկ երկրորդ խումբին մէջ կը մտնեն յետադիմական, «իդէալիստական», «մետաֆիզիքական» տեսութիւններու կողմնակիցները, որոնցմէ շատերը ներկայ են եղած ժողովին եւ ենթարկուեր են զեկուցանողի ծանր յարձակումներուն։ Այս վերջինները կը համարուին հետեւորդներ արտասահմանի գիտնականներու՝ Մէնտէլի, Մորգանի եւ Վայսմանի։ Ժողովին մասնակից Հայերէն «յետադիմական» կենսաբաններու կարգին է դասուեր Ս. Ալիխանեանը։

Ժողովը շարունակուած է համաձայն Խ. Միութեան մէջ հաստատուած կարգի։ Լըիսենկոյի զեկուցումը իբրեւ ազդանշան ընդունելով, անոր կողմնակիցները ամբիոն բարձրացած եւ սկսած են ամբաստանել իրենց ընկերները իբրեւ յետադիմական, հակաժողովրդական, հակասովետական եւայլն։ Ամբաստանեալները սկիզբը լռած են, սակայն միւսները ստիպած են զանոնք խօսիլ։ «Անհասկնալի է, ըսած է «յառաջդիմականներէն» մէկը, թէ ինչու այժմ Ժուքովսկին, Ալիխանեանը եւ միւսները լռութիւն կը պահպանեն։ Երկուքէն մէկը՝ կամ ըսելիք չունին եւ կամ կը կարծեն թէ ներկայիս տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւն մը, որ իրենց չի վերաբերիր»։ Եւ աւելի ուժ տալու համար իր յոխորտանքներուն, դիմած է կուսակցութեան օգնութեան։ «Մեր կուսակցութիւնը ուժեղ է անով, որ գիտէ թէ ինչու համար կը պայքարի, եւ գիտէ թէ ինչ գաղափարներու եւ ինչ տեսութեան դրօշին տակ կը յաղթանակէ»։

Ստիպուած ըլլալով խզել իրենց լռութիւնը «մորգանականներ»ը փորձեր են զանազան ձեւերով պաշտպանել իրենք զիրենք, սակայն ժողովի ընթացքին Լըիսէնկօն, պատասխանելով գրաւոր հարցումի մը, յայտարարած է, թէ իր զեկուցումը նախապէս կարդացուած է կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի կողմէ եւ անոր հաւանութեան է արժանացած։

Այս յայտարարութենէն վերջ, բոլոր ամբաստանեալները, մէկը միւսի ետեւէն, մեղայի են եկեր, հրաժարեր են իրենց մոլորութիւններէն եւ անցեր են Միչուրինեաններու բանակը, խոստանալով ասկէ ետքը «մերկացնել վճռապէս յետադիմական - իդէալիստական, Վայսման ու Մորգանական «աքօլասդիքը», պայքարիլ «բուրժուական» գիտութեան հանդէպ ցոյց տրուած այն ստրկաքարշութեան դէմ, որ չի վայլեր սովետ. գիտնականին»։

Գիտական համագումարը աւարտած է իր աշխատանքները ընդունելով համապատասխան որոշում, որով «անհրաժեշտ կը գտնէ հիմնովին վերակառուցանել գիտա-հետազօտական աշխատանքները կենսաբանութեան մարզին մէջ եւ վերաքննել ուսումնական հիմնարկութիւններու ծրագիրները»։ Ասիկա կը նշանակէ թէ պիտի արձակուին այն գիտնականները որ կողմնակից չեն Միչուրինի ուսմունքին եւ կենսաբանութեան դասաւանդութիւնն ալ միայն մէկ ուղղութեամբ պիտի կատարուի։

Համագումարին չէ մասնակցած յայտնի կենսաբան եւ Գիտութեանց Ակադեմիայի կենսաբանական գիտութիւններու բաժնի քարտուղար Լ. Օրբէլին, որու անունը ոչ ոք յիշատակած է իբրեւ Միչուրինի հակառակորդ։ Սակայն կարգը անոր եկած է երկու շաբաթ ետքը, երբ Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահութիւնը գումարած է իր նիստը, Գիւղատնտեսական Ակադեմիայի նըստաշրջանի աշխատանքները քննութեան ենթարկելու համար։ Գիտական այս բարձր ժողովին եւս մասնակցած են, բացի Լ. Օրբէլիէն, երկու ուրիշ հայ գիտնականներ, Ք. Կոշտոյեանց եւ Ա. Աւագեան։ Ներկայ եղած են նաեւ Խ. Միութեան բարձրագոյն ուսման, պետական ագարակներու (սովխոզ) եւ գիւղատնտեսութեան նախարարները։

Ակադեմիայի նիստը բացած է նախագահը, Վավիլով, որմէ յետոյ կենսաբանական բաժնի գործունէութեան մասին զեկուցում տուած է ակադեմիկ - քարտուղար Լեւոն Օրբէլին։ Երկրորդ զեկուցում մը կարդացած է ուրիշ ակադեմական մը՝ Օպարին, որ ժողովին ետքը պիտի գրաւէր Լ. Օրբէլիի պաշտօնը։

Թէ ինչ ըսած է Լ. Օրբէլին իր զեկուցումին մէջ, դժուար է ներկայացնել, տրուած ըլլալով որ «Փրաւդա»ն չի տար, անոր ճառը լրիւ, այլ միայն քանի մը նախադասութիւններ կը յիշէ, զանոնք քննադատելու համար։ Աւոր փոխարէն միւսներու ճառերը մէջ բերուած են բաւականին մանրամասն։

Ժողովին մէջ բոլոր խօսողներն ալ յարձակած են Լ. Օրբէլիի վրայ, խստօրէն քննադատելով անոր վարած բնաբանական բաժնի գործունէութիւնը։ Բնորոշ է որ Լ. Օրբէլին ամբաստանուած է ոչ թէ մերժել Մորգան-Վայսման յետադիմական տեսութիւններին յարած ըլլալուն համար, այլ միայն այն «յանցանքով», որ «միջոցներ ձեռք առած չէ պայքարելու Վայսմանականութեան յետադիմական գաղափարախօսութեան դէմ», թոյլ տուած է, որ իրեն ենթակայ գիտական հիմնարկութիւններու մէջ երկու հակադիր հոսանքներու ներկայացուցիչներն ալ գործեն հաւասար ազատութեամբ եւ արտօնած է Վայսման-Մորգանի կողմնակիցներուն ուսումնասիրութիւններու տպագրութիւնը Ակադեմիայի կենսաբանական ամսաթերթերուն մէջ։

Լ. Օրբէլին բնական գտած է կարծիքներու տարբերութիւնը զուտ գիտական հարցերու շուրջը, որով ինքզինքը յանցաւոր չէ համարած, սակայն իրեն դէմ եղած խիստ քննադատութիւններէն ետքը, խոստովանած է, իր եզրափակման խօսքին մէջ, թէ սխալներ գործած է, որոնցմէ ամենածանրը այն եղած է որ թերագնահատեր է Գիւղատնտեսական գիտութիւններու Ակադեմիայի նըստաշրջանի նշանակութիւնը եւ «անսահմանօրէն ազատականութիւն (լիբերալիզմ) եւ անսահմանօրէն թեթեւ վերաբերմունք ցոյց տուած է հանդէպ այն գիտնականներու, որոնք աշխատած են վարկաբեկել ակադեմական Լըիսէնկոյի ուսմունքը»։

Այս մեղայականը, սակայն, չէ փրկած Լ. Օրբէլին։ Ակադեմիայի նախագահութեան նիստը իր ընդունած յատուկ որոշումով անգամ մը եւս ձաղկած է Լ. Օրբէլին իր սխալներուն համար եւ վճռած է «ազատել զայն Ակադեմիայի կենսաբանական բաժնի ակադեմիկ – քարտուղարի պարտականութիւններէն»։

Առայժմ այսչափը գիտենք տրուած պատիժի մասին։ Ուրիշ մանրամասնութիւններ Լ. Օրբէլիի համար առեղծուած նոր վիճակի մասին՝ կը պակսին մեզի։

Խ.

Հայերէնը Ամերիկայի մէջ

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ այն խմբագրականը որով Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդը, Տիրան եպիսկ. իբրեւ նոր սերունդին փրկութեան միջոց կ'առաջարկէ... «Հայ Ծէս»ը.— (Հայաստանեայց եկեղեցի, 1948 Յունիս).—

Ամերիկեան համալսարաններու, բարձրագոյն վարժարաններու եւ հանրային նախակրթարաններու հետ համընթաց, Ամերիկահայոց Առաջնորդարանի հովանաւորած հայկական փոքրիկ դըպրոցներն ալ այս ամիս կ'ունենան իրենց տարեվերջի քննութիւններն ու հանդէսները։

Համեստ այս ուսումնարանները, ուր շաբաթը մի քանի ժամ աշխատանք կը տարուի մեր փոքրիկներուն սորվեցնելու իրենց նախահայրերու լեզուն, առիթ են մեր գաղութի շատ մը երէց անդամներուն համար կարօտով վերյիշելու երկու տասնեակ տարիներ առաջ գործող Ամերիկահայ դպրոցները։ Այժմ շատ բան չէ մնացած, կ'ըսեն, այդ օրերու խանդէն, աշակերտներու թիւի բազ-

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

6.— Դարձեալ, «ներկաներէն ոմանք, մատենադարանապետ Պ. Պ. Խատիսեան, Զօպանեան եւ Երամոֆ, շատ նպաստաւոր տեղեկութիւններ տուին բրոֆ. Աբեղեանի մասին»։

Փաստաթուղթ Դ. Ատենագրութիւն.— 12 Մարտ 1941 (Չորեքշաբթի) վարչական նիստին նախագահ Քօլօլեան խնդրի պատմականն ընելով ասել է կրկին ու չէչտել.

1.— Փետրուար 12ին «առաւօտուն գործաւորներ մատենադարան եկած են եւ գիրքերը 150է աւելի սնտուկներու մէջ զետեղած, գամած, թուագրած, կնքած եւ ամէնքը պատրաստ վիճակի մէջ դրած են, յաջորդ օրը կանուխէն Պերլին դրկուելու համար, մանաւորապէս տրամադրուած շոգեկառքով»։ Եւ թէ՝ շոգեկառքին մեկնումէն քանի մը ժամ առաջ» ձեռք է բերուել «առաքման յետաձգումը»։

2.— «Ժողովը իր կարելին պիտի ընէ որպէսզի գիրքերը Փարիզ թողուին, գոնէ բոլոր հայերէն գիրքերը եւ օտար լեզուով գիրքերուն ալ մէկ մասը»։ Թէ այդ նպատակով կազմուած յանձնախումբը պաշտօն ունի ցանկագրել գիրքերը եւ գտնել անոնք որ ոեւէ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն Պերլին փոխադրուելու համար»։

3.— «Ցանկուն Փարիզի հայ երկրաչափերէն - րուն, Տ. Գազանճեան կ'առաջարկէ որ Միութեան Նուպարեան Մատենադարանը Հայաստանի նուիրուի պաշտօնական աքտով եւ Սովիէթ. դեսպանատան միջոցով»։ Բայց՝ «ժողովը միաձայնութեամբ կը մերժէ Տ. Գազանճեանի առաջարկը»։

Փաստաթուղթ Ե.— Ատենագրութիւն.— Բարեգործականի 15 Մարտ (Շաբաթ) նիստին, ուր Փարիզ գալով ներկայ է եղել առաջին անգամ նաեւ տողերս ստորագրողը, նախագահ Քօլօլեան մի անգամ եւս համառօտ պատմականն ընելով Նուպարեան Մատենադարանի, կրկնել եւ հաստատել է, համաձայն այդ նիստի ատենագրութեան հետեւեալ փաստերը. թէ՝

1.— Փետրուար 12ին «առաւօտ կանուխէն գործաւորներ եկած են Մատենադարան եւ բոլոր գիրքերը աւելի քան 150 սնտուկներու մէջ զետեղելով գամած, կնքած, թուագրած եւ պատրաստ վիճակի մէջ դրած են, հետեւեալ օրը Պերլին փոխադրելու համար, մասնաւորապէս այս նպատակաւ պատրաստ եղող վակոնով»։

2.— «Կը գտնուինք զինուորական անդառնալի հրամանի մը հանդէպ, որուն առջեւ պէտք է խոնարհիլ»։

3.— Այդ միջոցին ձեռք է բերուած «առաքման յետաձգումը, այն հաւակցողութեամբ որ Պերլինէն մասնաւոր պաշտօնատար մը պիտի գայ Փարիզ, տեղւոյն վրայ քննելու սնտուկներու պարունակութիւնը»։

4.— «Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. ժողովը, որուն համամիտ գտնուած են զոյգ Օֆիսները, ընկերակցութիւններ եւ ազգային ներկայացուցիչներ, երջանիկ է հաստատելու թէ Պերլինէն եկող անձը է հմուտ բրոֆէսէօր Պ. Արտաշէս Աբեղեան, մին մեր հանրածանօթ հայրենակիցներէն, որ իր ազգին եւ հայկական մշակոյթին հանդէպ իր սիրոյ եւ անձնուիրութեան բազմաթիւ ապացոյցներ տուած է արդէն»։

5.— Ատենագրութեան մէջ արձանագրուած է նաեւ հետեւեալը.— «Նիստը վերջանալուն մօտ, բրոֆէսէօր Աբեղեան խօսք առնելով շնորհակալութիւն մը կը յայտնէ նախագահին դրուատալից խօսքերուն համար զոր ըրաւ յանուն պատ. ժողովին, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ հայ գաղութին։ Ըսաւ թէ իր պաշտօնն է, գտնել գերման կառավարութեան կողմէ հիմնուելիք Հայկական Մատենադարանին համար այն գիրքերը որ պիտի ծառայեն այդ նպատակին։ Խնդիրը առաւելապէս հայերէն լեզուով եղած հրատարակութեանց մասին է։ Եւրոպական հրատարակութիւններէն պիտի առնուին այն գիրքերը միայն (որ կը վերաբերին) (հայա)գիտութեան եւ կովկասագիտութեան ճիւղին։ Կրկնակ օրինակներէն մէկական միայն պիտի տարուին Պերլին։ Այլեւ, գերման գրաւման իշխանութեան Պ. Ներկայացուցիչը, ընդառաջելով իր խնդրանքին, գիջած է որ Փարիզ՝ Նուպարեան Մատենադարանին մնան մեծ մասով հայերէն այն գիրքերը եւս, որ ապառած չեն եւ հետեւաբար կարելի պիտի ըլլայ ձեռք բերել գրավաճառներու մօտ։ Այսպէսով, որպէս եզրակացութիւն, Նուպարեան Մատենադարանին գիրքերու մեծագոյն մասը ապահովաբար պիտի մնայ Փարիզ եւ միայն փոքր մասը պիտի տարուի Պերլին»։

(3) ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

մութիւնէն ու հայերէնի հանդէպ զգացուած պաշտամունքէն :

Ամերիկահայ դպրոցներու ներկայ անփառունակ կացութիւնը մատնանշել, ափսոսալ եւ ուրիշները մեղադրել միայն, տեւէ դրական արդիւնքի չառաջնորդեր: Կարեւորն այն է որ ըմբռնենք կացութիւնը եւ մտքի նոր կեցուածքով մը դիմադրաւենք զայն :

Կացութեան գլխաւոր տուեալը սա է թէ ներկայիս ամերիկահայ դպրոցներ յաճախող փոքրիկները մեծ մասամբ կը պատկանին Ամերիկահայ գաղութի երրորդ սերունդին: Այս կը նշանակէ թէ իրենց ծնողները ոչ միայն կը խօսին անգլիերէն, այլեւ կը կարդան նոյն լեզուով: Բնականաբար ասոնց մօտ հայերէնը հետզհետէ տեղի կուտայ, ու Հայ մանուկը որ արդէն անգլիերէնով կը սնանի շնորհիւ ռէտիոյին, պատկերախաղին, փողոցին, պատկերազարդ թերթերուն ու հանրային դպրոցին, կը դժուարանայ խօսիլ իր մեծ հօր կամ մեծ մօր լեզուն: Զարմանալի չէ որ կը դժկամակի յաճախել Հայ դպրոց, ուր փորձն պիտի ջանան սորվեցնել իր քիչ անգամ գործածած լեզուին ընթերցումն ու գիրը: Ծերուններու բերնէն միայն լսած այդ լեզուն ինչո՞ւ պարտաւոր ըլլար սորվիլ, կը մտածէ փոքրիկը :

Ցարգելով համդերձ սակաւաթիւ բացառութիւնները այն ծնողներուն, որոնք անգլիերէնի ծանօթ ըլլալով համդերձ տան մէջ հայերէնխօսակցութիւնը սրբապահական դարձուցած են, պէտք է ընդունիլ որ առ հասարակ կացութիւնը Հայ տուներու մէջ աննպաստ է հայերէնի տեւականացման: Միջին տարիք ունեցող կամ երիտասարդ ամերիկահայ ծնողներ, ըլլան գործի պահանջումով, ըլլան կրթութեան հետեւանքով, անգլիերէնի գործածութիւնը որդեգրած են, ու քիչ առ քիչ մէկ կողմ կը թողուն հայերէնը, ուզեն կամ ոչ :

Այսու համդերձ, Հայ դպրոցները կը շարունակեն պահել իրենց գոյութիւնը: Ուսումնական Խորհուրդ, Տիկնանց Կրթասիրաց Միութիւններ, դպրոցներու խնամակալութիւններ, հակառակ աչք ու սիրտ ծակող դժուարութեանց, վճռականութիւն ցոյց կուտան հայերէնը բաժին դարձնել մատաղ սերունդին տրուելիք մշակութային ժառանգութեան, ու կռուելով միայն նահանջել: Հոսանքին հակառակ թիավարելու այս ոգին մեծապէս գնահատելի է: Կ'արժէ սակայն որ այս ջանքերուն նպատակները գտնուին իրենց բուն պարագծին մէջ:

Ի՞նչ են Ամերիկայի մէջ հայերէնի ուսուցման նպատակները: Նախ անշուշտ ցնորական է երեւակայել որ նպատակներէն մին կրնայ ըլլալ պատրաստել սերունդ մը որ մէկ կողմէն վայելէ մեր գրական ժառանգութիւնը զայն կարդալով, ու միւս կողմէն գրական երկեր արտադրելով շարունակողը ըլլայ ամերիկահայ գրագէտներու գործին: Ասիկա բացարձակապէս անկարելի նպատակ մըն է: Անոր զուգահեռաբար, ցնորական է դարձեալ երեւակայել որ ամերիկահայ դպրոցներու պահպանումով կարելի է շարունակ բաւարար թիւով ընթերցողներ հայթայթել ամերիկահայ մամուլին համար: Ներկայիս արդէն դժուար է հանդիպիլ քառասունը տարեկանէն վար Ամերիկահայու, որ հայերէն թերթ կարդայ: Ամերիկահայ լրագրութիւնը այժմէն իսկ սկսած է տեղ տեղ ծերութեան փաստեր յայտնաբերել, եւ չի կրնար յուսալ որ նոր սերունդէն արիւն ու կորով ներարկուի իրեն, ոչ ընթերցողներու ոչ ալ աշխատակիցներու տեսակէտէն:

Եթէ պիտի չկարդացուին այս երկրին մէջ հայերէն գիրքերն ու հայերէն լրագիրները, ի՞նչ կը մնայ ատոնցմէ անդին: Կը մնայ Հայ Ծէսը: Հայ Ծէսին ու անոր գանձարանը հանդիսացող Հայ Եկեղեցիին համար է որ պիտի շարունակենք ջանալ մեր կրտսերներուն հայերէն սորվեցնել: Հայերէն այբուբենը գտնուեցաւ Հայ կրօնաւորի մը տքնութեամբ, զուտ կրօնական մտահոգութեանց ճամբով: Նոյն մտահոգութիւնն էր որ Հայուն տուաւ իր առաջին գիրքը՝ Հայ Աստուածաշունչը: Դարերով Հայ գրականութիւնը եղած է կրօնական գրականութիւն. մինչեւ անգամ Հայ պատմիչները եղած են սքեմաւորներ:

Ամերիկայի մէջ Հայ Եկեղեցին թիկունք կը կանգնի հայերէնի ուսուցման դժուար գործին: Չի յաւակնիր կրտսերները օժտել այնպիսի հայերէնով մը որ անոնք կարենան Աստուածաշունչին կամ Նարեկին մօտենալ հայերէնով: Սակայն կը ձգտի հայերէնը մատուցանել անոնց իր ճշմարիտ պարագիծին մէջ, որ է Հայ Եկեղեցին: Կը ձգտի սորվեցնել անոնց այնքան հայերէն՝ որ կարենան Հայ պաշտամունքէն սնունդ ստանալ: Այնքան հայերէն՝ որ անոնց կապը ազգին հետ չկտրի բոլորովին, եւ կարենան մի քանի պարզ խօսքեր բանաձեւել: Հայ Եկեղեցւոյ ծիրէն դուրս, հայերէնի ուսուցումը անիմաստ է այս երկրին մէջ. առաւելն ակադեմական իմաստ մը կրնայ ունենալ, այն ալ համալսարաններու մէջ, մասնագէտներու համար :

Ի վերջոյ՝ լեզու կոչուածը, որ կերպընկալ իրականութիւն մըն է, ունի իր կեանքը, եղափոխութիւնը եւ մահը: Լեզուն յաւիտենական ճշմարտութիւն մը չէ, թէեւ ի կենդանութեան կրնայ ծառայել իբր անդրուվար յաւիտենական ճշմարտութեանց: Այս ճշմարտութեանց բուն եւ միակ աղբիւրը կրօնքն է, ու մեր պարագային, եթէ հետամուտ ենք գտնելու այդ աղբիւրը, միայն Հայ եկեղեցիէն է որ կրնանք զայն ստանալ:

ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Վերջերս Ֆրանսական Կաճառի արձանագրութեանց եւ Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակադեմիային հրաւէրով, Հայր Յովհաննէս Մըսըրեան, (հայագիտութեան դասախօս Պէյրութի Սէն Ժոզէֆ համալսարանին), զեկուցում մը կարդաց իր Անտիոքի շրջանին մէջ կատարած պեղումներուն վերջնական արդիւնքներուն մասին, ծանրանալով գլխաւորապէս Սուրբ Սիմէոն Կրտսեր Սիւնակեացի կեանքին ու վանքին վրայ: Արդէն նոյն Կաճառը յանձնած էր իրեն եւ նպաստաւորած այդ պեղումները կատարելու առաքելութիւնը :

Մեծադիր յատակագիծներ պատերուն վրայ կախուած էին եւ լուսանկարներ ձեռքէ ձեռք կը փոխանցուէին քննութեան համար: Զեկուցումէն վերջ տեղի ունեցաւ գաղափարի փոխանակութիւն: Ակադեմականներ՝ Գ. Գ. Կապրիէլ Միյյէ եւ Ռընէ Տիւսօ հարցումներ ուղղեցին եւ գնահատեցին հայր Մըսըրեանին տարած մեթոտիկ աշխատանքը. եւ ի վերջոյ օրուան նախագահը՝ Ակադեմական Գ. Մարսէլ Օպէր գովեստով վեր առաւ գիտնական վարդապետին պեղումներուն պատմական եւ գեղարուեստական արդիւնքներուն կարեւորութիւնը :

Անցեալ հինգշաբթի օր ալ, Փարիզի ռատիոկայանը Chaîne Nationaleի վրայ, անդրադարձաւ նոյն զեկուցումին շահեկանութեան եւ Սիւնակեաց սուրբերու վրայ խօսելով, դրուատեց հայր Մըսըրեանի բերած նպաստը :

Իր պեղումներով ձեռք բերած զարդանկարչական արդիւնքներուն մասին վարդապետը զեկուցումներ տուաւ լուսապատկերներով Փարիզի եւ Պրիւքսէլի բիւզանդագիտական համաժողովներուն մէջ.— խոյակներ, խճանկարներ Ս. Սիմէոնի վանքէն, բազմազան եւ գեղեցիկ քանդակազարդեր Թովմաս Առաքեալ կոչուած հայ վրացական եկեղեցիէն, որ կը գտնուի Ճէպէլ-Մուսայի Եօղուն Օլուգ գիւղին մօտ: ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԱՒԱՆԸ ԿԸ ՔԱԼԷ

ԼԻՈՆ, 17 Սեպտեմբեր.— «Ազգ. Ճակատ»ի օրգանի Սեպտեմբեր 16ի թուին մէջ, վախկոտ մը՝ «Մի քիչ փողի համար» խորագրով հայհոյանք մը թխած էր, քաջութիւն չունենալով անունը իսկ տալու եւ ստորագրելով՝ «Արձակազէն» :

Այս ողորմելիները չեն բաւականանար Դաշնակցութեան հայհոյելով, այլ մեռեալներու միսն անգամ կը ծամեն, ինչպէս վերոյիշեալ թշուառականը, փափալով թէ Դաշնակցութիւնը «մի քիչ փող» հաւաքելու համար է որ շարժանկարի վերածեր է Ահարոնեանի կեանքը:

Մենք Դաշնակցականներս, մեր կուսակցութեան համար մեր նիւթականին հետ մեր կեանքն իսկ կուտանք, եթէ հարկ ըլլայ, այնպէս որ մեր կուսակցութեան նիւթականը ապահովելու շատ միջոցներ ունինք:

Դուք էք միայն, որ իբրեւ իսկական խաչագողներ, բռնութեամբ եւ այլ ստոր միջոցներով հարստացաք, ազատագրութեան առաջին օրերուն «պիտի տաս, թէ ոչ»... Դեռ չէ գրուած այդ օրերու պատմութիւնը, միլիոններու կողոպուտով եւ եղբայրասպան ոճիրներով :

Մենք Դաշնակցականներս, քաջալերելով Ահարոնեանի շարժանկարին ցուցադրութիւնը, ոչ միայն մարդկային պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլանք, այլեւ գոհացում տուած մեր հայրենակարօտ սիրտերուն: Մենք անձկութեամբ կ'երթանք տեսնել կեանքը մեր իղձերուն եւ վշտերուն արտայայտիչին, մեր մարտական փառքերուն երգիչին, Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող առաքեալին, որ թէեւ յաւէտ բաժնուած ֆիզիքապէս, բայց կ'ապրի մեր բոլորի սիրտերուն մէջ :

Մեզի համար մեր ազգն ու հայրենիքը ամէն բանէ վեր են, հետեւաբար գիտակցօրէն կ'ողջունենք ազգին արժանաւոր զաւակները, կ'ողբանք անոնց կորուստը :

Իսկ դուք, ստրուկներ, շարունակեցէք ծափահարել «ժողովրդի Հայր», «Հայաստանի աստղ», «աշխարհի արեւ» Առաջնորդները որոնք պարզապէս կը ծիծաղին ձեր վրայ :

Քանի որ Ահարոնեանն ալ օգնութեան կը կան-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԷ.

— Քիչ առաջ Բիւրականի մէջ էի ես. ամէն բան տեսայ, ամէն բան լսեցի, եւ փութացի տիրոջս տեղեկութիւն տալ տեսածներուս ու լսածներուս մասին:

—Լաւ է, լաւ, յարեց Ներսը ուրախութեամբ. բայց ըսէ նայիմ, ի՞նչպէս կրնանք մտնել բերդը:

— Բերդի հիւսիսակողմը գաղտնի անցք մը կայ, որ ազատ է պահապաններէ. ես պատրաստ եմ նոյնիսկ այս գիշեր ցոյց տալու այդ անցքը քու զօրքերուդ :

— Շատ լաւ, այս գիշեր իսկ մենք կը սկսինք յարձակումը: Եթէ ուղիղ դուրս գան խօսքերդ, դուն կը ստանաս քու արժանի վարձատրութիւնդ :

— Թող Ալլահը պահէ քեզ, տէր:

— Բայց ի՞նչ է քու անունդ:

— Քոսակ :

— Լաւ, այժմ գնա հանգստանալու: Երբ կանչեմ քեզ, իսկոյն կուգաս իմ մօտ :

Քոսակ խոր գլուխ տուաւ եւ գոհ սրտով հեռացաւ: Գոհ էր մատնիչը եւ կը մտածէր թշնամիները բերդ մտցնելու մասին: Մինչ այդ ատեն կին, մանուկ, ծեր ու երիտասարդ հաւաքուած էին ամրոցի եկեղեցիին մէջ եւ արտասուաթոր աչքերով կը լսէին Մարտիրոս հօր քարոզը: Կանգնած բեմին վրայ, ծերունի վանահայրը կը խօսէր հոգիի անմահութեան մասին եւ կը բացատրէր մահուան նշանակութիւնը :

Անոր հոգին կը գուշակէր կարծես որ մատնիչը իր գործը պիտի կատարէ, ուստի կ'աշխատէր վառ ու կենդանի պահել յուսահատ ժողովուրդին մէջ հաւատքի ոգին :

— Այո, ես կը տեսնեմ զԱյն, կ'ըսէր վանահայրը. Ան է միայն յաւիտենականը եւ անմահը, իսկ անկէ դուրս ամէն ինչ անցաւոր է ու ժամանակաւոր : Մեր կեանքն ալ անցաւոր է:

«Թող չվախցնէ ձեզ Արաբաց սուրը : Ամուր պահեցէք ձեր հաւատքն ու կրօնքը եւ արժանացէք սուրբ նահատակութեան : Չեմ ըսեր որ վիզերնիդ երկարէք անհաւատներու սուրին, ոչ, քաւ լիցի: Սուղ ծախեցէք ձեր կեանքը, եւ քանի շունչերնիդ վրանիդ է, մի ձգէք սուրը ձեռքէ եւ կռուեցէք ձեր թշնամիներուն դէմ, որոնք կ'ուզեն ջնջել ձեր կրօնքն ու ազգութիւնը: Վսեմ է այն նահատակութիւնը, որ կը կատարուի յանուն հայրենիքի եւ կրօնքի:

Մարտիրոս հայրը լռեց եւ ծունկի եկաւ աղօթելու համար: Ինչպէս մարմնացած արձան, քանի մը վայրկեան անշարժ մնաց, ապա երիտասարդի նման վեր թռաւ տեղէն եւ իջաւ բեմէն ցած: Ժողովուրդը կը հեծկլտար եւ դառն արցունքներ թափելով կ'ընդունէր սուրբ հաղորդութիւնը :

Յետոյ՝ կիներն ու մանուկները մէկ կողմ քաշուեցան եւ մօտ երկու հարիւր զինուած երիտասարդներ դէպի պարիսպները փութացին: Դուրսը, դաշտին մէջ կը լսուէին Արաբներու վայրենի գոչիւնը եւ զէնքերու շաչիւնն ու շռինդը: Ըստ երեւոյթին՝ անոնք կը պատրաստուէին նոր յարձակում մը գործելու ամրոցին վրայ:

Իրիկուան դէմ էր եւ մութը հետզհետէ կը պատէր ամէն կողմ, երբ կատաղի գունդերը դրոհ տուին դէպի պարիսպները, կարծես ուզելով շփոթութեան մատնել քաջարի բերդականները: Ուրիշ գունդ մը, Քոսակի առաջնորդութեամբ, գաղտնի անցքէն բերդ կը մտնէր :

Հայ կտրիճները, այս ստոր դաւաճանութեան անգիտակ, կը կռուէին արիութեամբ եւ յոյս ունէին կրկին հալածելու թշնամին, երբ ներսէն լսուեցաւ չարագուշակ աղաղակ մը, որ վայրկեան մը սառեցուց կռուող քաջերուն արիւնը:

Ամրոցին մէջ, հոն՝ ուր կը գտնուէր եկեղեցին, կը նշմարուէր սեւ գունդ մը, որ վայրենի ճիչերով կ'աշխատէր կոտրել եկեղեցիին դուռը, ուր ապաւինած էին կիներ, մանուկներ եւ անկար ծերունիներ: Բերդականները զգացին իրենց անյոյս ու վտանգաւոր դրութիւնը. սոսկալի մռնչիւն մը արձակելով՝ ձգեցին պարիսպները, որոնց վրայէն արդէն վեր կը բարձրանար թշնամին, եւ կատաղութեամբ ինկան ներսի թշնամիներուն վրայ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱԲՎԱՋԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Տիկին Վ. Մուրատեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօրը՝ Վահան Օհանեանի, Colombes :

չէք, ապացուցանելու համար թէ ազգապահպանման միակ միջոցը հայրենիքն է, ինչո՞ւ կեցեր էք այստեղ, ինչո՞ւ չէք երթար եւ քարոզ կը կարդաք ուրիշներուն ։

Գայլերը թող ոռնան ինչքան որ կ'ուզեն ։ Կարաւանը կը քալէ, արհամարհելով բոլոր «արձակ-համարձակ» թափթփուքներն ու խառնակիչները ։

Մ․ Արամ

Պերլին, Պաղեստին եւ ուրիշ հարցեր

Արեւմտեան պետութեանց Մոսկուայի ներկայացուցիչները Փարիզ եկան, տեսնելու համար Յարտաքին Նախարարները ։ Կ'ըսուի թէ այս վերջինները նոր ծանուցագիր մը պիտի ղրկեն Խ․ Միութեան , բանակցութիւնները խզելէ առաջ ։ Ամերիկացիները անհամբեր կ'երեւան, բայց Ֆրանսա չուզեր աճապարել ։

Պ․ Պէվին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը , Փարիզէն Լոնտոն գնաց առջի գիշեր, ներկայ ըլլալու համար բացառիկ ժողովի մը որ կապ ունի Պերլինի հարցին եւ Մոսկուայի խօսակցութեանց հետ ։ Փարիզի մէջ նշանակալից կը գտնեն Պ․ Մոլոթովի բացակայութիւնը Ազգաժողովէն ։

Երեք նախարարները խորհրդակցութիւններ կատարեցին նաեւ Պաղեստինի մասին, քննելով կոմս Պերնատոթի ծրագիրը ։ Մ․ Նահանգները համաձայն են այս ծրագրին, Անգլիան որոշ վերապահումներ ունի, բայց Արաբները բոլորովին կ'ընդդիմանան անոր գործադրութեան ։

★ Պաղեստինի հրէական գաղտնի կազմակերպութիւնը, Իրկուն, տեղի տալով Իսրայէլի կառավարութեան վերջնագրին, որոշեց լուծել իր մարտական խումբերը ։ Հետապնդումները կը շարունակուին միւս կազմակերպութեան՝ Սթէրնի դէմ, երեւան հանելու համար կոմս Պերնատոթի եւ գնդ․ Սէռոյի ահաբեկիչները ։

Երկու զոհերուն մարմինները Օրլիի օդակայանը հասան առջի օր, երկու օդանաւերով ։ Այս առթիւ դամբանականներ խօսեցան Ազգաժողովին ներկայացուցիչները ։

Ֆրանսայի ներքին հարցեր

ՎԱՂՈՒԱՆ (ՈՒՐԲԱԹ) ԸՆԴՀ․ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ․ — ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ․ — ԱԶԳ․ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԷ ԶՕՐ․ ՏԸ ԿՈԼԸ

Ամբողջ Ֆրանսան կատարեալ անելի մը պիտի մատնուի վաղը, ուրբաթ, եթէ գործադրուի ընդհանուր գործադուլի որոշումը, ժամը 14էն 16 ։ Որոշումը, տրուած է չորս արհեստակցական միութեանց կողմէ ։ Կառախումբերն ալ կանգ պիտի առնեն մէկ ժամ, 16էն 17 ։ Դադարի պահուն հրապարակային ժողովներ պիտի սարքուին, արծարծելու համար հետեւեալ պահանջները․—

1.— Բացառիկ հատուցում Սեպտեմբերի համար, 3000 Ֆրանք, անմիջապէս վճարելի ։

2.— Վերաքննութիւն աշխատավարձքի, ամսական նուազագոյն ապրուստ նշանակելով 13.500 Ֆրանք ։

3.— Պարբերաբար վերաքննել եւ ապրուստի սղութեան յարմարցնել աշխատավարձքը ։

4.— Իջեցնել գիները, կրճատելով դրամատիրական շահերը ։

5.— Վերացնել աշխատավարձքի սակերու տարբերութիւնը՝ երկրին մէկ շրջանէն միւսը ։

★ Մասնակի գործադուլները կը շարունակուին ամէն կողմ, հիւսիսէն հարաւ, խանգարելով առօրեայ կեանքը ։

★ Հանրապետութեան խորհուրդը իր կարգին քննելով նոր տուրքերու օրինագիծները, մերժեց աշխատավարձքի վրայ հաստատուած տուրքը ։ (400.000 Ֆրանքէն վեր) ։ Վերջին խօսքը կը մնայ Ազգ․ Ժողովին ։

★ Կրընոպլի արիւնալի դէպքին առթիւ բուռն հարցապնդումներ տեղի ունեցան Ազգ․ Ժողովին Գշ․ օրուան նիստին մէջ ։ Ներքին նախարարը, Պ․ Ժիւլ Մոք, մանրամասնօրէն պարզեց դէպքը, այս առթիւ մեղադրելով զօր․ տը Կոլը թէ «մասնաւոր տարիկանութիւն մը կը պահէ մեքենաչէն կարգուսարքով, ինչ որ անթոյլատրելի է ժողովրդապետութեան մէջ» ։ Նախարարը 5000 կը հաշուէ զօրավարին «ամենապահ գունդը» Փարիզի, 10000 ալ գաւառի մէջ ։ Առաջին անգամ էր որ կառավարութեան մէկ անդամը այսքան խիստ կը խօսէր զօրավարին դէմ ։ Պ․ Ժիւլ Մոք (ընկերվարական) զօրավարին կատարած պտոյտներուն ծախքերն ալ հաշուեց․— 10.873.000 Ֆրանք, 204.000 քիլոմեթր ճամբու վրայ, ինչպէս եւ 57 հազար լիտր հրանիւթ (էսանս) ։ Ցարդելով հանդերձ 1940 Յունիս 18ի հերոսը, ներքին նախարարը ազդարարեց թէ «բանակը պէտք չէ խառնուի քաղաքական պայքարներու ։ Կուսակցութեան վարիչը փրաւունք չունի չահագործելու ազատարարին փառքը ։ Սար-

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՑ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ կը ներկայացուի այս երեքշաբթի (28 Սեպտ․) երեկոյեան ժամը 9.30ին սինէմա Alhambraի մէջ, մէթրօ Mairie d'Issyի դիմաց ։ Մուտքը միայն հրաւիրատոմսերով ։ Այժմէն կարելի է ապահովել Café des Sportsէն, ընկեր Դ․ Դաւիթեանի, Ա. Գօյաճեանի, Ե․Սերոբեանի մօտ ։

Ներկայացման բոլոր առանց հրաւիրատոմսի ոչ ոք ներս կ'առնուի ։

ԱՑՑ՝ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

(Իր մահուան 60ամեակին առթիւ)

Կազմակերպուած Հ․ Ե․ Դ․ Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ («Ահարոնեան» խումբ) ։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Père Lachaiseի գերեզմանատունը ։ Հաւաքավայր՝ Place Gambetta ։ Շիրմին գլուխը խօսք պիտի առնեն՝

Ընկերներ Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Հ․ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ծանօթութիւն․— Հ․ Ե․ Դ․ Նոր Սերունդի բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ ըլլալ ։

...

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ․— Վարդանեան ընտանիքն եւ իր զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կիրակի 26 Սեպտեմբեր , Փարիզի Հայոց եկեղեցին ,Ս․ պատարագէն վերջ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ , վաղամեռիկ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ եւ կը խնդրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

«Ա․ Ահարոնեան» վարժարանի վերաբացումը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 1ին , իրիկուան ժամը 8ին ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, 17—21 Սեպտեմբեր

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները․ —

ՎԻԷՆ՝ Պրծ, Գին․ Անդ․ Թէրզ, Բար․ Գալայ․ Նաճ․ Ման․ Փափ․ Ս․ Դաւ․ Աբր. Զիլ. Տ․ Յակ․ Բար․ Փափ․ Տ. Զոպ. Բարս․ 1200ական Ֆր․ ։ Մաղ․ 600, ծանուցումի փոխարէն 700, Պլ․ ՕՏՏՕ Գործ․ Օգոստոսը , Արմղ․ 2200, Ս․ ՄՈՐԻՍ Պըլըք․ 600, ՊԻԱՆՔՈՒՐ Հ․․ 1200, ԻՍԻ Սարխ․ 1200, Գալայ․ 1200, ՎԷԼԻԶԻ Նալ․ 1200, ՓԱՐԻԶ (10) Կար․ 2000, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Զօր․ 600, ՄԱՐՍԷՅԼ Ծեր․ թիւ 1046 — 1051, ԼԻՈՆ Ուզ․ հազար, ՓԱՐԻԶ (9) Արփ․ 1200, ՄԷՏՈՆ Դար․ 1200, Քէօս․, Ճիվ․ 1200ական, ՔՈԼՈՄՊ Օհա․ 1200, ՔԱՇԱՆ Երա․ 1200, Գալ․ 1200, ՊԱՆԵԷՕ Եափ․ 1200, Դպ․ ծանուցում 200, ՊՕԼԷՆ Գույ․ 650, ՓԱՐԻԶ (20) Ռափ․ 650, ՓԱՐԻԶ (11) Վաթ․ 2 հազար, ԼԱ ՍԻՕԹԱ Ստե․ 500, ՎԻԼՖՐԱՆՇ Եղ․ 3000, ՊԱՆԵԷՕ Կոճ․ 1200, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ Ռափ․ 650, ՄԱՐՍԷՅԼ Ահա․ 1200, ԱՆԻԷՌ Ծառ․ 1200 Ֆրանք ։

սափելի բան է մտածել թէ կռիւ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսացիներու միջեւ ։ Կառավարութիւնը պիտի պաշտպանէ խաղաղութիւնը» ։

★ Ազգ․ ժողովը օրէնք մը քուէարկեց որ կ'արգիլէ ոստիկաններուն գործադուլը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆՈՐ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ պիտի ստանայ Մ․ Նահանգներէն, մասնաւորապէս թորփիլանաւեր, որոնց շնորհիւ պիտի զօրանայ Տարտանէլի պաշտպանութիւնը ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական բանակը պարտութեան մատնեց ապստամբները Քասթորիայի մէջ (արեւմտեան Մակեդոնիա), սպաննելով 375 հոգի ։ Ապստամբները զարկին Փաթրաս -Պիրէոն երկաթուղին, քանդումներ կատարեցին Թեսալիոյ մէջ եւ բռնի գինուորագրեցին 30 գիւղերու բնակիչները ։

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՑՈՅՑԵՐ տեղի ունեցան Պրիւսէլի մէջ, համայնավարներու կողմէ, ամերիկեան շարժանկարի մը՝ «Երկաթեայ վարագոյր» ներկայացման առթիւ ։ 500 ոստիկաններ դիրք բռնած էին թատրոնին առջեւ, 80 բոլշեւիկներու դէմ ։

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ․— Հ․ Ե․ Դ․ Նոր Սերունդի հաւաքոյթները կը վերսկսին Սեպտ․ 28ին, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը՝ այս ուրբաթ օր, ժամը ճիշդ 3ին, եկեղեցիին սրահը ։ Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՍԱՔԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգ․ Միութեան տարեկան ընդհ․ անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին 32 rue Trévise, Paris (9) ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի եւ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղերը ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ․ Ե․ Դ․ Նոր Սերունդի Փարիզի «Ա․ Ահարոնեան» խումբին նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 9ին Sociétés Savantes ։

Կը դասախօսէ Ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ։

Նիւթը՝ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆի կեանքն ու գործը ։ (Մահուան 60ամեակին առթիւ) ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը ։ Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը ։ Ուսուցիչ՝ Պ․ Մեսումենց ։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Հ․ Ե․ Դ․ Փոն տը Շէրիւի Նոր Սերունդի Արաքս խումբի բացման հանդէսը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Կը նախագահէ ԱՐՇԱՒԻՐ ՀԱԲԷԼԵԱՆ ։ Բանախօսութիւններ ։

Սինէ Ղազօ կը ներկայացնէ Խանասորի տարեդարձի շարժանկարը ։

Հանդէսէն վերջ խնճոյք մինչեւ առաւօտ ։ Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ շատ մը անակնկալներ ։ Մուտքը ազատ է ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, Վեցամս. 650, Եռամս. 10 տող. համ 3 անգամ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 24 Septembre 1948 Ուրբաթ 24 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5651-Նոր շրջանի թիւ 1062

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՏԻՆ ՋՈՒՐԵՐՆ ԱՆԳԱՄ...

Երեք տարիէ ի վեր, լուրեր կը յուսայի թէ Խ. Միութիւնը վճռական ձեռնարկ մը պիտի կատարէ, գոնէ Կարս - Արտահանը ետ առնելու համար։ Մանաւանդ որ, Վիշինսկին ալ արտայայտուած էր անգամ մը, հոգ չէ աւելի վերացական քան թէ հայկական հող համարելով զայն ։

Այդ լուրերուն գլուխը կը գտնուէր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Գէորգ Զ., որ փութաց աւետաբեր լուրեր հաղորդել 1945ին, կրաւոր թէ բանաւոր, եկեղեցական համագումարին մէջ։

Ինչպէս կ'երեւայ, ծերունի հովուապետն ալ սթափած է այժմ, եւ կը բոհանայ հողեշահ քարոզներ տալով ։

Վկայ՝ իր իսկ պաշտօնաթերթը, «Էջմիածին», որուն 1948 յունուար - փետրուարի թիւը նոր հասած է արտասահման ։

Հատուած մը միայն, խորհրդածութիւնը ձգելով ընթերցողներուն ․

— «Մեծ Դատերը իրենց արդար լուծման համար ժողովուրդներից ու կառավարութիւններից պահանջում են մեծագոյն իմաստութիւն եւ շրջահայեցողութիւն, ոյժ եւ կորով։ Հայ ժողովրդի եւ Հայ պետութեան մեծագոյն հովանաւորն ու հարազատ պաշտպան Սովետական հզօր Միութիւնը առաւելագոյնս օժտուած է այդ առաքինութիւններով ։ Ցուցալիչ պարագաները վերացնելու են մէկ քանի միշտ եւ ամենայն վճռականութեամբ։ Եթէ անհիմն էին հայ ազնիւ արտերին Երէկուայ վարդագոյն յոյսերը եւ սպասուած խանդավառութիւնները արդար Դատի շուտափոյթ վճռահատութեան նախազգացմամբ, եւս առաւել անհիմն են դառն հիասթափութեան եւ բարոյալքման մասնակի արտայայտութիւնները համազգային տենչանքի յաջողական անյաջողութեան շարադրուած պատճառով։ Հայ ժողովուրդը համազգայնօրէն եւ անվհատ տոկունութեամբ շարունակելու է իր արդազան պայքարը յանուն հայրենական արդար Դատի օրինական վճռահատման»։

Զհարցնենք․ — Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ինչո՞ւ աւելի կանուխ չխոստովանեցաւ թէ «անհիմն էին հայ ազնիւ սրտերի երէկուայ վարդագոյն յոյսերը եւ սպասուած խանդավառութիւնները» ։

Հարցումը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ։ Եւ անհրաժեշտ ալ չէ, քանի որ այլապէս պերճախօս փաստեր կ'ապացուցանեն թէ Մոսկուան երբեք լրջօրէն զբաղած չէ հայկական պահանջներով։

Զբաղած չէ նոյնիսկ այն օրերուն երբ իր յաղթապանծ բանակները Պերլինի դուռները կը հասնէին, հայկական զօրաբաժնի մը հետ ։

Ահա նորագոյն փաստը, կարճ եւ ազդու ։

Թուրք թերթերուն մէջ հրատարակուած զեկոյցի մը համաձայն, բանակցութիւնները վերսկսած են Կարսի մէջ, խորհրդային իշխանութեանց հետ, լուծելու համար Ախուրեանի ամբարտակին խնդիրը ։

Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ կնքուած դաշնագիրներով, Ախուրեանը (Արփաչայ) եւ Արաքսը դարձած են ջրային սահմանագլուխ՝ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ ։

Ամենազօր Մոսկուան Անիի աւերակներն իսկ չկրցաւ փրկել ։

Բազմաթիւ վիճումներու կարգին, որոնց թաղտը պաշտը պիտի մնայ Նախիջեւանի կցումը Խ. Ադրբէջանի, շարք մը իրաւունքներ վերապահեց Թուրքիոյ՝ նաեւ հայկական գետերուն վրայ։

Այդ իրաւունքներէն մէկն է որ կը յիշեցնեն Թուրքերը, առանց ազդուելու օրուան հովերէն։

Ի՞նչ կ'ըսէ Թրքական հեռագիրը։

Ռուսերը ջրաբաշխական նոր ցանց մը հիւսած էին Ախուրեանի վրայ։ Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնն ալ ծրագիր մը պատրաստած էր, հաւասարապէս օգտուելու համար այդ գետին ջուրերէն։ Խորհրդային կառավարութիւնը պատասխանած ըլլալով այդ ծրագրին, բանակցութիւնները վերսկսած են Կարսի մէջ ։

« Ռուսերը վերջերս ընդարձակելով 1938ին շինուած ամբարտակը, ջուրերուն մեծագոյն մասը իրենց կողմը դարձուցած էին»։ Անգարա կ'ուզէ որ Թրքական հողերն ալ նոյն ձեւով օգտուին։

Ինչո՞ւ չէ։ Ախորժակը ուտելով կը բացուի...

Շ.

Ներգաղթի Գ. շարեշրջանը

Բարեգործական Նիւ Եորքի Կեդր. վարչութեան վերջին զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները —

Ներկայ շարեշրջանին Ռումանիայէն եւս Ս. Հայաստան մեկնած են 1020 հոգի, Յունիս 21ին, իսկ Եգիպտոսէն՝ 2020 հոգի Օգոստոս 22ին (անցեալ տարի յետաձգուած կարաւանը) —

Վիճակագրութիւն 1946 եւ 1947 տարեշրջաններու ներգաղթին —

Երկիրներ	1946	1947	*Գումար*
Իրան	20.526		20.526
Սուրիա, Լիբանան, Իրաք	19.414	15115	34.529
Յունաստան	5.100	13322	18.422
Պուլկարիա	4.352		4.352
Ռումանիա	1.846		1.846
Ֆրանսա		4280	4.280
Եգիպտոս		1680	1.680
Մ. Նահանգներ		152	. 152
Համագումար	51.238	34549	85.787

Ընդհ. գործադուլ այսօր, ուրբաթ ժամը 16-18

ՄԵԹՐՕՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ

ՊԻՏԻ ԶԲԱՆԻՆ 24 ԺԱՄ

Բոլոր Արհեստակցական Միութեանց որոշման համաձայն, այսօր, ուրբաթ, ընդհ. գործադուլ պիտի յայտարարուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ժամը 16էն 18։ Փարիզի մէջ ստորերկրեայ երկաթուղին (Մեթրօ) եւ հանրակառքերը (օթօպիւս) ՊԻՏԻ ԶԲԱՆԻՆ ՔՍԱՆԸԶՕՐՍ ԺԱՄ, ուրեմն մինչեւ շաբաթ առտու, եթէ վերջին պահուն ետ չառնուի տրուած որոշումը, ինչպէս կը յուսան շատեր։

Քանի մը մանրամասնութիւններ —

Կառախումբերը կանգ պիտի առնեն ժամը 16ին, առաջին կայարանին մէջ։ Նոյնպէս «թաքսի»ները ։

Կազի եւ ելեկտրականութեան կեդրոններուն մէջ աշխատանքը պիտի դադրի նոյն ժամերուն ։

Թղթատարական վարչութեան մէջ ոչ նամակ ոչ հեռագիր պիտի ընդունուին ժամը 16—18։ Նամակներու բաշխումն ալ պիտի դադրի կէս օրէն վերջը։ Հեռաձայնի սպասարկութիւնն ալ պիտի ընդհատուի ։

Դպրոցները պիտի փակուին ժամը 16ին։

Պետական պաշտօնեաներն ալ պիտի միանան շարժումին։

Այլեւս աւելորդ է խօսիլ մետաղագործական հաստատութեանց, ածխահանքերու, նաւարաններու, մեծ ու փոքր գործարաններու եւն. մասին։ Մէկ խօսքով «ազգային գործադուլ», որուն հետեւանքով աշխատանքը դադրեցուցած պիտի ըլլան առնուազն եօթը միլիոն քաղաքացիներ ։

Ամենօրեայ կեանքը բոլորովին չխանգարելու համար բաց պիտի մնան հացագործները, մսավաճառները եւ փոքր նպարավաճառները։

Այս բոլոր ցոյցերուն նպատակն է բողոքել սղութեան եւ նոր տուրքերուն դէմ, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով։

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 13 — 15 ՅԱՒԵԼՈՒՄ ?

Նախարարական խորհուրդը երկու օրէ ի վեր բացառիկ նիստեր կը գումարէ, լուծելու համար ապրուստի սղութեան եւ աշխատավարձքի յաւելման խնդիրները։ Ընկերվարականները կը պահանջէին 15 % յաւելում, կառավարութիւնը հազիւ 10 % կ'ընդունէր։ Զորեքշաբթի մինչեւ կէս գիշեր վիճաբանելէ ետք, վերջնական որոշումը յետաձգուեցաւ յաջորդ օրուան։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ վերջին պահուն կառավարութիւնը համաձայն է աշխատավարձքը աւելցնել 13 %։ Այս յաւելումը պիտի կատարուի ապրուստի սղութեան պարգեւ մը սահմանելով, (1200 ֆրանք), աշխատաւորներու եկամուտի տուրքը ջնջելով եւ ընտանեկան նպաստը աւելցնելով ։

« Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Մարշըլի ծրագրին լիազօրը, Հօֆմըն, տրամադիր է որոշ գումար մը տրամադրելու, որպէսզի կարելի ըլլայ գամէ 10 % աւելցնել աշխատավարձքը, առանց

Նոր ծանուցագրով մը պատասխան կը պահանջեն Մոսկուայէն

Արեւմտեան երեք պետութիւնները Սեպտ. 22ին հաւաքական ծանուցագիր մը ուղղեցին Խ. Միութեան, պատասխան պահանջելով Պերլինի հարցին եւ յարակից խնդիրներու մասին։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ վերջին փորձն է այս, եւ երեք պետութիւնները կը սպասեն որ խորհրդային իշխանութիւնը «այո» կամ «ոչ» պատասխանէ կարգ մը հարցումներու։ Ամէնէն առաջ կ'ուզեն իմանալ թէ Մոսկուա կ'ընդունի՞ որ չորս պետութիւնները հաւասար իրաւունքներ ունին Պերլինի մէջ, բոլոր ճակատներուն վրայ։ Եթէ Խ. Միութիւնը չընդունի այս սկզբունքը, միեւնոյն ատեն մերժելով դադրեցնել Պերլինի պաշարումը, այն ատեն խնդիրը պիտի յղուի Միացեալ Ազգերու համագումարին ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պ. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, կ'ուզէր անմիջապէս խզել Մոսկուայի հետ կատարուած բանակցութիւնները, բայց իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցը, Պ. Շուման, յաջողեցաւ յետաձգել տալ այս քայլը, նոր փորձ մը կատարելու համար։

Ծանուցագիրը միաժամանակ յանձնուեցաւ Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Փարիզի խորհրդային դեսպաններուն ։ Երեք արեւմտեան պետութիւնները այլեւս տարակոյս չունին թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ ամբողջովին իր ափին մէջ առնել Պերլինը, բայց եւ այնպէս նոր փորձ մը կը կատարեն, յաջորդ քայլ մը առնելէ առաջ ։

Ամէն պարագայի մէջ, Պերլինի տագնապը, որ կը տեւէ երեք ամիսէ ի վեր, հասած է վտանգաւոր կէտի մը։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ լաւատես չեն ելքի մասին։

«Ի հարկին պիտի կռուինք»

Զօր. Սըր Պ. Ռոպըրթսըն, Գերմանիոյ բրիտանական սպարապետը, յուզումնալից ճառ մը խօսեցաւ Փարիզի մէջ, անգլեւամերիկեան մամուլի ընկերակցութեան կողմէ սարքուած ճաշի մը առթիւ։ Առանց բառերը ծամծմելու, յայտարարեց թէ արեւմտեան Եւրոպան պէտք է զօրանայ պաշտպանելու համար ազատութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը, «ի հարկին կռուելով»։

Ակնարկելով այն վախերուն որ կը յայտնուին Ֆրանսայի եւ ուրիշ արեւմտեան երկիրներու մէջ, Գերմանիոյ արագ վերելքին առթիւ, զօրավարը յայտարարեց ․

— « Եթէ արեւմտեան Եւրոպան պատրաստ է եւ բաւական զօրաւոր՝ ինքզինքը պաշտպանելու, հաւանաբար ոչ մէկ նախայարձակում կրնայ գալ Գերմանիայէն կամ ուրիշ որեւէ կողմէ։ Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա ըլլալով ամենամեծ երկիրները, բնականաբար ամենամեծ բաժինը պիտի ստանձնեն այդ պաշտպանութեան մէջ։ Մենք չենք անտեսեր ապագայ վտանգները։ Բայց չենք կրնար ձգել որ արեւմտեան Գերմանիան — կամ Գերմանիան — իւրի յուսահատութեան եւ թշուառութեան մէջ։ Եթէ այդպէս ընենք, Գերմանները պիտի դիմեն այն անհաճոյ միջոցներուն որ գործածեցին անցեալին եւ բարեկամներ պիտի փնտռեն ո'ւր որ գտնեն։ Կարծեմ շատ ծանր վտանգ մըն է այս » ։

Թղթակիցները հարցուցին թէ ի՛նչ կը խորհի Մոսկուայի առաջարկի մասին — պարպել ամբողջ Գերմանիան։ Զօրավարը պատասխանեց ․

—Սխալ է քաշուիլ, մինչեւ որ խաղաղութիւնը ամրապնդուի եւ Գերմանիան ի վիճակի ըլլայ կառավարութիւն մը կազմելու ազատօրէն, եւ ոչ թէ փոքրամասնութեան մը տիրապետութեան տակ։

([illegible] շարունակութիւնը [illegible] Դ. էջ)

խախտելու դահլիճին դիրքը եւ ֆրանքին գինը։

Տրամադրելի գումարը, որ 70 միլիառ ֆր. է այժմ եւ որ անձեռնմխելի պիտի մնար որոշ ատեն մը, կրնայ 125 միլիառի բարձրանալ տարուան վերջը։ Ամերիկեան թերթին կարծիքով, Տնտեսական Գործակցութեան Յանձնախումբը, որուն վարիչն է Պ. Հօֆմըն, կրնայ այդ գումարը ֆրանսական կառավարութեան տրամադրել մասնավոր ճարերով, իւրաքանչիւր անգամ 30 միլիառ ֆր.։ Առաջին վճարումով, Ֆրանսայի պետական գանձը պիտի կրնայ կատարել կարգ մը յանձնառութիւններ եւ օգնել քառամեայ ծրագրին գործադրութեան ։

Այս նոր աջակցութեամբ կառավարութիւնը կը յուսայ պահել ֆրանքին գինը։ Իրազեկ թերթ մը, Combat, երէկ դիտել կու տար թէ Ուաշինկթընէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, հետզհետէ հաւանական կ'երեւայ որ Սեպտ. 27ի դրամական ժողովին մէջ Նորէն պիտի արծարծուի ֆրանքին արժեզրկման խնդիրը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ պահել ներկայ գինը, բայց միւսները ճնշում կը բանեցնեն եւ կը կարծուի թէ տալարին գինը պիտի ըլլայ 313 ֆրանք ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՈՒՆՉԸ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Տարագրութեան բոլոր տեսակի տառապանքները կրած եւ երեք անգամ Արաբներու եւ Քրտերու ծախուած որբ մը, որ՝ այժմ բարեկեցիկ վիճակի մը հասած, ընտանիքի պատուական հայր մը դարձած է, դուռս կը զարնէ ուշ գիշերին։

Զարմացած կը դիտեմ զինք իր անժամանակ այցելութեան համար։

Կը խնդայ ու կը պարզէ նպատակը։ Թէեւ Ֆրանսա մեծցած, բայց ո՛ւրկէ ուր, մեր կուսակցութեան աւանդութիւններով օժտուած, եկեր է ընկերական պարտականութիւն մը կատարելու։

Օդափոխութեան կ'երթայ ու չէ մոռցած իր հիւանդ ու մխտացող ընկերը։ Կը պնդէ որ ընկերանամ։ Կը մերժեմ, ջանալով համոզել զինքը եւ դառակը, անգամ Նոր Սերունդի։

Բայց անդրդուելի կը մնան երկուքն ալ ու տեղի կուտամ։

Մթնշաղին մէջ կը սուրայ ընկերոջս ինքնաշարժը։

Ընտրուած է լեռնային ճանապարհ մը, որ բանուկ չէ, դժուարին է, եւ նոյնիսկ վտանգաւոր։

Հետզհետէ լոյսը կը բացուի։

Կը սուրանք քաղաքներու, գիւղերու մէջէն, անտառներու, պարտէզներու եզերքներէն, մերթ ընդ մերթ զուգընթաց գետերու եւ գետակներու։

Արեւի առաջին ճառագայթները կենդանութիւն կուտան սար ու դաշտին ու բնութիւնը կը խայտայ։

Ժամը 9ին կը սկսի մեր վերելքը, ոլոր-մոլոր ճամբաներով։ Արդէն 1600 մեթր բարձրութեան վրայ ենք։ Դիմացի լեռները գոռոզ հսկաներու նման, իրենց թաղը մշուշներու մէջ խրած, կը սպառնան։

Ճամբան քարքարոտ է. հսկայ ժայռերը բարձունքներէն դահավէժ, թաւալած են ճամբուն վրայ։ Տեղ-տեղ ալ ժայռի խոշոր կտորներ առիւծի ժանիքներու նման դուրս ցցուած, կը սպառնան խափանել մեր ճամբան։

Անդնդախոր ձորեր, լեռներէն ժայթքող կըշկշան առուակներ, պուրակներ, թուփեր, եղեւիններու խիտ անտառներ, հազարագոյն ծաղիկներ եւ վերջապէս իրար չղթայուած երեք կիրճերը մեր Զանգեզուրը կը յիշեցնեն։

Հոս, այս լեռներէն հոսող աղբիւրները եզերուած են գնիրրուկներով, թէեւ այդ ծաղկին ժամանակը շատոնց անցած է։ Տեղ-տեղ նաեւ անթառամ ծաղիկ, վայրի մխակ, դանդակածաղիկ եւ ուրիշներ, որոնք յատուկ են Զանգեզուրի եւ Վասպուրականի լեռներուն։

Ու կը մօտենանք Կափին, ուր կը հաշմարենք ուղեւորներ, կառքեր ու ձիաքարշ սայլեր։ Ահա նաեւ շուկան, տօնավաճառը։

Հայեր հոս ալ բաւական թիւ կը կզմեն։ Կը կենանք հրապարակին վրայ ու կը շրջապատուինք խումբ մը Հայերով։ Կան Մարսէյլյարնակ շրջուն վաճառորդներ։ Նաեւ Կափի մէջ բնակողներ։

Կը մտնենք սրճարան մը, կը հիւրասիրուինք։ Մտերմիկ խօսակցութիւն, հետաքրքրական հարցեր։

Ու Կափի հայ գաղութէն անձ մը դրպանէն հանելով աղջեւս կը դնէ տեղական թերթ մը, որուն մէջ մեծ գովասանքով կը խօսուի Մարսէյլի Արծուիկներու մասին, որոնք Կափէն քիչ մը հեռու բանակումի եկած էին քանի մը օր առաջ։

Տեղական թերթին մէջ կը տեսնենք նաեւ Արծուիկներու խմբանկարը, եւ մեր հայրենակիցը հիացումով ու հպարտանքով կը խօսի հայ աղջիկներու բանակումէն կրած իր տպաւորութեանց մասին։

Կափէն ետք, մեր ճամբան աւելի դժուարին կը դառնայ, բայց ընկեր Ց. Կօչկարեանի ինքնաշարժը կը բարձրանայ, կ'իջնէ, նորէն կը բարձրանայ մինչեւ որ վերջապէս կը հասնինք Վէրնէ։

Ընդարձակ ձորի մը մէջ, թաւշականանչ, իրարու չղթայուած բլրակներ կանաչին զանազան գոյներով, եւ ոլորապտոյտ վտակ մը ձորին մէջտեղէն գլգլացող։

Գիւղը, հազիւ երկու տասնեակ տուներէ բաղկացած, ունի հինդ պանդոկներ, որոնք դեռ լեփլեցուն են զանազան վայրերէ եկած հիւրերով։

Հազար երկու հարիւր մեթր բարձրութիւն, դուլալ ու սառնորակ ջուրը, ծաղկաւէտ մարգագետիններ, անտառապատ լեռներ ու բլուրներ, մէկ մասը ձիւնով ծածկուած։

Ճամբուն վրայ կը հաշմարուին երկու կիներ։

Վալանսի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներն են, որոնք օդափոխութեան երրորդ խումբի տղոց ընկերացած են, զանազան պարտականութիւններ ստանձնելով։ Գիտի երթան 12 քիլոմեթր հեռու, Սէյն գիւղաքաղաքը, գնումներ կատարելու։

Երկու նկարագրութիւններ կարդացած ըլլալով Կապոյտ Խաչի կազմութեան կայանի գործունէութեան մասին, զանց կ'առնեմ կարգ մը մանրամասնութիւններ։

Հինաւուրց շէնք մը, ընդարձակ մարգագետնի մը վրայ, որ կը նայի ձորին գեղեցկութեան ու լեռներու բարձունքին։ Գիւղական շէնք մը, քանի մը բաժանումներով, բակին մէջ աղբիւր մը շէնքին չորս դին ծառեր։

Երրորդ եւ վերջին խումբն է (Վալանսէն)։

Սուլիչը կը համախմբէ բոլոր տղաք եւ աղջիկները։ Ճաշը պատրաստ է, ներս կ'երթան, մենք ալ կը հետեւինք իրենց։

Հայերէն բառ մը չգիտցող տղաք, արդէն սկսած են հայերէն խօսիլ եւ արդէն «Հայր մեր»ը կ'երգեն ճաշելէ առաջ։

Ուշի ուշով կը հետեւիմ ճաշողներուն։ Կը կշտանան բոլորն ալ, հացն ու կերակուրը կ'առնեն իրենց առջեւ։ Ճաշէն ետք, կը բարձրանան ննջասենեակները, կը պառկին, կը հանգստանան եւ համաձայն իրենց առօրեայ զբաղումներու ծրագրին կ'առաջնորդուին վարը, պտոյտի։

Կը պարզուի որ ամէն օր կէսօրին եւ իրիկուն մի՛սով կերակուր ունին եւ ճաշը երկու տեսակ, պտուղն անպակաս։ Կաթը առատ է, մածուն ու սեր ալ կ'ունենան։

Գովասանքով կը խօսին Գ. Ե. Գօչունեանի մասին, որ կայանի հայրը կը համարուի։

Մեր բարեկամը իր բանջարանոցէն բաւական մեծ գումար արժող բանջարեղէններ եւ պտուղներ ձրիաբար տրամադրած է օդափոխութեան եկած երեք խումբերուն։

Անկէ զատ, ան իր բարոյական աջակցութեամբ եւ ծանօթութեամբ մեծապէս նպաստած է կայանին յաջողութեան։

Ապրի Կապոյտ Խաչը, կեցցեն մեր ժրաջան ու անձնուէր Խաչուհիները։

ԱՆՑՈՐԴ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞նչպէս կը գործէ Ազգաժողովը

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Գ. ընդհ. ժողովն էր որ բացուեցաւ Սեպտ. 21ին, Փարիզ, Շայեոյի պալատին մէջ։ Կը մասնակցին 58 երկիրներ, փոքրիկ Լիբերիայէն կամ Լիւքսէմպուրկէն մինչեւ զօրաւոր Խ. Միութիւնը եւ Մ. Նահանգները՝ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ քուէ ունի եւ վեթոյի առանձին իրաւունք չկայ, որով զօրաւոր երկիրներէն մէկը չի կրնար չէզոքացնել մեծամասնութեան կամքը։

Տեսականօրէն ժողովը կրնայ ըլլալ ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնը աշխարհի մէջ։ Այդ էր նպատակը Միացեալ Ազգերու դաշինքին հեղինակներուն։ Երբ որոշումները տրուէին երկու երկու երրորդով, բարոյական այնպիսի մեծ կշիռ պիտի ունենային որ բոլորն ալ հնազանդէին։

Բայց որպէսզի հեռու մնար «աշխարհի կառավարութեան» եւ «Միջազգային օրէնսդրութեան» ըմբռնումներէն, կազմակերպիչները ուզեցին որ ժողովին որոշումները ըլլան «յանձնարարութիւններ» եւ ոչ թէ «հրամաններ»։ Կը յուսացուէր թէ այս «յանձնարարութիւնները» իրականին մէջ պիտի դառնային «հրամաններ», այն միտքով թէ ժողովը պիտի ըլլար ներկայացուցիչը աշխարհի դատափարներուն, հետեւաբար այդ «յանձնարարութիւններ»ը պիտի յարգէին մեքենաբար, բոլոր կառավարութիւններու կողմէ։

Դժբախտաբար գործերը այս բարեյաջող ընթացքը չունեցան։

Մէկ տարի առաջ ժողովը յանձնարարեց Պաղեստինի բաժանումը եւ տուաւ ծրագիր մը գործադրութեան համար։

Արաբական պետութիւնները եւ Մեծն Բրիտանիան, երկուքն ալ անդամ Միացեալ Ազգերու — կազմակերպութեան, վճռապէս մերժեցին ծրագիրը, ամբողջութեամբ կամ մասամբ, եւ իրականին մէջ բաժանումը կատարուեցաւ Հրեաներու ջանքերուն շնորհիւ եւ հազարաւոր կեանքերու կորուստով։

Անցեալ տարի Մ. Նահանգներու նախաձեռնութեամբ՝ ընդհ. ժողովը հաստատեց առժամեայ յանձնախումբ մը — այսպէս կոչուած «պզտիկ ժողով», որպէսզի տարուան ընթացքին ուսումնասիրէ մանաւորաբար քաղաքական հարցերը։

Ռուսական խմբակը, առարկելով թէ ապօրինի գործ էր, մերժեց ճանչնալ Պզտիկ Ժողովը, եւ չուզեց մասնակցիլ խորհրդակցութեանց, հետեւաբար այս ժողովը գործեց առանց Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն։

Նոր ժողովը որոշեց կողմնակի հարուած մը տալ Ֆրանքոյի, եւ կանչելով իրենց դեսպանները...

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

6.— Ժողովը կը շնորհաւորէ բրոֆէսէօրը իր բարեացակամ զգացումներուն համար դէպի Փարիզի հայ գաղութը եւ իր Մատենադարանը եւ կը խնդրէ ներկայ գտնուիլ այն հաւաքոյթներուն որ տեղի պիտի ունենան յաջորդ եւ վաղայաջորդ օրերը միեւնոյն նիւթին շուրջ»։

X

Փաստաթուղթ Զ.— Ատենագրութիւն։— 8 Ապրիլ 1941 (Երեքշաբթի)։ «Տիար Նախագահը նիստը բացաւ հետեւեալ խօսքերով», ասուած է ատենագրութեան մէջ.—

1.— «Բարեգործականի վարչութեան ու Փարիզի հայ գաղութին կողմէ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բրոֆ. Աբեղեանի որ եկաւ Պերլինէն սփոփելու մեր սգաւոր սրտերը եւ տխուր ու խռովայոյզ հոգիները»։

2.— Այնուհետեւ, դարձեալ մի անգամ պատմականն անելով Նուպարեան Մատենադարանի եւ նորէն ու նորէն հաստատելով այն փաստը, թէ վերջին գերման իշխանութեանց սկզբնական կարգադրութեան համաձայն «իր ամբողջութեամբ Պերլին պիտի փոխադրուէր», թէ իր բոլոր խնդրանքներն ու աղաչանքները, «ամէն ջանք անօգուտ եղաւ», եւ թէ «ոեւէ միջամտութիւն անկարելի էր», «գիրքերը ամբողջութեամբ առեւանգուած էին ու պիտի ղրկուէին», Բարեգործականի նախագահը շարունակում է.—

3.— «Այդ պահուն էր որ գերմանական իշխանութեան ներկայացուցիչը մեզ իմացուց թէ Պերլինէն բրոֆ. Աբեղեան պիտի գար Փարիզ՝ մատենադարան ի հարցով զբաղելու համար ու կարելի եղածին չափ գոհունակութիւն տալու երկու կողմին»։

4.— Ինչպէս գիտէք, ռուսական հարիւր տարուան մատենադարանը իր 70.000 գիրքերով, ուքրանեան ու բոլոնիական մեծ մատենադարանները արդէն Փարիզէն առնուած ու Պերլին փոխադրուած էին»։

5.— «Գերման իշխանութեան այդ վարմունքը Հայերուն համար մեծ ուրախութիւն պատճառեց։ Բարեացակամ դիրք մը մեզի յոյս տուաւ որ կրնայինք դոնէ Մատենադարանին մէկ մասը պահել Փարիզ»։

6.— «Եւ տաւտօ մը իմացանք թէ բրոֆ. Աբեղեան եկած էր Փարիզ ու անմիջապէս սկսա՛ւ բանակցութիւններու»։ Բրոֆէսէօրին ունէինք աշխատակից եր, Զօպանեան, Անտոնեան ու Բարեգործականի պաշտօնեաներէն»։

7.— «Այսօր այս դէպքերուն վերջին արարուածն է որ հոս կը կատարենք։ Բրոֆ. Աբեղեանի բարի միջամտութեամբ, կրնամ հիմա ձեզի իմացնել պաշտօնապէս թէ Նուպարեան Մատենադարանին ամենափոքր մասը միայն պիտի բաժնուի ու Պերլին փոխադրուի»։

«Այս փոխադրութիւնը, սակայն տեղի պիտի ունենայ շատ լաւ պայմաններու մէջ»։ Ի՞նչ կերպ։ Այն կերպ, որ ես իմ կողմից աշխատել եմ եւ յաջողցրել Պերլինում, որ ընդունուին Բարեգործականի մի քանի խնդրանքները (փաստ. Զ — է)։

8.— «Որ Պերլինի հայկական մատենադարանը պահէ իր ճշմարիտ անունը, Նուպարեան Մատենադարան, յարգանք մը զոր ուզեցինք պահել հիմնադրին անուան»։

9.— «Որ Պերլինի Նուպարեան Մատենադարանը անջատեալ չըլլայ, այլ Փարիզի մատենադարանին մէկ շարունակութիւնը ըլլայ»։

10.— «Վերջապէս օր մը կապերը իրական ըլլան ու մեր յարաբերութիւնները սերտ մնան երկու Նուպարեան Մատենադարաններուն միջեւ»։

11.— «Այսպէս ուրեմն», եզրակացնում էր Բարեգործականի նախագահը, Գ. Քօլօլեան, «կ'աւարտի Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանի հարցը, որուն բարւոք լուծումը կը պարտինք բրոֆ. Աբեղեանի, որ ընդունեց միջնորդի եւ խաղաղ ու ազգասէր դատաւորի շատ նուրբ պաշտօնը...։ Կը խնդրեմ որ մեր շնորհակալութիւնները ընդունի»։

12.— «Յարգելի բրոֆէսէօրը յառաջիկայ հինգշաբթի կը մեկնի Փարիզէն։ Այս մեկնումին առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. ժողովը պատւոյ գինիի հաւաքոյթ մը սարքեց նախագահին հիւրասրահին մէջ, որուն հրաւիրուած էին քառասունի մօտ ազգային զանազան հաստատութեանց ներկայացուցիչներ եւ մտաւորականներ»։

(4)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

րը, Արժնթին եւ չաւ տմը ուրիշ լատին-ամերիկեան երկիրներ մերժեցին ընդունիլ այդ որոշումը։

Տակաւին եղան ուրիշ կարեւոր պարագաներ ուր ժողովին որոշումները եւ յանձնարարութիւնները, թէեւ երկուերրորդով քուէարկած, արժէք չունեցան, քանի որ Միացեալ Ազգերու երկիրները չհամաձայնեցան ընդունիլ։

ՄԱԿի առաջին ժողովը գումարուեցաւ 1946ին երկու մասերով, Յունուարին և Փետրուարին Լոնտոնի մէջ, եւ յետոյ աշնան, Լէյք Սըքսէսի մէջ, Նիւ Եորք։ 1947ի կանոնաւոր ժողովը գումարուեցաւ Լէյք Սըքսէսի մէջ։ Անկէ վերջ երկու մասնաւոր նիստեր եղան Պաղեստինի մասին, 1947ի գարնան եւ 1948ի գարնան, երկուքն ալ Լէյք Սըքսէսի մէջ։

Այս Գ. ժողովին բացումը կատարեց Արժանթինի պատուիրակութեան նախագահը, որովհետեւ Պաղեստինի վերաբերեալ մասնաւոր նախագահութիւնը եւս կը վարէր անցեալ գարնան, Լէյք Սըքսէսի մէջ։

Մնայուն նախագահի ընտրութենէն վերջ, ընտրուեցան 7 փոխ-նախագահները եւ վեց յանձնաժողովներուն ատենապետները։

Յանձնաժողովներն են.— (1) Քաղաքական եւ Ապահովութեան, որ կը զբաղի նաեւ ապաստանութեանց հարցով.— (2) Տնտեսական եւ ելեւմտական (3) Ընկերային, մշակութային եւ մարդասիրական.— (4) Խնամակալութեան.— (5) Վարչական եւ հաշուական.— (6) Օրէնսդրական։

Քանի մը մեծ երկիրներ որոնց ազդեցութիւնը ծանր կը կշռէ ժողովին վրայ—թէեւ տեսականօրէն 58 անդամներու ժողովրդապետութիւն մըն է Ազգաժողովը — կ'օգտուին ընդհանուր վիճաբանութիւններէն, յառաջ քշելու համար իրենց մասնաւոր ծրագիրները։ Մասնաւորապէս ԽՍՄ իութիւնը միշտ անակնկալներ կը սարքէ։

Երկու տարի առաջ զինաթափութեան առաջարկն էր որ պայթեցաւ ռումբի մը պէս։ Անցեալ տարի առաջարկուեցաւ սանձել ամերիկեան «պատերազմի դրդիչները»։

Ընդհանուր յանձնաժողովը պիտի քննէ այն 60է աւելի խնդիրները որ առժամապէս արձանագրուած են իբրեւ օրակարգի նիւթ։ Ան է որ կ'որոշէ օրակարգ ամբողջնել կամ մերժել։ Վերջնական վճիռը տալէ վերջ, կը ղրկէ իրաւասու յանձնախումբերուն։

Երբ թիւ 1 յանձնախումբը կը վիճի Պալքանեան հարցի մասին, թիւ 6 յանձնախումբը կ'ուսումնասիրէ միջազգային օրէնքները։ Երբ թիւ 3ը տնտեսական եւ ընկերային խորհուրդին տեղեկագրին յօդուածներուն վրայ խորհրդածէ, թիւ 4ը կը քննէ հարաւարեւմտեան Ափրիկէի գաղթավայրերու խնդիրը եւայլն։

Յանձնախումբերուն որոշումները կը տրուին պարզ մեծամասնութեամբ։ Բայց իւրաքանչիւր յանձնախումբի որոշում պէտք է վաւերացուի ընդհ. ժողովին կողմէ, երկու երրորդ կամ աւելի քուէով։

Ամէնէն կարեւոր հարցերը պիտի ծեծուին թիւ 1 յանձնախումբին մէջ, (քաղաքական խնդիրներ), — Քորէա, վեթօ, Պալքանեան կնճիռ, հիւլէական ուժ, Պաղեստին, իտալական գաղթավայրեր, սպանիական հարցը եւ թերեւս Պերլինի տագնապը։

Ք.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ազգային վարժարանին աշակերտներուն թիւը 400էն իջած է 111ի վերջին տասնըհինգ տարուան ընթացքին, ներգաղթի ինչպէս եւ ծնողական անտարբերութեան հետեւանքով։

Ռումանիոյ համակենցաղ ժողովուրդներու բոլոր վարժարանները ազգայնացման օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն, պիտի մատակարարուին պետական միջոցներով, մէջն ըլլալով մեր դպրոցներն ալ։

«Հայաստանեան ճակատի» Կեդր. Կոմիտէն, ընդառաջ ելթալով կրթական նախարարութեան մէկ կարգադրութեան, նշանակած է թարգմանիչներու յանձնախումբ մը, որպէսզի «դեմոկրատական» ուղղութեամբ եւ բովանդակութեամբ պատրաստուած նոր դասագիրքը հայացնէ, հայկական դպրոցներու համար։ Հայերէնի, Հայոց պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ինչպէս նաեւ թուաբանութեան եւ գիտութեանց այդ դասագիրքերը պիտի տպագրուին պետական միջոցներով։

Քաջալերուած պետական իշխանութեանց եւ կրթական նախարարութեան նիւթական օժանդակութեան խոստումներէն, ձեռնարկուած է գիշերօթիկ բաժին մը հիմնել, Ազգ. Վարժարանին մէջ։ Նախապատրաստական աշխատանքները յառաջ կը տարուին, որպէսզի ուսումնական այս տարեշրջանին իսկ կատարուի անոր բացումը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ԻՆ ՀԵՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր բոլորին ծանօթ հայաշատ Պոմոն, բարեկամի մը տունն եմ։ Դուռը կը զարնուի յանկարծ եւ ներս կը մտնեն խումբ մը կայտառ երիտասարդներ։ «Նոր Սերունդի վարչութեան անդամներն են, ժողով ունին երկրորդ յարկը», կ'ըսեն ինծի։ Շատ չանցած մէկը կը մօտենայ եւ կ'առաջարկէ որ իրենց հետ ըլլամ միւս հինգշաբթի, դասախօսութեան մը համար։

Սիրով կ'ընդունիմ։ Հինգշաբթի։ Եկեղեցիին կից սրահը կը մտնեմ։ Կ'ապշիմ տեսնելով այդքան աշխոյժ երիտասարդներ, լեցուցած սրահը։ Նախագահը, իշխան Քոզոեան բանալով ժողովը խօսքը կուտայ դասախօսին։ Լուրջ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընեն տղաքը, որոնց բոլորին կուրծքը զարդարուած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ փոքրիկ ժապաւէնով մը։ Լուռ ունկնդրելէ վերջ մէկուկէս ժամ տեւող դասախօսութեան, կը սկսի հարցումներու տարափը։ Անոնք բոլորն ալ մեծ հետաքրքրութիւն ունին Հայաստանի նոր երիտասարդութեան մասին։ Ահա Օր. Դարբինեանը, Կակոսեանը, Պօյաճեանը, Տէօքմէճեանը, Ծերիկեանը, Րէիսեանը, բոլորը, բոլորը, կը խօսին, կը հարցնեն։

Ուրախ՝ սրահէն դուրս ելած միջոցիս կը մըտածեմ, կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ցորչափ դուն ապրիս, պիտի ապրի նաեւ նոր սերունդը, պիտի մեծնայ իբրեւ հայ, հոգ չէ թէ օտար երկիրներու մէջ։— Ա. Վրէժեան

ՉՈՐՍ ՀԱԶԱՐ ՄԵԹՐ ԾՈՎՈՒՆ ՏԱԿ

Չորեքշաբթի օր Անվերսէն դէպի Կոնկոյ ծոցը մեկնեցաւ մեծ գիտնականը Փիքառ, կատարելու համար իր նորագոյն եւ յանդուգն փորձը։

Փրոֆ. Փիքառ իր օգնական փրոֆ. Մաքս Քոզէնի հետ կ'աշխատէին հետախուզելու ովկիանոսին խորերը։ Ան կը յուսայ մինչեւ չորս հազար մեթր իջնել ծովուն յատակը, 10 թոննոց զանգակի մը մէջ որ կը կոչուի պատիսաքրաֆ։ Այս գործիքին շրջագիծը 6 ոտք, 6 մատնաչափ է։ 12 հատ դուռներ իւրաքանչիւրը 1500 քիլօ կցուած են իր դուրսի պատերուն ելեկտրամագնիսով։

Պատիսաքրաֆին պատերը 3ուկէս մատնաչափ թանձրութիւն ունին եւ կրնան դիմանալ 15 հազար թոն ջուրի ճնշումի։ Այս գործիքը 40 թոնի ծանրութիւն պիտի ունենայ։

Իբրեւ լոյս պիտի ունենան, 3 հազար մոմի ուժով լապտեր մը։ Զանգակը պիտի իջնէ իր իսկ ծանրութեամբ եւ վեր բարձրանայ իր ծփունութեամբ։

Փորձը պիտի կատարուի քանի մը օրէն Կուինիայէն։ Բացի Փրոֆ. Փիքառէն եւ իր օգնական Մաքս Քօզինէն արշաւախումբին մէջ պիտի գտնուին երկու Պելժիացի եւ մէկ Ֆրանսացի կենսաբաններ։

Իւրաքանչիւր էջք պիտի տեւէ 10 վայրկեան եւ անոնք պիտի կրնան հաղորդակցիլ «տիքտաֆօն»ով, տալու իրենց տպաւորութիւնը։

Պատիսաքրաֆ առաջին անգամ պիտի խորասուզուի առանց փրոֆէսէօրներուն, եւ երբ տեսնուի որ ամէն բան կարգին է, անոնք եւս պիտի իջնեն, մտնելով զանգակին թթուածին պարունակելու չափ փոքրիկ խցիկին մէջ։

Երբեմն մութեր պիտի տեսնուին, ցոյց տալու համար յառաջացումը։

Արշաւին ծախքը կը հոգայ Պելժիոյ Գիտական Հետախուզական մարմինը։

Երբ 17 տարի առաջ փրոֆ. Փիքառ օդապարիկով 10 մղոն բարձրացաւ օդին մէջ, ան խոստացաւ իր կնոջ այլեւս երբեք չբարձրանալ։ Բայց վերջերս ըսած է թէ «ես երբեք չըսի թէ ծովուն տակը պիտի չիջնեմ»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԷՋ-ՄԻԱԾԻՆ. ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։ Գրեց՝ Յ. Օշական։ Հրատ. Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան։ Գին 3 տոլար։ Հասցէ.— Catholicossat Arménien, Anthélias (Liban):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. Հեղինակ՝ Ն. Ադոնց։ Լոյս ընծայեց՝ Ա. Խոնդկարեան։ Հրատ. Ա. Ղուկասեանի։ Փարիզ, 1948։ 537 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ։ Գինը՝ հազար ֆրանք, արտասահման՝ 5 տոլար։ Հասցէ.— Ա. Խոնդկարեան, 10 Passage Dubois, Paris (19):

«ՅԱՌԱՋ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԷ.

Մթութեան մէջ սկսաւ գիրկընդխառն կռիւը։ Մարդիկ, գազան դարձած, անխնայ կը կոտորէին զիրար. շատերը, զէնքերնին մէկ կողմ նետած, իրարու կը փաթթուէին եւ կը թաւալէին գետին, արեան ու փոշիի մէջ իրարու միս խածնելով եւ իրարու կոկորդ պատռելով։

Զարհուրելի էր տեսարանը։ Կիներու եւ մանուկներու ճիչն ու աղաղակը, վիրաւորներու հառաչանքը, իրարու բախող սուրերու եւ նիզակներու չկահիւնը մարդուս սիրտը կը կտրտէին։ Կողմերէն ոչ մէկը կ'ուզէր տեղի տալ. աւելի կը նախընտրէին ջարդուիլ, քան յանձնուիլ։ Բայց հայ զինուորներու թիւը արդէն սկսած էր պակսիլ, մինչ Արաբները երթալով կը ստուարանային։

Բուռ մը հայ կտրիճները վերջին, օրհասական կռիւը կը մղէին, երբ ամրոցի զանազան անկիւններէն հրեղէն լեզուներ բարձրացան, պահ մը լուսաւորելով սգալի տեսարանը։ Այդ միջոցին տապարի հարուածներէն ջարդ ու փշուր եղան եկեղեցիին դռները եւ թշնամին ներս խուժեց կատաղի յորձանքով։ Լռեցաւ սրտակեղէք ճիչ ու վայնասուն։ Արաբները սկսած էին կոտորածը։

Հայ զինուորները, որոնք հազիւ քառասուն հոգի էին մնացեր, տեսնելով թշնամիին խուժումը, գրոհ տուին դէպի տաճարը։ Անոնց մէջ էին Մարտիրոս հայրը եւ Սահակ սրբազանը, մինչեւ սրունքնին արեան մէջ թաթախուած, սուրերը ձեռքերնին կ'առաջնորդէին կռուողները։ Յանկարծ բռնկեցաւ եկեղեցիին խորանը եւ բոցերը սկսան լափել ամէն ինչ։ Կին, ծեր, մանուկ, արաբ թէ հայ իրարու խառնուած էին։ Աստուծոյ տաճարը սպանդանոց դարձած էր. հոն մարդիկ զիրար կը մորթէին։

Ծաղկաւեր դէմքով մարդ մը, վառած ջահը ձեռքին, կանգնած էր խորանին վրայ եւ դիւային ակնարկով կը նայէր կռուողներուն։ Կարծես սովորական բան մըն էր ինչ որ կը կատարուէր իր աչքերուն առջեւ, կարծես կոտորուողները մարդիկ չըլլային, այլ միայն ոչխարներ։ Կը նայէր ան սառն ու անտարբեր հայեացքով, եւ ինքնագոհ ժպիտ մը կը փայլէր իր հրէշային դէմքին վրայ։ Յանկարծ ցնցուեցաւ ան, աչքերը կատաղութեան բոցեր արձակեցին եւ ջահը շարժելով պոռաց.

— Էյ, ուղղափառներ, մի սպաննէք Սպիտակ դեւը. պէտք է ողջ բռնել զայն, Ներսէ ոստիկանին ներկայացնելու համար։

Բայց իր ձայնը խեղդուեցաւ աղմուկի եւ վայնասունի մէջ, ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուց իրեն։ Ինկաւ Սահակ սրբազանը քանի մը տեղերէ վիրաւորուած, փակ սուրի երկու հարուածներ կտրեցին Մարտիրոս հօր թեւերը, բայց դեռ կանգուն է ան, շրջապատուած հինգ վեց հոգիով։ Ջահը ձեռքին բռնած մարդը, որ Քոսակն էր, վար իջաւ սեղանէն, առանց երկիւղի մտաւ կռուողներուն մէջ եւ ղօղանձայն կանչեց.

— Հեռու այստեղէն։ Անհաւատներու «սուրբ»ին դատաստանը ամիրապետը ինք պիտի տեսնէ։

Մարտիրոս հայրը նայեցաւ դաւաճանին, եւ արհամարհոտ ժպիտով մը յարեց.

— Ցուղա, ըրէ ինչ որ պիտի ընես։

Մարտիրոս հօր ուսերէն առատօրէն կը բխէր արիւնը. հազիւ ոտքի վրայ կը կենար ան։ Քոսակ մէկ կողմ նետեց ջահը եւ դիւային քրքիջ մը արձակելով ղրկեց իր անպաշտպան զոհը, որ ուշաթափ վար կ'իյնար արդէն։

Երկու հարիւր հայ զինուորներէն գրեթէ ոչ մէկը կենդանի էր։ Արաբները հանգիստ շունչ քաշեցին եւ սկսան կողոպտել տուները, առեւանգել կոյսերը եւ մորթել մանուկները։

Շէն ու ուրախ Բիւրականը դարձած էր տեսակ մը Սոդոմ։

ԻԹ.

Թալանը վերջացած էր։ Սեւ ծուխը ամպի պէս ոլոր մոլոր կը բարձրանար դէպի վեր. Բիւրականի մէջ քար քարի վրայ չէր մնացած։ Նըրայ ոստիկանի բանակէն կը լսուէ՛ն ուրախ քրքիջ, հայհոյալից եւ անամօթ երգեր։ Շրջակայ հայ գիւղերուն նորատի կիներն ու աղջիկները, գրեթէ մերկ, դարձած էին նշաւակ՝ անոնց նախատինքին ու զազրային կիրքերուն։ Հոն, բաց երկինքին տակ, կը կատարուէր շուայտ խրախճանք մը, գինիով, խորովածով ու ամէն բանով։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Տեղի պիտի չտան Պերլինի մէջ

Գ. Պէվին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Դշ. օր ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, Պերլինի տագնապին եւ ուրիշ հարցերու մասին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ դիտել կու տան թէ նախարարին ամէնէն յոռետես ճառն էր այս:

Պարզելով ամբողջ անցուդարձը, Գ. Պէվին յայտարարեց թէ «արեւմտեան պետութիւնները վճռած են ամուր կենալ Պերլինի մէջ:

— «Պերլինը կը կազմէ դիմադրութեան խորհրդանշան մը: Կա՛մ կը մնանք, եւ կամ նոր Միւնիխ մը կը բացուի մեր առջեւ»:

Նախարարը ներողութիւն խնդրեց որ չի կըրնար տեղեկութիւններ տալ Սթալինի եւ Մոլոթովի հետ կատարուած բանակցութեանց մասին, «որովհետեւ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Փարիզի մէջ». բայց յայտարարեց թէ Պերլինի պաշարմանբարձումը էական պայման մըն է որուն վրայ պէտք է հիմնուի որեւէ կարգադրութիւն»: Այս առթիւ քաղաքական պաշարումը կոչեց «վատ ծրագիր մը» որ կը ձգտի արեւմտեան պետութիւնները դուրս նետել Պերլինէն, բռնաբարելով դաշնագրով հաստատուած իրաւունքներ: Եւ հերքեց այն զրոյցները թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները պառակտուած են այս հարցին մէջ:

Եզրակացնելով, Գ. Պէվին յայտարարեց. — «Մենք ոչ ոքի հետ կռուիլ կ'ուզենք: Բայց ներկայիս կը գտնուինք շատ ծանր կացութեան մը առջեւ: Կ'ուզենք որ պարզուի թէ Ռուսերը տրամադի՞ր են յարգելու որեւէ համաձայնութիւն»:

Պահպանողական կուսակցութեան ներկայացուցիչը խօսք առնելով, յայտարարեց թէ «ամբողջ ժողովը կառավարութեան հետ է»: (Բուռն ծափեր):

Անգլեւսաքսոնները որոշած են ձմեռն ալ ապահովել Պերլինի պարենաւորումը, օդանաւերու միջոցաւ:

Առաջին ընդհարումներ Ազգաժողովին մէջ

Միացեալ Ազգերու համագումարին առաջին ընդհարումները պատահեցան Խ. Միութեան եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ, երբ դիւանը կը խորհրդակցէր օրակարգի մասին: Գ. Վիշինսկի պահանջեց օրակարգէն հանել եօթը կէտեր, վեթոյի, Քորէայի խնդիրներէն մինչեւ այն արգելքը որուն համաձայն օտարներու հետ ամուսնացած ռուս կիներուն թոյլ չի տրուիր երկրէն դուրս ելլել: Վիշինսքի ծանր բառեր գործածեց այս առթիւ, յայտարարելով թէ «կարգ մը երկիրներ կը ձգտին տկարացնել ՄԱԿը եւ խախտել անոր դաշինքը»: Բայց եւ այնպէս, մեծամասնութիւնը որոշեց պահել եօթը վիճելի կէտերը:

Ցանձնաժողովներու ընտրութեան առեն, որեւէ տեղ տրուած չէր Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն: Առջի օր դիւանի եօթը փոխ-նախագահներուն ընտրութիւն կատարուելով, ընտրուեցան հետեւեալ երկիրներու ներկայացուցիչները.— Զինաստան 46 ձայն, Ֆրանսա 44, Խ. Միութիւն 41, Մեծն Բրիտանիա 41, Մ. Նահանգներ 41, Մեքսիկա 29, Լեհաստան 28: Ուրեմն երկու ներկայացուցիչներ արեւելեան Եւրոպայէն:

Այսպէս ուրեմն, դիւանը կը բաղկանայ եօթը փոխ-նախագահներէ, վեց գլխաւոր յանձնաժողովներու նախագահներէն եւ ընդհ. ժողովի նախագահէն:

Խնամակալութեանց (գաղթավայրեր) նախագահն է Իրանի մէկ ներկայացուցիչը, ընկերային յանձնաժողովին նախագահը՝ Լիբանանի ներկայացուցիչը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՐՑԻՆ առթիւ, Անգլիա ետ համութիւն յայտնեց հանգուցեալ Պերնատոթի ծրագրին, որ կ'ընդունի հրէական պետութեան կազմութիւնը: Գ. Պէվին այս մասին ալ խօսեցաւ, թելադրելով որ ՄԱԿը վճռական դիրք բռնէ: — Հրեաները կը դանդատին թէ ծրագիրը Արաբներուն վերապահելով Նէճէպի շրջանը, 2/3 գրաւած պիտի ըլլայ Իսրայէլի հողէն, մինչ որ մանրանկար պետութեան մը պիտի վերածէ իրենց երկիրը:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 271ի դէմ 284 ձայնով որոշեց հոկտեմբերին կատարել նահանգային ընտրութիւնները, որոնք յետաձգուած էին երեք շաբաթ առաջ: Ընկերվարականները կ'ուզէին դարնան յետաձգել, բայց պարտուեցան:

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ 100—150 ֆրանք իջեցնելու համար նոր ծրագիր մը մշակուած է: Գինին ալ 60 ֆրանքի պիտի ծախուի, համաձայն նոր ծրագրի մը:

19 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 100 հոգի վիրաւորուեցան Լադուատի (Ալժերիա) մէկ զօրանոցին մէջ, 4500 քիլօ «չէտիթ» պայթած ըլլալով: Շրջակայ բոլոր տուները սարսեցան: Վնասը՝ աւելի քան 300 միլիոն ֆրանք: Հազար հոգի անպատսպար:

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿ ՍԷՐՏԱՆԻ յաղթանակը փառաբանելու համար, ֆրանսական թերթերը էջեր կը լեցնեն երկու օրէ ի վեր, շռնդալից խորագիրներով: Մրցումը տեղի ունեցաւ Նիւ Ճըրսիի մէջ: Պարտեալը՝ Թոնի Զէյլ: Ներկայ էին 25.000 հոգի:

ՀԻԹԼԷՐԻ նախորդ սպարապետը, զօր. Հալտէր, անպարտ արձակուեցաւ Հականացի ատեանին կողմէ:

ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ տեղի ունեցաւ Գահիրէի հրէական թաղին մէջ: Ինը հոգի մեռան, 12 հոգի վիրաւորուեցան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական մարմին մը հասաւ Գահիրէ: Նախապէս այցելած է Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի զինուորական կեդրոնները:

ՅԱՐԺԱՆԱԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ կը ներկայացուի այս երեքշաբթի (28 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 9.30ին սինէմա Alhambraի մէջ, մէթրօ Mairie d'Issyի դիմաց: Մուտքը միայն հրաւիրատոմսերով: Այժմէն կարելի է ապահովել Café des Sportsէն, ընկեր Դ. Դաւիթեանի, Ա. Գօյաճեանի, Ե. Սերոբեանի մօտ: Ներկայացման օրը առանց հրաւիրատոմսի ոչ ոք ներս կ'առնուի:

ԱՑՑ՝ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

(Իր մահուան 60ամեակին առթիւ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ («Ահարոնեան» խումբ): Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Père Lachaiseի գերեզմանատունը: Հաւաքավայր՝ Place Gambetta: Շիրմին վրայ խօսք պիտի առնեն՝

Ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ծանօթութիւն.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ ըլլալ:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վարդանեան ընտանիքն եւ իր զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կիրակի 26 Սեպտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Ս. պատարագէն վերջ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ, վաղամեռիկ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

մահուան տարելիցին առթիւ եւ կը խնդրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ:

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Ց. Արգարեան, Միջին Արեւելքի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու պատուիրակը Ամսթերտամի միջյարանուանական տիեզերական ժողովին մէջ, այս կիրակի պիտի քարոզէ, ժամը 10.45ին Լիւքսէմպուրկի սրահին մէջ, 58 rue Madame (métro Notre Dame des Champs), իսկ ժամը 20.30ին Issy les Moulineauxի ժողովատեղին, 28 Ave. Bourgain, Métro Mairie d'Issy:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Երաժշտագէտ Նշան Յ. Սերգոյեան բաց նամակ մը ուղելով Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի, անոր կը վերագրէ կարգ մը կրօնական օրինազանցութիւններ: Պիտի թելադրէինք այդ գրութիւնը վերածել գոց նամակի մը եւ ղրկել ուղղակի կաթող. պատուիրակին կամ կրօն. ժողովին:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԱՌԻԹԷ ՄԸ

Մածունի շինութեան կարեւոր գործ մը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տարեկան ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ գործառնութեամբ

Արդիական եւ առաջնակարգ կազմածներ, արժէքաւոր գործիքներ եւ Citroen քամիօնէթ մը բոլորովին լաւ վիճակի մէջ:

ՉՈՐՍ ՍԵՆԵԱԿՆՈՑ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ:

ԳԻՆԸ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ

Դիմել՝ Գ. PARMAC 47 rue Blanche, Paris (9)

Հեռաձայն Tri. 39 - 09

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պիտի խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ իրենց ղրկած ամէն մէկ ոչ-առեւտրական ծանուցումին համար դին չուզեն վարչութենէն, եւ ուշադրութեամբ կարդան հետեւեալ ցանկը.—

Փնտռտուք մէկ անգամը	100 Ֆր.
Շնորհակալիք եւ ցաւակցութիւն	200 »
Հոգեհանգիստ	300 »
Նշանախօսութիւն եւ հարսնիք	500 »
Մահազդ (շնորհակալիքով)	1000 »
Հանդէսներու ծանուցումներ (երեք անգամը)	1000 »

Առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր պայմաններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հաւաքոյթները կը վերսկսին Սեպտ. 28ին, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ օր, ժամը ճիշդ 3ին, եկեղեցիին սրահը: Բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգ. Միութեան տարեկան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, 32 rue Trévise, Paris (9): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի եւ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղերը:

Գ. ՋՕՊԱՆԵԱՆ վերսկսած է Հայ Ուսանողական Տան մէջ (57 Bld. Jourdan) իր դասախօսութիւնները որ ամառնային արձակուրդին պատճառով ընդհատուած էին: Նիւթն է՝ ներկայ շրջանին համար՝ «Հայ ժողովրդական անգիր բանաստեղծութիւնը մեր դասական հին գրականութեան մէջ»: Երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 25 շաբաթ օրը, ժամը 5ին: Յաջորդ դասախօսութիւնները՝ երկու շաբաթը անգամ մը, շաբաթ օր, ժամը 5ին:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիի Նոր Սերունդի Արաֆս խումբի բացման հանդէսը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը նախագահէ ԱՐՇԱՒԻՐ ՀԱԲԵԼԵԱՆ: Բանախօսութիւններ:

Սինէ Ղազօ կը ներկայացնէ Խանասորի տարեդարձի շարժանկարը:

Հանդէսէն վերջ խնջոյք մինչեւ առաւօտ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ շատ մը անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

Դերձակներու ուշադրութեան

ԿԵՐՊԱՍԻ ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մասնաւորապէս Doublure 140 et Mignonette

Trame — Coton

MAISON GEORGES 10 rue des Trois Mages, Marseille

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Փարիզի արուարձաններէն Վիլմոմպլի մէջ ծախու է տուն մը որ ունի 7 սենեակ եւ արդիական բոլոր յարմարութիւնները, բաղնիք, կեդրոնական ջերմութիւն: 765 քառ. մեթր պարտէզ պտղածու ծառերով, պատերով շրջապատուած:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. ԳԷՐԳԷՐԵԱՆԻ, 133 rue de Belleville, Paris (19):

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱԳՈՒՍՏ ՇԻՆՈՂՆԵՐ

Մէկ անգամ այցելել կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու: Դիմելով դերձակներու հայ թայթիչ՝ Ա. ՀԱՄԱԼԵԱՆԻ

68, Rue Nationale, Marseille Tél.: Colbert 33-22

Պիտի գտնէք կերպաս, աստառ, թելա, կարի դերձան, կոճակ, ուսնոց (էփոլէթ) եւն., եւն.:

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ապսպրանքներ կ'ընդունինք contre remboursement

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 25 Septembre 1948 Շաբաթ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5652-Նոր շրջան թիւ 1063 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

« Սեւ մուշտակներ ճակատս դիզուած », երբ ներս կը մտնէի « Ածգաւանց »էն, իբրեւ ունկնդիր Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին :

Մռայլ տպաւորութիւն մը՝ Շայեօյի պալատին առջեւ իսկ, ուր կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր, անցուդարձը դիտելու համար :

Կը յիշեմ որ շատ աւելի պատկառելի էր բազմութիւնը երկու տարի առաջ, երբ տեղի կ'ունենար ուրիշ համագումար մը, վճռելու համար պարտեալ պետութեանց ճակատագիրը :

Այսքան չո՞ւտ պիտի ցամքէին հոգիները, մէկ համագումարէն միւսը: Մանաւանդ որ, այս վերջինը, Ազգաժողով, կոչուած է նոր փրկութիւն մը փրկելու մարդկութիւնը :

Ձեւ տեսած միւս Ազգաժողովը — լուսահոգի Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որ տարիներով թուրդ մանեց Ժընեւի մէջ, նոյն առաջնորդութեամբ :

Եւ սակայն, կարդացածներէս դատելով, կը կարծեմ թէ քիչ մը աւելի պայծառ էր մթնոլորտը, այն ատեն: Եւ մարդկութիւնը՝ աւելի լաւատես, եթէ ոչ աւելի հաւատաւոր:

Ոչ մէկ արտակարգ երեւոյթ՝ պալատին մէջ ալ, դուռնէն մինչեւ համագումարի ժողովասրահը:

« Միջազգային քաղաքացի» եւ արդէն, եւ Ազգաւանին երիտասարդ պահակները հազիւ կը զգացնեն իրենց հսկողութիւնը :

Իրար խառնուած են պատուիրակներն ու թղթակիցները: Շինութեանց բանուորներն ու ճաշարան - ըմպելարանի սպասեակները: Եւրոպացին եւ Ասիացին :Արաբական անապատներէն եկած չէյխին ու հեռաւոր Ովկիանոսի խոժոռ ներկայացուցիչները :

Հազիւ տեղաւորուած ժողովասրահին մէջ, բազկաթոռի մը վրայ եւ ելեկտրական գործիքը գլխուդ անցուցած, կը զգաս մթնոլորտին թանձրութիւնը: Եւ անձկութեամբ կը սպասես որ մշուշը ճեղքուի դէմքերու ճառագայթումով, կամ արտասանուած ճառերու կազդուրիչ կայծերով:

Ընդհակառակն: Քանի կը խօսին, այնքան կը թանձրանայ մշուշը:

Համատարած վախ: Անստուգութիւն: Փոխադարձ անվստահութիւն: Աւելի կամ նուազ հիմնաւոր մեղադրանքներ՝ մէկ ճակատէն միւսը : Արեւելքէն Արեւմուտք :

Խօսելու տրամադրութիւնն անգամ թուլցած է, տեղի տալով խորհրդաւոր, երկդիմի, թերեւս ալ չարաշուք լռութեան մը :

Կը թուի թէ՝ Մեծերէն աւելի փոքրերը, հեռաւորներն են որ կը զգան համաշխարհային ճգնաժամին ահաւոր մղձաւանջը :

— « Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն », կ'աղաղակէ Փիլիպպեան կղզիներու ներկայացուցիչը, Քարլոս Ռոմուլօ: —

Ու կը շարունակէ, մտահոգ.

— « Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը մնայ գլխաւոր եւ թերեւս միակ յոյսը տիեզերական խաղաղութեան, ապահովութեան եւ ապահովութեան »:

— « Բոլոր ժողովուրդներուն բուն նպատակը ազատութիւնն է եւ ոչ թէ ստրկացումը նոր տիրոջ մը թաթին տակ »:

Եւ նորէն հեռաւոր ձայն մըն է, Վենեզուէլլայի պատուիրակը, որ կ'ողբայ, հատիկ – հատիկ արտասանելով բառերը.

—« Ինչ որ Ազգաժողովը չկրցաւ ընել, « վախ»ը ջնջելու միջոցն է: Ոչ թէ վախ՝ մէկ ազգէն միւսը, այլ համաշխարհային վախը. անձկութիւնը այրերու, կիներու, մանուկներու»:

Անձկութիւն մը, որուն կեր կուտան օրուան հզօրները: Ինչպէս երէկ :

Ազգաժողո՞վ թէ ազգամարտ :

Հարցումը ինքնին կը ծագի, կը դառնայ ճըշմարիտ մղձաւանջ մը, երբ կը դիտես Զօջերուն շարժուձեւերը եւ նայուածքը: Երբ կը լսես, մանաւանդ, իրաքանչիւրին ճառը, գրաւոր կամ բանաւոր :

Ահա մէկը, Մարշըլ, արտաքին նախարար Մ. Նահանգներու .

— «Այն կառավարութիւնները որ չեն ճանչնար իրենց իսկ ժողովուրդին մարդկային իրաւունքները, չեն կրնար յարգել ուրիշներուն իրաւունքը »:

Անշուշտ այս մեղադրանքէն ազատ է Ռուսիոյ(կ)-թըռնի պաշտպանեալը, Անգարա ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ »

Փարիզի ոտքը – ձեռքը կապուած էր երէկ, ուրբաթ, քսանըչորս ժամուան համար:

Ոչ փապուղի (մեթրօ): Ոչ հանրակառք:

Միլիոններ նախընտրեցին տունը մնալ :

Ուրիշ միլիոնները քաղաք իջան կամ փողոց թափեցան, ճար մը փնտռելով, աջ – ձախ :

Բախտաւոր էին անոնք որոնց բնակարանն ու արհեստանոցը միեւնոյն շէնքին կամ փողոցին մէջ կը գտնուէին: Եւ կամ այնքան մօտ էին որ կարելի էր քալելով երթալ :

— Իսկ « Յառաջ »ի աշխատաւորնե՞րը:

= Խմբագիրը մէկ ժամ հեռու է խմբագրատուն - տպարանէն (կառախումբ, փապուղի կամ հանրակառք): Տողաշարը՝ 40 վայրկեան (հանրակառք): Մեքենավարը՝ նոյնպէս (փապուղի) :

— Երեւի մտանաւոր կառք ունիք:

= Տողաշարը շոգեկառքով եկած էր մօտակայ կայարան մը: Խմբագրին ու մեքենավարին փոխադրութիւնը յանձն առած էր մեր Տոքթը (Տէր Յակոբեան), իր պատմական ինքնաշարժով, որ Ֆըրանսայի շրջանը կատարեց վերջերս :

— Եւ այս բոլորը տեղի կ'ունենան ճիշդ այն պահուն երբ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը կը գումարուի Փարիզի մէջ :

= Դժբախտաբար: Եւ ի վնաս Ֆրանսայի:

— Երբ մէկ ժողովուրդի զաւակները այսքան լարուած են իրարու դէմ եւ իրար չեն հասկնար, 58 ազգեր ինչպէս պիտի համաձայնին:

= Ամէն տեղ ալ հարուստի եւ աղքատի պայքարն է որ կը տիրապետէ:

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս :

= Մինչեւ որ... «մեթրօ»ն եւ «օթօպիւս»ը նորէն բանին, բարձրացնելով թէ' աշխատավարձքը եւ թէ ապրուստ-գիները. ՎԱՀԷ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ քարտուղարներէն Պէչէր Պալճօղլու եւ Թորկուտ Մէնէմէնճիօղլու, ինչպէս եւ զինուորական կցորդը, Ֆազըլ Զիլօղլու եւս պիտի կանչուին ռումանական կառավարութեան պահանջումով :Այս առթիւ դեսպանատան ուղղուած բողոքագիրը կ'ըսէ թէ երեքն ալ ապօրէն արարքներ կը կատարէին, դիւրացնելով յանցաւորներու փախուստը դէպի Թուրքիա:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ եւ դատապարտութիւնները կը սաստկանան Չեխոսլովաքիոյ մէջ : Առջի օր 5 եւ 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան երկու երիտասարդներ, ուրիշ երկու հոգի՝ 6 տարուան, վեց հոգի՝ 6-9 ամսուան, եօթը հոգի՝ 2էն 9 տարուան եւն.: Բոլորն ալ ամբաստանուած էին թէ թռուցիկներ կը ցրուէին կառավարութեան դէմ: Հարիւրապետ մը մահուան դատապարտուեցաւ իբրեւ անգլիական լրտես, իսկ 30 հոգի ալ ձերբակալուեցան միեւնոյն ամբաստանութեամբ: Ամէն շաբթու 300 փախստականներ կը հասնին Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանը :

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ 45.000 համայնավարներ կան երկրին մէջ, նոյնիսկ պետական պաշտօնեաներ եւ կուսակցականներ, որոնց դէմ խիստ հետապնդումներ պիտի կատարուին մօտերս :

ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾ ՄԸ, Տոքթ. Մուզաֆֆէր Սէդէբի զաւակը, բժշկուեր է Պալաթի (Պոլիս) Ս. Հրեշտակապետի եկեղեցին մտնելով եւ աղօթելով: Թուրք թերթերը մանրամասնօրէն կը հաստատեն այս հրաշքը: Տղան աղօթած ատեն ձայն մը լսեր է,— « Զաւակս, անթացուպերդ նետէ եւ քալէ, վազէ...»:

40 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Թէհրանի մէջ եւ շատեր վիրաւորուեցան, իւղի գործարանի մը կաթսան պայթած ըլլալով: Նիւթական կորուստը կը հաշուեն 125 հազար սթերլին: Պայթիւնին հետեւանքով հրդեհ մը ծագելով, այրեց մօտակայ ջրաղաց մը եւ լուցկիի գործարանը: Փլատակներուն տակ մնացին շատ մը բանուորներ, մեծ մասով տղաք եւ աղջիկներ, երբ կը ճաշէին: Առաջին առթիւ երեւան հանուեցան տասը դիակներ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը 5000 սթերլին պարգեւ խոստացաւ անոնց որ կրնան տեղեկութիւններ հաղորդել կոմս Պերնատոթի ահաբեկիչներու մասին: — Կառավարութեան բոլոր անդամները ստորագրած ստացան գաղտնի կազմակերպութենէ մը :

Յաւելում թէ աշխատավարձի եւ թէ ապրուստի գիներու

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԵՑԱՒ ԵՐԷԿ.— ԺԱՄԱԿԱՆ 7 ՖՐԱՆՔ ՅԱՒԵԼՈՒՄ.— ՄԵԹՐՕՆ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ ԿԸ ՍՂԵՆ.— ՀԱՑԻ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ 350 ԿՐԱՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Քսանըչորս ժամուան մէջ հինգ անգամ բացառիկ նիստ գումարելով, կառավարութիւնը կարգ մը որոշումներ տուաւ, գոհացնելու համար բանուորական պահանջները, բայց անօգուտ: Ուրբաթ օրուան համար որոշուած ընդհանուր գործադուլը տեղի ունեցաւ ամբողջ երկրին մէջ, ժամը 16էն 18: Փարիզի ժողովուրդը անտանելի կացութեան մը մատնուած էր, որովհետեւ հաղորդակցութեան ամէնէն բանուկ միջոցները, մեթրօն եւ հանրակառքերը չբանեցան 24 ժամ, հակառակ վերջին պահուն եղած զիջումներու:

Արհեստակցական Միութիւնները գոհ չեն կառավարութեան նոր կարգադրութիւններէն : Ահաւասիկ տրուած որոշումները .—

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔ.— 15 % յաւելում Սեպտ. 1էն սկսեալ, ժամական 7 ֆրանք յաւելումով եւ ելամուտի տուրքին հաւասար գումար մը վճարելով :

14 % յաւելում ընտանեկան նպաստներու : Մասնաւոր հատուցում երկու եւ աւելի զաւակներ ունեցող ընտանիքներու:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆՑ ԳԻՆԵՐ.— Մեթրոյի տոմսը 5 ֆրանքէն կը բարձրանայ 10ֆրանքի: Վերահաստատում Ա. կարգի (15 ֆրանք):— 50 % յաւելում հանրակառքերու գիներուն վրայ.— 60 % յաւելում արուարձանի երկաթուղիներուգիներուն վրայ: Այս առթիւ ամսական 500 ֆրանք փոխարինութիւն բոլոր վարձու աշխատաւորներուն (Փարիզեան շրջան): 20 % յաւելում վաճառաբարձ կառախումբերու, 30 % ճամբորդի կառախումբերու գիներուն վրայ :

Միեւնոյն ատեն կ'աւելնան ածուխի (25 %), պողպատի (17 առ հարիւր), կազի եւ ելեկտրականութեան, հեղուկ վառելանիւթերու, պարարտացուցիչ նիւթերու գիները: Մասնաւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի այս յաւելումները չազդեն միւս գիներուն վրայ :

Կը բարձրանան նաեւ կաթի եւ կաթնեղէնի, ճարպանիւթերու, շաքարի գիները, Հոկտ. 1էն սկսեալ :

ՀԱՑԻՆ ԲԱԺՆԵՉԱՓԸ 350 կրամի պիտի բարձրանայ Հոկտ. 1էն սկսեալ :

★ Երեք արհեստակցական միութեանց Միացեալ ճակատը անմիջապէս ժողով գումարելով, յայտարարեց թէ 15 % յաւելումը մասամբ միայն կը ջնջէ գիներու մակարդակին եւ աշխատավարձքին միջեւ եղած տարբերութիւնը: « Հետեւաբար, միացեալ ճակատը աւելի քան երբեք վճռած է կառավարութենէն ստանալ ազդու անօրինութիւն մը, իջեցնելու համար հողագործական եւ ճարտարարուեստական արտադրութեանց գիները»: Ու կը բացատրէ թէ ատոր համար սարքած էր ուրբաթ օրուան ցոյցը :

Միւս կողմէ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (համայնավար) որոշեց իբրեւ նուազագոյն ապրուստ պահանջել ամսական 14.300 ֆրանք, բացառիկ հատուցում ամսական 3800 ֆրանք, եւ շարժուն սանդուխ աշխատավարձքի (յարմարցնելու համար օրուան գիներուն):

«ՄՆԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴՈՒՌԸ ՀԱՍԱԾ ԵՆՔ »

Աւելորդ է ըսել թէ անտանելի կացութեան մը մատնուած է կառավարութիւնը, իբրեւ հետեւանք այս խլրտումներուն:

Հինգշաբթի օր փոթորկալի տեսարաններ պարզուեցան Ազգ. Ժողովին մէջ: Վարչապետը քանի մը անգամ խօսք առնելով յայտարարեց.

—« Ամէնքն ալ գիտեն որ սնանկութեան դուռը հասած ենք: Եւ սակայն կառավարութեան անդամները կը վարանին երկրորդական կէտերու վրայ: Կրնաք ոչնչացնել մեծամասնութիւնը եւ տապալել կառավարութիւնը: Կ'ազդարարեմ անոնց որ անդամ են կառավարական մեծամասնութեան,— « Իրաւունք չունիք լքելու զիս: Կ'ուզէ՞ք որ թղթադրամի աճումը սրընթաց համեմատութեան մը հասնի որ կործանէ Ֆրանքը եւ Ֆրանսայի ժողովուրդը »:

Վարչապետը այս ազդարարութիւնն ուղղելով, պահանջեց յետաձգել նահանգային ընտրութիւնները, մինչդեռ քանի մը օր առաջ որոշուած էր կատարել հոկտեմբերին: Այս անակնկալին վրայ, քանի մը նախարարներ կը սպառնային հրաժարիլ: Ուրիշներ ժողովրդապետութեան դէմ կը համարէին ընտրութեանց յետաձգումը: Պ. Ժաք Տիւքլօ, համայնավարներուն ներկայացուցիչը, որ հակառակ է յետաձգման, բուռն խօսքեր արտասանեց այս առթիւ: Երբ վարչապետը կը պատրաստուէր ժողովասրահէն դուրս ելլելու, Տիւքլօ աղաղակեց.— «Կ'ուզէք որ ի բացակայութեա՞ն դատապարտուի՞ք»: Պ. Քէօյ նստաւ տեղը, ժպտադին: Համայնավար երեսփոխաներ նորէն խօսք առնելով «Փաշական» կոչեց զօր. տը Կոլը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԲ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ԻՐԱՐ ՀԱՍԿՆԱԼ

«Յառաջ»ի մէջ կարդացի գրութիւն մը, «Տպաւորութիւններ Ժընեւէն».— «Ա. որ ան կ է»: Կը նշանակէ՝ գրութիւնը ուղղուելիք հասցէ չունէր: Օդին մէջ արձակուած փ. ղակի նման բան մը:

Հասցէ չունենալն ալ մէկ կողմ, յօդուածը կը մատնէ տարակոյս եւ վերապահութիւն: Եթէ գրութածքին կէսը նկատենք լրատուութիւն, միւս կէսին մէջ յօդուածագիրը կարծէք զղջացած էր զայն խմբագրելուն համար: Ու վստահ եմ, որ եթէ վերջին մտածածը առաջ մտածէր, պիտի չգրէր այդ միւս կէսը եւ F. M. A. N. U.ի երկտասարդ քարտուղարի առաջարկին արձագանգ պիտի չտար: Այլ, ժըղ եւի մէջ կատարուած դասախօսութիւնն ու հարց - պատասխանները լրատուութեան ձեւով պիտի հաղորդէր ընթերցողներուն եւ անցնէր:

Առաջարկ մը կը ներկայացուի կամ կը պաշտպանուի, եթէ զայն ներկայացնողը կամ երկրորդողը, լուսածի տրամաբանական եւ օգտակար ըլլալուն բացարձակ համոզումը ունին: Եթէ չկայ այդ համոզումը, պարզ է որ աւելորդ կը դառնայ անոր բանաձեւումը: Եւս առաւել՝ հրապարակումը:

Նպատակս երբեք յօդուածագիրը մեղադրել չէ: Ընդհակառակն: Բոլորիս համար շատ սրտապնդիչ է նկատել, որ այսօրուան հայ ուսանող սերունդին մէջ եւս պակաս չեն երիտասարդներ, որոնք մեր ազգային մեծագոյն ցաւին կոտտանքը կը զգան իրենց սրտերուն խորը եւ դարման կը փնտռեն զայն փարատելու համար: Այս զգայնութիւնը տեղին եւ մտահոգութիւնն ալ արդար ըլլալով հանդերձ, անոնք, երբեմն, երիտասարդական վիպապաշտութեամբ, եւ, ինչո՞ւ չէ, նաեւ խարխափելով կը մօտենան դարմանումի ձեւերուն: Ոտքերը գետնէն կտրած, կը ճախրեն օդին մէջ եւ երազներ կը հալածեն:

Երազ մըն ալ, ահա, օտար քարտուղարի առաջարկած եւ իր ալ երկրորդած առաջարկը՝ համազգային համագումարի մը կազմութեան մասին: Նպատակը՝ Հայկական Դատի կապակցութեամբ, Միացեալ Ազգերու բարեհաճ ուշադրութեան արժանանալն է: Իսկ միջոցը՝ ըստ եղած առաջարկի, հայկական բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ ընդհանուր համագումար մը, որպէսզի լսելի դառնալու կարելիութիւնը ստեղծուի:

Առաջարկի ըստ էութեան նկատառումը ժամավաճառութիւն պիտի ըլլար միայն, հակառակ անոր որ նմանօրինակ համագումարի մը հրաշքը խրադործուած եւ մանաւանդ զայն արդիւնաւորելու նախապայմանները ապահովուած ըլլալու պարագային, խոշորագոյն քայլը առնուած կ՚ըլլար մեր այսօրուան իրերամերժ վիճակը յաղթահարելու, քաղաքական տեսակէտները ներդաշնակելու եւ ընդհանուր գործակցութիւնը երաշխաւորելու տեղութեամբ:

Բայց որովհետեւ բարեմիտներուն մէջ ամէնէն բարեմիտն իսկ չի կրնար ենթադրել, թէ այդ ձեւի ներդաշնակութիւն մը կարելի է ստեղծել մեր ազգային — քաղաքական կեանքին մէջ, բացարձակապէս անօգտակար կը դառնայ այդ ժամավաճառութիւնը: Կարելի է հետեւաբար արտայայտուիլ այդ առաջարկի առիթով, բայց երբեք առաջարկի մասին: Եւ արտայայտուիլ՝ անգամ մը եւս ապացուցանելու համար բազմիցս ապացուցուած այն ճշմարտութիւնը, թէ ամէնէն տարրական հարցերու պարզաբանման մէջ անգամ, մենք, իրար չենք կրնար հասկնալ: Հայ քաղաքական հոսանքներու միջեւ բացուած խրամատը այնքան խորունկ է, որ համագործակցութեան եղանակին շուրջ կատարուելիք ամէն յղացում, փ յառաջագունէ վիժելու դատապարտուած է:

Ես համոզուած եմ, որ մեր օտար բարեկամը, եթէ մեր ներքին անցուդարձերուն քիչ - շատ իրազեկ եղած ըլլար, այդպիսի առաջարկ մը չէր ըներ: Ըսելը՝ մտքէն իսկ չէր անցըներ: Կրնայ Լիբանան ապրած ըլլալ երկար ժամանակ, բայց տեսած ըլլալ միայն մեր կեանքի արտաքին ջնարակը, առանց իմանալու, թէ ինչպիսի վէրքեր հաւաքուած են այդ փայլուն կեղեւին տակ:

Ե՞րբ ապահահեր է մեր մէջ, որ մուրճերը, մինչեւ անգամ ամէնէն կենսական հարցերու առթիւ, միեւնոյն սալին վրայ զարնեն: Ե՞րբ է եղեր որ մենք իրար հասկնանք, եւ, եթէ նոյնիսկ չկարենա՛նք գործակցիլ, գէթ իրար չխաչաձեւենք, իրարու վնաս չհասցնենք:

Պառակտումը այնքան խորացած է մեր մէջ եւ կիրքը այնպէս կուրցուցած է մեր տեսողութիւնը, որ անհուազն միամտութիւն է գործակցութեան մը կարելիութիւնը ակնկալել: Միշտ եւ ամէն տեղ, օտար թշնամիէն աւելի ոխերիմ թշնամութեամբ մը լեցուած ենք իրարու դէմ: Ու պառակտուած ենք այնպիսի հիմնական հարցերու մէջ, որ քաոսէն դուրս գալու բոլոր ճամբաները փակուած են:

Կարելի չէ տեսնել երեսը մարդոց, որոնք, դիմացինը սանճիկ որակելու չափ լրբացած են: Եռագոյնը «որդնոտած քուրջ» հռչակող թշուառականներուն կարելի չէ ձեռք երկարել որեւէ պարագայի տակ: Եւ, մեր դատի մեռելաթաղներուն ոտքերը լզող ստրուկներու հետ սորսակիլը ամէն մարդու գործ չէ:

Ահա այսքան խորունկ անդունդի մը եզերքներուն վրայ կեցած ենք դէմ դիմաց, մեր քաղաքական իրաւունքներու ձեւաւորմանթուականէն մինչեւ այսօր:

Առաւել կամ նուազ այս տրամադրութիւններով տոգորուած է պառակտումին տուն տուող ճակատը ամէն անգամ, երբ ազգային համագումարներ կազմուեցան կամ համազգային գործակցութեան մը հողը ուղեցինք պատրաստել: Եւ, այդ տրամադրութիւնները, բոլոր այս կարգի ձեռնարկներու մէջ, տիրական ազդակներու ձեւով արտայայտուեցան: Այդ պատճառով ալ ձեռնարկները վիժեցան, իսկ վիժելով՝ նոր պայքարներու հրահրման առիթներ ստեղծեցին:

Այս նոյն արդիւնքին պիտի յանգէր որեւէ նոր համագումար: Կ. Գ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ՄԻՇՏ ՅԻՇԵԼ ԱՂԲԻՒՐԸ, ԵՐԲ ՈՐ ԵՒ Է ՅՕԴՈՒԱԾ Կ՚ԱՐՏԱՏՊԵՆ «ՅԱՌԱՋ»ԷՆ: ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ ՅԻՇԵՑՆԵԼ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅՍ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԸ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Արաբները ինչո՞ւ կը մերժեն Իսրայէլի Պետութիւնը

ԽՄԲ.— Էտկար Կալլատ պէյ, Գահիրէի «Journal d'Egypte» եւ արաբերէն «Ալ Զաման» օրաթերթերուն տնօրէնը, հետեւեալ ձեւով կը պարզէ արաբական տեսակէտը, Պաղեստինի մասին.—

Արաբական աշխարհի համար Պաղեստինի հարցը կրօնական չէ: Մինչեւ հիմա Մօտաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ որեւէ հակասեմական շարժում տեղի չէ ունեցած: Ասոր ամէնէն կարկառուն օրինակն է Եգիպտոսը: Անցեալ տարի Մուհամէտ Ալիի գահակալութենէն մինչեւ այսօր Հրեաները տնտեսական եւ առեւտրական դիրքեր հաստատած են, հետապնդած են ազատ արուեստներ, ինչպէս իրաւաբանութիւն եւ բժշկութիւն, ստեղծած եւ պահած են լրագիրներ կատարեալ ազատութեամբ եւ ապահովութեամբ:

Այսօրուան Թագաւորին իշխանութեան տակ աւելի փայլուն դիրքերու հասան:

Հիթլէրեան շրջանի հակասեմականութեան քարոզչութիւնը չյաջողեցաւ Եգիպտոսի մէջ, ընդհակառակն աւելի պաշտպանուեցան հրեայ գաղթականները:

Արաբներու հակառակութիւնը Իսրայէլի պետութեան կազմութեան դէմ, ոչ հակասեմականութիւն, ոչ ալ կրօնական կամ ցեղային պայքար է, այլ զուտ քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական հարց, ինչպէս ՄԱԿի առջեւ դրուած բոլոր միւս խնդիրները:

Դժբախտաբար ՄԱԿի անդամներուն համար Իսրայէլի պետութիւնը դրամագլուխ մը դարձած է Մեծ Պետութեանց մրցակցութեան միջեւ: Ամէն պետութիւն կ՚ուզէ դուրս նետել միւսը և զինուորական խարիսխ ստեղծել այս նոր պետութեան մէջ, Միջերկրականի ափերուն վրայ:

Համայնավար կուսակցութիւնը արդէն շատ ուժեղ կերպով կազմակերպուած է Պաղեստինի մէջ, եւ կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանայ Մոսկուայէն, երբ Իսրայէլի Պետութիւնը ճանչցուի:

Արաբական կառավարութիւնները գիտեն թէ 200.000 սովետ արհեստագէտներ, ծպտուած փրբեւ «Սիոնականներ», պատրաստ են «գաղթել» դէպի Պաղեստին կարճ ժամանակէն:

Անոնց մէջ կան սպաներ, ճարտարագէտներ, գաղտնի սպասարկութեանց պաշտօնեաներ, քարոզիչներ, մասնագէտ բանուորներ եւ ամէն բան որ անհրաժեշտ է խաղաղօրէն «գրաւելու» Պաղեստինը եւ զայն վերածելու ռուսական զինուորական մարտկոցի մը Միջերկրականի ափերուն վրայ:

Միւս կողմէ Ամերիկացիներն ալ, անշուշտ պիտի պայքարին ազդեցութիւն շահելու համար Պաղեստինի մէջ: Այս փոքր տարածութեան վրայ կրնան պատահիլ բախումներ եւ ջղաձգութիւններ, ծանրացնելով միջազգային կացութիւնը:

Քանի մը ամիս առաջ «Իւմանիթէ»ի Թէլ Ավիվի թղթակիցը մանրամասնօրէն կը նկարագրէր համայնավար կուսակցութեան ուժը Պաղեստինի

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

Փաստաթուղթ է.— Ուղերձ Բարեգործականի նախագահի.— Տոքթ. Քօլօլեանի հիւրասրահում, ինչպէս առուեցաւ վերը (փաստ. Զ.), Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. ժողովը սարքած է «պատուոյ գինիի հաւաքոյթ մը»: Ինձ ասած էր Քօլօլեան սկզբից, որ հաւաքոյթը պիտի կրէր սոսկ բանախօսական բնոյթ, ուր հրաւիրած է եղել նա ինքը «քաղաքին մօտ ազգային զանազան հաստատութեանց ներկայացուցիչներ ու մտաւորականներ»: Եւ այդ առթիւ Բարեգործականի նախագահը, Քօլօլեան, նախ բոլոր հրաւիրեալների ներկայութեամբ կարդացել է մի գրաւոր ուղերձ, որ իր ամբողջութեան մէջ կրկնութիւնն է 8 Ապրիլի վարչական նիստի ատենագրութեան մէջ շեշտուած մտքերի: Իր այդ ուղերձում Գ. Քօլօլեան, կրկին ու կրկին — այս անգամ արդէն իր հրաւիրած բազմաթիւ ազգայինների, մամուլի, ազգ. հաստատութեանց ներկայացուցիչների եւ մտաւորականների՝ ներկայութեամբ — պաշտօնապէս ու հրապարակաւ յայտարարած է և ընդգծած իմ կատարած բարերար դերը Նուպարեան Մատենադարանի հարցում: Այսինքն.

1.— «Բրոֆ. Աբեղեանի բարի միջամտութեամբ, կրնանք հիմա ձեզի իմացնել պաշտօնապէս», շեշտած է Գ. Քօլօլեան իր գրաւոր ճառում եւս, «որ Նուպարեան Մատենադարանին ամենափոքր մասը միայն պիտի բաժնուի ու Պերլին փոխադրուի»:

2.— Որ Նուպարեան Մատենադարանի հարցին «քարուք լուծումը կը պարտինք բրոֆ. Աբեղեանի, որ ընդունեց միջնորդի եւ խաղաղ. ու ազդասէր դատաւորի շատ նուրբ պաշտօնը» եւն.:

3.— Որ ես, Պերլինից Փարիզ գալով եւ իմ ցոյց տուած գործերով, սփոփել եմ Գ. Քօլօլեանի եւ իր գործակիցների, Բարեգործականի վարչութեան ու բոլորի «սգաւոր սիրտերը եւ տխուր ու խռովայոյզ հոգիները»:

Նո՞ր փաստ է պէտք: Ահաւասիկ:

1943ին, ասել է՝ իմ Փարիզ երթալուց եւ Նուպարեան Մատենադարանի ծանօթպատմութիւնից աւելի քան երկու տարի վերջ, Պերլինից Փարիզ է գնում իր մասնաւոր գործերով Դկտ. Ռորբախ, գերմանացի յայտնի գրագէտ եւ միեւնոյն ժամանակ Նախագահը Հայեւգերման ընկերութեան: Գ. Քօլօլեան եւ Բարեգործականի միւս վարիչներն ընդունելութեան սեղան են սարքում նրա պատուին: Այդ միջոցին Գ. Քօլօլեան, Բարեգործականի Նախագահը, խօսք առնելով իմ մասին, սրտագին փաստաւորէ եւ շնորհակալութիւն է արտայայտում իմ հասցէին ընդհանրապէս եւ Բարեգործականի Մատենադարանի շուրջը 1941ին իմ բռնած ազնիւ դիրքի ու կատարած բարերար դերի համար՝ ի մասնաւորի:

Աւելին: Զգոհանալով դրանով, նա, Գ. Քօլօլեան, ինքնաբերաբար եւ նոյն այդ իմաստով մի գրութիւն է տրամադրում Դկտ. Ռորբախին՝ հրատարակելու համար Հայեւգերման ընկերութեան Տեղեկատու թերթի, «Հայաստան» («Armenien») օրգանի մէջ, որ 1937ից ի վեր խմբագրում էինք (մինչեւ 1944) մենք. Դկտ. Ռորբախ որպէս նախագահ, իսկ ես՝ որպէս փոխ-նախագահ նոյն այդ ընկերութեան: Եւ սակայն յետոյ, նկատի ունենալով արդէն քաղաքական փոխուած կացութիւնը, Գ. Քօլօլեան մի նամակով խնդրում է Դկտ. Ռորբախին, այլեւս չտպել իր յօդուածը: Մեկնութեան պէտք ունի՞ այս փաստն իր կարգին:

×

Ի՞նչ են ապացուցանում ուրեմն առաջ բերած փաստաթղթերը, որ կազմել է ու ստորագրել, տեսանք, նոյն ինքն Գ. Քօլօլեան, Բարեգործականի նախագահը: Այն անհերքելի իրողութիւնը, որ.—

1.— Գ. Քօլօլեան, ինչպէս նաեւ իր գլխաւորած ընկերութեան վարչութիւնը, իրենց մի աղերսագրով, ուղղած Փարիզի գերման. զրահման բանակի հրամանատարին, առաջին իսկ օրից տուել են համաձայնութիւն հարկաւ, ստեղծուած պայմաններում միայն, որ Պերլին փոխադրուի Նուպարեան Մատենադարանի մէկ մասը եւ իրենց թողուի գէթ մէկ կորիզը նրա: (Փաստ Ա.):

2.— Բարեգործականի նախագահը, Գ. Քօլօլեան, մի յատուկ գրութեամբ (փաստ. Բ.), ուղղած ինձ (ու Հայեւգերման միութեան վարչութեան), Պերլին, խնդրել է աջակցել իրենց վերոյիշեալ իմաստով, կցելով միեւնոյն ժամանակ եւ պատճէնը գերման. զրահման հրամանատարին ներկայացրած իրենց աղերսագրին) (փաստաթուղթ Ա.):

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

(5)

մէջ եւ կը բացատրէր թէ ատոր ծրագիրն է՝ նախ ապահովել Իսրայէլի Պետութեան ճանաչումը, երկրորդ նոյն Պետութիւնը կառուցանել համաձայն Խ. Միութեան հասկցած եւ գործադրած ժողովրդապետութեան :

Բացի Արեւմուտքին եւ Արեւելքին միջեւ մղուած ներքին պայքարէն, կայ ուրիշ ծանրակշիռ պարագայ մը: Այս պետութիւնը շրջապատուած է արաբական երկիրներէ, որոնք երբեք պիտի չճանչնան զայն եւ պիտի ստիպեն որ ապրի միշտ լարուած պահելով իր ուժերը պատերազմի սպառնալիքին տակ, միշտ պատրաստ, սպառելով իր աղբիւրները իր պաշտպանութեան համար :

Եթէ ՄԱԿը հաստատէ Իսրայէլի Պետութիւնը, պատերազմի ծառայած պիտի ըլլայ քան թէ խաղաղութեան :

Որովհետեւ պատերազմի եւ անկարգութեան վտանգ մը կը կազմէ, Արաբական Պետութիւնները չեն ուզեր Իսրայէլի Պետութիւնը: Անոնց համար ատիկա կը նշանակէ օտար տարրի մը ստեղծումը մինչեւ հիմա միացեալ ամբողջութեան մը մէջ:

Գաղթականներու խուժումը աշխարհի ամէն կողմէ, թոլորովին տարբեր նկարագիրով, լեզուներով եւ գաղափարներով, անշուշտ անիշխանութեան բոյն մը պիտի ստեղծէ, վարակելով հարեւան երկիրները: Արդէն կը նշմարուի թափանցումը քանդիչ վարդապետութեանցորոնք վեր ի վայր պիտի շրջեն քաղաքական եւ ընկերային կեանքը Միջին Արեւելքի մէջ, տարածուելով մինչեւ Հիւսիսային Ափրիկէ:

Զինուորական տեսակէտով Իսրայէլի պետութիւնը կը նշանակէ Արաբ աշխարհի սրտին վրայ հաստատել զինուած թշնամի ուժ մը, թուռն եւ աշխարհակալ, որ կրնայ սպառնալիք մը դառնալ խաղաղութեան համար :

Դառնալով Խ. Միութեան արբանեակը, Իսրայէլի պետութիւնը կրնայ օր մը Խ. Միութեան առաջին զէնքը դառնալ, յարձակելու համար Միջին Արեւելքի վրայ :

Հաւանելով Իսրայէլի պետութեան, մենք ընդունած պիտի ըլլայինք մեր մէջ սուր զէնք մը, որ որեւէ ատեն կրնայ ճակատագրական հարուած մը տալ մեզի :

Հետեւաբար, մենք ալ ստիպուած ենք զէնք ի ձեռին մնալ, որպէսզի արգիլենք իր յարձակողական տարածումը, եւ կամ խուսափինք այն հարուածէն, որուն պիտի ենթարկուէինք երբ ան դառնար արբանեակը մեծ պետութեան մը :

Մենք կը տեսնենք, օրինակի համար որ Ռուսիան գերի կը դարձնէ իր սահմանագլուխէն շատ հեռու պետութիւններ, որոնք չեն կրնար պատասխանել իրեն, եւ սակայն ան մեզմէ կը պահանջէ մեր մէջ ստեղծել օտար պետութիւն մը, որ սպառնալիք մըն է մեր ապահովութեան համար:

Այս Պետութիւնը գործելու ազատութիւն ստանալով, պիտի հարկադրուի զօրացնել իր ճարտարարուեստական արտադրութիւնը, աժան ապրանք արտադրել գերմանական կամ ճափոնական գրութեամբ, սպաննելով մեր նորածին ճարտարարուեստ :

Եթէ ՄԱԿը ընդունի Միացեալ Պաղեստին մը ուր հրէական փոքրամասնութիւնը միանայ Արաբական ամբողջութեան, եւ չունենայ ոչ անջատ զինուորական եւ ոչ ալ անջատ տնտեսական քաղաքականութիւն, այլ իր գործունէութիւնը ներդաշնակէ աշխարհի այս ծայրամասին ընդհանուր շահերուն հետ, այն ատեն ՄԱԿը ոչ միայն պիտի ապահովէ Պաղեստինի ներկայ հրեայ բնակչութեան բարօրութիւնը, այլ եւ աշխատած պիտի ըլլայ խաղաղութեան համար (Daily Mail) :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒՆ ԱՄԱՌԸ

Հայ Արիները եւ Արենուշները շատ օգտակար գործունէութիւն մը ունեցան ամրան արձակուրդին :

Հարիւրի մօտ արենուշներ որոնք կուգային Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ Պելժիքայէն, ընդհանուր բանակում մը կազմակերպած էին Ալպեան լեռներուն մէջ, օգոստոս ամսուան ընթացքին, գլխաւորութեամբ Փարիզի շրջանային պետ Օր. Ա. Քըչիկեանի, Մարսէյլի շրջ. պետ Տիկին Շամիրեանի եւ Պելժիոյ շրջանային պետ Օր. Ս. Աւագեանի :

Առաջին անգամ էր որ այսքան մեծ թիւով հայ աղջիկներ միասին կը բանակէին: Հազիւ իրարու մօտէն ծանօթացած, անոնք կը ստեղծէին շատ սիրալիր հայկական մթնոլորտ մը եւ ամբողջ մէկ ամիս ժրաջան մեղուներու պէս մեր աղջիկները, բանակեցին, երգեցին, պտոյտներ կազմակերպեցին, աշխատեցան եւ շատ մեծ արդիւնքներու հասան :

Օգոստոս 15ի տօներուն առթիւ դաշտահանդէս մը կազմակերպած էին որուն ներկայ եղան Կափ քաղաքի հայ գաղութին անդամները, շատ մը Ֆրանսացիներ, Մարսէյլէն եւ Փարիզէն ալ հայրենակից հիւրեր: Այս բանակումի մասին մեծ գովեստով կը խօսէր. Կրընոպլի «Dauphiné» օրաթերթը որ մեր արենուշներուն նկարն ալ հրատարակած էր թերթին մէջ: Արենուշներու բանակավայրը այցելեց նաեւ պետը, Գ. Մեծատուրեան եւ գործադիր խորհուրդի անդամներէն Փ. Փանոսեան եւ Ն. Պօյաճեան :

Փարիզի շրջանի սկաուտներն ալ Արտէշի շրջանի լեռներուն մէջ կազմակերպած էին իրենց բանակումը, որուն մասնակցեցան մեծ թիւով արիներ, ղեկավարութեամբ շրջանային պետ Փանոսիկ Փանոսեանի եւ բանակումի պետ Յակոբ Փանոսեանի: Ֆրանսայի կրթական նախարարութեան քննիչը, որ այցելած էր բանակավայրը գովասանքի տեղեկագիր մը ղրկեց Փարիզ:

Փարիզի շրջանի երէց սկաուտները, ղեկավարութեամբ իրենց պետին Յակոբիկ Գավուքճեանի պտոյտ մը կատարեցին Իտալիա, թէ հայ արիները ծանօթացնելու եւ թէ նոր բարեկամութիւններ հաստատելու համար: Այցելեցին Թորինօ, Հռոմ, Վենետիկ, Նափոլի եւ ուրիշ վայրեր, ընդունուեցան Իտալիոյ սկաուտ ընդհ. պետին փրոֆ. Փիրէթայի կողմէ, պտոյտներ կատարեցին, Ֆրանսացի եւ Իտալացի սկաուտներու հետ եւ ամէն տեղ մեծ համակրութիւն շահեցան: Այցելեցին նաեւ Հռոմի հայ կաթողիկէ վանքը, եւ Վենետիկի Ս. Ղազարի Մխիթարեան հայրերուն:

Մեր տղաքը շատ ջերմ ընդունելութիւն գտան Աբբահայրէն եւ Մխիթարեան հայրերէն, եւ ամբողջ երկու օր հիւրասիրուեցան եւ մեծ հետաքրքրութեամբ ծանօթացան ազգային այս գեղեցիկ կեդրոնին :

Ճամբարէն վերջ, այս հայ արիներու առաջին միջազգային պտոյտն էր օտար երկիր մը:

Յուլիսի վերջը Զուիցերիոյ մէջ տեղի ունեցաւ աշխարհիս բոլոր սկաուտական միութեանց միջազգային պետերու համագումարը, Գանտէրշթէկի սկաուտական բանակավայրին մէջ: Կը մասնակցէին քառասուներկու ազգերու ներկայացուցիչները: Հայ Արիներու Միութեան կողմէ կը մասնակցէր Գ. Մեծատուրեան: Համաժողովը երեք օր տեւեց որու ընթացքին խորհրդակցութիւններ եղան եւ կարեւոր որոշումներ տրուեցան: Համաժողովէն յետոյ բոլոր պատուիրակները գացին Լուկանօ, մասնակցելու Զուիցերիացի սկաուտներուն ազգային բանակումին, որուն կը մասնակցէին 8000 սկաուտներ: Օգոստոս 1ին Զուիցերիոյ ազգային տօնին առթիւ հանրապետութեան նախագահը այցելեց բանակավայրը եւ ընկերակցութեամբ սկաուտական միջազգային գրասենեակի տնօրէն գնդ. Ուիլսընի ծանօթացաւ բոլոր պատուիրակներուն հետ:

Այսպէս անցաւ հայ արիներու եւ արենուշներու ամառը, որու ընթացքին բազմաթիւ աղջիկներ եւ տղաք բնութեան մէջ բանակեցան, օտար երկիրներ այցելեցին եւ ամէն տեղ ստեղծեցին համակրանք՝ հայութեան հանդէպ եւ կազդուրուած վերադարձան շարունակելու իրենց աշխատանքը, յօգուտ նոր սերունդի բարոյական, իմացական եւ ֆիզիքական կրթութեան:

ՀԱՅ ԱՐԻ

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն

«Հայ-Բոյժ»ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝ Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ :

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունովը եւ «Հայ-Բոյժ»ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք :

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Քանի մը խօսք, ողբացեալ ընկ. Մատոյեանի յիշատակին:

Մ. Մատոյեան Սեբաստիոյ Աշտէ գիւղէն էր: Փոքր հասակէն որբ կը մնայ հօրմէ եւ մօրմէ, կը ճաշակէ որբերու յատուկ բոլոր դառնութիւնները: Բախտի բերումով կ'իյնայ Եգիպտոս, ստանալով ազգային եւ կուսակցական դաստիարակութիւն: 1930ին կուգայ Ֆրանսա: Հոս արդէն պաշտօնապէս Դաշնակցական է: Խղճամիտ կերպով կը կատարէ իր կուսակցական պարտականութիւնները: Մնաց հաւատարիմ կուսակցական գաղափարներուն մինչեւ իր մահը :

Անողոք հիւանդութիւնը բոյն դրած էր դժբախտ Մկրտիչին սրտին տակ: 1944ին զինքը փոխադրեցին Էքսի հիւանդանոցը, ուր մնաց երկար ատեն: Ի վերջոյ անողոք հիւանդութիւնը զգետնեց զինքը եւ Սեպտեմբեր 11ին յաւիտենապէս փակեց իր աչքերը, հազիւ 44 տարեկան, խոր սուգի մատնելով իր մօտիկ բարեկամները եւ ընկերները :

Դժբախտաբար շատ ուշ իմացանք մահուան գոյժը, այնպէս որ բարեկամները եւ ընկերները ժամանակ իսկ չունեցան իրենց վերջին յարգանքը յայտնելու :

Սիրելի Մկրտիչ, այս քանի մը տողը քու սիրած «Յառաջ»ի մէջ թող մեր կողմէ փունջ մը ծաղիկ համարուին: Հողը թեթեւ գայ վրադ:

Մ. Ասատուրեան (Կարտան)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԹ.

Նըսր ոստիկանը կ'երթեւեկէր իր շքեղ վրանին առջեւ, եւ անտարբեր աչքով կը նայէր իր բանակին մէջ պարզուող անասնական տեսարաններուն :

— Անհաւատներուն համար քիչ է ասիկա, կ'ըսէր ան: Դեռ շատ սարսափելի բաներ պիտի ցուցնեմ ես անոնց: Անգամ մը ճանկս ձգեմ Յովհաննէս Կաթողիկոսն ու Աշոտ Երկաթը, ան ժամանակ դիւրին է տիրանալ Հայաստանի ու ինքնիշխան տէր դառնալ անոր :

Այդ միջոցին աչքին զարկաւ Քոսակը, որ քիչ մը անդին կեցած կը նայէր ոստիկանին: Յայտնի էր որ եկած էր իր վարձքը ստանալու:

— Ա, եկա՞ր ես դուն. շատ լաւ: Ես իսկոյն քու արժանի վարձքդ կուտամ ծառայութեանդ համար: Բայց ո՞ւր է սպիտակ դեւը. նախ պէտք է զայն պատժեմ :

— Ան իր հոգին փչեց, տէր իմ, պատասխանեց Քոսակ :

— Իսկ ի՞նչ ըրիր դիակը :

— Դաշտին մէջ ձգեցինք :

— Վայրի գազաններուն կե՞ր :

— Այո, տէր. ան որ քու ամենազօր կամքիդ դէմ կ'երթայ, արժանի է աւելի սոսկալի նախատինքներու եւ պատիժի :

— Լաւ ուրեմն, կէս օրէն ետք մեր բանակը կը հեռանայ այստեղէն, ու ես չեմ մոռնար քու վարձքդ, ըսաւ Նըսր ոստիկանը եւ իր թիկնապահներէն մէկուն հրաման մը տուաւ:

Թիկնապահը հեռացաւ, իսկ քանի մը հոգի մօտենալով Քոսակին, բռնեցին զայն եւ Նըսրի մօտ բերին: Ոստիկանին օտարոտի վարմունքը սարսափ ազդեց Քոսակին, շփոթած կը սպասէր, թէ ինչ պիտի ըլլայ վերջը:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, հեռուէն երեւաց կապուած ձի մը, որուն վրայ նստած էր Նըսրի թիկնապահը, եւ կանգ առաւ վրանին առջեւ :

— Կը տեսնե՞ս այս ձին, ըսաւ Նըսր դառնալով Քոսակին, քեզի կ'ընծայեմ զայն. միայն ոչ թէ դուն պիտի կառավարես զայն, այլ ան՝ քեզ : Ես ասկէ աւելի լաւ վարձատրութիւն չեմ գտներ քեզի :

Քոսակ չհասկցաւ Նըսրի խօսքերը, բայց ըզգաց որ զարհուրելի բան մը կը պատրաստուէր իրեն համար: Ձին թամբուած չէր, եւ անհամբերութեամբ ոտքը գետին կը զարնէր :

— Կատարեցէք հրամանս, ըսաւ Նըսր իր թիկնապահներուն :

Իսկոյն ամուր թոկ մը բերին եւ ձգեցին Քոսակի վիզը, իսկ միւս ծայրը կապեցին ձիու պոչին :

— Ահ, խղճա ինծի, տէր իմ, մրմնջեց Քոսակ լեղապատառ, երբ վերջապէս հասկցաւ իրողութիւնը :

— Ոչ, ասիկա քու արժանաւոր վարձքդ է: Եթէ դուն քու ազգիդ կը դաւաճանես, ինչեր չես ըներ ուրիշներուն :

Հանեցին ձիուն սանձը եւ մտրակի քանի մը հարուածներ տուին անոր: Ձին ահագին ոստում մը ըրաւ եւ առաջ սլացաւ, իր ետեւէն քաշելով Քոսակը: Զինուորներուն ուրախութիւնը չափ չունէր: Անոնք տեսան, թէ ինչպէս Քոսակի գլուխը քարերուն կը զարնուէր եւ ուղեղը ցան ու ցրիւ կուգար խիճերուն վրայ:

Կէս օրէն ետք, Նըսր վերցուց իր բանակը եւ դափ ու զուռնայով ուղղուեցաւ Նախիջեւան: Վայրենի քրքիջի եւ ուրախութեան ձայները մինչեւ երկինք կը հասնէին: Արաբ զինուորները առաջ կը քշէին իրենց ձիերը, նշան կ'առնէին հայ գերիներէն մէկուն կամ միւսին, կը ցցէին իրենց նիզակները անոնց սրտին մէջ եւ կտրելով գլուխները՝ կ'ամրացնէին նիզակներու ծայրին, ապա դարձեալ առաջ կը վազէին ուրախ բացականչութեամբ :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Ի վերջոյ որոշուեցաւ յառաջիկայ մարտին յետաձգել ընտրութիւնները, 286ի դէմ 291 ձայնով, — հինգ ձայնի առաւելութեամբ, ինչ որ տկարացում կը համարուի կառավարութեան համար։

Մարշըլի վճռական խօսքերը ՄԱԿի համագումարին մէջ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ, հինգշաբթի օր ամէնէն կարեւոր ճառը խօսեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Մարշըլ։

Ժողովին ուշադրութեան յանձնելով օրուան հրատապ խնդիրները — առանց յիշելու Պերլինի տագնապը — նախարարը յայտարարեց.

— «Հակառակ այն գործակցութեան զոր կը կատարէ երկիրներու մեծ մասը վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը եւ բարօրութիւնը, կացութիւնը աւելի լարուած է մէկ տարիէ ի վեր։ Միւս ազգերու վարիչները կը ձգտին խորունկ փոս մը բանալ այդ ազգերուն եւ աշխարհի մնացեալ մասին միջեւ։ Պէտք չէ թոյլ տանք որ աւելի ընդարձակուի այդ փոսը. պէտք է կրկնապատկենք մեր ջանքերը, համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար»։

Ակնարկը այնքան թափանցիկ է որ մեկնութեան չի կարօտիր։

Պ. Մարշըլ յետոյ յիշեց օրակարգի կարեւոր խնդիրները, — Գերմանիա, Ճափոն, Աւստրիա, Պաղեստին, Քորէա, Յունաստան, Հոլանտական Հնդկաչին, Հնդկաստան, այլ հիւլէական ուժեր։ Եւ ազդարարեց.

— «Ողբերգական սխալ մը պիտի ըլլար տկարութեան վերագրել ուրիշ ազգերու համբերութիւնը։ Մ. Նահանգները չեն ուզեր սաստկացնել կացութեան ձգտումը։ Անոնք սրտանց կ'ուզեն թեթեւցնել այդ ձգտումը։ Որեւէ պարագայի մէջ մենք սակարկութեան նիւթ պիտի չդարձնենք ուրիշ ժողովուրդներու իրաւունքները եւ ազատութիւնները։ Աշխարհի ժողովուրդները անձկութեամբ կը սպասեն մեր կատարելիք ճիգերուն։ Յուսախաբութեան չմատնենք զանոնք»։

Յետոյ խօսեցան Լեհաստանի, Վենեզուէլայի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ ներկայացուցիչները։ Կէսօրէն վերջը նոր վէճեր տեղի ունեցան ընդհանուր ժողովին մէջ, օրակարգի պատրաստութեան առթիւ։

★ Մինչ ազգին խորհրդակցութիւններ կը կատարուին ի խնդիր խաղաղութեան, Մեծերէն իւրաքանչիւրը նոր միջոցներ կը խորհի, բազմապատկելու համար իր ուժերը։ Անգլիա որոշեց անմիջապէս գործի ձեռնարկել, 100.000 նոր երկրապահներ, 61.000 նաւային պահեստիներ եւ 60.000 օդանաւային զինուորներ պատրաստելու համար։ Զօրակոչի պիտի ենթարկուին 35էն վեր քաղաքացիները, նաեւ կիներ՝ իբրեւ օժանդակ։ Սպարապետը յանձնարարած է այս յաւելումները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՍՐԱՅԻ ՄԷՋ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ Շէֆիք Ադէս, Իրաքցի միլիոնատէր մը, որ զէնք ծախած էր Հրեաներուն։

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ սպաննուեցան Անդրյորդանանի սահմանագլուխին վրայ, հրէական օդանաւի մը ռմբակոծութեան հետեւանքով։

ՈՍԿԻՆ շարունակ կը բարձրանայ Փարիզի մէջ։ Նափոլէոնը 5700 ֆրանքի կը ծախուէր առջի օր։ Տոլարն ալ բարձրացաւ։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԻՆ առթիւ արեւմտեան պետութիւնները անյապաղ լուրի մը կը սպասեն Մոսկուայէն, իբրեւ պատասխան իրենց վերջին ծանուցագրին։ Երեք արտաքին նախարարները կը շարունակեն խորհրդակցիլ Փարիզի մէջ։

ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎ ՄԸ տեղի կ'ունենայ Սոչիի մէջ, Սեւ ծովու ափերուն վրայ, նախագահութեամբ Ստալինի եւ մասնակցութեամբ արբանեակ պետութեանց ներկայացուցիչներուն, եթէ հաւատանք անգլեւսաքսոն մամուլի հրատարակութեանց։

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ գլուխն առած կ'երթայ։ «Էսքալոփ»ը 7—800 ֆրանքի բարձրացած ըլլալով, մսավաճառներն անգամ յուսահատած են։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ վաճառումը ազատ է Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ շրջած զրոյցի մը համաձայն, զօր. Մարկոս վիրաւորուած է եւ կը դարմանուի Թիրանայի մէկ հիւանդանոցին մէջ (Ալպանիա)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Խորին շնորհակալութիւնս բոլոր անոնց, որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին, Պերլինի ողբացեալ եղբօրս՝ ՔԵՐՈՎԲԷ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆի մահուան առթիւ։ Զարեհ Ռաֆայելյան (Տրակինեան)։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ կը ներկայացուի այս երեքշաբթի (28 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 9.30ին սինէմա Alhambraի մէջ, մէթրօ Mairie d'Issyի դիմաց։ Մուտքը միայն հրաւիրատոմսերով։ Այժմէն կարելի է ապահովել Café des Sportsէն, ընկեր Դ. Դաւիթեանէ, Ա. Գօյաճեանէ, Ե. Սերոբեանէ մօտ։

Ներկայացման օրը առանց հրաւիրատոմսի ոչ ոք ներս կ'առնուի։

ԱՅՑ՝ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

(Իր մահուան 60ամեակին առթիւ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ («Ահարոնեան» խումբ)։ Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Père Lachaiseի գերեզմանատունը։ Հաւաքավայր՝ Place Gambetta։ Շիրմին գլուխը խօսք պիտի առնեն՝

Ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Ծանօթութիւն.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ ըլլալ։

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վարդանեան ընտանիքն եւ իր զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կիրակի 26 Սեպտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Ս. պատարագէն վերջ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ, վաղամեռիկ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

մահուան տարելիցին առթիւ եւ կը խնդրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Յ. Արզարեան, Միջին Արեւելքի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու պատուիրակը Ամսթերտամի միջյարանուանական տիեզերական ժողովին մէջ, այս կիրակի պիտի քարոզէ, ժամը 10.45ին Լիւքսէնպուրկի սրահին մէջ, 58 rue Madame (métro Notre Dame des Champs), իսկ ժամը 20.30ին Issy les Moulineauxի ժողովատեղին, 28 Ave. Bourgain, Métro Mairie d'Issy։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը։ Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը։ Ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումենց։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Վլատիմիր Խուտիկեան, Հայաստանի Ալլահվէրտի Ջոջկան գիւղացի, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի, հօրը անունը Մեխակ, մօրը Աստղիկ։ Տեղեկացնել հօրաքրոջ որդւոյն Լեւոն Դաւիթեանի, 524 Chemin de Mazargue, St. Anne, Marseille։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պարոն Տապանեան, ներկայացուցիչ Նիւ Եորքի Տատրեան տան։ Կը խնդրուի լուր տալ Պարսամեան գրատունը, 46 rue Richer, Paris (9)։

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի 7 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտ, 15 rue des Bruyeres սրահին մէջ։ Métro Mairie եւ կամ Porte des Lilas։

ԱՐԱՐԱՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆը եւ ԱՐԱՐԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ՐԴ տարելիցը, Կիրակի 17 Հոկտեմբեր 1948։ Հոգեհանգստի պատարագ՝ ի յիշատակ Արարատի եւ բոլոր նահատակներուն։

Ներկայ պիտի ըլլան՝ հայ եւ օտար, քաղաքային թէ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Կէսօրէն մինչեւ ժամը 11, ընկերական եւ ժողովրդային հանդիպում «Château des Fleurs»ի մէջ։

Կը հրաւիրուին՝ ժողովուրդը, Փարիզի, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Քան-Նիսի Նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր անհատ ընկերները։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պիտի խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ իրենց ղրկած ամէն մէկ ոչ-առեւտրական ծանուցումին համար դին չուզեն վարչութենէն, եւ ուշադրութեամբ կարդան հետեւեալ ցանկը. —

Փնտռտուք մէկ անգամը	100 Ֆր.
Շնորհակալիք եւ ցաւակցութիւն	200 »
Հոգեհանգիստ	300 »
Նշանախօսութիւն եւ հարսնիք	500 »
Մահազդ (շնորհակալիքով)	1000 »
Հանդէսներու ծանուցումներ (երեք անգամը)	1000 »

Առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր պայմաններ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հաւաքոյթները կը վերսկսին Սեպտ. 28ին, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Այրի Տիկին Նուարդ Եօրկանճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները, խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր,

ՊԱՐՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՕՐԿԱՆՃԵԱՆի

մահը, որ տեղի ունեցաւ 69 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ, 15 Impasse Thiberville, Gentilly։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ, ժամը 3.30ին իր բնակարանէն եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Gentillyի գերեզմանատունը։

Երգահանդէս Օր. Սօնիա Շիրկճեանի

(Mezzo Soprano)

Դաշնակի ընկերակցութեան Լիոնի Թատրոնի ծանօթ դաշնակահար M. E. CLESSEի

եւ **Ténor** M. CARDINALIի

ՏԷՍԻՆԻ Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, **26** ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը **3**ին։

Կ'երգուին Massenetի La Sélection de Werther, Chopinէն, Schubertէն, Carl Bohmէն, նաեւ Կոմիտասէն եւ այլ հայկական երգեր։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Նիքօլա Ստեփանովիչ (Սիսօֆ), նախկին ռուսական սպայ, 50 տարեկան, որ Կովկասէն մեկնած է 1920ին։ Ծնած է Թիմաշէվսքա-Քուպանսքի Օպլաքի քաղաքը։ Մինչեւ 1932 Փարիզ կը գտնուէր, ուրկէ հարաւային Ֆրանսա մեկնած է. հօրը անունն է Ստեփան։ Փնտռողն է քոյրը Եքաթէրինա, միւսը Օլկա։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ին H. P. սկզբնատառերով։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Փարիզի արուարձաններէն Վիլմոմպլի մէջ ծախու է տուն մը որ ունի 7 սենեակ եւ արդիական բոլոր յարմարութիւնները, բաղնիք, կեդրոնական ջերմութիւն։ 765 քառ. մեթր պարտէզ պտղատու ծառերով, պատերով շրջապատուած։

Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի, 133 rue de Belleville, Paris (19)։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

ՇԱՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԱՌԻԹԷ ՄԸ

Մածունի շինութեան կարեւոր գործ մը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տարեկան ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆԻ գործառնութեամբ

Արդիական եւ առաջնակարգ կազմածներ, արժէքաւոր գործիքներ եւ Citroen քամիոնէթ մը բոլորովին լաւ վիճակի մէջ։

ԶՈՐՍ ՍԵՆԵԱԿՆՈՑ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ՄԸՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ։

ԳԻՆԸ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ

Դիմել՝ Պ. PARMAC 47 rue Blanche, Paris (9)

Հեռաձայն Tri. 39 - 09

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Երռ. 10 տող. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 26 Septembre 1948 ԿԻՐԱԿԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5653-Նոր շրջան թիւ 1064 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Պտոյտ մը եւս «Ազգաւանդ»ին մէջ, զոր տեղացիները կը կոչեն «Օնուզիա»:

Շինութիւնները լրացած չեն տակաւին, Շայյոյի պալատին մէջ: Համագումարին հետ զուգընթաց կը շարունակուին նոր կառուցումներ, զետեղումներ, յարդարումներ: Գետնայարկէն մինչեւ չորրորդ յարկ:

Դեռ որքա՜ն պակասներ, արդարացնելու համար անունը, Ազգաւան, որուն բանալիները շաբաթներ առաջ յանձնուեցան, Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ:

«Ի լինելութեան» չէ՞ բուն հաստատութիւնն ալ,— Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը: Հոգ չէ թէ երեք տարին բոլորած ըլլայ:

Մարդիկ շատ աւելի հաստատուն կը տեսնէին զայն — գէթ այդպէս կ'երեւար, 1945էն 1946, երբ իր առաջին քայլերը կը նետէր, ահաւոր աշխարհամարտէն խորտակուած բազմութեանց չըլմորուն աչքերուն առջեւ:

Շուտ պղտորեցան ջուրերը: Հազիւ քար մը տեղաւորուած, չորս քարեր կը խախտէին: Ուղղակի կամ կողմնակի:

Եւ մանաւանդ, քարեր կը շարուէին ճամբուն վրայ: Բուն իսկ հիմնադիրներուն ձեռքով:

Այս մռայլ խորհրդածութիւնները Ազգաւանին մէջ, մէկ յարկէն միւսը: Ընդհ. ժողովի սրահէն մինչեւ երկրորդ յարկը, ուր հաստատուած է մամուլի բաժինը: Տեղեկատու եւ քարոզչական գրասենեակները:

Երկու շարքի վրայ խցիկներ, տակաւին կիսակատար շինութեանց մէջ: Հեռագրական գործակալութեանց գրասենեակներն են, դուռները փակ եւ կամ կիսաբաց.— Ռէօյթըր, Թասս, Ֆրանս-Փռէս, Եունայթըտ Փրէս, Էսոշիէյթըտ Փրէս, Հրէական Գործակալութիւն: Այլեւ «Թայմզ»եր, «Հէրըլտ»եր, «Փոստ»եր:

Բոլոր մամնաճիւղերը աշխարհագրիւ ցանցի մը որ կեր պիտի ճարէ անհամար բազմութեանց: Օրը օրին: Ժամը ժամուն: Տիեզերքի բոլոր լեզուներով:

Այս խորհրդաւոր խցիկներէն չէ՞ն որ կ'արձակուին, ի սփիւռս աշխարհի կը ցանուին փոխադարձ անվստահութեան, չկամութեան, ատելութեան, մրցակցութեան սրոմները:

Վարը, ժողովասրահին մէջ, միտքերը կ'արտայայտուին հրապարակաւ: Անհուազն հազար թղթակիցներ եւ ունկնդիրներ կը լսեն փերաքանչիւր խօսքն ու բառը: Ելեկտրական լարիողերը իրենց գլխուն:

Եւ սակայն, ինչպէ՞ս կը խմբագրուին ու կը հաղորդուին այդ բոլորը, վերը, երկրորդ յարկի խորհրդաւոր խցիկներուն մէջ: Բոլորը խեղօքիկ շարուած քով քովի: Պատը պատին, բայց մէկը միւսին հակոտնեայ:

Պաշտօնական թէ անպաշտօն հեռագիր, ծածկագիր, նամակ, թղթակցութիւն, «ռատիօ-հաղորդում»— այս բոլորը կը լուսաբանե՞ն թէ կը պղտորեն: Կը փարատե՞ն մշուշը, թէ աւելի կը թանձրացնեն, համաձայն մէկուն եւ միւսին հայեցողութեան: Այլ մանաւանդ «վերէն» տրուած հրահանգներու:

Խե՜ղճ Ափրիկեցի, որ կ'ողբար առջի օր, յուսախաբ՝ Ազգաժողովին երկամեայ գործունէութենէն.

— «Ոչ մէկ հիմք լաւատեսութեան: Ժողովը կ'օգտագործուի վարդապետական քարոզութեան համար, թունաւորելով յարաբերութիւնները աշխարհի ժողովուրդներուն միջեւ»:

Դարձեալ փոքր ազգի մը ձայնը,— աղաղակ դառնութեան եւ յուսահատութեան:

... Դիմացը Էյֆէլն է երկնասլաց: Արեւ մը բարեխառն պայծառին փառաւոր դարատանին վրայ:

Հոգիդ կը պարծառնայ, երբնայուածքդ կ'իյնայ պատուհաններէն դուրս, ըմպելով հոյակապ ներդաշնակութիւնը:

Արեւը, արդէն խաբուսիկ, հեղհեղէ կը նահանջէ, տեղը տալով սպառնացին ամպերու:

Վարը, ժողովասրահին մէջ, ճառերը կը շարունակուին նոյն միօրինակութեամբ: Եւ կը թուի թէ նոր ամպեր են, որ կը դիզուին, իւրաքանչիւր զեկուցման հետ:

Մարդկութեան կէսը դարանակալ՝ միւս կէսին հանդէպ ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆԻ
(Ըստ բոլշեւիկ Երեւանի)

Նորէն «Սովետական գրականություն եվ Արվեստ»ը ձեռքս, խօսքի բռնուեցայ քաղաքացի Ռ. Վարդապարեանի հետ, որ չահեկան ուսումնասիրութիւն մը ունէր, «Սովետահայ պոեզիայի անցած ուղին»:

— Քանի մը հարցումներ: Ի՞նչ էր խորհրդահայ բանաստեղծութեան ձգտումը, սկզբնական շրջանին:

— Այն ատեն դրուած էր մի խնդիր՝ պայքարել բուրժուա-նացիոնալիստական կուլտուրայի եւ պոէզիայի դէմ: Այդ առթիւ մի դեկլարացիա հրապարակեցին Չարենց, Ա. Վշտունի, Գ. Աբով: Ցետոյ տեսանք ինդուստրիալ պոէզիան որ...

— Ա. Իսահակեանն ալ ազդուեցա՞ւ նոր հոսանքներէն:

— Իսահակեանի սովետական շրջանի պոէզիան ցոյց է տալիս թէ ինչպէս սոցիալիստական իրականութիւնը բեղնաւորեց նրա պոէզիան նոր գոյներով:

— Կրնայի՞նք օրինակ մը յիշել:

— Պատահական չէ որ դեռ ռեվոլուցիայից առաջ սկսած իր Սասմայ Մհեր յայտնի պոէմը նա կարողացաւ աւարտել միայն սովետական կարգերը Հայաստանում հաստատուելուց յետոյ (հետո!): Եւ արժանացաւ Ստալինեան մրցանակի լաուրիատի բարձր կոչմանը:

— Ճի՞շդ են ձեր տեսութիւնները Չարենցի եւ միւսներու մասին:

— Ի հարկէ: Չարենցի պոէզիայի մէջ էպիքական յունչ եւ պաթոս կայ: Տէրեանից յետոյ նա հարստացրեց հայկական պոէզիան նոր ժանրերով: Ազատվշտունին իր օրիէնտալ բանաստեղծութիւններում դառնում է օրիէնտալ ռիթմիկական ձեւեր, եւ չնայած որոշ ստիլիզացիայի ...

— Այդ բոլորը գրած էք 1946ին:

— Նորից կարող եմ գրել: Անցեալ տասնամեակի կոսմիկական պոէզիան աւելի կոնկրետանում է... Մի շարք պոէզիաներ անցեալի յայտնի մոտիվների եւ թեմաների նոր վարիանտների վերսիֆիկացիա են: Մեր լիրիկական ...

— Ո՞ւր պիտի յանգի ձեր այս լեզուական բարբարոսութիւնը: Անգիտութի՞ւն թէ բռնութիւն:

— Անօգուտ է ձեր օպպոզիցիան: Ուզում էք սաղացնե՞լ Նախառեվոլուցիոն էպոխան, իր կոնտրռեվոլուցիոն կոնցեպցացիաներով:

(10) ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, բուռն ճառեր խօսուեցան Խ. Միութեան բռնած դիրքին առթիւ: Պահպանողականներուն ներկայացուցիչը, լորտ Սոլզպըրի, առաջարկեց ոչ-յարձակման ճակատ մը կազմել ազատ ազգերէ, եթէ Խ. Միութիւնը շարունակէ իր խափանարար ընթացքը: Եորքի արքեպիսկոպոսը.— «Եթէ Ռուսիա մերժէ գործակցիլ հիւլէական ուժի հսկողութեան, միւս ազգերը պէտք է ռումբերը պատրաստեն գործածելու համար ունէ ազգի դէմ որ այդպիսի ռումբեր կը գործածէ պատերազմի ատեն»: Լորտ Սոլզպըրի շեշտեց — «Տեւական խաղաղութիւն մը հաստատելու միակ յոյսն է հասկցնել ռուսական կառավարութեան եւ միւս կառավարութեանց, մեծ թէ փոքր, թէ չեն կրնար շահիլ, եթէ պատերազմի ձեռնարկեն»: Վիճաբանութիւնները տեւեցին վեց ժամ, զարմանալի համերաշխութեամբ:

ՊՈԼՍՈՅ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Անգարայի խորհրդային դեսպանը Մոսկուա կանչուած ըլլալով, թէ ռումանական դեսպանը աչքէ ինկած է, իբրեւ հետեւանք հիւպատոսին կողմէ տրուած տեղեկագրի մը:— Շարունակ նոր փախստականներ կը հասնին Պուլկարիայէն, ապաւինելով Թուրքիոյ պաշտպանութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը խնդրեց Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան նախարարէն (Ռամատիէ), խորհրդակցելու համար երկու երկիրներու վերազինման եւ անմիջական պէտքերու մասին:

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԷՆ Վերջն ալ կացութիւնը կը մնայ անորոշ

Ուրբաթ օրուան ընդհ. գործադուլը անցաւ բարեկարգութեամբ, ինչպէս կը հաստատեն բոլոր թերթերը: Հինգէն եօթը միլիոն աշխատաւորներ հետեւեցան տրուած ազդանշանին, ժամը 16էն 18, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, իսկ Փարիզի փապուղին (մեթրօ) եւ հանրակառքերը չբանեցան լման 24 ժամ, աննկարագրելի քաոս մը ստեղծելով: Հարիւր հազարաւոր քաղաքացիներ ամէնէն անճար եւ անտանելի միջոցները կը փորձէին, թաղէ թաղ երթալու համար: Համբանք չունէին հեծելանիւները: Հազարակ բեռնակառքերուն հետ կը սուրային ամենաշքեղ «օթօքար»ները: «Թաքսի»ները իրար կը հրմշտկէին փողոցներուն մէջ, խափանելով անցուդարձը: Հազարաւորներ ալ իրենց ոտքերուն վստահած էին, գործի երթալու համար:

Արհեստակցական Միութիւնները գոհ են որ կրցան բանուորական զօրաշարժ մը կատարել առանց անկարգութեան: Աջակողմեան թերթ մը դիտել կուտայ թէ 24 միլիոն ժամ կորսուեցաւ: Ուրիշ մը, կ'ազդարարէ թէ համայնավարները օգտուեցան կառավարութեան անկարողութենէն եւ եթէ այսպէս շարունակուի, հետեւանքը պիտի ըլլայ կատարեալ աղէտ մը, դուռները լայն բանալով զօր. տը Կոլի առջեւ:

Պ. Լէոն Ժուհօ, անտեսական խորհուրդին նախագահը, որ միեւնոյն ատեն ընդհ. քարտուղարն է Աշխատանքի Դաշնակցութենէն բաժնուած թեւին՝ Բանուորական Ուժի (F. O.), շատ յոռետես կ'երեւայ կացութեան մասին, կարկտան մը համարելով աշխատավարձքի յաւելումը: Իր կարծիքով, կառավարութիւնը պարտաւոր է վճռական միջոցներ ձեռք առնել, իջեցնելու համար ապրուստի գիները: «Այս է միակ միջոցը: Ներկայ անօրինութիւնները բաւարար չեն հանդարտեցնելու համար ընկերային խլրտումը: Բանուորներուն ուրիշ բան չեն տար բայց եթէ գիներու նոր բարձրացումներ»:

Պ. Ժուհօ ոչ միայն վրդովիչ կը գտնէ կացութիւնը, այլեւ կը վախնայ որ աւելի ծանրանայ, եթէ արագօրէն չլուծուի աշխատավարձքի եւ գիներու հաւասարակշռութեան խնդիրը:

Ի՞ՆՉ ՕԳՈՒՏ, ԵՐԲ ԳԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ

Ուրիշ իրազեկներ ալ կը բացատրեն թէ աշխատավարձքի 15 % յաւելումը եւ ուրիշ կարգ մը առաւելութիւններ իրենց արժէքը պիտի կորսնցնեն, քանի որ գիներու բարձրացումը կը շարունակուի:

Այսպէս, կաթին գինը պիտի ըլլայ 36—38 ֆրանք, կարագը՝ 586 ֆրանք: Շաքարին գինը պիտի աճի 40 %: Տակաւին չեն ճշդուած ածուխին, կազին, ելեկտրականութեան եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթերուն նոր գիները: Անշուշտ ճարտարարուեստական արտադրութիւններն ալ պիտի սղին, իբրեւ հետեւանք նոր յաւելումներու եւ ծախքերու:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը 36 % կը հաշուէ ապրուստի սղութիւնը, «անբաւարար տղրմութիւն մը» համարելով 15 % յաւելումը: Միւս Արհեստակցական Միութիւններն ալ անբաւարար գտնելով աշխատավարձքի յաւելումը, կը պահանջեն իջեցնել գիները:

Երէկ բանակցութիւնները վերսկսան կառավարութեան եւ արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ: Վարչապետն ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, համբերութիւն քարոզելով:

Կը վախցուի որ աւելի ծաւալուն գործադուլներ ծագին ածխահանքերուն, ելեկտրականութեան եւ կազի ճարտարարուեստութեանց մէջ:

★ Ուրբաթ օրուան գործադուլը Միացեալ Ազգերուն համար ալ անհաճոյ անակնկալ մը եղաւ: Թէեւ անմիջապէս միջոցներ ձեռք առնուած էին 3000 պաշտօնեաներու փոխադրութեան համար, բայց շատ մը թարգմաններ, քարտուղարներ, հեռաձայնի վարպետներ եւն. ուշ հասան ուրբաթ առտու:

Հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուած էին արտաքին աշխարհին հետ, 2 ուկէս ժամուան համար, եւ վարչապետն իսկ հարկադրուեցաւ չարաթ օրուան յետաձգել իր ձայնասփիւռ ճառը:

★ Դժբախտաբար կառավարութեան անդամներուն միջեւ ալ ճեղք մը բացուած է, նահանգային ընտրութեանց առթիւ:

Ինչպէս հաղորդած էինք, Ազգ. ժողովը որոշեց յետաձգել ընտրութիւնները, հինգ ձայնի մեծամասնութեամբ: Ուրբաթ օր Հանրապետութեան Խորհուրդը 143ի դէմ 156 ձայնով որոշեց որ ընտրութիւնները կատարուին հոկտեմբերին:

★ Ազգ. ժողովը ուրբաթ օր երկրորդ ընթերցումով հաստատեց կառավարութեան ծրագիրները, տուրքերու յաւելման եւն. մասին: Ուրեմն օրէնքը վերջնական կը դառնայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՈՒԼԱՐ

Կար պզտիկ քաղաք մը: Գիշերները, դարաւոր ատելութիւն մը կը փակէր թաղերուն սահմանները: Մէկ ցեղը կը վախնար միւսին փողոցներուն լռութենէն: Բայց առաւօտուն, ամէն ոք գործին կ'երթար ուզած ճամբով:

Օրերը յարանման էին իրարու: Հացը ճարելը կը համարուէր ամէնէն կարեւոր զբաղումը: Կային նաեւ ձանձրոյթն ու պարապութիւնը գոցող զբաղումներ: Ու մարդիկ կը մեռցնէին ժամանակը նոյն ձեւով,— թերթ կարդալով, թուղթ խաղալով, կարծիքներ յայտնելով, վիճելով, կռուելով, ատելով կամ գովելով իրար, պարծենալով իրենց ազգութեամբ, խելքով, կրօնքով եւ ազգային հանդէսներ սարքելով: Կիրակին կ'անցնէր միշտ նոյն ձեւով: Բազմութիւնը կը շրջէր, փակ խանութներուն ցուցափեղկերը դիտելով գլխաւոր պողոտային վրայ, սինէմա մը կամ գարեջրատուն մը մտնելով, նստելով հանրային պարտէզին մէջ, լսելով զինուորական նոյն նուագախումբը:

Պզտիկ քաղաք մը՝ ուր խեղդուած էր իրականութիւնը ոչնչութիւններով: Մարդիկ կը գոհանային քիչով: Կը լսուէին նոյն զարկերը աշտարակին ժամացոյցին, նոյն զանգերը եկեղեցիներուն, նոյն կողկողագին կանչը մոլլային... Իրիկունը նոյն լաքերդան, կամ նոյն ձայնագիրը, նոյն գինովը...

Բայց կար մեծ ծով մը՝ որ կ'երեւար ամէն կողմէ: Կապոյտ ու վառ հայելի մը՝ փողոցի մը ծայրը, երազ մը: Հոգին էր այդ պզտիկ քաղաքին:

Ափին՝ ան կը շրջէր ժամանակը, կուտար անցեալ դարերու վեհութիւն մը գալիքին: Կը փոխէր ձայները մերկ ամբոխին, կ'ընէր զանոնք քաղցր՝ երկնքէն եկող խաղի մը կանչերուն պէս: Կ'երթար ու կուգար խիճերուն վրայ, կը հնչէր: Զով էր եւ կոյս: Հեշտալի դող մը կուտար ողնայարին ...

Ամէն ազգ կապուած էր այդ ծովին: Բայց կար ժողովուրդ մը որ ամէնէն աւելի կապուած էր անոր: Եկած էր դէմի ափերէն: Եւ կարօտով կը յիշէր ձգածը: Կային պանդուխտներ, որոնք, դուրս գալով տունէ մը՝ կը հառաչէին լուսնին տակ՝ լուսավառ եւ յարաշարժ տարածութեան ծայրը գիւղ մը, զաւակ մը, կին մը, մայր մը, կամ արօրէ արօր մը եւ եզան փայլող եղջիւրներ տեսնելով: Ծովը կը մօտենար երբեմն՝ կ'ըլլար սազին եւ դափին մէջէն յորդող յոյս, պայթող թըմբուկ, Սասնայ ցասկոտ Դաւիթին ձեռքէն թռչող ծառ, կորեկի չափ, ոսկիներու տարափ ...

Հեռուն, կար աւելի բարձր հողամաս մը, գիւղ մը վրան՝ ջուրերով շրջապատուած: Մէջը՝ մէկը անոնցմէ որ յամառ ու քաջ՝ ցնցած էին Հայրենի լեռները, լքած, հեռացած: Կը նայէր ծովին: Կը յիշէր նժոյգը, իր ինկած քաջերը կամ թշնամի դիակները որ կը թաւալէին լեռն ի վար: Դաժան էր նայուածքը: Ինչպէ՞ս վիժած էր միշտ այնքան յամառ մաքառումներով հետապնդուած երազը ազատութեան: Մենակեաց մըն էր, կ'ընդունէր ուխտաւորներ, որոնք, ի պատիւ իրեն կը պարպէին իրենց հրացանները ամայի ծառաստաններուն մէջ, երգելով «Իբրեւ արծիւ...»ը: Անոնց ձայնը, ժերապարձին, կուգար ծովէն, կ'որոտար. «Երբ ալեկոծ ծովուն վրայ...»: Նաւակը կ'անհետանար մերթ ոսկի փայլակով մը, կամ անտեսանելի կը դառնար վերջալոյսին հրդեհին մէջ, կը յայտնուէր կրկին՝ լուսարձակ ջուրերն ի վեր:

Կար դեռատի քերթող մը որ բեղաններ եւ հէքեաթներ կը տեսնէր երբ չէր տեսներ տակաւին ինքզինք: Կը սիրէր անհամար լոյսերը կայմերուն: Աքսորեալ մըն էր, ծնած հող այդ պզտիկ ու օտար քաղաքին մէջ: Մեկնումի սպասող ճամբորդ մը: Կ'երթար յաճախ նայիլ երախարաց արշաւող ալիքներուն: Անոնց որ կուգային ըմբիշներու պէս՝ ապտակներ տալով իրարու վզի եւ ուսի, տապալելով եւ աւազին դառնելով իրար: Կար ժայռ մը որ հսկայ ոտք մըն էր Փարաւոնի: Ջուրը կը մխար անոր շուրջ, կ'ըլլար կաթ, փրփուր, կը լուար զայն շարունակ: Կ'ըլլար նոր ճզմուած խաղողի գինի:

Կար կարմիր պահ մը: Կարմիր աւազն ու ժայռերը: Կարմիր՝ բեռներու բուրգերը, ծովը, ձըկնորսներն ու անոնց շուքերը, ջրախոտերն ու կողովները: Կարմիր մարդերը որ տուն կը վերադառնային ձուկերով կազմուած արմաւենիի ճիւղերով: Կար միշտ այս կախարդական երեկոն նկարող մը: Կ'ըլլար սիրահար զոյգ մը: Կ'իջնէր մութը: Կը լսուէր այն ատեն յաւերժական աշխարհէն եկող ողբ մը՝ որ կը կրկնուէր ու կը կրկնուէր, կը վերսկսէր շարունակ:

Ձմեռը, մութին ու բուքին մէջէն այդ թաւալող հեծեծանքը կ'ըլլար եղերական ու վայրագ տխրութիւն, արծիւներու թեւթափ՝ թափառականոցներու ոռնաձայն:

Կար ժայռերուն դէմ ընկղմած նաւ մը՝ Էջմիածնակերպ՝ որուն ցռուկը կը ցցուէր դէպի երկինք, կը սլանար միշտ վեր, սուզուելով հանդերձ: Թռչունները, ճչալով, կը լքէին զայն երբ ալիք մը կը նետուէր անոր վրայ, կը դառնային, կը շրջէին հողմավար, կը վերադառնային միշտ՝ անկարող բաժնուելու անկէ:

Գարունը՝ հսկայ նաւ մըն էր մեր գերեզմանոցը: Աջին ծովահայեաց մեծ պալատը: Ձախին այգիները: Առջեւէն՝ ծառուղին: Կար հայրենական աղբիւր մը՝ հսկայ չոճիներու ներքեւ: Տարին անգամ մը, երբ մեր բազմութիւնը կ'երթար խօսելու մեռելներուն հետ, անոնց ձայները կ'առնէր դէմի ափէն ուր կը փայլակէին աղամանդներ: Քահանան դէպի ծով կը բուրվառէր: Լարախաղացը կը քալէր հորիզոնին լուսեղէն լարին վրայէն..

Տարին անգամ մը Վարդանն ու Վասակը կուգային նայիլ ծովին: Յետոյ, հեռաւոր հայրենիքին հովը իրենց ոսկեզօծ սաղաւարտին բաշերուն մէջ՝ կը քալէին դէպի քաղաք՝ շրջապատուած՝ նախարարներով, իշխաններով, վահանակիր եւ նիզակաւոր զինուորներով:

Վարդանին դէմքը կ'արտայայտէր հպարտութիւն եւ վսեմութիւն: Ունէր քիթ, աչք, պեխ, մօրուք, պարթեւ հասակ եւ գեղեցկութիւն՝ աւանդութեան համաձայն: Լայն էր կուրծքը՝ ձըկնաթեփ ոսկի զրահին տակ, որ կը շողար, երբ ան կը բանար մէկ ձեռքով ուսերէն ինկող կարմիր թիկնոցը: Միւս ձեռքը կը հանգչէր արծաթակերտ ու խաչակերպ սուրի մը վրայ, որուն ծայրը, բարձրանալով վեր, ետեւէն, սրածայր ժայթք մը կուտար թիկնոցին: Ծալ ծալ բռնկող այդ մետաքսին կարմիրէն՝ լայն ժապաւէններ կը խաչաձեւէին իրար բամպակէ ճերմակ անդրավարտիքով մը սեղմուած հաստ բումբերուն վրայ:

Նոյնքան հպարտ էր Վասակը, որուն թըթուած ու տժգոյն դէմքը չէր խնդար ամբողջ տարին: Ծնած էր պզտիկ՝ բայց մեծ մարդ մը ըլլալու կամքով ու կը տառապէր չհասկցուելով: Համակրելի նոյնպէս՝ հետեւաբար: Գոհ էր ինքզինքէն...:

Այս երկուքը կը քալէին կողք կողքի, կարծէք թէ հակառակութիւն մը պատահած չըլլար իրենց միջեւ, կամ կարծէք թէ անհրաժեշտ էր այդ մոլեռանդ թշնամութիւնը՝ որպէսզի երկուքն ալ հասնէին մեծութեան: Մէկը կ'ուրանար հայութիւնը միւսին: Բայց ի վերջոյ երկուքն ալ մեռած եւ յարութիւն առած՝ յանուն հայութեան, ծառայելով երկու տարբեր ըմբռնումներու, որոնք վերաքննելի կը մնան միշտ ...

Բայց նոյնքան կարեւոր անձնաւորութիւն մը կը քալէր այս բոլորին ետեւէն, նոյնիսկ թափօրին հետեւող տղոց ետեւէն: Կարճահասակ, նիհար, ջղային ծերուկ մըն էր, սովորական տարազով: Կը քալէր դանդաղելով, ձեռքերը գրպաններուն մէջ, խոկուն: Կը մտէր: Ան էր որ ամբողջ տարին կը մտածէր այս փառաւոր օրին եւ անոր յաջորդող ներկայացումներուն: Կը պեղէր Խորենացին, կը բացատրէր իր ձեռագիր թատերգութիւնը, կը վերամշակէր, կ'աւելցնէր հնամեայ բառեր, կ'արտադրէր ու կը բաժնէր դերերը, հաշտեցնելով հակամարտ անախտութիւնները, կը վարէր փորձերը, կը զբաղէր հագուստներով: Պահապանն էր մեր պատմութեան, ջատագովը՝ մեր առաքելական եկեղեցիին եւ բծախնդիր յուշարարը: Ան ալ կը փնտռէր աւելի լայն ասպարէզ մը: Մեկնեցաւ օր մը: Բայց շատ ուշ: Չհասաւ: Եւ երբ թաղեցին զինք մեծ դերասաններու քով, ուրիշներ, սխալմունք կայ ըսելով, եկան խանգարեցին իր հանգիստը, տարին զինք աւելի համեստ անկիւն մը:

Ծպտումներու այդ օրը կը յայտնուէին շատ մը իրականութիւններ: Կ'ըմբռնէինք թէ կեանքը բարեկենդան մըն էր եւ մարդիկ կային որ կ'ուզէին յօխորտալ, խնդենալ, ուրիշներ՝ մարգարէանալ: Կային ռազմասէրներ եւ խաղաղասէրներ, ամէն ցեղի տարազներով: Կային իրենց քիթէն սոխ ու սխտոր կախողներ: Կար հոպիտը որ կը ծաղրէր իրականութիւնը զայն կեղծելով, կամ ծիծաղելի իրականութեան մը կը վերածէր կեղծիքը: Կար սատանան, չարախօս պառաւը, կապիկը, գաճաճը... Թափորները, որ հրապարակէն անցնիլ կ'ուզէին միայն, կը խաչաձեւէին իրար, կ'աղաղակէին: Սուտը կը խառնուէր իրաւին: Բարեկենդան: Արարչութիւնը ծաղրող խաղ մը: Ծիծաղելի կը թուէին այդ օրը պատկառելի երեւելիներն իսկ... բայց ուրախութիւն էր բազմաթիւ լեզուներով: Կը խնդար ամբոխը, կը հեգնէր, կը հրճուէր...

Այսպէս, կային բազմաթիւ երազներ՝ այդ պզտիկ քաղաքին մէջ՝ կապոյտ եւ անսահման ծովուն դիմաց՝ ուր, ամէն Ծնունդի բիւզանդական խաչը կը նետուէր խուռներամ բազմութեամբ: Բարեկենդանին, կը զգայիր թէ մարդիկ երջանիկ էին քիչով, գոհ՝ լոկ իրենց գոյութեամբ: Ինչո՞ւ խղճալ: Կը տեսնէիր գեղեցկութիւն մը նաեւ: Հայրը իր զաւակը կը ճանչնար, զաւակը հայրը: Ամօթին կրնար դուռ մը զարնել... Ու բոլոր ցեղերը կը մոռնային պահ մը քէնն ու ատելութիւնը: Ու իրականութիւնը կը պակսէր աշխարհի ամէն ծայրի վրայ ալ: Ամէն կողմ ալ մարդիկ ստիպուած էին համակերպիլ կեանքին ..

Բայց կար երազ մը որ տարբեր էր այդ բոլորէն: Ու դիմակաւորներն իսկ, տարտամ անգամ կ'արձանանային պահ մը՝ երբ կ'անցնէին Վարդանն ու Վասակը, կը զարմանային:

Ինչ ըսել դժբախտութեան՝ որ իր ողբերգութիւնը կը կրէր ուսերուն՝ արքայական թիկնոցի մը պէս, որուն աստղերը կը փայլէին շարունակ: Կը քալէր խոյս տալով դաւաճան ճակատագրէն: Ի՞նչ ըսել այդ յամառ ու անվհատ կորովին, ազատելու կամքին, ուրախութեան, հպարտութեան, մեծութեան ծարաւին՝ որոնք դարերն ի վեր, նոր թափ մը կ'առնէին ամէն պատուհասէ վերջ: Ի՞նչ ըսել ժողովուրդի մը որ իր վայրագ երկիրը, ժլատ ժայռերն ու սառկոտմի լեռները կը փնտռէր միշտ՝ հակառակ անոր որ ամէնէն ճարպիկն էր օտարութեան մէջ, ունէր լաւագոյն տուներն ու խանութները: Ի՞նչ ըսել երբ միակտուր ոգի մըն էր ան հակառակ իր մոլեռանդ ու իրար ջլատող բաժանումներուն ...

Բայց կար Հայ մը՝ որ կուլար երբ կը նայէր Վարդանին, Վասակին եւ հետեւորդներուն... Կը յիշեմ, շուտով, շատ շուտով կախուեցաւ արցունք մը իր մէկ աչքին թարթիչէն: Յետոյ երկրորդ մը, երրորդ մը, չորրորդ մը... Իջան կաթիլները, սահեցան մինչեւ իր ճերմակ պեխը, որ շաժեցաւ, դողդղաց ...

— Ինչո՞ւ կուլար ...

Որոշ էր միայն թէ ամէնէն գեղեցիկ բանն էր պզտիկ ժողովուրդի մը այդ հայրենարաղձութիւնը, որ գոհացում չէր գտած դարերէն ի վեր ու չէր գոհանար տակաւին՝ այդ պզտիկ եւ օտար քաղաքին մէջ՝ ուր օրերը յարանման էին իրարու եւ մարդիկ կը գոհանային քիչով, շատ քիչով ...

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւն

... Ու յանկարծ փոթորիկը արթնցաւ: Երիտասարդ եւ հուժկու փոթորիկ մը, որուն մռնչիւնը կը ցնցէր դիմացս պառկած ծովը: Կողքիս միահեծան անտառին բոլոր ծառերը կը տապլըտկէին անհնարին տակնուվրայութեան մը մէջ, ինչպէս հողմածեծ ալիքները որ գիշերուան մթութեան մէջ կը վազէին փրփրադէզ եւ մոլեռանդ երիվարներու նման: Երկինքը ամբողջապէս սեւ էր. հսկայ եւ այլանդակ ամպերու կոյտեր կը փախչէին դէպի հորիզոնանիստ լեռները, որոնց վրայ փայլատակումն ու որոտումը ինծ կը յիշեցնէին այլեւս իմ ետիս ձգած պատերազմին ցաւն ու արհաւիրքը:

Ու, այս անսովոր ոգեւորութեան առջեւ ես մինակ էի. խլուած իմ ոսէս եւ իմ խղճմտանքէս
մինակ էի. խլուած իմ եսէս եւ իմ խղճմտանքէս
կամ այն սոսկալի զգացումը, այն անքակտելի եւ յամառ մտասեւեռումը որ ես ծնած ըլլամ տուայտանքին եւ անդոհին համար՝ արթնցաւ դարձեալ ներսիդիս, եւ սկսաւ նորօրէն չարչրկել զիս: Մոնթենեկրոյի խստակեաց լեռներուն վրայ նոյն զգացումը, նաեւ Ալպանիոյ տափաստաններուն մէջ, ու նոյնիսկ Դանուբի ծանրաթաւալ հոսանքին առջեւ, երբ իմ քովէս, իրարու սեղմուած եւ իրարմէ ներկայութիւնովն իսկ տարապայմանօրէն ահաւոր եւ մերկ կ'անցնէին Նուկոպոլսոյ մահուան դատապարտուած յեղափոխական ահարկու զաւակները:

Պատերազմն էր. անագորոյն եւ մութ ուժերու սանձարձակ պայթումը մարդկային անծայր դըժբախտութեան վրայ: Ու, քովէս անցնողները փոքր ազգի մը մեծ զաւակները, որոնք առանց ընկրկումի եւ ցաւի արտայայտութիւններու կ'երթային դնդակահարուիլ Դանուբի ափերուն վրայ:

Այս պատկերը ցնցեց զիս. այս ճակատագիրը վերապահուած էր նաեւ իմ ցեղիս յեղափոխական զաւակներուն, այն քաջարի եւ յանդուգն երիտասարդներուն որոնք իրենց ճակտին վրայ այնքան բարձրօրէն կրեցին մարտիրոսութեան պսակը, եւ իրենց հոգիին մէջ մօտալուտ մահուան անհնարին մղձաւանջն ու բեռը:

Միտքս կը թափառէր անցեալին մէջ: Վարուժան, Սիամանթօ, Սեւակ, Բարսեղեան: Ու, յանկարծ անոնք, առաջին անգամ ըլլալով, այլեւս ինծ չթուեցան գրչի մարդիկ, գեղեցիկին, զգացումին եւ մտածման ուխտեալ ռահվիրաներ, այլ՝ մեր մերկապարանոց լեռներուն վրայ շրջող հայդուկներուն ընկեր եւ հոգեկից: Ռազմի մարդիկ, ժայռերու խորութեանց մէջ հասակ նետած վրիժառու երիտասարդութիւն:

Յիրաւի, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի գրականութիւնը ամբողջովին փայլատակում է ու գրոհ, որուն վրայ կը սաւառնի սիրտը, հագած զրահ ու կրակ: Սիամանթօ եւ Վարուժան ըլլալէ առաջ երկու մեծ բանաստեղծներ՝ մեզի կը ներկայանան իբրեւ երկու ասպետներ, երիտասարդ եւ գեղեցիկ, ինչպէս Ելլադայի աստուածները, որոնք ռազմի արիւնռուշտ պահերուն՝ կը խրախուսէին ասպարակիր մարտիկները: Բարսեղեանի «Գամ չինողները» արձակին, ինչպէս Սեւակի «Հացին դանակը» քերթուածին մէջ՝ նոյն ոգին, չարքաշ, ճակատագրական եւ յախուռն:

Այս ոգին, որ ժամանակաշրջանի մը պարգեւը եղաւ, որ համակեց հայ մարտիկը, քաղաքացին եւ գիւղացին, ազգային գործիչը, ահաբեկիչն ու

յեղափոխականը՝ մենք կը պարտինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն քարոզած եւ հետապնդած քաղաքական վարդապետութիւնը վերանորոգեց հայութիւնը, զայն առաջնորդելով դէպի իր նախնիքը, երբ հայութիւնը իր կրօնական, ցեղային եւ հայրենական հողի պաշտպանութեան համար կ՚իջնէր ասպարէզ, ոպէսզի իր պատմութեան էջերը արձագանգէին Տիգրան Մեծերու եւ Քաջն Վարդաններու անունով:

Ինչ որ բացորոշապէս ներկայ է ու կենդանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան մէջ՝ իր մարդկային դիծն է, այսինքն իր ընկերվարական ոգին: Այս գաղափարականութիւնը, որ կը հետեւի Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ընկերային փիլիսոփայութեան՝ հիմնաւորուած է մարդկային ցեղը առաջնորդող հոգե - բնախօսական տուեալներուն վրայ, որոնք կ՚երթան իրենց հունը գտնել քրիստոնէական վարդապետութեան մէջ, այսինքն բացարձակին եւ ճշմարտին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը կը պատկանի արեւմտեան մշակոյթին, որ իր կարգին ծնունդ է հելլէնականին եւ հռոմէականին: Առաջինէն առած է իր յեղափոխական մոքին յատկանշութիւնը. երկրորդէն՝ կամքն ու հաստատամտութիւնը: Այս երկուքին վրայ աւելցած է այն բարձր եւ անբասիր ոգին՝ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մինչեւ հիմա անզերազանցելի կը դարձնէ մեր. քաղաքական կազմակերպութեանց թոհուբոհին մէջ, որուն դէմ ընդունայն կը պայքարի մեր հայրենիքի ներկայ ընկերային վարդապետութիւնը, որովհետեւ ոչ մէկ Լենին եւ ոչ մէկ Սթալին կարող են արմատախիլ ընել Նոր, սպաննել Ոգին, խորտակել Հայուն ազգայնականութիւնը, բնածին ինչպէս կեանքն ու մահը:

Վարուժան, Սիամանթօ, Սեւակ, Բարսեղեան:

Եւ հոյլը Քրիստափոր Միքայէլեաններու, Զաւարեաններու, Վռամեաններու, Ակնունիներու, որոնք կենդանի են միշտ Հայուն մէջ, որոնք կը խօսին մեզի, ինչպէս կը խօսէին երբ կ՚ապրէին, երբ իրենց խօսքը թեւեր ունէր եւ իրենց լռութիւնը խոհ եւ ճշմարտութիւն:

Ալ կը բաւէ խեղաթիւրել մեր հոգին, մեր խիղճն ու մեր գիտակցութիւնը:

Եթէ կ՚ուզէք գիտնալ թէ ինչ են Հայն ու հայութիւնը, թղթատեցէք անոր պատմութիւնը, անոր մատենագրութիւնը անցեալէն մինչեւ մեր օրերը: Երկու բառեր պիտի արձագանգեն միշտ ձեր հոգիին մէջ: Պաշտամունք ազգային Նոր եւ փառաբանում անկախութեան: Երկու բառեր որոնք կը ծածանին դրօշներու նման երբ կը մահանան հայ մարտիկները, երբ իր ներշնչման կրակին մէջ այրող Միքայէլ Նալբանդեանը կ՚երգէ «Ազատն Աստուածը»:

Հայուն ազգայնականութիւնը ոչ գրականութիւն է եւ ոչ ալ փիլիսոփայութիւն: Ան զգացում է ու միտք: Ու, տիեզերքին վրայ չկայ ոյժ մը որ կարենայ մէջտեղէն վերցնել սիրտը:

Ճամբայ տուէք անոր, որովհետեւ կ՚անցնի յաւիտենականութիւնը:

Միլանօ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆՔԱՆ ԿԸ ԴԻՒՐԱՆԱՅ, ՈՐՔԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱՆ, ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՄԵԼԱՆՈՎ, (ոչ կարմիր մելան, ոչ ալ մատիտ):

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Ոչ-յառաջդիմական փիղը...

Մեռա՛ւ Ճումպօն:

Տասնեւհինգ տարու ծաղիկ հասակի մէջ...

Հեռու իր ծննդեան: Իր սիրելի ծննդավայրէն եւ հայրենիքէն:

Զոհ մը գացաւ հայրենաբաղձութեան տառապանքին: Աստուած հոգին լուսաւորէ:

Ոտքով, 3000 քիլոմեթր ճամբայ կտրած էր Ափրիկէի անապատին մէջ, մինչեւ ծովեզերք գալու: Ծո՞վը տեսնելու հետաքրքրութեամբ:

Ոչ երբեք: Զինք բերած էին երկաթեայ վանդակի մէջ դնելով՝ Փարիզ փոխադրելու համար:

— Կենդանիներու ժողովի մը մասնակցելու համար թերեւս: Կրկին ոչ:

Կենդանիները, առանց ժողովի, կրնան կառավարուիլ՝ քանի չեն քաղաքակրթուած:

Փարիզ կը բերէին մեր փիղ Ճումպօն՝ կենդանաբանական պարտէզը ճոխացնելու համար:

Հոն, քաղաքակրթուած մարդիկը դիտելով կրթուելու համար անշուշտ:

Կրնայ ըլլալ, որ ինքն ալ, մաս մը խիղճ եւ անկախութիւն սորվեցնելու համար մեզի՝ քաղաքակրթուածներուս...

Կ՚ըսեն.— Զօրս ժամ աշխատած են, երկաթէ վանդակին մէջ խօթելու համար զինքը:

Խե՜ղճ Ճումպօ, իր փիղի խելքով հասկցած է որ զինք կը տանին մարդոց մէջ: Ապերախտութեան եւ ստելութեան բոյնը: Ընդդիմացած է...

Եթէ ականջին փսփսային որ Տաճիկները կուգան տեսնէն, առանց դիմադրութեան եւ առանց վանդակի՝ դիւրութեամբ նաւ կը նետուէր ան: Այսքան մը բան խելք չեն ըրած շուրջիններուը:

Երկու հարիւր զանազան տեսակի վայրի գազաններու հետ էր ինքն ալ, որոնք նոյնպէս կուգային Եւրոպա՝ քաղաքակրթութիւն ուսանելու համար:

Սակայն Ճումպօն, այս փիղի ձագը, ամէնէն զգայունն ու հպարտն էր անոնց մէջ: Օրերով ուտելիք չէ առած: Ծոմ պահած է գործուած անարդարութեան դէմ բողոքելու համար:

Քանի մը օրեր, շուրջը դիտելէ ետքը, յուսահատ փչած է իր վերջին շունչը՝ չուզելով ժառանգել «հայմաթլոս» եւ «անհայրենիք»տիտղոսը:

Թերթերը քանի մը տողով ծանուցին իր մահը: Սակայն, վերջին յարգանքը մատուցի՞ն իրեն իր 200 ընկերները: Հետեւեցա՞ն անոր դագաղին: Ծաղկեպսակներով զարդարեցի՞ն զայն: Կենդանիներու թագաւորը, վեհ. Առիւծը, կրակոտ դամբանականով մը բողոքե՞ց մարդոց բռնութեան դէմ: Այս բոլորը անծանօթ կը մնան ինծի:

Զիս զարմացնող կէտը՝ Ճումպոյին երկաթէ վանդակի մէջ չմտնելու յամառութիւնն է:

Ազատ եւ դեմոկրատ երկիր կ՚ուզեն բերել զինքը, եւ ան կ՚ընդդիմանայ:

Սա, ոչ - յառաջդիմական տենդենց չէ՞...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Գիտական տեսչու

ԼՈՅՍԻՆ ՄԱՆՐԷԱՍՊԱՆ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆԸ.— Լոյսը աւերիչ ազդեցութիւն մը կը ներգործէ մանրէներուն վրայ: Այդ ազդեցութիւնը սահմանափակուած է արեւին լուսաւորճառագայթներուն եւ ոչ թէ ջերմացուցիչ ճառագայթներուն մէջ, ինչպէս կարգ մը գիտնականներ կ՚ուզեն պնդել:

Անգլիացի փրօֆ. Մարշըլ Ուօրտ արեւին ճառագայթները տարրալուծելով, տեսած է թէ լուսեղէն ճառագայթներէն կապոյտ եւ մանիշակագոյն ճառագայթները մանրէները ոչնչացնելու յատկութիւն ունին, եւ թէ այդ աւերիչ ազդեցութիւնը վայրկենական է: Ընդհակառակն, կարմիր, նարնջագոյն, դեղին ու կանանչ ճառագայթներուն մէջ մանրէները արագօրէն կ՚աճին եւ կը բազմանան, ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի ըլլար մթութեան մէջ:

Ցուպնօֆ լոյսին հակամանրէ ազդեցութիւնը որոշելու համար, կերպասեղէնի կտորներ այլացեղ մանրէներով բեռնաւորած եւ արեւին տակ դրած է: Այդ առթիւ, դիտած է թէ քոլերային մանրէները արագօրէն կ՚ոչնչանան, առանց զգալի ընդդիմութիւն մը ցոյց տալու, ժանտատենդին մանրէներ 8—9 ժամ հազիւ կրնան ապրիլ, իսկ թոքախտին մանրէները 20 ժամ կը տոկան արեւահարութեան:

Արեւկադնային լոյսին հակամանրէ ազդեցութիւնը հինէն ի վեր ծանօթ էր մարդկութեան: Մեր նախահայրերը տարափոխիկ հիւանդութենէ կամ համաճարակէ վարակուած հիւանդները իրենց դոյքերով բացօթեայ տեղեր արեւին կը ցուցադրէին: Հետեւելով անոնց օրինակին, մենք ալ պէտք է ջանանք ամառուան եղանակին արեւի լոգանքներ ընել, որոնց օգտակարութիւնը առողջապահական տեսակէտով յանձնարարելի է բոլոր բժիշկներու կողմէ անխտիր:

Լոյսը ուղղակի կ՚ազդէ նաեւ մեր մարմինին անդամութեան վրայ:

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՔԱՂԱՔ ՄԸ.— Իտալացի սուզորդ մը երեւան հանած է ընդծովեայ քաղաքի մը գոյութիւնը Սիկիլիոյ բացերը, Թռափանի եւ Մարսալա քաղաքներուն միջեւ, կղզիին արեւմտեան եզերքին վրայ:

15 — 20 մեթր խորութեան մէջ գտնուած այս քաղաքը կազմուած է մարմարեայ պալատներէ եւ երկրաչափօրէն յարդարուած պողոտաներէ: Կը կարծուի թէ 4000—5000 տարուան (Ն. Ք.) հնութիւն մը ունի, այն դարաշրջանին՝ երբ Սիկիլիա կղզին միացած էր Թունուզին լայն հողաշերտով մը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ, ՄԵՆՔ ԱԼ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԴԻՄԱՆԱԼ ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵԼ ՆԵՐԿԱՅ ԳԻՆԵՐԸ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԹ.

Գերիներուն ճիչն ու ողբը, խառնուելով զինուորներու քրքիջին հետ, զարհուրելի երաժշտութիւն մը կը կազմէին, որ կը սառեցնէր մարդուս արիւնը երակներուն մէջ:

Գիշերը կը մօտենար: Նըսրի բանակը կանգ առաւ առուակի մը եզրը գիշերելու. խարոյկներ վառուեցան եւ ընթրիքի պատրաստութիւններ բռնկան տեսնուիլ: Գերիները մէկ կողմ ձգուեցան, քանի մը պահապաններու հսկողութեան տակ:

Այդ միջոցին խումբ մը ձիաւորներ սկսան մօտենալ Նըսրի բանակին: Ըստ երեւոյթին՝ երկար ատենէ ի վեր կը հետեւէին անոր, բայց յարմար ժամանակ չէին գտներ իրենց նպատակը իրագործելու:

— Տղաք, դարձաւ խումբի գլխաւորը իր ձիաւորներուն, որոնք մօտ երեսուն հոգի կային, մենք դլուխ չենք կրնար ելլել այս ահեղ բանակին դէմ կռուելով. գերիները միայն ազատենք եւ խոյս տանք: Ձեր մէջէն մաս մը գերիները պիտի ազատէ, իսկ ես քանի մը հոգիով թշնամիին ուշադրութիւնը իմ վրաս կը դարձնեմ, ոպէսզի ձեզ համար դիւրութիւն ըլլայ գործելու:

Առիւծը բանտարկուած էր վանդակի մէջ:

Սեպացած հսկայ ժայռ մը, որուն վրայ կ՚երեւային քանի մը վանքեր, կապոյտ ջուրերու մէջէն դուրս էր ցցած իր սեւ կուրծքը եւ գոռոզութեամբ իր շուրջը կը նայէր: Վճիտ ջուրի կոհակները կը ծփային անոր բոլորտիքը, կարծես ուզելով շոյել անոր փէշերը եւ համբուրել կուրծքը: Երբեմն ալ, վիշապներու նման, ուժգնութեամբ կը զարնուէին ժայռին, զայն խորտակելու, փշրելու հաստատ որոշումով:

Այդ սեպացած ժայռի մէջ բանտարկուած էր Հայոց աշխարհի առիւծը, Աշոտ Երկաթ: Ուժասպառ ընկողմանած էր բազմոցին վրայ, իր մթին հայեացքը յառած Սեւանայ ափերուն: Սիրտը կը լեցուէր խորին կսկիծով, երբ կը մտածէր Հայաստանի վիճակին վրայ:

Աւերակ կը դառնար Հայոց աշխարհը, ժողովուրդը կը տառապէր, կը ջարդուէր, կը հալածուէր. իսկ ի՞նչ կ՚ընէր ինք սոր համար...: Ահ, քաշէ երկաթէ սուրդ, Աշոտ Երկաթ, հուր ու մոխիր դարձուր թշնամիներդ: Ի՞նչ բան արդեօք ժանգոտեց սուրդ եւ վհատեցուց հոգիդ: Տես, կրկին գլուխ է բարձրացուցեր թշնամին եւ կ՚ուզէ ծուխը մարել ժողովուրդիդ. մոռցա՞ր դուն հօրդ ուրուականին տուած երդումդ: Հասիր, Երկաթ, ժողովուրդդ քեզի կը սպասէ, ազգը քեզ կը կանչէ...:

Մենք պատրաստ ենք, իշխան, պատասխանեցին ձիաւորները:

Խմբի գլխաւորը, որ Գէորգ իշխանն էր, նշան տուաւ յարձակումի. հայ կտրիճները ինկան գերիներու պահապաններուն վրայ, կոտորեցին բոլորը եւ ազատեցին գերիները: Բանակին մէջ իրարանցում ինկաւ: Գէորգ իշխանը, իր փոքրիկ խումբով, անցաւ բանակի հակառակ կողմը եւ շփոթութիւն ձգեց հոն: Արագ երը, գերիները թողած, դրոհ տուին իշխանի խմբին վրայ, որ կամաց կամաց սկսաւ նահանջել: Երբ Մարզպետունեաց իշխանը տեսաւ որ բաւական ժամանակ շահած է, յանկարծ անյայտացաւ խաւարին մէջ եւ շուտով միացաւ իր խմբի մնացեալ մասին, ուր կը գտնուէին հայ գերիները: Արեւի լոյսին հետ, անոնք ճամբայ ինկան դէպի Բիւրական:

Տխրութեամբ առաջ կ՚երթար Գէորգ իշխանը, երբ յանկարծ տեսաւ աղօտ լոյս մը, որ երկինքէն կ՚իջնէր: Առաջ քշեց ձին դէպի լոյս իջած տեղը եւ սարսափած կանգ առաւ, վար իջաւ ձիէն, վերցուց գլխարկը եւ ծունկի եկաւ: Իրաւացիւ տարածուած էր Մարտիրոս հօր դիակը, թեւերը կտրատուած, ու ողողուած երկնային լոյսով: Հասան նաեւ գերութենէ ազատուողները, տեսան իրենց սուրբին դիակը եւ սկսան դառնօրէն լալ եւ հեծեծել:

Իշխանը համբուրեց Մարտիրոս հօր սառն ճակատը. իրեն հետեւեցան նաեւ միւսները. ապա վերցնելով դիակը տարին Բիւրականի տաճարը ու հոն յանձնեցին հողին:

Լ.

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

Փոքր ազգերը յուսահատա՞ծ են Միացեալ Ազգերէն

Ազգաժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, 29ի դէմ 47 ձայնով մերժուեցաւ օրակարգէն հանել եօթը խնդիրներ, ինչպէս կը պահանջէր Խ. Միութիւնը իր արբանեակներով: Ահաւասիկ այդ խնդիրները .—

1.— Արժանիքին առաջարկը՝ քննելու Իտալիոյ, Աւստրիոյ, Ֆինլանտայի, Իրլանտայի, Փորթուկալի եւ Անդրյորդանանի անդամակցութեան թեկնածութիւնը: Ընդունուեցաւ 16ի դէմ 29 ձայնով, Տասը ազգեր ձեռնպահ մնացին, երեքն ալ բացակայ էին:

2.— Պալքանեան յանձնախումբին տեղեկագիրը որ կը մեղադրէ Յունաստանի հիւսիսային դրացիները իբրեւ մեղսակից ապստամբներուն: Ընդունուեցաւ 6ի դէմ 44 ձայնով :

3.— Քորէայի յանձնաժողովին տեղեկագիրը: Ընդունուեցաւ 6ի դէմ 47 ձայնով :

4.— Առաջարկ վեթոյի իրաւունքը կրճատելու: Ընդունուեցաւ 6ի դէմ 47 ձայնով :

5.— Չիլիի այն մեղադրանքը թէ Խ. Միութիւնը կը բռնաբարէ մարդկային իրաւունքները, թոյլ չտալով որ Մոսկուայի դեսպանին ռուս կինը մեկնի Ռուսիայէն: Ընդունուեցաւ 7ի դէմ 30 ձայնով: (17 ձեռնպահ, 4 բացակայ): Եւայլն:

Դէմ քուէարկող վեց պետութիւններն են Խ. Միութիւնը՝ իր արբանեակներով: Յայտնի չէ թէ այս վերջինները ինչպէս պիտի լուծեն իրենց պարտութեան վրէժը: Ամբողջ օրակարգը կըբաղկանայ 69 հարցերէ :

★ Նոյն օրուան նիստին մէջ, ծանրակշիռ ազդարարութիւն մը ուղղեց Հարաւ. Ափրիկէի պատուիրակը յայտարարելով որ եթէ Ազգաժողովը շարունակուի այնպէս ինչպէս երկու տարիէ ի վեր, իր երկիրը պիտի հարկադրուի հրաժարիլ:

— « Իրականութիւն է որ վերջին երկու տարիներու անցուդարձը լաւատեսութիւն չի ներշնչեր Միացեալ Ազգերու ապագային մասին : Ժողովուրդը այդ երկու տարուան պատմութեան մէջ կը տեսնէ տեւական պառակտումներ, փոխադարձ մեղադրանքներ եւ անվստահութիւն, պայքար դիրքի համար: Եւ, իբրեւ հետեւանք այս բոլորին, յուսախաբութիւն, նոյն իսկ զայրոյթ մանաւանդ այն փոքր ազգերուն մէջ որոնք անյուսալին յուսալով կը կարծէին թէ ՄԱԿը կրնայ յաջողիլ հոն ուր ձախողեցաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը :

★ Երէկ անհամբերութեամբ կը սպասուէր Ա. Վիշինսկիի, որ առաջին անգամ պիտի արտայայտուէր, ընդհ. ժողովին մէջ: Անգլիոյ գլխաւոր պատուիրակը, Պէվին, պիտի խօսի Բշ. օր :

★ Զօր. Մարկոս, Յունաստանի ապստամբ կառավարութեան նախագահը, յուշագիր մը ուղղելով Ազգաժողովին, խնդրեց լսել իր ներկայացուցիչները, երբ քննուի Յունաստանի խնդիրը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԱԼԻՆԻ եւ արբանեակ պետութեանց վարիչներուն տեսակցութեան լուրերը կը հաստատուին պաշտօնապէս: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Սոչիի մէջ: Ներկայ եղած են Ռումանիոյ արտաքին նախարարը՝ Տիկ. Աննա Փաուքըր, Չեխոսլովաքիոյ նախագահը՝ Կոթվալտ, Պուլկարիոյ վարչապետը՝ Տիմիթրով եւ ուրիշներ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՆԹԵԼԸ պարզելով դասակարգային պայքարին սաստկացումը զանազան երկիրներու մէջ, կը հրաւիրէ համայնավարները զգուշանալ պատեհապաշտութենէ եւ պայքարը վարել տաժգնօրէն :

ՊԵՐԼԻՆԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն, Ռուսերը արագօրէն կը վերահաստատեն երկրորդ երկաթուղին՝ արեւելեան շրջանին մէջ: Անհրաժեշտ ձողեր կը հաւաքուին շոգեկառքերէ :

ԿՈՄՍ ՊԵՐՆԱԴՈԹԻ սպանութեան առթիւ, սիոնական թատերագիր — հեղինակ մը, Պէն Հէխտ, որ քաջածանօթ է Հոլիուուտի մէջ, հետեւեալ կերպով կ'որակէ դէպքը.— «Սպանութիւնը իշու մը որ արժանի չէր այսքան գեղեցիկ մահուան մը»: Այս մարդը նախապէս ալ ըսած էր.— «Երգ մը կը թրթռայ սրտիս մէջ, ամէն անգամ որ Անգլիացի մը կը սպաննուի Պաղեստինի մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրաքի կառավարութիւնը վճռապէս մերժած է Կոմս Պերնադոթի ծրագիրը՝ Պաղեստինի բաժանման մասին: Պաղտատի թերթերը «նոր դաւաճանութիւն մը» կը կոչեն Անգլիոյ ընթացքը, Պէվինի յայտարարութեան առթիւ որ հաւանութիւն կը յայտնէր այդ ծրագրին :

26 ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆԵՐ որոնք ձերբակալուած եւ բանտարկուած էին Թէլ Ավիվի մէջ, կոմս Պերնադոթի սպանութեան առթիւ, փախան ուրբաթ օր, բայց քիչ վերջը նորէն ձերբակալուեցան, բացի մէկէն :

ԿՌԻՒՆԵՐԸ վերսկսան Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ, Լիտտայի լեռներուն վրայ :

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ համայնավարներ Եուկոսլաւիա կ'ապաստանին Պուլկարիայէն եւ ուրիշ դրացի երկիրներէ, անտանելի գտնելով քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը :

500 ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐ հաւաքուելով փարիզեան գրատան մը առջեւ, պահանջեցին ցուցափեղկէն վերցնել նախկին քաղաքապետ Թէթէնժէի գիրքը, «Փարիզը չկործանեցաւ», իբրեւ նախատինք մը դիմադրական պայքարին դէմ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Պուլկարիոյ, խստօրէն կը քննադատէ երկրին մէջ հաստատուած բռնապետութիւնը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ կը ներկայացուի այս երեքշաբթի (28 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 9.30ին սինէմա Alhambraի մէջ, մէթրօ Mairie d'Issyի դիմաց: Մուտքը միայն հրաւիրատոմսերով: Այժմէն կարելի է ապահովել Café des Sportsէն, ընկեր Դ. Դաւիթեանի, Ա. Գօյաճեանի, Ե. Սերոբեանի մօտ:

Ներկայացման օրը առանց հրաւիրատոմսի ոչ ոք ներս կ'առնուի :

ԱՅՑ՝ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

(Իր մահուան 60ամեակին առթիւ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ («Ահարոնեան» խումբ): Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Père Lachaiseի գերեզմանատունը: Հաւաքավայր՝ Place Gambetta: Շիրմին գլուխը խօսք պիտի առնեն՝

Ընկերներ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Հ. ՊԱԼՈՒԵԱՆ

Ծանօթութիւն.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բոլոր անդամները պարտաւոր են ներկայ ըլլալ :

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վարդանեան ընտանիքն եւ իր զաւակները կը յայտարարեն թէ այս կիրակի 26 Սեպտեմբեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Ս. պատարագէն վերջ կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ, վաղամեռիկ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

մահուան տարելիցին առթիւ եւ կը խնդրեն յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Յ. Աբգարեան, Միջին Արեւելքի Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու պատուիրակը Ամսթերտամի միջյարանուանական տիեզերական ժողովին մէջ, այս կիրակի պիտի քարոզէ, ժամը 10.45ին Լիւքսէնպուրկի սրահին մէջ, 58 rue Madame (métro Notre Dame des Champs), իսկ ժամը 20.30ին Issy les Moulineauxի ժողովատեղին, 28 Ave. Bourgain, Métro Mairie d'Issy :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Գարոն Տապաճեան, ներկայացուցիչ Նիւ Եորքի Տարբեան տան: Կը խնդրուի լուր տալ Գարսամեան գրատունը, 46 rue Richer, Paris (9):

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի 7 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտ, 15 rue des Bruyeres սրահին մէջ: Métro Mairie եւ կամ Porte des Lilas:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պիտի խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ իրենց ղրկած ամէն մէկ ոչ-առեւտրական ծանուցումին համար դին չուղեն վարչութենէն, եւ ուշադրութեամբ կարդան հետեւեալ ցանկը.—

Փնտռտուք մէկ անգամը	100 Ֆր.
Շնորհակալիք եւ ցաւակցութիւն	200 »
Հոգեհանգիստ	300 »
Նշանախօսութիւն եւ հարսնիք	500 »
Մահազդ (շնորհակալիքով)	1000 »
Հանդէսներու ծանուցումներ (երեք անգամը)	1000 »

Առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր պայմաններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

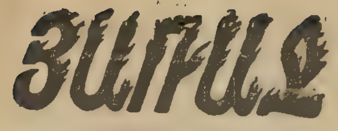
ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հաւաքոյթները կը վերսկսին Սեպտ. 28ին, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Գուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 28 Septembre 1948 Երեքշաբթի 28 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année № 5654-Նոր շրջան թիւ 1065 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԵՍ

Մեծ թէ փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները կը շարունակեն ճառախօսական դոհարներ թափել Ազգաժողովին մէջ, ի խնդիր խաղաղութեան եւ մարդկային բարօրութեան։

Այսպէս երեք ամիս իրարու պիտի յաջորդեն ճառերը, հակաճառութիւնները, ծրագիրները ու բանաձեւերը, առաջարկները ու տեսակէտները։ Մինչեւ որ կարելի ըլլայ գործնական եզրակացութեանց յանգիլ։

Առաջին շաբաթը լրացաւ արդէն։

Գլխաւոր պատուիրակներէն Վիշինսկին էր որ, շաբաթ օր, Մ. Նահանգներուն դէմ ուղղուած ամբաստանագրէն վերջ, բանաձեւ մը ներկայացուց յանուն իր կառավարութեան։

Լուրերու բաժնին մէջ կը կարդաք իր առաջարկները, որոնք դուռ պիտի բանան նոր պերճախօսութեանց։

Մաղթենք որ նոր ճեղքեր ալ չբանան՝ աւելի ընդլայնելով Մեծերուն միջեւ գոյացած վիհը։

Արդարեւ, ոչ մէկ բան այնքան կը սպառնայ խարխուլ, անդամալոյծ, անթացուպերու պայմանած խաղաղութեան, որքան Մեծերուն յարաճուն հակամարտութիւնը։

Իրաւունք ունէր Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը, երբ դառնօրէն դիտել կուտար թէ կատարեալ ձախողանք մը եղաւ միջին եւ աւելի փոքր պետութեանց վստահումը արտաքին նախարարներու խորհուրդին, հակառակ անոնց այնքան կարեւոր ծառայութեանց։

— « Լման երեք տարի մեծ պետութիւնները չկրցան համաձայնիլ ոչ Գերմանիոյ, ոչ ալ Ճափոնի հաշտութեան պայմաններու մասին »։

Դժբախտաբար, Մեծերու խաղաղասիրական հաւաստիքներուն հետ զուգընթաց կ'երթան ռազմական պատրաստութիւնները։

Կը թուի թէ աւելի քան երբեք ապացուցուած են հինաւուրց առածին.— Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, պատերազմի պատրաստուէ։

Արձանագրենք վերջին « զգայացունց » տեղեկութիւնները, առանց խառացնելու գոյները.—

1.— Մ. Նահանգները տասը հազար օդաչու սպաներ պիտի զինուորագրեն յառաջիկայ տասը ամիսներու ընթացքին, երեք տարուան համար։ Սպաներու թիւը պիտի բարձրանայ 58.000ի, յառաջիկայ Յուլիսին։

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, հազար ռազմական օդանաւեր աւելցած են ամերիկեան օդատորմիղին վրայ, 1948ի սկիզբէն ի վեր։

2.— Մէկ միլիոն Անգլիացիներ ծառայութեան պիտի հրաւիրուին, քաղաքային պաշտպանութեան համար։ —Պիտի արձանագրուին 24 — 42 տարեկանները։ — Երեք ամիս յետաձգուեցաւ զօրացրումը։

3.— Հոկտեմբեր 5ին խորհրդաժողովի հրաւիրուած են Մ. Նահանգներու 14 օդանաւային հրամանատարները։

4.— Արեւմտեան հինգ պետութեանց՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելճիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէնպուրկի պատերազմական նախարարները խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Փարիզի մէջ, իրենց հաւաքական պաշտպանութեան մասին։

5.— Մ. Նահանգները հիւլէական ուժի առաջին գործարանը պիտի հիմնեն այս աշնան։ Առաջին ձեռնարկը՝ մարդկային պատմութեան մէջ։

6.— Ամերիկեան եւ անգլիական 55 մարտանաւեր այս միջոցին պտոյտներ կը կատարեն Միջերկրականի մէջ, սկսելով Ճիպրալթարէն (երկու ամերիկեան եւ մէկ բրիտանական)։ Ուրիշներ ալ՝ Հիւս. ծովուն մէջ։

7.— Ռազմափորձեր Թրիէսթէի մէջ (ամերիկեան), Հարաւ. Ափրիկէի եւ Աւստրալիոյ մէջ եմ։

Ցանկը կը լրացնէք, օրը օրին կարդալով զանազան ճառեր, տեսակցութիւններ, սպառնալիքներ կամ զուշակութիւններ։

Դեռ անցեալ ուրբաթ էր որ Լորտերու ժողովը իր կարգին կը թելադրէր կառավարութեան՝ ամուր կենալ Խ. Միութեան հանդէպ։

— « Ցեւական խաղաղութիւն մը ապահովելու միակ յոյսը այն է որ հակցնենք ռուսական կամքի կառավարութեան եւ միւս բոլոր կառավարութեանց թէ պիտի պայքարին, եթէ պատերազմի ձեռնարկեն »։

Եւ ահա վերջին բուրը, — խզում Պերլինի բանակցութեանց …

Շ.

ՀԱՆԳԻՍՏ ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆԻ

Ատրպատականի առաջն. փոխանորդ Կարապետ աւագ քահանայ կը հեռագրէ կաթող. պատուիրակին, Սեպտ. 26 թուականով.—

Անհուն վշտով յայտնում ենք որ երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, այսօր, 26 Սեպտ. վախճանեցաւ Տ. Ներսէս արք. Մելիք-թանգեան։ Թաղումը կիրակի՝ 3 Հոկտեմբեր։

Խոր վշտակցութեամբ հաղորդելով այս ծանր կորուստը, վաղուան կը վերապահենք ներկայացնել Ատրպատականի հայրենասէր եւ բազմավաստակ առաջնորդին կեանքն ու գործը։

Ողբացեալ առաջնորդը, որ տարիներէ ի վեր կը վարէր Ատրպատականի թեմը, ութսունը անցած էր։ Անցեալ տարի երկու անգամ բժշկական գործողութեան ենթարկուեցաւ մեծ յաջողութեամբ։ Սակայն, տարիքի բեռը, թեմին քայքայումը, ժողովուրդին գաղթը եւ ուրիշ հոգեկան վիշտեր խախտած էին իր դիմադրական կորովը։ Կը պատկանէր Խրիմեաններու, Իզմիրլեաններու սերունդին եւ կրցաւ պահել իր անկախութիւնը, հակառակ Երեւանի եւ Էջմիածնի մէջ սարքուած դաւերու։

Հանգիստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն։

Ֆրանսայի ճերմակ հոգերը

Վարչապետը շաբաթ իրիկուն ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, պարզեց երկրին տագնապալի վիճակը եւ նոր օրէնքներուն իմաստը։ Իր կոչը մասնաւորապէս ուղղուած էր բանուորներուն, որպէսզի կարճ կապեն գործադուլները եւ զարկ տան արտադրութեան։ «Թախանձագին կոչ կ'ուղղեմ բանուոր դասակարգերուն։ Կը խնդրեմ որ հասկընան թէ արտադրութեան որ եւ է դադար կրնայ վտանգաւոր հետեւանքներ ունենալ իրենց համար եւ առաջնորդել գործադրկութեան, կրճատելով անհրաժեշտ նախանիւթերու ներածումը»։

Այս առթիւ ըսաւ թէ հիմա որ Ազգ. Ժողովը քուէարկած է իր առաջարկած օրէնքները, պատճառներ ունի հաւատալու թէ Ամերիկա պիտի տրամադրէ 70 միլիառ ֆրանքի պահեստի դումարը, համաձայն Մարշըլի ծրագրին։ Առաջին մասնավճարը պիտի ըլլայ 45 միլիառ ֆրանք։ Յետոյ աւելցուց.— «Թէեւ ելմտացոյցը առժամապէս հաւասարակշռուած է, բայց միայն վաղուանը,— միւս օրուանը ապահովուած է, տակաւին չէ երաշխաւորուած վերջնական վերականգնումը։ Եւ չի կրնար երաշխաւորուիլ գործադուլներով։ Ֆրանսա ամէն բանէ առաջ պարտաւոր է աշխատիլ և արտադրել։ Պէտք է 15 % աւելցնենք մեր արտադրումները»։ Եւ յորդորեց զօրծէք չդառնալ համայնավարական պայքարի։ Միեւնոյն ատեն հերքեց այն զրոյցները թէ պիտի հաւաքուին հազար ֆրանքնոցները։

★ Համայնավար ճառախօսները «պարզ մարդակերութիւն» կը կոչեն կառավարութեան նոր օրէնքները։ Միշտ կը վախցուի նոր գործադուլներէ։

★ Ազգ. Ժողովը վերջնապէս 1949 մարտին յետաձգեց նահանգային խորհուրդներու ընտրութիւնը։

40 ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ շաբաթ գիշեր, Փարիզի Ժաւի սրահին մէջ, զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան մէկ ժողովին առթիւ։ Թերթերը կը գրեն թէ հարիւրաւոր ունկնդիրներու մէջ խառնուած էին շատ մը համայնավարներ, որոնք սկսան խափանարար ցոյցեր կատարել։ Շատ չանցած վէճը վերածուեցաւ կատարեալ անկարգութեան մը։ Աթոռներ, բիրեր, բռունցքներ իրարու կը յաջորդէին։ Ժողովին նախագահը խնդրեց ոստիկաններէն պարպել սրահը։ Այդ պահուն առաջին յարկին ցանկապատը վար գլորած էին, ծանրապէս վիրաւորելով ունկնդիր մը։ Քանի մը հարիւր ոստիկաններ խառնուած էին սրահին առջեւ, բայց նոր ընդհարումներ պատահեցան։ Հանդարտութիւնը վերահաստատուելէ վերջ, զօրավարին կուսակիցները խիստ դատումներ կատարելով ներս առին վստահելիները եւ ժողովը վերսկսաւ, չորս բանախօսութիւններով։

Վիշինսկի կը մեղադրէ Ամերիկան

ԱՌԱՋԱՐԿ՝ ԲԱՆԱԿՆԵՐԸ ԿՐՃԱՏԵԼՈՒ, ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ ԱՐԳԻԼԵԼՈՒ, ԵՒԱՅԼՆ.

Պ. Վիշինսկի, խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը եւ Պ. Մոլոթովի փոխանորդը, բուռն ճառ մը խօսեցաւ շաբաթ օր, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ։ Ճառը, որ տեւեց 1.15 ժամ, տեսակ մը ամբաստանագիր էր արեւմտեան պետութեանց, մասնաւորապէս Մ. Նահանգներուն դէմ։ Իր կարծիքով, բռնաբարուած է ՄԱԿին դաշինքը։

Խորհրդային պատուիրակը նախ ակնարկ մը նետեց զանազան խնդիրներու վրայ։ Քորէայի մասին խօսած ատեն ըսաւ թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն «գաղթավայրի վերածել զայն եւ օգտագործել իբրեւ զինուորական խարիսխ, յարձակողական ձգտումներու համար»։ Անցնելով Յունաստանի, մեղադրեց պալքանեան յանձնաժողովը թէ «սուտ ամբաստանութիւններ կ'ընէ հիմնուելով միապետական ֆաշական աղբիւրներու վրայ»։ Յետոյ քննադատեց Մարշըլի ծրագիրը, զայն վնասակար գտնելով եւրոպական պետութեանց տնտեսական եւ քաղաքական անկախութեան համար։ Զանազան մեղադրանքներ ուղղեց նաեւ Ապահովութեան խորհուրդին, Պաղեստինի, Հոլանտական Հնդկաստանի կռիւներուն առթիւ եւ ծանրացաւ բուռն հիւլէական զէնքերու շինութեան վրայ, ամբաստանելով Մ. Նահանգները թէ կ'ուզեն պահել անոնց մենաշնորհը, յարձակողական պատերազմի մը համար։ Այս առթիւ շեշտեց.— «Պէտք է յիշենք դարձեալ թէ հիւլէական զէնքը յարձակողական զէնք մըն է։ Բոլոր խաղաղասէր ժողովուրդները, միլիոնաւոր պարզ մահկանացուներ որոնց համար խորթ են յարձակողական ձգտումները, պէտք է բարձրացնեն իրենց ձայները, անմիջապէս արգիլելու համար հիւլէական ռումբին գործածութիւնը տարածելու եւ զօրացնելու համար խաղաղ բնակչութիւններ եւ քաղաքներ»։

Պնդելով թէ պատերազմի դադարումէն ի վեր Խ. Միութիւնը ամէն ճիգ թափեց միջազգային գործակցութիւնը տարածելու եւ զօրացնելու համար, Պ. Վիշինսկի յայտարարեց.

— « Այդպէս չեղաւ Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը։ Պատերազմի դադարումէն ի վեր Մ. Նահանգները փոխած են իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը, ձգտելով ծաւալման եւ համաշխարհային տիրապետութեան »։

Աւելի ընդլայնելով այս մեղադրանքը, խորհրդային պատուիրակը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգներու ներկայ արտաքին քաղաքականութեան յատկանիշներն են պաշտում հիւլէական ռումբի, կազմութիւն զինուորական խմբակցութեանց, կառուցում ռազմական խարիսխներու, քարոզութիւն Խ. Միութեան դէմ եւ պաշտպանութիւն ֆաշական իշխանութեանց ընդդէմ ճշմարիտ ժողովրդապետութեանց։ Ըսաւ թէ մեղսակցութեամբ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ, Մ. Նահանգները կը ջանան արեւմտեան Գերմանիան դարձնել նախայարձակման տիպար մը Խ. Միութեան դէմ։ « Այս բոլորին հետ միասին, տեղի կ'ունենայ կատաղի զինարշաւ մը, ծրագիրներ կը մշակուին յարձակում կատարելու համար Խ. Միութեան եւ նոր ժողովրդապետութեանց վրայ եւ ուրիշ զինուորական միջոցներ կը պատրաստուին»։ Մէկ խօսքով, ամերիկեան քաղաքականութիւնը ոչինչ ունի խաղաղասիրական։ Իր յայտարարութեան համաձայն, 1947ին, այսինքն պատերազմի վախճանէն երկու տարի վերջը, Մ. Նահանգներուն բանակը 3ուկէս անգամ աւելի է, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ։ Շատ աւելի աճած է օդանաւային ուժը, որ 1947ին 17 անգամ աւելի էր բաղդատելով 1937ի հետ։ Նոյն ժամանակաշրջանին ամերիկեան նաւատորմիղն ալ աւելցած է 3ուկէս անգամ։ 1948—49ի պատերազմական ելմտացոյցը կը ներկայացնէ իբր չորս միլիառ տոլարի յաւելում, բաղդատելով նախընթաց տարուան հետ։ «Միլիառներ են առանք, ոչ թէ միլիոններ։ Ահագին գումարներ կը ծախսուին ռազմական փորձարկութեանց, հետազօտութեանց եւ ամէն տեսակ կատարելագործեալ զէնքերու շինութեան համար։ Ոչ միայն Մ. Նահանգները իրենք ահագին պատրաստութիւններ կը տեսնեն նախայարձակման համար, այլեւ կ'օգնեն կարգ մը արեւմտեան պետութեանց, պատերազմի պատրաստուելու համար։ Ամերիկեան զէնքեր կը ճարուին արեւմտեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն »։

Ուրիշ մեղադրանքներէ վերջ, Պ. Վիշինսկի բանաձեւ մը ներկայացուց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ որ Միացեալ Ազգերու Գ. ընդհ. ժողովը յանձնարարէ հինգ մեծ պետութեանց՝ մէկ երրորդ համեմատութեամբ կրճատել իրենց բոլոր ցամաքային, նաւային եւ օդանաւային ուժերը և սպառազինութիւնները, մէկ տարուան համար։

Կ'առաջարկէ նաեւ արգիլել բոլոր հիւլէական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Իտալական գաղթավայրերու պատմութիւնը շատ հին չէ: Էրիթրէին եւ Սոմալիին խուզումը ԺԹ. դարու վերջին քառորդին մէջ կ'իյնայ, Լիբիան առնեցան 1911ին, յաղթելով Օսմ. կայսրութեան: (Ափրիկեան Տրիպոլիս եւ Պէնկազի): Եթովպիա բոլորովին նոր էր:

Իտալական գաղթավայրերու խնդիրը երկու մասի կը բաժնուի, Լիբիոյ հարցը եւ Եթովպիական հարցը, առաջինը ըլլալով անբաղդատելի կերպով աւելի կարեւոր քան երկրորդը:

Լիբիոյ մէջ Իտալիան քսան տարուան էջ ընտեղծած էր նոր Իտալիա մը եւ երբ պատերազմը սկսաւ Լիբիոյ մէջ կային 750.000 Արաբներու դէմ (500 հազար Տրիպոլսոյ մէջ 250 հազար Սիրենայիքի մէջ), 180.000 Իտալացիներ եւ եթէ այս համեմատութեամբ շարունակէին գաղթել Իտալացիները, շուտով պիտի կրնային Արաբներու թիւին հասնիլ: Թէեւ Լիբիան չէր դարձած տակաւին շտեմարանը, ինչպէս Հռովմայեցիներու ատեն, սակայն մեծ բարեշրջումը որ տեղի ունեցաւ Լիբիոյ չոր անապատին մէջ, պատիւ կը բերէր Իտալացիներուն: Զուրցնալով համդերձ մարաջախտ Կրացիանիի բարբարոս քաղաքականութիւնը, Իտալիան արժանի է յարգանքի, ինչ որ կրցած է ընել Լիբիոյ մէջ: Ոչ ՄԱԿը եւ ոչ ալ Զօրսերը չեն կրնար ժխտել այս պարագան:

Մեծ կայսրութիւնները ստիպուած են տարածուիլ: Ասիկա կրնայ խաղաղասիրական ըլլալ եւ կրել մշակութային բնոյթ: Այսպէս է որ ազդեցութեան գօտիի ընդարձակումը, եւ իր շուրջը համախմբումը բազմաթիւ «ժողովրդական հանրապետութիւններու», առաջնորդած է Խ. Միութիւնը աւելի մօտէն շահագրգռուելու Նեղուցներով, Մօտաւոր Արեւելքով եւ մինչեւ իսկ Միջերկրականով որ Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Եւրոպայի մէջ գտնուելով, շատ աւելի քան որեւէ մայրաքաղաք, կը ներկայացնէ սիրտը Հին ցամաքին: Խ. Միութիւնը փափաքեցաւ, Իտալիոյ պարտութենէն վերջ, ստանձնել Լիբիոյ վարչութիւնը: Արդ, Մ. Նահանգները որ առաջ երբեք չէին երեւար Եւրոպայի մէջ, իրենց երկու անգամ ցամաք ելլելով, 1917ին եւ 1942ին, ինչպէս եւ իրենց տնտեսական քաղաքական շահերու տարածումովը Եւրոպայի եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, որոշեցին իրենց տրամադրութեան տակ ունենալ զինուորական դիրք մը, կամ աւելի շատ օդային - ծովային խարիսխ մը, այսինքն տեւական ծովային ուժ մը Միջերկրականի մէջ: Միւս կողմէ, Մեծն Բրիտանիան որ իր տիրապետութեան տակ ունէր Եգիպտոսը եւ Պաղեստինը, ստիպուած եղաւ պարպել, միեւնոյն ատեն պարպելով Հնդկաստանը: Սակայն հակառակ շահեր պահած է տակաւին Միջին Արեւելքի, Եգիպտոսի մէջ Սուէզի ջրանցքին եւ ամբողջ Միջերկրականի ափերուն վրայ: Ուստի ստիպուեցաւ զօրացնել խարիսխի մը դրութիւնը, եւ Ճիպրալթարի, Մալթայի, Կիպրոսի, Սայրահի վրայ (Պարսից Ծոցին մէջ) աւելցնել Սիրենայիքը, բընական մարտկոց մը, որ այժմ, իր գլխաւոր արժէքը կ'առնէ իւլ Ատէմի օդակայանէն: Ուրիշ խօսքով, Մեծն Բրիտանիան, միակ այն իրողութեամբ որ պարպեց Եգիպտոսը եւ Պաղեստինը չի կրնար այլեւս պարպել Սիրէնայիքը, առանց ապահովելու պաշտպանութիւնը Սուէզի ջրանցքին եւ այն քարիւղի խողովակներուն որոնք կը հասնին Հայֆա եւ Տրիպոլիս: Եւ հասկնալի է որ Միացեալ Նահանգները կ'օգնեն, որովհետեւ երկու պետութեանց շահերը սերտօրէն շաղկապուած են թէ Միջերկրականի, թէ գլխաւորաբար Նեղուցներու հարաւային կողմը եւ թէ Միջին Արեւելքի մէջ, հակառակ քարիւղի ընկերութիւններու մրցակցութեան արաբական, իրանեան եւ իրաքեան ճակաթահորերուն վրայ: Այսպէս, ինչ որ կրնար ՄԱԿի եւ Իտալիոյ միջեւ կարգադրուիլ, կը ձգտի դառնալ ազդեցութեան յաւիտենական պայքար մը Խ. Միութեան եւ երկու անգլեւսաքսոն կայսրութեանց միջեւ:

Հարց է թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի մնա՞յ Սիրենայիքի մէջ, պիտի չինէ՞ դայն անառիկ մարտկոց մը որ տիրապետէ արեւել. Միջերկրականի, Նեղուցներու, Ցամաքատանի, Թուրքիոյ, Սուէզի եւ ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքին մէկ մասին վրայ:

Ինչ որ ալ ըլլայ Իտալիոյ ցանկութիւնը նորէն իշխելու Լիբիոյ վրայ, ինչ որ ալ ըլլայ Արաբական Դաշնակցութեան ձգտումը՝ Լիբիան անկախ պետութիւն մը դարձնելու, Անգլիոյ կամքն է որ պիտի յաղթանակէ, Սէնուսիները եւ իրենց պետը՝ Սէյիտ Իտրիսը կանգուն պահելով: Կասկածելի է որ Սէյիտ Իտրիսը կարենայ տարածել իր ժամանակաւոր իշխանութիւնը ամբողջ Լիբիոյ վրայ, քանի որ Տրիպոլիսը (Արեւմտեան Լիբիան) կը մնայ, հաւանական գործունէութեան դաշտ մը Իտալիոյ համար, պայմանաւ որ խուսափի արաբական Դաշնակցութենէն: Բայց անհաւանական է որ Իտալացիները կարենան վերստին կառավարել Սիրենայիքը ուր 1940ի 65000 զօրքէն մէկ հատ իսկ չունին: Գալով այն հարցին թէ արաբական Դաշնակցութիւնը պիտի կրնա՞յ Լիբիան միացեալ արաբական պետութիւն մը դարձնել, շատ բան կախում ունի Անգլիոյ դիրքէն:

Անգլիան կ'ուզէ Սիրէնայիքի մէջ մնալ եւ գոհացնել Եթովպիան Էրիթրէի մէկ մասով: Միացեալ Նահանգները որոնք շատ շահագրգռուած են Միջերկրականով, միայն առաւելութիւններ կը տեսնեն Անգլիոյ Սիրենայիքի մէջ մնալովը, բայց պիտի ուզէին առաւելագոյն չափով նպաստել Իտալիոյ որ կարեւոր է Մոսկուայի դէմ իրենց պայքարին մէջ, գաղափարական թէ դիւանագիտական տեսակէտով: Խ. Միութիւնն ալ չանտեսեր Իտալիոյ արժէքը, եւ դեռ վերջերս կ'առաջարկէր անոր վերադարձնել բոլոր գաղթավայրերը, բայց վերջին պահուն փոխեց իր դիրքը:

Լոնտոն հակառակ է այս պահանջին եւ Մ. Նահանգները, թէեւ աջակից Իտալիոյ, չեն կրնար ընդդիմանալ Անգլիոյ: Կարելի է ըսել թէ Լիբիոյ խնդիրը կապուած է Գերմանիոյ խնդրին: Ֆրանսայի դերը թէեւ ամբողջ այս գործին մէջ իր շահերը ունի (Ճիպութին մէկ կողմէն եւ Ֆիզան միւս կողմէ), բայց իր գլխաւոր հոգն է ապահովել խաղաղութիւնը:

Ք.

Նորէն Վարուժան եւ Վենետիկի «Ցոլքը»

ԽՄԲ.— Այս պատասխանին հրատարակութիւնը ուշացաւ տեղի անձկութեան պատճառով.—

Սիրով կ'ուզեմ պատասխանել Բաբգէն Գավէգի եւ հարկ եղած բացատրութիւնները տալ:

Նախ պէտք է ըսել որ իմ գրութեան նպատակը Մխիթարեան հաստատութիւնները կամ իրենց գործը նուաստացնել չէր, այդ ըրած եմ գրութեանս վերջաւորութեան, այլ պախարակել կարգ մը սայթաքումներ: Իբրեւ դէպք արձանագրած եմ «Մխիթարեան հրատարակութիւն» անունով վերջերս լոյս տեսած (1944) «Գրական Ցոլքեր» որոնց թիւ 5 եւ 6ը կը բովանդակեն Դանիէլ Վարուժանի ամբողջական գործին 70% հատուածներ: Այս ձեւով հրատարակութեան համար ոչ իսկ կարծիք մը, թողէք հաւանութիւնը, առած են Տկն. վարժարանի եւ իր զաւակներուն: Ու երբ այս տողերը ստորագրողը հարցում ուղղած է նամակով Միաբանական մարմնոյն, Հ. Վահան, Վ. Յովհաննէսեան «Մխիթարեան Տպարան, Վենետիկ Ս. Ղազար» վերնագրուած եւ 11 Փետրուար 1948 թուակիր, մեքենագրուած նամակով գրած է այն զոր յիշած էի իմ գրութեան սկզբնաւորութեան: Արդարացնելով եղածը՝ այս պատուական հայրը կ'աւելցնէ նաեւ թէ «հեղինակիրաւունքը քաւհանջելու համար պէտք է նաեւ միջազգային հեղինակներու ընկերութեան գրուած ըլլալ եւրոպական երկրի մը մէջ կամ Ամերիկա, այն ազգերու մօտ որ կը ճանչնան եւ կը պաշտպանեն նման ընկերութիւն մը»: Եւ քանի որ Դանիէլ Վարուժան նահատակուած ըլլալով ժամանակ չէ ունեցած ընելու այդ, ուրեմն իրենք կրնան դիտակցօրէն եւ առանց անհանգստութեանց անտեսել ամէն հեղինակի իրաւունք: (Վարուժանի ամենայետին մըտահոգութիւնը պէտք է եղած ըլլայ պաշտպանել իր գործը Վենետիկեան ոտնձգութենէ):

Ուրեմն եթէ Վարուժանի զաւակները օրինական պաշտպանութենէ զրկուած ըլլային այս պարագային, Հ. Վահան եւ իր Միաբանականկազմը, ապահով եւ հանգիստ պիտի շարունակէին իրենց ընթացքը: Ճի՞շդ է այս, վայե՞լ է Մխիթարեան մայր հաստատութեան ։

Հեռու մեզմէ, անգուգական Դանիէլի դիրքերով, գործերով, դրամ շահելու գաղափարը:

Վարուժանի տղաքը եւ կինը, վարժ են աշխատելու: Պարտականութիւն մը ունին սակայն՝ չթողնելու որ մարդիկ ներկայացնեն իրենց հայրը այն ինչ որ չէր եւ վերջապէս տէր կենալու այն աւանդին, միակը որ այն ձգեց իրենց երբ Օսմանի դանակը իր սիրտը կը յօշոտէր....

Անոնք վարժուած են տանիլ իր տպագրուած գիրքերու տրցակ երբ ծրարներով քաղաքէ քաղաք եւ տասն անգամ մտածելու նոր տուն մը փոխուելու պարագային թէ ինչպէս կրնան տանիլ այդ բեռը նոր տունը: Անվթար պահել անոր գրադարանը եւ անտիպները, նամակները որ օր մը, ա՜հ այդ օրը, լոյս աշխարհ գան անոնք:

Մօտ 35 տարուան մէջ, քանի գիրք ծախուած է, ո՞րքան նուիրուած, այդ չէ կարեւորը այլ այն որ Վարուժանի «Հացին Երգը» դէզերով կը

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

3.— Պ. Քօլօլեանն քանիցս ասել է, ընդգծել ու հաստատել, թէ 1941 Փետրուար 12ին արդէն, նըշանակում է՝ իրենց աջակցելու նպատակով Փարիզ գնալուցս շատ առաջ, Գերմանացիք Նուպարեան Մատենադարանի բոլոր գրքերը լցրած են եղել աւելի քան 150 սնտուկների մէջ, գամել, թուագրել ու կնքել, ամբողջութեամբ Պերլին փոխադրելու համար, մասնաւորապէս տրամադրուած շոգեկառքով (փաստ Զ.):

4.— Բարեգործականի բոլոր դիմումները գերման, «արդարասէր» եւ «ազնուասիրտ» կառավարութեան, իրեն թողնել գէթ մէկ կորիզը Նուպարեան Մատենադարանի, մնացել են անհետեւանք: Ու Բարեգործականի վարչութիւնը իրեն զգացել է «զինուորական անդառնալի հրամանի մը հանդէպ, որուն առջեւ պէտք է խոնարհիլ» (փաստ. Ա. Գ. Ե. Զ.): Այլեւ՝ Բարեգործականի բոլոր դիմումները Պ. Տօնինկէրին եւ իր մեծին անցել են «անօգուտ»: «Մատենադարանը գրաւուեցաւ առանց ոեւէ բացատրութեան» (փաստ. Գ.): «Ամէն ջանք անօգուտ եղաւ, ոեւէ միջամտութիւն անկարելի էր (փաստ. Զ.):

5.— Բարեգործականի վարչութիւնը եւ իր նախագահը, Պ. Քօլօլեան, կանգնած լինելով մինչեւ իսկ վտանգի առաջ՝ կորցնելու ամբողջ մատենադարանը մերժել են վերջինս Հայաստան ուղարկելու մասին եղած առաջարկը (փաստ. Դ.):

6.— Պերլին առաքման յետաձգումը (մատենադարանի) ձեռք է բերուած «շոգեկառքի մեկնումէն քանի մը ժամ առաջ» միայն, այն հասկացողութեամբ որ Փարիզ պիտի գայի ես (փաստ. Դ. Ե.):

Դարձեալ ի՞նչ են ապացուցանում Պ. Քօլօլեանի կազմած ու ստորագրած փաստաթուղթերը: Այն,

7.— Որ ես Փարիզ գալով եւս ցոյց եմ տուած «բարեացակամ զգացումներ» դէպի Փարիզի հայ գաղութը եւ իր մատենադարանը (փաստ. Ե.):

8.— Որ մինչ, օրինակի համար առանց այլեւայլութեան գրաւուել ու Գերմանիա են տարուել Փարիզի ռուս, ուքրայնական եւ լեհական հարուստ մատենադարանները ամբողջութեամբ, ես իմ թափած ջանքերի հետեւանքով, ՊԵՐԼԻՆՈՒՄ ԱՐԴԷՆ, առաջ եմ բերել «բարեացակամ դիրք» գերմանական իշխանութեանց կողմից ու յաջողել այդ կերպ որ Պերլին փոխադրուի Նուպարեան Մատենադարանի ամենափոքր մասը միայն (փաստ. Զ.):

9.— «Հարցին բարւոք լուծումը», ասել է ու ընդգծել Պ. Քօլօլեան երկիցս, «կը պարտինք բրօֆ. Աղեղեանի», որ այլապէս եւս ու միշտ տուած է եղել «ազգին ու հայկական մշակոյթին հանդէպ սիրոյ եւ անձնուիրութեան բազմաթիւ ապացոյցներ» (փաստ. Ե. Զ.):

10.— Որ ես այդ կերպ, Պերլինից Փարիզ գալով, «սփոփել եմ Բարեգործականի Նախագահի եւ անդամներին» ազատ սրտերը եւ տխուր ու խռովայոյզ հոգիները (փաստ. Զ. Է.):

11.— Ու, իբրեւ շնորհակալութեան մի արտայայտութիւն, Բարեգործականի կեդր. ժողովը պատւոյ հաւաքոյթ է կազմակերպել Փարիզից մեկնումիս առթիւ (փաստ Զ. Է.):

12.— Նոյն այդ նպատակով Պ. Քօլօլեան մի գրաւոր ճառ է կարդացել այնտեղ, դրուատելով իմ կատարած գործը (փաստ. Է.):

13.— Վերջապէս, նոյն այդ իմաստով է արտայայտուել նա երկու տարի յետոյ եւս 1943ին, բանաւոր ու գրաւոր կերպով, Դկտ. Ռոքբախի ներկայութեամբ եւ նրա միջոցով:

×

Այս կապակցութեամբ մի հարց եւս պէտք եմ տեսնում ես լուսաբանել, այն է՝ Փարիզ երթալուս պարագան:

Փարիզի ռուսական, ուկրայնական, լեհական եւ հրէական հարուստ մատենադարանները (ինչպէս նաեւ շատ ու շատ մշակութային եւ գիտական ու այլ կարգի հաստատութիւններ) Գերմանիա փոխադրուած լինելու մասին լսած էի Պերլինում: Իմացայ նաեւ, որ Նացիները որոշել են նոյն այդ վիճակին ենթարկել Փարիզի Նուպարեան գրադարանը:

Այդ առթիւ ես խօսակցութիւն ունեցայ մի պատասխանատու Գերմանացու հետ (Դէօրինկերի մեծը), որին ծանօթ էի, այլապէս նաեւ՝ որպէս պաշտօնակցիս: Առանց քաշուելու եւ անվերապահօրէն յայտնեցի նրան իմ, որպէս հայ մարդու, խիստ դժգոհութիւնը:

(6)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱՊԵՂԵԱՆ

մեայ, «Հեթանոս Երգեր»ում, La Coucubineին եւ «Սարսուռներ»ուն քով։ Ալ ինչպէ՞ս մոռնել նոր հրատարակութեան մասին։ Եւ սակայն նկատի ունենալով Երեւանի եւ Վեննետիկի անտեղի միջամտութիւնները, որոշած են կատարել ամբողջական գործերու (անտիպներու հետ միասին) հրատարակութիւնը զարդանկարուած իրենցմէ, եթէ ի ձեռին եղած գիրքերու դէթ կէսը սպառի։

Այս պայմաններուն մէջ, յուսամ թէ հասկնալի դառնայ մեր դառնութիւնը հայր Վահանի ոլորմաբանութեան դէմ։

Եղաւ ատեն մը ուր փորձեցինք ազատիլ գիրքերու բեռէն եւ Նիւ Եորքի թերթերով ծանուցինք թէ պատրաստ էինք դիմողներու ձրի հայթայթել Վարուժանի գիրքերը։ Քիչ էր թիւը անոնց, խորհեցանք թէ կը քաշուէին եւ նշանակեցինք աժանագոյն գիներ։ Ու այն ատեն միայն դրավաճառներն էին որ օգտուեցան։

Ո՞ւր է այստեղ «իրաւունքին տէրը ես եմ ըսելը, եւ պահելը»։ Պարտաւոր էի՞նք միթէ Վարուժանի կարդալ պարտադրել։

Գ. Գավէզ իսկ, Վարուժանի սիրող մը, չէ գիտցած երբեք թէ զաւակներ ունեցած է բանաստեղծը որոնք տարիներով մինչեւ ուսանելէ վերջ եկած հաստատուած են Միացեալ Նահանգները եւ կ'ապրին։ Չէ խորհած անոնց օժանդակութիւնը խնդրել իր ծրագրին յաջողութեան համար։ Զոնի Վարուժանի գործերը։

Մինչ տղաքը իրենց մօրը հետ ծանրագոյն բեռը փրենց ուսերուն առած՝ անվթար պահեր են աւանդը, չեն երեւակայած ըսաւ թէ մարդիկ կրնան դառնուիլ ու փոխանակ օգնելու՝ քանդել աշխատին եղածն ալ, ըլլալիքն ալ։

Եթէ հրատարակիչներու նպատակը եղած է հայ մտքի գանձերու տարածումը եւ յաւերժացումը, դիւրագոյն միջոցն էր դիմել Վարուժանի ժառանգորդներուն եւ առանալ գիրքերը։ Գիրքեր պահուելով չեն չահարկուիր, այլ տարածուելով։ Եթէ պատերազմի շրջանը արգելք էր գիրքերու փոխանցումի դիւրութեանց, գէթ նամակ մը ուղղուած Վարուժաններուն և այս ամէնքէն վերջ դոնէ խնայումը այն նամակին զոր Հ. Վահան, Վ. Ցովհաննէսեան ստիպուեր է գրել առ ի արդարացում։

Եւ տպագրեր են, վերհրատարակեր, Վարուժանի գործերէն միայն անոնք, որոնք փրենց տեսակէտով անմեղ են, իրենց խօսքով «անոնք որոնք դպրոցական սեղաններու վրայ օգտակար կերպով կրնան կարդացուիլ աշակերտներէ»։ Գոնէ չիտային այս բացատրութիւնը եւ ըսէին միայն «մեր սիրած կտորները»։ Եւ ահա կարելի կ'ըլլայ փաստել որ դուրս ձգուած բազմաթիւ կտորներ կրնան նոյնքան օգտակար կերպով կարդացուիլ դպրոցի սեղաններու վրայ ուսանողներէ։ «Հայրենիքի ոգին», «Օձը», «Թիապարտները», «Մեր կտանիկը», «Կուռի երթը», «Արծիւներու օրրանը», «Ցաղթողը», «Իկիտ տօնելը» որոնք դուրս ձգուած են բազմաթիւ ուրիշ կտորներու հետ հոյակապ էջեր են, առանց որոնց կարելի չէ Վարուժանը ծանօթացնել որեւէ մէկուն։ Եթէ ողջ ըլլար հեղինակը թերեւս ինք խօսէր։

Ցաւ յայտնած էի երիտասարդ վարդապետի մը՝ հայր Ճանաչեանի ըրած դիտողութեանց առթիւ որ «Ցեղին սիրտը»ին մասին կ'ըսէր.— «Բանաստեղծը գաղափարային խիստ միութիւն պահած չէ այս հատորին մէջ, դնելով հոն խառն ու-

ՄԱՄՈՒԼ

«ԳԺՈՒԵԼ Է» ԵՐԵՒԱՆԸ

ԽՄԲ.— Հալէպի «Արեւելք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Երեւանի ծանօթ շշուկը դարձնելու առթիւ (9 Սեպտ.).—

«Սեպտեմբեր 4ի չարաթ գիշեր, մարսիլիական ապուրի օրինակով պատրաստուած իր «հեռարձակումով»՝ Երեւանի ձայնասփիւռը կուզար անգամ մը եւս արդարացնել իր կոչումը։— «Պաշտօնս է խօսիլ»։

Խօսքութեան եւ խօսվարարի մեղադրանքը քիչ է անչուշտ պետական հաստատութեան մը համար, որ սեւցնելու եւ գրպարտելու իր մոլուցքին մէջ, կ'իջնէ հասարակ ստահակի մը աստիճանին։ Ամբաստանութիւնն ու հայհոյութիւնն անգամ արուեստներ են։ Կ'ենթադրեն ճաշակ ու միտք։ Երբ մանաւանդ տէրութեան մը կամ կառավարութեան մը անունով կը դարձնեն իրենց սուտն ու հէքեաթը։ Այս ...չնորհներէն զուրկ է Երեւան, որ փողոցային որակումներու փունջով մը կը ներկայանայ իր ունկնդիրներուն, ամէն անգամ որ կ'ուզէ աներգանքի սիւն դամել Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը, զայն նախատած ըլլալու անյատակ ունայնամտութեամբ։

Պայքարի այս եղանակը տկարութիւն կը մատնէ։ Ցայտարար նշան է պետութեան մը բարոյական խաթարումին։ Ընկերային անանկութեան։— Սուտն ու հայհոյքը դրամագլուխն են մարդկային առաքինութիւններէ եւ պետական արժանապատուութենէ զուրկ տէրութեանց։ Ոչ մէկ երկրի կեդրոնական ռատիոն կը զբաղի անհատներու կեանքով ու գործունէութեամբ՝ իր յարձակման ենթակայ համեստ մարդիկ դէմը առնելու եւ անդուռ բերնով հայհոյելու համար։ Մանաւանդ որ, դարբնուած վերագրումները կամ ամբաստանութիւնները ծիծաղ միայն կը չարժեն, ու Երեւանի ռատիոն կը մատնեն արդահատելի կալիկի մը կացութեան։

Շարաթ գիշերուան իր ցեխարձակումներուն մէջ եւս, Երեւան չմոռցաւ կատարել հաւատարմութեամբ արտասանել չեկիստներու եւ հոգիով

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ ԿԸ ՇԱՀԻ ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԹՈՇԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Արձանագործութեան եռամեայ թոշակը (bourse Triennelle) ուժ մամապէտ քննիչներու միաձայնութեամբ, այս տարի տրուեցաւ երիտասարդ Գ. Ժան Մեսիկեանի, աշակերտ Գեղարուեստից վարժարանի։

Գ. Ժան Մեսիկեան որդին է Սեբաստացի Գ. Մեսիա Մեսիկեանի։ 23 տարեկան է եւ ծնած Մարսիլիա։

Քննութեան համար նիւթն էր Ալֆոնս Տոտէի «Արլէզիէնի», «Պալթազար»ը եւ «Անմեղ»ը, ուր ծեր հովիւը կը պատմէ անմեղին Գ. Սէկէնի այծին պատմութիւնը։

Երիտասարդ արուեստագէտը չատ յաջող կերպով իրագործած է իր նիւթը, սքանչելի խորաքանդակ մը մէկ մեթր 70ի եւ մէկ մեթր 45ի վրայ։

Մարսիլիոյ Dernière Heure թերթը կը գրէ թէ ան կրցած է իր նիւթին մէջ մնալ, յարգելով կերպաբարուեստական արժէքը։ «Իր անձերը արեւելեան դրոշմ կը կրեն, վնաս որ յառաջ կուգայ երիտասարդին ծագումէն, եւ կ'ոգեկոչեն հին կայսրութեանց դլուխ գործոցները»։

Գ. Ժան Մեսիկեան արդէն մրցանակ առած էր Փարիզի Գեղարուեստից վարժարանէն, ինչպէս եւ բազմաթիւ ուրիշ մրցանակներ Մարսիլիոյ մէջ։

«Իմ ուսուցչապետս՝ Գ. Վէզիէն որ դպրոցին տնօրէնն է, խորհուրդ տուաւ արձանագործութեան հետեւիլ, և ես այսօր իրեն պարտական եմ», ըսած է երիտասարդը La Soir թերթին թղթակցին։ Մօտերս Փարիզ պիտի գայ, շարունակելու համար իր ուսումը մէկ երկու տարի եւս։

Ուսանողական թոշակը 25.000 ֆրանք է, սա-

ղնչու «պաշտօնեա»ներու կողմէ պատրաստուած «մըն»ին»։ Աւելորդ կը նկատենք բովանդակութիւնը փոխադրել այս սիւնակին վրայ։ Կ'ուզէինք աւելցնել միայն, որ այս անգամ ճոխացած էր ցախոտուքներու հաւաքածոն՝ օրուան նիւթերով։— Գրողներու համագումար, «Արեւելք», «Նայիրի», «Յառաջ», «Հայրենիք», եւ անունները բազմաթիւ գրողներու, որոնք «Գաղութահայ Համագումար»ի մը նախաձեռնութեամբ՝ կ'ուզեն նպաստել .. «Թուրքեւանկլօսաքսոն իմպերիալիզմին», «մոբիլիզացնելով դաշնակ գրչակներն ու մամուլը» !!!!

Միամիտ չենք, խորհելու կամ ենթադրելու համար թէ իրենք կը հաւատան իրենց չոչորթաբանութիւններուն։ Անոնց համար, որոնք ծանօթ են բոլշեւիկեան զաստիարակութեան եւ համբային կարծիք պատրաստելու եղանակներուն, ... նուաղագոյն անբարոյութիւններն են ասոնք։ Գիտակցական սուտ ու յերիւրանք՝ ատելութիւններ գրգռելու, եւ սեւցնելու համար զաղութներու մէջ իրագործուած ամէն ճիգ։— Խորհրդային կարգերու բարոյական ըմբռնումով, բոլշեւիզմի տակ ապրող բոլոր ժողովուրդները պէտք է գիտնան ԱՏԵԼ նոյնիսկ իրենց եղբայրները՝ երբ անոնք դուրս կը գտնուին փարախէն,— կ'ապրին «կապիտալիստ» եւ «բուրժուա» աշխարհի մէջ ...»։

միչ կտորներ ալ, որոնք կապ չունին այդ ընդհանուրին մէջ դիտուած ծրագրին հետ»։ Իսկ «Հեթանոս Երգեր»ու մասին — «Այս հատորին մէջ՝ ալ կը պակսի գաղափարային խիստ միութիւնը ու նիւթերը աշխատուած չեն ոչ դասաւորումի եւ ոչ յղացումի տեսակէտով»։

Եւ սակայն այսպէս չեն ըսած երիտասարդ վարդապետին իր ուսուցիչները։ Եթէ իր ըսածները ճիշդ ըլլային, ճիշդ չէր վերհրատարակել այս տեսակ գիրք մը ուր նիւթերը աշխատուած չեն ոչ դասաւորումի եւ ոչ ալ յղացումի տեսակէտով։

Եթէ Վարուժան տաղաչափական, քերականական եւ հայերէնի սխալներ գործած է, անոնք անդգալի են այն մեծ գեղեցկութեան մէջ ուր այդ գործերը կը թրթռան արեւու ճառագայթներու աէս։

Ուրիշ դիտողութիւն մը յաջորդով։

Ժ. ԱՊԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Լ.

Ցնցուեցաւ Աշոտ Երկաթ։ Հողմը չառաչեց եւ սպառնալից ամպերը դուրս թռան անհուն երկնակամարի խորքէն, եւ որոտալով կախուեցան Սեւանայ գլխին։

— Էհէյ, ձայն տուաւ Երկաթը իր քաջերուն, հողմն ու մրրիկը, ծովն ու ցամաքը կռիւի կուգան մեր դէմ. արթնցէք, սրեցէք նիզակնիդ, սրբեցէք սուրերնուդ ժանգը, կուրծքերնիդ վահան չինեցէք եւ պաշտպանեցէք ձեր թագաւորը։ Մեռած չէ ձեր թագաւորը. դեռ առողջ են բազուկներս, ու հատու է պողպատէ սուրս։

—Ապրի մեր թագաւորը, ապրի Աշոտ Երկաթը, գոռացին հայ կտրիճները, նիզակները ճօճելով օդին մէջ։

— Տուէք սաղաւարտ, զէնք ու զրահ, կը բաւէ ինչքան հանգստացանք, ըսաւ Աշոտ Երկաթը իր հրեղէն ակնարկը դարձնելով դէպի լճի ափը։

Տեսաւ հոն Արաբներու անհամար բազմութիւն։ Ամուր օղակով անոնք շրջապատած էին գիւղը։ Արհամարհոտ ժպիտը շրթունքին՝ Աշոտ հրամայեց ատոր նաւակ պատրաստել։ Ի տես այս պատրաստութիւններուն, լճի ափին կեցած Արաբները ժպտեցան, ցոյց տալով իրենց սպիտակ ակռաները։

— Խելացնոր Աշոտ. Ի՞նչ կուզէ ընել, կ'ըսէին Արաբները հեգնօրէն. միթէ չի՞ տեսներ՝ ինչքան չատ ենք մենք, ինչքան աչաւոր։

Բայց երկիւղի ոչ մէկ նշան կ'երեւայ Աշոտ Երկաթի սառն դէմքին վրայ։ Սեւ դէմքերը, տափակ ճակատները, հաստ շրթունքները եւ «բիւր» թիւը չեն վախցներ զինք։ Աներկիւղ կը նստի նաւակի մը մէջ, կը հրամայէ իր քաջերուն եօթնական հոգի տեղաւորուիլ միւս նաւակներուն մէջ եւ սլանալ դէպի թշնամին։

— Աշոտ Երկաթ, կը գոռային Արաբները լճի ափէն, զէնքդ վար դիր ու գթութիւն խնդրէ ամիրապետէն. մոռցիր պիղծ հաւատքդ եւ Մահմետին երկրպագէ։

Կը լռէ Աշոտ Երկաթ եւ կատաղութենէն կը մռնչէ։ Նաւակները կը չարունակեն յառաջանալ դէպի թշնամին։ Երբեմն կը բարձրանան ալիքներէն մղուած, երբեմն կ'իջնեն խոր անդունդը, թշնամիի բիւրաւոր նետերուն նչաւակ։

— Յառաջ, տղաք, յառաջ, կը գոչէ Աշոտ Երկաթ սուրը քաչելով պատեանէն։

Արդէն կը մօտենային լճի ափին, ուր խիտ չարքերով կանգնած էին Արաբները, աղեղնին լարած։ Կը սլանան նետերը անթիւ, անհամար, իսկ Երկաթ անվնաս կը մօտենայ ափին, իր քաջերուն հետ, եւ յանկարծակի գրոհ տալով՝ չփոթութեան կը մատնէ արդէն չուարած թշնամին։

Կը բարձրանայ Աշոտ Երկաթի սուրը եւ աջ ու ձախ մահ կը սփռէ։ Սարսափը կը պատէ թշնամին։ Դեւե՞ր են որ կը կռուին իր դէմ թէ մարդիկ։ Ու լեղապատառ փախուստի կը դիմէ։ Կը ցրուի ահեղ բանակը։ Ամէն մարդ կ'ուզէ իր գլուխն ազատել, բայց ամէն տեղ կը հասնին Աշոտ Երկաթի կտրիճները եւ կը ջարդեն փախստականները։

Գոռոզ ոստիկանը նստած արաբական գեղեցիկ նժոյգի վրայ, գլուխն առած կը փախչի, մարդկային յորձանքէն քշուելով։ Աշոտ Երկաթ կը նայի անոր ետեւէն եւ հեգնական ժպիտ մը կ'երեւայ իր շրթներուն վրայ։

— Թող երթայ։ Պիտի չհամարձակի անգամ մըն ալ ոտք կոխել Հայաստան։ Լաւ դաս էր որ առին Արաբները, կ'ըսէ ան եւ կը հրամայէ իր քաջերուն դադրեցնել հետապնդումը։

Ետ չի նայիր գոռոզ ոստիկանը. առաջ կը վազէ իր սարսափած գունդերուն հետ։

Երկար ատեն արշաւելէ ետք, կը հասնին Գեղայ ամրոցը։ Կատղած ոստիկանը կը հրամայէ կանգ առնել հոն, եւ հուր ու մոխիր դարձնել ամրոցը։ Կ'ուզէր իր պարտութեան վրէժը լուծել գեղացիներէն։ Բայց յանկարծ իր առջեւ կը ցցուին խումբ մը ձիաւորներ եւ Աշոտ Երկաթի պակաս թողածը իրենք կը լրացնեն։

— Տղաք, սուրերնիդ կտրուկ ըրէք, մէկի տեղ հինգ գլուխ թռցուցէք, կանչեց խմբի գլխաւորը՝ Գէորգ իշխանը, եւ մտաւ թշնամիի չարքերուն մէջ։

Ոստիկանը սարսափեցաւ։ Տեսաւ որ Ալլահը երես է դարձուցեր իրմէ, եւ ուզեց գլուխն առնել ու փախչիլ, բայց ձին ծանր կերպով վիրաւոր՝ գետին ինկաւ մահամերձ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

կայն Գեղարուեստից վարժարանին վարչութիւնը առաջարկեց քաղաքապետական խորհուրդին որ 70 հազար ֆրանքի բարձրացնէ, նկատի առնելով արդուստի ներկայ պայմանները: Մարսիլիոյ Le Méridional թերթը կը մաղթէ որ Մեսիկեան նախորդին՝ 1945ի մրցանակաւորին՝ Գ. Նատալի նման արձանագործութեան Հռոմի մրցանակին արժանանայ:

Այս առթիւ աւելցնենք թէ երիտասարդ արուեստագէտը իր փափաքին համաձայն քանդակած էր նաեւ Ա. Ահարոնեանի արձանը: Եւ ամիսներու խղճամիտ աշխատանքէն վերջ, կիսանդրին փոխադրած է Տիկին Ահարոնեանի բնակարանը: Կիսանդրին շատ յաջող է եւ բոլորովին նմանը ողբացեալ Ահարոնեանին:

ղէնքերը որ սահմանուած են նախայարձակման եւ ոչ թէ պաշտպանութեան:

Ու վերջապէս, կը յանձնարարէ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ հաստատել միջազգային վերստուգիչ յանձնախումբ մը, գործադրելու համար զինեալ ուժերու, սպառազինութեանց կրճատման եւ հիւլէական ռումբերու արգելման որոշումները:

Այս ճառէն անմիջապէս վերջը ամերիկեան պատուիրակութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որով պատրաստակամութիւն կը յայտնէ քննելու սպառազինութեանց կրճատման եւ հիւլէական զէնքերու հսկողութեան առաջարկները:

Մոսկուայի պատասխանը Երեք Մեծերուն

Խ. Միութիւնը շաբաթ օր յանձնեց իր պատասխանը ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան վերջին ծանուցագիրներուն, Պերլինի տագնապի մասին:

Անգլիացի, ֆրանսացի եւ ամերիկացի մասնագէտներ անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին Քէ տ'Օրսէի մէջ, թարգմանելու համար այս պատասխանը: Միեւնոյն ատեն թարգմանութիւններ կը կատարուէին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեանց մէջ:

Մոսկուայի պատասխանին փութացումը զարմանք պատճառեց անգլեւսաքսոն շրջանակներու մէջ: Արագ պատասխան մը խնդրելով հանդերձ, մեծ պետութիւնները չէին կարծեր թէ լուր կը ստանան այս շաբաթէն առաջ:

Քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդային պատասխանը թէեւ ժխտական չէ, բայց գոհացուցիչ ալ չի համարուիր: Կը կարծուի թէ Ռուսերը նորէն ժամանակ շահիլ կ'ուզեն: Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարները ժողով գումարեցին կիրակի առտու, քննելու համար Մոսկուայի պատասխանը:

Նոր անակնկալ մը վերջին պահուն,— Մոսկուա կ'ուզէ հսկողութիւն հաստատել անգլեւսաքսոն օդային հաղորդակցութեանց վրայ, որոնց շնորհիւ կը պարենաւորուի Պերլինը, պաշարումէն ի վեր:

Երեք արեւմտեան պետութիւնները խզեցին բանակցութիւնները, խնդիրը յղելով Միացեալ Ազգերու ժողովին:

ԻՆՉԷ՞Ր ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍԷ ԿԱՐՄԻՐ ԱՒԱԳԵՐԷՑԸ

Տոքթ. Հիւլըթ Ճոնսըն, Քէնթրպըրիի «կարմիր աւագերէցը», որ 80 տարեկան է եւ Էջմիածին գնաց 1945ին, քարոզչական տենդէ մը բռնուած է այս միջոցին:

Վերջերս ուզեց Ամերիկա երթալ, բայց անցագիր չստացաւ: Բոլոր կարմրադրօշ երկիրները բաց են իր առջեւ: Երկու շաբաթ առաջ Պուքրէշ երթալով, քարոզներ խօսեցաւ ի փառս խորհրդային իշխանութեան:

Վերադարձէն ի վեր անդադար կը խօսի ու կը գրէ, պաշտպանելով համայնավարութիւնը եւ քրիստոնէութեան համաձայն գտնելով զայն:

Շաբաթ օր քարոզ մը խօսելով Պրայթընի մէջ, յայտարարեց.

— «Եթէ Խ. Միութիւնը յարձակում կրէ, շատ չանցած Փարիզը, Հռոմը եւ Մատրիտը պիտի իյնան: Կարմիր բանակը գրոհ պիտի տայ դէպի Ֆրանսա: Կը կարծէ՞ք թէ Ֆրանսայի 8 միլիոն(?) համայնավարները անշարժ պիտի մնան: Այն ատեն պիտի սկսի յարձակումը Մ. Նահանգներու օդակայաններէն՝ Անգլիոյ դէմ: Չեմ գիտեր թէ ինչպէս ողջ պիտի մնայ բրիտանական կայսրութիւնը»:

Գ. Փոլիթ, Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, իր կարգին ճառ մը խօսելով Լիվըփուլի մէջ, յայտարարեց.

— «Մենք պէտք է ժողովրդականացնենք այն գաղափարը թէ անգլիացի բանուորները երբեք պիտի չկռուին Խ. Միութեան դէմ: Թող Եանքիները կատարեն իրենց աղտոտ գործը: Այժմ հասած ենք քաղաքական պայքարի այն շրջանին ուր աշխատաւորական կուսակցութեան հաւատարիմ մնալ՝ կը նշանակէ ուժ տալ համայնավար կուսակցութեան»:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՅ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ կը ներկայացուի այս երեքշաբթի (28 Սեպտ.) երեկոյեան ժամը 9.30ին սինէմա Alhambraի մէջ, մեթրօ Mairie d'Issyի դիմաց: Մուտքը միայն հրաւիրատոմսերով: Այժմէն կարելի է ապահովել Café des Sportsէն, ընկեր Դ. Դաւիթեանի, Ա. Գօյաճեանի, Ե. Սերոբեանի մօտ:

Ներկայացման օրը առանց հրաւիրատոմսի ոչ ոք ներս կ'առնուի:

ՎԻԷՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր 4ին, երկուշաբթիէն սկսեալ: Կը խնդրուի ծնողներէն Հոկտեմբեր 3ի կիրակին առտուան ժամը 9էն 12 արձանագրել տալ իրենց զաւակները, Համօ Օհանջանեան Ակումբը, եւ Pascalի կողմը, Սահակ Մեսրոպի դպրոցի սրահը:

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Գ. Մ. Զօպոյեանէ հազար ֆրանք իր փոքրիկին ապաքինման առթիւ, Ցարութիւն Մինասեանէ եւ իր հօրաքրոջմէն 911 ֆր. (Պէլվիլէն), Գ. Ուզունեանի ձեռամբ եւ Մ. Բարխեանէ 500ֆր., իր թոռնիկին ծննդեան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Իբրեւ ազգ. երեսփոխան, ջերմ գոհունակութիւնս կը յայտնեմ Մարսէյլի Առաջնորդ Տէր Գալուստ քհնյ. Տ. Մովսէսեանի, որ տարիներէ ի վեր հայրական հոգածութեամբ այցելութիւններ կուտայ Մարսէյլի կեդր. բանտէն մինչեւ Էքսի բանտերը, յիմարանոցները եւ հիւանդանոցները, մխիթարելով հայ տառապեալները:— Սիմոն Մաքինաճեան

Արաբական կառավարութիւն Պաղեստինի համար

Արաբական կառավարութիւն մը հաստատուած է ամբողջ Պաղեստինի համար, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը, Ահմէտ Հիլմի փաշա, Սեպտ. 25ին: Նոր կառավարութեան առժամեայ մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Կազա, յետոյ պիտի փոխադրուի Երուսաղէմ, որ մայրաքաղաք յայտարարուած է պաշտօնապէս:

Հիլմի փաշա հաւաստեց թէ նոր կառավարութիւնը ձեռք պիտի առնէ բոլոր քաղաքական եւ վարչական պատասխանատուութիւնները ժողովրդապետական հիմերու վրայ եւ պիտի ջանայ վերահաստատել օրէնքն ու բարեկարգութիւնը, աջակցութեամբ արաբ զինակիցներու: Յետոյ սահմանադիր ժողով մը պիտի գումարուի:

Վարչապետը կը հրաւիրէ բոլոր Պաղեստինցիները միացեալ ճակատ կազմել, վանելու համար «Սուրբ երկրին դէմ կատարուած ոճրապարտ յարձակումը»:

Հիլմի փաշա մասնաւոր նամակ մը ուղղելով Եգիպտոսի արտաքին գործերու նախարարին, կը յայտարարէ թէ համաձայն Արաբական Դաշնակցութեան որոշման, Պաղեստինի ժողովուրդը անկախ պետութիւն կը հռչակէ ամբողջ երկիրը, այն սահմաններուն մէջ որ կային բրիտանական հոգատարութեան դադարումէն առաջ»:

Արաբական թերթերը կը գրեն թէ Եգիպտոս, Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Եէմէն եւ Սէուտի Արաբիա անմիջապէս պիտի ճանչնան նոր կառավարութիւնը եւ թէ ուրիշ տասը ազգեր ալ անոնց պիտի հետեւին:

★ Սատըք էլ Պասամ, Իրաքի պատերազմական նախարարը, շաբաթ օր ճառ մը խօսելով յայտարարեց.

— «Մենք պէտք է մեր երեսը դարձնենք դէպի այն բոլոր ուժերը որ կրնան օգնել մեզի, վերահաստատելու համար մեր իրաւունքները, եթէ նոյնիսկ ատով թշնամացնենք Անգլեւսաքսոն ճակատը: Աւելի լաւ է այս, քան կառչիլ կեղծ զինակցութիւն մը որ միայն մեր կողմէ յարգուած է: Եթէ արաբական պետութիւնները կ'ուզեն փրկել իրենց պատիւը եւ հողային ամբողջութիւնը, պէտք է գործադրեն Արաբական Դաշնակցութեան որոշումները որոնք բացորոշապէս կը պարտադրեն ընդդիմանալ Պաղեստինի բաժանման, զինու զօրութեամբ»:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրենք որ փակեն իրենց հաշիւները ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15, այլապէս պիտի ստիպուին վճարել ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆՈՎ, որ պիտի ճշդուի քանի մը օրէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հաւաքոյթները կը վերսկսին Սեպտ. 28ին, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.-ի Սմբատ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelais, դպրոցի սրահը: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Palais de la Chope 18 Bld. Garibaldi: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.-ի խումբը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ գիւղին բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները առանց խտրութեան, այսօր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին Գ. Փիլիպոսին սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի 7 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտ, 15 rue des Bruyeres սրահին մէջ: Métro Mairie եւ կամ Porte des Lilas:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Երռ. 10 տող. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 29 Septembre 1948 Չորեքշաբթի 29 ՍԵՊՏ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5655-Նոր շրջան թիւ 1066 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀՈՎԻՒ ՔԱՋ»

Մեր բարձրաստիճան կղերին մէջ, քանի՛ հոգի կրնաք համրել որ արդարացուցած ըլլան այս կոչումը։ Մանաւանդ վերջին 25—30 տարիներու ընթացքին։

Սակաւաթիւներէն մէկն ալ՝ Ատրպատականի ալեւոր առաջնորդը, Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեան, որուն մահուան գոյժը հաղորդած էինք երէկ։

Տակաւին առիթ պիտի ունենանք ներկայացնելու իր կեանքն ու գործը։

Այսօր կ'ուզէինք պարզել քանի մը յատկանշական գիծեր, իր բազմամեայ գործունէութենէն։

Ծնած 1866ին, Ղարաբաղի մէջ, հանգուցեալ առաջնորդը իր դպրոցական շրջանն աւարտելէ անմիջապէս վերջ կը նուիրուի ուսուցչութեան, սկսելով իր հայրենի գիւղէն։

Այդ համբառնուէր գործունէութիւնը կը շարունակուի 1886էն մինչեւ 1896, երբ ցարական իշխանութիւնը կը փակէր հայկական դպրոցները։

Որպէս տոգորուած՝ աւելի զարգանալու եւ ժողովուրդին ծառայելու խանդավառութեամբ, երիտասարդ Մելիքթանգեանը բարերարի մը շնորհիւ կը մտնէ Փեթրոկրատի համալսարանը, իրաւագիտութիւն ուսանելու։ Այդ շրջանին էր որ կ'ուսումնասիրէր Հայ. Եկեղեցւոյ Իրաւունքը, յետոյ գրքի մը վերածելու համար (երկու հատոր)։

Համալսարանի շրջանը աւարտելէ վերջ վարդապետ (1900), վանահայր, ապա դիւանապետ Խրիմեան Հայրիկի (1906)։ Երկու տարի ալ աւստորական՝ Խրիմի Ս. Խաչ վանքը։

Զանազան պաշտօնավարութիւններ ի վերջոյ զինքը կ'առաջնորդեն իրանեան Ատրպատական, որուն առաջնորդ կ'ընտրուի 1913ին։ (Եպիսկոպոս՝ 1916ին, արքեպիսկոպոս՝ 1917ին)։

Այդ հայաշատ եւ բազմապահանջ թեմին մէջ է որ Ներսէս արք. Մելիքթանգեան կը բոլորէ իր գործունէութեան ամէնէն արդիւնաւոր եւ քիչ մըն ալ եղերական շրջանը։

Որքա՜ն արտաքին եւ ներքին տագնապներ իր ճամբուն վրայ, մանաւանդ 1921էն ի վեր։

Այդ շրջանին, Ատրպատականի թեմական կազմակերպութիւնը կրնար իբրեւ տիպար ծառայել, շատ մը տեսակէտներով։ Առաջնորդը ինք Պոլսոյ երբեմնի պատրիարքներուն բարձր դիրքը եւ հեղինակութիւնը կը վայելէր Թէհրանի մէջ, իբրեւ «խալիֆա»։

Դժբախտաբար երկար չտեւեցին շինարար գործունէութեան պատեհութիւնները, իբրեւ հետեւանք երկրին մէջ կատարուած փոփոխութեանց, — ընկերային թէ քաղաքական։

Նոր օրէնք մը, որ միայն Հայերուն յատուկ չէր, խստօրէն կաշկանդեց հայկական դպրոցներու գործունէութիւնը։ Հայերէնն անգամ դարձաւ օտար լեզու, արտօնուած՝ միայն կրօնի դասերու համար։

Ծերունազարդ առաջնորդը անկարելին փորձեց, վերահաստատելու համար նախկին իրաւունքները։ Հազիւ կարելի եղաւ որոշ բարեփոխումներ ապահովել։ Ինքն ալ կը զգար թէ «խալիֆա»ները պատմութեան անցած են այլեւս։

Իր սրտին մէջ խոր վէրքեր բացաւ, նաեւ, Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը, անխնայ հետապնդումներ կատարելով, անճոռնի դաւեր սարքելով։

Տասն անգամ տասը ձեւերով փորձեցին հեռացնել զինքը, կամ ետ կանչել, ճնշելով Էջմիածնի վրայ։

Ներսէս արք. հրաժարական տուաւ քանի մը անգամ. բայց Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդը միշտ ալ մերժեց, խորապէս գնահատելով իր առաջնորդին հայրենասիրական ծառայութիւնը եւ հաւատարմութիւնը։

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, ուրիշ խաղ մը փորձեցին, Էջմիածին հրաւիրելով բազմարդիւն առաջնորդը, եկեղեցական ժողովին առթիւ։ Ներսէս արք. նախընտրեց զրկուիլ այդ «փառքէն»։ Ու մինչեւ վերջին շունչը մնաց իր ժողովուրդին հետ, որուն համար այլեւս յիշատակ մըն է հայկական Ատրպատականը, համրանքով թէ ազգային կազմակերպութեամբ...

Մնաց իբրեւ հովիւ քաջ, առանց ազդուելու օրուան հովերէն։

Շ.

«Եթէ հիւլէական ռումբը պայթի, պատասխանատուն...»

ՊԷՎԻՆԻ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ Խ.ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ազգաժողովին Բշ. օրուան ընդհ. ժողովին մէջ, նոյնքան ուժգին ճառ մը խօսեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, ի պատասխան Վիշինսկիի շաբաթ օրուան ամբաստանութեանց։

Տեղի անձկութեան պատճառով կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ակնարկ մը նետելէ վերջ Պաղեստինի հարցին եւ ուրիշ կարգ մը խնդիրներու վրայ, Պ. Պէվին անցաւ Պ. Վիշինսկիի մեղադրանքներուն։ Ինչո՞ւ ձախողեցաւ հիւլէական ուժին համար ծրագրուած հսկողութիւնը։

— «Որովհետեւ, փոքրամասնութիւնը վճռապէս մերժեց յարմարիլ, նոյնիսկ նուազագոյն չափով, մեծամասնութեան բաղձանքներուն եւ կամքին։ Այս պարագան յայտնուեցաւ ոչ միայն հիւլէական ուժի հարցին, այլեւ Միացեալ Ազգերու գրեթէ բոլոր քաղաքական գործերուն մէջ։ Օրինակ, զինաթափութեան հարցին մէջ, ուր թէեւ որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրուեցաւ, բայց աշխատանքը այնպիսի կէտի մը հասած է որ այլեւս հաւանական չի թուիր նոր յառաջդիմութիւն մը։ Նոյն պարագան ընդհ. սպայակոյտի հարցին մէջ։ Այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ որքան հեռու են մօտաւոր համաձայնութեան մը հաւանականութիւնները։

«Ստիպուած եմ յայտարարել, ամենայն հանդիսաւորութեամբ.— Եթէ հիւլէական պատերազմին սեւ մոլուցքը, անհաշուելի աղէտ պայթի մեր գլխուն, պիտի ըսեմ թէ պետութիւն մը, մերժելով գործակցիլ այդ նոր եւ մեծ ուժերուն հսկողութեան եւ զարգացման, ի շահ մարդկութեան պիտի ըլլայ միակ պատասխանատուն այն չարիքներուն որոնց կրնայ մատնուիլ մարդկութիւնը»։

Պատասխանելով ապահովութեան կրճատման առաջարկին եւ այդ առթիւ անգլօ-սաքսոն պետութեանց դէմ ուղղուած մեղադրանքներուն, Պ. Պէվին շարունակեց.

— «Պ. Վիշինսկի յօժարութեամբ կը յիշէ ինչ որ կը հրատարակուի մեր երկրին մէջ, գիտէ ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ հոն, երբեմն չեղածն ալ։ Ո՞վ կրնար ըսել թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Խ. Միութեան մէջ։ Կարելի՞ է մեր ապահովութիւնը հիմնել ազգի մը վրայ որ վճռած է երբեւան չհանել իր ըրածը։ Կ'առաջարկեն զինաթափ ընել աշխարհի մնացեալ մասը, մինչ Խ. Միութիւնը կը պահէ իր իսկ զինուորական ուժին գաղտնիքը։

«Պ. Վիշինսկի կ'ըսէ թէ արեւմուտքի բարեկամ ազգերուն միջեւ եղած յարաբերութիւնները մաս կը կազմեն Խ. Միութեան դէմ մղուած պաղ (անզէն) պատերազմին։ Իսկ ի՞նչ ըսել խորհրդային Ջլամարտին։ Ի՞նչ ըսել այն Ջլամարտին, որ այնքան երկար ատեն մղուեցաւ Թուրքիոյ դէմ, ստիպելով զայն զէնքի տակ պահել իր բանակը։ Ինչո՞ւ սա մշտնջենական Ջլամարտը Յունաստանի օրինապէս ընտրուած կառավարութեան եւ յոյն քաջարի ժողովուրդին դէմ։ Պ. Վիշինսկի պէտք չունի պատասխանելու նեղութիւնը կրելու։ Մենք գիտենք որ խորհրդային սարդը կ'ուզէ իր ոստայնին մէջ առնել Յունաստանը։

Վստահութիւնը վերահաստատելու համար մենք պէտք ունինք գործքերու եւ ոչ թէ խօսքերու։ Մենք չենք ուզեր խաբուիլ կասկածելի բանաձեւերէ։ Մենք դառն փորձառութեամբ գիտենք թէ միայն ապահովութեան եւ վստահութեան զգացում մը կրնայ զինաթափութեան առաջնորդել։ Թող Պ. Վիշինսկի բարեհաճի մեզի յայտնել Խ. Միութեան զինեալ ուժերը։ Կ'ըսեն թէ այժմ անոնց թիւն է երեք-չորս միլիոն։ Պատերազմէն առաջ, կարծեմ հազիւ մէկ միլիոն էր։ Իսկ մենք կ'ուզէինք մեր նախապատերազմեան կացութեան վերադառնալ եւ հարկադրուեցանք կանգ առնել։ Զինաթափութեան հիմը հաւաքական ապահովութիւնն է։ Այդ ապահովութիւնը կը պահանջէ նաեւ դադրեցնել յարձակումները մեր հաստատութեանց եւ օրէնքներուն, մեր ներքին քաղաքականութեան դէմ. այլապէս չենք կրնար վստահութեամբ նայիլ որ եւ է բանաձեւի վրայ որ կը դրուի մեր առջեւ։

Լոյս, լոյս։ Թող ժողովուրդները ազատութիւն ունենան շարժելու, տեղեկութիւններ առնելու, յարաբերութիւններ մշակելու։ Թող իմանան թէ նախայարձակներ չկան աշխարհի ժողովուրդներուն մէջ։ Ժողովուրդի զաւակները չեն որ կռուիլ կ'ուզեն։ Անոնք չեն որ կ'ուզեն բռնագրաւել ուրիշ ժողովուրդներու բոյները եւ հողերը։ Եթէ չենք կրնար գործել համաշխարհային աստիճանի վրայ, գործենք շրջանային աստիճանի վրայ։ Պատրաստ ենք համաձայնիլ որու հետ որ կարելի է, աշխատիլ որու հետ որ կարելի է, վստահիլ անոնց որ կ'ուզեն վստահիլ եւ համաձայնութեամբ ապրիլ մեզի հետ»։

ՄԱԿը պիտի կրնա՞յ լուծել Պերլինի վէճը

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, արեւմտեան երեք պետութիւններ Բշ. օր խզեցին բանակցութիւնները Պերլինի մասին, անընդունելի գտնելով Խ. Միութեան վերջին պայմանները։

Այս խզումէն վերջ, ամբողջ թղթածրարը յանձնեցին Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին, խնդրելով օրակարգ անցընել անյապաղ։ Միեւնոյն ատեն ամերիկեան կառավարութիւնը սպիտակ տետրակ մը հրատարակեց, 70 էջ, որ կը պատմէ ամբողջ անցուդարձը։ Հաւանական է որ խնդիրը քննուի հինգշաբթի կամ ուրբաթ օր։

Իրազեկներու կարծիքով, Մոսկուա պիտի ընդդիմանայ այս քննութեան, առարկելով թէ Ապահովութեան Խորհուրդը իրաւասու չէ այս հարցին մէջ եւ թէ միայն չորս Մեծերու արտ. նախարարներուն կ'իյնայ լուծել զայն։

Խորհրդային ծանուցագրին ստացումէն ի վեր, արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարները անընդհատ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, ելք մը գտնելու համար։ Պ. Վիշինսկի ալ կը խորհրդակցի իր մասնագէտներուն հետ։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը ոչ միայն պիտի ընդդիմանայ Պերլինի հարցին քննութեան, այլեւ բուռն պայքար մը պիտի մղէ Ազգաժողովին մէջ, իր արբանեակներուն հետ։ Յոռետեսներ կ'ենթադրեն թէ թէ կրնայ ի հարկին քաշուիլ Միացեալ Ազգերէն։

Արեւմտեան պետութիւնները Ապահովութեան Խորհուրդին դիմած են հիմնուելով ՄԱԿի դաշինքին 39րդ յօդուածին վրայ որ կ'ըսէ.—

«Ապահովութեան Խորհուրդը կը հաստատէ վտանգի մը գոյութիւնը խաղաղութեան դէմ, խաղաղութեան խախտում մը կամ նախայարձակ արարք մը, եւ յանձնարարութիւններ կ'ընէ կամ կ'որոշէ թէ ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, պահպանելու կամ վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը եւ միջազգային ապահովութիւնը»։

Աւելորդ է ըսել թէ երեք դաշնակիցներուն այս ձեռնարկը չափազանց փափուկ վիճակի մը առջեւ կը դնէ Միացեալ Ազգերը։

Ապահովութեան Խորհուրդը կը բաղկանայ հինգ մնայուն անդամներէ (Մ. Նահանգներ, Անգլիա, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա եւ Չինաստան) եւ վեց ոչ-մնայուն անդամներէ որոնք ընտրուած են երկու տարուան համար (Արժանթին, Պելժիքա, Սուրիա, Գոլոմպիա, Ուկրայնա, Քանատա)։

Ինչո՞ւ խզուեցան բանակցութիւնները

Արեւմտեան պետութիւնները կիրակի օր Փարիզի խորհրդային դեսպանին յանձնեցին ծանուցագիր մը որ կը բաղկանայ 14 կէտերէ, պարզելով երեք դաշնակիցներուն գանգատները ու տեսակէտները։ Ահաւասիկ ծանուցագրին հիմնական կէտերը.—

1.— Խորհրդային կառավարութեան կողմէ Պերլինի մէջ հաստատուած պաշարումը կը վտանգէ երեք պետութեանց զօրքին պարենաւորումը եւ սով ու տնտեսական քայքայում կը սպառնայ ժողովուրդին։

2.— Երեք պետութիւնները չեն կրնար ընդունիլ որ եւ է կարգադրութիւն կամ իրաւախոհութիւն որ պիտի վտանգէր իրենց իրաւունքները Պերլինի մէջ, բայց տրամադիր են գտնելու գործնական կարգադրութիւն մը, որ համապատասխանէ իրենց իրաւունքներուն եւ պարտաւորութեանց։

3.— Մոսկուայի մէջ համաձայնած էին պաշարումը վերցնելու եւ խորհրդային մարքը ներմուծելու Պերլինի մէջ, չորս պետութեանց հսկողութեան տակ։

4.— Ստալին ճշդած էր թէ պիտի վերնան բոլոր այն սեղմումները որ հաստատուած էին յունիս 18էն առաջ եւ թէ քառանդամ ելմտական յանձնաժողով մը իրաւունք պիտի ունենայ հակակշիռ հաստատելու խորհրդային շրջանի գերմանական դրամատան վրայ, Պերլինի վերաբերեալ գործողութեանց համար։

5.— Այս խօսակցութեան հիման վրայ էր որ փոխադարձ համաձայնութեամբ մշակուած ուղեցոյցը ղրկուեցաւ Պերլինի չորս զինուոր հրամանատարներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը երրորդ էջ)

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԵՌԱՒՈՐ ՔՈՒՊԱՅԷՆ

ՈՍԿԵՋՕԾ ԿԵՂԾԻՔԸ

Վ. ԹՈՒՆԱՍ (Քուպա) — Սիրելի «Ցառաջ» — Կուսակցական կոյր եւ մոլեռանդ պայքարի մը ձեռնարկեր է ժանիքաւոր կուսակցութիւն մը իր ուղեկիցներուն հետ, ջուրը պղտորելու եւ ձուկ որսալու առաջադրութեամբ:

Ցարձակումի ենթական «մեղաւոր» Դաշնակցութիւնն է, իսկ նախաձեռնարկը համայնավար «ամմեղութիւնը»: Չափ չկայ, առաքինութիւն չկայ, պարկեշտութիւն չկայ, բայց առատ ու անչափ են սուտի եւ զրպարտութեան, գարշելի ատելութեան եւ յերիւրանքներու քանակը եւ որակը: Ձեմ գիտեր, ձեր այդ կողմերը, բայց այս կողմերը «Լրաբեր» ու «Պայքար»ը չես կրնար ձեռք առնել, կը հոտին յապոպի բոյնին պէս: Բանսարկութիւնը միայն «ազնիւ» գործն է իրենց. գիր ու լեզու, թեմ ու թերթ այդ նպատակին կը ծառայեն օրն ի բուն:

Ոչխարի մորթով տեսակ մը վայրենի գայլեր, որ ջուրը վերջն նախ կը պղտորեն եւ ապա «ոչխարը» յանցաւոր կը հանեն դիւային ճենգամտութեամբ: Ժողովուրդ մոլորեցնելու եւ իրենց մեղքերը ծածկելու համար:

Հագած՝ ճգնաւորի անմեղունակ քուրձը՝ իրենց ժխտածառաքինութիւններէն կըբարբառին, իրենց բամբն ու բրածը կը փառաւորեն՝ սուտը իրաւի տեղ քշելով, հայրենատիրութիւնը ու կրօնասիրութիւն է կը՝ ճառեն, բայց ներքուստ կ'առնեն ու կ'անիծեն ամէնը իբրեւ «բուրժուական» հաշիւ: Բոլորը սուտ միջոց բայց երբեք նպատակ:

Եթէ իրապէս սրտցաւ Հայեր ըլլային, նախ պիտի դադրէին դաւութիւններու գլխուն փորձանք դառնալէ եւ յետոյ պիտի ձեռնարկէին Հայու հազարաւոր ցաւերը դարմանելու, ոչ թէ կուսակցութիւն մը վարկաբեկելու: Ազգասիրութիւն, հայրենասիրութիւն որ կը հոլովեն կարմիր կտուցաւորները ուրիշ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ ՈՍԿԵՋՕԾ ԿԵՂԾԻՔ:

Կ'ըսեն ու կը գրեն թէ Դաշնակցութիւնը «հակահայաստանեան խմբակ է: Այդ անորակելիաբարբառները իզուրկը փորձեն սեւով ծածկելճերմակը: Ո՞վ կրնայ մոռնալ, թէ, առանց Դաշնակցութեան կամքին ու գործին Հայը դեռ պիտի մնար առանց սեփական պետութեան եւ գիրի:

Ան էր որ, ամեհի պայքարներով ձեղքեց վեց հարիւր տարուան խաւարը, ու ինչչեն Հայաստանը, կերտեց հայրենի ժառանգութեան մէկ մասին վրայ, կարգ ու պետութիւն հաստատեց՝ անհաշիւ զոհողութիւններով:

Ան էր որ ջախեց թշնամի տարրերը, հարազատ տարրերու մեծամասնութիւն մը ստեղծելով:

Ան էր որ ճանաչել տուաւ աշխարհի, Հայաստանի գոյութեան ազատութեան եւ անկախութեան հարցը, յետագային ապահովելով նաեւ Սեւրի դաշնագիրը: Դարերու ահաւոր լուծի տակ կքած հայ ժողովուրդը, անով պահ մը շունչ առաւ մէջքը, վերցուց գլուխը եւ հաւատով նայեցաւ իր ապագային:

Որո՞ւ չնորհն է այսօրուան Հայաստանը, որուն վրայ հիմա իրենք նստած՝ խոշոր խոշոր կը բրդեն ու կը պարծին: Ամէնէն դժուարին պահերու Դաշնակցութիւնը միս մինակ՝ իր բնորանին կը զոհէր անհաւասար մարտի մէջ, երբ իրենք ծուլօրէն կը քնէին հոս կամ հոն, եթէ չէին դաւեր կամ մատներ:

Դաշնակցութեան միւս մեղքին անունն է «հականերգաղթեան»:

Գիտէք թէ ինչո՞ւ «հականերգաղթեան է» Դաշնակցութիւնը: Անտարակոյս անոր համար որ Մոսկուայի մատի շարժումով չի խաղար, ինչպէս իրենք կը թաղան կապիկի պէս՝ ծափ ու ծնծղայով կամ ինչպէս աւատապետի մը խոնարհ ծառան՝ իր տիրոջ առջեւ: Անտարակոյս անոր համար որ, չի տատամսիր ճիշդ տեսնելու իրենց ծրեսին տալուզանզան խեղկատակութիւններ ներգաղթի առիթով: Որովհետեւ արիաբար կը բողոքէ ի տես ներգաղթի խարէութեամբ նախ տեղահանուած եւ ապա լքուելով թշուառութեան մատնուած տասնեակ հազարաւոր արենակիցներու անկարեկից վիճակին եւ անօգնութեան: Որովհետեւ հրապարակով կ'այպանէ՝ երբ ներգաղթը կը ծառայեցնեն կուսակցական շահատակութեանց, երբ խարութիւններ կը հաստատեն, Հայը Հայէն զատելով, հայրենիքի ճամբուն վրայ:

Ո՞ր իրաւամբ օտարի կամքով բազմած իշխանութիւն մը տէր կը դառնայ բոլոր Հայերու հայրենիքին եւ քմահաճօրէն՝ մեղաւոր ու արդար կը դատէ, «արժանին» կ'ընդունի եւ «անարժանը» դուրս կը ձգէ: Տեսնուա՞ծ է որ տուն մը՝ իր տիրոջ առջեւ փակ մնայ:

Որո՞ւ հաշուոյն է ներգաղթը, Հայաստա՞նի թէ տոկատական բռնակալութեան: Եթէ Հայաստանի հաշուոյն է, ինչու չեն վերադարձներ մէկ միլիոնէ աւելի Հայերը որոնք ցրուած են Խ. Միութեան մէջ: Անոնք Հայեր չե՞ն: Ինչո՞ւ Հայաստանին աշխատաւորները ներս կը քաշէ...

Դուք ներգաղթը իսկական հայրենադարձի եւ ազգահաւաքի հողի վրայ, այն իմաստով որ ծառայէ Հայու եւ Հայաստանի դատին ու շահերուն, վերցուցէք խոիրը եւ այն ատեն միայն ծամծմեցէք «հականերգաղթեան» բառը, եթէ Դաշնակցութիւնը հազարով ձեզմէ եւ ձեր պաշտած Մոսկուայէն աւելի չընէ:

Աւելի ծանր «մեղք» մը: «Դաշնակցութիւնը դաւաճան է» ցնդաբանութիւնը: Ինչո՞ւ: Ով որ ոսկեզօծ կեղծիքին հետ չէ, բոլշեւիկներու եւ կցորդներու համար՝ «դաւաճան է»: Դաշնակցութիւնը ոչ միայն իրենց հետ չէ, այլ մանաւանդ դէմ է իրենց տխմարութեան:

Դաշնակցութիւնը հայ անցեալէն ու ներկայէն ներշնչուածխոկարներ ունի ան ու կը հետապնդէ իրականացնել զանոնք: Օրինակի համար Անչեչտաւկի կը նայի պարտադրուած կարգուսարքի չարաթարթ աչքերուն եւ կ'աղաղակէ.

— ԵՏ ՏՈՒԷՔ Հայաստանի անկախութիւնը, որպէսզի հայ ժողովուրդը ինք ազատօրէն իր ճակատագիրը, յօրինէ ու վարէ իր ներկան ու ապագան իր սիրած ձեւով, նման բոլոր ազատ ու ինքնիշխան ազգերու: Ան եւ կը պահանջէ Հայաստանէն անճիտուած եւ Մոսկուայի կամքով իր դրացիներուն կցուած հայ հողաշերտերը, ճիշդ այն թափով որ կը պահանջէ հատարակաց թշնամի Թուրքիայէն:

Ի՞նչ կ'արժէ ժողովուրդ մը օտարի կամքին եւ հայրենիք մը օտարի կրունկին տակ:

Այսօրուան Վիէննան

Փարիզեան շաբաթաթերթի մը աշխատակիցը կը գրէ —

Վիէննացիները կրկնակ զոհ կը նկատեն իրենք զիրենք, թէ հիթլէրական նախայարձակման եւ թէ Դաշնակիցներու անարդարութեան: Այս վերջիններուն գրաւումը ըլլալով գրեթէ «ծածուկ», այնքան ճնշող չի թուիր: Տարի մըն է որ Ամերիկացիները «երկրին վրայ չեն բնակիր», թէեւ յայտօրէն կը անուցանէին աւստրիական դանձը: Բրիտանիա-ցիները, միշտ ուղիղ եւ աներեւոյթ, վերադարձուցին վերջերս Շէօնպրէօնի դղեակը աւստրիական իշխանութեանց, տեղաւորելով իրենց սպասարկութիւնները SSի հին զօրանոցի մը մէջ: Գալով Ֆրանսացիներուն, անոնց յանձարարուած է հեռու մնալ «Չխծաղելի եւ գրգռիչ» գործունէութենէ, ապրիլ բարի հասկացողութեամբ ժողովուրդին հետ եւ երբեք չմոռնալ թէ ազատարարներ են, ոչ թէ յաղթականներ: Հետզհետէ աւելի քիչ կը խօսուի, Ռուսերու մասին, որոնք գրեթէ անտեսանելի են Վիէննայի մէջ:

Հակառակ այս զգուշութեանց, վերջերս նոր յուսախաբութիւն մը կրեցին Աւստրիացիները, իմանալով որ կառավարութիւնը «գրաւման» նոր տուրք մը կը հաստատէր:

Վիէննայի մէջ կան մարդիկ որ «Արեւմտեաններու» գրաւումը կը նկատեն «ապահովութեան ոստիկանութիւն»:

Ինչ որ ալ ըլլայ միջազգային կացութեան ընթացքը, պէտք է ապրիլ եւ տեւել, եւ ընդհանուր առումով, Վիէննացիները յարմարած են օրուան պահանջներուն: Թէրեւս քիչ մը ճեղացուցիչ, սակայն եւ այնպէս «գրաւումը» սովորութիւն դարձաւ:

Առաջին շրջանին, որ տեւեց երկու տարի, կասկածելի էր վերածնութիւնը այս գեղեցիկ քաղաքին որ ռմբակոծելի կերպով անդամատուած եւ նիւթական ու բարոյական աւերակներու տակ ճնշուած էր: Սակայն նախ քան վերջնական աղէտի մը վերածուիլը, Դաշնակիցները որոշեցին ընդունիլ աւստրիական ծրագիրը, դրամական վերանորոգութեան մասին:

Եւ հրաշքի պէս, մայրաքաղաքը խիզախ ենթարկուեցաւ զարմանալի փոխակերպութեան մը: Աւերակներու մաքրագործումը եւ վերաշինութիւնը սկսաւ: Ամայի փողոցները կենդանութիւն ցոյց տուին, եւ ամերիկեան չքեղ կառքերուն քով՝ երեւացին հին կառքեր: Խանութները լեցուեցան ամէն տեսակ հազուագիւտ ապրանքներով: Օտար այցելուները զարմանքով եւ հիացումով կը դիտեն այս անսպասելի առատութիւնը, եւ հեշ-

Անտեսելով հայրենիքին իրական շահերը, աւելի քան մէկ միլիոն տարագիրներու արդար իրաւունքները, Դաշնակցութեան սարուկ հակառակորդները փողոց իջեր են, եւ կը հետապնդեն Հակոբ: Խեղճե՞ր:

Թող ընթերցողը ինք դատէ եւ ինք եզրակացնէ:

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

Ցայտնեցի իրեն ու հիմնաւորեցի իմ այն կարծիքն եւս, թէ իրենց իսկ՝ գերման շահերին նմանապէս դէմ պիտի լինէր մի այդպիսի սխալ ու անարդար որոշում, քանի որ վերջինս դժգոհ պիտի թողնէր բոլոր Հայերին, որոնց թիւը փոքր չէ դանազան երկիրներում, մանաւանդ որ պատերազմի տարիներ էին:

Ինձ առուեց, թէ ծրագիր կայ Պերլինում Հայկական Ինստիտուտ հիմնելու (ինչպէս նաեւ նման մի քանի ուրիշ ինստիտուտներ — լեհական, ուքրայնական եւն.): Պատասխանեցի, նախ, թէ այդ եւս չի արդարացում բնաւ Փարիզի հայկական մի մեծ հիմնարկութեան մատենադարանը Պերլին փոխադրելու ծրագիրը: Երկրորդ՝ թէ դրապէտքն իսկ չկայ ամենեւին, քանի որ այնտեղի, Պերլինի Պետական Մատենադարանի Արեւելեան ճիւղի հայկական ենթաբաժինը բաւականաչափ հարուստ է ինքնին՝ գոհացնելու համար հիմնելիք ինստիտուտի պահանջները: Առարկութեան չհանդիպեցի: Հասկացրեց, որ իրենից չէր կախուած վերջնական որոշում տալը:

Մի ժամանակ յետոյ, նոյն այդ պարոնը յայտնեց ինձ, թէ իրենց պաշտօնատան պետը կարգադրել է, որ Պերլին բերուեն Նուպարեան մատենադարանի հայագիտական եւ կովկասագիտական գրքերը ու մասնաւորապէս հայերէն հրատարակութիւններ միայն: Կրկին յիշեցրի Պերլինի պետական մատենադարանի արեւելեան ճիւղի հայկական ենթաբաժնի պարագան: Ասուեց ինձ, թէ իրենց պետը սեփական մատենադարան ունենալը անհրաժեշտ է գտել հիմնելիք հայկական ինստիտուտի համար: Ու հարց տուաւ ինձ՝ արդեօք գործի, այլեւ Նուպարեան Մատենադարանի օգտի տեսակէտից յանձն կ'առնէի, ես Փարիզ երթալ վերոյիշեալ առաջադրանքով, այսինքն՝ ընտրութիւն անելու Նուպարեան Մատենադարանի գրքերից: Ես վճռականապէս մերժեցի այդ առաջարկը:

Ու որպէս իմ այդ՝ բացասական պատասխանիս արձագանգը դիտել պէտք է նաեւ, Փարիզ, դեօրինգերի մի երկրորդական պաշտօնեայ) ողուած տեղեկութիւնը Բարեգործականի նախագահին, երբ խօսք է բացուել նրանց մէջ իմ Փարիզ գալու մասին, թէ՝ «պրոֆ. Աբեղեան չպիտի գայ Փարիզ», եւ թէ՝ «Տօնինկէր Պերլին գացած է Միութեան Մատենադարանի հարցը պարզելու համար: Ուրեմն հիմա պէտք է սպասենք Պ. Տօնինկէրի վերադարձին» (փաստաթուղթ Գ. առնեալ գրութիւն Բարեգործականի 15 փետրուար վարչ. նիստի):

Այնուհետեւ միայն, երբ յիշեալ պարոնը, Դեօրինգեր, Պերլին է գալիս, եւ ես ստանում եմ Պ. Քօլօլեանի նամակը՝ խնդրանքով որ աջակցեմ իրենց, այլեւ, երբ Դեօրինգեր եւ իր մեծը յայտնում են ինձ, թէ Բարեգործականը ինչն է խնդրել արդէն Փարիզի գերման հրամանատարին՝ իրեն թողնել մատենադարանի գրքերի մէկ մասը գէթ (փաստ. Ա.), ու աւելացնում նաեւ, թէ «ձեր հայրենակիցները սպասում են ձեզ Փարիզում եւ խնդրում են, որ երթաք», քանի որ այլապէս՝ Փարիզից անմիջապէս Պերլին պիտի բերուեն Նուպարեան Մատենադարանի բոլոր գրքերն անխտիր կապուած ու կապկպուած, դամուած ու կնքուած արդէն բոլորը բազմաթիւ սնտուկների մէջ, ես այդ ժամանակ միայն, դժուարութեամբ ու վերապահութեամբ, յանձն եմ առնում Փարիզ երթալ՝ պայմանական կերպով:

Տեղ համնելուս պէս՝ ինձ այցելութեան է գալիս Բարեգործականի նախագահը, Պ. Քօլօլեան, իրեն հետ էր նաեւ հանգուցեալ Ալ. Խատիսեան: Իմ հարցիս՝ Բարեգործականի՞ վարչութեան փափագը եւ խնդրանքն են եղած իսկապէս, որ ես Փարիզ գամ, ինչպէս վստահացրել են ինձ Պերլինում Պ. Դեօրինգեր եւ իր պետը, Պ. Քօլօլեան պատասխանում է անմիջապէս՝ այո, անկասկած. աւելացնելով միեւնոյն ժամանակ, որ փետրուար 21ի իր նամակ եւս (փաստ. Բ.), ուղղած ինձ, այդ իմաստով բացատրելու էր արդէն, հնարաւորութեան պարագային, ի հարկէ:

Այդտեղ, ինչպէս նաեւ յաջորդ օրը (15 Մարտ), Բարեգործականի վարչական նիստին, ես յայտնում եմ իմ՝ վերին աստիճանի ծանր եւ անշնորհակալ ճամբորդութեան նպատակը առաջադրանք ունենալով ընտրութիւն անել Նուպար. Մատենադարանի գրքերի մէջ, Պերլինում հիմնուելիք Հայկական Ինստիտուտի համար:

(7)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

Փարիզը իր նորութիւններով

ԱԼԻՍ ԼԵՒՈՆ.— Ամէն աշնան սկիզբը բոլոր կիներու, նոյնիսկ ամբողջ աշխարհի աչքերը կը դառնան դէպի Փարիզ, ուր հակառակ բազմազան դժուարութեանց, կարելի է գտնել ամէն ինչ գեղեցկացնելու համար ամէնէն տգեղ կինը։

Այս տարուան նորաձեւութիւնը աւելի գեղեցիկ է քան անցեալը եւ կրնաք վստահ ըլլալ թէ գալ տարուան նորութիւնները պիտի մոռցնեն այս տարուանը։

Հագուստներուն հասակը նոյնն է, վայելուչ, ոչ շատ երկար (35 սանթիմեթր գետնէն), ոչ ալ աւելի կարճ։

Անշուշտ հաճոյքով պիտի իմանք թէ այս տարի երկրորդ անգամ ըլլալով, շատ մը համբաւաւոր ֆրանսական տուներու հետ, հայ տուն մըն ալ կը մրցի Փարիզի շքեղ պողոտաներուն վրայ, իր նուրբ արուեստով։

Չորեքշաբթի օր, տիկին Ալիս Լեւոն խուռն բազմութեան մը առջեւ մեզի ներկայացուց նորաձեւութեանց շատ գեղեցիկ ցուցահանդէս մը։

Կային շատ նորոյթներ, որոնց կարգին «թայյէօռ»ներ եւ վերարկուներ ինքնուրոյն եւ խիստ վայելուչ։ «Նրբաշարք» իրենց ամբողջութեան մէջ։

Ահա երկու նմոյշներ.— Մէկը «Bourrasque» écossais լայն վերարկու մը, շատ հանգստաւէտ, խոշոր kimono թեւերով, միւսը շատ գործնական եւ միշտ գեղեցիկ Brigand մը զոր կարելի է մէկ կողմը հագնիլ կարմիր յետոյ դարձնել միւս կողմը, շատ անուշ փիղի մոխրագոյն մը։ Ուրիշ հագուստներ, «La vie en rose», ազուոր գոտիով մը, մանիւակազոյն եւ բացառիկ վարդագոյնի մը վրայ։ Ուրիշ մը, «Etourdie» որ կրնայ մրցիլ Worthէն կամ Piguetէն ստորագրուած հագուստի մը հետ։ Եւ վերջապէս գիշերուան հագուստներ, ընտիր ճաշակով։

Միայն տեսնելով կարելի է գաղափար կազմել։ Ամէն ինչ կայ հրապուրելու համար աչքը եւ գոհացնելու ամէնէն թծախնդիր ճաշակները։ Կ'արժէ շնորհաւորել Տիկին Ալիսը որ մեծ յաջողութեամբ կը ներկայացնէ փոքր ժողովուրդի մը զանազան

տանքով կը ճաչկեն սեղան զարնուած սուրճ, վիէննական հիանալի խմորեղէնովը։

Դրամը ամբացնելու գործողութիւնը սակայն, հրաշքի ձեւով չէ որ տեղի ունեցաւ։ Աշխատաւորներու վիճակը տաժանելի է։ Հոս ալ, ինչպէս ամէն տեղ, աշխատավարձերը գոհացուցիչ բուծում չստացան եւ ինչպէս եւրոպական բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ, հոս ալ կը տիրեն ընկերային անհաւասարութիւնը եւ տնտեսական անհաւասարակշռութիւնը։ Աւստրիական կառավարութիւնը օրինականացուց «գորշ շուկան»։ Եւ թէեւ զանձային եւ դրամական դժուարութիւններէ մղուած առեւտրականը աժան գիներով հրապարակ կը հանէ իր երկար ատեն է ի վեր պահած ապրանքը, գնողին կարողութիւնը մնալով միեւնոյնը, խակական տնտեսական վերազարթում մը չի կրնար տեղի ունենալ։

★ Միացեալ Ազգերու համագումարին բացման առթիւ, Pavillon de Franceը հինգշաբթի օր «քօքթէյլ»ի մը հրաւիրած է փարիզեան մամուլի ներկայացուցիչները։ Հաստատութիւնը կազմակերպած է երեք ամսուան համար մշակութային տօնահանդէս մը որուն ընթացքին պիտի ներկայացուին ֆրանսական թատրոնի, երաժշտութեան, եւ մշակոյթի ստեղծագործութիւնները։

«Ցառաջ»ի աշխատակիցը, որ նմանապէս հրաւիրուած էր, առիթ պիտի ունենայ խօսելու այդ շահեկան եւ իրապէս գեղարուեստական հանդիպումներու մասին։

ԻՐԱՆ ԿԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐԷ ՑԵՂԱԽՈՒՄԲԵՐԸ

Իրանի ցեղախումբերը զինուորական կրթութիւն պիտի ստանան, համաձայն կառավարութեան որոշման։ Հարիւրաւոր ցեղապետներ Թէհրան հասած են արդէն։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ օգտագործել բոլոր ցեղերը, իբրեւ օժանդակ զօրամասեր կանոնաւոր բանակին։ Ասկէ առաջ իր քաղաքականութիւնն էր զինաթափ ընել ցեղախումբերը եւ նստակեաց կեանքի վարժեցնել։

Իրանի ձախակողմեան հոսանքները ուժգնօրէն կը բողոքեն այս նոր որոշման դէմ, յայտարարելով թէ ցեղախումբերը աւատական տարրեր են եւ գործիք ամերիկեան աշխարհակալութեան։ Այս ցեղախումբերը գործօն դեր կատարեցին վերջին տարիներու ընթացքին, բոլշեւիկներու դէմ կատարուած գործողութեանց ատեն։ Մասնագէտներու կարծիքով, նոր օրէնքին շնորհիւ Իրանի զինուորական ուժերը պիտի աւելնան քանի մը հարիւր հազար օժանդակ զինուորներով։

Հարաւային Իրանի ցեղապետներուն ըմբոստութեան ատեն (1946), չորս ցեղապետներ յաջողեցան հրաժարեցնել Թիւտէհ կուսակցութեան (համայնավար) չորս նախարարները։ Միեւնոյն ատեն արեւմտեան Ատրպատականի Քիւրտերը ուժգնօրէն դիմադրեցին բոլշեւիկներուն, հրամանատարութեամբ Օմար խան Շաքշաքի, եւ խորտակեցին Ատրպատականի ինքնավարութիւնը, փախուստի մատնելով շարժումին վարիչները (1946 Դեկտեմբեր)։

Դարձեալ 1946ին Խուժիստանի ցեղախումբերը միացեալ ճակատ կազմելով խորտակեցին Թիւտէհ կուսակցութիւնը այդ նահանգին նաւթահանքերուն մէջ։

Մոսկուայի եւ Բագուի անթենները իրենց պարսկերէն բաժնին մէջ խստօրէն կը քննադատեն Իրանի կառավարութիւնը, այս նոր ձեռնարկի եւ ուրիշ խնդիրներու առթիւ։

16—18 ՏԱՐԵԿԱՆ լեհ պատանիներու զօրաշարժ մը պիտի կատարուի հոկտ. 18ին, նախաձեռնութեամբ «Ծառայել Լեհաստանի» կազմակերպութեան եւ պիտի շարունակուի մինչեւ Դեկտեմբեր 18։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ամենազգի միջազգային ուսանողներու խանդավառ բազմութիւն մը հաւաքուած էր վերջերս, Սիթէ Իւնիվէրսիթէի Միջազգային տան մէջ։

80 Ազգերու դրօշները մէկը միւսին քով կը զարդարէին շէնքին ճակատը։ Մ. Նահանգներու աստղազարդ դրօշը՝ Խ. Միութեան կարմիր դրօշին քով։ Քաղաքական դաւանանքներու տարբերութիւնը տեղ չունէր։

Հոն էին Ուկրայնացին, Նիւ Եորքցին, Փարիզցին վիճելու բոլոր ուսանողներու վերաբերող յատուկ հարցերու շուրջ, եղբայրական մթնոլորտի մէջ, փարատելով յոռետեսութիւնը։

Իւրաքանչիւր վիճաբանութենէ վերջ, բոլորին ընդունելի լուծում մը կը գտնուէր։

Կարեւոր որոշումներ տրուեցան զանազան երկիրներու միջեւ ուսանողներու փոխանակութեան հարցին, ինչպէս եւ համալսարանական մարմնակրթանքի (sport) զարգացման շուրջ։

Գաղթային հարցն ալ իբրեւ ամէնէն փափուկներէն մէկը, դարձաւ վէճի նիւթ։ Բոլոր պատգամաւորները լայն հասկացողութեամբ լուծեցին խնդիրը։ Գաղթային ուսանողներու միջազգային գրասենեակը որ կը գտնուի Փրակայի մէջ եւ մինչեւ հիմա միմիայն գաղթային պատգամաւորներ կը ներկայացնէր, պիտի վերակազմուի, այնպէս որ գաղթային մեծ իշխանութիւններ ինչպէս Ֆրանսան եւ Անգլիան պիտի կրնան մաս կազմել, գաղթապետութեան պայքարին մէջ։ Հիւսիսային Ափրիկէի ներկայացուցիչը իր գոհունակութիւնը յայտնեց այս վերակազմութեան առթիւ, «պատճառ չկայ որ, ըսաւ ան, Ֆրանսացի ուսանողները որոնք սկսած են գիտակցիլ գաղթային հարցի մասին, չկարենան մասնակցիլ մեր ճիգերուն անարդարութեան դէմ»։

Այս ժողովէն կարելի է հետեւցնել թէ երիտասարդութիւնը յաղթեց քաղաքական նախապաշարումներուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 21 Սեպտ. (Յառաջ).— Նախորդ երկու բարեկամական մրցումներէն վերջ, մին՝ Beaurepaireի մէջ — 29 Օգոստոսին — իսկ միւսը 12 Սեպտեմբերին մեր դաշտին վրայ Լիոն – Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ, այս կիրակի, 20 Սեպտեմբեր, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը Chaponnay տեղափոխուելով կրցաւ մեծ յաջողութեամբ առաջին քայլը դնել ախոյեանական եզանակին։ Յուսանք որ լաւ սկզբնաւորութիւն մը, լաւագոյն վերջաւորութիւն կ'ունենայ։

Կարելի չէ ըսել թէ մեր տղաքը դիւրաւ յաղթեցին — որովհետեւ տեղացիները դժուարութեամբ տեղի կուտային մեր տղոց ճնշումներուն առջեւ, այնպէս որ առաջին կիսախաղը կատաղի պայքարի մը երեւոյթն առած էր։ Բայց ի վերջոյ հայկական հաստատամտութիւնը եւ կորովը յաղթական ելան, եւ մերինները յաջորդաբար կրցան նշանակել չորս կէտ։

Երկրորդ կիսախաղին ականատես եղանք Ֆրանսացիներու բուռն յարձակողականներուն, բայց անօգուտ, որովհետեւ մերինները խոհեմաբար յարձակողականէն պաշտպանողականի անցան եւ մինչեւ խաղին վերջը պաշտպանեցին իրենց բերդը։ Եւ խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթանակով, 4—0։ Ասկից աւելի լաւ արդիւնք կարելի չէր սպասել այս առաջին ախոյեանական մրցումէն։ Մեր մարզիկները գովելի խաղարկութիւն մը ցուցադրեցին, մանաւորապէս Հրանդ Պալեան եւ բերդապահ Սարգիս Մուրատեան։ — Այս վերջինը, հակառակ իր փոքր տարիքին վճռապէս պաշտպանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդը։

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը եռանդով գործի լծուած է արդէն.— Ֆութպոլի երեք խումբերէնզատ (Ա. խումբի 3րդ Série, պահեստի խումբ եւ կրտսերներու խումբ) ունի սկաուտներու, գայլիկներու եւ կայտերու խմբակներ որոնց մասին պիտի խօսինք մեր յաջորդական թղթակցութեանց մէջ։ 1927էն իվեր Հ. Մ. Ը. Մ.ը Վիէնի մէջ եղած է մեղուանոց մը նոր եւ մատաղ սերունդին համար։ Առանց մեծ յաւակնութեան, ան աշխատած է բարձր պահել հայ անունը օտարներու առջեւ եւ սատարել ազգապահպանման մեծ գործին։

Թղթակից 1948

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ (1895— 1945)։ Ուղեցոյց Արդէոսէն Տաւրոս։ Կը բովանդակէ զանազան յուշերու եւ դրուագներու շարքին, ազգային եւ ժամանակակից հարցեր մինչեւ Կիլիկիոյ պարպումը՝ (1895—1922) եւն.։ Պատկերազարդ։ Գրեց՝ Ս. ՍԱՂՐԵԱՆ։ Փարիզ, 1948։ Գին 450 ֆրանք։ Արտասահման 2.50 տոլար։ Հասցէ S. Sagherian, 13 Rue St. Lazare, Paris (9)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Լ.

Կատղած վեր թռաւ տեղէն եւ սկսաւ աջ ու ձախ նայիլ. անգիտակցօրէն իր կեռ սուրը մխեց մօտէն անցնող արար զինուորի մը կուրծքը եւ ինք հեծնելով անորձիուն վրայ, սլացաւ առաջ ու շուտ մը անյայտացաւ մօտակայ ձորին մէջ։

Այս յաղթութիւնը վերջնական էր. Արաբները այլեւս չհամարձակեցան ոտք դնել Հայաստան, դաւաճաններու ձայնը այլեւս չէր լսուեր, փախերնուն անկիւններ էին քաշուած ամէնքն ալ։

ԼԱ.

....

Սեւանայ ճակատամարտէն յետոյ, Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը խաղաղութիւն տիրեց։ Կոտորածները վերջացան եւ ժողովուրդը ազատ շունչ քաշեց։

Այդ միջոցներուն Յովհաննէս Կաթողիկոսը գնաց Վասպուրական, Գագիկ Արծրունիի մօտ, ուր տարի մը միայն կենալէ ետք, վախճանեցաւ խոր ծերութեան մէջ։

Աշոտ Երկաթ դեռ նոր սկսած էր հանգստանալ, երբ անկողին ինկաւ ծանրապէս հիւանդ։ Զկրցաւ յաղթական դուրս գալ իր հիւանդութենէն։ Նախ քան մահը, զգալով իր մօտալուտ վախճանը, իր մօտ կանչեց եղբայրը Աբասը եւ դողդոջուն ձայնով ըսաւ անոր.

— Եղբայր իմ, տուր ձեռքդ եւ մօտանանք անցեալը։ Ես մօտ եմ ահա մեռնելու եւ գահը կը յանձնեմ քեզի. խնամէ ժողովուրդը, պաշտպանէ զայն, որովհետեւ ան է ազգի եւ հայրենիքի հիմը։ Փոթորիկն անցաւ, այժմ սկսած է գեղածիծաղ արեւը. օգտուէ անկէ, բայց հեռու կեցիր դաւաճան իշխաններէն։ Սէր եւ խաղաղութիւն կը թողում քեզի, պաշտպանէ հայրենիքդ, եւ Տէրը թող օրհնէ քեզ։

Արաս ծունկի եկաւ իր եղբօր մահիճին առջեւ, համբուրեց անոր ճակատը եւ խոստացաւ արժանաւոր սնեալ ըլլալ Հայոց ժողովուրդին։

Քանի մը օր ետք շիջեցաւ Աշոտ Երկաթի աստղը։ Այլեւս չկար ան, այս երկաթէ բազուկը, որ փոթորկալից թագաւորութիւն մը ունեցաւ 14 տարի եւ վեց ամիս։

ԼԲ.

Գէորգ իշխանը, Գեղայ ամրոցին մէջ Արաբները ջարդելէն քանի մը ամիս ետք, կը շտապէր վերադառնալ իր Հեղինէին մօտ։ Արդէն կատարած էր իր տուած խոստումը եւ այժմ, յաղթական, կ'երթար ստանալու իր արդար վարձքը։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՑՎԱԶԵԱՆՑ

6.— Խորհրդային հրամանատարը չհամակերպեցաւ այս ուղեցոյցին: Պահանջեց որ սեղմում ներ հաստատուին օդանաւային երթեւեկին վրայ եւ մերժեց որ եռմտական յանձնաժողովը հսկողութիւն կատարէ գերմանական դրամատան վրայ: Վերջապէս պահանջեց խորհրդային հակակշռին տակ առնել Պերլինի արտաքին առեւտուրը:

7.— Մինչ բանակցութիւններ կը կատարուէին Պերլինի մէջ, խորհրդային իշխանութիւնները թոյլ տուին ցոյցեր որոնց նպատակն էր բռնի տապալել քաղաքին վարչութիւնը:

8.— Սեպտեմբեր 14ին արեւմտեան երեք պետութեանց ներկայացուցիչները խորհրդ. կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեցին սա իրողութեան վրայ թէ Պերլինի խորհրդային ընդհ. հրամանատարը նկատի չառներ Մոսկուայի համաձայնութիւնները:

9.— Սեպտեմբեր 18ին խորհրդային կառավարութիւնը արեւմտեան պետութեանց ուղղուած ծանուցագրով մը հաստատեց Պերլինի իր ընդհ. հրամանատարին բռնած դիրքը օդանաւային երթեւեկի, առեւտուրի եւ եռմտական յանձնաժողովին իրաւասութեանց մասին:

10.— Սեպտեմբեր 22ին երեք պետութիւնները հարցուցին խորհրդային կառավարութեան թէ պատրա՞ստ է վերցնելու պաշարումը:

11.— Խորհրդային կառավարութեան Սեպտ. 25 թուակիր պատասխանը գոհացում չէր տար: (Կը բացատրէ պատճառները):

12.— Պերլինի խորհրդային հրամանատարին դիրքը՝ բանակցութեանց ընթացքին եւ Պերլինի քաղաքապետութիւնը տապալելու համար կատարուած փորձերուն քաջալերումը կ՚ապացուցանեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը կը մերժէ գործադրել կնքուած համաձայնութիւնները եւ կ՚ուզէ ոչնչացնել արեւմտեան պետութեանց իրաւունքները Պերլինի մէջ:

13.— Պերլինի մէջ ծագած խնդիրը արհեստագիտական խնդիր մը չէ, այլ կ՚ապացուցանէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը կ՚ուզէ քաղաքական նպատակներու համնիլ ապօրէն եւ ճնշողական միջոցներով, այսինքն ձեռք անցընել բացարձակ իշխանութիւնը Պերլինի տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային կեանքին վրայ եւ խորհրդային շրջանին միացնել քաղաքը:

14.— Այսպէս խորհրդային կառավարութիւնը մինակը իր վրայ կ՚առնէ ամբողջ պատասխանատուութիւնը կացութեան մը ուր կարելի չէ, ներկայ պարագաներուն մէջ, դիմել Միացեալ Ազգերու դաշինքին 33րդ յօդուածով նախատեսուած միջոցներուն. ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐ ՎՏԱՆԳ ՄԸ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ: Հետեւաբար, եւ որպէսզի խաղաղութիւնը եւ միջազգային ապահովութիւնը աւելի երկար առնմ չվտանգուին, Ֆրանսական, բրիտանական և ամերիկ. կառավարութիւնները, իրենց վերապահելով հանդերձ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու իրաւունքը, որպէսզի պահպանեն իրենց դիրքը Պերլինի մէջ, հարկադրուած են Ապահովութեան խորհուրդին յղել խորհրդային կառավարութեան արարքները:

★ Նոյն օր Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնն ալ ընդարձակ զեկոյց մը հրատարակեց, պարզելով Խ. Միութեան տեսակէտները այս հարցի մասին:

Խորհրդային կառավարութիւնը կը պահանջէ 1.— Իր հսկողութեան տակ դնել Պերլինի օդանաւային հաղորդակցութիւնները: 2.— Տառապէս կապուիլ Մոսկուայի մէջ կնքուած համաձայնութեանց եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ 20 տոմսակներէ բաղկացեալ տետրակը 100 Ֆրանք պիտի արժէ Հոկտեմբեր 4էն սկսեալ: Առանձին ծախուած տոմսակը՝ 8 Ֆրանք: Բազմանդամ ընտանիքներու յատուկ տետրակը (քառէ) 50 Ֆրանք: Շաբաթական տոմսերը՝ 75 Ֆրանք երկու ուղեւորի համար (սէքսիոն), 110 Ֆրանք երեք, 145 Ֆրանք չորս, 175 Ֆրանք հինգ, 200 Ֆրանք վեց, 225 Ֆրանք եօթը, 250 Ֆր. ութ, 275 Ֆր. տասը ուղեւորի համար:— Նոյն օրը (Բշ.) մեթրոյի տոմսակը 5 Ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 10ի:

24 ԺԱՄ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ պիտի յայտարարեն կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներն եւ բանուորները, այս շաբթուան ընթացքին, եթ առնել տալու համար պաշտօնէութեան 10% կրճատելու որոշումը:— Հիւսիսային շրջանի հանքագործները կը սպառնան ընդհ. գործադուլ հռչակել անսահման ժամանակով, եթէ գործադրուի պաշտօնեաներու 10 % կրճատման որոշումը:

ՈՍԿԻՆ միշտ կը բարձրանայ: Անցի օր Նափոլէոնը 5650էն բարձրացաւ 5800 Ֆր.ի, ինչ որ կը նշանակէ 1800 Ֆրանքի բարձրացում երկու ամսուան մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ քանդումը դադրեցնելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ արտօնութիւն խնդրեցին առանց կտրօնի ծախելու հացը: Վարչապետը մերժեց: Պարենաւորման վերատեսուչը հրաժարեցաւ, լայն իրաւասութիւններ պահանջելով:

«ՀԵՌԱՑԷ՛Ք, եթէ չէք կրնար համաձայնիլ».— Այս իմաստով բանաձեւ մը քուէարկեց Պերլինի քաղաքապետութիւնը, որպէսզի չորս դաշնակիցները պարպեն քաղաքը:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ կուսակիցները ժողով մը սարքած էին, անցի օր, Փարիզի Ժան Ժոռէս սրահին մէջ: Համայնավարները նորէն փորձեցին խանգարել, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց եւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Խումբ մը ցուցարարներ կրակի տուին զօրավարին կազմակերպութեան կողմէ հրատարակուած թերթեր:

«Յառաջ» ի այսօրուան թիւը

Երէկ թերթը մամուլը դրուած պահուն ամբողջ թաղամասին ելեկտրական հոսանքը կըտրեցաւ, արկածի մը հետեւանքով, մինչեւ ժամը 17: Ուրեմն այսօրուան թերթը ուշ պիտի հասնի ամէն տեղ:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Պիտի խնդրենք մեր ընթերցողներէն որ իրենց ղրկած ամէն մէկ ոչ-առեւտրական ծանուցումին համար դին չուզեն վարչութենէն, եւ ուշադրութեամբ կարդան հետեւեալ ցանկը.—

Փնտռտուք մէկ անգամը	100 Ֆր.
Շնորհակալիք եւ ցաւակցութիւն	200 »
Հոգեհանգիստ	300 »
Նշանախօսութիւն եւ հարսնիք	500 »
Մահագդ (շնորհակալիքով)	1000 »
Հանդէսներու ծանուցումներ (երեք անգամը)	1000 »

Առեւտրական ծանուցումներու համար մասնաւոր պայմաններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ դպրոցները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր 4ին, երկուշաբթիէն սկսեալ: Կը խնդրուի ծնողներէն Հոկտեմբեր 3ի կիրակին առտուան ժամը 9էն 12 արձանագրել տալ իրենց զաւակները, Համօ Օհանջանեան Ակումբը, եւ Pascalի կողմը, Սահակ Մեսրոպի դպրոցի սրահը:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Մ. Պէտթըլօ (Շիմի)ի վերանորոգուած չքեղ թատրոնին մէջ (métro: Invalides), 7 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 14.45ին:

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ կը խաղայ եւ կը բեմադրէ՝

ՕԻՏԻՊՈՍ
OEDIPE ԱՐՔԱ ROI

Սոփոկլէսի հռչակաւոր տռամը 6 արար, (Գոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկէն):

Մանրամասնութեանց համար փնտռել նոր յայտագիրը: Տոմսերու համար դիմել հայ գրավաճառներուն: Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն

«Հայ-Բոյժ»ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝

Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ:

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունով եւ «Հայ-Բոյժ»ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք:

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրենք որ փակեն իրենց հաշիւները ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15, այլապէս պիտի ստիպուին վճարել ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆՈՎ, որ պիտի ճշդուի քանի մը օրէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Palais de la Chope 18 Bld. Garibaldi: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահը, հայերէնի դասէն վերջ: Դասախօս՝ ընկեր Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ: Նիւթը՝ Նկարչական զանազան դպրոցներ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին:

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԸ կը վերաբացուի 7 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտ, 15 rue des Bruyeres սրահին մէջ: Métro Mairie եւ կամ Porte des Lilas:

Ուշադրութիւն

Կը փնտռուին, մեքենայի (réctiligne) վրայ գուլպայ գործող, ինչպէս նաեւ ձեռքով եւ նկարով գուլպայ հիւսող հմուտ գործաւորուհիներ: Դիմել LYS, 217 rue Saint Honoré, Paris:

Պ. ԳԷՈՐԳ ՋԱԳՐԸԲԵԱՆԷ կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ:

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր աշակերտներուն ծնողներուն թէ դպրոցական նոր տարեշրջանը կը սկսի կիրակի, 3 Հոկտ., կէսօրէ վերջ:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ Կեդր. վարչութիւնը կը խնդրէ ծանուցանել թէ ընկերութեան ԼԵ. տարեկան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Նոյեմբեր 27ին, Շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Միութեան կեդր. գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Ave., New York, N. Y.: Եթէ առաջին անգամ օրինական մեծամասնութիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր երկրորդ հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի Դեկտ. 11 եւ 12ին, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը, ժամը 9ին, Hotel Pennsylvania, 7th Avenue et 33rd Street, New York: Օրակարգի վրայ կը դրուի նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան զուիցերիական հպատակութիւնը ամերիկեան հպատակութեան փոխելու հարցը:

ԱՐԱՐԱՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

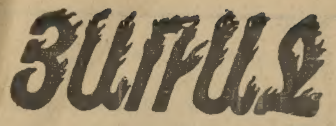
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանս. Բանակի Նախկին Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆը եւ ԱՐԱՐԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ՐԴ տարեդարձը, Կիրակի 17 Հոկտեմբեր 1948: Հոգեհանգիստ պատարագ՝ ի յիշատակ Արարայի եւ բոլոր նահատակներուն:

Ներկայ պիտի ըլլան՝ հայ եւ օտար, քաղաքային թէ զին. բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ:

Կէսօրէն մինչեւ ժամը 11, ընկերական եւ ժողովրդային հանդիպում «Château des Fleurs»ի մէջ:

Կը հրաւիրուին՝ ժողովուրդը, Փարիզի, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Քան-Նիսի Նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները եւ բոլոր անհատ ընկերները:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Երեմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը: Կը խնդրուի ծնողներէն օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը: Ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումենց:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1200, 6ամս. 650, Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 30 Septembre 1948 Հինգշաբթի 30 ՍԵՊՏԵՄ.

Ի. ՏԱՐԻ — 20e Année N° 5656-Նոր շրջան թիւ 1067 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին 5 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Օրը օրին հրատարակուած տեղեկութիւններ, բացառիկ օրէնքներն ու լրագրական եւ կուսակցական պայքարները արդէն գաղափար կու տան Ֆրանսայի ներքին կացութեան մասին, որ խիկալէս փափուկ է եւ ծանրակշիռ :

Իր պատմութեան ամէնէն բախտորոշ, ճակատագրական շրջաններէն մէկն է որ կը բոլորէ այս դժբախտ երկիրը, երկու աշխարհամարտի պատերազմներէ վերջ :

Անշուշտ ամէնէն դժբախտը չէ Ֆրանսան :

Ամբողջ Եւրոպան է որ կը գալարուի, կը տքայ աննախընթաց ջղաձգութեան մը ցնցումներով : Հոգերը իր վրայ կը ճնշեն լեռներու ծանրութեամբ : Ստորերկրեայ խլրտումներ եւ ճարճատումներ ամէն կողմ :

Արեւելեան Եւրոպան կարմրեցաւ «հրաշքով մը» Ու մինչ կը յաւակնէր օրինակ հանդիսանալ մնացեալին, ահա իր դաւաճներն են որ փրկութիւն կ՛աղաղակեն, ճաշակելէ վերջ նոր կարգուսարքին «բարիքները» :

Արեւմտեան Եւրոպան սովելիք բան չունէր, այս ճակատին վրայ : Ահա թէ ինչո՛ւ օրէ օր կը պրկէ օղակները, զօրացնելու համար ինքնապաշտպանութեան ցանցը :

Այս տեսակէտէն ամէնէն ծանր հոգերը կը ճնշեն Ֆրանսայի վրայ, իբրեւ հետեւանք ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական խլրտումներու :

Եւ զարմանալի չէ որ միւս արեւմտեան պետութիւններն ալ նոյնքան մտահոգութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի ներքին տագնապներուն : Անոնք ալ նոյն անձկութեամբ կը սպասեն փրկարար ելքին :

Ի՞նչ պիտի արժէր, ի՞նչպէս պիտի կրնար դիմանալ արեւմտեան Եւրոպա մը՝ առանց ազատ եւ առողջ, միացեալ եւ հզօր Ֆրանսայի մը :

Ա՛յս է պատճառը որ «ռեվոլուցիոն» տարրերն ալ իրենց ամբողջ ուժը թափած են Սէնի ափերուն վրայ, մանաւորապէս շահագործելով երկրին քաղաքական եւ տնտեսական դժուարութիւնները :

Ձնշում՝ ներսէն, ճնշում՝ դուրսէն :

Ֆրանսան դարձած է մարզադաշտ մը՝ դրամատիրական թէ բանուորական փորձարկութեանց : Մէկը տոլարով փրկել կ՛ուզէ, միւսը՝ կարմիր դրօշով :

Արհեստակցական, աշխատաւորական ճակատն անգամ երկուքի բաժնուած է : Ճեղք ճեղքի վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ երկիրը ամէն բանէ առաջ կը կարօտի անդորրութեան, կարգապահութեան եւ շինարար աշխատանքի :

Մանաւանդ թէ ամբողջական գործադուլները դարձած են ամենօրեայ դէպք : Ինչ որ տեսանք մինչեւ հիմա, աղդանշանն է գալիքին :

Միւս կողմէ, կուսակցական պայքարն ալ հետզհետէ կը թունաւորուի, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը : Ապացոյց՝ զօր. տը Կոլի կազմակերպութեան դէմ սարքուած խափանարար ցոյցերը, որոնք արիւն ալ թափել տուին, Կրընոպլէն մինչեւ Փարիզ :

Քանի մը օրէ ի վեր թերթերը կը ծանուցանեն թէ նոր կուսակցութիւն մը կազմուած է, Parti Socialiste Unitaire, որ պիտի համախմբէ բոլոր ձախակողմեան ընկերվարականները :

Ախտանշան մըն ալ այս, որ կը սպառնայ պառակտել բուն ընկերվարական կուսակցութիւնը, ինչպէս դիտել կու տան իրազեկներ :

Այս կուսակցութեան ձախ թեւը մինչեւ այսօր ալ համաձայն չէ որ իր անդամները մասնակցին ներկայ դահլիճին : Անշուշտ այս խնդիրը նորէն պիտի յուզուի յառաջիկայ համագումարին մէջ (15 հոկտեմբեր), դուռ բանալով բուռն բանավէճերու :

Ո՞ւր է ելքը այս արտակարգ տագնապին :

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ մէկ միջոց կը մնայ,— իշխանութեան հրաւիրել համայնավարներն ալ, վերակազմելով ժողովրդական ճակատը, ինչպէս 1936ին :

Այսէն պարագայի մէջ, Ֆրանսան կը գտնուի խոշոր հարցականի մը առջեւ :

Ամենօրեայ խմորումներն ու խլրտումները կը մատնեն տաժանելի երկունք մը, որ ուղղակի պիտի ազդէ ոչ միայն երկրին, այլեւ արեւմտեան Եւրոպայի ճակատագրին վրայ :

Մաղթենք որ աւելի երկար չտեւէ անորոշութիւնը :

Շ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՆԸ 6 ՖՐԱՆՔ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Անցեալ Յուլիսին, երբ տեղական օրաթերթերու գինը 6 ֆրանքի բարձրացաւ, մենք շարունակեցինք պահել 5 ֆրանքը, յանձն առնելով նոր զոհողութիւններ :

Երկու շաբաթէ ի վեր տեղական թերթերը կը ծախուին 7 ֆրանքի : Եւ դեռ անբաւական կը գտնեն այդ գինը, հակառակ իրենց հարիւր հազարաւոր սպառումին, հասութաբեր ծանուցումներուն, մեծազումար հանգանակութեանց (միայն Populaire 12—13 միլիոն հաւաքեց) եւ պետական նպաստին (թերթ գլուխ 23 սանթիմ, ամէն մէկուն) :

Արդ, վերջին օրէնքներով կատարուած յաւելումները, (աշխատավարձք եւ տուրք), թուղթի եւ ամէն տեսակ նիւթերու, երթեւեկի կրկնապատիկ բարձրացումները եւ ուրիշ բացառիկ ծախքեր կը հարկադրեն մեզ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԳԻՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ 6 ՖՐԱՆՔԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ (ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ)

Այս յաւելումով, բաժնեգինը պիտի ըլլայ 800 ՖՐԱՆՔ, ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ. ՀԱՄԱՐ : ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՁԸՆԴՈՒՆՈՒԻՐ ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ :

Արտասահմանի բոլոր երկիրներուն համար ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԱՍԸ ՏՈԼԱՐ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆ

Ցաւով կ՛իմանանք թէ Բշ. օր սրտի տագնապէ մեռած է Պ. Երուանդ Պարկիրճեան, անդամ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութեան եւ զանազան մարմիններու :

Հանգուցեալը այն առեւտրականներէն էր որոնք իրենց դիրքը կ՛օգտագործեն ի նպաստ հանրօգուտ նպատակներու, բարոյապէս թէ նիւթապէս : Փարիզի եկեղեցին եւ անոր հետ կապուած կարգ մը ձեռնարկներ շատ բան կը պարտին իր գործունէութեան : Ներգաղթի հանգանակութեան առթիւ ալ որոշ դեր կատարեց : Կը պատկանէր հին ազգասէրներու սերունդին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ երէկ նկատի առաւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու առաջարկը՝ Պերլինի հարցին քննութեան մասին : Երեք պետութիւններն ալ կը պահանջեն անմիջապէս օրակարգ անցընել խնդիրը : Կը կարծուի թէ առաջարկին քննութիւնը պիտի յետաձգուի մինչեւ երկուշաբթի : Խորհրդային պատուիրակներըմիտք չունին քաշուելու եւ պիտի պայքարին օրինական առարկութիւններով :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ յարաբերութիւնները «խիստ տագնապալի» կը գտնէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը, որ Ուաշինկթըն գացած էր, անձամբ զեկուցում տալու համար նախագահին : «Կացութիւնը երբեք այսքան տագնապալի եղած չէր պատերազմէն ի վեր : Բայց կարելի է խուսափիլ պատերազմէն» :— Մ. Նահանգները ծանուցագիր մը ուղղելով Խ. Միութեան, պահանջեցին կարգադրել փոխ-վարձի առկախ հաշիւները, որոնց գումարը 11 միլիոն տոլարի կը հասնի :

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԴՐԱՄՆԵՐԸ կը շարունակեն բարձրանալ : Նափոլէոնը առջի օր 5800 ֆրանքէն բարձրացաւ 6125ի, զուիցերիականը՝ 5875ի (5600), անգլիականը՝ 7375ի (7125), տոլարը՝ 1426ի (1350), ձոյլ ոսկին՝ 745.504ի (722.500) : Թղթադրամ տոլարը կ՛արժէր 485 (462) : Ֆրանսայի պետական արժեթուղթերն ալ բարձրացան :

ՀՈԿՏ. 4ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ երկաթուղիներու գինները 29—33 % պիտի աւելնան հեռաւոր գիծերու վրայ, 60 % Փարիզի արուարձաններուն մէջ : Շաբաթական տոմսը՝ 100 % : Ապրանքներու գինները՝ 22 առ հարիւր : Մեծ գիծերու Գ. կարգին քիլոմեթրը պիտի հաշուեն 3 ֆրանք (նախապէս 2.25), Բ. կարգը՝ 4.20 (3.21) եւայլն : Մեթրոյին շաբաթական տոմսակը՝ 75 ֆրանք : (Միւսները գրած էինք) : «Թաքսի»ները գործադուլ յայտարարեցին չորեքշաբթի մինչեւ առտու, իրենց պահանջները արժեցնելու համար :

«Ինչո՛ւ կը վախնանք ձեզմէ»

ՊԵԼՃԻՔՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, կարեւոր ճառեր խօսեցան Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Շուման եւ Պելճիքոյ վարչապետը, Պ. Սփաք (ընկերվարական), որ միեւնոյն ատեն նախագահն է ՄԱԿի քաղաքական յանձնաժողովին : (1946ին ալ նախագահըն էր ընդհ. ժողովին) :

Սուր խօսքեր արտասանելով հանդերձ, Պ. Սփաք ջերմ կոչ մը ուղղեց անկեղծ գործակցութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ աշխարհը փրկել նոր աղէտէ մը :

Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական մասերը.

— « Մեր քաղաքականութեան հիմն է վախը, (խօսքն ուղղելով խորհրդային պատուիրակներուն), վախ ձեզմէ, ձեր կառավարութենէն, ձեր քաղաքականութենէն : Կը վախնանք ձեզմէ, պարոններ, որովհետեւ միայն մէկ պետութիւն այս պատերազմէն դուրս ելաւ հողային նուաճումներով, եւ այն ալ դուք էք, եւ դարձեալ դուք էք որ յաճախ կը խօսիք աշխարհակալութեան մասին : Այսօր ձեր քաղաքականութիւնը շատ աւելի փառատենչ է քան ցարերու քաղաքականութիւնը : Պատերազմին շնորհիւ էր որ Խ. Միութիւնը իր հողերուն կցեց Պալթեան երկիրները, Ֆինլանտայի մէկ մասը, հողամաս մը Լեհաստանէն եւ ձեր յանդուգն քաղաքականութեան շնորհիւ էր որ հասաք մինչեւ Վարշաւա, Փրակա, Պուքրէշ, Սոֆիա : Խ. Միութիւնը գրաւած է Վիէննան ու Պերլինը եւ միտք չունի դուրս ելլելու : Դուք իրաւունքներ կը պահանջէք նաեւ Ռուրի մէջ եւ կը զգանք թէ շուտով պիտի հասնիք Հռենոսի ափերուն վրայ : Ցորչափ ոեւէ երկիր կ՛ուզէ իր կամքը պարտադրել ազգերու մեծամասնութեան, այս կազմակերպութիւնը պիտի չկրնայ տալ մեր սպասած արդիւնքը » :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՑԱՆՑ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ

Պարզելէ վերջ Խ. Միութեան բացասական դիրքը Ազգաժողովին մէջ, մանաւանդ վեթոյի իրաւունքին չարաչար գործածումը, Պ. Սփաք շարունակեց.

— « Մենք կը վախնանք ձեզմէ, որովհետեւ դուք ամէն երկրի մէջ կը պահէք հինգերորդ զօրասիւներ (սիւն), որոնց քով հիթլէրական հինգերորդ զօրասիւնը պարզապէս սկաուտական կազմակերպութիւն մըն էր : Չկայ մէկ հատիկ երկիր, մէջն ըլլալով Ասիան եւ Ափրիկէն, ուր խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները կորանցնեն որ եւ է պատեհութիւն, այդ երկիրը տկարացնելու համար բարոյական, քաղաքական թէ ընկերային տեսակէտով : Եւրոպան այլեւս չուզեր ոչ հիթլէրականութիւն, ոչ ֆաշականութիւն, ոչ ալ ուրիշ ոեւէ համատիրական կարգուսարք : Մենք չենք որ կ՛ուզենք փակուիլ երկաթեայ վարագոյրին ետեւ : Մենք կ՛ուզենք ազատ շրջագայութիւն մարդկային էակներու : Մենք ենք որ պատրաստ ենք մեզ ենթարկելու ուրիշ ազգերու քննութեան եւ դատաստանին » :

Այս առթիւ բանախօսը բացատրեց թէ Խ. Միութիւնը չըմբռներ արեւմտեան աշխարհը : Եւ իբրեւ ակներեւ ապացոյց յիշեց Պ. Վիշինսկիի ճառը :

« Եթէ այդ ճառը քարոզչական նպատակներու սահմանուած էր, արեւմտեան երկիրներն ալ իրաւունք ունին քարոզութիւններ կատարելու, տարբեր ուղղութեամբ : Արեւմտեան աշխարհը պէտք չունի համախմբարական փորձի մը ենթարկուելու : Ձեր բռնած դիրքին հետեւանքով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը չկրցաւ արդիւնաւոր դառնալ : Մենք մեր ամբողջ յոյսը դրինք այս կազմակերպութեան վրայ եւ դուք կը տեսնէք մեզ մեր փրկութիւնը փնտռել ոչ թէ անոր շրջանակին մէջ, այլ շրջանային համաձայնութիւններով որոնցմէ կ՛ուզէինք խուսափիլ » :

Պ. Սփաք յետոյ հերքեց այն վերագրումները թէ արեւմտեան պետութիւնները պատերազմ կը պատրաստեն, ռազմական ճակատ յարդարելով (Պրիւքսէլի դաշինք) : «Այս ժողովին մէջ, ամբողջ աշխարհի մէջ կա՞յ մէկը որ հաւատայ թէ Լիւքսէմպուրկ, Հոլանտա կամ Պելճիքա կ՛ուզեն մասնակցիլ յարձակողական պատերազմի մը : Անոնք երկու պատերազմ տեսան 25 տարուան մէջ, կրնա՞ն դիմանալ երրորդի մը » :

Բանախօսը Մարշըլի ծրագրի մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ «միակ յոյսն է Եւրոպայի փրկութեան համար» : Յետոյ եզրակացուց.

— « Իմ ճառս կը հետեւի՞ թէ ամէն բան կորսուած է : Անշուշտ ոչ : Ես կը հաւատամ թէ այնքան մօտ ենք պատերազմին, մեր տառապանքներուն, մեր մեռելներուն, մեր որբերուն եւ այրիներուն, որ կարելի չէ կասկածիլ մեր անկեղծութենէ՞, երբ կը խօսինք խաղաղութեան եւ գործակցութեան մասին» :

Ճառը միշտ կ՛ընդհատուէր տեղատարափ ծափերով :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Լ. ՇԱՆԹ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԷՋ

(ԶՐՈՅՑ ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ)

ՆՄԲ.—Երկու շաբաթ առաջ օդանաւով Պոսթըն հասաւ մեծատաղանդ գրագէտը, ընկեր Լեւոն Շանթ, որ միեւնոյն ատեն հիմնադիր-տնօրէնն է Պէյրութի Հայ Ճեմարանին (այժմ փոխանուած ազգ. ճեմարան)։«Հայրենիք»ի խմբագիրը այս առթիւ հետեւեալ տեսակցութիւնը ունեցած է ծերունազարդ այլ միշտ երիտասարդ հեղինակին հետ.—

— Ե՞րբ հիմնուեցաւ Համազգայինի Ընկերութիւնը ։

— 1928ի Մայիս 28ին՝ խումբ մը Դաշնակցական ընկերներու նախաձեռնութեամբ ...

— Որոնց մէջ, ի հարկէ, դուք ալ կայիք։ Ի՞նչ էր ձեր նպատակը։

— Մեր գլխաւոր նպատակն էր հիմնել Մշակութային Ընկերութիւն մը, որ դպրոցներ բանալով, հայերէն գիրքերու հրատարակութեամբ, դասախօսութիւններու, գրական հաւաքոյթներու եւ թատերական ներկայացումներու միջոցով սատարենք հայ լեզուի եւ հայ ոգիի պահպանումին եւ ամրապնդումին ։

— Որքան գիտեմ, ձեր Ընկերութեան գլխաւոր հիմնարկութիւնն էՊէյրութի Ճեմարանը։Ե՞րբ հիմնուեցաւ։

— Մեր ծրագիրներու իրագործումին իբրեւ առաջին հիմնական քայլ, 1930ի Փետրուարին Պէյրութի մէջ հիմը դրինք ճեմարանի, իբրեւ միջնակարգ երկսեռ վարժարան՝ Ֆրանսական լիսէներու համապատասխան ատրիճանով, ուրուն կը հիւսուէին հայագիտական առարկաները։ Ճեմարանի բոլոր դասաւանդութիւնները կը կատարուին հայերէնով. Ֆրանսերէնին ուժ տալու համար, միայն վերջին կարգերուն մէջ, կարգ մը գիտական նիւթեր Ֆրանսերէնով կ'աւանդուին ։

— Ի՞նչ հունձք է տուած ձեր — մեր — Ճեմարանը մինչեւ այսօր ։

— Ճեմարանին բացման թուականէն մինչեւ այսօր, մեր աշակերտներուն հաւաքական համրանքը եղած է մօտաւորապէս 750, որոնցմէ հարիւր հոգի արդէն աւարտական։ Այս վերջիններէն 30 — 40 հոգի նուիրուած են ուսուցչական ասպարէզին եւ կը պաշտօնավարեն կամ Ճեմարանի, կամ ուրիշ դպրոցներու մէջ։ Ուրիշներ մտած են համալսարան՝ հետեւելով զանազան ճիւղերու ։ Բաւական խոշոր տոկոս մը նախընտրած է առեւտրական ասպարէզը. Նկատելի է որ մեր աւարտականներէն առեւտրական ասպարէզ ընտրողները ձգտում մը ունին անկախ ու սեփական գործեր հիմնելու։ Իսկ աւարտական աղջիկներուն մեծ մասը կամ վարժուհի է եւ կամ ընտանիքի աղջիկ ու մայր ։

— Ամբողջութեամբ մտաւորական աշխատանքի նուիրուած աւարտականներ ունեցա՞ծ էք ։

— Կրնամ ըսել որ մեր աշակերտները երբ Ճեմարանէն կը մեկնին, ընդհանրապէս սերտօրէն կապուած կը մնան հայկ. կեանքին եւ կը լծուին ազգային, կրթական եւ կուսակցական աշխատանքներու։ Եւ հպարտութեամբ պէտք է ըսեմ, որ անոնք ընդհանրապէս լաւ դիրք ու համբաւ կը վայելեն իրենց առանձնական գործին մէջ։ Անոնցմէ ոմանք այժմ խմբագիր են, ուրիշներ կ'աշխատակցին թերթերու, սկսած են հեղինակել գիրքեր ։ Արդէն ընդհանուր գնահատման արժանացած գրական դէմքեր են դարձած ոմանք, ինչպէս Իշխանը, Հուրի Իփէքեանը ։

— Տեսեր եմ ձեր «Ակօս»ը. ո՞վ կը հրատարակէ այդ պարբերաթերթը ։

— Մեր ընթացաւարտները ունին իրենց առանձին կազմակերպութիւնը, որ կ'ունենայ պարբերական հանդիպումներ ։ Ճեմարանաւարտներու այդ Միութիւնն է, որ կը հրատարակէ «Ակօս»ը՝ բոլորովին անկախ խմբագրութեամբ։ Իրենց միջոցաւ հրատարակուած են նաեւ քանի մը ուրիշ գիրքեր ։

— Ի՞նչ տեղեկութիւն կրնայիք տալ մեզի Ճեմարանի վարչութեան մասին ։

— Առաջին տասնամեակին տնօրէնութիւնը վարած ենք ողբացեալ Նիկոլ Աղբալեան, ընկեր Գասփար Իփէքեան եւ ես։ Ընկեր Իփէքեանի Եւրոպա մեկնումէն ետք, անոր փոխարէն նշանակուած է ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեան, որ, ինչպէս գիտէք արդէն, Լիբանանի խորհրդարանին անդամ է։ Իսկ ընկեր Աղբալեանի մահէն ետքը տնօրէնութիւնը կը կազմենք ընկերներ Մ. Տէր Գալուստեան, Արշակ Յովհաննէսեան եւ ես։ Աւելցնեմ որ Ճեմարանի հաստատման օրէն մինչեւ այսօր տեսչի պարտականութիւնը եղած է իմ վրաս ։

— Լիսէներու ընդհանուր ծրագրէն դուրս՝ ուրիշ ոեւէ առարկայ կ'ուսուցանէ՞ք Ճեմարանի մէջ ։

— Այո։ Մեր աշխարհիկ լեզուն, դպրոցի «մէկ ծայրէն միւսը». այլեւ մեր գրաբարը՝ Ճեմարանի վերջին երկու տարիներուն։ Յետոյ՝ մեր պատմութիւնը՝ չորրորդ դասարանէն սկսած. նախ պատմական դէպքերու ծանօթութիւնը, վերջին կարգերու մէջ ալ դարաշրջաններու աւելի գիտական ուսուցումը։ Աւարտական դասարանի մէջ կ'աւանդուի առանձնօրէն վերջին երկու դարերու մեր պատմութիւնը։ Պատմութեան դասերուն զուգընթաց կը տրուի Հայաստանի աշխարհագրութիւնը։Հայ գրականութիւնը միջին դասարաններուն կ'աւանդուի լեզուի դասերուն «հիւսուած», իսկ վերջին երեք կարգերուն մէջ իբրեւ առանձին հայ մատենագրութիւն. նախ մեր Նոր գրականութիւնը՝ արեւմտեան ու արեւելեան, ապա միջնադարեան ու հին գրականութիւնը։ Զուտ հայագիտական այս առարկաներէն զատ՝ Ճեմարանի վերջին երեք տարիներուն, պատասխանելով մեր կեանքի պահանջին, կ'աւանդենք հոգեբանութիւն եւ մանկավարժութիւն ։

— Ըսէք խնդրեմ, նիւթական ի՞նչ միջոցներով կը պահէք Ճեմարանը ։

— Մինչեւ հիմա մեր տարեկան հասոյթներուն ու ծախքերուն գումարը եղած է մօտաւորապէս 30 —40.000 լիբանանեան ոսկի, այսինքն մօտ հաշուով 12.000 տոլար։ Այս գումարին կէսին չափը կը ստանանք աշակերտներու թոշակէն եւ Համազգայինի բերած նպաստէն։ Մէկ խոշոր մասը Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութենէն (սկիզբները տարեկան 2500 տոլար, որ յետոյ բարձրացած է 3000ի, իսկ վերջին տարիներուն՝ 5000ի)։ Մաս մըն ալ կը ստանանք հանրային ու անհատական նուիրատուութիւններէ եւ հանգանակութիւններէ ։

Վերջին խօսք մը

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Շատ կը ցաւիմ որ մեքենագիր օրիորդին մէկ սխալը պատճառ եղած է որ Գ. Բարգէն Գավէզ իրաւացի դիտողութիւններ ընէ եւ դաս մը տայ ինծի։ Երբ ես գրեցի իմ գրութիւնը, որբագրեցի եւ ապահով տուի մեքենագրին ։ Դժբախտաբար էջերէն մին փոխուած է չսրբագրուած էջին հետ եւ այդպէս ալ մեքենագրուած։ Այդ էջին մէջ է որ Բերայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վարժարանը ցոյց տրուած է իբր «Մխիթարեան» եւ Թէրզեան խառնուած է Միաբանութեան հետ ։

Անդրադարձած էի սխալին եւ օդանաւով փութացուցած էի «Յառաջ»ին նոր էջը, սակայն արդէն հրատարակած էին առաջինը։ (*ՆՄԲ*.— Ճիշդ է) ։

Երբեք մտքէս անցած չէ սխալ տեղեկութիւններով օգտել ընթերցողները։ Վարուժանի դպրոցի դարակները պարպողները Թէրզեանի վարդապետներն են, եւ Մխիթարայ ներկայացուցիչը թէեւ չէր Թէրզեան, բայց իբր կաթողիկէ պատրիարք կը ներկայացնէր համայնքը օրինապէս ։

Մխիթարեանց համար բացառիկ դժուարութիւն մը չէր դիմել պապական նուիրակ դերապայծառ Տոլչէի որ բստ վկայութեան Տօքթ. Թորգոմեանի լաւ յարաբերութիւններ կը պահէր Թուրք Աւագանիին հետ։ Այդ ալ չկարենալ ընելու պարագային կային ուրիշ տեղական միջոցներ, աշխատանքներ որոնց իրագործման համար որեւէ քայլ չառին Մխիթարեան հայրերը ։

Վարուժանի դաւկին մկրտութիւնը մերժողները ոչ թէ Թէրզեան, այլ Մխիթարեան հայրերը եղած են որոնք յանձնարարած են Տիկին Վարուժանի դիմել Թէրզեանի, այդ վրէժխնդիր եւ անարժան հոգեւորականին, որու չէր ուզեր երթալ Տիկին Վարուժան։ Ստիպուած էր սակայն դիմելու իրեն եւ ան մկրտած է երախան ստանալով օրինական վճարումը այն տեսակ պահու մը, ուր Վարուժանի ընտանիքը պէտք ունէր ամենափոքր օգնութեան։ Այս պարագաները ճշդուած էին իմ երկրորդ թուղթիս մէջ ։

Մխիթարեանք որեւէ բարոյական կամ նիւթական աջակցութեան փորձ իսկ չեն ըրած օրհնելու Վարուժանի փոքրիկներու դժուարութեանց ։ Ձեռ ուղած իսկ դիմած թէ ո՞ւր են, պէտք ունի՞ն կրօնական կամ բարոյական աջակցութեան եւայլն։

Արամ Խնճիճեան իրաւամբ միակ անձը եղած է որ պահած է իր կապը Վարուժանի ընտանիքին հետ եւ միեւնոյն տրտունջը ունեցած է անոնց

Այլեւ պէտք է ընդգծել որ Հ. Կ. Խաչի քանի մը մասնաճիւղերը, Հայրենակցական քանի մը Միութիւններ եւ անհատներ պահած են եւ ունին հիմա ալ իրենց սաները Ճեմարանի մէջ, որով մեծապէս նպաստած են Հաստատութեան տարեկան պիւտճէի կայունացման, ինչպէս անուն - անուն, ժամանակին հրատարակուած է իմ պարբերական տեղեկագիրներուս մէջ։

(Մնացեալը յաջորդով)

Նուպարեան Մատենադարանի շուրջը

(ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ)

Աւելացնելով միեւնոյն ժամանակ, որ ես Փարիզ եմ եկած՝ Բարեգործականի Նախագահի փափաքի եւ խնդրանքի համաձայն։ Վերջապէս, շատ որոշ ու յստակ ասել եմ իրենց առաջին իսկ րոպէին, թէ ես անմիջապէս իմ եկած ճանապարհով ու սեփական պատասխանատուութեամբ կրկին յետ կ'երթամ Պերլին, եթէ իրենք, Բարեգործականի Նախագահը եւ վարչութեան բոլոր անդամները, որեւէ կերպ համաձայն չեն ինձ ներկայացուած առաջադրանքին։ Թէ՝ որոշում տալն իրենց գործն է արդէն։ Եւ նրանք միահամուռ խնդրել են ինձ կրկին ու կրկին՝ մնալ Փարիզում։ Պէտք էր ունենալ՝ փոքրագոյն չարիքի գնով հեռու վանել մեծագոյն չարիքը։ Յայտնի է այնուհետեւ պատմութիւնը ։

Աւելացնեմ այստեղ, որ այդ կերպ յաջողուել է ոչ միայն այն, որ Նուպարեան Մատենադարանի «ամենափոքր մասն» է միայն Պերլին ղրկուել ու փրկուել է նրա մեծագոյն մասը. ոչ միայն այն, որ գրական վերաբերում եմ առաջացրել. ես Պերլինում՝ այնտեղ հիմնելիք մատենադարանը Նուպարեան անուանելու խնդրում, այլեւ Փարիզում հայ գրավաճառներից եւ մասնաւոր ազգայիններից Գերմանացիներին գնել տալով սեպագին բուռով հայերէն գրքեր, այդ կերպ աւելացնել եւս նուազել է Նուպարեան Գրադարանից պակասելիք հատորների քանակը ։

Այսպէս, օրինակ, արժէքաւոր ժողովածուներ եւ գրքեր են գնուել Փարիզի հայ գրավաճառներ Հր. Սամուէլից եւ Մկ. Պարսամեանից, ինչպէս նաեւ Գ. Զօպանեանից եւ հանգուցեալ Ա. Գիւլխանդանեանից։ Այդ ամէնը յիշեալների կողմից, Փարիզից մեկնելուցս յետոյ միայն, յանձնուել են Դէօրինգէրի ցոյց տուած Գերմանացիներին, Պերլին ղրկելու համար թէ ում — այդ յայտնի չէ ինձ մինչեւ օրս անգամ ։

Ի դէպ յիշեմ այստեղ եւ այն, որ նոյն այդ գրավաճառներից իմ ձեռք բերած սեփական գրքերըն եւս, երկու կապոց, իմ յնդրանքով յիշեալ հայրենակիցները յետոյ յանձնել են նոյն մարդոց՝ կապոցների վրա մակագրելով անունս եւ հասցէս, այն յոյսով,թէ այդ կերպ դրանք աւելի ապահովութեամբ ձեռքս կը հասնին Պերլինում։ Բայց ես ամենեւին չստացայ այդ գրքերը, ոչ իսկ մէկ հատ։ Ու մինչեւ այժմ էլ չգիտեմ, թէ ինչ եղան դրանք։ Ես մի քանի անգամ այնուհետեւ հեռաքրքրուել եմ Պերլինում, թէ ինչ արին Նուպարեան Մատենադարանի գրքերը, ինչ եղան նաեւ միւսները, գրավաճառներից եւ մասնաւոր անհատներից գնածները, նաեւ իմ սեփականները, բայց չեմ ստացած երբեք գոհացուցիչ պատասխան։ Ինձ ասել են միայն, թէ Փարիզից բերուած սնտուկները եւ կապոցները հաւանօրէն չեն բացուած մինչեւ իսկ, այլ յանձնուել են երեւի, այս կամ այն — իրենց անյայտ — պահեստը։ Բոլոր պարագաների տակ, ես այդ ամէն գրքերի — անխտիր — ոչ յանձնումին եւ ոչ էլ ստացումին եմ ներկայ եղած եւ կամ որեւէ մասնակցութիւն ունեցած։ Ուրախ եմ յամենայն դէպս, որ թէպէտ ուշ միայն, «Նուպարեան Մատենադարանին Գերմանիա տարուած. 16 սնտուկ գրքերէն մաս մը գտնուած եւ վերադարձուած են Բարեգործականին», ինչպէս յայտնել է վերջինս մամուլին յանձնած իր մի զեկոյցի մէջ. եւ թէ «յոյս կայ գտնել եւ մնացածները»։ («Յառաջ», 14 Օգոստոս 1947)։

Հայ հասարակութեան ուշադրութեան յանձնելով իմ ասածները եւ պարկեշտ ընթերցողներին թողնելով անաչառօրէն դատել կատարուածի մասին, ես իսկապէս աւարտած կարող եմ համարել իմ բուն լուսաբանութիւնները Նուպարեան Մատենադարանի ծանօթ պատմութեան շուրջը ։ Դրանք կրում են նաեւ հանրային հաշուետուութեան բնոյթ, քանի որ հարցը դիտել պէտք է որպէս այդպիսին, հանրային հետաքրքրութիւն ներկայացնող ։

Իմ լուսաբանութիւնները հիմնաւորող փաստերն ու փաստաթուղթերը պերճախօս են ինքնին եւ անառարկելի միանգամայն ։

Եւ սակայն, ամբողջացնելու համար պատկերը, ես պէտք եմ տեսնում անդրադառնալ նաեւ Գ. Քօլօլեանի «յօդուածին» («Ժողովուրդ», Թիւ 1110), որ ինչպէս ասացի սկիզբը, մի տեսակ ճոխացեալ նոր տպագրութիւն է նոյն Քօլօլեանի գլխաւորած ընկերութեան,Բարեգործականի «Միութիւն» պաշտօնաթերթի մէջ նախապէս երեւցած պարսաւագրի «Տեղեկագիր» անուան տակ ։

Այդ մասին՝ առանձին ։

(8)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԲԵՂԵԱՆ

դէմ: Այս ամէնքը կը վերաբերին այդ շրջանին ։ Անկէ վերջ կրնայ փոփոխութեան ենթարկուած ըլլալ իր հայեցողութիւնը:

Գալով Ինճիճեանի գրած այն պատմութեան որ իբր թէ Սպանիոյ Ալֆոնս թագաւորը դիմում կատարած է Վարուժանի մասին եւ մերժուած, դժուար է ինծ համար հաւատալ: Վարուժան ինչո՞վ կրնայ հետաքրքրել Սպանիոյ թագաւորը, երբ չէ հետաքրքրած իր «հայր»երը: Սպանիոյ թագաւորը իրմէ վեր ո՞ր ուժին անսալով կատարած է այդ դիմումը: Երբե՞ն ի վեր միապետ մը իր անձնական դիմումը չըներ ուղղակի միւս բարեկամ կայսեր ։

Չափազանց կասկածելի է եւ վիպային այս պատմութիւնը որու հաւատացեր եւ գրեր է Ինճիճեան իր Փարիզ հաստատուելէն վերջ ապահովաբար: Ան չէ տուած ոչ մէկ անուն, թուական եւ փաստ: Պատմութիւնները գեղեցիկ են սայց փաստերն են միայն պերճախօս ։

Երբ Վարուժանի «Հացին Երգը» միայն ծանօթ էր Թուրք ոստիկանութեան եւ իր մասին չկար այն բուռն ատելութիւնը զոր ցոյց տուին Զարդարեանի, Խաժակի ե Զօհրապի հանդէպ, (փաստեր կան այդ մասին), ոչ մէկ տարակոյս թէ ազդու միջնորդութիւն մը զայն տուն կը դարձնէր, մանաւանդ եթէ պատահած չըլլար Սեւակի դէպքը (որու մասին կրնայ գրել Տիկին Վարուժան):

Բազմաթիւ են այն մտաւորականները եւ բժիշկները որոնք ողջ վերադարձան աքսորէն տեղական եւ անհատական բարեխօսութիւններով, կաշառքներով եւայլն:

Ուսումնասիրելով դէպքերը կրնանք ըսել աւաղ, որ Վարուժան ալ կրնար ազատիլ, եթէ համապատասխան աշխատանքը կատարուած ըլլար, օգնելով իր անփորձ կնոջ ։

Եւ սակայն դժուար թէ մարդիկ կարենան վճիռներ արձակել 35 տարիներ վերջ, այդ օրերու կացութեան եւ կարելիութեանց մասին:

Իմ անձնական յուշերս չեն ասոնք, այլ փաստեր, զոր կարելի է հաստատել վկաներով ։

Ժ. ԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ տարրերը խստօրէն կը հետապնդուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ իբրեւ դաւադիր, ամերիկեան լրտես եւն.: Եոզէֆ Քոխ անուն մարդ մը ձերբակալուեցաւ այն ամբաստանութեամբ թէ պիտի պայթեցնէր Փրակայի խորհրդարանը, երբ ներկայ ըլլային բոլոր անդամները եւ նախարարները: Ձերբակալուեցան նաեւ 18 ուսանողներ, իբրեւ մեղսակիցները անցեալ փետրուարին ծրագրուած զինեալ յեղափոխութեան մը, յօգուտ ամերիկեան հրամանատարութեան: Փրակայի մէջ իբրեւ լրտես դատապարտուեցան երկու քոյրեր, Աննա եւ Մարգարիտա Զիպուլքովա, մէկը 18, միւսը 10 տարուան: Դոմինիկեան աբբայ մըն ալ դատապարտուեցաւ 18 տարուան, ամբաստանուած ըլլալով թէ կասկածելիներ կը փախցնէր դէպի Աւստրիա եւ զինուորական գաղտնիքներ կը յայտնէր: Երկուշաբթի օր 25 հոգի եւս ձերբակալուեցան, իբրեւ դաւադիր կառավարութեան դէմ :

Արենուշներու ճամբարին մէջ

ԽՄԲ.— Շատ ուշ ստացած ըլլալով այս թղթակցութիւնը, կը հրատարակենք միայն կարգ մը տեղեկութիւններ. մանաւանդ որ նկարագրութիւն մը տուած էինք արդէն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Սեպտ.— Պատահաբար Կափ կը գտնուէինք, երբ իմացայ թէ քիչ մը հեռուն, Լակուի օդասուն եւ բարձրադիր վայրին մէջ բանակած են Մարսէյլի, Փարիզի եւ Պելժիոյ մօտ հարիւր Արենուշները ։

— Առաջին անգամ է որ երեք շրջաններու Արենուշներս իրարու կը հանդիպինք, ըսաւ ժպտերես աղջիկ մը եւ հրաւիրեց ներկայ ըլլալ իրենց հանդէսին ։

Երկու ընկերներով գացինք ճամբարը: Ընդարձակ դաշտ մը՝ դէմը ձիւնապատ լեռներ, կռնակը տուած ծառախիտ բլուրներուն: Թաւշականաչ հովիտ մը՝ ծաղկաւէտ, սառնորակ ջուրերով եւ ծաղիկներով ։

Ճամբարին շուրջ խնամով ու գեղեցիկ դասաւորումով մը 15 վրաններ, սպիտակ եւ նարնջագոյն: Սպիտակները Մարսէյլի մասնաճիւղի սեփականութիւնն են, վերջին տարեկան հանդէսին արդիւնքով գնուած: Նարնջագոյնները Փարիզի Արենուշները բերած են: Վրաններու տակ, անկողինները կոկիկ յարդարուած են եւ մաքուր:

Ճամբարը շրջապատուած էր պարանէ սահմանագիծով մը: Վրաններու մէջտեղի հրապարակին կեդրոնը անկուած է դրօշի ձողը, իսկ մուտքի դրան առջեւ կը ծածանի սկաուտական դրօշը ։

Ձողին վրայ զետեղուած են «օրուան նշանաբանը» եւ յայտագրի ցուցատախտակները : Վրաններու շարքին մէջ ուշագրաւ էր Մարսէյլի «Արաքս» խումբի հնդկական վրանը ։

Վրաններու տակ զետեղուած էին սկաուտական պայուսակները, որոնց իւրաքանչիւրը կը պարունակէր հինգ տոպրակներ՝ ճերմակեղէններու, արդուզարդի, գրենական պիտոյքներու, սեղանի սպասներու եւ կարի, ձեռագործի յատուկ:

Պարզուեցաւ որ խմբապետուհիները երբեմն քննութեան կ'ենթարկեն նաեւ այդ տոպրակները ։

Օգոստոս 15ին, Աստուածածնի տօնին օրը ընտրած են հանդէսի համար, հայրենի աւանդութիւններուն հաղորդակից ընելով օտար հողի վրայ ծնած ու մեծցած Արենուշները ։

Ուրախ են բոլոր, կայտառ: Գործի վրայ են խմբապետուհիները: Իւրաքանչիւր իր դերն ու պատասխանատուութիւնն ունի ընդհանուր գործին մէջ: Օր. Քրիստինէ Շաքարեան ճամբարին պետն է, Աղնիւ Թիրեաքեան՝ մատակարարուհի. Աղնիւ Զորպաճեան բաշխումներ կատարող, Ալիս Յարութիւնեան գեղարուեստական բաժնի պատասխանատուն, իսկ ընդհանուրին պատասխանատուն է Տիկին Մանուշ Մարտիրոսեան.— Շահմիրեանը ։

Հոն կը հանդիպինք նաեւ Ատրպատականի Սալմաստ գաւառի Հաֆթվան գիւղի ականաւոր Հայերէն Աւագեաններու աղջիկան՝ Օր. Սիրանուշ Աւագեանի, որ եկած է Պելժիքայէն: Զարգացած եւ խոստմնալից Հայուհի մը:

Օգոստոս 15ի հանդէսին հրաւիրուած էին նաեւ Կափի Հայերը: Գաղութին Ազգ. Միութիւնը սիրալիր ընդունելութիւն ըրած էր արենուշներուն: Քաղաքապետն ալ դպրոցը տրամադրած էր իրենց, անպատեհ օդին պատճառաւ ։

Հիւրեր կային Մարսէյլէն, Կրընոպլէն եւ ուրիշ վայրերէ: Հիւրերու տեղափոխութիւնը դիւրացուցած էր Կափի ազգ. միութիւնը օթօքար վարձելով: Թէ Արենուշները եւ թէ հիւրերը ճաշեցին միեւնոյն վայրին մէջ:

Ճաշէն ետք, սկսաւ հանդէսը եւ հիւրերը հրաւիրուեցան վրաններու առջեւ: Արենուշները թափօր կազմեցին խումբ - խումբ, իւրաքանչիւր իր խումբին կողմէ յօրինուած երգերով: Փարիզի « Արարատ » խումբը երգեց «Ծաղկիր ազատ »: Մարսէյլի «Արաքս» խումբը (հեղինակը Արենուշ մը) երգեց «Մենք Արաքսի Արենուշներ, հայրենասէր եւ անձուէր»ը, ապա «Եփրատ», Տաւրոս եւ Սիփան խումբերը:

Յետոյ խումբերը (100 հոգի) դրօշի ձողին շուրջ շրջանակ մը կազմեցին, որմէ ետք Կափի գաղութին կողմէ Պ. Թագւորեան գեղեցիկ ուղերձով մը բացաւ հանդէսը: Ճոխ էր յայտագիրը — խմբերգներ, մեներգ, արտասանութիւն, ծիծաղաշարժ պատկերներ, պարեր, մարզանք, սկաուտական բացագանչութիւններ եւն.:

Հաւ մը աճուրդի դրուելով գոյացաւ 11000 ֆր.:

Հանդիսականներու խնդրանքով Պ. Հ. Սէրէնկիւլեան խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ եւ ընդհ. ոգեւորութեան մէջ նոր նուէրներ եղան, գումարը բարձրացնելով 16000 ֆրանքի ։

Խարոյկի հանդէսին ներկայ էին նաեւ գիւղին երեւելիները եւ ֆրանսական սկաուտներու Պուշ տիւ Ռոնի նախկին խմբապետուհի Ռու, իր ամուսինը եւ ուրիշներ : Կրակին շուրջ ներկայացուեցան հայ գեղջկական հարսանիքը, դարձեալ երգեր, պարեր, աւանդական խաղեր եւայլն:

Տեղեկացանք որ բոլորն ալ հայերէն գրել կարդալ գիտեն: Կան որ հայերէն կը դասախօսեն զանազան նիւթերու մասին: Յօրինած եւ եղանակաւորած են վեց խմբերգներ:

Իրենց տարազները կոկիկ էին եւ միշտ մաքուր, մէկ խօսքով Հայաստանի աշխարհէն կտոր մըն էր բանակավայրը իր բոլոր մանրամասնութիւններով ։

Կասկած չունիմ որ այդ հարիւր հայուհիներն ալ Հայ մնալէ զատ, լաւագոյն ազդակներ պիտի հանդիսանան հայապահպանման նուիրական գործին մէջ ։

ԱՆՑՈՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԲԱՅԱԶԻՏԻ շրջանի կոլխոզները սկսած են ծխախոտի տերեւաքաղը եւ հեկտարէն կը ստանան մէկ թոն ծխախոտ 0—8 թոնի փոխարէն ինչպէս նախատեսուած էր:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԶԵՂՉ պիտի կատարեն Հայաստանի բոլոր պետական խանութները, գինիին վրայ 10%, իսկ քոնեաքին վրայ մինչեւ 33% ։

ԲԵՌՆԱԲԱՐՁ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐՈՒ փոխադրական նախարարութիւնը սկսած է բանալ նոր դրասենեակներ: Երեւան քաղաքի համար ստացած են բազմաթիւ սակաշարժներ (թաքսի) որոնք կը բանին արդէն: Մինչեւ տարուան վերջ պիտի ստացուին ուրիշ նոր ինքնաշարժներ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԼԲ.

— Երկրին մէջ խաղաղութիւն կը տիրէ, այլեւս թշնամիներ չկան: Հեղինէ, ահաւասիկ կու գամ քու ձեռքդ ու սէրդ խնդրելու: Հիմա այլեւս կռիւ չկայ, թշնամի չկայ, տեսնենք թէ ո՞ւր պիտի զրկես զիս: Կատարեցի տուած խոստումս, եւ դուն իմս ես այլեւս, կ'ըսէր Գէորգ իշխանը անխընայ մտրակելով իր ձին :

Բայց տեսակ մը անորոշ զգացում կը խռովէր իր սիրտը: Շատոնց է որ տեղեկութիւն չունէր Հեղինէի մասին, եւ չէր գիտեր, թէ ուր կը գտնուէր ան ։

— Իսկ եթէ մեռած ըլլայ զիս ... օ, սոսկալի կ'ըլլայ վիճակս: Կամ եթէ Վասպուրական գացած ըլլայ...: Հոգ չէ, մինչեւ աշխարհի ծայրը կ'երթամ անոր համար, կը բաւէ որ մեռած չըլլայ կամ չարհամարհէ զիս: Բայց ոչ, ես կը ճանչնամ անոր հոգին, ան կը սիրէ զիս, կը սիրէ անկեղծ ու անպարատ սիրով, կը շարունակէր իր մենախօսութիւնը Գէորգ իշխան ։

Իրապէս, ի՞նչ դրութեան մէջ էր Հեղինէն ։ Մենք զայն ձգեցինք ուշաթափ, երբ Քոսակ խաբեց զինք, յայտնելով թէ սպաննուած է իշխանը ։ Այն օրէն հիւանդ պառկեցաւ Հեղինէն: Հետզհետէ ծանրացաւ վիճակը, ուղղակի մահուան դէմ կը կռուէր : Միշտ կը զառանցէր, միշտ կը յիշէր իշխանը եւ զայն կը կանչէր :

Երբ վերջապէս քաղաք մտաւ Մարզպետունի իշխանը, Հեղինէն այլեւս ոչ ոք կը ճանչնար, ու կը շարունակէր զառանցել: Անոր մօտ կանգնած էր Սահակ քահանան, եւ արտասուալից աչքերով կը նայէր Հեղինէի բորբոքած դէմքին: Նոր աւարտած էր հիւանդին սուրբ հաղորդութիւնը, եւ կ'աղօթէր անոր հոգիին փրկութեան համար ։

— Ո՞ւր կը տանիք զիս, կ'ըսէր Հեղինէն. ես չեմ ուզեր այդ ճամբով երթալ, չէ՞ք տեսներ ահագին ժայռի կտորները ու անոնց վրայ սեւ սեւ Արաբները: Հը, ի՞նչ ես ծռեր դէմքդ, տէր հայր. կը խնդա՞ս թէ կուլաս: Օ, տես, տես, ինչքան երկարեցաւ, իսկ հիմա տափակցաւ արդէն...Ճըշմարիտ որ ծիծաղելի է: Դարձեալ եւ ամպեր. անգութներ, ճիշդ սրտիս վրայ կը նստին ու կը ճըմլեն զիս ։

Գէորգ իշխան, ո՞ւր կ'երթաս, սպասէ... այ դուն անգութ, ի՞նչպէս չես խղճար վրաս, միթէ սիրտ չունի՞ս դուն որ այսպէս միայնակ կը թողուս զիս: Չե՞ս տեսներ, սենեակիս առաստաղը կը վերցնեն, պատերը հեռու կը քաշեն, իսկ ցուրտը կամաց կամաց կը մտնէ մարմնէս ներս...:

Սահակ քահանան կուլար եւ հեղեղի նման արցունք կը թափէր: Կը հաւատար որ այլեւս ոչ մէկ ոյժ կրնար փրկել Հեղինէի կեանքը. ու խորին թախիծը կը համակէր զինք ։

Փոքրիկ, աննշան յոյս մը միայն կար զայն առողջացնելու համար եւ այդ յոյսը Գէորգ իշխանի վերադարձն էր: Ոհ, եթէ ժամանակին գար ան, գուցէ բժշկուէր դժբախտ աղջիկը: Բայց ուշ, բայց ուշ, քանի մը վայրկեան յետոյ՝ թերեւս ուշ ըլլար արդէն ։

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆՑ

ՀԱԼԷՊԻ « Արեւելք »էն (11 Սեպտ.) կ'իմանանք թէ այդ քաղաքը հասած են հետեւեալ չորս Հայերը, որոնք Հայաստանէն Թուրքիա փախչելով բանտարկուած էին Կարսի մէջ, ինչպէս ծանուցուած էր Յունիս 27ին.— 1.— Փօլ (Պօղոս) Թաշճեան, Սեբաստացի հայրը՝ Պետրոս (Պալէ), մայրը՝ Մարի, Ֆրանսայէն, կը բնակի Լիոն - Տէսին: Ֆրանսայէն ներգաղթած Ա. Կարաւանով, 6 Սեպտեմբերի 1947ին : 2.— Բենիամին Մկրտիչեան, Եոզկատցի, հայրը Տօնիկ, մայրը Եպրոսիկ, Ֆրանսայի մէջ կը բնակէր Լիոն-Տէսին: Ներգաղթած Ա. կարաւանով, 6 Սեպտեմբերի 1947ին : 3.— Վարդգէս Զաքարեան, Մշեցի, Լիոն - Տէսինէն: Հայրը՝ Սարգիս, մայրը Սիրանոյշ: Ֆրանսայէն ներգաղթած՝ Ա. կարաւանով, 6 Սեպտեմբերի 1947ին : 4.— Համբարձում Թորիկեան, Եգիպտահայ, ներգաղթած Աղեքսանդրիայէն, Ա. կարաւանով : Հինգերորդ մը, յունահայ Յովհ. Տէօքմէճեան Թուրքիոյ ճամբով յանձնուած է հելլենական իշխանութեանց ։

Ֆրանսայի տեսակէտները

Պ. Ռոպէր Շումա՛ն, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, որ առտուն խօսած էր, պարզեց իր երկրին տեսակէտները։ Մատնանշելով Եւրոպայի պառակտումը, առաջարկեց Իտալիան ալ անդամ ընդունիլ Ազգաժողովին :

— « Մեր ժամանակը տնտեսական եւ քաղաքական մեծ միութիւններ կը պահանջէ։ Եւրոպան պէտք է միանայ, որպէսզի կարենայ ապրիլ։ Ֆրանսայի համար հիմնական խնդիրը կը մնայ Եւրոպայի, եւ, նոյն շրջանակին մէջ, Գերմանիոյ հարցը։ Ֆրանսայի միտքէն չանցնիր ուժ տայ Գերմանիայի մը որ ըլլայ ընդունակ նախայարձակման։ Զրկուած՝ ինքնավար կազմակերպութենէ մը, Գերմանիա նախ պէտք է գլուխ հանէ իր վերաշինութիւնը, յետոյ միանայ եւրոպական ազգերու ամբողջութեան։ Պէտք չէ մերժել որ եւ է ժողովրդական իշխանութիւն։ Բայց սկզբնաւորութիւնը պէտք է ըլլայ դաշնակցային, ինչ որ երբեք չի հակասեր Գերմանիոյ միութեան սկզբունքին։ Միեւնոյն ատեն մենք չենք ուզեր մասնակցիլ քաղաքականութեան մը որ պիտի վերսկսէր առաջին համաշխարհային պատերազմէն վերջ գործուած սխալները։ Գերմանիան գործադրկութեան եւ մեկուսացման դատապարտուելով, դարձաւ հիթլէրական, հակառակ իր ժողովրդավար սահմանադրութեան որ չդիմացաւ ազգայնական խուժումին » :

Պ. Շումա՛ն անցնելով Պերլինի տագնապին, յայտարարեց. — « Զօրսերու համակեցութիւնը կը պահանջէ նուազագոյն բարեացակամութիւն։ Մենք չզատենք զայն մեր ռուս բարեկամներուն քով, եւ որովհետեւ միտք չունինք հրաժարելու ոչ մեր իրաւունքներէն, ոչ ալ երեսի վրայ ձգելու այն բնակչութիւնները որ մեզի ապաւինած են, Ազգաժողովին կը դիմենք, երկու ամիսէ ի վեր սպառած ըլլալով ուղղակի համաձայնութեան բոլոր հնարաւորութիւնները, վէճը կարգադրելու եւ պաշտօնը վերցնելու համար » :

Նախարարը ցաւով դիտել տուաւ թէ հիւլէական ռումբի մասին ալ համաձայնութիւն չէ գոյացած։ Խօսեցաւ նաեւ զինաթափութեան մասին :

★ Ողջունեցաւ օրակարգ անցընել Պ. Վիշինսկիի առաջարկը, սպառազինութեանց եւ բանակներու կրճատման մասին :

★ Նոյն նիստին մէջ խօսեցաւ նաեւ Յունաստանի արտաքին նախարարը, Պ. Ցալտարիս, ազդարարելով թէ յունական հարցը չէ կարգադրուած տակաւին, հակառակ բանակին յաղթանակներուն։ « Պարտուած ապստամբները ապաստան կը գտնեն Յունաստանի սահմաններուն վրայ, համայնավար երկիրներու մէջ ուր կրնան համախմբուիլ եւ յետոյ Յունաստան դառնալ, կռիւը վերսկսելու համար » :

Խօսեցան ուրիշներ ալ, մտահոգութիւն յայտնելով ընդհանուր կացութեան եւ Մեծերու ձախողման մասին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ պատերազմական նախարարները երկու օրէ ի վեր գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Փարիզի մէջ։ Արդէն համաձայնած են միացեալ սպարապետութիւն մը հաստատելու, մասնակցութեամբ Մ. Նահանգներուն։ Միեւնոյն ատեն վերազինման ծրագիր մը պիտի մշակուի :

ԱՄԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ անխուսափելի կը համարուի, մեծամասնութիւնը թեր արտայայտուած ըլլալով։ Բանուորներուն թիւը կը հաշուեն 400.000։ Բանակցութիւնները կը կատարուին Փարիզի մէջ :

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐՈՒ գիները ահագին անկում կրեցին Նիւ Եորքի սակարանին մէջ, երբ հաստատուեցաւ թէ երեք Մեծերը Ազգ. Ժողովին յանձնած են Պերլինի վէճը։ Այսպիսի անկում տեսնուած չէր ապրիլէն ի վեր :

ԾԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

(ՀԱՑ ՎՇՏԻ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻԶԸ)

ԱՆԻԷՌ–ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ. — Կը ներկայացուի երեքշաբթի 5 Հոկտեմբեր, ժամը 9ին, Cinéma Bourguignonի մէջ, 64 rue Bourguinon։ Մուտքը հրաւիրատոմսով։ Այժմէն ապահովել Պ. Հիսայեանէն Rue du Mesnil, Պ. Մելիքեան 143 rue de Bourguignon, Պ. Նիկողոսեան 31 rue de Gramme, Bois Colombes :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 1948—1949 տարեշրջանը կը սկսի հոկտեմբեր 7ին, հինգշաբթի ժամը 8.30ին տեղւոյս քաղաքապետութեան rue de Liègeի դպրոցին մէջ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Բէյլիզեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի, 3 Հոկտեմբեր, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՐԷՑԻՋԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

«Հայ - Բոյժ»ի բաժանորդներուն

« Հայ - Բոյժ »ի խմբագիրը՝ Շ. Նարդունի իր թերթին վարչական գործերը յանձնած է՝

Պ. ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻԻ :

Ուրեմն այսուհետեւ Nercessian Khosrow անունովը եւ « Հայ – Բոյժ »ի հասցէով կատարել դրամական առաքումները եւ բաժանորդագրութեան ամէն խնդրանք :

Վարժարաններու վերաբացումն է

Ձեր տղոց դպրոցական պայուսակները կըրնաք հայթայթել ամէնէն նպաստաւոր գինով՝

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒՑԻ ԽԱՆԻԿԷՆ

Դիմել Artinian, 172 Ave. Aristide Briand, Pavillons s/Bois

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԼԵԿՈԾ ՔՆԱՐ

Արտաշէս Ա. Յակոբեանի

Յառաջաբան՝ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ԳԻՆ 300 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ Փարիզի մէջ հայ գրատուններուն, Մարսիլիոյ մէջ՝ Mme. Hagopian, 1 rue du Théâtre Français եւ Տէրիկեան գրատուն :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ

Կը խնդրենք որ փակեն իրենց հաշիւները ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏ. 15, այլապէս պիտի ստիպուին վճարել ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆՈՎ, որ պիտի ճշդուի քանի մը օրէն : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ն. Ս.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի Մասիս խումբի հայերէնի դասերը կը սկսին 6 Հոկտեմբեր 1948ին երեկոյեան ժամը 8.30ին եւ ամէն չորեքշաբթի 149bis Ave. d'Argenteuil, Asnières, (Seine):

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Palais de la Chope 18 Bld. Garibaldi: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահը, հայերէնի դասէն վերջ։ Դասախօս՝ ընկեր Ժ. ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ։ Նիւթը՝ նկարչական դանազան դպրոցներ:

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, «Օհանջանեան» ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Համա-Խարբերդցիական Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 67 rue Longue des Capucins : Օրակարգ. — Պատգամաւորներու զեկոյց — Վարչական ընտրութիւն — Ընթացիկ հարցեր :

ԼԻՈՆ. — Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին սանսանուհիներու կիրակնօրեայ դասախօսութիւնը պիտի վերսկսի, 78 Rue Rabelaisի դպրոցը, ամէն կիրակի առաւօտ, ժամը 10—12։ Առաջին դասախօսութիւնը 10 հոկտ.ի կիրակին։ Փափաքողները կրնան դիմել դասախօս ուսուցչին, արձանագրուելու :

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը կը ծանուցանէ բոլոր աշակերտներուն ծնողներուն թէ դպրոցական նոր տարեշրջանը կը սկսի կիրակի, 3 Հոկտ., կէսօրէ վերջ :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապոյտ Խաչի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբերի առաջին հինգշաբթի օրը։ Կը խնդրուի ծնողներէն որ առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, ամէն կիրակի ժամը 2էն մինչեւ ժամը 5ը։ Ուսուցիչ՝ Պ. Մեսումենց :

ԾԱԽՈՒ է նոր և գեղեցիկ ձեռնադաշնակ մը(accordéon) : Մանրամասնութեանց համար դիմել «Յառաջ»ի, Պ. սկզբնատառով :